

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸੀ
ਗੁਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ

ਰਚਿਤ

ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਮੁੱਖ-ਬੰਧ

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਲਿਖਤ
ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (1852 ਈ : - 1901 ਈ.) ਬੀਤੀ ਸਦੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਸੁਧਾਰਕ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜਬਰਦਸਤ ਲਿਖਾਰੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਗਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੰਦਪੁਰ ਕਲੋੜ (ਹੁਣ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਪੜ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਸਾਧੂਆਂ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ-ਵਿਵਹਾਰ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਾਂਗ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਤੇ ਕਾਦਰ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਵਧੇ ਫੁੱਲੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ, ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਠਨ-ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦਾਂ, ਉਪਨਿਸਦਾਂ, ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਵੇਦ-ਵਿਆਕਰਣ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਵੇ।

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਰਚਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲਾਹੌਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਇਮਿਤਿਹਾਨ : ਬੁੱਧੀਮਾਨੀ, ਵਿਦਵਾਨੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਆਰੰਭੀ ਗਈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਬੰਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਇਮਿਤਿਹਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਵਲ ਆਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਆਪ ਨੇ ਇੱਕ ਘੜੀ ਇਨਾਮ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤੀ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਆਰੰਭ 1873 ਈ : ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਣ-ਮਰਿਆਦਾ ਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ 'ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ', ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚਾਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਕਨਸੇਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਈਆਂ। ਉਸ ਕਾਰਨ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਆਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਸਾਧਣ ਲਈ, 'ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸੰਸਥਾ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' 1873 ਈ : ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਘਾਵਾਲੀਆ ਸਨ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ। ਉਹ ਜਨੇਊ ਵੀ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਸੇਵਕ-ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ

ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ, ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਨਿਖਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰ ਕਈ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੇਵ ਸਮਾਜ, ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ, ਬ੍ਰਹਮੋ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ 'ਸਿੱਖ ਸਭਾ, ਲਾਹੌਰ' ਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀਵਾਨ ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਸੰਨ 1879 ਈ. ਵਿੱਚ ਬਣੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਤੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ, ਫਿਰ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਮਨਚਲੇ ਪੇਂਡੇਸਰ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਕੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਵਾਲੇ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ, ਭਾਈ ਮਈਆ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਜੋ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਸਥਾ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਗਮ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' (ਸਪਤਾਹਿਕ) ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਭੇ ਕੁੱਝ ਇਨ੍ਹੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੁਸਰੀ ਵਾਂਗ ਸੁੱਤੀ ਤੇ ਅਲਸਾਈ ਕੋਮ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਉੱਠ ਖੜੀ।

ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸਿਧਾਤਕ, ਸਮਾਜਕ, ਵਿਚਾਰਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੂਲੀ ਰਹ-ਰੀਤ ਸਬੰਧੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਟਣਾ ਤੇ ਸੁਧਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ' ਦੇ ਲੇਖ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਸਨਾਤਨੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਓਦੋਂ ਵਧਿਆ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ' ਉੱਪਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਨੇ ਗੱਦਾ ਲਾ ਕੇ, ਗੁਰੂਆਂ ਵਾਂਗ ਆਪਦੀ ਸਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਭੀਆਂ ਨੇ ਗਦੇਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ, ਪੇਂਡੇਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆਂ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸਭਾ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਖਾਲਸਾ ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ' ਬਣਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਠ ਵਾਲੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਪੇਂਡੇਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤੀ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਨ ਲਈ ਬਾਂਬਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਭਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਜੋਤ ਮੇਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦਯਾ ਨੰਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਧਾਂਕ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਛਪਦੀ 'ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ' ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੁਧਾਰਕ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਲੇਖ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਿਤ ਕਰਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ, 'ਪੰਮਾ ਪ੍ਰਬੋਧ', 'ਨਕਲੀ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਬੋਧ', 'ਆਰਤੀ ਪ੍ਰਬੋਧ', 'ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਛਾਪੀ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕ ਰੱਬੀ ਹਸਤੀਆਂ ਮੰਨ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਾੜੀ-ਮਸ਼ਾਣ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਪੂਜਣ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਰੁਝਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਧੋਕਲ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਖੂਬ ਮੌਜੂ ਉਡਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਕੁੱਝ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਕ ਹੈ -

"ਕੁੱਝ ਅੰਨ ਦੇ ਕੁੱਝ ਧੰਨ ਦੇ, ਕੁੱਝ ਪਹਾੜਾਂ ਵਾਲੀ ਰੰਨ ਦੇ।

ਕੁੱਝ ਢੋਲ-ਢਮੱਕਾ ਸਰਵਰ ਦਾ, ਕੁੱਝ ਹਿੜਵਸ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ।"

ਚੂੰਕਿ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਨਾਤਨੀ ਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ

ਤੇ ਵੀ ਕੁੱਝ ਕੁ ਘੱਟ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਅਮੂਲਾ ਤੇ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ, ਸ਼ੇਖ ਮਸਾਇਮਕ, ਤਕੀਏ ਵਾਲੇ ਸਾਈਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਰੱਬ ਦੇ ਏਜੰਟ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਣਜਾਣ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕਰਦੇ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹਨ। ਨੰਣਾਂ ਦੇਵੀ, ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ, ਵੈਸਨੋ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਚਿੱਤਪੁਰਨੀ ਆਦਿ ਮੰਦਰ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕ ਆਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਉਪਰੋਕਤ ਬੋਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਜਦ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਕਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਯ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਖੋਜਣ ਸਮੇਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ, ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਅੰਦਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤੀ (ਪਾਰਬਤੀ), ਦਕਸ਼ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦਕਸ਼ ਨੇ ਇੱਕ ਯੱਗ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ (ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਪਤੀ) ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਇੰਨਾ ਅਪਮਾਨ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਦੇਖ ਕੇ ਯੱਗ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਤਕ, ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਦਕਸ਼ ਦਾ ਯੱਗ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਸਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਅਗਨ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਿਵ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨੱਚਦਾ ਹੋਇਆ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਫਿਰਨ ਲੱਗਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਸਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਲੋਥ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪੁਰਾਣਿਕ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਟੁਕੜੇ ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਡਿੱਗੇ, ਉੱਥੇ-ਉੱਥੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥ ਮੰਨੇ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਜੀਭ ਵਾਲਾ ਥਾਂ 'ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ', ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਨੰਣਾ ਦੇਵੀ' ਆਦਿਕ। 'ਤੰਤ੍ਰ ਚੂੜਮਣਿ' ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤੀ ਦੇ ਅੰਗ 51 ਥਾਂ ਡਿੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਥਾਂ 'ਦੇਵੀ ਪੀਠ' ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਨੰਣਾਂ ਦੇਵੀ' ਉਹ ਦੇਵੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਨੰਣੇ ਜੱਟ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਸਬੰਧੀ ਖੋਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਈ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਦੁਰਗਾ', 'ਕਾਲੀ', 'ਹਿਮ ਪ੍ਰਤ੍ਨੀ', 'ਭਵਾਨੀ' ਆਦਿਕ। ਹੁਣ, ਅਸਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਭਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਨੂੰ 'ਕਾਦਰ ਤੇ ਕਰਤਾ' ਅਤੇ ਫੇਰ 'ਅਲੇਪ' ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਨੂੰ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :-

ਜਾ ਤਿਸ ਭਾਵੇਂ ਤਾਂ ਸਿਮਟਿ ਉਧਾਏ॥

ਆਪਨੇ ਭਾਵੇਂ ਨਏ ਜਮਾਏ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ - 292)

ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰਜਨ, ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰ ਇੱਕ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਰਤੱਬ ਵੱਖਰੇ ਸਰਗੁਣ ਈਸਵਰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜਾਂ ਭਵਾਨੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਦੁਹੁ ਪਾਖ ਤਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ॥

ਆਦਿ ਰੂਪ ਅਨੰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਗੜਨ ਭੋਜਨਹਾਰ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ - 252)

ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਰ ਸਰੂਪ, (ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼) ਜਾਂ ਨਾਰੀ ਸਰੂਪ (ਦੇਵੀ) ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ ਅਰਾਧਿਆ ਜਾਵੇ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ' ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

ਤੂੰ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ॥

ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ॥ (ਗੋਂਡ ਨਾਮ ਦੇ ਜੀ ਪੰਨਾ-874)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਪੂਜਣਾ, ਦਸਾ ਗੁਰੂਆ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ ਕੋਈ 'ਲਿੰਗ ਭੇਦ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿੰਗ ਨਹੀਂ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਲਿੰਗ ਰਹਿਤ ਮੰਨਣ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਹਿ ਲੈਣਾ ਵੈਸਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਮਾਤਾ ਕਹਿਣਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ :-

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥ (ਮਾਝ ਮ: 5 ਪੰਨਾ - 103)

ਪੰਕਤੀ ਵਿੱਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦੇ ਅਖੰਡ ਸਰੂਪ ਦੀ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਅਰਾਧੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਸੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਮੱਤ, ਬਲ, ਸਮਰੱਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਵਾਨੀ ਆਦਿਕ ਕਈ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਸੋ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦੇ ਵਜੂਦ ਤੋਂ ਅਭਿੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਬੰਧਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ - ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੈ ਤਾਤਾ॥ ਤਾ ਤੇ ਭਯੋ ਜਗਤ ਬਿਖਯਾਤਾ॥

ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਈ॥ ਜਿਨ ਸਗਰੀ ਯਹ ਸਿਮਟਿ ਉਧਾਈ॥

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ 'ਕਾਲਕਾ' ਜਾਂ 'ਕੇਥਿ ਕਾਲਕਾ' ਲਫਜ਼ ਵੀ ਮਹਾ ਕਾਲ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਲਈ ਹੀ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :-

(1) ਸਰਬ ਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਅਪਾਰਾ॥ ਦੇਬਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ ਹਮਾਰਾ॥

(2) ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪਸਯਾ ਸਾਧੀ॥ ਮਹਾ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ॥

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸੰਗੋਮਤ ਹੀ ਉਸਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ -

ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ॥ ਚਰਨ ਸਰਨ ਇਹ ਵਸਤ ਭਵਾਨੀ॥

(ਚੋਪਈ ਪ: ੧੦)

ਦੂਜੇ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ) ਲਈ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਫੰਸਲਾ ਹੋ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰੂ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ -

1. ਕੋਟਿ ਦੇਵਿ ਜਾ ਕਉ ਸੇਵਹਿ ਲਖਿਮੀ ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ॥ (ਆਸਾ ਮ. 5)
2. ਹਰਿ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ। (ਗਉੜੀ ਸਾਖਮਨੀ)
3. ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਿਵ ਕਰਤੇ ਜੋ ਨਹੁ ਧਿਆਵੈ॥
ਬਹਦ ਚਢੇ ਡਉਰੁ ਢਮਕਾਵੈ॥ (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਪੰਨਾ . 874)
4. ਗਾਵਨਿ ਤਪਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ॥ (ਸਿਦਰੁ)
5. ਨਾਕੁਰ ਛੋਡਿ ਢਾਸੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨਾ॥
(ਭੈਰਉ ਮ: 5. ਪੰਨਾ 1138)
6. ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜਹਿ ਡੋਲਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਹੀ ਜਾਨਾ॥
(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 332)
7. ਮਹਾ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ॥ ਨਰ ਸੇ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ॥
(ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਪੰਨਾ 874)

8. ਦੇਵੀਆਂ ਨਹੀ ਜਾਨੇ ਮਰਮ

ਸਭ ਦੁਪਹਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: 5, ਪੰਨਾ-894)

ਭਾਵੇਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰੂ-ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ, ਪਰ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਮਨਮਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਖਾਲਸਾਪੰਥ' ਕੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਚਤੁਰ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਇੱਕ 'ਕਰਦ' ਜਾਂ 'ਤਲਵਾਰ' ਦੇਵੀ ਪਾਸੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ ਜੀ' ਨੂੰ ਨਵਾਂ 'ਪੰਥ' ਸਾਜਣ ਦਾ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਸੋਚ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, 'ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ' ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ' ਕੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਜੀ' ਨੂੰ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਵੱਲੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ' ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

(ੳ) ਤਪ ਸਾਧਤ ਹਰਿ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਯੋ॥ ਇਸ ਕਹਿਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਯੋ॥

(ਅ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚੋਪਈ॥

ਮੈ ਆਪਨਾ ਸੁਤਿ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ॥ ਪੰਥ ਪਚਚਿ ਕਹਿਓ ਕਉ ਸਾਜਾ॥

ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੇ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ॥ ਕੁਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥

(ੲ) ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਯਾਇ॥

ਪੰਥ ਚਲੇ ਤਬ ਜਗਤ ਮੇ ਜਬ ਝੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ॥ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

(ਸ) ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੇ ਆਏ॥ ਧਰਮ ਹੋਤ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ॥

ਜਹਾ ਤਹਾਂ ਝੁਮ ਧਰਮ ਬਿਬਾਰੋ॥ ਦੂਸਰਿ ਦੈਖੀਯਨਿ ਪਕਰਿ ਪਛਾਰੋ॥

(ਹ) ਇਹੋ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੀ॥ ਭਾਇ ਲੋਹ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੋ॥
 ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਮੰਤ ਉਬਾਰਨ॥ ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਓਪਾਰਨਿ॥ (ਬਾਇਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)
 ਇਹਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ, ਪੰਥ ਰਚਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਣਾ, (ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੁਤਿ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ) ਧਰਮ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਦੁਸਟਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਪੁੱਟਣ ਆਦਿਕ ਬਾਬਤ ਹੁਕਮ ਦੇਣੇ, ਸਾਤਿ ਤੇ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਵਰ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਇੱਕ 'ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ' ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋਈ ਵਰਤੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਫੁੱਟ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਬੰਧੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਰ ਦੀ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। 'ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਤਾਂ ਕਈ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਥੇ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਕਿ 'ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ' ਨੇ ਆਪ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ, ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੰ: 256 ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਦਿ ਨਾਲ ਦਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦਾ ਮੱਥਲ ਉਡਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ :-

ਸੁਨਹੁ ਬਿਪੁ ਤੁਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦੋਤਿ ਜਿਹ॥ ਲੁਟ ਲੋਤਿ ਤਿਹ ਘਰ ਬਿਧਿ ਜਿਹ ਕਿਤ॥
 ਤਾਂ ਕਹਿ ਕਛੁ ਗਯਾਨ ਨ ਆਵੇ॥ ਮੂਰਖ ਅਪਨਾ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਵੇ॥29॥
 ਤਿਹ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ ਹੂੰ ਹੋ॥ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਤੇ ਕੇ ਬਰ ਦੇ ਹੋ॥
 ਜਬ ਤਾਂਤੇ ਨਹਿ ਹੋਤ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ॥ ਤਬ ਬਚਨ ਕਹਤ ਹੈ ਇਹ ਬਿਧਿ॥30॥
 ਕਛੁ ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ ਤੁਮ ਤੇ ਭਯੋ॥ ਤਾਂਤੇ ਦਰਸ ਨ ਸਿਵਜ ਜਯੋ॥
 ਅਬ ਤੇ ਪੁੰਨਯ ਦਾਨ ਦਿਜ ਕਰੁ ਹੋ॥ ਪੁਨ ਸਿਵ ਕੈ ਮੰਤ੍ਰਾ ਅਨੁਸਰ ਹੋ॥31॥
 ਉਲਟੇ ਡੰਡ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲੋਗੀ॥ ਪੁਨ ਤਿਹ ਮੰਤ੍ਰ ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇਹੀ॥
 ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਤਾਂ ਕੇ ਭਟਕਾਵੇ॥ ਅੰਤ ਬਾਰ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੇ॥32॥
 ਤੋਤੇ ਕਛੁ ਔਛਰ ਰਹਿ ਗਯੋ॥ ਕੇ ਕਛੁ ਭੰਗ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇ ਭਯੋ॥
 ਤਾਂਤੇ ਤਹਿ ਬਦ ਰੁਦ੍ਰ ਨ ਦੀਨਾ॥ ਪੁੰਨਯ ਦਾਨ ਚਹੀਯਤਿ ਪੁਨਿ ਕੀਨਾ॥33॥
 ਇਹਿ ਬਿਧਿ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਾਵਤਿ ਤਾਂ ਕੋ॥ ਲੂਟਾ ਚਹਿਤ ਬਿਪੁ ਘਰ ਜਾ ਕੋ॥
 ਜਬ ਵਹੁ ਦਰਬ ਰਹਿਤ ਹੈ ਜਾਈ॥ ਔਰ ਧਾਮ ਤਬ ਚਲਤ ਤਕਾਈ॥34॥
 ਦੋਹਰਾ॥

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਰੁ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧ ਜੇ ਇਨ ਮਹਿ ਕਛੁ ਹੋਇ॥

ਹਜਰਤਿ ਹੈ ਆਪਹਿ ਰਵਹਿ ਮਾਗਤ ਫਿਰਤ ਨ ਕੋਇ॥35॥

ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਹਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਵੱਜ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜੰਤ੍ਰ-ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਇਹ ਲੋਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਰ-ਦਰ ਮੰਗਦੇ ਕਿਉਂ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਹਜ਼ਰਤ ਬਣਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ? ਇਸ ਤੇ ਇਲਾਵਾ "ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੰਪਈ" ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਾਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ -

"ਤੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨ ਧਿਆਉ॥

ਜੇ ਬਰੁ ਚਾਹੈ ਸੇ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਉ॥"

ਇਸੇ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਹਿਤ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨਹਾਰ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਿਆ ਹੈ :-

ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਲੋਕ ਸਵਾਰਾ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਾਰਾ॥- - -

ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੇ ਅਵਤਾਰਾ॥ ਸੇਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ॥

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਧੂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਰਾਮ ਰਾਜੇ, ਕਿਸ਼ਨ, ਦੇਵੀਆਂ, ਦੇਵਤੇ, ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਆਦਿ ਵਰਗੇ 'ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ' ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਦੇ ਹਨ :-

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੁ ਧੂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੁ ਵਿਸ਼ਨ।

ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਬਚੇ ਕਾਨ੍ਹ ਕਿਸ਼ਨ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੁ ਦੇਵੀ ਚੁ ਗੋਰਖ ਹਜ਼ਾਰ।

ਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਕਦਮ ਹਾਏ ਓ ਜਾਂ ਸਿਪਾਰ॥ (ਜੋਤ ਬਿਗਾਸ) (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਸਭ ਧਿਆਵਹਿ।

ਜੇਕਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ, 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਕਦੀ ਵੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਪੂਜਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜੇਕਰ, ਗੁਰੂ ਜੀ, ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇ ਵੀ ਦੀ ਸਾਨ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖੰਡਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਪਰ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਗਿ. ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਅੰਦਰ 'ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ' ਅਤੇ 'ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ' ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। 'ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ' ਦੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ' ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ 'ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ' ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਅਜੇ ਨ ਸਮਝੋ ਤੱਤ ਜੇ ਤਾਂ ਹੈ ਵੱਡਾ ਅੰਧੋਰ

ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਮਝੋਗਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਜੇਮੀ ਫੋਰ॥375॥

ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਭੀ ਖਪ ਗਿਆ ਮੱਤੀ ਦੇਂਦੇ ਤੁੱਧ॥

ਪਰ ਤੂੰ ਮੰਨੀ ਇੱਕ ਨਹਿ ਨਮਦਾ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧ॥376॥

ਤਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੱਸ ਦੇ ਰਹੀ ਕਸਰ ਜੇ ਹੋਰ॥

ਮੈਂ ਤਾਂ ਥੱਕਾ ਲਾਇ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਪਰ ਸਭ ਜੋਰ॥377॥

'ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਬੋਲਦਾ ਹੈ :-

ਤੇਰਾ ਇਤਨਾ ਬੋਲਣਾ ਖਾਲੀ ਗਿਆ ਨ ਜਾਣ॥

ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆ ਗਈ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਪਛਾਣ॥378॥

ਹੁਣ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭਗਤ ਮੇ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਮੂਲ॥

ਗੁਰ ਮਤ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਨਕੂਲ॥379॥

ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਭਾਖ॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਆਖ॥380॥

ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਪਿਆ ਹਾ ਰਾਹ।।
 ਪਿਛਲੀ ਉਮਰਾ ਗਈ ਨੂੰ ਰੋਵਾ ਮਾਰੀ ਧਾਹ।।381।।
 ਪਰ ਹੁਣ ਦੱਸੀ ਕਯਾ ਕਰਾ ਮੈਂ ਮੁਕਤੀ ਹਿਤ ਕਾਜ।।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਪੁਸ਼ੇਨ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ।।382।।
 ਕੀਤੇ ਬਾਝੇ ਰਹੇ ਨਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੋਇ।।
 ਤਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਭਲਾ ਕਰਮ ਹੈ ਜੋਇ।।383।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਤੌਤ ਖਾਲਸਾ ਵੱਲੋਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਫਿਰ ਉਸ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਕਰਮ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਤੋਰੇ ਲਾਇਕ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੋ ਈਸਰ ਮੈਂ ਮਨ ਲਾਈ।।
 ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਭੁੱਲ ਨ ਕਦੇ ਧਿਆਈ।।
 ਪੱਥਰ ਕਾਠ ਮੂਰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸੀਸ ਨ ਧਰਨਾ।।384।।
 ਵਿਚ ਸਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੁਨ ਭਾਈ ਕਉਆ ਬਾਪ ਨ ਕਰਨਾ।।384।।
 ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਹਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਮੰਨੀ।।
 ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸਨੂੰ ਦਾ ਭੀ ਭਾਡਾ ਭੰਨੀ।।
 ਅਨਮਤੀ ਲੋਗਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦੀਨ ਨ ਹੋਈ।।
 ਬੂਠੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਅਪਨੀ ਉਮਰ ਨ ਖੋਈ।।385।।

ਉਪਰਲੀ ਸਾਰੀ ਬੇਜ-ਪੜਤਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿੱਚ, 'ਚੰਡੀ ਦੇਵੀ' ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਸਾਡੇ ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤ
 ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਪ੍ਰਿਥਮ
 ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਕੇ' ਬਾਰੇ ਜੋ ਸੰਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭਗਉਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਦੇਵੀ' ਹੈ, ਇਸ
 ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਸਟੀਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਕੇ ਕਰ
 ਦਿੱਤਾ ਹੈ :-

ਤੂੰ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜ ਕੇ, ਦੈਤਾ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ। (ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ ਕੀ)

ਏਥੇ ਇਹ 'ਭਗਉਤੀ' ਤੇ ਭਾਵ 'ਈਸ਼ਵਰ' ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ 'ਦੁਰਗਾ' ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ।
 ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੋ ਸਾਲਾ ਬਰਸੀ ਉੱਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆ
 ਹਨ, ਇਹ 'ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ' ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਛਾਪਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਦਮ
 'ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ' (ਨਿਊ ਜਰਸੀ) ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਲੇਖਕ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ
 ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਭਰਮ ਤੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਉਦੱਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ
 ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਆਸਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਬੇਜ ਕਰਨ ਕਰਵਾਉਣ
 ਅਤੇ ਛਾਪਾਉਣ ਦਾ ਉਦੱਮ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ।

ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ

ਮਿਤੀ 5 ਦਸੰਬਰ, 2001

ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

ਦੇ ਸ਼ਬਦ

ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਜੋੜਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਕਥਿਤ) ਸਿੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁੱਠ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰ-ਬਿਲਾਸਾਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਸਭ ਦਾ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਵੀ-ਪੂਜਾ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਜੈਨ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਰਾਹੀਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਸਰੂਪ ਦਾਸ (ਭੱਲਾ) ਨੇ 'ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਦੁਰਗਾ ਵਰਗੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਝੁਕਦੀਆਂ ਵਿਹਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਸ਼ਤ੍ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

"ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ॥

ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ॥

ਬ੍ਰਾਹਮਾ ਬਿਸਨ ਅੰਤ ਨਹੀ ਪਾਇਓ॥

ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਮੁਖ ਚਾਰ ਬਤਾਇਓ॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਉਸ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਭਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਿਹਰਾ 'ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ' ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਸਿਰ ਬੋਝਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ' ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਣਖੋਂਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਕਥਿਤ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਰ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੋਰੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਵਾਹਨ ਵਾਲੇ, ਕਲਮ ਦੇ ਧਨੀ, ਧਰਮ-ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ, ਗੁਰਮਤਿ-ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਓਤ-ਪੋਤ, ਗੁਰੂ-ਸਵਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਡੱਸ, ਸੰਤ-ਡੱਸ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰੀਤ-ਰਸਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹਰ ਢੰਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ, ਗੁਰਮਤਿ - ਵਪਿਆਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਗੋਸ਼ਠੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਭਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ - ਵਰਤਿਆ। ਆਪਣੇ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਆਰਤੀ

ਪ੍ਰਬੋਧ, ਗੁੱਗਾ ਗਪੋੜਾ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਆੜਾ, ਨਕਲੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਸਧੂ ਦਇਆ ਨੰਦ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੰਬਾਦ, ਡਰਪੋਕ ਸਿੰਘ - ਦਲੇਰ ਸਿੰਘ, ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਦੁਰਗਾ-ਪੂਜਕਾਂ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੇੜਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ "ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ" ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਕਬਿਤ ਸਿਖ-ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਗਏ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ' (ਆਗਰੀਕਾ) ਨੇ 'ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਮੁੜ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਵੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਾਲ ਪਲੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ
ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ
(ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ)
ਕੂਚਾ ਨੰ: 14, ਫੀਲਡ ਗੰਜ
ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਸੰਦੇਸ਼

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਸ੍ਰੋਤ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਲਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਭਰਮ ਪੂਰੀ ਅੰਧੇਰੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਰਗਾ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸਾਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੰਜਿਤ ਯੋਧਾ ਹੀ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰਣ ਯੁੱਧ ਦੇ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫਤਹਿ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦਇਆ ਨੰਦ ਸੰਸਥਾਪਕ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ, ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਮੱਤ-ਵਿਵੇਕ ਸਦਕਾ, ਹੋਈਆਂ ਰਾਹਾਂ ਨੇ, ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਰੂੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਾਕੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਉਪਰੰਤ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੇ ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਚਿਆ ਰਹਿ ਸਕਿਆ ਵਰਨਾ ਹਮਲਾ ਤਾਂ ਚਾਰ ਚੁਵੇਰਿਓਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ "ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ" ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਭਰਮ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਪਖੰਡ ਪੰਡਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਤੇਗ਼ ਦੇ ਧਨੀ ਯੋਧਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੌਮ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਕਲਮ ਦੇ ਪਨੀ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗੀ ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਅਵੇਸਲੇਪਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੂਝ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਖੇਂ ਕਈ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਲੱਗ ਗਈ।

"ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ" ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਮੈਂ "ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਅਮਰੀਕਾ" ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸੁੱਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਤੇ ਸੁੱਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਸਹਿਤ :

ਡਾ. ਖੜਕ ਸਿੰਘ
959, Phase-IV, S.A.S. Nagar,
Mohali (Pb.) India

ਸੰਦੇਸ਼

ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਇਕ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਰ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਇਕੋ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੈ ਵਿਚ ਪਾਹਨ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ। ਉਸੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਭਉ ਭਾਓ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ। ਧਰਮ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰੀ ਹੋਂਦ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਕਿਰਿਆ ਜੁਗਤਿ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ "ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਏਕੋ ਹੈ" ਅਤੇ "ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮੁ ਮਾਨੋ" ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤ ਕਰਵਾਇਆ। "ਪਾਲਸਾ, ਮੋਜ" ਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ "ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਾਮੇ ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੇ" ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤ ਕਰਵਾਇਆ।

ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਰੇ ਇਕੋ ਇਕ ਰੱਬੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਤੋਂ ਖਿੜਕੇ ਹੋਏ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਸੋਚ ਅਧੀਨ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਿਰਤਮ ਪੂਜਾ (ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ) ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ। ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸੇ ਈਰਧਾ ਭਰੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਕਿ ਨਿਰਮਲ-ਨਿਆਰੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਤੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇੰਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ "ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੁਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ ਕਿਆ ਦੋਇ।।" ਅਥਾਇ "ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ ਤਬ ਲਗ ਤੇਮ" ਦੀਓ ਮੈ ਸਾਰਾ। "ਜਬ ਇਹ ਗਹੇ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ ਮੈ ਨ ਕਰਉ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ।" ਉਹ ਭਲਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਭਾਰਤੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਲੇਖਕਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਮਿਥ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਸੋਚ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵਲੋਂ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੋਲ ਕੇ ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰ-ਉਤਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਗਿ: ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ" ਛਾਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਮਾਣ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੁਦ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਮਮਰਥਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਬਾਰੇ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵੀਰਾ ਨੂੰ ਠੇਕ ਕੰਮ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਕੌਮ ਦੀ ਨਿੱਗਰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿਣਗੇ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਸੇਵਕ
ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ (ਜਥੇਦਾਰ)
ਤਖਤ ਮੁੰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ
ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ, ਬਲਿੰਡਾ।

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਲਗੀਧਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਕੀਜੇ ਮੋਹਿ ਸਹਾਯ॥

ਰਚੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੁਰਗਾ ਦਮਨ ਸਗਲ ਪੰਥ ਸੁਖ ਪਾਯ॥੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਲੀ ਜਿਨ ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਜਨ ਆਰਤ ਤਾਰੇ॥ ਧਰ ਬਾਨ
ਕਮਾਨ ਭਲੇ ਕਰਮੇਂ ਧਰਮੇਂ ਦੁਰਜਾਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਖਾਰੇ॥ ਪੁਨ ਤੇਗ ਗਿਰਾ ਗਹਿ ਗਯਾਨ
ਭਰੀ ਸਭ ਭੇਖ ਪਖੰਡਨ ਝੁੰਡ ਬਿਦਾਰੇ॥ ਅਸ ਦੀਨ ਦਿਆਲੁ ਗੁਰੂ ਪਰ ਕੇਤਕ ਲਾਵਤ
ਹੈਂ ਜਨ ਦੇਖ ਕਰਾਰੇ॥੨॥ ਬਹੁ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਮਨ ਭਾਵਤ ਲੈ ਬਤੀਆਂ ਤਿਨ
ਭੀਤਰ ਰਾਖੀ॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਤ ਸੇ ਵਿਪਰੀਤ ਮਹਾਂਜਿਨ ਹੈਂ ਉਪਮਾਂ ਕਰਕੇ ਵਡ ਭਾਖੀ॥
ਵਹੁ ਉਪ ਬਿਆਜ ਸੁ ਨਿੰਦਾ ਭਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨ ਸੱਤ ਕਰੈਂ ਅਸ ਸਾਖੀ॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਯਸ
ਦੂਧ ਵਿਖੇ ਜਿਨਨੇ ਜਨ ਡਾਲ ਦਈ ਫੜਕੇ ਯਹਿ ਮਾਖੀ॥੩॥

ਦਵੈਯਾ

ਦੇਖੋ ਇਨ ਅਗਯਾਨੀ ਲੋਗਾਂ ਕੈਸਾ ਧੋਖਾ ਖਾਯਾ॥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਬਨਾਯਾ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਹਨ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਮਾਂਹੀਂ॥ ਸੁਨ
ਸੁਨ ਮੂਰਖ ਰਾਜੀ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰ ਮਤ ਦੇਖਨ ਨਾਹੀਂ॥੪॥ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੀ ਇਨ
ਲੋਗਾਂ ਨਹੀਂ ਅਨਰਥ ਕਮਾਯਾ॥ ਦੇਖੋ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਭੀ ਫੜਕੇ ਕੱਛੂ ਮੱਛ ਬਨਾਯਾ॥ ਇਸ
ਤੇ ਭੀ ਫਿਰ ਵਧਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰ ਬਨਾਕੇ ਦਸਯਾ॥ ਪੱਥਰ ਜੂਨ ਪਾਇ ਫਿਰ ਆਖਨ ਘਰ
ਤੁਲਸੀ ਲੈ ਵਸਯਾ॥੫॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਜੋ ਮੂਰਖ ਅਗਯਾਨੀ॥ ਕਯਾ ਸੀ
ਦੂਰ ਉਨ੍ਹਾ ਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਲਿਖਦੇ ਏਹੁ ਕਹਾਨੀ॥ ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਦੇ
ਜੀਵਨ ਚੰਦ ਮਝਾਰਾ॥ ਲਾਇਆ ਦਾਗ ਇਹੋ ਇੱਕ ਭਾਰਾ ਚਰੀਏ ਜਿਸੇ ਉਤਾਰਾ॥੬॥
ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਐਥੇ ਪਰਗਟ ਕਰਸਾਂ॥ ਮੂਰਖ ਲੋਕਾ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕੋਲੋਂ
ਮੂਲ ਨ ਡਰਸਾਂ॥ ਗੁੱਦੜ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲ ਨਿਕਾਲਨ ਥਾਤ ਬੁਰੀ ਨਹਿ ਕੋਈ॥ ਸੱਚ
ਆਖਦਿਆਂ ਮੂਲ ਨ ਡਰੀਏ ਹੋਵੇ ਹੋਣੀ ਜੋਈ॥੭॥ ਬਹੁਤੇ ਸੱਚੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੋਗਾਂ
ਸਾਰ ਮੁਕਾਯਾ॥ ਕਿਤਨੇ ਬੈਲਾਂ ਮਗਰ ਧੁਆਏ ਸੂਲੀ ਕਿਸੇ ਚੜ੍ਹਾਯਾ॥ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਚਾ
ਗੋਤੇ ਦਿੱਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ॥ ਬਹੁਤੇ ਗੱਡੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੀਵੰਦੜੇ ਸਨ
ਖੜਕੇ॥੮॥ ਫਿਰ ਕਯਾ ਦੋਸ ਭਲਾ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਨ ਬੁਰਾ ਉਹ ਭਾਈ॥ ਜਿਨ ਈਸ਼ੁਰ,
ਗੁਰੂ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲਾਈ ਹੈ ਬੁਰਿਆਈ॥ ਤਾਂਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਗੁਰਦੀ ਬਾਬਤ ਪਰਗਟ
ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ॥ ਲੋਕ ਲਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੈਂ ਨਾ ਚਾਹਾਂ ਉਸੇ ਲਕੋਇਆ॥੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੌਤੋਂ ਮੂਲ ਨ ਸੋ ਡਰੇ ਕਹਿ ਗਏ ਸਾਚ ਪੁਕਾਰ॥

ਕਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ॥੧੦॥
 ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜਗ ਆਇ ਕਰ ਜੋ ਕੀਨੇ ਉਪਕਾਰ॥
 ਸੋ ਭਾਰਤ ਹੈ ਜਾਨਦਾ ਭੁਖਦਾ ਲਿਆ ਉਬਾਰ॥੧੧॥
 ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾਂ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਕਾਜ॥
 ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਲ੍ਹਕੇ ਦਿਖਲਾਉ ਮੈਂ ਪਾਜ॥੧੨॥
 ਆਇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਰ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕਨ ਦੁਾਰ॥
 ਖੰਡਨ ਕਰਾਂ ਬਨਾਇਕੇ ਉਕਤਿ ਯੁਕਤਿ ਅਨੁਸਾਰ॥੧੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਕਯਾ ਤੁਮ ਲਿਖਨੇ ਲਗੇ, ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਮੀਤ॥
 ਕਲਗੀ ਧਰ ਤੋ ਭਜੀ ਥੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਥ ਪਰੀਤ॥੧੪॥
 ਫਿਰ ਤੁਮ ਤਾਂਕੇ ਦਮਨ ਕੋ ਕਰਤ ਯਤਨ ਕਿਸ ਹੇਤ॥
 ਜਿਸਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰ ਭਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਵਰ ਲੇਤ॥੧੫॥
 ਤੁਮਰੇ ਹੀ ਕਹਿਨੇ ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਹੇਤ ਯਹ ਬਾਤ॥
 ਜਬ ਬਹੁ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਲਿਖਾ ਗੁਰੂ ਪੂਜੀ ਜਗ ਮਾਤ॥੧੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਤੁਮਰੀ ਇਨ ਬਾਤਨ ਕੋ ਸੁਨਕੇ ਮਨ ਮੋਹ ਅਚੰਭ ਭਯੋ, ਸੁਨ ਭਾਈ॥ਯਹ ਝੂਠਕ ਹੈ,
 ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਨਹਿੰਪੂਜ ਕਰੀ ਭਵ ਮੈਂ ਜਗ ਮਾਈ॥ ਕਲੁਕਾਲ ਵਿਖੇ ਵਡ ਕੌਤਕ ਕੋ
 ਤੁਮ ਭਾਖਤ ਹੋ ਅਗ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ॥ ਅਸ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਤੂ ਅਪਨੇ ਸਿਰਲੇ ਵਹਿਗੋ
 ਬਹੁਭਾਂਤ ਬੁਰਾਈ॥੧੭॥

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਤੈਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ, ਭਾਈ॥ ਨਹਿ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਚੰਡਿ ਮਨਾਈ॥
 ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਮਹਿ ਆਵਤ ਮੇਰੀ॥ ਕਹਾਂ ਗਰੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਤੇਰੀ॥
 ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਏਸਕੋ ਜਾਨੈ॥ ਅਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭ ਪ੍ਰਗਟ ਬਖਾਨੈ॥
 ਤੇਗ ਦਈ ਜਿਨ ਅਪਨੇ ਕਰ ਕੀ॥ ਦੇਖ ਰੂਪ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਧਰਕੀ॥
 ਪੰਥ ਉਪਾਵਨ ਆਗਯਾ ਪਾਈ॥ ਦੀਨਾ ਵਰ ਜਿਸ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਈ॥
 ਅਰ ਵਨ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਜੋ ਸਾਰੇ॥ ਉਚੇ ਬੋਲਤ ਏਹ ਪੁਕਾਰੇ॥
 ਪ੍ਰਗਟਕਰੀ ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ॥ ਜੋ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿਕਨਨ ਕਹਾਨੀ॥
 ਤਿਸ ਪੂਜਨ ਕਾ ਜੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ॥ ਤਿਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਕਹਾ ਉਚਾਰ॥
 ਸੋ ਮਿਥਯਾ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਗਾਵੇ॥ ਇਸਕਾ ਸਭ ਬਯੋਗ ਸਮਝਾਵੇ॥
 ਫਿਰ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਸਕਲ ਸਰੂਪ॥ ਲਿਖਿਆ ਸਭਨ ਅਚੰਭਕ ਉਪ॥
 ਸੋ ਜੇਸੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ ਚੜ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਪਰ ਹੋ ਬਿਕਰਾਲ॥
 ਤੈਸੀ ਤਿਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਗਾਈ॥ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਮਹਿਦੇਖੇ ਜਾਈ॥
 ਸੋ ਮਿਥਯਾ ਕੈਸੇ ਹੋ ਜਾਵੇ॥ ਜਾਂਕੇ ਸਕਲ ਵੰਡੇਗਾ ਗਾਵੇ॥੧੮॥
 ਦੋਹਿਰਾ — ਤਾਂਤੇ ਇਸਕੇ ਦਮਨ ਹਿਤ ਕਰੋ ਨ ਉਦਮ ਹੰਚ॥
 ਜਿਸਕੇ ਕਰਨੇ ਪਰ ਲਖੇ ਲੋਗ ਤੁਝੇ ਪਰਪੰਚ॥੧੯॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੇ ਮੀਤ ! ਮਨ ਦੇ ਸੁਨੇ ਇਸਦਾ ਉਤ੍ਰ ਜੋਇ।
ਅਗਯਾਨੀ ਜਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਕਹਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹੋਇ॥੨੦॥
ਪੁਨ ਕਵੀਅਨ ਕੇ ਬਚਨ ਨਹਿ ਹੋਤ ਸਰਬ ਦਾ ਸੱਤ।
ਪਰ ਹਮ ਦੇਖਨ ਜੋਗ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂਅਨ ਕੇ ਸੱਤ॥੨੧॥
ਨਹਿ ਸੰਸੇ ਜੋ ਤੁਮ ਕਹੀ ਅਹੇ ਸੱਤ ਸੁਭ ਬਾਤ।
ਅਬ ਉਤੱਰ ਯਾਕੋ ਸੁਨੇ ਕਰ ਨਿਜ ਮਨ ਏਕਾਂਤ॥੨੨॥

ਵਾਰਤਕ — ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵਿਰਤੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਇਸ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪੁਰਖ
ਜ਼ਰੂਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਆ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੋ ਸਾਰੇ ਲੋਗ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਆਏ
ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪੂਜਿਆ ਸਾ ਸੋ ਕਿਆ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ?

ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਜ਼ੋਰ
ਨਾਲ ਹਿੱਕ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਢੰਗ ਪਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕਿਆ ਕਦੇ ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹੋ ਸਕਦੇ
ਹਨ?

ਇਸਦਾ ਉਤੱਰ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ
ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਅਗਯਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ
ਦੇ ਚਰਿਤਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਪਨੇ ਹੀ ਖਘਾਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਾਰੀ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਪੁਰਖ ਦਾ ਇਹ
ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਆਪਨੇ
ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਉਸਦੇ ਉਪਾਸਯ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਉਪਾਸਕ
ਦੇ ਅਪਨੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪਰ ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਜੇਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਯਾ ਸੱਤ
ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਇਹ ਆਖੀਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ-2 ਮੂਰਤੀ ਭੂਤਨੇ ਅਰ ਇਕ-2
ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਬਣਾਕੇ ਲਿਆਵੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਅਪਨੇ-2 ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ
ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਹੀ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰਚਕੇ ਕਾਗਤ ਪਰ ਉਤਾਰ ਲਿਆਉਂਨਗੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਹਰ ਇਕ ਮੂਰਤੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਅਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਨਾਈਆਂ ਕਿੰਤੂ ਅਪਨੇ-2 ਸੰਕਲਪ ਦੀਆਂ ਹੀ
ਰਚੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ
ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਨੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ
ਮੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਕਿ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲੇਵੇ ਕਿ ਜੋ
ਇੱਕ ਭੈਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਕਲਪਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਉਹ ਭੀ
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪ ਲੇਵੇ, ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਬੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਝੋਟਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ
ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਘਾਸ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਚੁਗਦਾ ਹੈ ਵਿਹ ਜਦ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਤਦ ਇੱਕ ਸੋਹਣੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਤਾਰੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਓਥੇ
ਨਿਕਲਕੇ ਹਿੱਕ ਸੰਘਣੇ ਸਾਏ ਵਾਲੇ ਗੁੱਥ ਹੇਠ ਜਾਕੇ ਲੇਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ

ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਅਪਨੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਇਸ਼ਟ ਦੀ, ਉਸਦੀ ਅਸਲੀ ਸੂਰਤ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅਪਨੀ ਮਨ ਘੜਤ ਸੂਰਤੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕਈ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰਮਤ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਣਾਕੇ ਲੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਬਿਨ ਲਖੇ ਹੀ ਅਰਥ ਅਨਰਥ ਬਤਾਤ।

ਕੀਟਭ ਤੇ ਕੀੜੇ ਕਰੇ ਪੜ੍ਹ ਦੇਖੇ ਵੱਖਯਾਤ॥੨੩॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਰਿਤ ਮੇ ਦੇਖੇ ਭਲੇ ਵਿਚਾਰ।

ਕਿਆ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਕਰ ਦੀਆ ਨਿਜਭਾਵਨ ਅਨੁਸਾਰ॥੨੪॥

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਗਾ ਪਰ ਅਸਲੀ ਤੱਤ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਕਈ ਲੋਗ ਅਰਥੋਂ ਅਨਰਥ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵ ਜੀ ਦੇ ਕੀਟਭ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਜੋ ਦੱਖਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਨੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਰ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਲੋਗ ਇਸ ਥਾਤ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ "ਕੀੜਾ ਥਾਪ ਦੇਇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕੀਟਭ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਦੇ ਨਾ ਜਾਨਨ ਤੇ ਭੀ ਪੁਰਖ ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੋਗ ਮੰਨਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ "ਜਗ ਕੀ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਚਲਤੇ ਕੇ ਪਾਛੇ ਚਲੇ। ਪਰਮਾਰਥ ਨਹਿ ਸਮੁਲ ਦੇਖੇ ਜਗਕੀ ਮੂਰਖਤਾ।" ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਗੱਲੇ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਭੀ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ 'ਗੱਡੀ ਰਾਹ ਗਡੀਰੇ ਰਾਹ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਜਾਨਕੇ ਲਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਭੀ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਸ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣੇ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਪੱਕਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਸ ਅੰਧਕਾਰ ਥੋਂ ਕੱਢਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਅਸੀਂ ਅਪਨਾ ਧਰਮ ਜਾਨਕੇ ਏਥੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਗਰ ਪਰ ਜੋ ਧਰਾ ਜਿਨ ਪਰਖਨ ਯਹਿ ਦੇਸ਼।

ਨਹੀਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਛੂ ਜਾਂ ਪਰ ਕਹੀਹੋ ਰੋਸ਼॥੨੫॥

ਕੁਛਕ ਕਵੀ ਜੋ ਲਿਖ ਗਏ ਐਸਾ ਜਗਤ ਮਝਾਰ।

ਬਿਨ ਬੁਝੇ ਵਿਸ਼ਾਸ ਕਰ ਮਾਨਤ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰ॥੨੬॥

ਪਰ ਨਰ ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਸੋ ਜਾਨੇ ਯਹਿ ਭੇਵ।

ਕਹਾ ਗੁਰੂ ਦੁਰਗਾ ਭਜੇ ਜੋ ਦੇਵਨ ਕੇ ਦੇਵ॥੨੭॥

ਲੋਗ ਕਰਤ ਕੁਛ ਐਹ ਕੀ ਐਹੋ ਬਾਤ ਬਨਾਇ।

ਇਸ ਮੇ ਕੁਛ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਸਤ ਭਾਇ॥੨੮॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਚੌਪਈ

ਭਾਵੇਂ ਸੱਤ ਬਾਤਿ ਤੁਮ ਗਈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਨਹਿ ਆਈ॥
 ਜਾਂਤੇ ਸੰਕਾ ਫਿਰ ਉਪਜਾਵੈ। ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਸੱਤ ਬਤਾਵੈ॥
 ਮੂਲ ਬਿਨਾਂ ਕਲਪਨ ਨਹਿੰ ਹੋਵੈ। ਜਾਂਤੇ ਮੂਲ ਕਛੂ, ਜਨ ਜੋਵੈ॥
 ਜਾਂਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸੱਤ ਮਨ ਧਰਤੇ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਕਲਪਨ ਕੁਛ ਕਰਤੇ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨ ਚਹੈ। ਤਾਂ ਪਰ ਬਹੁਰ ਅਨਕ ਬਿਧ ਕਰੈ॥
 ਦਸਮ ਗੁਰੂਜੀ ਦੁਰਗਾ ਮਾਨੀ। ਕਿਹ ਬਿਧ ਮਿਥਯਾ ਏਹੁ ਕਹਾਨੀ॥
 ਇਸਕੇ ਮੂਲ ਆਜ ਤਕ ਦੀਖੈ। ਕਈ ਸਿੱਖ ਤਹਿੰ ਜਾ ਗੁਣ ਸੀਖੈ॥
 ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ। ਪੂਜਤ ਜਗਤ ਕਰਤ ਸਨਮਾਨੀ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਸਕਾ ਉਤੱਰ ਦੀਜੈ। ਨਾਂ ਬਾਤਨ ਘਰ ਪੂਰਾਂ ਕੀਜੈ॥੨੮॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕੀ ਜਗਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਬਨੀ ਅਬ ਤੀਕ।
 ਜੋ ਸਾਖੀ ਇਹ ਦੇਤ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜੀ ਠੀਕ॥੨੯॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਹ ਮੂਲ ਇਸਕਾ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਹੈ ਅੱਗਯਾਨ॥
 ਮੂਰਖ ਮੂਰਤ ਪੂਜਕਾਂ ਕੀਨਾਂ ਏਹੁ ਤੁਛਾਨ॥੩੦॥
 ਜਿਸਤੇ ਏਸ ਅਨਰਥ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ ਪਹਾੜ।
 ਵਰ ਮੰਗਨ ਜਾ ਪੱਥਰੋਂ ਪੂਜਾ ਅੱਗੇ ਚਾੜ੍ਹ॥੩੧॥

ਚੌਪਈ

ਉੱਤ੍ਰੀ ਲੋਗ ਪਹਾੜੀ ਜੇਤੇ। ਵਿੱਦਯਾ ਹੀਨ ਮੂੜ੍ਹ ਹਨ ਤੇਤੇ॥
 ਜਿਨ ਪਾਹੁਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਠਾਨਾ। ਪੁਨ ਦੇਵੀ ਕਰ ਉਰ ਮਹਿ ਮਾਨਾ॥
 ਜਾਨਤ ਐਹ ਸਾਰ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ। ਪਾਹਨ ਕੇ ਮੁਖ ਦੇਵ ਬਤਾਹੀਂ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਅਹੇ ਗੁਵਾਹੀ ਏਕ। ਮੋਹ ਸਾਥ ਜਬ ਲਰਾ ਬਿਬੇਕ॥
 'ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ' ਮਹਿ ਏਹ ਦਿਖਾਯਾ। ਉਤੱਰ ਮਹਿ ਕਲਿਯੁਗ ਵਰਤਾਯਾ॥
 ਉਤੱਰ ਕੇ ਸਭ ਲੋਗ ਪਹਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੀ ਹੈ ਹਮਨੇ ਮਤਿ ਮਾਰੀ॥
 ਪਾਹਨ ਪੂਜਕ ਸਗਲ ਬਨਾਏ। ਭੂਲ ਪਰਾਤਮ ਤਾ ਪਗ ਪਾਏ॥
 ਜੈਸੀ ਕਲਯੁਗ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ। ਸੋ ਹਮ ਨੀਚੇ ਤੋਹ ਦਿਖਾਵੈ॥
 ਲਾਗੋਂ ਕਹਿਨ ਮੋਹ ਕੇ ਆਗੇ। ਕਰੇ ਕਾਮ ਮੈਂ ਹੇ ਵਡਭਾਗੇ॥੩੨॥

ਯਥਾ 'ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ' :- (ਉਤੱਰ ਕੇ ਸਭ ਲੋਗ ਕਰੇ ਮੈਂ ਸਿਲਾ ਪਰਾਯਣ।
 ਸਮਝੈ ਈਸ ਨ ਤਤ ਬਕੋ ਮੁਖ ਸੈਲ ਨਰਾਯਣ)॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਨਿਸਚਾ ਆਪਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਹਿ ਅਰੋਪ।

ਕਥਨ ਕਰਾ ਅੱਗਯਾਨੀਆਂ ਗੁਰਮਤ ਕਰਕੇ ਲੇਖਾ॥੩੨॥

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋ ਜਗ ਮਹਿ ਆਏ। ਦੋ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਦੇਵ ਪਠਾਏ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਪਖੰਡ ਜਗਤ ਕੇ ਜੇਤੇ। ਦੂਰ ਕਰੇ ਜਾਕਰ ਸਭ ਤੇਤੇ॥
ਸੱਤ ਧਰਮ ਪਰਿਚਾਰ ਕਰਾਵੇ। ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਗ ਹਟਾਵੇ॥
ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਐਰ ਨਹਿ ਪੂਜੈ। ਪਾਹਨ ਕੋ ਪਾਹਨ ਕਰ ਬੂਝੈ॥
ਸੀ ਆਗਿਆ ਪਹਿਲੀ ਗੁਰ ਤਾਈ। ਜੋ ਦੀਨੀ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਸਾਂਈ॥
ਪੁਨ ਦੂਜੀ ਧਰ ਜੁਲਮ ਉਠਾਨਾ। ਜੋ ਕੀਨੋ ਸੀ ਤਬ ਸੁਲਤਾਨਾ॥
ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਇਸ ਕਰੀ। ਜਾਂਤੇ ਤੇਗ ਹਾਥ ਗੁਰ ਧਰੀ॥
ਜਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਜੋਈ। ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਸੋਈ॥
ਨੰਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ਸਦਾਵੈ। ਜਾ ਕੇ ਲੋਗ ਚੰਡਕਾ ਗਾਵੈ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤਜ ਪੂਜਤ ਤਾਂਕੋ। ਮਾਂਗਤ ਵਰ ਸੇਵਨ ਕਰ ਜਾਂਕੋ॥
ਤਾਂ ਕੇ ਗੁਰੁ ਖੰਡਨ ਤਬੁ ਕਰਤੇ। ਨਹਿ ਪਾਹਨ ਵਰ ਦਾਇਕ ਰਚਤੇ॥
ਕਰਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਮੰਡਨ। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਕਰਤ ਸਭ ਖੰਡਨ॥
ਜਾਂਤੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੋਗ ਪੁਜਾਰੀ। ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਨਹਿ ਸਕਤ ਸਹਾਰੀ॥
ਗੁਰੁਛਿਗ ਦੁਰਗਾ ਸਕਤ ਬਤਾਵੈ। ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਖੰਡ ਚਲਾਵੈ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਮਦ ਤੋੜਨ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਕੀਨੋ ਚਰਿਤ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ॥
ਖੋਲ੍ਹ ਪਾਜ ਤਿਨਕਾ ਸਭ ਦੀਆ। ਪੁਨ ਨਿਸ ਭਰਮ ਖਾਲਸਾ ਕੀਆ॥
ਯਹ ਹੈ ਮੂਲ ਬਾਤ ਸੁਨ, ਭਾਈ। ਜੋ ਲੋਗਨ ਕੁਛ ਉਲਟ ਬਨਾਈ॥
ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੁਰਖ ਮਤਿ ਮਾਨ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਗਰੀ ਹੋਵਤ ਭਾਨ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਕਾ ਮੂਲ ਨ ਕੀਜੇ। ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਮਨ ਕੋ ਦੀਜੇ॥
ਅਰ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸਾਰ ਯਾਹ ਜਾਨੈ। ਸੇ ਗੁਰੁ ਮਤ ਨਹਿ ਮੂਲ ਪਛਾਨੈ॥
ਅੰਨਯ ਮਤਿਨ ਕੇ ਹੋ ਸੇ ਦਾਸਾ। ਨਹਿ ਗੁਰਮਤੋਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸਾ॥
ਬਾਤ ਯਥਾਰਥ ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ। ਸਾਚੀ ਸੰਕਾ ਨਹਿ ਤੁਮਾਰੀ॥੩੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੇਹਿਰਾ

ਅੰਨਯਮਤੀ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਤਜ ਦੇਵੇ ਤੁਮ ਮੀਤ। ਪਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਚਨ ਪਰ
ਚਹੀਯੇ ਸਤਯ ਪ੍ਰਤੀਤ॥੩੪॥ ਏਕ ਬ੍ਰੁਠ ਦੁਇ ਬ੍ਰੁਠ ਕਹਿ ਕਿਆ ਸਾਰੇ ਕਵਿ ਰਾਜ।
ਕਹੈ ਬ੍ਰੁਠ ਦੁਰਗਾ ਭਜਨ ਤੁਮ ਸਾਰੇ ਕਿਹ ਕਾਜਾ॥੩੫॥ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ ਕਵਿ
ਲਿਖਿਓ ਗੁਰੁ ਬਿਲਾਸ। ਤਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕਥਨ ਕੀ ਤੋੜੀ ਸਗਲੀ ਆਸ॥੩੬॥

ਚੌਪਈ

ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ। ਮੰਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੰਥ॥
ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਿਤ ਸਕਲ ਤਿਸ ਮਾਹੀ। ਕਰੇ ਕਵੀ ਨੇ ਮਿਥਿਆ ਨਾਹੀ॥
ਸੋ ਸਭ ਕਥਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰ ਗਾਵੈ। ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਸੰਕ ਮਿਟਾਵੈ॥
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੀ ਜੋ ਕਥਾ। ਸੁਨੋ ਤਹਾਂ ਲਿਖ ਦੀਨੀ ਯਥਾ॥
ਤਿਸਕੋ ਪੜ੍ਹਕਰ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰਾ। ਮਿਥਿਆ ਹੋਵੇ ਬਚਨ ਤਿਹਾਰਾ॥

ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ। ਫਿਰ ਭਾਖੋ ਜੋ ਮਨ ਮਹਿ ਆਈ॥
 ਕਰ ਸੰਖੇਪ ਸੁਨਾਵੋਂ ਸਾਰਾ। ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਹੇਤ ਉਚਾਰਾ॥੩੭॥

ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰੁ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ

“ਸਵੈਯਾ॥ ਦਿਨ ਏਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਆਛ ਭਲੇ ਇਹ ਭਾਂਤ ਕਿਧੋ ਸੁ ਸ਼ਿਕਾਰ
 ਬਿਹਾਰਾ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਰੋਂ ਜਿਹ ਕਾਜ ਪਠਿਓ ਮੁਹਿ ਦੀਨ ਦਿਆਰਾ॥ ਆਦਿ
 ਸੁਦੇਵਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰੋਂ ਬਰ ਪੂਰ ਲਹੋਂ ਤਿਹ ਤੇ ਨਿਜ ਭਾਰਾ। ਹੋਇ ਬਿਜੈ ਅਹਿ ਪੁੰਜ ਸਭੈ
 ਜਗ ਜੀਤ ਬਜੈ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ॥੧॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਇਹ ਭਾਂਤ ਵਿਚਾਰ ਦਿਆਰ ਤਬੈ। ਕਰ ਜੱਗ ਅਰੰਭਨ ਲੀਨ ਅਬੈ॥ ਪ੍ਰਥਮੋ
 ਦਿਜ ਦੇਸਨ ਦੇਸ ਬੁਲੈ। ਸਭ ਆਵਤ ਭੇ ਸੁਭ ਤੋਨ ਬਲੈ॥੫॥ ਇਕ ਕੋਤਕ ਦੇਖਨ
 ਕਾਜ ਕਿਧੋ। ਕਰੁਨਾ ਨਿਧ ਕਾਰਜ ਕੀਨ ਸਿਧੋ॥ ਮਥਰਾ ਪੁਨ ਕਾਂਸਿ ਪਰਾਗ ਭਨੋ।
 ਦਿਜ ਐਧਪੁਰੀ ਸੁ ਬੁਲਾਇ ਲਿਨੋ॥ ਦਿਜ ਹੋਰ ਤਹਾਂ ਲਖ ਆਵ ਘਨੋ। ਕਰ ਪਾਂਤਹਿ
 ਪਾਂਤ ਬਠਾਇ ਦਿਨੋ॥ ਮੁਖ ਭਾਖ ਕਹਿਓ ਇਨ ਭਾਂਤਨ ਸੋ। ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਦਿਜ
 ਬਾਤਨ ਸੋ॥੧੧॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥ ਦਹੀ ਖੀਰ ਪੂਰੀ ਜਿਤੇ ਬਿੱਧ ਖੈਰੋਂ।
 ਕੜਾਹੰ ਪੁਲਾਵੰ ਜਿਤੇ ਯੋ ਜਿਵੈ ਹੈ॥ ਤਿਨੈ ਜਾਨ ਦੇਰੈ ਟਕਾ ਏਕ ਦੱਛਾ॥ ਕਹਯੋ
 ਜਾਇ ਸਾਰੇ ਲਵੈ ਜੈਸ ਇੱਛਾ॥੧੨॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ॥ ਨਿਜ ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਜੁ
 ਖਾਵਹਿੰਗੇ॥ ਸਰਫੀ ਵਹੁ ਪਾਂਚ ਸੁ ਪਾਵਹਿੰਗੇ॥ ਇਹ ਭਾਂਤ ਢੰਡੋਰ ਫਿਰਾਇ ਦਯੋ।
 ਸੁਨ ਬਿਪਨ ਮੱਧ ਸੁ ਕਾਨ ਕਯੋ॥੧੩॥ ਬਿਬਥਾਰ ਹੁਤੇ ਬਡ ਘੋਰ ਬਨੇ। ਦਿਜ ਦੋਰ
 ਚਲੇ ਯਹ ਬਾਤ ਸੁਨੇ॥ ਜਹਿੰ ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਕੇ ਬਾਰ ਬਨੇ। ਤਹਿੰ ਆਵਤ ਦੋਰਤ ਬਿਪ
 ਘਨੇ॥੧੪॥ ਕਈ ਆਨ ਤਹਾਂ ਜੁ ਹਜ਼ਾਰ ਜੁਰੇ। ਨਹਿ ਵਾਰਹਿ ਪਾਰ ਸੁ ਜਾਤ
 ਰਹੇ॥ ਕਛੁ ਬੈਰ ਰਹੇ ਜਬ ਬਾਕ ਪਿਛੇ। ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨਸ ਭੋਜ ਕੇ ਫੇਰ ਪੁਛੇ॥੧੫॥
 ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ॥ ਪੁਨ ਕਹੀ ਐਸ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ। ਫਿਰ ਪੁਛੇ ਜਾਇ ਇਨ ਕੇ
 ਸੁਜਾਨ॥ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਹਾਂ ਜੋ ਛਕੈ ਕੋਇ। ਸੋ ਮੁਹਰ ਪਾਂਚ ਲੇਵੈਂ ਸੁ ਸੋਇ॥੧੬॥
 ਅਵਰ ਅੰਨ ਜੋ ਕਰ ਸਰੀਰ। ਦੋ ਟਕੇ ਦੱਛਨਾਂ ਲੇਗੁ ਬੀਰ॥ ਇਮ ਹੁਕਮ ਮਾਲ ਪੂਛੇ
 ਸੁਜਾਇ। ਰਹਿ ਸਹਸ ਪਾਂਚ ਬਾਕੀ ਬਠਾਇ॥੧੭॥ ਫਿਰ ਕਹੀ ਐਸ ਤਿਨ ਆ ਹਜ਼ੂਰ।
 ਸੋ ਪੰਜ ਬਾਕਿ ਰਹਿਗੇ ਜ਼ਰੂਰ॥ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬੈਰ ਪੂਛੇ ਸੁਧਾਇ। ਸਭ ਝੁਥੇ ਲੋਭ ਕੇ
 ਮੱਧ ਜਾਇ॥੧੮॥ ਜਬ ਰਹੇ ਪੰਦਰਾਂ ਘਾਟ ਏਕ। ਦੀਨੇ ਬਠਾਇ ਆਛੇ ਸੁਨੇਕ॥ ਯੋ
 ਭਏ ਗਰਕ ਲੋਭਾਦਿ ਮੱਧ। ਇਕ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿੰਗੇ ਜੁ ਸੁੱਧ॥੧੯॥ ਜੋ ਐਰ ਹੁਤੇ
 ਕੋਤਕ ਹਜ਼ਾਰ। ਤਿਨ ਟਕਾ ਦੱਛਨਾ ਭੋਜ ਨਾਰ॥ ਤੋ ਖਵਾਇ ਭੋਜਨ ਦੀਨੇ ਉਠਾਇ।
 ਨਹਿ ਆਦਰ ਕੀਨ ਆਛੇ ਬਠਾਇ॥੨੦॥ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਸ੍ਰੀ ਯੋ ਉਚਾਰ। ਯਹ ਹੈਨੋ
 ਬਿੱਧ ਲੂਚੇ ਗਵਾਰ। ਇਨ ਕਰਨ ਹੁਤੀ ਆਛੀ ਸਜਾਇ। ਪਰ ਦੂਰ ਦੇਹੁ ਇਨਕੋ
 ਉਠਾਇ॥੨੧॥ ਜਿਨ ਅਚਯੋ ਖੀਰ ਭੋਜਨ ਕੜਾਹੁ। ਤਿਨ ਮੁਹਰ ਮੁਹਰ ਪਾਂਚੋ
 ਦਿਆਹੁ॥ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਮਾਨ ਤਿਨਕੋ ਸੁਕੀਨ। ਇਹ ਸਹੀ ਬਿੱਧ ਕਹਰੈਂ ਸੁਦੀਨ॥੨੨॥
 ਵਹੁ ਨਹੀਂ ਬਿੱਧ ਹੈਂ ਲੂਚ ਮੂੜ। ਇਹ ਮਹਾਂ ਸੁੱਧ ਹੈਂ ਮੱਤ ਗੂੜ॥ ਇਹ ਕਲੀ ਕਾਲਕੇ
 ਮੱਧ ਘੋਰ। ਬਹੁ ਚਲਾ ਡਿੰਬ ਛਲ ਬਲ ਨ ਜੋਰ॥੨੩॥ ਸਾਧੂ ਸੁ ਸੁੱਧ ਜਗ ਰਿਹਾ

ਲੇਪ। ਬਹੁ ਧਾਰ ਦੰਭ ਅਨਸਾਧ ਧੋਪ।। ਨਿਜ ਕਰਨ ਆਪ ਹਮ ਸੋ ਨ ਕੋਇ।। ਹਮ
ਕਰੋਂ ਆਪ ਸੋ ਸਹੀ ਹੋਇ।।੨੪।। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਮ ਜੋਧਾ ਅਨੇਕ। ਸਭ ਕਦੇ ਜਾਨ
ਹਮਰੇ ਸੁ ਏਕ।। ਇਸ ਮਨੈ ਆਪਕੋ ਅਧਿਕ ਜਾਨ। ਨਹਿ ਸਬਦ ਨਾਮ ਕੋ ਕਛੁ
ਗਯਾਨ।।੨੫।।”

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਿਆ ਇਸ ਪਰਸੰਗ ਮੈਂ ਕਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੈਸ।
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਾਰਨੇ ਬਿੱਪ ਬੁਲਾਏ ਕੈਸ।।੩੮।।

ਚੌਪਈ

ਸੁਨੀ ਮੀਤ ਤੋਂ ਕਥਾ ਪੁਰਾਨੀ। ਜੋ ਹੈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬਖਾਨੀ ?
ਦੁਰਗਾ ਮਾਤ ਪੂਜਨੇ ਕਾਜਾ। ਕੈਸਾ ਯਤਨ ਕੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ।।
ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿੱਪਸਦਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਤਿਨਕੋ ਆਛੇ ਅਜਮਾਇਆ।।
ਜੇ ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਨਾ ਕਰਤੇ। ਤੋਂ ਇਤਨਾਂ ਧਨ ਕਿਓਂ ਪਰਰਤੇ।।
ਖੀਰ ਮਾਸ ਧਰ ਕਿਓਂ ਅਜਮਾਤੇ। ਜੇ ਕਰ ਸੱਤ ਨ ਇਸ ਮਹਿ ਪਾਤੇ?
ਜੇ ਇਸ ਕਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਈ। ਫੇਰ ਤੋਹ ਸੰਕਾ ਕਯਾ ਰਹੀ?੩੯।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਰਹੀ ਟਪਕ ਰਹੀ ਹੈ ਬਾਤ।
ਸੋ ਤੁਮਨੇ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਕਰ ਮਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ।।੪੦।।

ਚੌਪਈ

ਅਹੋ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ ਅਗਯਾਨੀ। ਜੋ ਸੁੱਖਾ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਬਖਾਨੀ।।
ਇਸ ਮੇਂ ਤੋਂ ਕਛੁ ਔਰ ਪਿਆਰੇ। ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਹੈ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰੇ।।
ਭਾਵੇਂ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰਾ। ਸੀ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਕਾ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ।।
ਪਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਹੀ ਕਹਿਓ। ਕੋਤਕ ਕਾਜ ਗੁਰੂ ਕਯਹਯੋ।।
ਕੋਤਕ ਪਾਦ ਕੋ ਅਰਥ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਲੀਲ੍ਹਾ ਹੇਤ ਨ ਮਨ ਕਛੁ ਆਸਾ।।
ਭਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ। ਨਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਇੱਛਾ ਕੋਈ।।
ਥੋਂ ਕੇਵਲ ਬਿੱਪਨ ਦੁਰਕਾਨਾ। ਜੋ ਚਾਹਤ ਥੋਂ ਟਕਾ ਕਮਾਨੇ।।
ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਦੇਖ ਪ੍ਰਤਾਪੂ। ਸਹਿ ਨਹਿ ਸਕੇ ਦੰਭ ਕੇ ਬਾਪੂ।।
ਜਿਨਨੇ ਮਨਕੇ ਮਾਹਿ ਵਿਚਾਰਾ। ਚਲੇ ਦਾਓ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਹਮਾਰਾ।।
ਜਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਸੇ ਟਕੇ ਉਡਾਕੇ। ਖੀਸੇ ਭਰੇ ਪਖੰਡ ਚਲਾਕੇ।।
ਸੈਂ ਜਗ ਪੂਰਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹਾ। ਰਚ ਦੀਨਾ ਤਬ ਏਹੁ ਉਮਾਹਾ।।
ਨਹੀਂ ਬਾਤ ਕਛੁ ਜਗ ਮਹਿ ਛਾਨੀ। ਜਾਨਤ ਹੈ ਜਿਸਕੋ ਸਭ ਪ੍ਰਾਨੀ।।
ਦੰਭ ਪਖੰਡ ਮੂਲ ਜਗ ਮਾਰੀ। ਬਿੱਪਨ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਹੀ।।
ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭੂਸੁਰ ਕਹਿਲਾਵੇਂ। ਲੋਗਨ ਤੇ ਨਿਜ ਪੈਰ ਪੁਜਾਵੇਂ।।
ਕਹਤ ਵੇਦ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਨਾਯਾ। ਬ੍ਰਹਮਨ ਮੁਖ ਈਸ਼ੁਰ ਕਾ ਗਾਯਾ।।
ਮਨੂ ਪਰਾਸਰ ਆਦਿਕ ਮੁਨੀ। ਸਿਸ਼੍ਰਿਤ ਰਚਨੇ ਹਾਰ ਸੁ ਗੁਨੀ।।
ਤਿਨ ਭੀ ਹਮਰੀ ਕਰੀ ਵਡਾਈ। ਤੀਨ ਵਰਨ ਕੀ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ।।

ਜਿਤਕ ਜਗਤ ਕੇ ਜੀਵ ਵਿਚਾਰੇ। ਸੇਵਕ ਸਮ ਹਮ ਪਾਦ ਪਖਾਰੇ।
 ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਅਵਤਾਰੇ। ਸਭ ਹੀ ਨੇ ਹਮਰੇ ਪਗ ਝਾਰੇ।
 ਹਮ ਹਾਕਮ ਜਗ ਪਰਚਾ ਜੇਤੀ। ਹਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ, ਲੋਗ ਹਮ ਖੇਤੀ।
 ਸਾਰੇ ਹਮਰੇ ਹੇਤ ਕਮਾਤੇ। ਗ੍ਰਹਿ ਚਮੜਾਇ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਹਮ ਖਾਤੇ।
 ਦਿਸਾਸੂਲ ਅਰ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚਾ। ਲਗਨ ਸਗਨ ਮਹਿ ਸਭਕੇ ਰਾਚਾ।
 ਸਾਵਸਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਹਮ ਪਾਵੈਂ । ਮੁਖ ਮਾਂਗਾ ਧਨ ਤਿਸਤੇ ਲਯਾਵੈਂ ।।
 ਫਿਰ ਢਈਆ ਜਿਸ ਉਪਰ ਚਾੜ੍ਹੈਂ । ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੂਲ ਤੇ ਤਾਹਿ ਉਖਾੜੈਂ ।।
 ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਪਖਾਨ ਪੁਜਾਏ। ਜਿਸਤੇ ਸਭ ਜਨ ਦਾਸ ਬਨਾਏ।।
 ਐਸਾ ਧਰ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਘਮੰਡਾ। ਚਹਾ ਕਰਨ ਗੁਰੁ ਸਾਥ ਪਖੰਡਾ।
 ਯਹੀ ਬਾਤ ਸਤਗੁਰੁ ਜੁ ਤਾਈਂ । ਕਹਤ ਸਮਯ ਪਿਖ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ।।
 ਹਮ ਹੈਂ ਰਿੰਧਿ ਸਿੰਧਿ ਕੇ ਦਾਤੇ। ਸਭ ਹੀ ਸੇ ਹਮ ਪੈਰ ਪੁਜਾਤੇ।
 ਛੱਡੀ ਲੋਗ ਹਮਾਰੇ ਦਾਸਾ। ਤਿਨਕੀ ਹਮ ਪੂਰਤ ਹੈਂ ਆਸਾ।।
 ਕਰੇ ਦੇਵਤਾ ਹਮ ਪ੍ਰਤੱਛਾ। ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਤਿਨੋਂ ਕੀ ਰੱਛਾ।।
 ਜੇ ਹਮ ਹੁਕਮ ਦੇਹੁ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਕਰੇ ਚੰਡ ਪੂਜਨ ਕੋ ਕਾਜਾ।।੪੧।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਲਖ ਕਰ ਤਿਨਕੇ ਰਿਦੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼।
 ਚਾਹਾ ਸਕਲ ਉਘਾਰਨਾ ਤਿਨਕਾ ਤਬਹੀ ਪਾਜ਼।।੪੨।।
 ਪੁਨ ਮਨ ਮਹਿੰ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਇਨਕੇ ਜਗਤ ਅਧੀਨ।
 ਮਾਰ ਬੁੱਧ ਸਭ ਕੀ ਦਈ ਕੀਨੇ ਜੈਸ ਕਾੀਨ।।੪੩।।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਜੁ ਰਚਾ ਅਖਾੜਾ। ਚਹਤ ਦੰਡ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖਾੜਾ।।
 ਯਹ ਪਰਤੱਗਯਾ ਮਨ ਮਹਿੰ ਕੀਨੀ। ਜੋ ਪਾਛੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦੀਨੀ।।
 ਇਨਕੀ ਬੰਦ ਵਾਸਿ ਤੇ ਸਾਰੇ। ਕਰੋਂ ਪਕਰ ਕਰ ਸਰਬ ਸੁਖਾਰੇ।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨਮਦ ਹਰਨੇਹੇਤਾ। ਲਖਾ ਉਪਾਇ ਦਸਮਗੁਰੁ ਏਤਾ।।
 ਰਚੋਂ ਜੋਗ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਭੁ ਆਵੈ। ਅਪਨੇ ਛਲਬਲ ਸਗਲ ਦਿਖਾਵੈ ।।
 ਜਾਸ ਬਹਾਨੇ ਸਭੀ ਬੁਲਾਏ। ਸੁਨ ਸੁਨ ਪੇਟਾ ਅਰਬੁ ਆਏ।।
 ਧਾਮਾਂ ਸੁਨ ਯਹ ਐਸੇ ਧਾਵਤ। ਜੈਸੇ ਕਾਗ ਸਰਾਧੀ ਆਵਤ।।
 ਕਾਂਸੀ ਵਾਸੀ ਖੀਰਾਂ ਖਾਣੇ। ਆਏ ਬਣਕੇ ਖੂਬ ਸਿਆਣੇ।।
 ਫੇਰ ਅਯੁਧਯਾ ਦੇ ਜੋ ਵਾਸੀ। ਆਏ ਜਾਣ ਬਾਤ ਇਕ ਹਾਸੀ।।
 ਫਿਰ ਮਥਰਾ ਦੇ ਚੋਬੇ ਭਾਰੇ। ਅੰਨ ਸਵਾ ਮਣ ਜਾਨ ਨਿਘਾਰੇ।।
 ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਿਨ ਤਿਲਕ ਲਗਾਏ। ਜੰਝੂ ਕੰਨੀ ਚਾਇ ਚੜ੍ਹਾਏ।।
 ਚਾਰੇ ਓਰ ਸਹਿਰ ਕੇ ਘੇਰਾ। ਬੈਠ ਗਏ ਲਾਕਰ ਸਭ ਡੇਰਾ।।
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਧਰਤ ਪਰ ਲੇਟ ਪਏ ਹਲੂਣਨ ਅਪਨਾ ਪੇਟ।।
 ਮਨ ਮਹਿ ਕਹਨ ਹੱਥ ਗੁਰੁ ਆਏ। ਦੇਨ ਦੱਖਨਾ ਖੀਰ ਖਵਾਏ।।
 ਪਰ ਸਤਗੁਰੁ ਜੋ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੇ। ਕਯੋਂ ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਕੋ ਮਾਨੇ।।
 ਜਿਨ ਕੋ ਅਪਨਾ ਪੇਟ ਪਿਆਰਾ। ਖਾ ਕਰ ਕਰਤ ਨ ਪਰਉਪਕਾਰਾ।।੪੪।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਰਖ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਖਿਆ ਮੰਗਤ ਵਾਧਾ ਜਾਇ।
ਜਿਸਤੇ ਲੋਭੀ ਜਨਨ ਕੇ ਦੇਨੀ ਚਹੀ ਸਜਾਇ॥੪੫॥
ਲੇਨ ਪਰੀਖਾ ਚਹੀ ਜਬ ਕੀਨਾ ਚਰਿਤ ਅਨੂਪ।
ਜਿਸਤੇ ਪਾਮਰ ਗਿਰ ਗਏ ਤੁਰਤ ਲੋਭ ਕੇ ਕੂਪ॥੪੬॥

ਚੌਪਈ

ਮਾਸ ਖੀਰ ਦੀ ਚਟਕ ਦਿਖਾਈ। ਅਰ ਸਭ ਕੇ ਯਹ ਭਾਖ ਸੁਣਾਈ॥
ਜਾਇ ਬਿੱਪ ਜੋ ਮਾਸਹਿ ਖਾਵੇ। ਮੁਹਰ ਦੱਖਨਾ ਹਮ ਸੇ ਪਾਵੇ॥
ਅਰ ਜੋ ਛਕੇ ਖੀਰ ਯਾ ਪੂਰੀ। ਟਕਾ ਦੱਖਨਾ ਕੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਲੋਭੀ ਮਨ ਨ ਠਰਾਏ। ਪੇਸੇ ਉੱਪਰ ਧਰਮ ਗੁਵਾਏ॥
ਲਗੇ ਮਾਸ ਕੇ ਜਾਕਰ ਖਾਨੇ। ਮੁਹਰ ਦੱਖਨਾ ਪਰ ਲਪਟਾਨੇ॥
ਬਾਕੀ ਹਿਰਾ ਪਾਂਚ ਸੈ ਜੋਈ। ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਫਿਰ ਸ਼ਾਂਤ ਨ ਹੋਈ॥
ਆਖਰ ਜਾਇ ਮਾਸ ਤਿਨ ਖਾਧਾ। ਕਿਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮੂਲ ਨ ਪਾਧਾ॥
ਬਾਕੀ ਚੌਦਾ ਰਹਿਗੇ ਸਾਰੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੀਰ ਪਰ ਸੀ ਮਨ ਵਾਰੇ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਚੌਦਾਂ ਕਰੇ ਕਿਨਾਰੇ। ਬਾਕੀ ਕੋ ਦੁਰ ਬੈਠ ਉਚਾਰੇ॥
ਦੇਕਰ ਪੱਕੇ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਰ। ਹਨ ਲੂਚੇ ਇਹ ਮੂੜ ਗਵਾਰ॥
ਅਰ ਸੰਗਤ ਕੇ ਯਹ ਸਮਝਾਯੋ। ਭੂਲ ਨ ਇਨ ਕੇ ਨੇੜੇ ਜਾਯੋ॥
ਯਹੁ ਖਾਮਰ ਹੋ ਜਗਤ ਲੁਟੇਰੇ। ਉਪਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਤੁਮ ਹੋਰੇ॥
ਤਾਂਤੇ ਇਨਕਾ ਸੰਗ ਤਜਈਓ। ਅਪਨੇ ਧਨ ਕੇ ਨਾਹਿ ਲੁਟਈਓ॥
ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਪਿਆਰੇ ਮੇਰੇ। ਕਿੱਥੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ ਤੇਰੇ॥
ਅਪਨਾ ਸਾ ਮੂੰਹ ਲੈਕੇ ਗਏ। ਮੁੜਕੇ ਫੇਰ ਨ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਅਏ॥
ਚੰਗੀ ਭੰਗ ਝੜਾਕੇ ਨੱਸੇ। ਮੁੜਕੇ ਫੇਰ ਨ ਮੰਤਰ ਦੱਸੇ॥
ਏਸਕ ਬਾਤੇ ਇਹ ਹਮ ਪਾਇਆ। ਬਿੱਪਨਕਾ ਅਭਿਮਾਨ ਗੁਵਾਇਆ॥
ਜੇ ਦੇਵੀ ਕੋ ਪੂਜਨ ਚਹਤੇ। ਤੋ ਦੁਰਬਚਨ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਤੇ॥
ਯਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੁ ਦਿਖਲਾਯਾ। ਬਿੱਪਨ ਤੇ ਨਿਜ ਪੰਥ ਬਚਾਯਾ॥੪੭॥
ਦੋਹਿਰਾ — ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਪਿਆਰਿਆ ਕਿੱਥੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ।
ਪੁਰਨਮਾਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਦੂਜ॥੪੮॥
ਹੁਣ ਕੁਛ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਲੈ ਰੱਖੀ ਨਾਂਹਿ ਲੁਕਾਇ।
ਭਲਾ ਉਸੇ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤੇ ਕੁਛ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਇ॥੪੯॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨ ਤੈਂ ਸੁਣੀ ਅੱਗੋਂ ਵਲਿਆ ਚਾਇ।
ਚੌਦਾਂ ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਸੋ ਕਿਸ ਮਰਜ ਦਵਾਇ॥੫੦॥

ਚੌਪਈ

ਲਈ ਪਰੀਖਾ ਸੀ ਇਸ ਕਾਰਨ। ਚੁਨੇ ਬਿੱਪ ਜੋ ਕਾਜ ਸਵਾਰਨ॥
ਸੋ ਸਾਰੇ ਸਮ ਦੂਧ ਬਲੋਏ। ਚੌਦਾਂ ਮੱਖਨ ਨਿਕਲ ਖਲੋਏ॥

ਜਿਨ ਕਾ ਆਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਨਾ। ਦਾਨ ਪੰਜ ਸੁਹਰਾਂ ਦਾ ਦੀਨਾ।।
 ਆਦਰ ਸਾਥ ਪਾਸ ਤਿਨ ਰਾਖਾ। ਕੋਮਲ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਅਖਾ।।
 ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾ ਕੀਤਾ ਮੱਖ। ਕਰਨੀ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਪਰਤੱਖ।।
 ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਸੁਨ ਲੈ ਤੂੰ ਥਾਤ। ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਕਿਓਂ ਜਾਤ।।੫੧।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਫੇਰ ਕਥਾ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ ਇਸ ਭਾਂਤ।
 ਸੁਨ ਕਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਵਸੀ ਤੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਤਿ।।੫੨।।

ਯਥਾ "ਦੇਵੀ ਸੁ ਪੂਜਕੀ ਕਥਾ ਨੀਕ। ਸਭ ਕਹੇ ਕਥਾ ਹਮ ਕੋ ਸੁ ਠੀਕ।। ਜਿਮ
 ਹੋਇ ਜੋਨ ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਛ। ਸਭ ਕਹੇ ਕਥਾ ਤਾਂ ਕੀ ਸੁਵੱਛ।।੨੭।। ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
 ਬਲਿਦਾਨ ਮੰਤ੍ਰ। ਲਿਖਨੇ ਪੜ੍ਹਾਨ ਬੇਦਾਨ ਮੰਤ੍ਰ।। ਇਹ ਕਹੇ ਖੋਲ ਹਮ ਕੋ ਸੁ ਭੇਦ।
 ਜਿਮ ਸਰਬ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਉਚਰੰਤ ਬੇਦ।।੨੮।। ਇਮ ਸੁਨਤ ਬੈਨ ਬੋਲਯੋ ਸੁ ਬਿੱਪ। ਮੈਂ ਕਹੇ
 ਬੈਨ ਕਰੁਣਾ ਅਧਿੱਪ।। ਇਹ ਜਿਤਕ ਬਿੱਪ ਇਹ ਦੇਸ ਆਹਿ। ਨਹੀਂ ਹੋਤ ਕਾਜ ਇਨ
 ਤੇ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿ।।੨੯।। ਜਿਮ ਆਪ ਨਾਥ ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ। ਤਿਮ ਵਹੈ ਬਿੱਪ ਆਛੇ ਅਭੇਵ।।
 ਹੈ ਦਤਾ ਨੰਦ ਤਾਂ ਕੋ ਸੁ ਨਾਮ। ਉਜੈਨ ਮੱਧ ਤਾਕੋ ਸੁਧਾਮ।। ੩੦।। ਇਹ ਜਿਤਕ
 ਬਿੱਪ ਤਾਰੇ ਸੁ ਜਾਨ। ਵਹੁ ਉਡਗ ਨਾਥ ਲੀਜੈ ਪਛਾਨ।। ਚਕਵੀਸ ਕੰਜ ਇਨ ਕੋ
 ਨਿਹਾਰ। ਵਹੁ ਦਿਵਸ ਨਾਥ ਆਛੇ ਦਿਆਰ।।੩੧।। ਕਾਲੀ ਸੁ ਦੇਵਿ ਤਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਤੱਛ।
 ਜਾਨੰਤ ਔਰ ਦੇਵਾਨ ਸਿੱਛ।। ਜੇ ਇਤੇ ਦੇਵ ਵਹੁ ਆਇ ਜਾਇ। ਤੈ ਕਾਜ ਪੂਰ ਹੋਵੇ
 ਬਨਾਇ"।।

ਦਵੈਯਾ

ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹ ਚੰਦਾਂ ਬੁਲਵਾਏ। ਕਰ ਸਨਮਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਭਾਰੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬਠਾਏ।। ਸਮਾਚਾਰ ਸਭ ਪੁੱਛ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਇਹ ਬਚਨ
 ਅਲਾਇਆ।। ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਤੁਮ ਕੋ ਕੁਛ ਆਇਆ?੫੩।। ਕਯਾ
 ਹੈ ਬਲੀ ਕੋਨ ਹਨ ਮੰਤਰ ਅਰ ਕਿਆ ਵਸਤੂ ਹੋਵੇ। ਕਿਸ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਕੀਤਿਆਂ
 ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਵੇ।। ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਕਾਜ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਹੇ ਸਕਲ ਸਮਝਾਈ।
 ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਤੇ ਸੁਨਨਾਂ ਚਾਹੇਂ ਅਰ ਚਾਹੇਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।।੫੪।। ਜਿਸ ਪਰ ਸਭਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਅੱਗੇ ਹਾਥ ਜੋੜ ਇਮ ਗਾਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੋ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਫਰਮਾਇਆ।
 ਸੇ ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਨਾਹੀ ਅਰ ਇਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋਗ ਏਸ ਦੇ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਲੇ ਹਮਾਰੀ।।੫੫।। ਪਰ ਇਕ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਵਡ ਪੂਰਾ।
 ਸ਼ਾਯਦ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਾਰਜ ਰਹਸੀ ਨਾਹਿ ਅਧੂਰਾ। ਜੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਚਾਹੇਂ ਤਾਂ
 ਉਸ ਗੁਰੁਜੀ ਲਿਆਵੇ। ਜੇ ਉਹ ਕਹੇ ਵਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਕਰਾਵੇ"।।੫੬।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਤਿਨ ਤੇ ਸਾਹਾ ਹਾਲ।
 ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਾਸਤੇ, ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਖਿਆਲ।।੫੭।।

ਚੌਪਈ

ਜੇਕਰ ਕੁਛ ਇੱਛਾ ਨਹਿ ਹੋਤੀ। ਤੈ ਵਹੁ ਜਗਤ ਤਿਲਕ ਰਵਿ ਜੋਤੀ।।
 ਕਿਓਂ ਤਿਨ ਬਿੱਪਨ ਕੋ ਅਟਕਾਤੇ। ਅਰ ਸਭ ਕਥਾ ਪੂਛ ਸੁਖ ਪਾਤੇ।।

ਯਾਂ ਤੇ ਥੀ ਪੂਜਨ ਕੀ ਆਸਾ। ਤਾਂਤੇ ਕੀਨਹੁ ਐਸ ਬਿਲਾਸਾ।।
ਇਹ ਤੇ ਸੱਤ ਬਾਤ ਹੈ, ਭਾਈ। ਤੁਮ ਝੁਨੀ ਕਿਆ ਰਾਸ ਸਚਾਈ।।੫੮।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਆ ਰੇਤੇ ਤੇ ਤੇਲ ਤੂੰ ਚਹੈ ਨਿਕਾਲਨ, ਬੀਰ।
ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਨਹਿੰ ਦੇਖੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਗੰਭੀਰ।।੫੯।।

ਚੌਪਈ

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਲ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨ ਰੰਚਕ ਭਾਲ।।
ਇਹ ਤਾਂ ਮੱਲ ਨਯਾਯ ਸੁਖ ਦਾਯ। ਦਿੱਤਾ ਦੇਖੇ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਯ।।
ਜਿਸਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਇਹ ਅਹੇ। ਨੀਤੀ ਵੇਤਾ ਜਗ ਮਹਿ ਕਹੇ।।
ਦੇਇ ਮੱਲ ਸੋ ਕਰਨ ਲਗਾਈ। ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਲਖ ਕੇ ਦੁਖਦਾਈ।।
ਤਾਂਤੇ ਪਹਿਲੇ ਇੱਕ ਪਛਾਰੇ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਦੂਸਰਾ ਕੋ ਮਾਰੇ।
ਯਹੀ ਕਾਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਕੀਨਾ। ਪਹਿਲੇ ਮੂਰਖ ਜਨ ਕੋ ਲੀਨਾ।।
ਕਰ ਅਪਮਾਨ ਦਵਾਏ ਧੱਕੇ। ਕਹੀ ਬਿੱਪ ਨਹਿ ਅਹੋ ਉਚੱਕੇ।।
ਜਬ ਵੁਹ ਗਏ ਭੰਗ ਝੜਵਾਕੇ। ਚੈਦਾਂ ਪਕੜੇ ਮਗਰੋਂ ਆਕੇ।।
ਫਿਰ ਤਿਨਕੇ ਭੀ ਪਰਖਨ ਹੇਤਾ। ਉਦੱਮ ਕਰਾ ਨਾਥ ਜੂ ਏਤਾ।
ਜਿਸਤੇ ਦੇਖਨ ਉਨ ਕੋ ਚਾਹਾ। ਕਿਆ ਇਨ ਮਹਿ ਕੁਛ ਅਹੇ ਉਮਾਹਾ।।
ਹਨ ਕੁਛ ਵਿੱਦਿਆਵਾਨ ਸਿਆਣੇ। ਯਾ ਹਨ ਨਿਹੇ ਖੀਰ ਹੀ ਖਾਣੇ।।
ਇਨ ਕੇ ਜੋ ਸਨ ਪਹਿਲੇ ਭਾਈ। ਖਾ ਕਰ ਮਾਸ ਉਡਾਰੀ ਲਾਈ।।
ਨੱਸੇ ਜਿਉਂ ਹਰਯਾਵਲ ਵੱਛੇ। ਲੈਕੇ ਟਕੇ ਅਸਾਂ ਥੋਂ ਅੱਛੇ।।
ਹੁਣ ਇਹ ਖੀਰ ਖਾਣ ਹੀ ਜਾਨਣ। ਯਾ ਕੁਛ ਗ੍ਰੰਥਨ ਅਰਥ ਪਛਾਨਣ।।
ਜਿਸਤੇ ਤਿਨ ਕੋ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ। ਪੁੱਛਿਆ ਨੀਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਖਾਕੇ।।
ਸੁਨੋ ਬਿੱਪ, ਹਮਰੀ ਇਹ ਬਾਨੀ। ਸਭ ਹੀ ਦੇ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਕਾਨੀ।।
ਕੁਛ ਵਿਦਿਆ ਆਵਤ ਹੈ ਤੇਹੀ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਹੋ ਸਭ ਸਨਮੁਖ ਮੋਹੀ।।
ਕਿਆ ਤੁਮਹੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਗ ਐਸੇ। ਪਰਗਟ ਕਰਤ ਦੇਵਤਾ ਜੈਸੇ।।
ਹੈ ਤੁਮਹੇ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਸ਼ਕਤੀ। ਲਖੋ ਰਿਦੇ ਈਸ਼ਰ ਕੀ ਭਗਤੀ।।
ਵੇਦ ਮੰਤਰ ਅਰ ਹਵਨ ਕਰਾਵਨ। ਜਾਨਤ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ।।
ਸੇ ਸਭ ਖੋਲ ਬਾਤ ਸਮਝਾਵੇ। ਕਿਆ ਤੁਮ ਲੂਟ ਜਗਤ ਕੋ ਖਾਵੇ?।।੬੦।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਗਈ ਚੋਕੜੀ ਭੂਲ।
ਉਤਰ ਗਰਬ ਮਨ ਕਾ ਗਯੋ ਹੈ ਬੈਠੇ ਸਮ ਤੂਲ।।੬੧।।

ਚੌਪਈ

ਬੋਲੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਗੇ। ਹਮ ਕੋ ਵਿੱਦਿਆ ਸੇ ਕਿਆ ਲਾਗੇ।।
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਹਮ ਜਾਨੈ। ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਨਾਹਿ ਪਛਾਨੈ।।

ਹਮ ਤੇ ਪੂਰੀ ਛਕੈ ਕੜਾਹੀ। ਦੇ ਦਿਨ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋ ਰਾਹੀ॥
 ਹਮ ਹੀ ਕਿਆ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਜੋਗ ਨਾਥਾ। ਔਰ ਬਿੱਪ ਜੋ ਹਮਰੈ ਸਾਥਾ॥
 ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰੇ। ਸੋ ਭੀ ਹਮਰੇ ਸਮ ਹੋ ਸਾਰੇ॥
 ਨਹੀਂ ਖਬਰ ਜਿਨਕੋ ਹੋ ਕੋਈ। ਜਾਂਤੇ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ॥
 ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਬਿਪ ਟੁਕੜ ਗਦਈਆ। ਖਾਵਤ ਖੀਰ ਸੁਨਾ ਕਰ ਢਈਆ॥
 ਫਿਰ ਮਨ ਮਹਿ ਤਿਨ ਐਸ ਬਿਚਾਰੀ। ਹੋ ਬਦਨਾਮ ਗਈ ਕੁਲ ਸਾਰੀ॥
 ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਐਸੇ ਲਖ ਗਏ। ਸਰਬ ਬਿੱਪ ਇਨਸੇ ਹੀ ਭਏ॥
 ਤੋ ਫਿਰ ਹਮਰਾ ਨਾਮ ਨ ਲੈਹੈ। ਰੋਗ ਸਮਾਨ ਜਾਨ ਤਜ ਦੇਹੈ॥
 ਤਾਂਤੇ ਐਸਾ ਫੰਧ ਚਲਾਓ। ਦੂਰ ਦੇਸ ਕਾ ਨਾਮ ਬਾਤਓ॥
 ਹਮਰੀ ਭੀ ਰਹਿ ਜਾਇ ਵਡਾਈ। ਪਰੈ ਬਿੱਜ ਦੂਸਰ ਪਰ ਜਾਈ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਦੌਤਾ ਨੰਦ ਬਤਾਕੇ। ਗਏ ਧਾਮ ਕੋ ਜਾਨ ਬਚਾਕੇ॥
 ਅਰ ਤਿਸਕੀ ਬਹੁ ਕਰੀ ਵਡਾਈ। ਤਾਰਯੋ ਮੈਂ ਸਮ ਚੰਦ ਬਤਾਈ॥੬੨॥
 ਦੋਹਿਰਾ ਇਸ ਮਹਿ ਭੀ ਤਿਨ ਖੋਲਿਯਾ ਪੂਰਾ ਅਪਨਾ ਦਾਉ।
 ਸਰਬ ਮਰੈ ਲਾਠੀ ਬਚੈ ਐਸਾ ਫੰਧ ਚਲਾਉ॥੬੩॥

ਚੌਪਈ

ਦੋਰੰਗੀ ਜਿਨ ਚਾਲ ਦਿਖਾਈ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਪਨੀ ਲਖੀ ਭਲਾਈ॥
 ਸੋਮੈਂ ਤੁਮਕੋ ਪ੍ਰਗਟ ਬਤਾਵਾਂ। ਤਿਨਕਾ ਹਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਸਮਝਾਵਾਂ॥
 ਜੇ ਉਜੈਨ ਤੇ ਲਿਆ ਬੁਲਾਇ। ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਉਸਨੇ ਆਇ॥
 ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਹੋਸੀ ਚੰਗਾ। ਮਾਂਗਹਿਗੇ ਧਨ ਜੋ ਮੁਖ ਮੰਗਾ॥
 ਅਰ ਜੇ ਚਰਗਈ ਉਸਦੀ ਦਾਰੂ। ਸਾਨੂੰ ਕਯਾ ਫਿਰ ਓਹੋ ਹਾਰੂ॥
 ਭੰਗ ਝੜਾਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਊ। ਸਾਡੇ ਪਰ ਕੁਛ ਦੋਸ਼ ਨ ਆਊ॥
 ਦੋਨੀ ਪਾਸੀਂ ਹਮ ਹੋ ਸੱਚੇ। ਕਿਸੀ ਤਕ੍ਹਾਂ ਨਹਿ ਹੋਸਾਂ ਕੱਚੇ॥
 ਪਰ ਗੁਰੁ ਜਾਣੀ ਜਾਣ, ਪਿਆਰੇ॥ ਕਯਾ ਤਿਨਕੋ ਬਿੱਪ ਛਲਹਿ ਵਿਚਾਰੇ?੬੪॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੁ ਜੀ ਸਮਝ ਗਏ ਸਭ ਇਹ ਚਾਲਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਰਹੇ ਖਮੋਸ਼ ਨ
 ਉਤੱਰ ਦਿੱਤਾ ਗੱਲ ਨ ਕਰੀ ਵਧੇਰਾ॥ ਫਿਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਾਇਆ ਆਪ ਅਨੰਦ
 ਬਿਰਾਜੇ। ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਮੁੜ ਕਰਨੇ ਲੱਗੇ ਖੋਲ ਜਗਤ ਕੇ ਰਾਜੇ॥੬੫॥ ਨਾ ਦੂਰਗਾ ਨਾ
 ਪੂਜਨ ਉਸਦਾ ਨਾ ਪੰਡਤ ਨਾ ਪਾਧਾ। ਮੁੜਕੇ ਗੁਰੁ ਬੁਲਾਇਆ ਕੋਈ ਜਿਸਨੇ ਧਾਮਾਂ
 ਖਾਧਾ॥ ਜਾਨ ਗਪੌਤੁ ਸਾਥ ਧਾਮ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਏ। ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਹੋਇ ਮਸਾਲੇ
 ਪੇਟ ਪਲਾਠੇ ਆਏ॥੬੬॥ ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਗੁਰੁ ਉਸੇ ਪਾਂਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਲਿਆਏ ਸੇ ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸੰਦੇਸਾ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਫਿਰ ਫਾਗ ਮਹੀਨੇ
 ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਕੇਰਾ। ਆਇ ਗਿਆ ਤਿਸ ਕਰੀ ਤਿਆਰੀ ਭਇਆ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ॥੬੭॥
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗਤ ਆਹੀ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਕਾ ਕੀਆ॥ ਪਰ ਕਰ ਭੋਟ ਚਰਨ ਤਰ ਗੁਰੁ
 ਕੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਲੀਆ॥ ਭਯਾ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਤਿਨਹੁ ਦਿਵਸ
 ਅਸਭਾਰਾ। ਪਾਛੇ ਵਿਦਾ ਦਈ ਸਭ ਸੰਗਤ ਖੋਲ ਮਹੱਲਾ ਪਯਾਰਾ॥੬੮॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾ ਦੇਵਤਾ ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨਾ ਯੋਗ।

ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤੇਜ ਕੇ ਪਤ ਹੀ ਗਏ ਅਲੱਗ॥੬੬॥

ਭਾਵ — ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਜਾਲ ਦੇ ਤੋੜਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅੱਛੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰ ਲੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਨਯਾਯ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਠੇ ਕਰਕੇ ਤਯਾਗਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਜਰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ॥

ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਜੱਗ ਅਰੰਭ ਕੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਛਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਦੇਕੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਛਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਖੀਰ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ ਪਰ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਬਿਲ ਕੁਲ ਖਾਲੀ ਸੇ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਚੁਪ ਚੁਪਾਤ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਕਹਾ ਲੀਤਾ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ॥

ਤੀਸਰਾ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਉਜੈਨ ਵਾਲੇ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਲੀਤਾ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਉਸ ਪਾਸ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਭੇਜਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੰਗਵਾਉਂਦੇ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਕੁਝ ਉਤਰ ਭੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ ਅਰ ਮੇਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤੇ ਸਾਫ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸਨ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਵੇਂ ਧੱਕਾ ਨਾ ਕਰੋ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਦੇਖ।

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦੱਸਦਾ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ॥੭੧॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨ ਲੀਜੇ ਸਭ ਅਗਲੀ ਕਥਾ। ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਭਾਖਤ ਹੈ ਯਥਾ॥

ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਬਰਾਹਮਣ ਆਇਆ। ਜਿਸਨੇ ਸਾਰਾ ਕਾਜ ਕਰਾਇਆ॥

ਤੁਮਰੀ ਸੰਕਾ ਰਹੇ ਨ। ਭਾਈ। ਜਬ ਪੜ੍ਹ ਹੈ ਆਗੇ ਕਛੁ ਜਾਈ॥

ਸੋਈ ਮੈਂ ਹੁਨ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਾਂ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਵਾਂ॥

ਦੇਕਰ ਮਨ ਸਰਵਨ ਕਰ ਲੀਜੇ। ਫਿਰ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਜੇ॥੭੨॥

ਯਥਾ :-

“ਇਹ ਭਾਂਤ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਿਹ ਬਿੱਖ ਚਿੰਤਾਰਾ ਹਕਾਰਾ॥ ਇਹ ਚਿੰਤ ਰੈਨ ਦਿਨ ਕਰਤ ਜਾਨ। ਵਹੁ ਥਾਨ ਇਤੈ ਪਹੁੰਚਿਓ ਜੁਆਨ॥੬੩॥ ਤਬ ਆ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਨ ਸਿੱਖ ਸੁ ਜਾਨ। ਇਹ ਆਨ ਬੈਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋ ਖਥਾਨ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਵਹੈ ਬਿੱਖਵਾਸੀ ਉਜੈਨ। ਨਿਜ ਬਾਗ ਮੱਧ ਹੋਰਯੋ ਸੁ ਨੈਨ॥੬੪॥ ਦਰਸਨ ਕਾਜ ਜੁਆਲਾ ਨਿਧਾਨ। ਵਹੁ ਚਲਿਓ ਜਾਤ ਆਨੰਦ ਨਾਨ॥ ਕਛੁ ਲੋਗ ਸਾਖ ਹੈ ਦੋਛਣੇਸ। ਬਹੁਭਾਂਤ ਜਾਣ ਸੁੰਦਰ ਬਣੇਸ। ਇਹ ਸੁਨਤ ਬੈਨ ਪ੍ਰਭੂ ਭੈ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਿਓ ਪੜ੍ਹਗ ਕੇਤ ਸੋ ਸਦਾ ਧੰਨ॥

ਨਿਜ ਕਰਤ ਕਾਜ ਦਾਸਾਨ ਆਪ।। ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਕੇ ਲੱਖ ਪ੍ਰਤਾਪ।।੬੬।।

ਸਵੈਯਾ

ਯੋ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਕੈ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਪਾਸ ਹਜ਼ੂਰ ਉਨੈ ਸੁ ਬਿਚਾਰੀ। ਤੋ ਨਿਜ ਰੱਛਕ ਰੈਨ ਦਿਨਾਂ ਅਸਕੇਤੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧ ਹੈ ਬਲਕਾਰੀ।।ਕਾਜ ਕਰੈ ਤੁਮਰੇ ਸਭ ਪੂਰਨ ਚੂਰਨ ਕੈ ਸੁ ਅਰਾਨ ਬਿਦਾਰੀ। ਭਾਗ ਸੁ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੁਮਰੇ ਜਗ ਔਰ ਸੁਨੈ ਬਤੀਆ ਅਸਿਧਾਰੀ।।੬੭।। ਇਹ ਭਾਂਤ ਸੁ ਆਪ ਬਿਚਾਰਤ ਹੈ ਉਤਬਿੱਧ ਉਨੈ ਇਹ ਭਾਂਤ ਕਈ। ਲਖਕੇ ਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਯਾਨਿਧ ਕੇ ਤਿਨ ਚਿੱਤ ਵਿਖੈ ਬਤੀਆਂ ਸੁ ਨਈ।। ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਹਜ਼ੂਰ ਦਿਦਾਰ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭੀਰ ਕਿਧੋਂ ਦਰਬਾਰ ਹਈ।। ਬਿਨ ਬੋਲ ਸੁ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਇਹ ਯੋ ਬਤੀਆ ਚਿਤ ਧਾਰ ਲਈ।।੬੮।।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਅਰੈ ਜੋ ਉਤਾਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਭਾਰੀ।। ਚਿਦਾਨੰਦ ਬਾਸੀ। ਅਖੈ ਅਬਿਨਾਸੀ।।੬੯।। ਪਰੰਚੀਤ ਬਾਤਾ। ਕਿਧੋਂ ਹੈ ਗਿਆਤਾ।। ਇਹੈ ਮੋਰ ਬਾਨੀ। ਦਿਦਾਰੰ ਜੁ ਆਨੀ।।੭੦।। ਗੁਰੂ ਜੋ ਸੁ ਪੂਰਾ। ਨਵੈਂ ਸਾਤ ਸੂਰਾ।। ਇਤੈ ਥਾਨ ਐਹੈ। ਨ ਮੋਕਉ ਬੁਲੈਹੈ।।੭੧।। ਤਿਸੈ ਚੀਤ ਬਾਤਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਕੀਨ ਗਯਾਤਾ।। ਸਭੈ ਭੇਦ ਜਾਨੀ। ਮੁਖਿ ਯੋ ਬਖਾਨੀ।।੭੨।। ਦਹਾਂ ਬੋਲ ਸਵਾਰੀ। ਦਰੈਂ ਤਾਂ ਦਿਦਾਰੀ।। ਸਿਖਿ ਯ ਸੁਨਾਈ।। ਇਹਾਲੈ ਬੁਲਾਈ।।੭੩।। ਪ੍ਰਭੂ ਯੋ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਹਮੇ ਆਪ ਜਾਵੈ।। ਗੁਨੀ ਜਾਨ ਲੀਜੈ। ਤਿਸੈ ਮਾਨ ਦੀਜੈ।।੭੪।। ਕਲੁ ਜਯੋ ਗਯਾਨੀ। ਕਰੈ ਨਾ ਭਿਮਾਨੀ।। ਬਿਜੈ ਫੀਮ ਖਾਈ। ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਾਈ।।੭੫।। ਗਏ ਤੋਨ ਥਾਨੀ। ਜਿਤੈ ਬੋ ਦਿਜਾਨੀ।। ਘਨੇ ਥੀਰ ਸੰਗਾ। ਤਬੈ ਸੁੱਧ ਅੰਗਾ।।੭੬।। ਭਯੋ ਮੇਲ ਆਹੀ।। ਤਿਸੈ ਬਾਗ ਮਾਹੀ।। ਅਸੀਰੰਜੁ ਬਾਦੈ। ਦਈ ਬਿੱਧ ਆਦੈ।। ਭਲੀ ਸੋ ਬਿਚਾਰੀ। ਅਭੂਤੰ ਅਪਾਰੀ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਐ ਪੰਡਿਤ ਜੇਤਕ ਗੁਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਤੀਰ।
ਤਿਨ ਉਪਮਾਂ ਦਿਜ ਤਵਨ ਕੀ ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਮਤਿ ਧੀਰ।।੭੮।।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਤੁਮਰੀ ਲਾਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨੀ। ਦਿੱਬ ਗਿਆਨ ਬਿੱਧਨ ਕੇ ਧਨੀ।।
ਇਹ ਸਮ ਔਰ ਗੁਨੀ ਮਤਿ ਸਾਰਾ। ਹੈ ਨਹਿ ਚੇਦਹਿ ਭਵਨ ਮਝਾਰਾ।।੭੯।।
ਯਾ ਕਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੰਨ ਅਧਿਕਾਈ।।
ਯੋ ਤਾਂ ਕੀ ਸੋਭਾ ਤਬ ਘਨੀ। ਪਾਸ ਹਜ਼ੂਰ ਦਿਜਨ ਤਬ ਭਨੀ।।੮੦।।
ਤਾਂ ਸੋ ਕੁਛ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਤ ਸੁ ਪੂਛੀ। ਤਿਨ ਨਿਜ ਬਰਨ ਸੁਨਾਈ ਸੁਛੀ।।
ਐ ਪੂਜਾ ਕੀ ਸਕਲ ਬਿਧਾਨੀ।। ਤਵਨੈ ਬਿੱਧ ਸੁ ਉਚਰ ਬਖਾਨੀ।।੮੧।।
ਫਿਰ ਤਿਨ ਐਸੇ ਕਹੀ ਬਨਾਇ। ਕਠਨ ਬਾਤ ਕਲਜੁਗ ਮਧਿ ਗਾਇ।।
ਹਮ ਹੈਂ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਲੋਗਾ। ਮੰਤ੍ਰੁ ਯੰਤ੍ਰੁ ਨਹਿ ਸਧੈ ਪ੍ਰਯੋਗਾ।।੮੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਕਿਆ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਇ।
ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਕੇ ਗਏ ਬਿਪ੍ਰ ਜੂ ਆਇ।।੭੩।।
ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਏ ਆਪ ਪੂਛਨੇ ਕਾਜ।
ਜੋ ਇੱਛਾ ਮਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਮਹਾਰਾਜ।।੭੪।।

ਫਿਰ ਇਸ ਮਹਿ ਕਯਾ ਮੰਕ ਹੈ ਪੁਨ ਗੁਪਤਾ ਕਯਾ ਭੇਤ।
ਜਦ ਇਸ ਕਾਯਜ ਕੀ ਭਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗਵਾਹੀ ਦੇਤ॥੭੫॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਸਵੈਯਾ

ਇਸ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵਤ ਸਿੱਖ ਕਛੂ ਤਿਸ ਬਿੱਪਰ ਕੇ ਤੁਮ ਆਵਨ ਗਾਇਆ। ਜਬ
ਤੱਤ ਬਿਚਾਰ ਕਰੇਂ ਮਨ ਮੈਂ ਤਬ ਜਾਨਹੁ ਗੇ ਗੁਰ ਕਯਾ ਫ਼ਰਮਾਇਆ॥ ਪੁਨ ਪੰਡਿਤ
ਆਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਇਸ ਮੈਂ ਕੁਛ ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਲਖ ਮਾਇਆ। ਅਸ ਫੰਧ ਚਲਾਇ
ਫਸਾਇ ਜਨਾ ਨੱਗ ਬਯੋਤ ਬਨਾਇ ਜਿਨੇ ਜਗ ਖਾਇਆ॥੭੬॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਹਿਲੇ ਸੋਚ, ਪਿਆਰਿਆ ! ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਜੋਇ।
ਆਯਾ ਬਿੱਖ ਉਜੈਨ ਤੇ ਯਹੀ ਭੇਦ ਕੁਛ ਹੋਇ॥੭੭॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਝੂਠ ਬਾਤ ਇਹ ਸਾਰੀ। ਜੇ ਸੁੱਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਉਚਾਰੀ॥
ਗੁਰੁ ਜੀ ਰਾਤ ਦਿਨੋਂ ਮਨ ਮਾਂਗੀ॥ ਚਿੰਤਤ ਬੇ ਬੈਠੇ ਉਹ ਤਾਰੀ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਆਪੇ ਹੀ ਉਹ ਆਇਆ। ਪ੍ਰੇਰ ਰਿਦਾ ਗੁਰਤਾਂਹਿਬਲਾਇਆ॥
ਜਿਸਤੇ ਆਇਆ ਸੇ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰਾਹੇ। ਉਤਰਾ ਆਕੇ ਬਾਗ ਮਝਾਹੇ॥
ਨਹਿ ਸਬੂਤ ਕੁਛ ਇਸਕਾ ਭਾਈ। ਨਿਰੀਕਲਪਨਾਂ ਕਵਿਕੀ ਪਾਈ॥
ਫਿਰ ਆਗੇ ਤਿੰਨ ਯੋਂ ਬਤਲਾਹਿਆ। ਜੁਲਾ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਇਆ॥
ਹੁਣ ਮਨ ਮਹਿ ਤੁਮ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ। ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੱਤ ਹੈ, ਯਾਰ॥
ਜੇ ਪੰਡਤ ਸੀ ਗੁਰੁ ਬੁਲਾਇਆ। ਤਾਂ ਜੁਲਾ ਕਿਉਂ ਦੇਖਨ ਆਇਆ॥
ਸਿੱਧਾ ਆਇ ਗੁਰੁ ਜੀ ਪਾਸ। ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਤਿਸ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ॥
ਕੋਨ ਕਾਜ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਹ ਬੁਲਾਇਆ। ਪੇਰ ਰਿਦਾ ਸੁਨੀਏ ਜਗ ਰਾਇਆ॥
ਕਰਸਾਂ ਕਾਜ ਹੁਕਮ ਜੇ ਹੋਵੇ। ਅਪਨੀ ਚਿੰਤ ਸਗਲ ਪ੍ਰਭੁ ਖੋਵੇ॥
ਜੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰੇਰ ਬੁਲਾਤੇ ਭਾਈ। ਐਸੇ ਕਹਿਤਾ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜਾਈ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੁ ਜੀ ਬਹੁਰ ਅਲਾਤੇ। ਦੇਵੀ ਕਾ ਸਭ ਹਾਲ ਸੁਨਾਤੇ॥
ਪੁਨ ਕਹਿਤੇ ਹਮ ਤੋਹ ਪਰੇਰਾ। ਜਾਂਤੇ ਆਜ ਨੈਨ ਸੋਂ ਹੇਰਾ॥
ਜਾਤੇ ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਹੋਈ। ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੁ ਨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੋਈ॥
ਅਰ ਜੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਆਯਾ। ਤਾਂ ਗੁਰੁ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾਂ ਬੁਲਾਯਾ॥
ਮਿੱਥਿਆ ਭਈ ਬਾਤ ਯਹਿ ਤੋਰੀ। ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਤ ਤਾਂਕੇ ਨਿਸ ਭੋਰੀ॥
ਉਹ ਸਾ ਮੂਰਤ ਪੂਜਕ ਪੰਡਾ। ਪਾਹਨ ਦੇਵੀ ਲਖੇ ਪ੍ਰਚੰਡਾ॥
ਅਪਨੇ ਹੋ ਅਗਯਾਨ ਅਧੀਨ। ਚਾਲੇ ਆਯਾ ਦੇਵੀ ਚੀਨ॥
ਜਬ ਆਨੰਦ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਆਯਾ। ਰੈਨ ਪਰੀ ਡੇਰਾ ਚ ਲਾਯਾ॥
ਇਸ ਮਹਿ ਗੁਰੁ ਕੀ ਇੱਛ ਨ ਕੋਈ। ਯਹ ਇੱਛਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਕੀ ਹੋਈ॥
ਤਾਂਤੇ ਦੋਨਹੁ ਤਰਹਿ ਅਸੱਤ। ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਧਰ ਮਨ ਮੱਤ॥
ਤੀਜੀ ਹੋਰ ਬਾਤ ਸੁਨ, ਭਾਈ। ਜੇ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਗੁਰ ਰਾਈ॥
ਤਾ ਕਿਯੋਂ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਲਗਾਤੇ। ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਕੇ ਤੁਰਤ ਪਠਾਤੇ॥

ਅਹ ਤਿਸ ਕਰ ਪਰਵਾਨਾ ਦੇਤੇ। ਕਰ ਸਨਮਾਨ ਬੁਲਾਇ ਸੁ ਲੇਤੇ।
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਥਾ ਪਾਸ। ਆਗਯਾ ਮਾਨਨ ਕੇ ਭਲ ਦਾਸ।।
 ਦੇ ਅਸਵਾਰੀ ਤੁਰਤ ਪਠਾਤੇ। ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਤੇ।।
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਛ ਖਯਾਲ ਨ ਕੀਆ। ਜਾਨ ਪਾਖੰਡ ਵਿਸਾਰ ਸੁ ਦੀਆ।।
 ਤਾਂਤ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਪਿਆਰੇ। ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਤ ਵਾਕ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ।।੭੮।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਅੰਦਰ ਏਸ ਦੇ ਹੋਰ ਚਮਕਦਾ ਨੂਰ।
 ਕਾਲਾ ਕਾਲਾ ਦਾਲ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ।।੭੯।।
 ਸੇ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਜੋ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਭੇਤ।
 ਜਦ ਬਿੱਪਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗ ਗਈਂ ਖੇਤ।।੮੦।।
 ਅਬ ਪਛਤਾਏ ਹੋਤ ਕਯਾ ਕਹੀਏ ਕੁੱਝ ਉਪਾਉ।
 ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀਏ ਦਾ ਜੋ ਲੱਗੇ ਦਾਉ।।੮੧।।

ਦਵੈ ਯਾ

ਜਦ ਸਾਰੇ ਬਿਪਨ ਨੇ ਜਾਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰੇ। ਅਪਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਂਈ ਲੱਗੇ ਕਰਨ
 ਅਸਾਂ ਥੋਂ ਨਿਆਰੇ।। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬੂਟੇ ਤਾਂਈ ਫਲ ਲਾਵਨ ਹਨ ਚਾਹੇ। ਲੱਗੇ
 ਉਡਨ ਅਸਾਂ ਥੋਂ ਪੰਥੀ ਜੋ ਸਨ ਚਿਰ ਦੇ ਫਾਹੇ।।੮੨।। ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ
 ਹਾਰ ਗਏ ਗੁਰੂ ਆਗੇ। ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਦਯਾ ਹੀਨ ਕਹਾਕੇ ਆਏ ਲੋਗ ਅਭਾਗੇ।। ਪਰ
 ਚੋਦਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗਲ ਤੇ ਕੱਢ ਬਲਾਇ ਵਿਚਾਰੀ। ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਦੇ ਜੋ ਗਲ
 ਪਾਈ ਸੀ ਸਾਰੀ।।੮੩।। ਤਾਂਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਭਾਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਲਿਆਓ। ਆਖੇ
 ਕਰਕੇ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਲੈ ਦੋਲਤ ਘਰ ਜਾਓ।। ਜੇ ਗੁਰੂ ਆਹਿ ਗਏ ਵਿਚ ਛਲਦੇ ਤਾਂ
 ਪੈ ਬਾਰਾ ਹੋਸੀ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਦਾ ਪਿਆ ਦਰਿਦਰ ਤੇਰਾ ਪਲ ਵਿਚ ਪੋਸੀ।।੮੪।। ਜਿਸ
 ਪਰ ਚਾਲਾ ਏਹੁ ਪਕਾਕੇ ਗੁਪਤ ਬੁਲਾ ਉਸ ਲਿਆਏ। ਆਖੀ ਤੇਰੀ ਬਾਬਤ ਹਮਨੇ ਹਨ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਝਾਏ।। ਖਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਵੇ ਪੁਰ ਆਨੰਦ ਸਝਾਰੇ। ਆਖੇ ਚੱਲੇ
 ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਸੁਖਾਰੇ।।੮੫।। ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਆਵਨ ਦੀ ਜਦ ਗੁਰੂਨੂੰ ਖਬਰ ਭਲੀ
 ਹੋ ਜਾਊ। ਤੁਰਤ ਬੁਲਾਉਨ ਪਾਸ ਤੁਧ ਨੂੰ ਯਾ ਢਿਗ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਆਊ।। ਮਾਰ ਗਪੌੜੇ ਲੰਬੇ
 ਚੋੜੇ ਦੱਸ ਦਈਂ ਮਨ ਭਾਏ। ਲਿਆਵੀਂ ਧਨ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕਰ ਬੈਠਾ ਟੱਬਰ ਖਾਏ
 ।।੮੬।। ਜਿਸ ਪਰ ਲੋਭ ਗਰਸਿਆ ਬ੍ਰਹਮਨ ਆਇ ਗਿਆ ਸੀ ਆਪੇ। ਐਸਾ ਵੰਗ
 ਦਖਾਯਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਜਾਤ੍ਰੀ ਜਾਧੇ।। ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਬਾਗ ਦੇ ਦੇਖਿਆ ਦੱਖਨ
 ਵਾਸੀ। ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਖੋਈ ਮਨੇ ਉਦਾਸੀ।।੮੭।। ਫਿਰ ਉਸ ਬਾਬਤ
 ਅਰਜ਼ ਕਰੀ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ। ਓਹੋ ਪੰਡਿਤ ਆਇਆ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਜੋ ਬਿਪ ਗਏ
 ਸੁਨਾਕੇ। ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਖ ਸੇ ਧੰਨ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰਾ। ਆਖੀ ਆਪੇ ਆਇ
 ਗਿਆ ਜੋ ਅਹੇ ਸ਼ਕਾਰ ਹਮਾਰਾ।।੮੮।। ਓਧਰ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਧਕ
 ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿਸ ਨੇ ਐਸੀ ਬਾਤ ਅਲਾਪੀ।। ਜੇ ਮੈਂ ਆਪ ਗਿਆ
 ਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ ਤਾਂ ਹੋਲਾ ਹੋ ਜਾਊਂ। ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਨੱਸੇ ਜਾਣਾਂ ਅਤਿ ਮੂਰਖ ਸਦਵਾਉ
 ।।੮੯।। ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿੱਤ ਵਿਚਾਰੀ ਜੋ ਕਰ ਅਸਾਂ ਬੁਲਾਯਾ। ਆਇ ਪਖੰਡ ਓਸਨੇ
 ਅਪਨਾ ਏਥੇ ਚਾਇ ਚਲਾਯਾ।। ਫਿਰ ਬੁਲਾਇਕੇ ਮਾਨ ਭੰਗ ਹੋ ਕਰਨਾ ਨੀਤ ਵਿਰੁੱਧਾ।
 ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਨ ਚਹੀਏ ਕਰਨਾ ਤਿਸ ਪ ਬਹੁਰ ਕਹੁੰਧਾ।। ੯੦।। ਤਾਂਤੇ ਆਪ ਜਾਇ

ਕਰ ਤਿਸ ਕੇ ਮਿਲਨਾ ਚਹੀਏ ਖਯਾਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਤਿਸਕੇ ਗੁਣ ਅਰ ਐਗਣ ਪਰਗਟ ਹੋ
ਸਨ ਸਾਰੇ॥ ਜਾਨ ਚਿੱਤ ਮਹਿ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ ਨੀਤ ਵਿੱਗਯ ਗੁਰ ਦੇਵਾ। ਗਏ ਬਾਗ
ਮਹਿ ਪਾਸ ਓਸ ਦੇ ਕਾਇ ਨ ਜਾਨੇ ਭੇਵਾ ਟੋਪਾ ਬੈਠ ਗਏ ਭਲ। ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਪਾਸ
ਓਸ ਦੇ ਬੈਠ ਦੇ ਬੈਠੇ ਗਏ ਭਲ ਭਾਏ॥ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜਦ ਕੁਛ
ਬਚਨ ਅਲਾਏ॥ ਸੁਨ ਅਕਾਲ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਕਹੀ ਅਹੇ ਕਿਆ ਕਹੀਏ। ਬਿਨਾਂ
ਬੁਲਾਏ ਭੇਜ ਦੀਆਂ ਇਹ ਮਗਰਮੱਛ ਜੋ ਚਹੀਏ॥੬੨॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਨ ਹੀ ਪੂਛੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਗੁਰੁ ਪਾਸ।
ਜਾਨ ਆਪਨਾ ਭਾਤ ਤਿਸ ਲਗੇ ਕਰਲ ਬਕਵਾਸ॥੬੩॥

ਚੌਪਈ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਿਆ ਕਹੀਏ ਦੇਵਾ। ਯਹ ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਲਾਇਕ ਸੇਵਾ॥
ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿ ਹੋਰ ਨ ਐਸਾ। ਏਹ ਗੁਣੀ ਆਯਾ ਹੈ ਜੈਸਾ॥
ਇਹ ਤਾਂ ਵਡਾ ਪਠਤ ਹੈ ਭਾਰਾ। ਚਾਰ ਵੇਦ ਜਿਨ ਧਾਯਾ ਪਾਰਾ॥
ਇਹ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕਹੁ ਪ੍ਰਤੱਖ। ਝਮਕਨੇ ਮੂਲ ਨ ਦੇਉ ਅੱਖ॥
ਐਸਾ ਉਚਾ ਉਸੇ ਚੜਾਯਾ। ਪੱਦੁ ਤੇ ਪਦਮੇਸ਼ ਬਨਾਯਾ॥
ਜਾਨ ਆਪਨਾ ਬਿੱਪਰ ਭਾਈ। ਲਗੇ ਕਰਨ ਐਸੀ ਵਡਿਆਈ॥
ਅੱਜ ਕੱਲ ਜਿਓ ਲੋਗ ਸੁਨਾਉਨ। ਪੀਰਾਂ ਚਾਇ ਮੁਰੀਦ ਉਡਾਉਨ॥
ਸੋਈ ਬਾਤ ਤਿਨ੍ਹੇਂ ਤਬ ਕਈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਭ ਪਾਸੇ ਭਈ॥
ਪਰ ਗੁਰੁ ਜੂ ਕੁਛ ਖਿਆਲ ਨ ਕੀਨਾ। ਤਿਸ ਹੀ ਤੇ ਪੂਛਨ ਭਲ ਚੀਨਾ॥
ਕਹੀ ਸੁਨੋਂ ਪੰਡਤ ਜੂ ਪਿਆਰੇ, ਹੈ ਮੰਤਰ ਮਹਿ ਤੁਮ ਅਧਿਕਾਰੇ॥
ਤੁਮ ਪਰਤੱਖ ਦੇਵਤਾ ਕਰ ਹੋ। ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤ ਆਪ ਮਾਹਿ ਧਰ ਹੋ॥
ਕਹੋ ਸਗਲ ਤੁਮ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ। ਸਿੱਧ ਕਾਜ ਹੋਵੈ ਜਿਸ ਸਾਥਾ॥੬੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਦ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਲਈ ਪਰੀਛਾ ਮੋਰ।
ਤਦ ਉਤੱਰ ਐਸਾ ਦੀਆ ਜਿਸੇ ਨ ਜਾਨੇ ਹੋਰ॥੬੫॥

ਚੌਪਈ

ਕਹੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਲਿਜੁਗ ਮਾਂਹੀ। ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਸੁਖਾਲਾ ਨਾਹੀ॥
ਜੰਤੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਐਖਾ। ਹਮ ਕਲੁ ਜੀਵਨ ਕੇ ਨਹਿ ਸੈਖਾ॥
ਅਰ ਨਹਿ ਯੋਗ ਸਾਧਿਆ ਜਾਵੇ। ਤਨ ਸੰਜਮ ਧਨ ਅਧਕ ਨ ਪਾਵੇ॥
ਯਹ ਉਤੱਰ ਐਸਾ ਹੈ ਤਾਂਕਾ। ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਭਰਾ ਹੈ ਬਾਂਕਾ॥
ਪੁਨ ਇਸਤੇ ਇਹ ਹੋਤ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਨ ਤਿਸਕੇ ਚੀਤ॥
ਜਿਸਤੇ ਐਸੀ ਗੱਲ ਸੁਨਾਈ। ਘੱਟੇ ਕੋਡੀ ਚਾਇ ਰਲਾਈ॥
ਤਾਂਤੇ ਕਹੁ ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਭਾਈ। ਕਿਆ ਦਿਖਲਾਈ ਸੀ ਚਤੁਰਾਈ॥
ਯਹ ਤੇ ਬਾਤ ਕਹਤ ਸਭ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਸੰਸਾ ਹੋਈ॥
ਜੇ ਤਿਸ ਕੇ ਹੋਤਾ ਭਰਵਾਸਾ। ਪਰਗਟ ਕਰਸਾਂ ਨਾਹੀ ਹਾਸਾ॥
ਤੋ ਸਤਗੁਰੁ ਕੇ ਕਹਤਾ ਐਸੇ। ਪਰਗਟ ਦੇਵੀ ਹੋਇ ਨ ਕੈਸੇ॥
ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦੈਹੋਂ। ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਯਸ ਗੁਰੁ ਤੇ ਲੈਹੋਂ॥

ਤਿਸ ਨੇ ਤੋਂ ਅਸ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ਉਲਟੀ ਢੀਮ ਖੂਹ ਮੈਂ ਪਾਈ॥੬੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਨੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੀ ਹੋਕੇ ਬਾਤ ਦਲੇਰ।
ਪਰਗਟ ਕਰਸਾਂ ਚੰਡਕਾ ਹਾਥ ਮੁਛ ਪਰ ਫੇਰ॥੬੭॥

ਚੌਪਈ

ਤਿਸ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਖਰੇ ਮਦਾਰੀ। ਕਹਤੇ ਉਚ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰੀ॥
ਛਾਤੀ ਹਾਥ ਮਾਰ ਕਹ ਦੇਤੇ। ਸੁਨੋਂ ਲੋਗ ਦੇਖਤ ਹੋ ਜੇਤੇ॥
ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਕੋ ਅਬੀ ਉਠਾਉਂ। ਜਿਸ ਪਰ ਮੰਤ੍ਰ ਐਸ ਚਲਾਉਂ॥
ਤੁਰਤ ਰੁਪਈਆ ਇਸੇ ਬਠਾਕੇ। ਪੈਸੇ ਲੇਵਹੁ ਤੁਮੇ ਦਿਖਾਕੇ॥
ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ। ਤੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਖੀਸਾ ਭਰਕੈ॥
ਪਰ ਇਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਵਿਚਾਰੇ। ਕਹੇ ਬਚਨ ਕੁਛ ਬਹੁਤ ਲਿਹਾਰੇ॥
ਜਿਨ ਪਰ ਪੂਰਾ ਨਹਿ ਵਿਸ਼ਾਸ। ਅਰ ਨਹਿ ਸੁਨਨੇ ਹਾਰੇ ਆਸ॥
ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰੇ ਚਹੇ ਨਸ਼ਾਨਾ। ਲੱਗੇ ਯਾ ਨਹਿ ਲਗੇ ਮਹਾਨਾ॥੬੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਸੀ ਇਹ ਮਿੱਤਰਾ ਧਨ ਲੁੱਟਨ ਦੀ ਖੇਡ।
ਜਾਂਤੇ ਦੰਭ ਪਸਾਰਕੇ ਕਰਨੀ ਚਹੇ ਚਹੇਡ॥੬੯॥

ਭਾਵ - ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਪਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਉਜੈਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਬੁਲਾਯਾ ਸਾ, ਅਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਝਾਯਾ ਹੋਵੇ ਗਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਆਖੀਂ ਜਿਸ ਪਰ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣਕੇ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਾਨਦਾ ਕਾਰਨ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਚੇਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਜਾਉਗੀ॥

ਦੂਸਰਾ-ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਯਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜਾਕੇ ਨਾ ਮਿਲਾਂ ਜਿਸਤੇ ਹੋਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਉਸ ਪਾਸ ਆਏ ਤਦ ਦੂਸਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਅਰ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸਦੀ ਆਪੇ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਅਰ ਦੇਖੇ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਉਸਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰਨੀ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੇਦ ਸਾ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨੇ ਭੀ ਪੁੱਛਨੇ ਪਰ ਕੁਛ ਰਲੀ ਮਿਲੀ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਛ ਭੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਯੋਂਕਿ ਐਸਾ ਤਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ ਇਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਨੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਚਾ ਰਖਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਹੋਨੇ ਪਰ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਠਿਨ ਬਾਤ ਹੈ॥

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਇੱਕ ਸੋਚਨ ਜੋਗ ਹੈ ਹੋਰ ਪਿਆਰੇ ਬਾਤ।
ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਆਉਨਾ ਕਿਸੀ ਦਾਉ ਪਰ ਗਾਤ॥੧੦੦॥
ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਹਿ ਕਰੀ ਨ ਦੁਰਗਾ ਯਾਦ॥
ਉਨ ਹੀ ਦਿਨ ਕਯੋਂ ਆਇਆ ਕਰਕੇ ਧਨ ਬਰਬਾਦ॥੧੦੧॥

ਭਾਵ- ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ ਬਾਤ । ਵਚਾਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਵਿੱਚ ਕਦੇਭੀ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ, ਫਿਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਯੋਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਰੇ ਚਰਚਾ ਫੈਲ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਪਰ ਉਸਦਾ ਆਉਣਾ ਅਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਸੌਦਾ ਪਹਲੇ ਹੀ ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੋਰ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਕਰਾ ਬਿਲਾਸ।

ਓਸੇ ਕਾਰਜ ਉਰਝਿਆ ਤਜ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਆਸ।।੧੦੧।।

ਭਾਵ- ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਦੱਤਾਨੰਦ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਹੀ ਹੀ ਆਯਾ ਸੀ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਯਾ ਹਾਂ ਸੇ ਪੂਰਾ ਕਰਲਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਆਵਾਂ ਫਿਰ ਓਥੋਂ ਮੁੜਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਲ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸਾਂਗਾ ਅਰ ਉਹ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਆਂ ਗਾ।।

ਪਰੰਤੂ ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਰ ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਉਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਹੋਯਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਤੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕਰਨੀ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੇ ਸਾਫ ਪਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕੇਵਲ ਏਹੋ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤਾਣੇ ਤੰਦਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਰੁਪਯਾ ਉਤਾ ਲੈ ਜਾਵਾਂ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਲੋਭੀ ਕਾ ਪੈਸਾ ਗੁਰੂ ਕਹਤ ਸਿਆਨੇ ਲੋਗ।

ਸੋ ਦੱਤਾਨੰਦ ਸੋਚਿਆ ਭਰ ਖੀਸਾ ਸੁਖ ਭੋਗ।।੧੦੨।।

ਤਾਂਤੇ ਪਰਗਟ ਦੱਸ ਸੀ ਜੋ ਆਗੇ ਦਾ ਹਾਲ।

ਜਿਸ ਤੇ ਧਨ ਦੀ ਆਸ ਪਰ ਹੋਯਾ ਬਿੱਪ ਨਿਹਾਲ।।੧੦੩।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਯਹ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਅਹੇ ਕਲਪਨ ਸਗਰੀ ਮੀਤ।

ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਕਹੀ ਥੀ ਸਭ ਪੂਜਨ ਕੀ ਗੀਤ।।੧੦੪।।

ਨਹਿ ਤਿਸ ਨੇ ਧਨ ਮਾਂਗਿਓ ਅਪਨੇ ਸੁਾਰਥ ਹੇਤ।

ਪਰਾਸੂਰਥ ਹਿਤ ਥਾ ਕਹਾ ਉਪਾਲੰਭ ਕਿਉਂ ਦੇਤ।।੧੦੫।।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਸੋ ਤਿਸ ਕਹੀ ਸੁਨੇ ਸਗਲ ਮਨ ਲਾਇ।

ਜਾਂ ਕੇ ਸਰਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸੰਕ ਮਟਾਇ।।੧੦੬।।

“ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਸਰੀਰੰ ਜੂ ਸਾਧੰ ਅਨੇਕੰ ਬਖਾਨੋ। ਕਿਧੇ ਨੇਮ ਵਰਤੰਨਹੀਂ ਅੰਤ ਜਾਨੋ।। ਧਨੰ ਜਾਨ ਮਾਯਾ ਘਨੀ ਕਾਜ ਹੋਈ। ਕਰੇ ਜੋ ਸੁ ਛੱਤ੍ਰੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕੋਈ।।੧੩।। ਤੁਮੈਂ ਰਾਜ ਏ

ਸ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। ਇਹੋ ਪੂਜ ਆਸ ਜੁ ਕਾਜ ਨਿ ਬਾਹੀ।। ਧਨ ਕਾਜ ਜਾਨੇ ਸਭੇ
ਪੂਰ ਹੋਏ।। ਬਿਨਾਂ ਬਿੱਤ ਬਿੱਤੇ ਨਹੀਂ ਕਾਜ ਕੋਏ।।੮੪।। ਜਬੈ ਬਿੱਧ ਤੋਨੇ ਅਸੰਬੰਨ
ਠਾਨੀ।। ਤਬੈ ਕਾਸਿ ਬਿੱਧ ਤਟੈਯੋ ਬਖਾਨੀ।। ਧਨ ਕੀ ਸੁਚਿੰਤਾ ਧਰੇ ਚੀਤ ਨਾਹੀ।।
ਜਿਤੀ ਸੋਜ ਚਾਹੋ ਤਿਤੀ ਲੇਹੁ ਆਹੀ।।੮੫।।

ਚੌਪਈ

ਇਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਪਾਰਸ ਜਾਨੋ। ਯਾ ਮੈਂ ਰਤੀ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨੋ ।।
ਔਰ ਬਾਤ ਜੇਤਕ ਤੁਮ ਭਾਖੋ। ਇਨ ਤੇ ਸਹੀ ਸੱਤ ਕਰ ਲਾਖੋ।।੮੬।।
ਤੁਮ ਇਨ ਕੇ ਮਾਨਸ ਜਿਨ ਜਾਨਹੁ। ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ ਧਰਤਨ ਅਨਮਾਨਹੁ।।
ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੱਛਾਹਿਤ ਸਹੀ। ਕੰਤਕ ਕਰਤ ਨਾਥ ਇਹ ਅਹੀ।।
ਤੱਦਪਿ ਤਿਨ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ। ਧਨ ਬਿਨ ਕਾਜ ਨ ਹੋਤ ਨਿਹਾਰੋ।।
ਤਿਨ ਯੋ ਕਹੀ ਭੋਰ ਹਯਾਂ ਰਹੋ। ਇਨ ਕੀ ਜਮਾਂ ਸਕਲ ਧਨ ਲਹੋ।।੮੭।।
ਇਹ ਬਿਧ ਤਾਂ ਕੀ ਜਮਾਂ ਕਰਾਈ। ਦਾਨ ਸੁਮਾਨ ਦੀਨ ਵਡਿਆਈ।।
ਪੁਨ ਸਤਗੁਰੁ ਗ੍ਰਹਿਕਿਆਸ ਪਿਆਨਾ। ਤਾਲਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਤ ਬਿਧ ਨਾਨਾ।।੮੮।।

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖ ਪਿਆਰੇ ਖਾਲਸਾ ਕਰਕੇ ਖੂਬ ਖਿਆਲ।
ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਦੱਸਯਾ ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਹਾਲ।।੧੦੭।।
ਤਨ ਸੁੱਧੀ ਧਨ ਖਰਚਨਾ ਨੇਮ ਵਰਤ ਤੇ ਆਦਿ।
ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਧਰ ਮਨ ਮਹਿ ਅਹਿਲਾਦ।।੧੦੮।।
ਇਸ ਮਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਾ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਛਲ ਬਲ ਤੁਮ ਦੇਖ।
ਸਭ ਯੁਕਤੀ ਉਸਨੇ ਕਹੀ ਆਗੇ ਫਲਸੀ ਲੇਖ।।੧੦੯।।

ਭਾਵ- ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਪਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨੇ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ
ਦੇ ਉਪਯੋਗੀ ਸਾਧਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕੀ ਸਰੀਰ ਦੀ
ਸੁੱਧੀ ਬਰਤ ਨੇਮ ਦਾ ਰੱਖਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਭੀ ਬੇਨਤੀ
ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਧਨ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਛੱਡੀ ਰਾਜਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ
ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਗ ਨਾ ਇਤਨਾ ਧਨ ਜਮਾਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ
ਕਾਰਜ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਨ ਕਰ ਸਕੇ।।

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਤਾਂ ਦਾ ਉਤੱਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ
ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰ ਸੰਦੇਹ ਕੀਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਧਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕਮੀ
ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਤਨ ਚਾਹੋ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਧਨ ਦੇ ਦਿਖਾਉਨੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰੱਖ
ਲੀਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੱਲ ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੁਦ ਦੇਖ ਲਈਂ ਜੇ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਯਾ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰੀਂ : ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੀ
ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਵਡਾਈ ਕੀਤੀ।।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਕਹੁ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਰਯਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਠ ਲਕਾਇ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤੋਂ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਾ ਤੁੱਲ ਮਦਾਰੀ ਗਾਇ।।੧੧੦।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਚੌਪਈ

ਸੁਨੇ ਮਿਤ੍ਰੁ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ। ਕਹੇ ਆਪਨੇ ਥੋਂ ਨਹਿ ਨੱਸਾਂ।।
 ਚਾਲ ਬਾਜ਼ ਪੰਡਿਤ ਥਾ ਭਾਰੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਐਸੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ।।
 ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਰ ਹੋਰ ਨ ਕੋਇ। ਆਖਰ ਪੁਰਖ ਚੁੱਪ ਹੀ ਹੋਇ।।
 ਤਿੰਨ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਕਠਨਾਈ। ਤਿਨ ਸਤਗੁਰੁ ਕੇ ਆਗੇ ਪਾਈ।।
 ਜਿਨ ਕਾ ਹੋਨਾ ਕਠਿਨ ਪਿਆਰੇ। ਤੁਮ ਦੇਖੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੇ।।
 ਪ੍ਰਥਮੋਂ ਕਲੂ ਕਾਲ ਬਤਲਾਯਾ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਮੰਤਰ ਫੁਰਹਿ ਨ ਗਾਯਾ।।
 ਦੂਸਰ ਸੁੱਧੀ ਤਨ ਕੀ ਗਾਈ। ਜੋ ਸੀ ਕਠਿਨ ਬਾਤ ਤਿਨ ਪਾਈ।।
 ਤੀਜੀ ਧਨ ਕੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ। ਜੋ ਗੁਰੁ ਪੇ ਤਿਨ ਕਠਿਨ ਨਿਹਾਰੀ।।
 ਤਿਸ ਪਰ ਐਸੇ ਸਾ ਤਿਨ ਗਾਯਾ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਕਰੈ ਯਹ ਰਾਯਾ।।
 ਜਿਸਤੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਾਜੇ। ਫਿਰ ਕਿਯੋ ਸਿੱਧ ਕਰੋਂ ਇਸ ਕਾਜੇ।
 ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਮਹਿ ਜੇ ਇਕ ਬਾਤ। ਹੋਇ ਨ ਪੂਰਨ ਸੁਨ ਤੂੰ ਭ੍ਰਾਤ।।
 ਤੋ ਪੰਡਿਤ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਨ ਆਉ। ਉਲਟਾ ਦੋਸ਼ ਗੁਰੁ ਨੂੰ ਲਾਉ।।
 ਦੇਖਜਾ, ਤੈ ਤਿਸ ਮਹਿ ਇਹ ਚਾਲਾ। ਨਾਲ ਅਕਲ ਦੇ ਖਿੱਪ ਨਿਕਾਲਾ।।੧੧੧।।

ਭਾਵ - ਪੰਡਿਤ ਦੱਤਾਨੰਦ ਨੇ ਜੋ ਕਲੂ ਕਾਲਦਾ ਹੋਣਾ, ਵਰਤ ਨੇਮ ਦਾ ਧਾਰਨਾ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਅਤੇ ਚੋਥਾ ਧਨ ਦਾ ਖਰਚ ਦੱਸਿਆ ਸਾ ਸੋ ਇਹ ਚਾਰੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵਡੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਕ ਉਸ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਮੰਤਰ ਸਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਬਾਤ ਕਲਯਾਨ ਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਲੀਹ ਪਰ ਇੱਕ ਸੁਹਾਗੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਮਗਰੋਂ ਕੁੱਝ ਨਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋਨ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਕਸੂਰ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕਲੂ ਕਾਲ ਦਾ ਸਮਝ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਨਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਤਿਯੁਗ ਵਿਚ ਰਾਜਾਲੋਗ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਸੋ ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਾ। ਦੂਸਰੀ ਕਠਨਾਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਦੱਸੀ ਸੀ ਸੋ ਇਹ ਭੀ ਉਸਨੇ ਇਸ ਖਯਾਲ ਪਰ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਭੀ ਜੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਰਜੇ ਗੁਣੀ ਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੋਨੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਤਨੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਮੁਯਾਦਾ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਉਸ ਪਰ ਮੈਂ ਆਖ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਨੇ ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਯਮ ਨਾ ਕਰ ਸੱਕੇ ਜਿਸਤੇ ਕਾਰਯ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ।।

ਤੀਸਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰਤ ਨੇਮ ਦੀ ਕਠਨਤਾਈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੱਸੀ ਕਿ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਾਪ ਸਵਾ-2 ਲੱਖ ਕਰਨਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਉਪਰੋਂ ਭਾਰੀ-ਭਾਰੀ ਵਰਤ ਰਖਨੇ ਦੱਸੇ ਤਦ ਅਜੇਹੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਨਗੇ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਕਹ ਦੇ ਨਗੇ ਕਿ ਪਾਂਧਾ ਜੀ ਸਾਥੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਜਿਸਦਾ ਉਤਰ ਮੈਂ ਦੇ ਹੋ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਇਸ ਮੁਯਾਦਾ ਦਾ ਰੱਖਨਾ ਕਠਨ ਕਿਹਾ ਸੀ।।

ਚੋਥੀ ਧਨ ਦੀ ਕਮੀ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਬਾਤ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਅਧੀਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਖਰਚ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ਤਦ ਇਹ ਕਿਸੇ

ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਂਰਾਜੇ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਤਨਾ ਧਨ ਰਖਦੇ ਹੋਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ
 ਆਪੇ ਕਰ ਦੇਨਗੇ ਕਿ ਮਿਸਰ ਜੀ ਹਾਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰੁਪਯਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ
 ਹੋਵੇਗਾ ਤਦ ਦੇਖਯਾ ਜਾਇਗਾ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਸੱਚਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ
 ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਪੈ ਜਾਏਗਾ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੀ ਭਾਈ ਬਾਤ ਤੈ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੀ ਏਹ।
 ਚਤੁਰਾਈ ਜਲ ਨਾਲ ਜਿਨ ਖੂਬ ਦਬਾਈ ਖੇਹ।।੧੧੨।।

ਦਵੈਯਾ

ਜਿਸ ਪਰ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਸੁਨ ਤਿਸ ਤੇ ਮੂਲ ਨ ਉਤਰ ਦੀਆ। ਸਮਝ ਲਿਆ ਇਹ ਚਹੇ
 ਗਪੌੜੁ ਹਮਰੇ ਸੋ ਛਲ ਕੀਆ।। ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਰ ਧਨ ਦਾ ਲੁੱਟਨ ਸਾਥੋਂ ਹੈ ਇਹ ਚਾਹੇ
 । ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰ ਮਨਸੂਬੇ ਵਾਂਗ ਅਹੇੜੀ ਫਾਹੇ।।੧੧੩।। ਅਰ ਇੱਕੋ ਸਾ ਇਹ
 ਮਨਸੂਬਾ ਬਿੰਪਨ ਨੇ ਮਿਲ ਗੁੰਦਾ। ਆਪਸ ਅੰਦ੍ਰ ਨੱਗਾਂ ਦਾ ਜਿਉਂ ਭੇਤ ਇੱਕਠਾ
 ਹੁੰਦਾ।। ਧਨ ਦਾ ਹੋਨਾ ਉਸਤੇ ਸੁਨਕੇ ਆਪੇ ਉਤਰ ਦੀਨਾ। ਗੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕਹੀ ਹੇ
 ਪੰਡਤ ਧਨ ਦੀ ਕੋਇ ਕਮੀ ਨਾ।।੧੧੪।। ਇਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਰਸ ਜੈਸੀ ਇਸ ਮੇ
 ਸ਼ੰਕ ਨ ਕੀਜੇ। ਤਾਂਤੇ ਜਿਤਨਾ ਤੂੰ ਧਨ ਚਾਹੇਂ ਸੋ ਗਿਨ ਕੇ ਲੈ ਲੀਜੇ।। ਪਰਉਪਕਾਰੀ
 ਹਨ ਇਹ ਭਾਰੇ ਦੇਨ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖੋਲੇ। ਤੋਹੇ ਵਰਤਨ ਹੋਤ ਦੇਨਗੇ ਅਨਮਿੱਤੇ ਅਨ ਤੋਲੇ
 ।।੧੧੫।। ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਪੱਕ ਪਕਾਇਆ। ਏਧਰ ਗੁਰ ਜੀ ਚਾਇ
 ਰਿਝਾਏ ਓਧਰ ਉਹ ਸਮਝਾਇਆ। ਆਪੇ ਆਖੀ ਅੱਜ ਰਹੇ ਤੁਮ ਮੂਲ ਨ ਅੱਗੇ
 ਜਾਣਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਧਨ ਦਾ ਗੱਫਾ ਗਿਣ ਗਿਣ ਕੇ ਤੈ ਲਾਣਾ।।੧੧੬।। ਆਪੇ
 ਹੋਇ ਗਵਾਹ ਗਏ ਇਹ ਖੂਹੇ ਦੇ ਸਨ ਡੱਡੂ। ਆਖਨ ਤੋਹੇ ਜੇਹਾ ਪੰਡਤ ਕਦ ਦੁਰਗਾ
 ਨੂੰ ਛੱਡੂ।। ਖਰਬ ਰੁਪਈਆ ਹਮਰੇ ਭਈਆ ਚਾਲਾ ਏਹ ਚਲਾਂਦੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ
 ਫਲੇ ਤੂਤ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਹਲਾਂਦੇ।।੧੧੭।।

ਭਾਵ- ਜਦ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਹ ਵੱਡੀਆਂ ਭਾਰੀ ਦਿੱਕਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ
 ਸਨ ਤਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਂਦੇ, ਅਰ ਅਪਨੇ
 ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਾ ਆਖਿਆ।
 ਸਗੋਂ ਸੁਨਕੇ ਖਮੋਸ਼ ਰਹੇ ਜਿਸਤੇ (ਅਲ ਖਮੋਸ਼ੀ, ਨੀਮ ਰਜ਼ਾ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸਾ ਕਿ ਇਹ ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੀ ਬਲਾ ਗਲ
 ਪਾ ਲਈਏ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦਾ ਭਾਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਸਾ
 ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਆਪੇ ਹੀ ਝਟ ਬੋਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਧਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ
 ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਪਾਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹਨ।।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਗੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ
 ਕਿਸੇ ਤੇ ਧਨ ਨੱਗਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ
 ਅਵਤਾਰ ਆਖਕੇ ਅਜੇਹਾ ਜਾਦੂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਖ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ
 ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਅਪਨੇ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਖਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਲ ਕੱਢ ਦੇਈਦਾ ਹੈ।।

ਦੂਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੁੱਪ ਰਹਨੇ
 ਤੇ ਕਿਤੇ ਨਰਾਸ ਹੋਕੇ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਮਤ ਤੜਕੇ ਹੀ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਂਦਾ

ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭੀ ਆਪੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰਹੋ ਕਲ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਖ ਲੈਨਾ ਅਰ ਅਪਨੀ ਖਾਤ੍ਰ ਜਮਾ ਕਰ ਲੈਨੀ ਜਿਸ ਚਾਟ ਪਰ ਉਹ ਓਥੇ ਹੀ ਰਹ ਪਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇਖਨ ਦਾ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।।

ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇਤਨੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਆਪੇ ਧਨ ਦੇਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਲੀਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਉ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਨ ਥੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਆਖਾਂਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਡਤ ਜੀ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੇ ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਹੀ ਧਨ ਵੱਲੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਅਖਨ ਪਰ ਜਦ ਦੇ ਦੇਨਗੇ ਤਦ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਛਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਹੰਡੀ ਦੇ ਘਰ ਮੰਡੀ ਵਾਂਗ ਗੁਲ ਛੱਰਹੇ ਉਡਾਏਗੇ ਮਗਰੋਂ ਜੇ ਹੋਵੇਗਾ ਸੇ ਦੇ ਖਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਆਪ ਕੋਈ ਉਤ੍ਰ ਨਾ ਦੇਨਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਚਾਲਾ ਧਨ ਲੁੱਟਨ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਨਿਰਾ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਸੀ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਠੱਗ ਜਿਵੇਂ ਠੱਗੀ ਸਮਝ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੁਇ ਜਾਤ।

ਪਰ ਅੰਦਰ ਮਹਿ ਹੋਤ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਤ।।੧੧੮।।

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਕਿਸੇ ਧਨੀ ਨੂੰ ਠੱਗਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਭ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੱਧੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੋਕੇ ਧਨੀ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਰੀ ਹੋਕੇ ਖੇਲ ਰਚਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪਰ ਧਨੀ ਦੇ ਸਾਖੀ ਉਸਦੀ ਵਡਾਈ ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇਠ ਜੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਖਿਡਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਚਲਕੇ ਦਾਓ ਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਖੂਬ ਗੱਫਾ ਕਮਾ ਲਵਾਂਗੇ ਅਰ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਲੇ ਸੁਭਾਇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਬਖੇੜਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਾਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਪਨੇ ਭੁੱਖੇ ਭਾਈ ਚਾਰੇ ਦੇ ਪੇਟ ਭਰੇ, ਉਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਉਜੈਨ ਥੋਂ ਦੱਤਾਨੰਦ ਬੁਲਾ ਲਿਆਂਦਾ, ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਬਲੀ ਰੱਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਲੇਵੇ, ਇਸ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਧਨ ਝਾੜਨ ਲਈ ਪੰਡਤਾਂ ਲੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗਿਣ ਮਿਣ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਤਗੁਰ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਨ ਕੇ ਕਰਤ ਰਹੇ ਇਹ ਕਾਜ।

ਇਨ ਕੋ ਗਲ ਤੇ ਲਾਹੁਨਾ ਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸਾਜ।।੧੧੯।।

ਜਾਂਤੇ ਝੂਠੇ ਕਰੇ ਬਿਨ ਨ ਸੀ ਤਰਾਹੇ ਜਾਤ।

ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਸਮ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਇਹ ਬਾਤ।।੧੨੦।।

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤ ਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੰਧੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨ ਪਰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੇ ਅਰ ਧਨ ਦਾ ਭੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਕਿੰਤੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਚਾਲੇ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਸਨ ਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਨੇ ਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਪੁਰਖਾਰਥ ਦਾ ਫਲ ਇਸ ਲੁਟੇਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਗਲੇਂ ਲਾਹਿਕੇ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸਾ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਠੇ ਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਘਰੋਂ ਤ੍ਰਾਹ ਦੇਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਖੀਰ ਅਤੇ ਮਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਛਾ ਥਿਨਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਦਵਾਕੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਿੰਦਯਾ ਕਰਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੈਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਭੀ ਸੁਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋਂ ਤਦ ਧੱਕੇ ਦਵਾਉਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਾ ਜਾਤਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਦੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਤਦ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲੋਗ ਇਹ ਆਖਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਬਣ ਨਾ ਆਈ ਜੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਖੀ ਸੀ ਜੇ ਕਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੇ ਇਸ ਦੇਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਉਦੱਮ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੰਦਨ ਤਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਲ ਖੋਲਨ ਲਈ ਹੀ ਸੀ।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਮਨ ਕਲਪਨ ਤੋਹ ਕੀ ਪੰਡਤ ਚਾਰੇ ਦਾਮ।
ਉਸਨੇ ਤੋ ਰੰਚਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਦਰਬ ਕਾ ਨਾਮ॥੧੨੧॥

ਚੌਪਈ

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਕਿਆ ਤੂੰ ਗਾਵੈ। ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਕਿਧੈਂ ਬਰੜਾਵੈ॥
ਉਸ ਪੰਡਤ ਕੋ ਲੋਭੀ ਗਾਇ। ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੇਸ ਲਗਾਵਤ ਚਾਇ॥
ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਧਨ ਸੀ ਮਾਂਗਾ। ਨਹਿਨਿਜ ਹੇਤ ਬ੍ਰਿਖ ਕੋ ਛਾਂਗਾ॥
ਸੋ ਸਭ ਪੂਜ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਕਾਰਨ। ਚਹੀਯਤ ਦਰਬ ਅਧਕ ਜੋ ਦਾਰਨ॥
ਜਾਂਕਰ ਹਵਨ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸਾਰੀ। ਲਿਆਵਹ ਮੇਲ ਜਿਤਕ ਸੁਖਕਾਰੀ॥
ਤਿਸਕਾਰਨ ਸੀ ਤਿਨਧਨ ਕਹਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਯਾ ਨਿਜ ਹਿਤ ਚਹਾ॥
ਤਾਂਤੇ ਅਗਲੀ ਸੁਨੀ ਯਹੁ ਕਥਾ। ਕੀਤਾ ਹਵਨ ਤਾਂਹ ਲੇ ਜਥਾ॥
ਪ੍ਰਥਮੋ ਧਨ ਸਭ ਜਮਾਂ ਕਰਾਈ। ਬਹੁਰ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਹਵਨ ਮੰਗਾਈ॥
ਤੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਇ। ਸਭ ਧਨ ਦੀਨਾਂ ਤਾਂਹਿ ਦਿਖਾਇ॥
ਸੋ ਮਨ ਦੇ ਕਰ ਸੁਨੋ ਪਿਆਰੇ। ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਉਚਾਰੇ॥੧੨੨॥

ਯਥਾ :-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਨੇਵ ਖਵਾਸ ਮਸੰਦ ਗੁਣ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਵਰ ਦਿਵਾਨ।
ਕਰ ਸੁਮਾਰ ਸਭ ਦਰਬ ਕੋ ਐਸ ਬਖਾਨਯੋ ਆਨ॥੧੨੩॥

ਚੋਪਈ

ਕੇਤਕ ਦਿਨਾਂ ਸੁਮਾਰ ਕਰਾਈ। ਸਿੱਖਨ ਆਲ ਹਜ਼ੂਰ ਸੁਨਾਈ।
ਆਗ ਪਾਛਕੀ ਚੜਤਸੁਮਾਰਾ। ਛਿਅਤਿੰਨ ਚੜੀ ਲੱਖ ਦਰਬਾਰਾ॥੯੬॥
ਸੁਨ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਇਹ ਬਿਧ ਫੁਰਮਾਈ। ਜਮਾਂ ਕਰੇ ਇੱਕ ਠੌਰ ਬਨਾਈ॥
ਯੋ ਸਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸ ਪਾਇ। ਸਰਬ ਬਿੱਤ ਲੈ ਜਮਾਂ ਕਰਾਈ॥੯੭॥
ਪੁਨਾ :-

ਸਵੈਯਾ

“ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਦਿਆ ਨਿਧ ਸਾਹਿਬ ਲੀਨ ਤਬੈ ਦਿਜ ਤੀਰ ਬਲਾਈ। ਯੋ ਸੁਨ ਕੈ
ਬਤੀਆਂ ਦਿਜ ਪੁੰਗਵ ਆਵਤ ਭੇ ਮਨ ਮੋਦ ਬਢਾਈ॥ ਆ ਸਿੱਖ ਦੇ ਤ੍ਰਿਨ ਕੋਟ ਬਿਧਾਨ
ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਕ ਤਿਨ ਕੀਰਤ ਗਾਈ। ਦਾਨ ਸੁ ਦੇਸਨ ਮਾਨ ਕਿਧੋਂ ਨਿਜ ਆਦਰ ਸੋ ਸਭ
ਲੀਨ ਬਨਾਈ॥੧੦੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਚੁਤ ਅਲਖ ਅਨੰਤ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਰੀ ਸੁਨਾਇ।
ਸਭ ਪੂਜਾ ਬਿਧ ਦੇਵਕੀ ਹਮ ਸੋ ਕਰੇ ਸੁਨਾਇ॥੧੦੪॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਕਾਲੀ ਸੁ ਪੂਜ ਕੀ ਸਰਬ ਸੋਜ। ਤੁਮ ਕਹੇ ਬਿੱਖ ਸੰਯੁਕਤ ਮੋਜ॥ ਕੁੰਕਮ ਗੁਲਾਬ
ਘਨ ਸਾਰ ਸੂਪ। ਅੱਛਤ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਕਹ ਦਿਜਨ ਭੂਪ॥੧੦੫॥ ਬਹੁ ਗਿਰੀ ਔਰ ਬੋਪਾ
ਸੁਪਾਰ। ਜੋ ਤਿਲਾ ਆਇ ਚੰਦਨ ਸੁਦਾਰ॥ ਮਹੁਪੇ ਅਜਾਦਿ ਪਸੁਐ ਅਨੇਕ। ਤੇ ਭਿੰਨ
ਭਿੰਨ ਸਿਯੋਕਹੁ ਬਿਬੇਕ॥੧੦੬॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ-ਅਤਿਭੋਜ ਛਹਾਰ ਬਦਾਮ ਘਨੇ। ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਨੇਕ ਸੁ ਕੋਨ ਗਨੇ
॥ ਪੁਨ ਕੋਟ ਬਿਧਾਨ ਸਮੱਗ੍ਰ ਬਲੀ। ਪ੍ਰਭ ਬਿੱਪਨ ਭਾਖ ਦਿਨੀ ਅਖਲੀ॥੧੦੭॥ ਲਿਖ
ਕਾਗਤ ਪੈ ਦਿਜ ਰਾਜ ਸਬੈ। ਇਹ ਆਨ ਦਈ ਸੁ ਹਜ਼ੂਰ ਤਬੈ॥੧੦੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਪੂਰਨ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਆਪ ਸੁਤੈ ਸਿਧ ਯੋਫੁਰਮਾਈ॥ ਅਚੁਤ ਨਾਥ
ਅਨੰਤ ਅਸੰਧਰ ਗਾਫਲ ਗੰਜ ਪਿਤਾ ਜਨਮਾਈ॥ ਆਨਨ ਚੰਦ ਮੁਕੰਦ ਕਹਿਯੋ ਦਿਜ
ਪੂਜਨ ਸਥਾ ਕਰੇਂ ਕਹਿ ਜਾਈ॥ ਯੋ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਕੇ ਦਿਜ ਰਾਜਨ ਪਾਵਨਕੈ ਪਦ ਤੀਰ
ਸੁਨਾਈ॥੧੧੦॥

ਚੋਪਈ

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ। ਇਹ ਜੋ ਨਦੀ ਬਿਰਾਜੈ ਭਾਰੀ ਸਰਸਨਾਰ
ਯਾਕੋਭਨਨਾਮਾ। ਗੰਗਾਸਮ ਯਹਿ ਦੁਤੋਭਿਰਾਮਾ॥੧੧੧॥ ਇਹ ਤ ਕਰਹੁਬਿਮਲ ਅਸਥਾਨੰ।
ਅਹਿ ਨਿਸਧਰੋ ਕਾਲਕਾ ਧਯਾਨੋ ਪੂਜਹੁ ਚੰਡੀ ਆਦਤਵਾਨੀ। ਜਲ ਥਲ ਜਾਂਕੀ ਜੋਤ
ਸਮਾਨੀ॥੧੧੨॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ। ਸੁਨੀ ਬਿਪ ਬਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਗਯਾਨੀ॥ ਦਾਸ
ਦੀਨੇ। ਤਲੀ ਭੂਮ ਚੀਨੇ॥੧੧੩॥ ਸੁ ਧਾਮ ਬਨਾਏ। ਮਹਾ ਸੁੱਧ ਛਾਏ॥ ਮਨੋ ਗੀਰ
ਵਾਨੇ। ਲਖੇ ਕੇਲ ਜਾਨੇ॥੧੧੪॥ ਤੰ ਲੈ ਕਨਾਤੀ। ਦਿਪੈ ਜੋਤਿ ਰਾਤੀ॥ ਤ੍ਰਿਣਾ ਲੈ
ਬਨਾਏ। ਚੁਨੀ ਈਨ ਲਾਏ॥੧੧੫॥ ਸਭੈ ਯੋ ਬਨਾਈ। ਬਿਨੈ ਆਨ ਪਾਈ ਭਲੇ ਧਾਮ
ਤਿਆਰਾ। ਕਰੇਂ ਔਰ ਕਾਰਾ॥੧੧੬॥ ਜਪੈ ਲੈ ਭਵਾਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਜਾਨੀ॥ ਸੁਨੈ ਆਪ
ਬੋਯ॥੧੧੭॥ ਚਲੇ ਆਪ ਦੇਖੇ। ਅਛੈ ਸੁੱਧ ਲੇਖੇ॥ ਦਿਜੇ ਮੰਨ ਮਾਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਦ

ਨਾਨੈ॥੧੧੮॥ ਰਹਿਯੋਂ ਕੁੰਡ ਐਸਾ। ਦਿਵਾ ਲੈਨ ਤੈਸਾ॥ ਕਰੇ ਧੂਪ ਬੀਰਾ। ਮਹਾਂ ਮੱਤ ਧੀਰਾ॥੧੧੯॥ ਭਰੈ ਧੂਪ ਬਾਰਾ। ਪੜੈਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰਾ॥ ਬਿਧਾ ਜਾਨ ਕੇਰੇ। ਹਿਚਾ ਫੇਰ ਫੇਰੇ॥੧੨੦॥

ਭਾਵ - ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਵਹਾਰ ਥੋਂ ਨਿਰ ਸੰਦੇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦਾ ਜਰੂਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਸੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਾਈ ਅਰ ਜਦ ਨੌ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਨੱਕਦ ਦੇਖਿਆ ਤਦ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਘੋਉ, ਗਰੀ, ਛੁਹਾਰੇ, ਬਦਾਮ ਅਰਝੋਟੇ ਬਕਰੇ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਅਹੁਤੀ ਅਤੇ ਬਲੀਦਾਨ ਲਈ ਸਭ ਫਰਿਸਤ ਬਨਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਫਿਰ ਪੂਜਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁਛੀ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਕਨਾਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮਕਾਨ ਬਨ ਗਏ ਅਰ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਸਮੇਤ ਆਪ ਜਾਕੇ ਦੇ ਖਯਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਧੂਪ ਦੇਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਲੱਗੇ, ਸੋ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਖਿਆਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾਂ ਯਤਨ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਗੁਰ ਦਿਖਰਾਇਆ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਨੌ ਲੱਖ।

ਪਰ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਓਸਦੇ ਪਾਈ ਨਾ ਇੱਕ ਪੱਖ॥੧੨੩॥

ਇਸਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਦੇਖਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਕਦੀ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕੇਵੇਂ ਬਾਤਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਨੌ ਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਤਾਂ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਰੱਖਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੇ ਪੱਲੇ ਇੱਕ ਜੂ ਭੀ ਨਾ ਪਾਈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸ ਜੋ ਮੰਗਾ ਦੇਈਏ ਜਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਜਾਨ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਭੀ ਜਰੂਰ ਕਦੇ ਨ ਕਦੇ ਨਿਕਲੇਗਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਮਕਾਨ ਨਦੀ ਕਨਾਰੇ ਬਨਾਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਥਾ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ।

ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਕਿਆ ਦੱਸੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ॥੧੨੪॥

ਚੌਪਈ

ਚੰਗਾ ਲਗਨ ਦੇਖ ਸੁਭ ਬਾਰਾ। ਲੱਗਾ ਹਵਨ ਹੇਨ ਤਹਿ ਭਾਰਾ॥

ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਭਾਰੇ। ਸੁਹਾ ਸੁਹਾ ਉਚ ਪੁਕਾਰੇ॥

ਜੈ ਚੰਡੀ ਜੈ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ। ਜੈ ਹੋ ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਜਗ ਰਾਨੀ॥

ਬੋਕ ਵਾਂਗ ਪੰਡਤ ਸੀ ਬੁੱਕੇ। ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨ ਪੀਤੇ ਹੁੱਕੇ।।
 ਕਰਨ ਵਡਾਈ ਦੁਰਗਾ ਕੇਰੀ। ਆਖਨ ਸਰਨ ਸਾਤ ਹਮ ਤੇਰੀ।।
 ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ। ਜੋ ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਚੰਦਨ ਸੰਗ ਸਾਰੇ।।
 ਪਾਇ ਹਵਨ ਵਿਚ ਲਾਟ ਜਗਾਈ। ਮਗਰੋਂ ਉਚੇ ਉਪ ਸੁਨਾਈ।।
 ਫਿਰ ਝੋਟੇ ਵੱਡੇ ਕਰ ਟੋਟੇ। ਹਾਥੀ ਜੇਹੇ ਜੋ ਸੇ ਮੋਟੇ।।
 ਪਾਕੇ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ। ਦਿੱਤੀ ਬਲੀ ਬੋਲ ਜੈਕਾਰੇ।।
 ਫਿਰ ਲੈ ਬੋਕ ਬੱਕਰੇ ਚੰਗੇ। ਦਿੱਤੇ ਵੱਢ ਹਵਨ ਬਿਨ ਮੰਗੇ।।
 ਉਠੀ ਚਰਬੀ ਗੰਧ ਅਜੇਹੀ। ਮੁਰਦੇ ਜਲਨੇ ਪਰ ਹੋ ਜੇਹੀ।।
 ਚਮਕੀ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਜੁਲਾ। ਦੇਖ ਦੇਖ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਖਾਲਾ।।
 ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਿੱਧ ਬਠਾਏ। ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਮਾਤ ਰਖਾਏ।।
 ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਭੀ ਤਾਂਕੇ ਸੰਗਾ। ਕਰਤੇ ਜਾਪ ਬੈਠ ਅਤਿ ਚੰਗਾ।।
 ਦੋਇ ਸਾਲ ਇਸ ਭਾਂਤ ਬਿਤਾਏ। ਹੁੰਦੇ ਹਵਨ ਚੰਡਕਾ ਧਯਾਏ।।
 ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਇਕ ਚਰਤ ਦਿਖਾਯਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਭੀ ਵਿਸਮਾਯਾ।।
 ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ। ਕੈਸਾ ਖੇਲ ਕਰਾ ਜਗਰਾਇ।।
 ਇਕ ਦਿਨ ਲੈਕੇ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰ। ਧੂੜੀ ਬਾਜਰ ਸ਼ਾਨ ਅਪਾਰ।।
 ਗਏ ਸਕਾਰ ਗੁਰੁ ਕਲਧਾਰੀ। ਜਹਿ ਬਨਮਹਿ ਸਨਮ੍ਰਿਗ ਅਪਾਰੀ।।
 ਲਗੇ ਹਨਨ ਮ੍ਰਿਗ ਪੰਛੀ ਏਤੇ। ਗਨੇ ਨ ਜਾਂਹ ਮੋਹ ਤੇ ਜੇਤੇ।।
 ਰੋਝ ਮ੍ਰਿਗ ਅਰ ਗੀਝ ਬਰਾਹ। ਗੈਂਡਾ ਅਰਨਾ ਮਾਰਨ ਢਾਹ।।
 ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਜਨ ਕੇ ਸਾਧ। ਤੀਤਰ ਹਰਨ ਗੁਰੁ ਜਗਨਾਥ।।
 ਸਾਰਾ ਦਿਵਸ ਖੇਲ ਕਰ ਧਾਏ। ਬਹੁਤ ਮ੍ਰਿਗ ਗਜ ਪਰ ਲਟਕਾਏ।।
 ਆਏ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕੀ ਓਰਾ। ਖੜੇ ਆਨ ਪੰਡਤ ਕੇ ਧੋਰਾ।।
 ਦੇਖਤ ਲੀਲਾ ਪੰਡਤ ਸਾਰੀ। ਮਨ ਮੁਰਝਾਇ ਗਿਆ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਭਜੂ ਹਸਕਰਭਾਖੀ। ਕਿਉਂ ਬਿੱਧੁ ਮਨਕੁਸਲਨਰਾਖੀ।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨ ਯਹ ਕਹੀ ਦਿਆਲਾ। ਕਰਾ ਜੋਰਤੁਮ ਅਧਕ ਵਿਸਾਲਾ।।
 ਇਨ ਜੀਵਨ ਪਰ ਤੇਗ ਚਲਾਈ। ਦਿਆ ਨ ਰੰਚਕਮਨ ਮਹਿਆਈ।।
 ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਜਗਰਾਈ। ਸੋ ਨਹਿ ਚਹੀਏ ਮਨੋਂ ਭੁਲਾਈ।।
 ਇਨ ਕੋ ਬਧ ਕਰ ਪਾਪ ਕਮਾਯਾ। ਜਿਸਕੋ ਪਿਖ ਮਨਮੋਂ ਮੁਰਝਾਯਾ।।੧੨੫।।
 ਦੋਹਿਰਾ-ਸੁਨ ਪੰਡਤ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਜੂ ਦਿਆਲਾ।।
 ਕੀਤਾ ਚਰਤ ਅਚੰਭ ਦਾ ਪਿਖ ਬਿਪ ਭਿਆ ਨਿਹਾਲਾ।।੧੨੬।।

ਚੌਪਈ

ਕਰਾ ਹੁਕਮ ਦਾਸਨ ਕੋ ਐਸਾ। ਦਿਆਲੂ ਲੋਗ ਕਰਤ ਹੈ ਜੈਸਾ।।
 ਦੇਹੁ ਛੋਡ ਇਨ ਪੰਖਨ ਤਾਈਂ। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਨਾਹਿ ਅਜਾਈਂ।।
 ਜਬ ਆਗਿਆ ਸਤਗੁਰਕੀ ਪਾਈ। ਸਭਹੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ਕਰਾਈ।।
 ਪੰਖੀ ਉਡੇ ਅਕਾਸ ਮਝਾਰੀ। ਲਾਕਰ ਮਨ ਭਾਵਤ ਓਡਾਰੀ।।
 ਔਰ ਮ੍ਰਿਗ ਦਿਸ ਦਿਸ ਕੋ ਗਏ। ਜਵਨ ਓਰ ਮੁਖ ਤਾਂਕੇ ਭਏ।।
 ਜਬ ਪੰਡਿਤ ਇਹ ਚਰਤ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਿਸਮਯ ਹੋਕਰ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਾ।।
 ਪੰਨਯ ਧੰਨਯ ਹੋ ਜਗ ਪਤ ਰਾਈ। ਕੋ ਕਰ ਸਾਕੈ ਤੋਹ ਵਡਾਈ।।

ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਗੁਰ ਪਗ ਤੀਰਾ। ਜਾਨ ਲਏ ਯਹ ਅਗਮ ਗੰਭੀਰਾ।।
 ਕਹਨ ਲਗਾ ਵਡ ਭਾਗ ਹਮਾਰੇ। ਜਾਤੇ ਦਰਸਨ ਆਪ ਨਿਹਾਰੇ।।
 ਤਜ ਚਿੰਤਾ ਗੁਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਵਢੀ ਉਮਗ ਬਿਪ ਭਯੋਨਸੰਗ।।੧੨੭।।

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਐਸੇ ਚਰਤ ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਥੇ ਤਿਸ ਕਾਲ।
 ਜਿਨ ਕੇ ਨੈਨੀ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਤ ਭਏ ਨਿਹਾਲ।।੧੨੮।।
 ਫਿਰ ਕਿਆ ਸੰਕਾ ਏਸ ਮਹਿ ਰਹੀ ਬਤਾਵੇ ਮੋਹ।
 ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਮਹਿ ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਤੋਹ।।੧੨੯।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਹੀ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ।
 ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸੰਕਾ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਰ।।੧੩੦।।
 ਹਵਨ ਕਰੰਦਿਆਂ ਬਿੱਪ ਨੂੰ ਬੀਤ ਗਏ ਦੇ ਸਾਲ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਓਸ ਥੋਂ ਇੱਕ ਨ ਖੁੱਬਾ ਬਾਲ।।੧੩੧।।

ਦਵੇਯਾ

ਜਿਸ ਪਰ ਅੱਕ ਗਏ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਲੰਬਾ ਝੇੜਾ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚ ਲਿਆ
 ਗਲ ਪਾਕੇ ਸਾਰਾ ਜਦੋਂ ਬਖੇੜਾ।। ਚਲੋਂ ਸ਼ਕਾਰ ਬਹਾਰ ਕਰੋ ਪੁਨ ਅਪਨਾ ਮਨ ਪਰਚਾਵੇ।
 ਏਸ ਸੋਗ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦ੍ਰ ਬੈਠਨ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੇ।। ੧੩੨।। ਜਦ ਜਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ
 ਅੰਦਰ ਮਾਰ ਮਿਰਗ ਮੁੜ ਆਏ। ਅਰ ਹਾਥੀ ਪਰ ਲਟਕ ਰੁਧਰ ਭਰ ਤਿਸ ਕੋ ਚਾ
 ਦਰਸਾਏ।। ਦੇਖ ਦਿਆਂ ਉਹ ਖੀਰਾਂ ਖਾਣਾਂ ਮਨ ਅੰਦਰ ਘਬਰਾਇਆ। ਨ ਸੀ ਸਹਾਰ
 ਸਕਿਆ ਉਹ ਵੇਲਾ ਜਿਸ ਪਰ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇਆ।।੧੩੩।। ਜਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ
 ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਤਿਨ ਪਾਪ ਬਤਾਇਆ। ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਪਰਮ ਧਰਮ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਮੁਖੋਂ
 ਅਲਾਇਆ।। ਜਿਸ ਪਰ ਮੰਨ ਓਸਦਾ ਆਖਾ ਗੁਰ ਜੂ ਪੰਥੀ ਛੇਡੇ। ਦੇਖੀ ਰਚਨਾ ਤਦ
 ਤਿਨ ਸਾਰੀ ਰਗੜਨ ਲੱਗਾ ਗੋਡੇ।।੧੩੪।। ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਮਨਦੇ
 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀਂ। ਮੇਰੀ ਆਖੀ ਬਾਤ ਆਪਨੇ ਦਿਲ ਥੋਂ ਨਾਹਿੰ ਵਿਸਾਰੀਂ।। ਆਪ
 ਵਢਾਕੇ ਝੋਟੇ ਸੁਟਦਾ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡ ਦੇ ਐਸੇ। ਕਰਨ ਕਬਾਬ ਸ਼ਕਾਰੀ ਮਿਲਕੇ ਜੰਗਲ ਅੰਦ੍ਰ
 ਜੈਸੇ।।੧੩੫।। ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਰ ਬੱਕਰੇ ਕਰਦਾ ਹਿੰਸਾ ਇਤਨੀ ਬੈਠਾ। ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ
 ਮਿਰਗ ਹਨਨ ਪਰ ਹੋ ਬੈਠਾ ਸੀ ਐਠਾ।। ਜੇ ਹਿੰਸਾ ਸੀ ਪਰਮ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਝੋਟੇ
 ਮਰਵਾਏ। ਅਰ ਛੇਲੇ ਜੋ ਐਵੇਂ ਕੁੰਨੇ ਕਾਹੂੰ ਕੰਮ ਨ ਆਏ।।੧੩੬।। ਫਿਰ ਉਹ ਦੇਵੀ
 ਆਪ ਭਲਾ ਜੋ ਝੋਟਿਆਂ ਤਕ ਹੈ ਖਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਤਿੱਤਰ ਖਾਣੇ ਪਿੱਛੇ
 ਕਿਉਂ ਕੁਨਸਾਂਦੀ।। ਜੇ ਦੁਰਗਾ ਮਨ ਦਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹੋਕਰ ਜਾਮਾਂ ਨਾਰੀ। ਤਾਂ ਗੁਰ
 ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ ਹੋਕਰ ਨਰ ਅਵਤਾਰੀ।।੧੩੭।। ਆਪ ਬਦਮ ਛੁਹਾਰੇ ਚੱਬੋ ਜੋ
 ਤਿਲ ਤੀਕਰ ਖਾਏ। ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਫੜੇ ਬਟੋਰੇ ਸੋ ਭੀ ਨਾ ਤਿਸ ਭਾਏ।। ਕਈ
 ਰਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਭੁੱਜ ਭੁੱਜ ਸੀ ਮਰਦਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੰਡਤ ਹਿੰਸਾ ਇਤਨੀ
 ਕਿਉਂ ਸੀ ਬੈਠਾ ਕਰਦਾ।।

ਦੋਹਰਾ-ਤਾਂਤੇ ਹੋਰ ਨ ਬਾਤ ਸੀ ਕੇਵਲ ਸੀ ਇੱਕ ਟੋਕ। ਜਿਸਤੇ ਚੰਡੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ

ਹਿੰਸਾ ਦੱਸੀ ਰੋਕੇ॥੧੩੬॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਏਹ ਵਿਚਾਰੀ। ਅਪਨੀ ਤੀਖਨ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰੀ॥
ਜੇ ਦੇਵੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਇ। ਤਾਂ ਦੇਸਾਂ ਇਹ ਦੋਸ ਲਗਾਇ॥
ਕਹੂੰ ਚੰਡਕਾ ਕਬ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ। ਜਬ ਗੁਰ ਜੂ ਹਿੰਸਾ ਕੋ ਧਾਵੇ॥
ਹਿੰਸਾ ਪਾਪ ਅਧਕ ਹੈ ਗਾਇਆ। ਪਿਥ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਜਗ ਮਾਇਆ॥
ਮੇਰਾ ਦੋਸ਼ ਦੋਸ ਮਹਿ ਨਾਹੀ। ਯਹ ਹੈ ਸਕਲ ਕਮੀ ਪ੍ਰਭ ਮਾਹੀ॥
ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੀ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ। ਸੇ ਭੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੂਰ ਹਟਾਇਆ॥
ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪੰਥੀ ਤਜ ਦੀਨੇ। ਮਾਨ ਵਾਕ ਸਭ ਤਾਂਕੇ ਲੀਨੇ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਉਜਰ ਨ ਤਾਂਕਾ ਰਹਾ। ਦੇਨਾ ਦੋਸ ਤਾਹਿ ਜੋ ਰਹਾ॥੧੪੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਤੂੰ ਦੇਖ ਪਿਆਰਿਆ ਇੱਕ ਬਾਤ ਜੋ ਹੋਰ।
ਜਿਸਤੇ ਉਲਟੇ ਪੈ ਗਏ ਚੋਰਾਂ ਉਪਰ ਮੋਰ॥੧੪੧॥
ਚੌਪਈ- ਜੇ ਤੂੰ ਬਾਤ ਰਿਦੇ ਇਹ ਮੰਨੈ। ਗੁਰ ਬਲਾਸਦਾ ਕਹਾ ਨਭੰਨੈ॥
ਗੁਰ ਜੀ ਮੁਹਦੇ ਜੀਵ ਜਿਵਾਏ। ਪੰਡਤ ਸਨਮੁਖ ਗਗਨ ਉਡਾਏ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਹਰਾਨ। ਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਮਹਿ ਪਰ ਗਿਆ ਆਨ॥
ਥੀ ਗੁਰ ਮਹਿ ਜੋ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕਰੀ ਬਿੱਪ ਕੀ ਭਗਤੀ॥
ਮਾਰਨ ਐਰ ਜਿਵਾਲਨ ਹਾਰੇ। ਤੈਂ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ॥
ਜੇ ਐਸੇ ਜਗ ਮਹਿ ਸਮਰੱਥ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਚੜ੍ਹੇ ਬਿੱਪ ਕੇ ਹੱਥ॥
ਜੇ ਨਿਰਬਲ ਅਰ ਜਗਕਾ ਜੀਵ। ਜਾਨੇ ਸਿਰਫ ਜਲਾਨਾ ਘੀਵ॥
ਉਸਕੋ ਅਪਨਾ ਆਗੂ ਕੀਆ। ਜੋ ਤਿਸ ਕਹਾ ਮਾਨ ਸੇ ਲੀਆ॥
ਇਤਨਾ ਚਾਇ ਸਹਾਰਿਆ ਖੇਦ। ਦੱਸ ਭਲਾ ਇਸ ਮਹਿ ਕਿਆ ਭੇਦ?
ਕਹੋ ਭਲਾ ਉਸ ਬਿੱਪਰ ਜੈਸੀ। ਸ਼ਕਤਨ ਸੀ ਗੁਰ ਭੀਤਰ ਤੈਸੀ॥੧੪੨॥

ਦੋਹਰਾ

ਵਿੰਦਯਾ ਬੁੱਧ ਸ਼ਕਤ ਗੁਣ ਤਿਸ ਪੰਡਤ ਕੇ ਤੁੱਲ।
ਕਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਮਹਿ ਸੇ ਨਹੀਂ ਆਖ ਨ ਪਿਆਰੇ ਭੁੱਲ॥੧੪੩॥
ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ।
ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਰਨਾ ਕਹੋ ਪੁਕਾਰ॥੧੪੪॥
ਤਾਂਤੇ ਸਾਰਾ ਏਹੁ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰੁ ਕਾ ਚੋਜ।
ਜੋ ਨੱਗਨ ਕਾ ਕੋਢਿਆ ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਖੋਜ॥੧੪੫॥

ਚੌਪਈ

ਦੋਇ ਸਾਲ ਇਸ ਭਾਂਤ ਬਤਾਇ। ਕਈ ਮਣਾਂ ਦੇ ਘੀਉ ਜਲਾਏ।
ਕਈ ਜਾਨ ਤੇ ਝੋਟੇ ਮਾਰੇ। ਹੋਰ ਬੱਕਰੇ ਗਿਰੀ ਛੁਹਾਰੇ॥
ਇਤਨ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਾਇਆ। ਅਜੇ ਨ ਦੁਰਗਾ ਮੁੱਖ ਦਿਖਾਇਆ।
ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਭਾਈ। ਇਹ ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਥੀ ਚਤੁਰਾਈ॥
ਹੁਨ ਤੂੰ ਦੱਸ ਖੋਲ ਕਰ ਬਾਤ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਰਗਟੀ ਤੁਮਰੀ ਮਾਤ।
ਕਿਆ ਉਹ ਅੱਗ ਦੇਖ ਡਰ ਗਈ। ਯਾ ਲੱਜਤ ਨਾ ਸਨਮੁਖਭਈ?

ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਸਾ ਹਾਰਨ ਮਾਈ। ਦੇਖ ਬਟੋਰੇ ਕਿਉਂ ਘਬਰਾਈ?
ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਬਤਾਈ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਕ ਸਿਟਾਈ॥੧੪੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਦਾ ਉਤਰ ਦੱਸਦਾ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰ।
ਜਦ ਸਤਗੁਰ ਨੇ ਬੋਲਯਾ ਪੰਡਿਤ ਨਿਕਟ ਪੁਕਾਰ॥੧੪੭॥

ਚੌਪਈ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਛੇਯ ਮਹੀਨੇ। ਬੀਤ ਗਏ ਦੁਰਗਾ ਰੰਗ ਭੀਨੇ।
ਨਾ ਪਰਗਟੀ ਜਗ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ। ਤਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੂ ਏਹੁ ਬਖਾਨੀ
ਲਿਆਵਹੁ ਤੁਰਤ ਬਿੱਧ ਕੇ ਯਹਾਂ। ਲਗਾ ਦੀਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਜਹਾਂ।
ਗਏ ਸੁਨਤ ਬਚ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ। ਕਹਯੋ ਚਲੇ ਪੰਡਤ ਜੂ ਏਤੇ॥
ਤੁਮ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਯਾਦ ਕਰੰਤੇ। ਕਿਆ ਜਾਨੇਕੁਛ ਹੁਕਮ ਰਟੰਤੇ॥
ਸੁਨਤ ਆਇ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਵਹਿ ਬੋਲਾ। ਕਰੋ ਹੁਕਮ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਗੋਲਾ।
ਜਿਸ ਪਰ ਬਾਤ ਕਹੀ ਗੁਰੁ ਜੈਸੀ। ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵਤ ਤੈਸੀ॥੧੪੮॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

“ਸੁਨੋ ਬਿੱਧ ਰਾਈ। ਲਗੇ ਸਾਲ ਢਾਈ॥ ਸੁ ਪ੍ਰਜੰਤਕਾਲੀ ਸੁਪ ਜੋਤ ਜੁਾਲੀ।
ਤਈ ਨਾਂ ਪ੍ਰਤੱਛਾ। ਕਹੋ ਕੋਨ ਇੱਛਾ॥੫੦॥ ਕਰੀ ਸੁੱਧ ਪੂਜਾ। ਤਜਯੋ ਭਾਵ ਦੂਜਾ॥
ਕਹੋ ਖੋਲ ਸਾਰੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਯੋ ਉਚਾਰੀ॥੫੧॥ ਸੁਨੈ ਵਾਕ ਭਾਖੀ। ਜਿਤੀ ਗੁੜ੍ਹ ਸਾਖੀ॥
ਕਿਯੋ ਭੇਵ ਹੋਈ। ਲਖੈ ਨਾਹਿ ਕੋਈ॥੫੨॥ ਭਵਾਨੀ ਬਿਅੰਤਾ॥ ਲਖੈ ਕੋਨ ਗੰਤਾ॥
ਅਲੇਖੰ ਅਪਾਰੀ। ਨ ਦੇਵਾ ਨਿਹਾਰੀ॥੫੩॥ ਦਰਜੂਨ ਚਿੰਤਾ॥ ਅਹੈ ਸੋ ਅਨੰਤਾ॥
ਕਿਸ ਸਾਥ ਨਾਹੀ॥ ਅਨੰਤੀ ਅਥਾਹੀ॥੫੪॥ ਸਭੈ ਆਪ ਜਾਨੇ। ਤੁਝੈ ਤੇਨ ਛਾਨੇ॥
ਗੁਰੂ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ। ਤਿਹੂੰ ਕਾਲ ਗਾਮੀ॥੫੫॥ ਛਪੀ ਨਾਹਿ ਤੋਤੇ ਸੁਨੋ ਏਕ ਮੋ ਤੇ॥
ਅਹੈ ਤੇਵ ਭਾਂਤੀ। ਜਿਨੈ ਜਾਨ ਰਾਤੀ॥੫੬॥ ਜਪੈ ਹੋਇ ਕੱਲਾ। ਦੁਤੈ ਭੀ ਸਭੱਲਾ॥
ਜਹਾਂ ਤੀਨ ਚਾਰੰ। ਬਢੀ ਝੰਝ ਰਾਰੰ॥੫੭॥ ਨਹੀਂ ਸੂਖ ਕੋਈ। ਬਡੇ ਦੁੰਦ ਹੋਈ। ਅਸੀਂ
ਬਾਤ ਕੀਜੈ। ਇਕਾਂਤੰ ਜਪੀਜੈ॥੫੮॥ ਇਤੰ ਨੀਤ ਮੇਲਾ। ਨਰੰ ਨਾਰ ਭੋਲਾ॥ ਅਵੈ ਏ
ਕ ਜਾਂਹੀ॥ ਇਕਾਂਤੰ ਸੁ ਨਾਹੀ॥੫੯॥ ਸਭੀ ਆਪ ਜਾਨੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਨ ਛਾਨੇ॥
ਇਕੈ ਔਰ ਬਾਹੰ। ਕਰੇ ਜੋਸ਼ ਗਯਾਤੰ॥੬੦॥ ਸਤੰ ਜੁੱਗ ਮਾਹੀਂ। ਕਹੈ ਬੇਦ ਆਹੀ॥
ਸਵਾ ਲਾਖ ਪੂਜਾ। ਹਿਮਾਲੈ ਤਨੁਜਾ॥੬੧॥ ਕਰੈ ਸੁਖ ਕੋਈ। ਸਰਧਾ ਪੂਰ ਹੋਈ॥
ਅਬੈ ਜੁੱਗ ਚਾਰੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਵਤਾਰੀ॥੬੨॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਦਹੀਏ ਸੁਨੋ ਨਾਥ ਸਾਲੰ ਸੁਚਾਰੇ। ਤਬੈ ਕਾਜ ਪੂਰਾ ਹੁਵੈਗਾ ਤਿਹਾਰੇ॥ ਨਹੀਂ
ਔਰ ਚਿੰਤਾ ਧਰੇ ਚੀਤ ਮਾਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਘ ਦੇਵਾ ਸੁਨੋ ਬਾਤ ਆਹੀ॥੬੩॥ ਕਰੋ
ਜਾਇ ਕੰਤੰ ਕਰੋ ਪੂਜ ਬਾਨੰ। ਜਹਾਂ ਆਪ ਬੈਠੇ ਦੁਤੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧਿਆਨੰ॥ ਯਹੈ ਬਾਤ ਆਛੰ
ਅਗੇ ਜੋ ਰਜਾਯੰ। ਜੇਉ ਜੀਤ ਆਪੰ ਫੁਰੈ ਜੂ ਉਪਾਯੰ॥੬੪॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਏ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਹੇ ਸੇ ਗੁਰੁ ਜੀ ਆਗੇ ਬੈਨ।

ਜਿਨਕੇ ਸੁਨਕਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਆਵਤ ਹੈ ਸਮ ਚੰਨ॥੧੪੬॥

ਚੌਪਈ

ਜਿਸਕੀ ਬਾਤ ਮਾਨ ਗੁਰ ਲੀਨੀ। ਓਸੇ ਸਮਯ ਤਿਆਰੀ ਕੀਨੀ॥
ਡੇਰਾ ਹੋਰ ਰਿਹਾ ਤਿਸ ਥਾਇ। ਬੈਠੇ ਬਿੱਖ ਅਹੁਤੀ ਪਾਇ॥
ਪਰ ਗੁਰ ਜੂ ਉਸ ਪੀਡਿਤ ਸਾਥ। ਗਏ ਭਵਨ ਦੁਰਗਾ ਜਗਨਾਥ॥
ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਭਵਨ ਸਮੀਪਾ। ਆਸਨ ਕਰਾ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਮਹੀਪਾ॥
ਲਗੇ ਕਰਨ ਪੂਜਾ ਤਿਸ ਜਾਇ। ਤਿਸ ਬਿਪਰ ਕੇ ਸਾਥ ਲਵਾਇ॥
ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਜਾਪ। ਕਰਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੇ ਗੁਰ ਆਪ॥
ਕਹਾ ਬਿੱਖ ਸੋਈ ਗੁਰ ਕੀਨਾ। ਜਾਂਤੇ ਕਰ ਪ੍ਰਗਟ ਵਰ ਲੀਨਾ॥
ਤਾਂਕੇ ਸੰਕ ਤੁਮਾਰੀ ਜੋਈ। ਤਿਸੀ ਬਿੱਖ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਸੋਈ॥੧੫੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਹੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਕੀਤੀ ਚੌੜ ਚਪੱਟ।
ਇਹ ਤਾਂ ਬਿੱਪਰ ਆਪਨੀ ਆਪ ਲਈ ਜੜੁ ਪੱਟ॥੧੫੧॥
ਸਾਰੀ ਲੀਲਾ ਓਸਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੇਖ॥
ਉਤ੍ਰ ਦੇਨੇ ਲੱਗਿਆ ਛੁੱਟੇ ਉਸਦੇ ਲੇਖ॥੧੫੨॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਅੱਗੋਂ ਫੁਰਮਾਈ। ਕਹੋ ਬਿੱਖ ਕਿਉਂ ਅਜੇ
ਤੀਕ ਨਾ ਤੈਂ ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟਾਈ॥ ਢਾਈ ਸਾਲ ਹਵਨ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਥੀਤ ਗਏ ਹਨ
ਐਸੇ। ਗਾਹੇ ਤੂੜੀ ਅਰ ਤੁਹਿ ਕੁੱਟੇ ਅੰਨ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਜੇਸੇ॥੧੫੩॥ ਜੇ ਤੈਂ ਕਰੀ
ਕਰੀ ਹਮ ਸੋਈ ਰੰਚਕ ਉਜਰ ਨ ਕੀਨਾ। ਜੇ ਮੁਖ ਮੰਗਯਾ ਤਿਸੀ ਸਮੇਂ ਪਰ ਹਮਨੇ ਤੁਮ
ਕੋ ਦੀਨਾ॥ ਕਹੁ ਬਾਕੀ ਹੁਣ ਬਾਤ ਰਹੀ ਕਿਆ ਜਿਸਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਇਤਨੀ
ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਤੇਰੀ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਵਰ ਆਈ॥੧੫੪॥ ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਚੌਕੜੀ ਭੁੱਲੀ ਉਡ
ਗਈ ਅਕਲ ਦਮਾਗੇਂ। ਸੁਨਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬੰਦੂਕ ਤੜਾਕਾ ਬੁਲਬੁਲ ਉਡਦੀ ਬਾਗੇਂ॥
ਓੜਕ ਨੂੰ ਜਦ ਕੁੱਝ ਨ ਆਇਆ ਏਹ ਜੁਵਾਬ ਸੁਨਾਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧੀ ਪਰ
ਤਿਨ ਮੁੜਕੇ ਪੱਥਰ ਪਾਏ॥੧੫੫॥ ਪਹਲੇ ਆਖੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ॥
ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਆਦ ਭਵਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਹੀ ਹੋਈ॥ ਮੈਨੂੰ ਕਿਆ ਹੈ ਖਬਰ ਓਸਦੀ
ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰੀ। ਕੌਨ ਗਤੀ ਉਸਦੀ ਨੂੰ ਜਾਨੇ ਸਾਥ ਨ ਕਿਸੈ ਨਿਹਾਰੀ॥੧੫੬॥
ਕੰਨਾ ਉਪੱਰ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਹੋਇ ਗਿਆ ਬੇਖਬਰਾ। ਜੇ ਓੜਕ ਏਹੋ ਸੀ ਕਰਨੀ ਫਿਰ ਕਿਉਂ
ਕੀਤਾ ਝਗਰਾ॥ ਇਤਨਾ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਾਇਆ ਅਰ ਤਨ ਖੋਦ ਦਿਵਾਏ।
ਨਾਹਿਬਣਿਆਂ ਜਦ ਕੁੱਝ ਓਸ ਤੇ ਓੜਕ ਏਹੁ ਸੁਨਾਏ॥੧੫੭॥ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਖਬਰ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਜਾਨਨਹਾਰ ਗੁਰੂ ਜੁ ਆਪੇ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕੋਈ॥
ਦੇਖੋ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਦੱਤਾਨੰਦ ਤੁਮਾਰਾ। ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਉਤੱਰ ਦੇਦਾ ਜਦ
ਗੁਰੂ ਪੁੱਛ ਵੰਗਾਰਾ॥੧੫੮॥ ਫਿਰ ਇਕ ਦੂਜੀ ਬਾਤ ਓਸਨੇ ਹੋਰ ਕਰੀ ਉਸ ਵੇਲੇ।
ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਭੀ ਦਾਉ ਨਕੀਆਂ ਚਾਇ ਬਿੱਖ ਜੀ ਖੇਲੇ॥ ਲੱਗੇ ਕਰਿਹਨ ਹਵਨ ਦੀ ਜਾਗਾ
ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਹੈ ਦੇਵਾ। ਜਿੱਥੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਚੰਗੀ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ॥੧੫੯॥ ਇਹ

ਤਾਂ ਕੰਮ ਇਕੱਤਾਪਣੇ ਦਾ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਨ ਹੋਵੇ। ਅੰਥੇ ਮਹਦਾ ਸੋਰੇ ਘੁੰਨਰੇ ਖਿਰਤ
ਇਕਾਗਰ ਖੋਵੇ।। ਇਕ ਆਵੇ ਇਕ ਜਾਵੇ ਏਥੇ ਦੇਖੋ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੀ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹੈ
ਲੱਗਯਾ ਰਹਿੰਦਾ ਗੁਰ ਫਿਰ ਮੇਲਾ ਭਾਰੀ।।੧੫੬।। ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਜਾਗਾ ਨੂੰ ਤਜਕੇ ਹੋਰ
ਕਿਤੇ ਵੱਲ ਚੱਲੇ। ਜਿੱਥੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ ਜੰਗਲ ਐਸਾ ਮੱਲੇ।। ਜਿਸ ਪਰ ਉਥੋਂ
ਕੂਚ ਕਰਾਕੇ ਨੰਨਾਂ ਦੇਵੀ ਲਿਆਇਆ। ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਉਸਨੇ ਤੰਦਣ ਤਾਣਾ
ਪਾਇਆ।।੧੬੦।।

ਚੌਪਈ

ਕਰਲੈ ਸੋਚ ਭਲੇ ਤੂੰਭਾਈ। ਕਿਆਹੈ ਬਾਤ ਏਸ ਵਿਰਆਈ
ਢਾਈ ਸਾਲ ਕਰੇ ਬਰਬਾਦ। ਫੇਰ ਇਕਾਂਤੀ ਆਈ ਯਾਦ।।
ਸੋ ਪਹਲੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਇਕਾਗਰਤਾ ਚਾਲੀਤੀ।
ਕਿਆ ਦੁਰਗਾ ਸੀ ਪੰਖੀ ਕੋਈ। ਲੋਗਾਂ ਤੇ ਡਰ ਦੂਰ ਖਲੋਈ।।
ਸਗੋਂ ਮੇਲੇ ਅੰਦਰ ਆਂਦੀ। ਸਭ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ ਦਿਖਾਂਦੀ।
ਦੇਖ ਸਿੰਘ ਪਰ ਚੜ੍ਹੀ ਭਵਾਨੀ। ਸਭ ਖਲਕਤ ਜਾਂਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ
ਸੱਗੋਂ ਲੋਗ ਦੇਖ ਤਰਜਾਂਦੇ। ਪਏ ਕੜਾਹੀ ਕਰ ਕਰ ਖਾਂਦੇ।।
ਪਰ ਇਹ ਬਾਮੂਨ ਦੀ ਸੀ ਗੱਪ। ਚਹੈ ਦੱਛਨਾ ਕਰੀ ਗੜੱਪ।।
ਜਿਸ ਪਰ ਹੀਲੇ ਪਿਆ ਬਨਾਵੈ। ਏਧਰ ਓਧਰ ਚਾਇ ਭਵਾਵੈ।।੧੬੧।।

ਦੋਹਰਾ

ਗੱਲ ਤੀਸਰੀ ਅੰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਚਾਇ।
ਸਵਾ ਲੱਖ ਬਿਲ ਦੱਛਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇ।।੧੬੨।।

ਚੌਪਈ

ਦੇਖਯਾ ਤੈਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਚੇਲੇ। ਕਿਉਂ ਪਾਏ ਸਨ ਏਹ ਝਬੇਲੇ।।
ਕੇਵਲ ਏਸ ਟਕੇ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਲੱਗੇਸੇ ਘਰ ਬਾਰ ਉਜਾਰਨ।
ਕੇਵਲ ਯਾਦ ਅਸਾਡੀ ਬਾਤ। ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਆਖੀ ਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤ।।
ਸਾ ਲੋਭੀ ਉਹ ਪੰਡਤ ਭਾਰਾ। ਗੁਰਜੀ ਨੂੰ ਛਲ ਚਹੇ ਗੁਜਾਰਾ
ਉਸ ਪਰ ਤੈਂ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਖਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਝੂਠੇ ਸਾ ਠਹਰਾਇਆ।।
ਅਰ ਸੰਤੋਖੀ ਬਿੱਪ ਬਤਾਕੇ। ਕਿਹਾ ਨ ਮੰਗਯਾ ਤਿਨ ਕੁਛ ਆਕੇ।।
ਜੋ ਧਨ ਵਿੱਚ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇਖਾ। ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾ ਮੰਗਯਾਲੇਖਾ।
ਜੋ ਕੁਛ ਲੋਭ ਹੋਵੰਦਾ ਤਾਰੀ। ਲੈਂਦਾ ਮੰਗ ਸੰਕ ਕੁਛ ਨਾਰੀ।।
ਇਹ ਤੇਰਾ ਕਹਨਾ ਸਭ ਗਿਆ। ਸਵਾ ਲੱਖ ਜਦ ਮੰਗਸੁਲਿਆ।।੧੬੩।।

ਭਾਵ- ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਨੇ ਪਰ ਜੋ ਪੰਡਤ ਨੇ ਉਤ੍ਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ
ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਆਖਨਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਖਬਰ
ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਅਰ
ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਆਖਨਾ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਭੀ
ਜੋ ਕੋਈ ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਖਪਦਾ ਰਹੇ ਫਿਰ ਇਹੋ ਉਤ੍ਰ ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਏਹੋ ਉਤ੍ਰ ਦੇਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹਵਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਸੀ
ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਉਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਬਹਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਪੁਰਖ
ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਪਨੇ ਕੰਮ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।।

ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਪਸਿੰਦ ਕੀਤੀ ਅਰ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਹਵਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਫਿਰ ਕਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਾ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਮੇਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਉਹ ਜਾਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਏਕਾਂਤ ਜਗ੍ਹਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਗੰਗਾ ਜੋਸ਼ੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਰ ਇਹੋ ਜਗ੍ਹਾ ਖੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਏਕਾਂਤ ਮਥਾਨ ਪਰ ਜਾਨ ਦੀ ਕਿਆ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਓਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਹੁਣ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹੋਕ ਦੇਵੋ ਜੋ ਆਉਨ ਜਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਰਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਮਕਾਉਨ ਪਰ ਇਹ ਉਜਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਫ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਨਕੰਮੀ ਢੁੱਚਰ ਸੀ।।

ਤੀਸਰਾ ਉਜਰ ਉਸ ਦਾ ਉਹ ਸਾ ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਡੰਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਓੜਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਫ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਲੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਵਾਲੱਖ ਰੁਪੈਯਾ ਦੱਖਨਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਆਪ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵੇਗੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੀ।।

ਦੌਤਾ ਨੰਦ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਸ ਮੌਕੇ ਪਰ ਆਨਕੇ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਨਾ ਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਦਾ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਾਰਜ ਏਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਪਰ ਲੋਗ ਆਖਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਖਣਾਂ ਦੇਣ ਪਰ ਸੁਮਪਣਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਪੰਡਤ ਚਲਯਾ ਗਿਆ ਅਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾ ਹੋਈ, ਜੇ ਦੱਖਣਾ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਜਿਸਦਾ ਇਲਜ਼ਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ।।

ਪੰਡਤ ਦਾ ਅਜੇਹੇ ਔਕੜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜੇਹਾ ਸਾ ਜੇਹਾ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਏ ਲਗਾਉਨ ਵਾਲੇ ਵੇਦ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਹੋਕਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕੇ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਲਵੇ, ਮੋਤੀਆ, ਧੁੰਦ, ਜਾਲਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਜਦ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ, ਪਰ ਜਦ ਅਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਏ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਆਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਰੁਪੱਯੇ ਧਰ ਦੇਹ ਤਾਂ ਸੂਏ ਕੱਢਾਂਗੇ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦਾ ਹਾਲ ਸਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਭੇਉਨਾ ਪਾਕੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਖਯਾ ਕਿ ਜਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਦੱਖਣਾਂ ਦੇਵੇਗੇ ਤਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਈਮਾਨਦਾਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਭੀ ਸਵਾਲ ਨਾ ਕਰਦਾ ਯਾ ਸਭ ਬਾਤਾਂ ਜੈਸਾ ਕਿ ਹੋਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਹ ਭੀ ਆਖ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਵਾ ਲੱਖ ਮੋਗੀ ਦੱਖਣਾਂ ਹੋਵੇਗੀ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ ਬਿੱਧਨ ਅਧਕ ਫਰੇਬ।

ਗੰਢ ਕਤਰ ਸਮ ਚਹੀ ਥੀ ਜਿਨੋਂ ਕਾਟਨੀ ਜੇਬ।।੧੪੬।।

ਪਰ ਉਹ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ ਗੁਰ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਨ ਹਾਰ।

ਸੁਨ ਕਰ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਕਛੁ ਨਹਿ ਕੀਨ ਉਚਾਰਹ॥੧੪੭॥

ਲੈਨਾ ਦੇਵੀ ਤਾਂਹ ਕੋ ਲੈਗਏ ਅਪਨੇ ਸਾਥ।

ਕੋਡੀ ਨਕਦ ਨ ਇੱਕ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਤਿਸਕੇ ਹਾਥ॥੧੪੮॥

ਚੌਪਈ

ਚੋਖੀ ਬਾਤ ਇਕ ਤਿਨ ਹੋਰ। ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਗਰ ਜੋਰ॥
ਚਾਰ ਸਾਲ ਲਾਗੇਂ ਗੇ ਪੂਰੇ। ਸੇ ਚਾਹੀਏ ਨਹਿੰ ਕਰਨ ਅਧੂਰੇ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਸਾ ਤਿਸਦਾ ਇਹ ਖਯਾਲ। ਖੋਕ ਜਾਨਗੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲ॥
ਇਤਨਾਂ ਸਮਾਂ ਕਠਨ ਜਬ ਜਾਨੈ। ਤਬ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕਹਾ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਤਤਕਾਲ ਸੁਨਾਉਂ। ਗੁਰ ਕਾ ਦੋਸ ਭਲੇ ਨਹਿਰਾਉ॥
ਹੋਕਰ ਸਾਚਾ ਘਰ ਕੇ ਜੈਹੋ। ਮੁਫਤ ਮਾਹਿ ਦੱਛਨ ਭੀ ਲੈਹੋ॥
ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਗੁਰ ਰੰਚ ਨ ਡੋਲੇ। “ਕਰੀ” ਚਲੇ ਮਿਸਰਜੀ” ਬੋਲੇ
ਜਾ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਿੰਚ ਬਠਾਯਾ। ਨਵਾਂ ਅੰਗੀਠਾ ਚਾਇ ਲਗਾਯਾ
ਦੋਨੋਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਹਵਨ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਚਲਯਾ ਨਾ ਮਨਸੂਬਾ ਗੁੰਦਾ॥
ਜੋ ਜੋ ਦੌਤਾ ਨੰਦ ਬਤਾਵੈ। ਸੋਈ ਸਤਿ ਗੁਰ ਕਰ ਦਿਖਰਾਵੈ॥
ਤਿਸਤੇ ਭੀ ਚੋਗਨ ਹ, ਕਰਕੇ। ਸੰਯਮ ਨੇਮ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਰਰਤੇ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਫਿਰਭੀ ਕੁਛ ਨਹਿ ਹੋਯਾ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਬਿਰਥ ਹੀ ਖੋਇ॥
ਫਿਰ ਜੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਿਨ ਗਾਏ। ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਕਿਉਂ ਨਾਹਿੰ ਬਤਾਉ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਭੀ ਥਾਤਿਸ ਚਾਲਾ। ਜੋਜਾਨਤ ਥਾ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਲਾ॥੧੪੯॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਜੀ ਸਾ ਇਹ ਮਭ ਮਖੌਲ।
ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਨ ਗਈ ਧਨ ਬੰਚਨ ਕੀ ਡੋਲ॥੧੫੦॥
ਇਸਤੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਨਹਿ ਮਤਲਬ ਤੇਰਾ ਹੋਇ।
ਅੱਗੇ ਜੋ ਕੁਛ ਆਖਨਾ ਕਹਦੇ ਝਬਦੇ ਸੋਇ॥੧੫੧॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਮਾਂ ਲਗਤ ਹੈ ਜੇਤ।
ਬਿਧਵਤ ਪੂਰਾ ਹੋਨ ਤੇ ਆਧੇ ਹੀ ਫਲ ਦੇਤ॥੧੫੦॥

ਚੌਪਈ

ਤੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਨਾਹੀ ਮਾਨੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਹਾਸੀ ਜਾਨੈ॥
ਪਰ ਆਖਰ ਨੂੰ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਵਿੰਚ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਕਵੀਆਂ ਗਾਈ॥
ਅਰ ਤਿਸ ਸਮਯ ਚਰਤ ਗੁਰਜੇਤੇ। ਪਠ ਕਰ ਦੇਖ ਗਯਾਨਕਯਾ ਦੇਤੇ॥
ਇਸਦੇ ਵਿੰਚ ਹੀ ਥੋੜਾ ਹਾਲ। ਕਹਾਂ ਸੁਨੋ ਤੁਮ ਕਰੋ ਖਯਾਲ॥
ਜਦ ਗੁਰ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਗਏ। ਓਥੇ ਭਵਨ ਕਰਤ ਤਬ ਭਏ॥
ਪਰ ਸੰਗਤ ਕੇ ਸਿੱਖ ਪਿਆਰੇ। ਕਰਨਾ ਚਾਹਤ ਗੁਰੂ ਦਿਦਾਰੇ॥
ਜਿਮਕੋ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਨਾ। ਆਇਓ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਕਬੀ ਨਾ॥
ਜਿਸਤੇ ਯਥਾ ਸਕਤ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਰਾਖਤ ਭੇਟਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ॥

ਪਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹੱਥ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। ਗਿਆ ਜਹਾਂ ਖੈਨੇ ਜਗ ਪਾਲੀ॥
 ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਲਮਾਇਆ। ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਕਰੋ ਕਿਉਂ ਆਇਆ।
 ਤਿਸ ਪਰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਤਿਨ ਗਾਈ। ਮੇਰੀ ਭੇਟ ਨ ਗਈ ਉਠਾਈ॥
 ਸੀ ਬੱਬਰ ਇੱਕ ਮਾਰਿਆ ਸ਼ੇਰ। ਜੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਇ ਦਲੇਰ॥
 ਜਦ ਉਹ ਚੁੱਕ ਨ ਸੱਕਯਾ ਨਾਥ। ਆਇਆ ਲੈਨ ਸਿੱਖ ਕੁਛਸਾਥ॥
 ਤਬ ਸੱਤਗੁਰ ਜੂ ਹੋ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹੀ ਵਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਤੂੰ ਪੰਨ॥
 ਕਹਾਹੁਕਮ ਸਿੰਘਨਕੋ ਤਬ ਹੀ। ਲਿਆਉ ਉਠਾਇ ਇਸ਼ੇਰਤੁਮ ਅਬ ਹੀ॥
 ਸੁਨਤ ਵਾਕ ਗੁਰ ਸਭੀ ਪਧਾਰੇ। ਲਿਆ ਰਾਖਯਾ ਤਬਗੁਰੁ ਅਗਾਰ॥
 ਜਿਸਕੀ ਡੀਲ ਦੇਖ ਵਡ ਭਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਯੋ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ॥
 ਇਸ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਉਤਾਰੋ ਐਸਾ। ਬਨਾਂ ਤਨਾਂ ਮ੍ਰਿਗ ਪਤ ਹੈ ਜੈਸਾ॥
 ਤਬ ਸਿੰਘਨ ਨੇ ਐਸਾ ਕੀਆ। ਲਾਹ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦੀਆ॥
 ਤਬ ਸਤਗੁਰ ਇੱਕ ਗਧਾ ਮੰਗਾਇਆ। ਤਿਸਉਪਰ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਪਵਾਇਆ॥
 ਐਸੀ ਯੁਕਤ ਸਾਥ ਥੋਂ ਸੀਆ। ਗਧਾ ਸਿੰਘ ਪਲ ਮਹਿਕਰਦੀਆ॥੧੭੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਤਿਸਕੇ ਜਾ ਕਾਨ ਮਹਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦਿਆ ਸੁਨਾਇ।
 ਸੁਨੋ ਗਧੇ ਗਧ ਪਨੇ ਤੇ ਦੀਨਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਇ॥੧੭੨॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਏਹੁ ਬੁਰਕਾ ਜੋ ਦੀਨਾ। ਜਿਸਕੇ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਹੈ ਕੀਨਾ।
 ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਕੋ ਤਿਆਗ ਨ ਕੀਜੇ। ਖਰ ਕੀ ਸੂਰਤ ਬਹੁਰ ਨ ਲੀਜੇ॥
 ਅਰ ਘੁਮਿਆਰ ਧਾਮ ਨਹਿ ਜਾਨਾ। ਹੀਗੰ ਹੀ ਗਨਾ ਜਗਤ ਸੁਨਾਨਾ॥
 ਜਬ ਲਗ ਏਹੁ ਬਾਤੇ ਤੂੰ ਕਰਹੈ। ਤਬ ਲੋ ਸਭਜਗ ਤੁਮਤੇਡਰ ਹੈ॥
 ਅਰ ਜੇ ਮੇਰੀ ਸੀਖ ਭੁਲਾਈ। ਵਹੀ ਗਧਾ ਪਨ ਆਦਤ ਆਈ॥
 ਤਿਸੀ ਘੁਮਾਰ ਹਾਥ ਤੂੰ ਆਇਆ। ਬਹੁਰ ਬਨੇਗਾ ਵਹੀ ਚੁਪਾਇਆ॥
 ਇਤਨਾ ਕਹ ਕਰ ਛੋਡ ਸੁਦੀਆ। ਜਿਸਨੇ ਅਪਨਾ ਰਸਤਾ ਲੀਆ॥
 ਜਬ ਲੋਗਨ ਨੇ ਦੇਖਾ ਸ਼ੇਰ। ਭਾਗੇ ਮੁੜ ਨਹਿ ਦੇਖਨ ਵੇਰ॥
 ਜੰਗਲ ਕੇ ਸਭ ਮ੍ਰਿਗ ਅਪਾਰੇ। ਭਾਗੇ ਦੇਖਤ ਤਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੇ॥
 ਭਈ ਹਲ ਚਲੀ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ। ਤ੍ਰਾਸ ਭਏ ਮਨ ਸਭ ਨਰਨਾਰੀ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਸਭ ਮਿਲ ਗੁਰ ਢਿੱਗ ਗਏ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਇਹ ਕਹਤੇ ਭਏ॥
 ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੂ ਇੱਕ ਨਾ ਰਹਆਇਆ। ਜਿਸਨੇ ਸਭਨਕੋ ਡਰ ਪਾਇਆ॥
 ਜਾਨ ਗਏ ਸਤਿ ਗੁਰ ਸਭ ਗਾਥਾ। ਲਏ ਸਿੱਖ ਕੁਛ ਅਪਨੇ ਸਾਥਾ॥
 ਗਏ ਤਾਂਹਕੋ ਦੇਖਨ ਜਬ ਹੀ। ਭਾਗ ਚਲਾ ਗਧਹਾ ਫਿਰ ਤਬਹੀ॥
 ਹੀਗੰ ਜਾ ਘੁਮਾਰ ਘਰ ਐਸਾ। ਪਹਿਲੇ ਕਰਤ ਸਬਦ ਥਾ ਜੈਸਾ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਘੁਮਯਾਰ ਨਿਹਾਰਾ। ਯਹ ਤੋਂ ਗਧਾ ਅਹੇ ਹਮਾਰਾ॥
 ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰ ਦੁੰਬਾ ਕੀਆ। ਤੁਰਤ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਲਾਹ ਤਿਸ ਲੀਆ॥
 ਦੇਖ ਚਰਤ ਸੰਗਤ ਬਿਸਮਾਈ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਈ॥
 ਹੇ ਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਕੈਸਾ ਖੇਲ। ਕੀਆ ਆਪ ਨਿਰਾਲਾ ਮੇਲ॥
 ਇਸਕਾ ਸਭ ਬਿਯੋਰਾ ਸਮਝਾਓ। ਹਮਰੇ ਮਨਕਾ ਭਰਮ ਮਿਟਾਓ॥੧੭੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਿਸ ਪਰ ਹਸ ਕਰ ਕਹੀ ਗੁਰ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕਾਨ।
ਯਹ ਤੁਮ ਕੋ ਦਖਰਾਇਆ ਮੈਂ ਦਿਸਟਾਂਤ ਮਹਾਨ॥੧੭੪॥

ਚੌਪਈ

ਮੈਂ ਯਹ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਬੁਰਕਾ ਸਿੰਘ ਅਹੇ ਜੋ ਮੇਰਾ॥
ਸੋ ਤੁਮਕੋ ਮੈਂ ਹੈ ਪਹਰਾਯੋ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸਰਨੀ ਲਾਯੋ॥
ਪਿਛਲੀ ਕੁਲਾ ਕਰਮ ਮ੍ਰਯਾਦਾ। ਦਈ ਛੁਡਾਇ ਜਾਨ ਬਕਬਾਦਾ॥
ਅੰਨਮਤਨ ਸੇ ਨਿਆਰੇ ਕੀਆ। ਸਭ ਕੇ ਸੀਸ ਤੋਹ ਧਰ ਦੀਆ॥
ਸੰਸਾਰਕ ਅੰਨਮਤੀ ਜੋ ਸਾਰੇ। ਤਿਨਤੇ ਕਰ ਦੀਨੇ ਤੁਮ ਨਿਆਰੇ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਖਬਰਦਾਰ ਤੁਮਰਹੀਯੋ। ਤਿਨ ਗਧਯਨਨਮਹਿ ਫਿਰ ਨਹਿ ਜਈਯੋ॥
ਜੋ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਸੀਖ ਭੁਲਾਈ। ਤੋ ਤੁਮ ਵਹੀ ਬਨੋਗੇ ਜਾਈ॥
ਅੰਨਮਤਨ ਕੇ ਹੋਕਰ ਲਾਦੀ। ਕਰ ਲੈਵੇ ਗੇ ਨਿਜ ਬਰਬਾਦੀ॥
ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਦਿਰਸ੍ਰਾਂਤ ਹਮਾਰਾ। ਤੁਮ ਕੇ ਚਹੀਏ ਨਾਹਿੰ ਵਿਸਾਰਾ॥
ਐਸਾ ਚਰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਆ। ਯਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਖਾਲਸੇ ਦੀਆ॥
ਹੈ ਇਹ ਤਾਸ ਸਮੇਂ ਕੀ ਬਾਤਾ। ਜਬ ਪੂਜਤ ਬੇ ਗੁਰ ਜਗ ਮਾਤਾ॥
ਏ ਗੁਰ ਕੇ ਜੋ ਚਰਤ ਅਪਾਰੇ। ਸਾਖੀ ਦੇਤ ਆਜ ਲੋ ਸਾਰੇ॥
ਜਬ ਗੁਰ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਤੇ। ਤਬ ਐਸੇ ਕੋਤਕਮਨ ਧਰਤੇ॥੧੭੫॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਪੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲਿਆ ਏਹੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਭੂਤ।
ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਕਹਾਥਾ ਬਨੋ ਨ ਸਿੱਖੋ ਉਤ॥੧੭੬॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਂਹਿ ਸੁਨਭਾਈ। ਕਿਆ ਰਚਨਾਸੀ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਈ॥
ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸਮਝਾਇਆ। ਮੈਂ ਗਧਯਨ ਤੇ ਸਿੰਘ ਬਨਾਯਾ॥
ਅਬ ਲਗ ਤੁਮ ਪੋਪਨ ਕੇ ਖੋਤੇ। ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਇਨ ਕੇਮਹਿ ਜੋਤੇ॥
ਏ ਘੁਮਿਆਰ ਸਮਾਨ ਤੁਮਾਰੇ। ਮਾਲਕ ਬਨ ਕਰ ਕਰਤ ਖੁਆਰੇ॥
ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਅਬ ਸਿੰਘ ਸਜਾਊਂ। ਇਨਕੀ ਬੰਦੋਂ ਤੁਰਤ ਛੁਡਾਊਂ॥
ਏਹੀ ਤੁਮ ਸੇ ਅਤ ਡਰ ਖਾਵੋਂ। ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੋਂ॥
ਪਰ ਜੇ ਤੁਮ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਰੀਤ। ਨਾਂਹਿ ਤਜੀ ਲਖਕੇ ਬਿਪਰੀਤ॥
ਤੋ ਤੁਮ ਵਹੀ ਗਧੇ ਸਮ ਹੋਕੇ। ਬੈਠਹੁ ਗੇ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਖੋਕੇ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਸਿੱਖਯਾ ਤੇ ਭਾਈ। ਪੋਪਨ ਕੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਿਖਰਾਈ॥
ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ। ਸਿੱਖਨ ਹੇਤ ਪਖੰਡ ਦਿਖਾਇਯਾ॥
ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜੁ ਕਰੇ ਉਚਾਰ॥
ਫਿਰ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਮਾਨਨ ਨਾਹੀਂ। ਉਲਟਾ ਖੰਡਨ ਕੀਨਹੁਤਾਹੀਂ॥
ਜੇ ਗੁਰ ਐਸਾ ਚਰਤ ਨ ਕਰਤੇ। ਤੋ ਕਦ ਸਿੱਖ ਕਨਾਰਾ ਧਰਤੇ॥
ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਪਯਾਰੇ ਮੇਰੇ। ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹੋਤ ਨ ਤੇਰੇ॥੧੭੭॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਾਂਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਲੀਲਾ ਨਵੀਂ ਦਖਾਉ।
ਜਿਸਦੇ ਸਮਝਨ ਤੇ ਸਖੇ ਉਤਰੇ ਤੇਰਾ ਚਾਉ॥੧੭੮॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਹਰ ਇੱਕ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਨਕਾਲੇ ਦੋਸ਼।
ਪਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਖਨੇਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਮੂਲ ਖਮੋਸ਼॥੧੭੯॥
ਜਿਸ ਪਰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਸਰਧਾ ਸੇਤੀ ਏਹੁ।
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਚੰਡਕਾ ਗੁਰ ਆਖਯਾ ਵਰ ਦੇਹੁ॥੧੮੦॥

ਚੌਪਈ

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਬ ਹਵਨ ਕਰੰਤੇ ਅਨਕ ਕਸ਼ਟ ਸਿਰ ਮਾਂਹਿਧਰੰਤੇ॥
ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਵਾਲਾ ਕਾਲ। ਆਇ ਗਿਆ ਸੁਣ ਲੈ ਤਿਸਚਾਲ॥
ਜੋ ਕਵਿ ਅਪਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਿ ਕਰ ਬੇਵੈ ਸੰਕ ਤੁਮਾਰੀ॥
ਕਰਕੇ ਖਯਾਲ ਦੇਖ ਇਸ ਭਾਈ। ਕਿਆ ਸੁਖਾ ਮੁਗਿੰਦ ਬਣਾਈ॥੧੮੧॥

ਯਥਾ :- ਵਹੈ ਜਾਨ ਦਯੋਸੰ ਜਬੈ ਤੀਰ ਆਯੋ। ਤਬੈ ਬਿੱਪ ਰਾਟੰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ॥
ਕਛੂ ਭੇਟ ਕਾਲੀ ਰਬੇਗੇ ਤਿਆਰੀ। ਬਿਨਾਂ ਅੰਸ ਲੀਨੇ ਚਰੇਗੀ ਨ ਸਾਰੀ॥੧੮੨॥ ਕਿਤੰ
ਲੈ ਮੁਗਿੰਦੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸੀਸ ਗਾਏ। ਤਬੈ ਬਿੱਪ ਤੋਨੇ ਬਚੰਯ ਸੁਨਾਏ। ਸਿਖੰ ਸੀਸ ਦੀਨੇ ਇਨੈ
ਰਾਜ ਹੋਈ। ਸੁਯੰ ਅੰਸ ਬਿੰਦੰ ਬਲੰ ਬੋਰ ਜੋਈ॥੧੮੩॥ ਜਿਸੈ ਰਾਜ ਤੇਜੰ ਦੀਓ ਆਪ
ਜਾਨੇ। ਤਿਸੰ ਸੀਸ ਪੂਜੰ ਮਯਾ ਦੇਵ ਠਾਨੇ॥ ਸੁਨੈ ਬੈਠ ਵਾਂਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਗਾਈ। ਹਮੂ
ਕਾਜ ਬਿੰਦੰ ਨਹੀਂ ਯੋ ਕਰਾਈ॥੧੮੪॥ ਸੁਨਾਦੀ ਸਹੀ ਪੰਥ ਕਾਜੰ ਪਛਾਨੇ। ਇਤੇਏ
ਉਪਾਵੰ ਮੁਝੈ ਯੋ ਕਰਾਨੇ॥ ਇਹੈ ਮੋਰ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਕਾਈ। ਸੁਨੈ ਬਿੱਪ ਰਾਜੰ ਲਿਜੈ
ਚਿੱਤ ਲਾਈ॥੧੮੫॥ ਗਉ ਸੰਤ ਕਾਜੰ ਬਡੇ ਪੁੰਨ ਧਾਰੀ। ਇਹੈ ਜਾਨ ਲੀਜੈ ਦਿਜੰ
ਆਵਤਾਰੀ॥ ਪੁਨੰ ਪੱਗ ਕੇਤੰ ਮੁਝੈ ਯੋ ਸੁਨਾਯਾ। ਵਹੈ ਕਾਜ ਕੀਨਾ ਇਤੇ ਦੇਸ
ਆਯਾ॥੧੮੬॥ ਬਿਨਾਂ ਨਾਥ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ ਕਾਮ ਕੀਨਾ। ਜੋਉ ਤਾਸ ਭਾਖਯੋ ਵਹੈ
ਸੀਸ ਲੀਨਾ॥ ਪੁਨੰ ਬਿੱਪ ਬਾਤੰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੁਨਾਈ। ਸਮਾ ਸੇਇ ਤੋਨੇ ਪੁਜਯੋ ਹੈ
ਸੁਆਈ॥੧੮੭॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਭਾਖੀ ਦਿੱਜ ਰਾਇ।
ਗੁਰ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਮੰਗੀ ਭੇਟ ਬਨਾਇ॥੧੮੮॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਬੱਸ ਕਰੋ ਹੁਨ ਬੋਲਨੇਂ ਦੇਖੇ ਇਹ ਬਕਵਾਸ॥
ਕਿਆ ਉਸ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨੇ ਕਰਾ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰ ਹੁਲਾਸ॥੧੮੯॥

ਚੌਪਈ

ਉਹ ਬਿੱਪਰ ਮਾ ਰਾਕਸ਼ ਭਾਰਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ॥

ਅਰ ਦਿਲ ਦਾ ਮੀ ਵਡਾ ਕਸਾਈ। ਜੀਭਨ ਕਹਿੰਦੇ ਦੀ ਖਥਲਾਈ।।
 ਅੱਗ ਪਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਮਾਹੀ। ਕਰ ਦੁਰ ਬਚਨ ਡਰਾ ਜੋ ਨਾਹੀ।
 ਪਹਿਲੇ ਫੂਕੇ ਗਿਰੀ ਛੁਹਾਰੇ। ਮਗਰੋਂ ਚਾਇਥੱਕਰੇ ਮਾਰੇ।।
 ਫਿਰ ਝੋਟਿਆਂ ਪਰ ਤੇਗ ਚਲਾਈ। ਅਜੇ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹਿ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਈ।।
 ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਯਾਰੇ। ਚਹੇ ਵੱਢਕੇ ਅਗਨ ਮਝਾਰੇ।।
 ਕਰਨ ਸੁਆਹ ਸਜਾਏ ਚਹਾ। ਕਹੁ ਬਾਕੀ ਇਸਤੇ ਕਿਆ ਰਹਾ।।
 ਤਾਂਤੇ ਉਸਦਾ ਇਹ ਜੋ ਵਾਰ। ਸੀ ਓੜਕ ਦਾ ਦੁੱਖਾਂ ਭਾਰ।।੧੮੪।।

ਦਵੈਯਾ

ਜੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਕੇ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ। ਤਾ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ
 ਦਸਯਾ ਜਦ ਸੀ ਹਵਨ ਕਰਾਨਾ।। ਜਦੋਂ ਫਰਿਸਤ ਹਵਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਿਣ ਬਕਰੇ ਅਰ
 ਝੋਟੇ। ਤਦ ਕਿਉਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਲੈਣੇ ਦੱਸੇ ਨਾ ਉਸ ਧੋਟੇ।।੧੮੫।। ਜਿਸਤੇ ਸਾਫ ਪਾਪ
 ਹੈ ਉਸਦਾ ਏਥੇ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪਰ ਚਹੁੰਦਾ ਮੀ ਉਹ ਗੁਰ ਤੇ ਸੱਚਾ
 ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਬਤਾਏ ਲੈ ਲੈ ਜਿਤਨੇ ਚਾਹੇਂ। ਉਸ ਪਰ ਦੁੱਚਰ
 ਏਹ ਉਠਾਈ ਰਾਜ ਰਹ ਘਰ ਮਾਰੇਂ।।੧੮੬।। ਤਾਂਤੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਸੁਤ ਲੈਕੇ ਬਲੀ ਦਾਨ
 ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਨਾਲ ਤੇਗ ਦੇ ਆਪ ਸੀਸ ਕਟ ਲੇਵੇ।। ਜਿਸਤੇ ਏਹੁ ਪਛਾਤਾ
 ਉਸਨੇ ਕਠਨ ਬਾਤ ਵਡ ਭਾਰੀ। ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਕਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਤੇਗ ਪੂਤ ਪਰ
 ਮਾਰੀ।।੧੮੭।। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਜਗਾ ਕ੍ਰੋਧ ਜਬ ਆਈ।। ਆਖੀ
 ਸੁਤ ਅਰ ਸੰਗਤ ਅੰਦ੍ਰ ਭੇਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਾਈ।। ਮੈਂ ਜਗ ਅੰਦਰ ਸਕਲ ਕਾਜ ਹਨ
 ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੀਨੇ। ਅਪਨੇ ਪੂਤ ਸਮਝ ਕਰ ਇਨਕੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਭ ਦੀਨੇ
 ।।੧੮੮।। ਅਹ ਅਕਾਲ ਨੇ ਏਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਜ ਪਠਾਇਆ। ਗਉ
 ਸਮਾਨ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਆਪ ਬਚਾਇਆ।। ਮੈਂ ਸਭ ਕਾਰਜ ਆਇ ਧਰਤ ਪਰ
 ਕਰਤੇ ਵੱਲੋਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸਤੇ ਉਸਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਲਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮੂਲ ਨ ਟਰਦਾ।।੧੮੯।।
 ਇਤਨੀ ਸੁਨਕੇ ਚੁੱਪ ਗਿਆ ਹੋ ਫੇਰ ਨ ਉਤ੍ਰ ਦੀਆ। ਹੋਰ ਤਰਫ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ
 ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਆ।। ਲੱਗਾ ਕਹਨ ਸਮਾਂ ਹੈ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵੀ ਹੋਸੀ। ਸਵਾਧਾਨ
 ਹੋਕਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰੂ ਖਲੋਸੀ।।੧੯੦।।

ਭਾਵ- ਦੱਤਾਨੰਦ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਉਹ ਸਹਾ ਨਿਦੈ ਅਤੇ ਪਾਪੀ
 ਪੁਰਖ ਸਾ ਅਰ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਭਰੇ ਬਹਾਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੇ ਇਨਕਾਰ
 ਲੈਨਦੇ ਸੇ, ਪਹਿਲੇ ਜਦ ਉਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮੱਗੀ ਅਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁੱਛੀ ਸੀ
 ਤਦ ਉਸਨੇ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਅਤੇ ਮੇਵੇ ਅਰ ਪਸ਼ੂ ਦੱਸੇ ਸਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਹ ਇਹ
 ਜਾਨਦਾ ਸਾ ਕਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਨੀ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ
 ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਹੋਨਾ ਜਰੂਰੀ ਦਸਯਾ ਸੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ
 ਭੀ ਆਖ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਨੇ ਪੈਨਗੇ, ਬਲਕਿ ਜਦ
 ਸਵਾਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਮੰਗਯਾ ਸੀ ਤਦ ਭੀ ਨਾ ਦੱਸਯਾ ਹੁਣ ਓੜਕ ਦੀ ਵਾਰੀ ਅਜੇਹੀ
 ਔਕੜ ਡਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਨਰਮ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਖੋਬਰ ਦਿਲ ਨੂੰ ਭੀ
 ਕਰਨੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਤ ਤੇ ਸਾਫ ਪਾਇਆ ਜਾਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਪ ਅਰ
 ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਹੋਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਫ ਆਖ ਦਿੱਤਾ
 ਕਿ ਮੈਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕੰਤੂ

ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਆਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਾਰਕੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।।

ਦੋਹਰਾ

ਕਹੁ ਖਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਖੰਡਤ ਦਾ ਹਾਲ।
ਬੁਰਾ ਚਿਤਵ ਗੁਰ ਅੰਸ ਦਾ ਲਗਾ ਉਡਾਵਨ ਮਾਲ।।੧੬੧।।

ਚੌਪਈ

ਚੰਗੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਕਰਾਈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਿਨ ਤੇਗ ਚਲਾਈ।।
ਨਿਰ ਅਪਰਾਧੇ ਗੁਰੂ ਸੁਪ੍ਰਤ। ਲੱਗਾ ਕਤਲ ਕਰਾਵਨ ਉਤ।।
ਅਰ ਜੋ ਬੱਚੇ ਖਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਨਹਿ ਦੇਵੀ ਉਹ ਡਾਇਨ ਕਾਈ।।
ਯਾ ਕੋਈ ਸੀ ਉਹ ਬਘਯਾੜੀ। ਜੋ ਸਿਰ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਚਾੜੀ।।
ਬੱਚੇ ਖਾਣੀ ਜੋ ਸੀ ਭਾਈ। ਅਹੋ ਰਾਕਸੀ ਕਹੋ ਨ ਮਾਈ।।
ਉਸ ਦੇ ਬੰਸਨ ਬਨੇ ਦਲਾਲ। ਧਨ ਹੈਨ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਲਾਲ।।
ਜੋ ਗੁਰ ਤੇ ਭੀ ਨਾਹੀਂ ਸੰਗੇ। ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਕਰੇ ਖਾ ਚੰਗੇ।
ਐਸੇ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਹੀਂ ਪਿਆਰੇ। ਪਿੱਛੇ ਭੀ ਬਹੁ ਕਰੇ ਪੁਵਾਰੇ।।
ਜੈਸਾ ਗਿਰਧਰ ਸਾਧ ਸੁਨਾਵੈ। ਇਨ ਲੋਗਨ ਕਾ ਹਾਲ ਬਤਾਵੈ।।
ਕੁੰਡਲੀਆ ਸੁਨ ਇਨ ਪਰ ਜੋਇ। ਗਿਰਧਰ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਲੁਕੋਇ।।

ਯਥਾ :- "ਬੰਸੁਨ ਸੋ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰ ਸੁਖੀ ਨ ਸੋਵਤ ਕੋਇ।। ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਿੱਤ੍ਰੁ ਹਰੀਚੰਦ ਕਾ ਦੀਆਰਾਜ ਸਭ ਖੋਇ।। ਦੀਆ ਰਾਜਸਭ ਖੋਇ ਦੁਰਜਨ ਤੇ ਇਹ ਬਨ ਆਈ। ਹਰੀ ਜਗਤ ਕੀ ਮਾਇ ਲਾਜ ਕੀਨੀ ਨਹਿ ਭਾਈ।। ਕਰਿ ਗਿਰਧਰ ਕਵਿਰਾਇ ਜਗਤ ਕੇ ਏ ਹੈ ਬੰਸਨ। ਕੋਟ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰੇ ਬੁਰੀ ਛੋਤੇ ਨਹੀਂ ਬੰਸਨ"

ਭਈ ਬਾਤ ਸੱਤ ਇਹ ਸੋਈ। ਜੋ ਕੁਛ ਨੇਕੀ ਗੁਰਸੇਂ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਭਾਰਥ ਨੂੰ ਪੜਕੇ ਦੇਖ। ਗਲੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਸਨ ਲੇਖ।। ਜਦ ਦੁਰਜੋਧਨ ਘਾਇਲ ਭਇਆ। ਤਦ ਦੋਣੀ ਸਾ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਿਆ।। ਜਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸਤੇ ਹਾਲ। ਆਖੀ ਕਹੁ ਕਦ ਤੇਰਾ ਕਾਲ ਜਿਸ ਪਰ ਦੁਰਜੋਧਨ ਇਹ ਗਾਈ। ਜੋ ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵ ਹਨ ਭਾਈ।। ਉਨਕੇ ਸਿਰ ਜੋ ਕਾਟ ਲਿਆਵੈ। ਅਰ ਆਕਰਕੇ ਮੁਝੇ ਦਿਖਾਵੈ।। ਤਦ ਮੈਂ ਸਾਂਤ ਰਿਦਾ ਕਰ ਲੇਵਾਂ। ਉਸੇ ਸਮਯ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੇ ਦੇਵਾਂ।। ਤਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕਰ ਅਸ ਅਸਤਾਮਾਂ। ਲੱਗਾ ਕਹਨ ਯਹ ਕਯਾ ਹੈ ਕਾਮਾਂ।। ਮੈਂ ਜਾਕਰ ਤਿਨਕੇ ਸਿਰ ਲਿਆਉਂ। ਅਰ ਤੁਝਕੇ ਆਕਰ ਦਿਖਰਾਉ ਐਸੇ ਭਾਖ ਗਿਆ ਉਹ ਪਾਪੀ। ਧਰਮ ਹੀਨ ਅਰ ਮ੍ਰਿਖਾ ਅਲਾਪੀ।। ਪਾਂਚੇ ਪੂਤ ਦੋਪਤੀ ਸੋਤੇ। ਕਾਟ ਸੀਸ ਕਰ ਮਾਹਿੰ ਪਰੋਤੇ।। ਜਾ ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਗੇ ਧਰੇ। ਕਹੀ ਦੇਖ ਬਚ ਪੂਰੇ ਕਰੇ।। ਜਦ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੀਸ ਨਿਹਾਰੇ। ਪਿਥੇ ਭਤੀਜੇ ਪੰਜੇ ਪਯਾਰੇ।। ਤਬ ਵਹੁ ਮਾਰ ਧਾਰ ਅਸ ਰੋਇਆ। ਕਹੀ ਬੰਸ ਹਮਰਾ ਤੈ ਖੋਇਆ।। ਭਾਈਯੋਂ ਸੇ ਥਾ ਵੈਰ ਹਮਾਰਾ। ਇਨ ਬਾਲਕ ਨੇ ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰਾ।। ਕਰਤ ਹੁਦਨ ਤਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਵਾਏ। ਐਸੇ ਹਾਥ ਬਿੱਪ ਦਿਖਲਾਏ।। ਜਿਸ ਪਾਛੇ ਤਿਨਕੀ ਮਹਤਾਰੀ। ਅਹੋ ਦੋਪਤਾ ਭਈ ਦੁਖਾਰੀ।। ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਆਗ ਪਰ ਤਤ ਪਰ ਹੋਈ। ਅਰ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਕਹਕਰ ਰੋਈ ਜਿਨ ਪਾਪੀ ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਮਾਰੇ। ਜੋ ਕੋ ਉਸਦਾ ਸੀਸ ਉਤਾਰੇ।। ਤਾ ਮੈਂ ਬਚਾਂ ਦੇਖ ਕਰ ਮੁਰਦਾ। ਸੀਤਲ ਹਿਰਦਾ ਹੋਇ ਆਜੁਰਦਾ।। ਜਿਸ ਪਰ ਭੀਮਸੈਨ ਰਿਸ ਖਾਕੇ। ਜਾਇ ਪਿਆ ਦੁਣੀ ਪਰ ਧਾਕੇ।।

ਕਈ ਕੋਸ ਪਰ ਪਕੜ ਸੁਲੀਨਾ। ਲਿਆ ਦੁੱਪਤ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕੀਨਾ।। ਫਿਰ ਭੀ ਛੱਡੀ
ਸੁਤਾ ਵਿਚਾਰੀ। ਖਾ ਕਰ ਤਰਸ ਕਰੇ ਦੁਖਯਾਰੀ।। ਇਸਕੇ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰੇ ਨਾਹ। ਲੋਹੁ
ਸੀਸ ਤੇ ਜੂੜਾ ਲਾਹ।। ਜਿਸ ਪਰ ਯਹੀ ਭੀਮ ਨੇ ਕੀਨਾ। ਜੂਰਾ ਕਾਟ ਬਹੁਰ ਤਜ
ਦੀਨਾ।। ਯਹ ਬੰਮੁਨ ਤੇ ਭਈ ਭਲਾਈ। ਪਾਂਡਵ ਕੀ ਜਿਨ ਅੰਸ ਚੁਕਾਈ।। ਸੋਈ ਕਾਮ
ਕਰਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਮਾਂਗੇ ਸੁਤ ਤਿਨ ਹੋਇ ਦਲੇਰਾ।। ਕਹੇ ਆਪਨੇ ਪਾਲਨ ਕਾਜਾ।
ਕਰਤ ਕੁਕਾਜ ਨਾ ਜਿਨ ਮਨ ਲਾਜ।। ਸੇ ਕਰਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖਾ। ਜਿਨ ਲੋਹੁ ਪਰ ਕੇ
ਸਦ ਚੱਖਾ।।੧੯੨।।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਲੱਖਨ ਦੇਖਕੇ ਕਰਤ ਲੋਗ ਸਭ ਕੋਇ।
“ਕਾਲ ਬਾਗੜ ਤੇ ਉਪਜੇ ਬੁਰਾ ਬੰਮਨ ਤੇ ਹੋਇ”।।੧੯੩।।
ਹੁਨ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਲੈ ਕੀਕੁਛ ਕੀਤੀ ਖੇਲ।
ਬਲਦੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਸੀ ਤਿਨ ਕੋੜਾ ਤੇਲ।।੧੯੪।।
ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਏਤਨੇ ਕਰੇ ਪੁਆੜੇ ਨਿੱਤ।
ਕਿਆ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸੀ ਸਿੱਤ।।੧੯੫।।
ਕੈ ਇਹ ਲੱਭੂ ਬੁਰ ਦੇ ਲੀਲ੍ਹਾ ਗਏ ਦਿਖਾਇ।
ਜੋ ਖਾਵੇ ਪਛਤਾਇਦਾ ਨਾ ਖਾਵੇ ਪਛਤਾਇ।।੧੯੬।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਕਿਆ ਇਹ ਹਾਸੀ ਖੇਲ ਸੀ ਐਵੇਂ ਜਾਂਦੀ ਜੋਇ।
ਇਤਨੇ ਯਤਨ ਕੁਮਾਇਆਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਇ।।੧੯੭।।

ਚੌਪਈ

ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਤੁਮਰੀ ਸੰਕਾ ਸਭ ਜਿਨ ਖੋਈ।।
ਕੈਸਾ ਸਮਾਂ ਭਯਾਨਕ ਭਿਆ। ਜੋ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰਿਆ ਗਿਆ।।
ਨੱਸ ਗਏ ਸਭ ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ। ਸਹ ਨ ਸਕੇ ਤਿਸ ਜੋਤ ਅਪਾਰੇ।।
ਪੰਡਤ ਭੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮਝਾਕੇ। ਚਲਾ ਗਿਯਾਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਕੇ।।
ਮਗਰੋਂ ਗੁਰ ਹੀ ਰਹੇ ਅਕੋਲੇ। ਭਏ ਅੰਤ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੇਲੇ।।
ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਖੜੁਕੇ ਆਪ। ਜਦ ਗੁਰ ਓਥੇ ਕੀਤਾ ਜਾਪ।।
ਹੋਇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਭਵਾਨੀ। ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ ਸੀ ਵਰਦਾਨੀ।।
ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬ੍ਰਮੁਨ ਪਿਆਰੇ। ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਬੈਠ ਉਚਾਰੇ।

ਯਥਾ :-

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

“ਚਹੋ ਐਸ ਬਾਨਾ। ਅਡੋਲੰ ਨਿਧਾਨਾ।। ਜਪੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਾਈ। ਜਯੰ ਜੈਸੁ
ਮਾਈ।।੨੫੪।। ਹਮੂ ਔਰ ਸਾਰੇ। ਸੁ ਹੈ ਹੈਂ ਕਨਾਰੇ।। ਸਭੇ ਆਪ ਜਾਨੋ। ਤੁ ਮੂਤੇ
ਨਛਾਨੋ।।੨੫੫।।

ਚੌਪਈ

ਕਾਲੀ ਕੋ ਆਗਮਨ ਭਾਰੀ। ਮੁਨ ਨਰ ਸਕੈ ਨ ਤਾਹਿ ਨਿਹਾਰੀ।।
ਤੁਮਦ੍ਰਿੜ ਰਹੋ ਆਪ ਇਹ ਥਾਹੀ। ਜਿਨ ਕਛੁ ਕਰੋ ਚਿੰਤਮਨ ਮਾਹੀ।।੨੫੬।।

ਤੁਮ ਕਰ ਕੰਨ ਮਿਖਾਵਨ ਜੋਗਾ। ਸਭ ਜਾਨਤ ਤੁਮ ਜਿਤਕ ਪ੍ਰਯੋਗਾ।।
 ਤੁਮਤੇ ਕੰਨ ਬਾਤ ਹੈ ਛਾਨੀ। ਤਦਪ ਬਰਨੇ ਅਲਪ ਕਰਾਨੀ।।੨੫੭।।
 ਘੋਰ ਸ਼ਬਦ ਧਰ ਹਾਲ ਜਨੈ ਹੈ। ਮਾਯਾ ਕੋਟ ਤੁਮੈ ਡਰ ਕੈਹੈ।।
 ਨਿਰਭੈ ਅਚਲ ਪਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਠਾਨੀ। ਪੜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਸੁਖਦਾਨੀ।।੧੫੮।।
 ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ ਬਿਨਾਂ ਪਛਾਨੈ। ਔਰ ਬਚਨ ਜਿਨ ਬਦਨ ਬਖਾਨੈ।।
 ਅਲਪ ਭੇਦ ਦਿਜਬਰਕ ਹਦਯੋ। ਨਖਸਿਖਚੀਨਦ ਯਾਨਿ ਧਲਯੋ।।੨੫੯।।
 ਇਹ ਬਿਖ ਸੇਂ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਦਿਜ ਤਲੈ ਸਿਧਾਰੇ।।
 ਰਾਜਤਸਿਰੀ ਸਤਗੁਰ ਤਿਹਥਲੈ। ਸੰਤ ਸਿਰੋਮਣਿ ਅਤਬਰ ਬਲੈ।।੨੬੦।।''

ਭਾਵ— ਦੇਖੋ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡਾ ਭਯਾਨਕ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਯਾ ਦੇਵਤਾ ਭੀ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਆਪਨੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਸਵਾਧਾਨ ਹੋਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਨਾ, ਅਤੇ ਉਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹਨਾ, ਇਤਨਾ ਆਖਕੇ ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਅਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਰਾ ਠਹਰ ਅਰ ਬੱਸ ਕਰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਅੱਗੇ ਮੂਲ ਨ ਜਾਹੁ।

ਪਹਿਲੇ ਮੈਨੂੰ ਏਸਦਾ ਠੀਕ ਬਤਾ ਦੇ ਰਾਹੁ।।੧੬੮।।

ਚੌਪਈ

ਭਲਯਾ ਲੋਕਾ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ। ਐਵੇਂ ਕਿਉਂ ਬਣ ਗਿਆ ਗਵਾਰ।।
 ਜੋ ਪੰਡਤ ਸਭ ਹਾਲ ਪਛਾਨੇ। ਆਉਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਹਚਾਨੇ।।
 ਅਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਡਰ ਸਾਰਾ। ਉਸਤੇ ਛਪਯਾ ਨਹੀਂ ਗੁਵਾਰਾ।।
 ਫਿਰ ਉਸ ਤੇ ਉਹ ਕਿ ਉਸੀਡਰਿਆ। ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਨਨ ਕਰਿਆ।।
 ਦੇਖ ਨਦੀ ਦੇ ਤਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਨਦੀ ਤੇ ਡਰਦੇ ਪਯਾਰੇ।।
 ਅਰ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਜੋਇ ਖਲਾਰੀ। ਕਦ ਡਰਦੇ ਹਨ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰੀ।।
 ਉਸਤੇ ਤਾਂ ਅਨਤਾਰੂ ਡਰਦੇ। ਭੁੱਬ ਜਾਨ ਤੇ ਭੈ ਮਨ ਕਰਦੇ।।
 ਜੇ ਇਹ ਪੰਡਤ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਨੈ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨੱਸਨ ਹੋਤ ਬਖਾਨੈ।।
 ਇਤਨਾ ਡਰ ਗੁਰ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਕੇ। ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਸਮਾਂ ਬਤਾਕੈ।।
 ਗਿਆ ਆਪ ਉਹ ਨੱਸ ਸ਼ਤਾਬੀ। ਦੇਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂ ਖਰਾਬੀ।।
 ਆਪ ਨੱਸਦਾ ਓਥੇ ਜਾਵੈ। ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਸਿਖਲਾਵੈ।।
 ਉਹ ਧੀਰਜ ਉਸਨੇ ਕਿਉਂ ਛੱਡੀ। ਨੱਸਾ ਜੀਭ ਹੱਥ ਦੀ ਕੱਢੀ।।੧੬੯।।

ਦਵੈਯਾ

ਕਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਰਹਨਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਪਰ ਭਾਈ। ਇਸ ਡਰ ਕੋਲੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਸਾ ਜਿਆਦਾ ਸੁਖਦਾਈ।। ਆਪ ਕਨਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਉਸ ਡਰ ਵਾਲੇ ਵੇਲੇ। ਐਵੇਂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੇ ਸੇ ਤਿਨ ਗੁਰ ਤੇ ਪੈਸੇ ਪੋਲੇ।।੨੦੦।। ਇਸ ਸਾ ਧਰਮ ਉਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਜੋ ਵੇਲਾ ਬੈਠ ਸੀਸ ਪਰ

ਸਹਿੰਦਾ।। ਸਗੋਂ ਗੁਰ ਨੂੰ ਪੀਰਜ ਦੇਂਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਬਤਾਕੇ। ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਦੇਖੀ ਸੀ ਇਹ ਬਾਤ ਆਪ ਅਜ਼ਮਾਕੇ।।੨੦੧।। ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਅਜੇਹਾ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਏਹੋ ਵੇਲਾ ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਬਾਲ ਉਮਰ ਮਹਿੰ ਪਾਇਆ।। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਰ ਛੱਡ ਨੱਸਨਾ ਸੀ ਉਸਦੀ ਨਾ ਮਰਦੀ। ਅੱਛੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਾਂ ਕਰਦੀ।।੨੦੨।। ਐਸਾ ਬੁਰਾ ਚੋਰ ਭੀ ਨਾਹੀਂ ਸਾਧੀ ਨਾਲ ਕੁਮਾਂਦੇ। ਐਖੀ ਬਣੀ ਨਾਲ ਦੇ ਤਾਈਂ ਛੱਡ ਮੂਲ ਨਹਿ ਜਾਂਦੇ।। ਤਾਂਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਭੀ ਸਾ ਨਾਲਾਇਕ ਭਾਰਾ। ਜਿਸਨੇ ਐਸੇ ਕਠਨ ਸਮਯ ਪਰ ਕੀਤਾ ਚਾਇ ਕਨਾਰਾ।।੨੦੩।। ਪਰ ਇਸਦਾ ਜੋ ਤਾਤ ਪਰਜ ਹੈ ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਸਮਝਿਆ ਪਯਾਰੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਇੱਜਤ ਕਾਰਨ ਹੱਥ ਪੈਰ ਤਿਨ ਮਾਰੇ।। ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀ ਜਦ ਮੈਂ ਡਰਕੇ ਨੱਸਾਂ। ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਸਤਗੁਰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਾਂ।।੨੦੪।। ਤਦ ਇਹ ਕੰਥ ਜਾਨਗੇ ਸੁਨਕੇ ਨਹਿ ਕੱਲੇ ਨਹਿਰਾਉਨ। ਮੈਥੋਂ ਭੀਨੱਸਨਗੇ ਅੱਗੇ ਇਕ ਪਲ ਨਾਹਿ ਟਿਕਾਉਨ। ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਸਮਯ ਅਜੇਹੇ ਰਹਨਾ ਸੰਘਾ ਨਾਹੀਂ ।। ਆਖਨਗੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਲਗਦਾ ਡਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਹੀਂ ।।੨੦੫।। ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਸੱਤ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਰਗਾ ਝਾਲ ਨ ਝੱਲੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇ ਥ ਦੇਵਤੇ ਰਾਕਸ਼ ਮੁਖ ਪਰ ਲੈਦੇ ਪੱਲੇ।। ਸੋ ਜੇ ਕਠਨ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਯਾ ਦੇਸ਼ਾ। ਏਹੋ ਹੋਣੀ ਓੜਕ ਨੂੰ ਸੀ ਜੋ ਸੀ ਮੁਝੇ ਭਰੋਸਾ।।੨੦੬।। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਵਿੱਦਯਾ ਬਲ ਤੇ ਸੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦੀਆ।। ਪਰ ਓੜਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਪਨੇ ਸਾਂਭ ਭਲੀ ਵਿਧ ਲੀਆ। ਵਾਹ ਵਾਹ ਜਗ ਮੇਰੀ ਹੋਸੀ ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਸਾ। ਦੇਖ ਮਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾਉਂ ਖੁਬ ਤੁਮਾਸ਼ਾ।।੨੦੭।। ਸੱਗੇ ਉਸਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਆਖਨ ਸੁਨਣਾ ਪਾਸ ਬੈਠਕੇ ਕਹਿੰਦਾ।। ਅਰ ਗੁਰ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਆਪ ਭੀ ਪਿਖ ਲੈਂਦਾ ਜਗ ਰਾਣੀ। ਇਹ ਭੀ ਧਾਨਾਂ ਬਦਲੇ ਮਿਲਦਾ ਡੀਲੇ ਤਾਈ ਪਾਣੀ।।੨੦੮।। ਕਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਾ ਪਿਆ ਸਾ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਮੁਨੁ ਜੋਗੀ ਦੇਵ ਅਸੁਰ ਭੀ ਤਰਸਨ।। ਪੱਲਯੋਂ ਹਿੰਗ ਨ ਲਗੀ ਫਟਕਰੀ ਮੁਫਤ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਬਚਿਆਂ ਖੁਚਿਆ ਹੋਰ ਓਸਤੇ ਉਹ ਭੀ ਕੋ ਵਰ ਪਾਂਦਾ।।੨੦੯।। ਅਰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵਖਰਾ ਤੂੰ ਵਰ ਦੇ ਜਾ ਮਾਈ। ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਆਖਦੀ ਮੰਗ ਰਿਦੇ ਜੋ ਆਇਆ। ਤਦ ਕਹਿੰਦਾ ਜੋ ਭੱਦਨ ਮੁੰਡਨ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ।।੨੧੦।। ਜਿੱਥੇ ਤੀਕਰ ਸਿਰ ਮੰਡਵਾਂਦੇ ਸਭ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਮਾਈ। ਓਥੇ ਸਾਰੇ ਮੇਰੀ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵਨ ਚੰਗੇ ਨਾਈ।। ਸਾਰੀ ਪੂਜਾ ਮੈਨੂੰ ਆਵੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆਂ। ਖਾਕੇ ਤੇਰੀ ਭੇਟਾ ਗਾਵੇ ਟੱਬਰ ਮੇਰਾ ਮਈਆ।।੨੧੧।। ਫਿਰ ਉਹ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਆਪ ਉਜੈਨੋਂ ਆਇਆ। ਇਤਨੇ ਕੋਰਾਂ ਪੰਧ ਮਾਰ ਕਰ ਘਰ ਅਰ ਬਾਰ ਤਜਾਇਆ। ਪਲਯੋਂ ਨਕਦਾ ਖਰਚ ਕਰਾ ਅਰ ਦਰਸਨ ਉਸਦਾ ਚਾਹੇ। ਫਿਰ ਅਭਾਗ ਨੇ ਦਰਸਨ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਸੇ ਲੇਖ ਤਰਾਹੇ।।੨੧੨।। ਤਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਕਰਮ ਹੀਣ ਸੀ ਜਿਨੇਂ ਨ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ। ਵਗਦੇ ਸਰ ਥੋਂ ਪਿਆਸਾ ਨੱਸਾ ਕੁਛ ਭੀ ਲਾਭ ਨ ਲੀਤਾ। ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਨਹਿ ਆਇਆ। ਕੇਵਲ ਲੈਣੇ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਮਾਇਆ।।੨੧੩।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂ ਤੇ ਤਿਸ ਨੇ ਏਹੁ ਸੀ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ ਹੋਰ।
ਛੱਡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਓਸ ਜਾ ਨੱਸ ਗਿਆ ਜਿਉਂ ਚੋਰ।।੨੧੪।।

ਬਾਤਾਂ ਆਖ ਡਰਾਉਨੀਂ ਹਰੇ ਡੁਲਾਹਿਆ ਰਿੱਤ।
ਸੱਚਾ ਹੋਕੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੁੱਟਨ ਗੁਰ ਦਾ ਬਿੱਤ।।੨੧੫।।

ਚੌਪਈ

ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਪਰ ਉਪਕਾਥੀ। ਜਾਨਨ ਹਾਰ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸਾਰੀ।।
ਭਲਾ ਏਚ ਭਿਛਕ ਛਲ ਕਰਕੇ। ਕਦ ਜਾਵੇ ਘਰ ਖੀਸਾ ਭਰਕੇ।।
ਪੁਨ ਗਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਆ ਡਰ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਇੱਕ ਟਕਾ ਦੱਖਨਾ ਲੇਵੇ।।
ਜਿਸਤੇ ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਸੁਨ ਪੰਡਤ। ਕਿਉਂ ਹਮਰੇ ਮਨ ਕੈ ਤੂੰ ਖੰਡਤ?
ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਮੈਂ ਰਹੂੰ ਇਕੱਲਾ। ਦੇਖ ਲਿਆ ਗਾ ਸਾਰਾ ਹੱਲਾ।।
ਜਿਸ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦਾਕਰਾਇਆ। ਅਪਨਾ ਆਸਨ ਓਥੇ ਲਾਇਆ।।
ਜਾਨ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਚਾਲ। ਸਾਨੂੰ ਟਾਲੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ।।
ਤਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਇਆਣੇ। ਡਰ ਕਰ ਨੱਸੇ ਚਾਇ ਧਗਾਣੇ।।
ਇਹ ਭੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਖਲਾਉਂ। ਇਸਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਠਾਉਂ।।
ਇਹ ਸੀ ਗੱਲ ਏਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਮੀਤ ਉਚਾਰੀ।।
ਪੜ੍ਹਕੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ। ਆ ਜਾਉ ਤੈਨੂੰ ਅਤਿਬਾਰ।।
ਹੁਨ ਅੱਗੇ ਤੂੰ ਹੋਰ ਸੁਨਾਉ। ਝਬਦੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉ।।੨੧੬।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਆਖੀ ਕੁੱਝ ਤੂੰ ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਜਗ ਮਾਤ।
ਓੜਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਕੀਤੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ।।੨੧੭।।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਸਭ ਛੱਡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੱਲੇ। ਆਇ ਗਏ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਬੱਲੇ।।
ਨਾ ਪੰਥੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਮਨੁੱਖ। ਖਾਲੀ ਪਰਬਤ ਅਰ ਸੇ ਹੁੱਖ।।
ਸੁੰਨ ਸਾਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਈ। ਚਾਰ ਕੋਸ ਤਕ ਰਿਹਾ ਨਾ ਕੋਈ।।
ਤਦ ਕਾਲੀ ਨੇ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ। ਕੜ ਕੜ ਕਰਦੀ ਉਤ੍ਰ ਆਈ।।
ਜਿਸਦੀ ਰਚਨਾ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ। ਅਰ ਜੋ ਮੁਖਤੇ ਭਾਖ ਸੁਨਾਇਆ।।
ਸੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਗਟ ਉਚਾਰੀ ਦੇਖਤਿ ਸਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੀ।।੨੧੮।। ਯਥਾ :-

ਸਵੈਯਾ

“ਪੈਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਜਲਿਯੋ ਪ੍ਰਥ ਮੈਂ ਧਰਿ ਘੋਰ ਘਟਾ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘੁਰਾਈ। ਨੀਰਦ
ਸਿੰਘ ਸੁਬਿੰਦ ਗਿਰੋਵਰ ਭੂਮ ਅਕਾਲ ਮਹਾ ਬਹ ਰਾਈ। ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਮਹੇਸ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਤਿ
ਕਾਂਪਤ ਹੈ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਬਢਾਈ। ਯਾ ਬਿਧ ਆਗਮ ਕਾਲ ਨਿਹਾਰਕੈ ਚੈਦਰ ਲੋਗ ਨਚਾਲ
ਜਨਾਈ।।੨੬੩।। ਉਰਧ ਕੇ ਜੁਤ ਮੰਡਪਕੇ ਧੁਨ ਕੈ ਜਨ ਪੱਥ ਸੁਖੰਬ ਉਡਾਨਿਯੋ। ਕਾਂਪ
ਦਿਸਾ ਸੁਦਹਲ ਭਯੋ ਜਗ ਜੀਵਨ ਸੱਤ ਪ੍ਰਲੈ ਘਨ ਮਾਨਿਯੋ। ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਅਰਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਨਿਧ ਸੋਤਤ ਜਿਯੋ ਮਨ ਸੰਤ ਪਛਾਨਿਯੋ। ਨੀਰਦ ਜਿਯੋ ਧੁਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੈ ਨਿਜ ਜੈ ਜਗ
ਮਾਤ ਅਭੇਵ ਬਖਾਨਿਯੋ।।੨੬੪।।

ਮੁੰਡ ਕੀ ਮਾਲ ਬਮੈਂ ਮੁਖ ਜੁਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ। ਛੁਟੇ ਹੈ
ਬਾਲ ਬਿਯਾਲ ਲਏ ਕਰ ਸਿਯਾਮ ਸਰੂਪ ਲਖਯੋ ਨਹਿ ਜਾਈ। ਬਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਹਾਨ

ਦਿਪੈਬਰ ਜਾਤ ਨ ਸੁੰਭ ਕੀ ਸੈਨ ਖਪਾਈ। ਜੈ ਜਗ ਮਾਤ ਪ੍ਰਤੱਛ ਭਈ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਤੇ ਬਰ ਦਾਨ ਸੁਨਾਈ॥੨੬੫॥

ਚੌਪਈ।

ਬਰੰ ਬ੍ਰਮ ਮਾਤਾ ਤਬ ਕਹਾ। ਜੋ ਤੁਮ ਬਿਆਪ ਚੀਤ ਮਰ ਰਹਾ।
ਮਨ ਮਾਨਿਕ ਮੁਕਤਾਧਰ ਰਾਜਾ। ਹੀਰਾਕੰਠਨ ਬ੍ਰਿੰਦਸਮਾਜਾ॥੨੬੬॥
ਯੋਸੁਨ ਗਦ ਗਦ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਯੋਕਰ ਬਚਨ ਬਿਸਾਲਾ
ਮੱਯਾ ਯਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਬ ਕੀਜੈ। ਖੜਗ ਪਾਨ ਦਾਹੁਨ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ॥
ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਜੈ ਹੋਇ ਜਗ ਮੇਰੀ। ਅਸੁਰ ਮਲੇਛ ਮਾਰਿਕਰ ਢੇਰੀ
ਖੜਗ ਪਾਨਕਹਿ ਨਿਸਦਿਨ ਧਯਾਉ ਤੇਰੇ ਚਰਿ ਤੁਰੈਨ ਦਿਨ ਗਾਉ ॥੨੬੮॥
ਸੰਤ ਅਨੰਤ ਸੁ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਆਲਮ ਇਹ ਸਾਰਾ।
ਚਰਨਨਰ ਹੇਤਿਹਾ ਰੇਚਿੰਤਾ। ਗ੍ਰਿਹਿ ਮਹਿਹੁ ਇਅਨ ਗਨਤੈ ਬਿਤਾ॥੨੬੯॥
ਸੱਤ੍ਰ ਨੇ ਜੀਤ ਹਮੇ ਕੋਈ ਜਾਈ। ਦੇਗ ਤੇਗ ਹੂੰ ਬਿਜੈ ਬਨਾਈ॥
ਪੰਥ ਮਲੇਛ ਅਨਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਪਲ ਮਹਿ ਹੋਇਸਰਬ ਹੀ ਛਾਰਾ॥੨੭੦॥
ਏਵ ਸਤ ਕਹਿ ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ। ਬਰ ਦੇ ਭਈ ਲੋਪ ਜਗ ਰਾਨੀ॥
ਜਹਤਹ ਸਰ ਬੇਭਵਨ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨਕਰ ਭਯੋ ਸਬਦ ਜੈਕਾਰਾ॥੨੭੧॥
ਯੋ ਬਰ ਪਾਇ ਦੇਵ ਅਵਤਾਰੀ। ਅਰਨ ਬਰਨ ਭਯੋ ਬਦਨਸੁਧਾਰੀ।
ਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਸੁਕੰਠ ਲਗਾਈ। ਸੀਸ ਧਾਰ ਉਹ ਸਾਥ ਮਿਲਾਈ॥੨੭੨॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਮਹਾਂ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ।
ਦੇ ਵਹ ਗੁਰ ਕੇ ਤੇਗ ਨਿਜ ਭਈ ਲੋਪ ਕਹਿਬਾਤ॥੨੭੩॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਗ੍ਰੰਥ ਕਯਾ ਦਸਦਾ ਤੈਨੂੰ। ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਸੈਂ ਝੂਠਾ ਮੈਨੂੰ॥
ਅਰ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਂਦਾ। ਆਖੋ ਐਵੇਂ ਧਮੇ ਖਾਂਦਾ॥
ਓੜਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈ। ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਈ॥
ਇਹ ਕੁਛ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਛਾਨੀ। ਜਦ ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ ਭਈ ਭਵਾਨੀ॥
ਤਦ ਪ੍ਰਬਤ ਕੰਬਨ ਬਰ ਬੱਲੇ। ਵਡੀ ਅੰਧੇਰੀ ਭਾਰੀ ਚੱਲੇ॥
ਉਡ ਗਏ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਪਹਾੜ। ਗੱਜੇ ਬੱਦਲ ਬੋਲੇ ਹਾੜ॥
ਚਮਕੇ ਬਿਜਲੀ ਅਧਕ ਡਰਾਵੇ। ਮਚਾ ਭੂਚਾਲ ਜਗਤ ਕੰਪਾਵੇ॥
ਉਛੱਲ ਪਏ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸਾਰੇ। ਛੱਡ ਆਪਣੀ ਬੇਲ ਕਨਾਰੇ॥
ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਰ ਜਲ ਛਾਇਆ। ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਲੋਦਾ ਦਿਨ ਆਇਆ॥
ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਕਾਲਾ ਰੂਪ ਭਿਆਨਕ ਜੋਈ॥
ਮੂੰਹ ਤੇ ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲਨ ਐਸੇ। ਤਪੈ ਤੰਦੂਰ ਭਠਾਰੀ ਜੈਸੇ॥
ਗਲ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਪਏ ਲਟਕੇਦੇ। ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ ਨੂੰ ਡਰ ਦੇਦੇ॥
ਫਿਰ ਮੂੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਈ। ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀਭ ਹਲਾਈ॥
ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੱਪਰ ਧਰਿਆ। ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਲੋਹੂ ਭਰਿਆ॥
ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਮਾਤ ਦਿਖਾਈ। ਦੇਨ ਲਈ ਵਰ ਗੁਰ ਨੂੰ ਆਈ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਲਿਆ ਰਿਝਾਇ। ਗਈ ਆਪਨੀ ਸਕਤ ਦਿਖਾਇ।।
 ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਹੋਰ। ਨ ਸੀ ਮਨੁਖ ਨ ਪੰਛੀ ਢੋਰ।।
 ਜਦ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਨ ਭਿਆ। ਚੌਦਹ ਲੋਗ ਜਕਾਰਾ ਗਿਆ।।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਦਸ ਰਿਹਾ ਕੀ ਬਾਕੀ। ਅਜੇ ਤੀਕ ਭੀ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਕੀ।।
 ਤਾਂਤੇ ਛੱਡ ਦੇਹੁ ਹਠ ਯਾਰ। ਕਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਯਾਰ।।
 ਜੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਮਨਾਈ। ਤਾਂ ਤੂੰ ਚੀਜ਼ ਭਲਾ ਕਿਆ ਭਾਈ।।
 ਤਾਂਤੇ ਪੂਜਨ ਉਸ ਦਾ ਕਰ ਲੈ। ਧਨ ਸੇਂਧਾਮ ਆਪਨਾ ਭਰ ਲੈ।।
 ਸਾਰਾ ਜਗ ਅਹਮਕ ਹੈ ਕੋਈ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜੇ ਸਗਰੀ ਲੋਈ।।
 ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਐਥੇ ਮੁੱਕਾ। ਜਿਸਤੇ ਝਗਰਾ ਤੇਰਾ ਚੁੱਕਾ।।
 ਹੁਣ ਸੰਕਾ ਤੇਰੀ ਸਭ ਗਈ। ਜਦ ਜ਼ਾਲਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਭਈ।।
 ਹੋਇ ਗਿਆ ਤੂੰ ਹੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ਕਰਦਾ ਸੈਂ ਜੇ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਾ।।
 ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਉਸੇ ਮਨਾਉ। ਮਨ ਚਿੰਦੇ ਫਲ ਤਿਸਤੇ ਪਾਉ।।
 ਪੰਨ ਪੰਨ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ। ਜਿਸਨੇ ਐਸੀ ਕਥਾ ਬਨਾਈ।
 ਬੇ ਸਿਦਕਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਕ ਰਖਾਏ। ਰਚਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲੋਗ ਸਮਝਾਏ।।
 ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੀਨੀ। ਜੇ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤੁਮਸੇ ਕੀਨੀ।।੨੨੦।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਪੰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਬੁੱਧ ਹੈ ਪੰਨ ਸਮਝ ਇਸ ਭਾਇ।।
 ਮਾਲਕ ਜੋ ਇਸ ਅਕਲ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੱਕੇ ਖਾਇ।।੨੨੧।।

ਚੌਪਈ

ਕਿਆ ਤੈਂ ਇਸ ਤੇ ਸਮਝੀ ਗੱਲ। ਜਿਸ ਪਰ ਮਾਰ ਲਈਹੈ ਮੱਲ?
 ਪਿਆ ਫੁੱਲਦਾ ਕਰ ਕਰ ਬਾਤਾਂ। ਦੱਸ ਦੱਸ ਕਰਕੇ ਕਰਮਾਤਾਂ।।
 ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਭੂਚਾਲ ਲਿਆਏ। ਪਰਬਤੁ ਭੀ ਤੁਮ ਚੁੱਕ ਉਡਾਏ।।
 ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਚਾਇ ਉਛਾਲੇ। ਭਰ ਗਈ ਧਰਤੀ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ।।
 ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ਗੱਲੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਏਸ ਦਾ ਲਿੱਤਾ।।
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪਹਾੜ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਧਰਾ ਉਖਾੜ?
 ਦੇਖਯਾ ਹੈ ਤੈਂ ਅੱਖੀਂ ਜਾਕੇ। ਅਰ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਮਨ ਅਜਮਾਕੇ?
 ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਉਛਲਾਏ। ਜੋ ਸਨ ਤਿਨਾਂ ਗਰਾਉਂ ਡੁਬਾਏ।।
 ਹਨ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਦੇ। ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਬਸੇਦੇ।
 ਫਿਰ ਭੂਚਾਲ ਤਦੋਂ ਜੋ ਆਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਗ ਕੰਬਾਏ।।
 ਕੋਈ ਦੱਸ ਨਸ਼ਾਨੀ ਤਿਸ ਦੀ। ਕਰੀ ਭੂਚਾਲਾਂ ਦਰਗਤ ਜਿਸਦੀ।।
 ਜੇ ਨਸ਼ਾਨ ਇਹ ਢੂੰਡੇ ਭਾਈ। ਇੱਕ ਨ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਸੀ ਕਾਈ।।
 ਦੋ ਸੈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬਾਤ। ਨਹੀਂ ਜੁੱਗ ਬੀਤੇ ਬਹੁ ਭ੍ਰਾਤ।।
 ਫਿਰ ਕਯੋਂ ਨਹੀਂ ਨਸ਼ਾਨੀ ਕੋਈ। ਓਸ ਸਮਯ ਦੀ ਦਿੱਸੇ ਜੇਈ।।
 ਜਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਬੱਲ ਦਿਖਲਾਏ। ਜੜ੍ਹ ਬੋਂ ਪੁੱਟ ਪਹਾੜ ਵਗਾਏ।।
 ਕਿਆ ਕੋਈ ਓਹ ਹੈ ਉਸ ਜਾਗਾ। ਪਿਆ ਚਿੱਤ ਜਿਉਂ ਬੇਤ ਸੁਹਾਗਾ।।
 ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜਦ ਉਛਲਾਏ। ਕੇਹੜੇ ਨੱਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੁਬਾਏ।।

ਜੇ ਹੋਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਚੱਲ ਦਿਖਾਓ। ਏਸੇ ਵੇਲੇ ਦੇਰ ਨ ਲਾਓ।।
 ਇੱਕ ਨਦੀ ਉਛਲੀ ਨਹਿੰ ਮਾਨ। ਲਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਚੁੱਕ ਤੁਛਾਨ।।
 ਜਿੱਥੇ ਅਪਨਾਂ ਵਹਿਨ ਵਗਾਏ। ਸਦੀਆਂ ਤੀਕਰ ਨਹਿੰ ਮਿਟਾਏ।।
 ਫਿਰ ਜਦ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਹੱਲੇ। ਉਛੱਲ ਕੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲੇ।।
 ਦੱਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਹੜਾ ਦੇਸ। ਡੋਬ ਦਿਖਾਇਆ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼।।
 ਇੱਕ ਨਸ਼ਾਨੀ ਜੇ ਤੂੰ ਦੱਸੇ। ਅਪਨੀ ਆਖੀ ਥੋਂ ਨਹਿੰ ਨੱਸੇ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਜਾਵਾਂ ਇਤਬਾਹ। ਦੁਰਗਾ ਪਰ-ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ।
 ਪਰ ਜੋ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ। ਸੋ ਸਭ ਮਿਥਯਾ ਧੂਮ ਮਚਾਈ।
 ਮਨ ਭਾਵਤ ਰਚ ਦਈ ਕਹਾਣੀ। ਪਿਆ ਰਿੜਕਿਆ ਬੈਠੇ ਪਾਣੀ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਸਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ। ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਅਕਲ ਵਿਚਾਰੇ।
 ਤਾਂ ਸਮਝੇ ਗਾ ਸੱਭੇ ਹਾਲ। ਸਮਝਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ।
 ਦੋ ਸੈ ਸਾਲ ਕੁੱਲ ਹੈ ਹੋਇਆ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਨ ਕੁਝ ਲਕੋਇਆ।
 ਜਿਸਤੇ ਅੱਜ ਤੀਕ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਮਿਲਨ ਨਸ਼ਾਨ ਸਕਲ ਜਗ ਹੋਰੇ।
 ਖੜੇ ਮਕਾਨ ਨਜ਼ਰ ਜੋ ਆਉਨ। ਦੇਖ ਸਿੱਖ ਜਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਨ
 ਜਾਨ ਨਸ਼ਾਨੀ ਜਿਸ ਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਦਰਬ ਜਾਤ ਦਿਲ ਹੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
 ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਚੰਗੇ। ਦੇਖ ਜਿਨਾਂ ਮਤ ਹੈਤ ਉਮੰਗੇ।
 ਅਜੇ ਤੀਕ ਉਹ ਭੰਗ ਨ ਹੋਏ। ਨਾਂ ਲੁਕਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਲੁਕੋਏ।
 ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਮੈਂ। ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਅਗੇਰੇ ਦਰ ਮੈਂ।
 ਦੋ ਤੋਪਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ। ਲਿਖਯਾ ਦੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਜੋਇ।
 ਹੈ ਯਹ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਦੇ ਘਰ ਦੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇ ਖਲਕ ਤਿਨਕਰਦੀ
 ਐਸੀ ਵਸਤਾਂ ਹੋਰ ਦਿਖਾਉਨ। ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਕਿਉਂ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਉਨ
 ਦੇਖ ਸਰਹੰਦ ਜਾਇਕੇ ਖੋਲੇ। ਸਮਝ ਲਏਗਾ ਬਿਨ ਹੀ ਬੋਲੇ।
 ਓਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਏਹ ਨਸ਼ਾਨੀ। ਅੱਜ ਤੀਕ ਨਾਹੀ ਕੁਛ ਛਾਨੀ।
 ਗੁਰ ਅਰ ਗੁਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਕੇਰੇ। ਪਏ ਨਸ਼ਾਨ ਅੱਜ ਤਕ ਹੋਰੇ।
 ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਏਡੀ ਭਾਰੀ। ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰੀ।
 ਫਿਰ ਜਦ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ ਹਲਾਏ। ਵਡੇ ਵਡੇ ਭੂਚਾਲ ਦੁਆਏ।
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜੋ ਥਰ ਖੱਲ। ਕਿਆ ਤੈਂ ਸੁਣੀ ਕਿਸੇ ਤੇ ਗੱਲ।
 ਫਿਰ ਵੁਹ ਸਮਾਂ ਭਯਾਨਕ ਜੋਈ। ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸੋਈ।
 ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਤ ਅਪਾਰੇ। ਅਰ ਖੰਦੇ ਦੇ ਕਰੇ ਪਵਾਰੇ।
 ਮੁੱਸਲਮਾਨਾਂ ਲਿਖੇ ਬਨਾਈ। ਜੋ ਕੁਛ ਸਿਤਮ ਕਰੇ ਤਿਨ ਭਾਈ।
 ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭੜਥੂ ਪਾਨਾ। ਕਿਨੇ ਨ ਲਿਖਯਾ ਦੇਖ ਨਦਾਨਾ।
 ਰਾਮਚੰਦ ਦਾ ਪੁਲ ਬੰਧਵਾਨਾ। ਉਸ ਪਰ ਦੀ ਹੋ ਲੰਕਾ ਜਾਨਾ।
 ਵਿੱਚ ਹੁਮਾਇਣ ਲਿਖਿਆ ਜੋਈ। ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਹੁਮੇਸ਼ਰ ਸੋਈ।
 ਪਰ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਲਿਖ ਦੀਨਾ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨਸ਼ਾਨ ਕਿਤੀ ਨਾ
 ਫਿਰ ਇੱਕ ਉਚਾ ਕਹਨ ਗਰਾਉਂ। ਹੋਰ ਸੰਘੋਲ ਓਸਦਾ ਨਾਉਂ।
 ਲੁਦਿਹਾਨੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਮਝਾਰਾ। ਸਮਰਾਲਾ ਤਹਸੀਲ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ। ਉਲਟ ਗਿਆ ਸਾ ਵਾਂਗੁਰ ਟਿੰਡ।
 ਨਾਲ ਭੂਚਾਲ ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖ ਜਾਇ ਓਸਾ ਹੀ ਪਿਆ।

ਅੱਜ ਤੀਕ ਸਭ ਲੋਗ ਸੁਨਾਉਨ। ਇੱਕ ਨਾਰ ਦਾ ਮੁਲਮ ਬਤਾਉਨ
 ਜੋ ਸੈਕਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। ਕੀਤਾ ਸਾ ਉਸ ਨਾਰ ਛਨਾਲ।
 ਆਖਨ ਦੇਖ ਕੰਬ ਧਰ ਗਈ। ਨਿੱਘਰ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਗਈ।
 ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਰ ਸੀਸ ਸੁਨਾਵੇ। ਕਹੇ ਸੰਘੋਲ ਹਾਈ ਤੁਹ ਆਵੇ।
 ਦੇਖ ਅੱਜ ਤਕ ਜਾਨਨ ਸਾਰੇ। ਕਰਨ ਯਾਦ ਉਸ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੇ।
 ਪਰ ਉਹ ਪਰਬਤ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਏ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਸੇ ਤਦੋਂ ਉਡਾਏ।
 ਹੋਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਉਛੱਲ ਜਾਨ। ਐਸਾ ਆਵੈ ਵਡਾ ਤੁਪਾਨ।
 ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਕੋ ਪਤਾ ਨ ਦੱਸੇ। ਸੱਗੋਂ ਸੁਨਕੇ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੇ।
 ਕਿਉਂ ਤੈਂ ਸੱਚਾ ਇਸਨੂੰ ਮੰਨਯਾ। ਠੀਕ ਅਕਲਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਯਾ॥੨੨੨॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ ਬਿੱਪਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਖਬਰ ਨ ਕੋਇ।
 ਅਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਨਾਂ ਕੀ ਕੁਛ ਉਪਰ ਹੋਇ॥੨੨੩॥
 ਕੰਬੇ ਚੰਦਾਂ ਲੋਗ ਜਦ ਨਾਲ ਭੂਚਾਲਾਂ ਬੂਝ।
 ਪਤਾ ਨ ਲੱਗਾ ਪਾਸ ਦਿਆਂ ਹੈ ਇਹ ਬਡਾ ਅਜੁਬਾ॥੨੨੪॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤ੍ਰ ਆਏ। ਤਦ ਉਸ ਬਿੱਪਰ ਗੁਰ ਜੀ
 ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛੇ ਭੇਦ ਸਵਾਏ॥ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਵੇਦੀ ਸੱਚੀ ਤਾਂ ਸਭ ਡਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ।
 ਇਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਪਰਬਤ ਉਡਦੇ ਅਸੀਂ ਨ ਏਥੇ ਰਹਿੰਦੇ॥੨੨੫॥ ਸਾਨੂੰ ਝਾਂਜੇ ਮਾਰ
 ਮੁਕਾਇਆ ਫਿਰ ਭੂਚਾਲ ਮਤਾਂਦੇ। ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਐਥੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ
 । ਸੱਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਮੰਨ
 ਲਿਆ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਆਪ ਬਗੋਇਆ॥੨੨੬॥ ਕੋਈ ਮਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਦਾ ਮੂਲ ਨ
 ਪਤਾ ਬਤਾਏ। ਇਸ ਜਾਗਾਤੇ ਪਰਬਤ ਸੇ ਤਦ ਕਾਲੀ ਚੁੱਕ ਉਡਾਏ। ਫਿਰ ਭੂਚਾਲ ਨ
 ਦੱਸੇ ਕੋਈ ਨਾਂ ਝੱਖੜ ਨਾਝਾਂਜਾ। ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਭਿਆਨਕ ਸੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ
 ਸਾਂਝਾ॥੨੨੭॥ ਜੇ ਕੁਛ ਓਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਏਡਾ ਭਾਰੀ ਸਾਕਾ। ਵਿੱਚ ਤੁਫਾਨ
 ਮੁਲਕ ਦੇ ਲਿਆਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦਿੱਤਾ ਝਾਕਾ॥ ਤਾਂ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ੨ ਪਰ ਤੁਰਦੀ ਚਾਇ
 ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਨਾ ਸੀ ਹੋਰ ਬਾਤ ਤਦ ਭਾਰੀ॥੨੨੮॥ ਫਿਰ
 ਜੋ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਓਸਦਾ ਗਲ ਮਹਿ ਸਿਰ ਲਟਕਾਏ। ਹਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੱਪਰ ਲੀਤਾ ਫੇ
 ਰ ਨਾਗ ਲਪਟਾਏ॥ ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਾਲੇ ਅੱਖੀਂ ਕੱਢ ਡਰਾਵੇ॥ ਕਿਆ ਇਹ
 ਸੋਭਾ ਦੇਦੀ ਸੀ ਜੋ ਐਸੀ ਬਣਕੇ ਆਵੇ॥੨੨੯॥ ਇਹ ਤਾਂ ਘੋਰੀ ਲੋਗ ਨੀਚ ਜੋ ਖੱਪਰ
 ਦੇ ਵਿੱਚ ਖਾਂਦੇ। ਜਿਨ ਕੋ ਦੇਖ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਾਨਸ ਪਰੇਪਰੇ ਦੁਰਕਾਂਦੇ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਦੰਦ
 ਕੱਢਕੇ ਆਈ ਵਾਂਗ ਹੜੱਪੇ ਡਾਹੁੰਨ। ਸੀ ਦੇਵੀ ਉਹ ਦਿੰਦ ਰੂਪ ਕੇ ਮਾਨਸ ਭੱਖ
 ਕਸਾਇਨ॥੨੩੦॥ ਸੱਪਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨ ਸੀ ਉਹ ਸੁਹੰਦੀ ਕਿਆ ਸੀ ਓਹ ਸੁਪੈਲੀ। ਜਿਸਤੇ
 ਕਾਲ ਕਲੂਤ੍ਰ ਜੇਹੀ ਆਈ ਮੈਲ ਕੁਚੈਲੀ॥੨੩੧॥ ਭੈੜੇ ਤੇ ਭੈੜਾ ਭੀ ਭਾਈ ਜਦ
 ਮਿਲਨੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ। ਤਦ ਉਹ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ ਹੁੰਦਾ ਅੱਛਾ ਵੇਸ ਬਨਾਂਦਾ। ਪਰ ਓਹ ਨੂਠੇ
 ਅਤੇ ਪਿਆਲੇ ਲੋਕੇ ਨੱਸੀ ਆਈ। ਕਿਆ ਉਸਨੂੰ ਸੀ ਓਥੇ ਗੁਰਨੇ ਖਿਚੜੀ ਚਾਇ
 ਪਕਾਈ। ਜਗ ਦੀ ਨਾਰਾਂ ਵਡੀ ਗੁਵਾਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨ। ਪਰ ਉਹ ਜਾਇ ਕਿਸੇ
 ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਐਸਾ ਰੁਪ ਨ ਧਾਰਨ॥੨੩੨॥ ਇਹ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨਾਰ ਵਿਚਾਰੀ ਜੋ ਸਭਨਾਂ

ਦੀ ਅੰਮਾਂ। ਕਿਉਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਦੱਸਿਆ ਅਪਨਾ ਰੂਪ ਨਿਕੰਮਾਂ। ਤਾਂਤੇ
 ਏਹ ਬਨਾਵਟ ਭਾਈ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਗਾਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਨੇ ਚੋਗੁਨ ਚੁੱਕ
 ਬਨਾਈ।।੨੩੩।। ਫਿਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਕੀ ਮੰਗੇ। ਕਿਆ
 ਉਹ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ ਨਾ ਸੀ ਕਹਿੰਦੀ ਆਪ ਨਸੰਗੇ।। ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸਭ ਜਾਣਾਂ ਪੰਥ
 ਬਨਾਓ ਜਾਕੇ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਨੇ ਭੇਦ ਪਛਾਣਿਆ ਸਗੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਆਕੇ।।੨੩੪।। ਸ੍ਰੀ
 ਮੁਖ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਮਨ ਦਾ ਗੰਢ ਤੁਪੁ ਗੁਰ ਮਗਰੋਂ
 ਕੀਤਾ ਲੋਕਾਂ ਸਾਰਾ। ਇੱਕ ਸਦੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਆਕੇ ਏਹੁ ਕਹਾਣੀ ਜੋਈ। ਸੁਣਕੇ ਸੁਖਾ
 ਸਿੰਘ ਬਨਾਈ ਜਿਤਨੀ ਉਸ ਥੋਂ ਹੋਈ।।੨੩੫।। ਫਿਰ ਜੋ ਆਖੀ ਗੁਰ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਉਸ
 ਥੋਂ ਧਨ ਅਨਮਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਵਰ ਦੇ ਓਸ ਸਮਯ ਸੀ ਸੋਈ ਤਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ।। ਇਸ
 ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਣ ਹਾਸੀ ਆਵੇ ਕਿਆ ਹੈ ਖੇਲ ਬਨਾਈ। ਨੋ ਨਿਧ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਖੱਪਰ
 ਲੈਕੇ ਆਈ।।੨੩੬।। ਆਪ ਮੰਗ ਕੇ ਲੋਹੁ ਪੀਦੀ ਕੱਚੇ ਝੋਟੇ ਖਾਵੇ। ਨੂਣ ਮ੍ਰਿਚ ਅਰ
 ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਜਿਸਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਆਵੇ।। ਕਾਂਸੀ ਅਰ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਛੰਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਜੁੜੇ ਨ
 ਕੋਈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਤੀ ਸੀ ਉਹ ਨੋਨਿਧ ਦੀ ਚਾ ਹੋਈ।।੨੩੭।।

ਦੋਹਰਾ

ਬਾਤੋਂ ਏਹੁ ਬਤੁੰਗੜਾ ਚੁੱਕ ਬਨਾਇਆ ਜੋਇ।
 ਸੋ ਅਗਯਾਨੀ ਜਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਨੂੰ ਲੋਪ ਨ ਕੋਇ।।੨੩੮।।
 ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸਮਝ ਤੂੰ ਹੈ ਇਹ ਸੱਭ ਤੁਫਾਨ।
 ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਗੁੰਦਿਆ ਮੰਨ ਗਏ ਅਣਜਾਨ।।੨੩੯।।
 ਕਲਗੀਧਰ ਜਗ ਦੂਖ ਹਰ ਕਰਾ ਪਖੰਡਨ ਨਾਸ।
 ਤਿਨ ਸੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਮੂਲ ਨ ਕੀਜੇ ਆਸ।।੨੪੦।।
 ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਗੁਰ ਦੇਵ।
 ਫਿਰ ਕਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਕਰਤ ਭਲਾ ਉਹ ਸੇਵ।।੨੪੧।।

ਭਾਵ- ਸਭ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਦੇਵੀ
 ਵਾਲਾ ਕਿੱਸਾ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਓਸੇ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖਯਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਲਿਖਨੇ ਵਿੱਚ
 ਉਸਦਾ ਇਹ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਸਾ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
 ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਦ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ
 ਲੀਤੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸਮਝਨਗੇ ਜਿਸਤੇ ਉਸਨੇ ਜੋ ੨
 ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੋਈ ਵਧਾ ਵਧਾ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ।।

ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਗੁਰਬਲਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਨ ਥੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਸਾਲ
 ਮਗਰੋਂ ਬਨਿਆਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਦੇਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਕਿੱਸਾ
 ਨਾ ਅਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਨਾ ਉਸ ਸਮਯ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ
 ਸੁਨਿਆਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਨਕਲ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਇਹ
 ਸਾਰਾ ਅਗਿਆਨੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ
 ਸਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਸ਼ੁਧਾ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਸ਼ੁਧਾ ਦੇ ਯੋਗ ਓਹੋ
 ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।।

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ

ਸਵੈਯਾ

ਅਘ ਓਘ ਧਰਾ ਪਰ ਫੈਲ ਗਏ ਦੁਖ ਪਾਇ ਰਹੇ ਜਗ ਜੀਵ ਅਪਾਰਾ। ਚਵਰੱਤ ਬਿਪੱਤ ਕੁਮੱਤ ਮਹਾਂ ਹਤ ਨੀਤ ਅਨੀਤ ਵਿਖੇ ਮਨ ਡਾਰਾ॥ ਤਜ ਏਕ ਅਕਾਲ ਅਰਧਨ ਕੇ ਮਟਗੋਰ ਮੜੀਜਗ ਪੂਜਤ ਸਾਰਾ। ਇਨ ਦੋਖਨ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਕਲ ਮੈਂ ਤਨ ਧਾਰਾ॥੧॥ ਜਬ ਆਇਸ ਆਪ ਅਕਾਲ ਦਈ ਕਹਕੇ ਸਿੱਖ ਜੇ ਜਗ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਕਰ ਕਾਰਜ ਜਾ ਪਰ ਪੂਤ ਅਬੈ ਹਤੁ ਦੁੰਦ ਸਬੈ ਇਸ ਆਇਸ ਗਾਈ॥ ਸਜ ਪੰਥ ਕੁਪੰਥਨ ਮਾਤ ਕਰੋ ਫਲ ਹੈ ਤਬ ਪੁੰਨਨ ਵੇਲ ਸਵਾਈ। ਵਹੁ ਬਾਤ ਕਰੋ ਮਮ ਆਇਸ ਤੇ ਜਗ ਜੇ ਨਹਿ ਔਰਨ ਤੇ ਬਨ ਆਈ॥੨॥ ਵਹੁ ਆਇਸ ਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਧਰ ਆਇ ਕਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਅਖਾਰੇ। ਕਰ ਮੈ ਧਨ ਧਾਰ ਕਠੋਰ ਮਹਾਂ ਰਣ ਮੈਂ ਦੁਰ ਜਾਨਕੇ ਝੁੰਡ ਬਿਦਾਰੇ॥ ਪੁਨ ਵਾਇਕ ਸਾਇਕ ਸੰਗ ਸਭੀ ਮਤ ਜੋਇ ਪਖੰਡ ਅਮੰਡ ਨਿਵਾਰੇ। ਬਿਨ ਏਕ ਅਕਾਲ ਨ ਔਰ ਲਖਾ ਪੁਨ ਪੂਰਨ ਵਾਕ ਕਰੋ ਤਬ ਸਾਰੇ॥੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਨਹ ਅਗਯਾਨੀ ਜੋਇ॥

ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨਾ ਕੋਖ ਲਗਾਵਤ ਸੋਇ॥੪॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਚਰਿਤ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਜੋ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਂਹਿ ਸੇ ਹੇਰੇ।
ਸੋ ਸਭ ਕਰੇ ਬੁਧਿ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਨਿਯੂਨ ਅਧਕ ਕਰਕੇ ਵਿਸਥਾਰਾ॥
ਪਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਗਾਬਾ ਸਾਰੀ। ਨਹੀਂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਮਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੀ॥
ਯਹ ਪਾਮਰ ਜਨਤੇ ਸੁਨ ਲੀਨੀ। ਐਸੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨੀ॥
ਉਸ ਗਾਈ ਕਾ ਕਰਾ ਪਹਾੜ। ਏਕ ਚੋਰ ਸੇ ਬਨ ਗਈ ਧਾੜ॥
ਲਿਖਯਾ ਦੇਖ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਸ ਮਾਹੀ। ਕਹਤ ਲੋਗ ਮਿੱਥਯਾ ਕੁਛਨਾਰੀ॥
ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਨਹਿੰ ਮੁੜ ਕਰ ਦੇਖਾ। ਜਿਸ ਕਰ ਇਸ ਮਹਿੰ ਪਿਆ ਭੁਲੇਖਾ॥
ਜਿਸਤੇ ਲੋਗ ਸਕਲ ਮੁਖ ਗਾਵਤ। ਕਵਿਕੋ ਝੂਠ ਮੋਲਬਹੁ ਪਾਵਤ॥
ਤਾਂਤੇ ਸੱਤ ਕਰੇ ਪਰਤੀਤ ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਨਹਿ ਕੋਇ ਅਨੀਤ॥
ਧੋਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ। ਜੋ ਸੁਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਉਚਾਰੀ॥੫॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਭਾਵੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਝੂਠਾ ਕਿਹਾ ਬਨਾਇ॥

ਜਿਸਤੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਦੋਸ ਲਗਾਇ॥੬॥

ਚੌਪਈ

ਕੋਲੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ। ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਗੁਰ ਚਰਤ ਅਪਾਰੇ॥
ਹੋਰ ਕਵੀ ਜੋ ਗੁਰ ਘਰ ਦਾਸ। ਸੀ ਵਿਦਿਆ ਬੁੱਧਿ ਜਿਨ ਪਾਸ॥
ਤਿਨ ਭੀ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਕਥਾ। ਕਹੀ ਭਈ ਥੀ ਤਿਸ ਜਾ ਜਥਾ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਸਰਧਾ ਕਰਲੀ ਬਨਹੈ। ਨਹੀਂ ਕਵੀ ਵਹੁ ਮਿੱਥਯਾ ਭਨ ਹੇ॥

ਦੇਖੋ ਜਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ।।
 ਦਸੋਂ ਗੁਰਨ ਕੀ ਕਥਾ ਹਸੀਲੀ। ਵਰਨੀ ਕਵਿ ਨੈ ਅਧਕ ਰੰਗੀਲੀ।।
 ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਵਡ ਭਾਗੀ। ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੀਤ ਜਾਹਿਕੀ ਲਾਗੀ।।
 ਜਿਨ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਇਆ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗਾਇਆ।
 ਹੈ ਪਰਮਾਣਕ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ। ਸਭ ਮਾਨਤ ਤਾਂਕੇ ਅਧਕਾਰੀ।।
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਿਹਿਆ ਕਵੀ ਨੇ ਸਾਥ ਉਮੰਗ।।
 ਜਿਸਕੋ ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਮਨ ਰੁਚ ਆਵੇ। ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਰਗਾ ਮਹਿ ਲਾਵੇ।।
 ਜੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਕਰਦਾ ਭੁੱਲ। ਅਰ ਨਿਸਚਾ ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਭੁੱਲ।।
 ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਬਾਤ। ਜੇ ਗੁਰਜੀ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਸੁਹਾਤ।।
 ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਰੀ ਬਾਤ ਪਿਆਰੇ। ਨਹਿ ਆਵਤ ਮਨ ਮਾਹਿ ਹਮਾਰੇ।।
 ਜਾਂ ਤੇ ਪੂਜ ਕਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵਾ। ਲੀਨਾ ਵਰ ਕਰਕੇ ਤਿਸ ਸੇਵਾ।।੭।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਜ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਮੰਨੇ ਬਾਤ।
 ਪਾਨਾਂ ਬੀੜਾ ਸੁੱਟਕੇ ਪੱਤੇ ਚੱਬੇ ਆਕ।।੮।।
 ਜਦ ਮੰਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗੁਰ ਦਾ ਪੰਥ।
 ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਕੌਣ ਲਹੇਗਾ ਸੰਥ।।੯।।

ਤੌਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੈਸਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੈਂ ਸੁਨਿਆ ਹੈ ਹਾਲ।
 ਏਹੋ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦ੍ਰ ਭਾਲ।।੧੦।।

ਦਵੈਯਾ

ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਸਮਾਨੋਂ ਨਾ ਸੀ ਗਿਰਿਆ ਭਾਈ। ਅਰ ਨਾ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਏਸ ਦੇ
 ਦੱਸਨ ਨੂੰ ਸੀ ਆਈ। ਓਸੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਦੀ ਬਾਤ ਏਸ ਸੁਨ ਲੀਤੀ। ਫਿਰ ਅਪਨੇ
 ਉਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਜਾਕੇ ਚੰਗਨ ਕੀਤੀ।।੧੧।। ਬੋੜਾ ਹੀ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਇਸ ਨੂੰ
 ਕੈਥਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ। ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਇਆ ਇੱਕ ਮੰਦ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬਹਕੇ।।
 ਸੀ ਉਹ ਚਤਰ ਕਵੀ ਵਡ ਚੰਗਾ ਛੰਦ ਰਚਨ ਦਾ ਢੰਗੀ। ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵੱਲ ਓਸ
 ਨੇ ਲਾਈ ਬਿਰਤ ਨ ਚੰਗੀ।।੧੨।। ਥਾਨੇਸਰ ਪਤਿ ਭੂਪ ਓਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਆਦਰ ਕੀਨਾ।
 ਜੇ ਜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਓਸਨੇ ਮੰਗਾ ਸੋਈ ਲਿਆ ਕਰ ਦੀਨਾ।। ਕਈ ਲਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਓਸਦੇ ਰਹਨ
 ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੰਗੇ। ਅਰ ਪਾਠਕ ਭੀ ਮਿਲ ਗਏ ਉਸਨੂੰ ਜਿਤਨੇ ਸੇ ਮੁਖ ਮੰਗੇ।।੧੩।।
 ਪਟਿਆਲਾ ਨਾਭਾ ਜੀਦੇ ਪਤਿ ਤਿਸਕੋ ਧਨ ਵਡ ਦੀਆ। ਜਿਸਸੁਖ ਮਹਿ ਤਿਨ ਨਿਸਚਲ
 ਹੋਕਰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਰਚ ਲੀਆ। ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਬਾਤ ਓਸਨੇ ਕੀਤੀ ਲੰਬੀ ਚੜੀ। ਜਿੱਥੇ
 ਤੀਕਰ ਅਕਲ ਓਸਦੀ ਏਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦੌੜੀ।।੧੪।। ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਗਿਣਨ ਉਹ ਲੱਗਾ
 ਛੱਡੀ ਨਾਹਿ ਅਧੂਰੀ। ਕਲਮ ਚਲਾਈ ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਜਦ ਤਕ ਭਈ ਨ ਪੂਰੀ। ਜੇ ਭੋਜਨ
 ਕਰਨੇ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਮਕ ਵਿਸਾਰਾ। ਜੀਰਾ ਮਿਰਚਾਂ ਧਨੀਆਂ ਆਦਾ ਸਭ ਹੀ
 ਹੈ ਲਿਖ ਮਾਰਾ।।੧੫।। ਗੱਲ ਕਾਸਦੀ ਛੱਡੀ ਨਾ ਉਨ ਬਾਕੀ ਬਾਤ ਕਿਸੇ ਦੀ। ਝੂਠੇ
 ਦੇ ਘਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਪੈਗਿਆ ਮਗਰ ਜਿਸਦੇ।। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਵੀ ਵਾਲੀ ਜੇ

ਹੈ ਕਥਾ ਪਿਆਰੇ। ਲੈਕੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੰਥ ਥੋਂ ਅਪਨੇ ਢੰਗੇ ਮਾਰੇ।।੧੬।। ਤਾਂਤੇ ਉਹ
 ਭੀ ਦੱਸ ਅਸਾਨੂੰ ਕੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ। ਕੱਢ ਲਈ ਉਹ ਭਰਮ ਆਪਨਾ ਜੋ ਦਿਲ
 ਭੀਤਰ ਰਹਿੰਦਾ।। ਸਾਇਦ ਉਸਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਤੂੰ ਕੱਢ ਸਚਾਈ ਲੇਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਦੇ
 ਮੱਖਨ ਕੱਢਨ ਛਾਛ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਂ।।੧੭।। ਤਿੱਤਰ ਮੁਰਗੇ ਬੋਲਨ ਤੇ ਭੀ ਬੁੱਝ
 ਸਿਆਣੇ ਲੈਂਦੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਅਪਨਾਂ ਓਸੇ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ। ਫਿਰ ਕਿਆ ਉਸ
 ਮਾਨਸ ਦੇ ਕਥਨੋਂ ਕੱਢਨ ਨਾ ਸਹਿਆਈ। ਜੋ ਸੀ ਕਵੀ ਚਤਰ ਅਰ ਧਾਨਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ
 ਸੁਖਦਾਈ।।੧੮।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਨਾਇ ਦੇ ਕਿਆ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਮੁਕ ਦਿਖਾਇੰਦਾ ਕਰਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ।।੧੯।।
 ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਸਮਝਕੇ ਕਰਸਾਂ ਬਹੁਤ ਖਯਾਲ।।
 ਕਿਆ ਸਬੂਤ ਉਸਨੇ ਦਏ ਕਿੱਥੋਂ ਆਂਦੇ ਭਾਲ।।੨੦।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਦੀ ਥਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨ ਲੇਵੇਂ ਮਨ ਲਾਇ।
 ਤਾਂ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਆਪ ਹੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਇ।।੨੧।।

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਕੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ। ਜੋ ਸੁਖ ਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤਿਮੀਤ
 ਕਰੈਂ ਬੰਦਨਾ ਦੇਵੀ ਮਾਤ। ਫੇਰ ਨ ਝੂਠੀ ਮਾਨੈ ਬਾਤ।।
 ਆਪੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨੇ ਜਾਵੈਂ। ਕਈ ਬੱਕਰੇ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ।।
 ਅਰ ਜੋ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਹਨ ਕੀਆ। ਜਿਸਤੇ ਪਾਪ ਬੋਝ ਸਿਰ ਲੀਆ।।
 ਇਸ ਦਾ ਕਰਸੈਂ ਪਸਚਾਤਾਪ। ਧੰਨਯ ੨ ਫਿਰ ਆਖੋਂ ਆਪ।।
 ਸੇ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਰ ਸੰਖੇਪ। ਕਹਾਂ ਕਥਾ ਜੋ ਹੈ ਨਿਰਲੇਪ।।
 ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਤਾਈ ਐਸੇ। ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਹਿੰ ਤਿਨ ਜੈਸੇ।।
 ਜੋ ਸੁਣ ਲੈ ਅਪਨਾ ਮਨ ਲਾਕੇ। ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵਾਂ ਤੋਹ ਸੁਨਾਕੇ।।
 ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੂ ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ। ਕਰਤ ਖੇਲ ਬਹੁ ਬਿਧਕੇ ਸਾਜੇ
 ਜੇ ਉਪਦੇਸ ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਰਨ। ਤਿਨਕੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਨ।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ਦਰਸਨ ਪਾਵੈਂ
 ਲਗਾ ਰਹਿਤ ਸਦ ਹੀ ਤਹਿ ਮੇਲਾ। ਕਰ ਦਰਸਨ ਸਭ ਹੋਤਸੁਹੇਲਾ।
 ਦੇਖ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੂੜ ਮਤ ਲੋਗਾ। ਲਗੇ ਕਰਨ ਤਬ ਕਾਮ ਅਜੋਗਾ।
 ਹਿੰਦੂ ਔਰ ਤੁਰਕ ਦੋਇ ਦੀਨਾ। ਕਰੇ ਕਾਮ ਤਿਨ ਸਾਥ ਕਮੀਨਾ।।
 ਦੇਖ ਦੇਖ ਕਰ ਖਿਝ ਹੈ ਐਸੇ। ਲੋਗ ਸਪਰਧੀ ਹੋਵਤ ਜੈਸੇ।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਰਾਰ ਮਚਾਵੇ। ਮਾਰਗ ਆਵਤ ਜਾਤ ਦੁਖਾਵੇ।
 ਜਿਨ ਕੀ ਦੇਖ ਕੁਰੀਤ ਅਨੀਤੀ। ਜੋ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਬੀਤੀ।
 ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਮਝਾਰੀ। ਕਰਤ ਹਕੀਕਤ ਅਪਨੀ ਸਾਰੀ।।
 ਹੇ ਗੁਰ ਜੂ ਹਮ ਕਿਸੇ ਨ ਛੇੜੇ। ਨਹਿ ਕਰਤੇ ਕਿਸ ਸਾਥ ਥਪੇੜੇ।।

ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਤੁਰਕ ਸਵਾਏ। ਹਮ ਪਰ ਆਵਤ ਕੋਧ ਕਰਾਏ।।
ਦੇਤ ਹੁਤੇ ਦੁਖ ਤਿਨਕੋ ਜੈਸੇ। ਲਿਖਾ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤਬ ਅਸੇ।।੨੨।। “ਯਥਾ-

ਚੌਪਈ

“ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਆਵਤ ਕੋ ਹੇਰੇ। ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਖਿਜਹ ਘਨੇਰੇ
ਕਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਵੈਰ ਹਮਾਰੇ। ਆਵਤ ਜਾਤ ਤੁਸਨੀ ਧਾਰੇ।।
ਆਵਤ ਜਾਨ ਧੇਦ ਕਰ ਰੋਵਤ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਵਿਪਰਜੈ ਜੋਵਤ।।
ਚਲੀ ਸੰਬੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੇ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਉਰ ਕਿਸ ਨਹਿ ਭਾਵੇ
ਜੋ ਸੰਗਤ ਆਵਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਤਿਸਹੁ ਸੁਹਾਇਨ ਕੇਸ ਬਿਸਾਲਾ
ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਦੇਹੀ ਮਦਮੱਤੇ। ਹਸਹਿ ਸੰਗ ਤਿਨ ਆਪ ਕਮੁੱਤੇ।
ਵਧੀ ਸੁਪਰਧਾ ਵਡੀ ਗੁਸਾਈ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮਰੇ ਕੌਨ ਸਹਾਈ।
ਦੇਖਤ ਹਿੰਦੂ ਨਕਲ ਬਨਾਵਤ। ਕਰ ਕਰ ਆਪਸ ਮਹਿ ਹਰਖਾਵਤ
ਆਵਨ ਜਾਨ ਕਸਟ ਵਡ ਭਇਓ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਵੈਰ ਵਧ ਗਹਿਓ।।੨੩।।

ਭਾਵ- ਇਸ ਦਾ ਤਾਤ ਪ੍ਰਜ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਦੂਰ ੨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ
ਆਵਨ ਲੱਗੀਆਂ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਸੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਅਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਪਰ ਕੇਸ ਦੇਖਕੇ ਬੁਰਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ਦੇਖ ੨ ਨਕਲਾਂ
ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਸਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਪਰ ਇਹ
ਲੋਗ ਸਾਨੂੰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਖੇਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਉਨਾ ਜਾਨਾ ਬੜਾ ਹੀ ਕਠਨ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋ ਕਰ ਦੁਖੀ ਦਿਆਲ।
ਪੈਢ ਪਲੰਗ ਸੋਚਨ ਲਗੇ ਕਰੇਂ ਕੌਨ ਅਥ ਚਾਲ।।੨੩।।

ਚੌਪਈ

ਜਿਸ ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਲਗੀ ਘਨੇਰੀ। ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗਤ ਹੇਰੀ।
ਬਹੁਤ ਲੋਗ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਤੁਰਕਾ। ਦੇਤ ਦੁਖ ਲਖਕੇ ਸਿਖ ਗੁਰਕਾ।
ਤਾਂਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਅਥ ਚਹੀਏ। ਜਿਸਤੇ ਸੁਖ ਸੇਤੀ ਜਗ ਰਹੀ।
ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਆਈ। ਚਾਹੀਏ ਜੰਗ ਕਰਨ ਅਧਕਾਈ।
ਜਿਸਤੇ ਫਤਹ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਹੀ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਹੁਇ ਜਾਹੀ।
ਮੈਂ ਕਰਆਤ ਨ ਚਹੋਂ ਦਿਖਾਨੀ। ਜੁੱਧ ਸੰਗ ਕਰ ਹੋਇ ਨ ਹਾਨੀ।।
ਜੁੱਧ ਫਤਹ ਕਰਨੇ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਹੁ ਸਮਾਜਾ।।
ਜਬ ਚੰਡੀ ਪਰਗਟ ਹੁਇ ਰਾਈ। ਤਬ ਹੀ ਫਤਹ ਹਮਾਰੀ ਭਾਈ।।
ਇਤਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਾ ਵਿਚਾਰ। ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਜੂ ਭਏ ਤਿਆਰ।।
ਇਹ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ ਬਤਾਵੈ। ਮਨ ਕੇ ਸਗਲ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੈ।।
ਸੋਮੈਂ ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਬਤਾਵਾਂ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਥਨ ਸੁਨਾਵਾਂ।।੨੪।।
ਯਥਾ -

ਚੌਪਈ

“ਦੁਰਗਾ ਜਿਸ ਕੀ ਭਈ ਸਹਾਇ। ਰਣ ਤੇ ਬਿਜੈ ਲਈ ਤਿਨਪਾਇ।।

ਹਮਰੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਏ ਦੇਉ। ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਚੰਡਕਾ ਜੇਉ॥੫੩॥
 ਇਨਕੀ ਹਮਰ ਉਪਾਸ ਨ ਭਾਵੈ। ਅਵਰਨ ਤੇ ਕਿਆ ਕਰ ਮਹਿ ਆਵੈ
 ਕਰਾਮਾਤ ਜੋ ਜਗਤ ਦਿਖਾਵੈ। ਅਨ ਦਿਨ ਗਨ ਪੁਰਕਨ ਬਿਨਸਾਵੈ
 ਹਿੰਦੂ ਜਸਰ ਜੇਰ ਕਰ ਲੇਉ। ਸਕਲ ਰਾਜ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੇਉ॥
 ਅਜਮਤ ਬਿਹਤ ਬਰਤ ਹੁਇ ਨਾਸ। ਯਾਂਤੇ ਨਾਹਨ ਬਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ॥੧੧

ਭਾਵ- ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਕਾਂਤ ਬੰਨਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਤਦ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਯਾਂ ਪਰਤੱਗਯਾ ਭੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਫਤਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ॥

ਦੋਹਰਾ

ਐਸਾ ਮਨ ਮਹਿ ਸੋਚਕੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੇ ਹੋਤ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਗੁਰ ਚੰਡਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਤ॥੨੫॥
 ਜਬ ਸੋਤ੍ਰਨ ਕੇ ਬਧਨ ਹਿਤ ਕਰਾ ਯਤਨ ਗੁਰ ਦੇਵ॥
 ਤਬ ਇਸ ਮਹਿ ਫਿਰ ਦੋਸ਼ ਕਿਆ ਕਰੇ ਭਵਾਨੀ ਸੇਵ॥੨੬॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਚਾਇ ਹਨੇਰ।
 ਜਿਸਤੇ ਦੱਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਸੀ ਆਖ ਦਲੇਰ॥

ਦਵੈਯਾ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਖਨ ਥੋਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋਰ ਕੁਛ ਹੋਇਆ। ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਬਲ ਅਪਨਾ ਸਾਰਾ ਉਸਨੇ ਬੋਇਆ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਜਦ ਦਿੱਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਈਂ ਤੰਗੀ। ਤਿਸ ਪਰ ਹੋਇ ਲਚਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਰਗਾ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗੀ॥੨੮॥ ਜਿਸਦੀ ਓਟ ਲਏ ਬਿਨ ਗੁਰਜੀ ਕਦੇ ਨ ਸਨਮੁਖ ਜਾਂਦੇ। ਅਰ ਜੇ ਲੜਦੇ ਹਾਰ ਖਾਇਕੇ ਪਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਹੱਟ ਆਂਦੇ॥ ਜਾਂਤੇ ਜਾਤਾ ਬਿਨਾਂ ਚੰਡਕਾ ਅਸੀਂ ਨ ਕੁਛ ਕਰ ਸੱਕੇ। ਤਾਂਤੇ ਬਲ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਖੰਡੇ ਨੂੰ ਚੱਕੇ॥੨੯॥ ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਜੇ ਦੇਵੀ ਤਾਈਂ ਹਿੰਦੂ ਚਾਇ ਰਿਝਾਂਦੇ। ਜਾਕੇ ਭੋਣ ਓਸਦੇ ਉਪੋਰ ਛੈਣੇ ਚਾਇ ਵਜਾਂਦੇ॥ ਸੂਹੇ ਚੋਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਜਾਗ ਜਾਲਫਾਂ ਰਾਣੀ। ਅਪਨੇ ਭਗਤਾਂ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ ਹੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੀ॥੩੦॥ ਅਸੀਂ ਆਦ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਮੰਨਦੇ ਆਏ। ਵਿਚ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇਖ ਤੁੱਧ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਭੋਨ ਬਨਾਏ॥ ਅਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਸਾਡੇ ਸੇ ਸਨ ਭਗਤ ਤਿਹਾਰੇ। ਬਲੀਆਂ ਦੇਦੇ ਆਏ ਧੁਰ ਥੋਂ ਜੋਤ ਜਗਾਦੇ ਸਾਰੇ॥੩੧॥ ਅਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਵਾਂ ਬਣ ਬੈਠਾ ਜੇਇ ਕਿਸੇ ਨਹਿ ਮੰਨੇ। ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭੰਨੇ॥ ਦੇਖੇ ਇਸਦੇ ਪਹਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਖੰਡਨ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਨਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਏਸਨੇ ਅਪਨਾ ਠੀਕ ਇਸ਼ਟ ਕਰ ਲੀਤਾ॥੩੨॥ ਹੁਣ ਡਰਦਾ ਇਹ ਸਾਥੋਂ ਮਾਈ ਤੈਨੂੰ ਮੰਨਨ ਲੱਗਾ। ਜਿਸਤੇ ਨਾਲ ਬੁੱਧ ਦੇ ਸਾਡਾ ਵਲਨੇ ਲੱਗਾ ਅੱਗਾ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਸਦੇ ਪਰ ਨਾ ਭੁੱਲੀ ਸਾਡੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ। ਜਾਨ ਪੁਰਾਣੇ

ਭਗਤ ਆਪਨੇ ਇਸਥੋਂ ਚਾਇ ਪਚਾਈ ॥੩੩॥ ਇਤਨੀ ਸੁਨ ਅਰਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇ
 ਦੇਵੀ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ। ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰ ਦੇ ਨਾ ਸਨਮੁਖ ਪਰਗਟਾਂਦੀ॥ ਤਾਂ
 ਗੁਰ ਜੀ ਕੁਝ ਕਰ ਨਾ ਸੱਕਦੇ ਅਰ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਹਿੰਦੂ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰ ਸਿੱਖਾਂ
 ਚੰਗੇ ਮਜ਼ੇ ਉਡਾਂਦੇ॥੩੪॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਰਕ ਆਪਨੀ ਫੜਕੇ ਤੇਗ਼ ਕਰਾਰੀ। ਜਾਕੇ
 ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਧਮਕਾਂਦੇ ਸੁਨਰੀ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ। ਦੇਖ ਮਹਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਤੇਰੇ ਕਿਤਨੇ ਮੰਦਰ
 ਢਾਹੇ। ਹੋਰ ਪੁਜਾਰੀ ਪੂਜਕ ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਫੜਕੇ ਢਾਹੇ॥੩੫॥ ਲੁੱਟੇ ਕਾਂਗੜਾ ਪਲ ਵਿਚ
 ਲੀਤਾ ਅਰ ਮੰਦ੍ਰ ਜੋ ਤੇਰੇ। ਮਾਰ ਅਲੀ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਪਲ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਗੇਰੇ॥
 ਕਰਲੇ ਯਾਦ ਓਹ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਜੋ ਸਿਰ ਪਰ ਸਨ ਬੀਤੇ। ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਸਨ
 ਅਸੀਂ ਪਕੜ ਕੇ ਕੀਤੇ॥੩੬॥ ਜਿਸ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਤੂੰ ਸ਼ਕਤ ਕਹਾਵੇ ਅੱਗੇ ਤੇਗ਼
 ਅਸਾਡੀ। ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਕੁੱਝ ਗਿਆ ਉਹ ਅੰਦ੍ਰ ਖੂਹੇ ਖਾਡੀ। ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦ੍ਰ ਨੂੰ
 ਜਦ ਪੁੱਟ ਜੜ੍ਹਾਂ ਥੋਂ ਮਾਰਾ। ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨੱਕ ਸਨ ਤੋੜੇ ਬੁਰੀ ਮੌਤ ਸੇ ਮਾਰਾ॥੩੭॥
 ਓਹੋ ਹਾਲ ਕਰੇਗੇ ਤੇਰਾ ਜੇ ਗੁਰ ਮੰਦਦ ਦੇਸੇਂ। ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਤੂੰ ਏਸ ਕੰਮ ਦਾ ਭੁਲਕੇ
 ਨਾਉਂ ਨ ਲੇਸੈਂ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਕਰ ਮੋਜ ਬੈਠਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਕੱਲੀ। ਐਵੇਂ ਆਖੇ ਲੱਗ
 ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਿਆ ਲੇਵੇਗੀ ਝੱਲੀ॥੩੮॥ ਜੇ ਸੁਨ ਕਰ ਦਮ ਗਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ
 ਲੁਕ ਜਾਂਦੀ। ਨਾਰ ਸੁਭਾਵ ਡਰਾਕਲ ਹੁੰਦਾ ਮੂਲ ਨ ਬਾਹਰ ਆਂਦੀ॥ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੱਸ
 ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਕਿਸ ਦੀ ਵੱਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਓੜਕ ਹੋਇ ਨਤਾਣਿਆ ਵਾਂਗਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਏ
 ਲੁਟਾਂਦੇ॥੩੯॥ ਇਸ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਨਿਰਬਲ ਨਹਰਾਏ। ਅਪਨੇ ਪਾਸੇ
 ਕੁਝ ਨ ਬਣਯਾ ਦੁਰਗਾ ਵੰਨੇ ਧਾਏ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਸ਼ਕਤ ਓਸ ਦੀ ਗੁਰ ਜੀ
 ਦਾ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ। ਹੈ ਇਹ ਭਾਰੀ ਹਤਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇਖ ਮਨ ਮਾਹੀਂ॥੪੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਉਹ ਧਨ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇ ਸਭ ਵਿਧ ਸਮਰੱਥ।
 ਸਭ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਦਮਨ ਕੇ ਸੀ ਬਲ ਤਿਨਕੇ ਹੱਥ॥੪੧॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ ਦੇਵੀ ਪਾਸ।
 ਇਹ ਅਗਯਾਨੀ ਜਨੋਂ ਕਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਬਕਵਾਸ॥੪੨॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੋ ਗਾਈ। ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰ ਨਾਹਿੰ ਦਿਖਾਈ॥
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤੂੰ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ। ਕਿਆ ਤਿਨ ਕੀਨੀ ਗੱਪ ਉਚਾਰ॥
 ਵੱਦਤ ਵਿਆਘਾਤ ਹੈ ਦੋਸ਼। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਦੇਖ ਖਮੋਸ਼॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਕਰ ਇਨਕਾਰ। ਸੋਈ ਦਿੱਤੀ ਫੇਰ ਦਿਖਾਰ॥
 ਕਲਜੁਗ ਮਹਿੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਜੋ ਨਹਿ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਬਨ ਆਈ॥
 ਇਹ ਕਯਾ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿ ਪਿਆਰੇ। ਸਾਰਾ ਜਗ ਮੁਖ ਮਾਹਿੰ ਉਚਾਰੇ॥
 ਫਿਰ ਖੰਡਨ ਉਹ ਹੋ ਗਈ ਬਾਤ। ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰ ਨਹਿੰ ਦੁਖਰਾਤ॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਕਾ ਲੱਖਨ ਏਹੀ। ਅਸੰਭਵ ਕੇ ਸੰਭਵ ਕਰ ਦੇਹੀ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਅਨਹੋਨੀ ਬਾਤ। ਜੇ ਗੁਰ ਨੇ ਕਰ ਦੀਨੀ ਭਰਾਤ॥
 ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ। ਸਮਝ ਦੇਖ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਹੀਂ॥
 ਫਿਰ ਉਹ ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਗਈ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕਈ॥
 ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਮਨ ਘੜਤ ਮਸਾਲਾ। ਸੀ ਉਸ ਕਵਿ ਨੇ ਸੋਚ ਨਿਕਾਲਾ॥

ਪਰ ਤਿਸ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰੇ। ਗੁਣ ਅਰ ਦੋਖਨ ਰਿਦੇਵਿਚਾਰੇ।
ਪੁਨ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ ਥੋ ਮਤ ਜੋਈ। ਤਿਸਕੀ ਭੀ ਤਿਨ ਖਬਰ ਨ ਕੋਈ।
ਕੇਵਲ ਕਵਤਾ ਦਾ ਬਲ ਪਾਕੇ। ਭਿਆ ਮੇਦ ਯਹ ਕਥਾ ਬਨਾਕੇ।।
ਜਿਸਕੋ ਸੁਨ ਮਾਨਸ ਅਗਯਾਨੀ। ਮਾਨ ਗਏ ਲਖ ਸੱਤ ਕਹਾਨੀ।।੪੩।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ।
ਦੋਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਵਡਾ ਤੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸੋਧ।।੪੪।।

ਚੌਪਈ

ਪਹਲੇ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਬਤਾਯਾ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਮਹਿ ਜੋ ਤਿਨ ਗਾਯਾ।।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਰਾਈ। ਗਏ ਸ਼ਿਕਾਰ ਏਕ ਦਿਨ ਭਾਈ।।
ਜਬ ਮੁੜ ਕਰ ਘਰ ਮਹਿ ਪਗ ਧਾਰਾ। ਤਬ ਮਨ ਮਹਿ ਇਸ ਭਾਂਤ ਵਿਚਾਰਾ।।
ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯਾ। ਤਿਸ ਆਗਿਆ ਕੋ ਪਾਲਨ ਆਯਾ।।
ਜੋ ਹੈ ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਭਾਰਾ। ਸੋ ਚਹੀਰੇ ਅਬ ਬਨੇ ਨ ਬਾਰਾ।।
ਪਰ ਇਸ ਸਾਜਲ ਹੇਤ ਪਿਆਰੇ। ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰੇ।।
ਤਿਸਕੋ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਵਾਉਂ। ਲੈਕਰ ਵਰ ਤਬ ਪੰਥ ਸਜਾਉਂ।।
ਤਾਂਤੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਕਾਜਾ। ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਕਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ।।
ਯਹ ਸੁਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਸੁਨਾਵੈ। ਅਪਨੋ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਲਾਵੈ।।
ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਇਸਤੇ ਉਲਟਾ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ।।
ਜਿਸ ਪਰ ਇਸਨੇ ਏਹੁ ਸੁਨਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਖਾਏ।।
ਜਿਸਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵਨ। ਮਾਰਗ ਮਾਹਿ ਲੁਟ ਵਹੁ ਲੇਵਨ।।
ਸੁਨ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਗੁਰ ਫਰਯਾਦ। ਕਰੀ ਬਾਤ ਯਹ ਓੜਕ ਯਾਦ।।
ਇਨਸੇ ਬਦਲਾ ਲੇਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਚੁਪਕੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਅਬ ਰਹੀਏ।।
ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਜ। ਦੁਰਗਾ ਭਜੀ ਗਰੀਬ ਨਵਾਜ।।
ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਨ ਮਹਿ ਦੇਖ ਪਿਆਰੇ। ਕੋ ਸਾਚਾ ਹੈ ਦੁਹਨ ਸਝਾਰੇ।।੪੫।।

ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲਾ ਆਖੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਕਾਰਨ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਦੂਜਾ ਆਖੇ ਬਦਲੇ ਖਾਤਰ ਪੂਜ ਕਰੀ
ਸੀ ਮਾਈ।। ਪਹਲਾ ਕਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸੀ ਗੁਰ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ। ਦੂਜਾ ਆਖੇ
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਸੀ ਮਨ ਅਧਕ ਦੁਖਾਇਆ।।੪੬।। ਜਿਸਤੇ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਸੁਨ ਭਾਈ
ਮਿਲਦੀ ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ। ਇਕ ਕਹੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਬਨਾਕੇ ਦੂਜੇ ਹੋਰ ਸੁਨਾਈ।। ਫਿਰ ਤੂੰ
ਜਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਪੱਕੀ ਇਹ ਸਭ ਤਿਨਕੀ ਗਾਥਾ। ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨ ਕਰੀ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਾਥਾ।।੪੭।। ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰੇ ਖੜਕੇ ਦੋਨਾਂ ਚਾਇ ਨਸ਼ਾਨੇ ਲਾਏ। ਜਿਤ ਜਿਤ
ਵਲ ਨੂੰ ਸ਼ਿਸਤ ਲਗਾਈ ਓਸੇ ਵੱਲ ਚਲਾਏ।। ਪਰ ਅਸਲੀ ਜੋ ਮੱਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੋ ਨਾ
ਕਿਨੇ ਵਿਚਾਰ। ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਆਪਨੇ ਮਨ ਦਾ ਗੁਰ ਜੀ ਉਪਰ ਡਾਰਾ।।੪੮।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਇਨ ਕੀ ਬਾਤ ਪਰ ਕਰਦਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਸ।
ਠੀਕ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦਾ ਕਰ ਦੋਨਾ ਹੈ ਨਾਸ।।੪੯।।

ਸੁਨੀਏ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਜੀ ਗੁਰੂਅਨ ਕਾ ਮਤ ਜੋਇ।
ਇਨ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਕਹਨ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ॥੫੦॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਇਸ ਇਤਬਾਰ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਾਂ ਚਾਇ।
ਜਦ ਗੁਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਵੀ ਦੱਸੀ ਅਧਕ ਬਨਾਇ॥੫੧॥
ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਲੈ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀਤਾ ਜੋਇ।
ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਹਰੇ ਨ ਕੋਇ॥੫੨॥
ਬੋੜਾ ਜੇਹਾ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਏਥੇ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ।
ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਨਨੇ ਤੇ ਸਕਲ ਤੇਰਾ ਭੁਮ ਮਿਟਾਇ॥੫੩॥
ਜਿਕੁਰ ਪੰਡਤ ਆਇਆ ਅਰ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰ ਸਾਥ।
ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਕਿਹਾ ਅਰ ਕੀਨਾ ਜਗ ਨਾਥ॥੫੪॥
ਸੇ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਬੋਲ ਸੁਨਾਵਾਂ ਸਾਰ।
ਜੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ ਆਪ ਉਚਾਰ॥੫੫॥

ਯਥਾ :-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਚਿਤਵਤ ਬਿਦਤ ਪ੍ਰਚੰਡਕਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ।
ਸੁਪਤ ਜਬਾ ਸੁਖ ਨਿਸ ਵਿਖੈ ਵਡੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ॥੧॥

ਛੰਦ

ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਪੋਰ। ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਚਹਿ ਦੀਵਾਨ ਮੋਰ॥ ਤਿਸਕਾਲ
ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਆਹਿ ਦਾਸ। ਲੇ ਸਾਤ ਕੁੰਭ ਕੋ ਕੁੰਭ ਪਾਸ॥੬॥ ਅਧਕੈ ਸੁਗੰਧ ਮਹਿ ਕਾਰ
ਸੰਗ। ਬਹੁ ਰਗੜ ਬਦਾਮਨ ਸਹਤ ਭੰਗ॥ ਏਲਾ ਲਵੰਗ ਮ੍ਰਿਚਾ ਨਿਕਾਰ। ਮੇਲਿਯੋ
ਗੁਲਾਬ ਬਿਚ ਸਰਦ ਧਾਰ॥੭॥ ਯੁਤ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਸਤਿ ਗੁਰ ਛਕਾਇ॥ ਪੁਨ ਸੋਚ
ਸਨਾਨਨ ਕਰਤੇ ਬਨਾਇ॥ ਬਹੁ ਦੂਰ ਦੇਸ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਇ। ਸੂਖਮ ਬਿਸਾਲ ਮੁਲਕੋ
ਸੰਗਾਹਿ॥੮॥ ਪੋਸ਼ਸ ਨਵੀਨ ਪਹਰੇ ਪ੍ਰਭਾਤ। ਪੁਨ ਅਲੰਕਾਰ ਸੇਭੰਤ ਗਾਤ॥ ਦਿਨ
ਚਜਯੋ ਸੰਹਾਸਨ ਪਰ ਬਿਰੰਤ॥ ਯੁਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਅਤਿ ਸੈ ਸੁਭੰਤ॥੯॥ ਤਬ ਇਕ
ਸਿਖ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਆਇ। ਕਰ ਜੋਰ ਅਰਜ ਐਸੇ ਸੁਨਾਇ॥ ਗੁਰ ਪਾਤਸਾਹ ਦਿਜ ਜਹਿ
ਸਰਾਹਿ। ਰਾਵਰ ਸਮੀਪ ਕਰ ਗਾਥ ਜਾਹਿ॥੧੦॥ ਪੁਰ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੇ ਬਸਤ ਜੋਇ।
ਚਲ ਆਇ ਬਾਗ ਮਹਿ ਉਤਰ ਸੋਇ। ਕਹਿ ਜਾਹਿੰ ਸੁ ਕੇਸਵਦਾਸ ਨਾਮ। ਬਿਧ ਚੰਡ
ਪੂਜਥੇ ਗੁਣਿ ਨ ਧਾਮ॥੧੧॥ ਜਹਿ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਜੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਜਗ ਮਾਤ ਸੁਜਾਤਰ
ਜਾਤ ਆਪ। ਮੁੜਕੋ ਬੁਲਾਇ ਪੂਛਯੋ ਬ੍ਰਿੰਤੰਤ। ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਸਭ ਨਿਤੰਤ॥੧੨॥
ਸੁਨ ਆਨੰਦ ਧਾਰ ਪੁਨ ਪੁਨ ਬੁਝੋਇ। ਚਿੰਤ ਚਹਤ ਗੁਰੂ ਬਲਾਇ ਲੋਇ॥ ਕਰ ਦਰਸ
ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਜਾਊ ਫੇਰ। ਯਹਿ ਆਸੇ ਪਰਖਯੋ ਤਾਹਿ ਹੋਰ॥੧੩॥ ਚਲ ਆਇ ਆਪ ਤੇ
ਲਖਯੋ ਨਾਹਿ। ਚਿਤ ਚੇਤ ਅਧਕ ਹੁਇ ਮੇਲ ਪਾਹਿ॥ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਮਨ ਫੇਰ
ਲੀਨ। ਬਾਂਛਤ ਰਿਦੈ ਆਗਵਨ ਕੀਨ॥੧੪॥ ਸੁਨ ਸੋਨ ਬੈਨ ਗੁਰ ਹਰਖ ਧਾਰ। ਪੰਨ
ਪੰਨ ਖਡਗ ਕੇਤਹਿ ਉਚਾਰ॥ ਨਿਜ ਸੇਵਕਾਨ ਕੇ ਕਰਤ ਕਾਜ। ਘਟ ਘਟ ਬਯਾਪ

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਏਹੁ।

ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਬਿੱਧ ਸੇਂ ਕਿਹਾ ਜਤਾਹਿਆ ਨੈਹੁ।।੫੬।।

ਭਾਵ - ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਭੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਪੰਡਤ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਸੇ ਜੋ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਕਾਸ਼ੀ ਤੇ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦਾ ਆਉਨਾ ਸੁਨਿਆ ਤਦ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਬਾਤ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਆਉਨ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਨਕੇ ਕਿਉਂ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਜਿਸਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਇ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਬੁਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੋ ਬਾਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਵੀਂ ਕੁਛ ਮੀਤ।

ਪੀਸੇ ਉੱਪਰ ਪੀਸਿਆ ਸਮਝ ਪਿਆਰੇ ਚੀਤ।।੫੭।।

ਚੌਪਈ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਥਾ ਬਨਾਈ। ਸੇ ਕੁਛ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਨਹਿ ਗਾਈ।
ਇਹ ਓਹੋ ਹੈ ਰਿੜਕਿਆ ਪਾਣੀ। ਜੋ ਸੁੱਖਾ ਮਿ੍ਰਗਿੰਦ ਬਖਾਣੀ।।
ਪਰ ਇਤਨਾ ਇਨ ਅਧਕ ਲਗਾਯਾ। ਜੋ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਬਤਾਯਾ।।
ਗੁਰ ਜੀ ਕਾਰਨ ਭੰਗ ਘੁਟਾਈ। ਮਿਰਚ ਬਦਾਮ ਲੋਂਗ ਬਹੁ ਪਾਈ।।
ਹੋਰ ਇਲਾਚੀ ਵਿੱਚ ਪੁਵਾਕੇ। ਸਤ ਘੜਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ।।
ਚੰਗੇ ਰਗੜੇ ਲਾਕੇ ਦੱਸੇ। ਅਮਲੀ ਦਾ ਮਨ ਦੇਖ ਤਰੱਸੇ।।
ਇਹ ਇਨ ਵਾਧੀ ਗੱਲ ਬਨਾਈ। ਮਾਨੋਂ ਬਹਕੇ ਆਪ ਘੁਟਾਈ।।
ਹੋਰ ਮਸਾਲੇ ਐਸੇ ਗਾਏ। ਮਾਨੋਂ ਅਧਨੀ ਹੱਥੀਂ ਪਾਏ।।
ਗੱਲੋਂ ਚੁਕ ਗਲਾਇਣ ਕੀਤਾ। ਕਵੀ ਪਣਾ ਸਾਬਤ ਕਰ ਲੀਤਾ।
ਜਿੱਕਰ ਏਹ ਮਸੈਦਾ ਘੜਿਆ। ਮਨ ਭਾਵਤ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ।
ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਕਾ ਵਾਲੀ। ਗੱਲ ਬਨਾਈ ਅਸਲੋਂ ਖਾਲੀ।।੫੮।।

ਦਵੈਯਾ

ਫਿਰ ਇਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੈ ਆਖੀ ਮਨ ਘੜਤੀ ਦੀ ਬਾਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰਾ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਬਤਾਤਾ।। ਉਸ ਨੇ ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਪੰਡਤ ਆਇਆ ਗਾਇਆ। ਜਿਸਤੇ ਹਵਨ ਕਰਾਕੇ ਗੁਰ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪਰਗਟਾਇਆ।।੫੯।। ਪਰ ਇਹ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਤਾਵੇ ਕਾਸ਼ੀ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲਾ। ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਬਿੱਧ ਸੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਚਾਲਾ।। ਫਿਰ ਹੁਨ ਦੱਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਚਾ ਕੌਣ ਪਿਆਰੇ।। ਜਿਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਥਨ ਤਿਹਾਰੇ।।੬੦।। ਪਹਿਲੇ ਉਸਦਾ ਕਰੋ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਪੰਡਤ ਉਹ ਕਿਹੜਾ।

ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨੇ ਤਾਈਂ ਗੁਰਪੁਰ ਆਯਾ ਜਿਹੜਾ॥ ਦੋਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਸੱਚਾ ਕੌਨ ਬਤਾਵੇ। ਅਰ ਹੈ ਕੌਨ ਕਵੀ ਵਡ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਨਸੰਗ ਸੁਨਾਵੇ॥੬੧॥ ਫਿਰ ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਤਾਈ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰਨ ਜੋਗਾ। ਜਿਸਦੇ ਸੁਨਣੇ ਤੇ ਜੋ ਅਸਲੀ ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹੋਗਾ॥ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਐਸਾ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇਆ। ਹੇ ਗੁਰ ਕੇਸੇ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਾਂਸੀ ਵਾਲਾ ਆਇਆ॥੬੨॥ ਮੈਥੋਂ ਉਸਨੇ ਕਥਾ ਆਪਦੀ ਬਹਿਕੇ ਪੁੱਛੀ ਸਾਰੀ। ਜੈਸੀ ਮੇਰੇ ਥੋਂ ਬਣ ਆਈ ਖੋਲ੍ਹ ਬਖਾਨੀ ਸਾਰੀ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਸੁਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪਦਾ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੇ। ਅਰ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਆਪੇ ਆਵਤ ਨਾਹੇ॥੬੩॥ ਪਰ ਅੱਗੇ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਨਾਹੀਂ ਬਿਨ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਐਸਾ ਉਸਦਾ ਨਿਸਚਾ ਪੂਰਾ ਆਵਤ ਮਨ ਮਹਿੰ ਮੇਰੇ॥ ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਚੱਲਕੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੀ ਮਾਰ ਪਰ ਆਇਆ॥੬੪॥ ਜਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਭਾਰ ਲੋਭ ਮਨ ਅੰਦਰ। ਭੜਕ ਖਲੀ ਜੋ ਪਈ ਨਚਾਵੇ ਭੁੱਲਿਆ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ॥ ਤਾਂਤੇ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ ਭਾਈ ਸਰਧਾ ਲਇਕ ਨਾਹੀਂ। ਮਨ ਭਾਵਤ ਜੋ ਕਵੀਆਂ ਰਚ ਕੇ ਪਰ ਦੀਨੀ ਜਗਮਾਹੀ॥੬੫॥

ਦੌਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਨਾਉ।
ਭੰਗ ਘੋਟਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਫੱਕੜਪਣਾ ਨ ਪਾਉ॥੬੬॥

ਦੁਗਰਾ ਭਗਤ

ਦੌਹਿਰਾ

ਜੇ ਏਹ ਬਾਤ ਪਸਿੰਦ ਨਾ ਅੱਗੇ ਸੁਨ ਲੈ ਹੋਰ।
ਆਪੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵਸੀ ਸਾਧ ਕਿਥੋਂ ਹੈ ਚੋਰ॥੬੭॥
ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜੀ ਭੇਜਕੇ ਖਾਸ ਆਪਨਾ ਦਾਸ।
ਓਸੇ ਵਕਤ ਮੰਗਾਇਆ ਬਿੱਪਰ ਅਪਨੇ ਪਾਸ॥੬੮॥
ਮੈਂ ਨਾ ਕਹੀ ਬਨਾਇਕੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਥੀ ਗੱਲ।
ਇਹ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਪੇ ਪੜ ਲੈ ਚੱਲ॥੬੯॥

ਯਥਾ :-

ਛੰਦ

"ਤਬ ਦਿਆਰਾਮ ਕੇ ਢਿਗ ਬੁਲਾਹਿ। ਦਿਜ ਲਿਆਉ ਜਾਉ ਨਹਿ ਬਿਲਮ ਲਾਇ। ਸੁਨ ਹੁਕਮ ਗਯੋ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਕਹਿ ਬਾਤ ਸੋਇ॥੨੯॥ ਗੁਰ ਕਰਤ ਯਾਦ ਚਲੀਏ ਹਜ਼ੂਰ। ਤੱਤ ਕਾਲ ਚਢਿਓ ਸੁਨ ਬਹਾਲ ਰੂਰ॥ ਆਇਓ ਸਮੀਪ ਨਰ ਕਿਤਕ ਸਾਕ। ਪਠਿਆ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਫਲ ਲੀਨ ਹਾਥ॥੩੦॥ ਗੁਰ ਅੱਗਰ ਅਰਪ ਕਰ ਦਰਸਨ ਕੀਨ। ਤਬ ਚੌਕੀ ਦਾਸ ਡਹਾਇ ਦੀਨ॥ ਬਰ ਬਿੱਪਰ ਬੈਠ ਅਵਲੋਕ ਰੂਪ। ਮਨ ਮੋਹਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਿਹਨ ਅਨੂਪ॥੩੧॥ ਜਿਤ ਕਹਿਓ ਪੁਰਾਨਨ ਮਹਿ ਸੁਭਾਇ। ਤਿਮ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਗੁਰਯੁਤ ਸੁਹਾਇ॥ ਆਕਰਖ ਸੁਚਿੱਤ ਧਰ ਬਸਾਹਿ ਲੇਤ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਮਰਥ ਲਖ ਬਲ ਨਕੇਤ॥੩੨॥ ਤਬ ਦਿਆਸਿੰਧ ਬੁਝਿਯੋ ਸੁਤੋਨ। ਦਿਜ ਜੂ ਕਹੋ ਤੁਮ ਇਸਟ ਕੋਨ॥ ਕਿਨ ਕੇ ਅਰਾਧ ਸੇਵਤ ਮਹਾਨ। ਕਿਸ ਨਿਕਟ ਚਹਤ ਆਪਨ ਕਲਿਆਨ॥ ਦਿਜ ਕਹੈ ਸੁ ਕੇਸਵਦਾਸ ਫੇਰ। ਹਮ ਇਸਟ ਚੰਡਕਾ ਸਭ ਵਡੇਰ॥ ਜਹਿ ਨਿਕਟ

ਜਾਚਤੇ ਦੇਵ ਸਰਬ। ਜਹਿ ਬੰਡ ਕੀਨ ਸਤ੍ਰੁਨ ਗਰਬ॥੩੪॥ ਤਿਸ ਜਗਤ ਮਾਤ ਕੇ ਸੁਖ
ਸਥਾਨ। ਹੈ ਜ਼ਾਲਾ ਮੁਖੀ ਰਚਯੋ ਜਹਾਨ॥ ਤਿਸ ਦਰਸ ਪਰਸ ਬਹੁਰੋ ਸੁਧਾਰ। ਅਰ
ਦੇਸ ਦੂਰ ਤਜ ਕੈ ਪਧਾਰ॥੩੫॥ ਸਭ ਆਦਿ ਸਕਤ ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ। ਬਹੁ ਆਦਿ ਜਾਹਿ
ਕੀ ਕਰਤ ਸੇਵ॥ ਲਿਵ ਲਗਹਿ ਸਦਾ ਤਿਸ ਨਾਮ ਕੇਰ। ਮੈਂ ਕਰੋ ਧਿਆਨ ਪੂਜਾ ਘਨੇ
ਰ॥੩੬॥ ਸੁਨ ਗੁਰੂ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨ ਤਾਂਹਿ। ਜਗ ਮਾਤ ਪੂਜ ਬੇ ਹਮੇਂ ਚਾਹਿ॥ ਜਿਸ
ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੋਇ ਦਰਸ ਦੇਹ। ਅਹੋਰ ਰੂਪ ਬਰ ਮਾਂਗ ਲੇਹ॥੩੭॥ ਤੁਮ ਪੈ ਬਿਧਾਨ
ਇਹ ਸਗਲ ਆਇ। ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਭ ਬਿਧ ਬਹਾਇ॥ ਚਹੀ ਯਹਿ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤਵ
ਜਿਤਕ ਕੇਤ। ਜੋ ਸੁਭਗ ਹੋਇ ਕਹੀਯਹੁ ਤਿਤੇਕ॥੩੮॥ ਜਿਮ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਅਰ ਹਵਨ
ਹੋਇ। ਰਹਿ ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਲਗ ਕਹਹੁ ਸੋਇ॥ ਗਨ ਦਿਜਨ ਭਨੀ ਮਹਮਾਂ ਤੁਹਾਰ।
ਬਿਧ ਚੰਡ ਪੂਜ ਬੇ ਮਹਿ ਉਦਾਰ॥੩੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਤਿਸ ਕੇਰ।
ਤਦ ਦੁਰਗਾ ਉਸ ਨੈ ਕਹੀ ਸਭ ਤੇ ਅਧਕ ਦਲੇਰ॥੧੦॥
ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਤਿਨ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਜਾਨਤ ਬਿਧ ਸੋਇ।
ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸੁਖ ਦਾ ਹੋਇ॥੧੧॥
ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹਾ ਰਿਦੇ ਦਾ ਭੇਦ।
ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੋ ਜੋ ਵਿਧ ਦੱਸੇ ਵੇਦ॥੧੨॥
ਕਿਆ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਬੁਠ ਹਨ ਜੋ ਹਨ ਪਰੰ ਪਰਾਨ।
ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਇਏ ਸੁਨਦੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ॥੧੩॥

ਤੰਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਸਿੱਧ।
ਟੁੱਟੀ ਥੀ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਆਖ ਕਾਰਨ ਗਿੱਧ॥੧੪॥
ਜੋ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਕਥਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਭਾਵ।
ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਆਖਸਾਂ ਬਿਨ ਪਖ ਪਾਤ ਲਗਾਵ॥੧੫॥

ਚੌਪਈ

ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਮਹਿ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧ। ਤੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਅਪਨੇ ਸੋਧ॥
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵੈ ਐਸੇ। ਬਾਗ ਮਾਹਿ ਪੰਡਤ ਆ ਬੈਸੇ॥
ਕਰ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਐਸੀ ਭਾਰੀ। ਮੈਂ ਨਾ ਜਾਊਂ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ॥
ਪਰ ਜੇ ਗੁਰ ਹਨ ਗੇ ਅਵਤਾਰ। ਮਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਬੁੱਝਨ ਹਾਰ॥
ਤਾਂ ਆਪੇ ਆ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੈਂ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬਾਗ ਮਹਿ ਆਵੈਂ॥
ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਤਾ ਆਇ। ਆਪੇ ਗਏ ਬਾਗ ਮਹਿ ਧਾਇ॥
ਓਸ ਸਮਯ ਸਿੱਖਾਂ ਸੀ ਕਹਾ। ਜਿਨ ਨਹਿ ਭੇਦ ਬਿੱਪ ਦਾ ਲਹਾ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਐਥੇ ਮੰਗਵਾਓ। ਆਪ ਓਸਦੇ ਪਾਸ ਨ ਜਾਓ॥
ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਯਹ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ। ਆਦਰ ਕਰੋ ਗੁਣੀ ਕੋ ਜਾਇ॥
ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਗਯਾਨੀ ਸਮਹਾਨਾ। ਕਰਨਾ ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਅਭਮਾਨਾ॥

ਤਾਂਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਗਏ। ਤਿਸਤੇ ਬਿਧ ਸਭ ਪ੍ਰਛਤ ਭਏ॥੭੬॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਉਲਟ ਸੰਤੋਖ ਹਰਿ ਕਹਿਤ ਬੁਲਾਇਆ ਬਿੱਧ।

ਦਿਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭੇਜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਣਾ ਆਧਿਪ॥੭੭॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੀ। ਬੂਠਾ ਕਥਨ ਕੌਨ ਕਾ ਨਾਹੀ॥

ਆਪਸ ਮੈਂ ਨਹਿ ਮਿਲਦੇ ਦੋਇ। ਫਿਰ ਕਰੁ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਕਿ ਆਹੋਇ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਪੰਡਤ ਆਯਾ ਪਾਸ। ਅਪਨੇ ਮਨਦੇ ਨਾਲ ਹੁਲਾਸ॥

ਧਰਾ ਨਲੋਰ ਗੁਰੂ ਪਗ ਆਗੇ। ਕਹਿ ਕਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਡਭਾਗੇ॥

ਤਦ ਚੌਕੀ ਗੁਰ ਪਾਸ ਡਹਾਕੇ। ਪੁੱਛੀ ਉਸਥੋਂ ਪਾਸ ਬਠਾਕੇ॥

ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਟ ਕੌਨ ਹੈ ਪੰਡਤ। ਅਰ ਕਿਸਕੋ ਤੁਮ ਹੋ ਜਗ ਮੰਡਤ॥

ਤਬ ਤਿਨ ਅਪਨੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਦੇਵੀ ਦੱਸੀ ਜਗ ਵਖਿਆਤਾ॥

ਅਰ ਤਿਸਦਾ ਜੋ ਮੁੱਖ ਸਥਾਨ। ਜੁਲਾ ਮੁਖੀ ਬਤਾਇਆ ਆਨ॥

ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਉਸਨੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ। ਅਪਨਾ ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਕਰ ਲੀਨਾ॥

ਮੈਂ ਪੂਜਾ ਕੀ ਸਭ ਵਿਧ ਜਾਨੋਂ। ਅਰ ਨਿਜ ਕੋ ਤਿਸ ਸੇਵਕ ਮਾਨੋਂ॥੭੮॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵਦੀ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਚਾਲ।

ਨਾਲ ਜੁਗਤ ਦੇ ਦੱਸਯਾ ਖੋਲ੍ਹ ਆਪਨਾ ਹਾਲ॥੭੯॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਜੋ ਮੁਖ ਸਥਾਨ। ਕੀਤੀ ਜੁਲਾ ਮੁਖੀ ਬਥਾਨ॥

ਤਾਂ ਓਥੇ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਸੀ ਕਿਉਂ ਪਿਆ॥

ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਜੋ ਸੀ ਗੌਣ। ਪੂਜਨ ਆਯਾ ਉਸਦਾ ਭੈਣ॥

ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੁੰਦੀ। ਸੀ ਕੁਛ ਬਾਤ ਓਸਨੇ ਹੁੰਦੀ॥

ਤਾਹੀਂ ਆਇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਗ। ਅਪਨਾ ਘਰ ਦਰ ਸਗਲ ਤਿਆਗ॥

ਜਿਸਦੀ ਸੁਨਕੇ ਐਸੀ ਬਾਤ। ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਕਹਾ ਵਖਿਆਤ॥

ਸੁਨ ਪੰਡਤ ਜੋ ਤੂੰ ਬਿਧ ਜਾਨੈ। ਅਰ ਨਿਸਚਾ ਦੁਰਗਾ ਪਰ ਠਾਨੈ॥

ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਚਾ ਦਖਰਾਉ। ਜੋ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਹੈ ਚਾਉ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਭਾਈ। ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰ ਦੇਵ ਮਨਾਈ॥੮੦॥

ਭਾਵ— ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਰਸਪਰ ਇਤਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਜੋ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸੱਚਾ ਕੌਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੌਤਾਨੰਦ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪਰਤੱਗਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਨਨਹਾਰੇ ਹੋਨਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਪ ਆਉਨਗੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਣਗੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਏਧਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਆਇਕੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਉਤਰਿਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਯਸ ਸੁਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਹੋਈ ਅਰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਯਾ ਅਤੇ ਚੌਕੀ ਪਰ ਪਾਸ ਬਠਾਯਾ, ਅਰ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਿਆ,
ਇਸਤੇ ਸੋਚ ਸੱਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਕਿਸਦਾ ਕਥਨ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਬਾਤ ਹੈ ਨਿਰੀ ਬਨਾਵਟ ਮੀਤ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਕੁਰੀਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤ।।੮੧।।
ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਪਾਸ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੋਰ ਦਲੀਲ।
ਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੱਸ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਪੰਥ ਅਪੀਲ।।੮੨।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਵਿ ਜੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਹੀ ਬਨਾਇ।
ਉਸ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੰਦਾ ਹੋਸੀ ਕੁਛ ਭਲ ਭਾਇ।।੮੩।।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਗ ਦੰਬਾ। ਧਰਤ ਅਕਾਸ ਸਭੀ ਤਦ ਕੰਬਾ।।
ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਧਰਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਲੈ ਹੀ ਆ ਗਈ।।
ਹੱਲੇ ਪਰਬਤ ਨਾਲ ਭੂਚਾਲਾਂ। ਵਗਨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਉਛਾਲਾਂ।।
ਜੈਸੀ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ। ਓਸੀ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਤਾਈ।।
ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੁਨਾਵਾਂ। ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੰਕ ਮਿਟਾਵਾਂ।।੮੪।।

ਯਥਾ :-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਡੇਢ ਪਹਰ ਦਿਨ ਕੇ ਰਹੇ ਨੌਮੀਂ ਆਦਿਤ ਵਾਰ।
ਚੇਤ ਮਾਸ ਪਖ ਸੁਕਲ ਮਹਿ ਵਿਦਤੀ ਜਗਤ ਅਧਾਰ।।੧।।

ਸਵੈਯਾ

ਪੋਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਦਿਸਾ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮੈ ਬਡ ਧੂਲ ਉਡਾਈ। ਘੋਰ ਘਟਾਂ ਚਹੂੰ ਓਰ
ਘਨਾ ਘਨ ਘੋਖਤ ਘੋਖ ਘਨੇ ਘੁਘਰਾਈ। ਦੀਰਘ ਦਾਰਨ ਨਾਦ ਦਸੇ ਦਿਸ ਔਕੜ ਕਿਓਂ
ਤੜਤਾ ਤੜਫਾਈ। ਏ ਸਭ ਲੱਛਨ ਬੀਚ ਅਕਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ ਭਏ ਡਰਦੇ ਸਮਦਾਈ।।੨।।
ਭੂਮ ਬਿਖੇ ਭੁਵਚਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਭਯੋ ਭਯ ਦਾ ਸਮਦਾਈ। ਡੋਲ ਡਗਾ ਮਗ ਭੇ
ੜ ਪਹਾੜ ਦੜਾ ਦੜ ਸਿੰਗ ਟੁਟੇ ਅਧਕਾਈ।। ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਉਛਲੇ ਛਲਕੇ ਮਛ ਕੱਛ
ਪਰਾਛਸ ਯੋ ਡਰ ਪਾਈ। ਕਾਨਨ ਤੇ ਉਖਰੇ ਤਰ ਦੀਰਘ ਮੂਲ ਮਹਾਂਦਿਕ ਕਾਂਡ
ਬਢਾਈ।।੩।। ਯੋ ਨਭ ਭੂਮ ਮੈਂ ਸੋਚ ਪਰਯੋ ਚਹੁ ਚੌਕ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਲੈ ਕਰ ਮਾਨਿਯੋ।
ਦੀਰਘ ਨਾਦ ਸੁਨਿਯੋ ਸਭ ਹੂੰ ਬਿਸ ਮੈਂ ਸਭ ਹੋਇ ਕਛੂ ਨਹਿ ਜਾਨਿਯੋ।। ਫੂਟ ਪਰੇ
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੀ ਕੈ ਬਚ ਜਾਇਕ ਨੂੰ ਅਮ ਭਾ ਬਲ ਠਾਨਿਯੋ। ਕੋ ਉਤਪਾਤਨ ਹੇਤ ਮਹਾਨ
ਭਯਾਨ ਬਿਨਾਸ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨਿਯੋ।।੪।।”

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਿਆ ਪਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕੀਆ ਬਰਖੱਲ।
ਸਾਰਾ ਮਨ ਤਨ ਕੰਬਦਾ ਸੁਨ ਕੇ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ।।੮੫।।
ਫਿਰ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਝੂਠ ਕਦ ਹੋਸਨ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ।

ਜਿਸਨੂੰ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੇ ਕਰਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਖਾਨ॥੮੬॥
 ਅਰ ਸਰਧਾਲੂ ਪੁਰਖ ਜੋ ਸੁਨ ਕਰ ਹੋਨ ਅਨੰਦ।
 ਤੇਰੇ ਆਖਨ ਤੇ ਕਦੋਂ ਹੋ ਜਾਸਨਗੇ ਬੰਦ॥੮੭॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਬੂਠ ਦੇ ਕੰਨ ਇਨ ਕੁਤਰੇ ਖੂਬ ਬਨਾਇ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਭੋਲੇ ਮਾਣਸਾਂ ਲੀਤਾ ਠੀਕ ਫਸਾਇ॥੮੮॥

ਦਵੈਯਾ

ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਈ ਉਸਨੇ ਧੂੜ ਅਕਾਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਅੰਧੇਰੀ ਲਿਆਇਆ
 ਕੰਬੀ ਧਰਤੀ ਸਾਰੀ॥ ਬੱਦਲ ਖੂਬ ਚੜ੍ਹਾਇ ਦਿਖਾਏ ਅਰ ਬਿਜਲੀ ਕੜਕਾਈ। ਲਿਆਇ
 ਭੂਚਾਲ ਪਹਾੜ ਉਡਾਕੇ ਸਾਰੀ ਖਲਕ ਡਰਾਹੀ॥੮੯॥ ਬਣ ਭੀ ਚੁਕ ਉਖੇੜ ਬਨਾਏ
 ਪਰਬਤ ਖੂਬ ਉਡਾਏ। ਸਾਰੇ ਜਗ ਮਹਿ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਕੇ ਪੂਲੇ ਚੁਕ ਲਿਆਏ॥ ਐਸੇ ਢੰਗ
 ਨਾਲ ਉਨ ਰਚਕੇ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ। ਮਾਨੋਂ ਅਪਨੇ ਅਖੀਂ ਦੇਖੀ ਬੈਠ ਹਕੀਕਤ
 ਸਾਰੀ॥੯੦॥ ਸਾਲ ਡੇਢ ਸੈ ਮਗਰੋਂ ਉਸਨੇ ਜਦ ਸੀ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇਆ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ
 ਸਾਰਾ ਉਸਨੇ ਚੁੱਕ ਤੁਫਾਨ ਗੁੰਦਾਇਆ॥ ਕੋਨ ਸਬੂਤ ਏਸ ਦੇ ਅੰਦ੍ਰ ਜੋ ਸੱਚਾ ਹਸ
 ਜਾਨੈ। ਕੇਵਲ ਰਚਨਾਂ ਇੱਕ ਕਵੀ ਦੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਛ ਠਾਨੈ॥੯੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਲਿਖਦੇ ਏਸ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਕਲਮ ਪਕੜਦਾ ਕੋਣ।
 ਬੈਠੇ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ ਦੇ ਉਲਟਾਏ ਤ੍ਰੈਭੋਣ॥੯੨॥
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਪਕੜ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਕਲਮ ਸੁਮਾਲ।
 ਜਿਸਦੀ ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਦੇਈਏ ਤੁਧ ਮਸਾਲ॥੯੩॥

ਯਥਾ :-

ਸਵੈਯਾ

ਜਬ ਆਇ ਸਮਾਂ ਵਹੁ ਠੀਕ ਗਿਆ ਤਬ ਸਾਂਤਿ ਮਹਾਂ ਧਰਨੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਨਭ ਮੰਡਲ
 ਸਾਫ ਨ ਪੋਨ ਚਲੀ ਧਰ ਪੈ ਸਗਲੀ ਤਬ ਪੂਲ ਦਬਾਹੀ॥ ਸਭਕੇ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਆਨੰਦ
 ਭਯੋ ਡਰ ਖੋਇ ਗਏ ਸੁਖ ਬੇਲ ਫਲਾਈ। ਘਰ ਹੀ ਘਰ ਹੋਤ ਆਨੰਦ ਮਹਾਂ ਮਿਲ
 ਦੇਖਤ ਲੋਗ ਕਹੈ ਧਨ ਮਾਹੀ॥੯੪॥ ਨਹਿ ਪਾਤ ਹਲੈ ਨਹਿ ਵਾਯੂ ਚਲੇ ਰਵਿ ਜੋਤਿ
 ਭਲੇ ਨਭ ਮੈਂ ਚਮਕਾਵੈ। ਸਭ ਸਿੰਧ ਅਚੱਲਨ ਹੱਲਤ ਹੈ ਮੱਛ ਕੱਛ ਮਹਾਂ ਜਲ ਮੈਂ ਸੁਖ
 ਪਾਵੈ। ਬਣਪੁੰਜ ਮਹਾ ਤਬ ਫੂਲ ਰਹੇ ਮਨੋਂ ਰੂਪ ਬਸੰਤ ਆਨੰਤ ਦਿਖਾਵੈ। ਇਸ ਭਾਂਤ
 ਭਲੇ ਜਗ ਸਾਂਤਿ ਭਯੋ ਜਗ ਮਾਤਕੁ ਆਵਨ ਭਾਵ ਬਤਾਵੈ॥੯੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਹੋ ਅਸਾਡੀ ਬਾਤ ਮਹਿ ਅਹੇ ਕੋਨ ਸਾ ਦੋਸ਼।
 ਸਾਂਤਿ ਰਹੀ ਜੇ ਤਿਸ ਸਮਯ ਬਦਲੇ ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ਼॥੯੬॥
 ਕੇਵਲ ਮਨ ਉਸ ਕਵਿ ਦੇ ਆਇ ਗਈ ਇਹ ਗੱਲ।
 ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਈਏ ਪਾ ਕਰਕੇ ਬਰ ਬੱਲ॥੯੭॥
 ਜਿਸਤੇ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਘੜਾ ਮਸੋਦਾ ਏਹ।

ਆਖੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗਤੇ ਉਡਾਕੇ ਖੇਹ॥੬੮॥
 ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਾਰੇ ਭੋਦੁਆਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸਭ ਸੱਚ।
 ਹੀਰਾ ਕਰਕੇ ਬੇਚਿਆ ਕਵਿ ਨੇ ਅਪਨਾ ਕੱਚ॥੬੯॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਸਮਝ ਤੂੰ ਗੱਲ ਨ ਹੋਈ ਕੁੱਝ।
 ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਜਨਾਂ ਦੀ ਧਾਮੜ ਪ੍ਰਮੜ ਬੁੱਝ॥੧੦੦॥
 ਨਾਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਨਾਂ ਕੁਛ ਮਚਾ ਘਮੰਡ।
 ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਫੈਲਾ ਆਲ ਪਖੰਡ॥੧੦੧॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੇਰੇ ਮਨ ਨਹਿੰ ਲੱਗਦੀ ਏਹੁ ਤੁਸਾਡੀ ਥਾਤ।
 ਜੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ॥੧੦੨॥
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਕਾਲਕਾ ਸਭਨਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ।
 ਪਰ ਇਕ ਤੈਂ ਇਸ ਓਰਤੇ ਮੀਟ ਲਈ ਹੈ ਅੱਖ॥੧੦੩॥
 ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦਾ ਸਮਾਂਚਾਰ ਹੋ ਜੋਇ।
 ਸੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ ਤੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ॥੧੦੪॥

ਯਥਾ :-

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ

"ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗ ਰਾਨੀ ਸਭ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਜਗ ਬਰ ਦਾਨੀ ਭੂਰ ਪ੍ਰਭਾ। ਕਿਆ ਸੂਰਜ ਇੰਦ੍ਰੇ
 ਹੋਨ ਮਨਿੰਦਰੈ ਪਿਖ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦ੍ਰੇ ਦੇਵ ਸਭਾ॥ ਕਿਆ ਪਾਵਕ ਰਾਸੈ ਤੜਤਾ ਭਾਸੈ ਕਹਾ
 ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਹੁਵੈ ਸਮਤਾ। ਕਹਿ ਨਦਰਿਨ ਠਹਰੈ ਝਾਂਕਤ ਹਰਹੈ ਅੰਗਨ ਬਹਿਰੈ ਧ੍ਰਿਤ
 ਜਮਨਾ॥੫॥ ਜੁਗ ਚਰਨ ਬਿਸਾਲਾ ਨਖਨ ਕਰਾਲਾ ਜੰਘਨ ਤਾਲਾ ਤੂਰ ਜਥਾ। ਕਟਮੈ
 ਅਲਬਾਲਾ ਹਾਡਨ ਮਾਲਾ ਪਿਖ ਭੈ ਹਾਲਾ ਉਦਰ ਤਥਾ॥ ਪ੍ਰਿਸਟੀ ਪਰ ਬਾਲਾ ਲਟਕੇ
 ਜਾਲਾ ਦੀਰਘ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸਜਾ। ਤਰਕੇ ਜਲ ਡਾਲਾ ਮੁੰਡਕ ਬਯਾਲਾ ਹੈ ਬਡ ਬਯਾਲਾ
 ਅਸਟਭੁਜਾ॥੬॥ ਗਰ ਮੈਂ ਧਰਮਾਲਾ ਮੁੰਡਨ ਜਾਲਾ ਬਹੁਤ ਕਰਾਲਾ ਦਾੜ ਵਡੀ। ਦੰਤਨ
 ਕੀ ਪਾਲਾ ਖਰੀ ਕੁਢਾਲਾ ਦੀਰਘ ਜੁਵਾਲਾ ਤੁੰਡ ਛਡੀ॥ ਕ੍ਰਿਕਟੀ ਚਢ ਭਾਲਾ ਲੋਚਨ
 ਲਾਲਾ ਸੀਸ ਬਿਸਾਲਾ ਬਾਲ ਮਹਾਂ। ਤਨ ਸਭ ਬਿਕਰਾਲਾ ਦਿਸ ਪਤ ਵਾਲਾ ਕਰ
 ਕਰਵਾਲਾ ਲਾਹ ਜਹਾਂ॥੭॥ ਗਨ ਜੋਗਨ ਸੰਗਾ ਤਨ ਜਿਨ ਨੰਗਾ ਮਹਾਂ ਕੁਰੰਗਾ ਨਾਚਤ
 ਹੈਂ। ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਰੇਤਾ ਕੇਤਕ ਕੇਤਾ ਗਾਹ ਕਰ ਲੇਤਾ ਮਾਂਚਤ ਹੈਂ। ਮੁਖ ਹੜ ਹੜ
 ਹਾਸੈ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਫਿਰ ਚਹੁ ਪਾਸੈ ਕੀੜ ਕਰੇਂ। ਬਹੁ ਬੀਰ ਬਿਲਾਸੈ ਦੋਇ ਪਚਾਸੈ
 ਅੱਗ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਮੋਦ ਧਰੈਂ॥੮॥ ਕਰਤੀ ਭੂਮ ਚਾਲਾ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲਾ ਸਿੰਘ ਉਤਾਲਾ
 ਫੋਰਤ ਹੈ। ਗਰਜਤ ਰਵ ਭਾਰੀ ਭੀਖਨ ਕਾਰੀ ਗਣਨ ਅਗਾਰੀ ਤੋਰਤ ਹੈ॥ ਜਿਤ ਕਿਤ
 ਦਮ ਕੰਤੀ ਜੁਲਬਮੰਤੀ ਭੈ ਬਰਧੰਤੀ ਆਵਤ ਹੈ। ਕਿਲ ਕਿਤ ਕਿਲ ਕਾਰੀ ਡਾਕਨ ਡਾਰੀ
 ਬੋਗ ਜੁਧਾਰੀ ਪਾਵਤ ਹੈ॥੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਭੀਮ ਭੇਖਤ ਭੈ ਹਰਾ ਗਿਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਹਿ।
 ਖਰੀ ਭਈ ਬਰ ਬ੍ਰਹ ਬਚ ਉਚੇ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ॥੧੦॥ ਆਦਿ

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਕੈਸਾ ਰੂਪ ਧਰ ਅਰ ਕਿਸ ਭਾਂਤ ਕਰਾਲ।।

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਕਾਲਕਾ ਧਰ ਹੁੰਡਨ ਕੀ ਮਾਲ।।੧੦੫।।

ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਖੜ ਗਈ ਚੜ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਬਲਧਾਰ।

ਜਿਨ ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਤ ਰਾਕਸ ਹਨੇ ਹਜ਼ਾਰ।।੧੦੬।।

ਇਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਣ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।

ਕਠਨ ਬਨੀ ਜੋ ਪਕੜ ਦੀਆਂ ਭਗਤਨ ਕੀ ਬਾਂਹਿ।।੧੦੭।।

ਭਾਵ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਦੇਵੀ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਗਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਪਾਕੇ ਆਈ ਜਿਸ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਜਲੀ ਜੈਸੀ ਸੀ ਅਰ ਪਿੱਠ ਪਰ ਵਾਲ ਖੜੇ ਸੇ ਹਸਦੀ ਹੋਈ ਨੰਗੀ ਕਲਜੋਗਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਚਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਸੱਪ ਅਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੀ ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਅੱਗੇ ਉਛਾਲਦੀ ਪਹਾੜ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਆ ਖੜੀ ਸੀ, ਜਦ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸੱਚ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੀ ਆਈ ਸੀ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸਾ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗ ਮਾਤਾ ਅਭਰਾਮ।

ਜਿਸ ਨੇ ਅਟ ਪਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਤੇ ਆਕੇ ਕਾਮ।।੧੦੮।।

ਦਵੈਯਾ

ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਭਾ ਲੰਕਰ ਆਹੀ ਸੂਰਜ ਮਾਤ ਕਰਾਇਆ। ਅਗਨ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਸਮ ਚਮਕੀ ਦੇਖਤ ਨੈਨ ਮੁਦਾਇਆ।। ਦੇ ਲੱਤਾਂ ਅਰ ਨੌਹ ਸੇ ਵੱਡੇ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਾਈ। ਕਿਆ ਉਹ ਸੂਪਨਾਖਾਂ ਸੀ ਦੂਜੀ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰ ਦੇ ਆਈ।।੧੦੯।। ਤਾੜ ਰੁੱਖ ਸਮਲੰਬੀ ਲੱਤਾਂ ਸੱਪ ਲੱਕ ਲਟਕਾਏ। ਕਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਪ ਦਿਖਾਕੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਡਰਾਏ।। ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਪਾ ਮਾਲਾ ਕਿਆ ਸ਼ੋਭਾ ਉਨ ਪਾਈ। ਭੈੜੀ ਗੀਤ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੁ ਖਾਂ ਕਿਉਂ ਸੀ ਆਈ।।੧੧੦।। ਕਿਆ ਮੂੰਗਾ ਅਰ ਮੋਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਸੀ ਜੋ ਆਏ। ਤਾਂ ਕੋਡੇ ਲੈ ਅਖੇ ਕੋਕਲੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹਾਰ ਗੁੰਦਾਏ। ਵੱਡੀ ਦਾੜਾਂ ਦੰਦ ਕੁਢੰਗੇ ਮੁਖ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਗਾੜਨ।। ਚਾਟੇ ਵਰਗਾ ਢਿੱਡ ਕੱਢ ਕਿਆ ਲੱਗੀ ਚੋਧਰ ਸਾੜਨ।।੧੧੧।। ਫਿਰ ਜੋ ਰੂਪ ਕਰੂਪ ਬਨਾਕੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਅਗਨ ਜਲਾਯਾ। ਕਿਆ ਉਹ ਮੂਰ ਸੀ ਚੁਰ ਯਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਕੈ ਤੰਦੂਰ ਤਪਾਯਾ।। ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਗੜੇਦੇ ਕਰੀਆਂ ਅਰ ਭੋਹਾਂ ਚੜਵਾਕੇ। ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਦੱਸ ਪਿਆਰੇ ਐਸੀ ਸ਼ਾਨ ਦਿਖਾਕੇ।।੧੧੨।। ਉੱਪਰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਬਾਲ ਜਾਲ ਸਮ ਜੋ ਸਨ ਉਸੇ ਉਗਾਏ। ਸੋ ਤੂੰ ਦੱਸ ਸੇਹ ਸਮ ਹੋਕੇ ਕੀ ਫਲ ਉਸਨੇ ਪਾਏ। ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਕਿਆ ਹੱਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਇਆ। ਸੱਗੋਂ ਦੇਵੀ ਪਣ ਦੇ ਤਾਈਂ ਚਾਇ ਕਲੰਕ ਲਗਾਇਆ।।੧੧੩।। ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਚੁੜੇਲ ਭੂਤਨੀ ਯਾ ਡਾਇਨ ਹੋ ਕੋਈ। ਦੱਸੇ ਭਲਾ ਭਵਾਨੀ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕਦੇ ਅਜੇਹੀ ਹੋਈ।। ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਨਾਰ ਕਦੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਹ ਨੱਸ ਪਾਸ ਤੇ ਜਾ ਸੋ ਕੋਸ ਖਲੋਵੇ।।੧੧੪।। ਫਿਰ ਈਸ਼ੁਰ ਜੋ ਸਤ ਚਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਅਰ ਆਨੰਦ

ਸਰੂਪਾ। ਕਿਉਂ ਕਰ ਅਪਨੀ ਨਾਹ ਬਨਾਵੇ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਕਰੂਪਾ।। ਮਾਨਸ ਖਾਣੇ ਪੁਰਖ
 ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨਗੇ ਘੋਰੀ। ਖੋਪਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਨ ਮੰਗਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਏ ਮੋਰੀ।।੧੧੫।।
 ਸਾਰੇ ਉਤੱਮ ਪੁਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੁਰਕਾਂਦੇ। ਨੇੜੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸ
 ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਾ ਪਾਂਦੇ।। ਫਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਕਿਆ ਇੱਛਾ ਐਸੀ ਕਾਲ ਕਰਾਲੀ। ਜੱਤਲ
 ਦਾਂਦੇ ਕਾਲੀ ਹਾਂਡੀ ਅਪਨੇ ਸੋਂ ਪਰਨਾਲੀ।।੧੧੬।। ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਜੇਹੀ ਕੋਕੇ ਤੇਹੇ ਹੋਏ
 ਬੱਚੇ। ਨੰਗ ਧੜੰਗੇ ਆਇ ਭੂਤਨੇ ਨਾਲ ਓਸਦੇ ਨੱਚੇ।। ਓਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰੂਪਾਂ
 ਨੱਚਨ ਜੋ ਕਲ ਜੋਗਨ। ਨਾਂਸੀ ਖੁਸੀ ਦਖਾਵਨ ਹਾਰੀ ਸੀ ਉਹ ਭਾਰੀ ਸੋਗਨ।।੧੧੭।।
 ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਜੋਗਨਾਂ ਰਲਕੇ ਸੀ ਜੋ ਨਾਹ ਰਚਾਇਆ।। ਕਿਆ ਤੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸੇ ਡਿੱਠੇ
 ਜਿਸ ਪਰ ਗਿੱਧਾ ਪਾਇਆ।। ਯਾ ਕੋਈਸੀ ਬਯਾਹੁ ਰਚਾਇਆ ਯਾ ਸੀ ਰਾਸ ਪਵਾਈ।
 ਸੀ ਵਰ ਦੇਣੇ ਕਾਰਨ ਸੱਦੀ ਕਿਉਂ ਨੱਚਨ ਨੂੰ ਆਈ।।੧੧੮।। ਕੇਹੜਾ ਸਮਾਂ ਨਾਚਦਾ
 ਹੈ ਸੀ ਜੋ ਸੀ ਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ। ਭਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਚ ਨੱਚਨਾ ਹੈ ਡਾਢੀ ਮਗਰੂਰੀ।। ਐਵੇ
 ਹਿੜ ਹਿੜ ਹਾਸਾ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਾਹੀਂ ਨਾਰਾਂ।। ਫਿਰ ਜਦ ਚਾਰ ਚੁਵੇਹੇ ਫਿਰਦੇ ਜਿੰਨ
 ਭੂਤ ਬਝ ਡਾਰਾਂ।।੧੧੯।। ਇਤਨੇ ਹੀ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਕਰ ਨਾਹਰ ਗਣ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲੀਤੇ
 । ਥੀਰ ਬਵੰਜਾ ਭੀ ਜਿਨ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਲਏ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ।। ਮੂੰਹੋਂ ਛੱਡਦੀ ਲਾਟਾਂ ਲੰਬੀ
 ਅਰ ਮਾਰੇ ਕਿਲਕਾਰੀ। ਐਸੇ ਚਾਲੇ ਚਲਦੀ ਹਲਦੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਜਾਇ ਪਹਾਰੀ।।੧੨੦।।

ਚੌਪਈ

ਰੂਪ ਅਜੇਹਾ ਜੋ ਤਿਨ ਕੀਤਾ। ਕਹੁ ਖਾਂ ਕਯਾ ਫਲ ਉਸਤੇ ਲੀਤਾ।।
 ਉਸ ਤੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਭਾਈ। ਜੋ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ।।
 ਸੁੰਦਰ ਕਵਲ ਬਦਨ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਲੇ। ਸੀਲਵੰਤ ਸੋਭਤ ਪਟ ਪੀਲੇ।।
 ਅਰ ਬਹੁ ਮੇਲ ਮਣੀ ਗਲ ਮਾਹੀਂ । ਮਾਲਾ ਹਾਥ ਫੜੀ ਸੁਭ ਜਾਹੀਂ ।।
 ਗੌਰ ਵਰਨ ਤਨ ਅਥਕ ਅਨੂਪਾ। ਮ੍ਰਿਦ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕਰ ਸੁਖ ਰੂਪਾ।।
 ਹੋਤ ਅਨੰਦ ਰਿਦਾ ਜਨ ਕੇਰਾ। ਮਹਾਂ ਨੀਤ ਮਹਿ ਜਿਸੇ ਵਸੇਰਾ।।
 ਗਲ ਮਹਿ ਮੋਤਨ ਮਾਲ ਸੁਹਾਈ। ਰਤਨ ਜੜਤ ਸਿਰ ਤਾਜ ਸੁਹਾਈ।।
 ਸਾਥ ਸੁਸੀਲ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਰੀ। ਮਾਨਹੁ ਕਰਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਸਾਰੀ।।
 ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੇ । ਮੈਂ ਦੇਵੀ ਹਾਂ ਖਰੀ ਅਗਾਰੇ।।
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਕਲਜੁਗ ਮਾਹੀਂ । ਬਿਨ ਤੁਮਰੇ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਹੀਂ ।।
 ਇਨ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਨਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਭਲਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਚੀਨਾ।।
 ਐਸੀ ਰੀਤੀ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ। ਜਿਸਕੇ ਬਲ ਮੁਖ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ।।
 ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਕੋ ਖੀਰ ਖਵਾਓ। ਪੂੜੇ ਘਿਉ ਦੇ ਚਾਇ ਪਕਾਓ।।
 ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਕਾਓ ਜਾਕੇ। ਭੋਜੋ ਧਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਜਾਕੇ।।
 ਅਰ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ ਇਹ ਤਲਵਾਰ। ਜਿਸਕੇ ਬਲ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰ।।
 ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਮੁੜ ਫੇਰ। ਬਹੁਤੀ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ ਦੇਰ।
 ਇਤਨਾ ਕਹਕੇ ਹੁੰਦੀ ਲੋਪ। ਮਤਾ ਪਕਾਕੇ ਅਪਨਾ ਗੋਪ।।
 ਫਿਰ ਕਿਆ ਹਾਨ ਓਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਖੁਲੇ ਝਾਟੇ ਥੋਂ ਸਿਰ ਗੁੰਦੀ।।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਦਸ ਮੱਚ ਸਮਝਾਇ। ਕਿਹੜੀ ਸੂਰਤ ਹੈ ਸੁਖਦਾਇ।।
 ਬਿਨਾਂ ਲਿਹਾਜ਼ ਬਤਾਈਂ ਸੱਚ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਦਾ ਰੋਗਾ ਕੱਚ।।
 ਤਾਂਤੇ ਹੋਰ ਬਾਤ ਨਹਿ ਕਾਈ। ਸੰਤੋਖ ਮਿੱਘ ਦੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਆਈ।।

ਐਸਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਬਤਾਓ। ਜਿਸਤੇ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਪਾਓ।।
ਜਾਨਨ ਲੋਗ ਵਡੀ ਭੈ ਦੰਤੀ। ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਜਗ ਮਾਹਿ ਅਨੰਤੀ।।
ਇਸੀ ਖਆਲ ਪਰ ਬਨਤ ਬਨਾਕੇ। ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸੇ ਆਕੇ।।੧੨੧।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਗਲ ਪਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਅਤਿਬਾਰ।
ਨਹੀਂ ਬੁੱਧ ਦੀ ਬਾਤ ਕੁਛ ਹੈ ਇਹ ਕੰਮ ਗੁਵਾਰ।।੧੨੨।।
ਤਾਂਤੇ ਸਮਝਨ ਚਾਹੀਏ ਕਿਆ ਹੈ ਸੱਚਾ ਕਾਜ।
ਓਸ ਸਮਝ ਪਰ ਸੋਚਕੇ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ।।੧੨੩।।
ਇਹ ਮਨ ਘੜਤ ਬਨਾਵਟਾਂ ਕਰ ਧਰੀਆਂ ਕਵਿ ਝੂਠ।
ਉਸ ਪਰ ਫਸ ਗਏ ਅੱਗ ਜਨ ਜਿਉਂ ਮਰਕਟ ਭਰ ਮੂਠ।।੧੨੪।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਸੰਕਾ ਕਰਲ ਦੀ ਹੈ ਕੀ ਡਾਢੀ ਲੋੜ।
ਜੈਸੀ ਇੱਛਾ ਵਰਤ ਦੀ ਸਕੈ ਨ ਕੋਈ ਮੋੜ।।੧੨੫।।
ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਰੂਪ ਸਭ ਉਸਦੇ ਹਨ ਅਖਤਯਾਰ।
ਅਪਨੀ ਮੂਰਤ ਇੱਕ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਿਨੇਂ ਅਪਾਰ।।੧੨੬।।
ਏਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸੰਬਾਦ।
ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕਰੈਂ ਬਿਬਾਦ।।੧੨੭।।
ਅੱਗੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਭਾਖੇ ਸਿੱਧਾਂਤ।
ਅਰ ਮਾਤਾ ਉਤੱਰ ਦਏ ਸੋ ਸੁਨ ਮਨ ਏਕਾਂਤ।।੧੨੮।।
ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਦਾ ਵਡਾ ਹੈ ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਦੇਖੋ ਕਿਆ ਹੈ ਦੱਸਦਾ ਹਿਸ ਪਰ ਅਧਕ ਹੁਲਾਸ।।੧੨੯।।

ਯਥਾ :-

ਚੌਪਈ

“ਜੈ ਜਗ ਦੰਭਾ ਕੈ ਗੁਰ ਖਰੇ। ਸਕਲ ਰੂਪ ਕੇ ਦੇਖਨ ਕਰੇ।।
ਏਕ ਵਾਰ ਨਖ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹੋਰ। ਨਮੋਂ ਕਰਤ ਚਖ ਮੀਚੇ ਫੇਰ।।੧੧।।
ਹਾਥ ਜੋਰ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਰਹੇ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੇਵੀ ਲਹੇ।।
ਪਲਟਯੋ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਪੁਨ ਰੂਪ। ਕੰਚਨ ਬਰਨੀ ਭਈ ਅਨੂਪ।।
ਚੜੀ ਸਿੰਘ ਧਰ ਆਯੋਧ ਕਰੇ। ਚਾਰ ਚੰਦ੍ਰਾ ਭਾਲ ਛਬ ਧਰੇ।।
ਮਾਂਗ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਵੇਂ ਅਬ ਤੋਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਰਿਝਾਯੋਂ ਮੋਹੀ।।੧੩।।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਸਿਮਰਹੁ ਸੋਇ। ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਹਹੁਸਪੁਰਨ ਹੋਇ।
ਮ੍ਰਿਦ ਬਚ ਮੋਦ ਭਰੇ ਸੁਨ ਫੇਰ। ਬੋਲ ਬਿਲੋਚਨ ਦਰਸਨ ਹੋਗ।।੧੪।।
ਦਿਹੁ ਵਰ ਮਾਤਾ ਪੰਥ ਉਪਾਵਉ। ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੋ ਤੇਜ ਖਪਾਵਉ।
ਤੁਮ ਕਰਤੇ ਅਸ ਆਯੁੱਧਪਾਵੇ। ਜਿਹ ਪਖਾਰਨਿਜ ਪੰਥਪਲਾਵੇ।।੧੫।।
ਸਦਾ ਸਹਾਇ ਪੰਕ ਕੀ ਕੀਜੈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧੈ ਇਹੀ ਵਰਦੀਜੈ।।
ਤੋਹਿ ਚਰਤ ਬਸਹਿ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਸਿਮਰਹੁ ਜਿਨਕੋ ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ।।੧੬।।

ਇਸ ਸੁਨ ਹਸੀ ਵਾਕ ਸੁਭ ਕੀਨੋ। ਪੰਥ ਸਕੇਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਦੀਨੋ॥

ਪੂਨਾ:

ਇਸ ਮਹਿ ਭੇਦ ਇਤਕ ਰਹਿ ਗਇਓ। ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਸ ਦ੍ਰਿਗ ਮੀਚਸ ਭਇਓ॥

ਯਾਤੇ ਤੁਵ ਤਨ ਤਿਆਗਨ ਪਾਛੇ। ਚਾਲੀ ਵਰਸ ਬਿਤੇ ਜਬ ਆਛੇ॥੧੬॥

ਵਧੈ ਪੰਥ ਜਗ ਵਿਖੈ ਬਿਸਾਲਾ। ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਤਨ ਹਤਹ ਕਰਾਲਾ॥

ਪੂਰਨ ਹੋ ਅਭਲਾਪ ਤੁਮਾਰੀ। ਸਾਰ ਹੋਇ ਸਭ ਯਥਾ ਉਚਾਰੀ॥੨੦॥

ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਈ। ਯਾਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਬਿਦ ਤਈ।

ਇਹ ਲੇ ਕਰ ਜਲ ਯੁਤ ਮਿਸਟਾਨ। ਫੇਰ ਨ ਕਰਹੁ ਆਪਨੇ ਪਾਨ॥੨੧॥

ਸੂਰ ਹੋਇਗਾ ਸਿਦਕ ਤੁਮਾਰਾ। ਹੋਰ ਸਤ੍ਰ ਭਾਜਹਿ ਡਰ ਧਾਰਾ॥

ਅਬ ਦੀਜਹਿ ਕੁਛ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ। ਹੇ ਸੁਤ ਜਿਸ ਥੋਂ ਹੁਇ ਸੁਖ ਭਾਰੀ॥੨੨॥

ਸੁਨ ਗੁਰ ਕਰਦ ਕਰੀ ਕਰ ਧਾਰਨ। ਹਤਨ ਜਤਨ ਕੀਆ ਰਕਤ ਨਿਕਾਰਨ॥

ਸੋ ਲੇਕਰ ਜਗ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਪੁਨ ਗੁਰ ਦੇਨ ਭੇਟ ਕਰ ਅੰਨ॥੨੩॥

ਸਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਹਤ ਹੁਹਿ ਬਿਚ ਬਾਦੇ। ਚਾਰੇ ਦੀਨੇ ਸਹਿਬਜਾਦੇ॥

ਲਾਖਹੁ ਸਿੰਘ ਧਾਰੇ ਉਰ ਕੁੰਧਾ। ਹੁਇ ਤੁਮ ਭੇਟ-ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿੱਚ ਜੁੱਧਾ॥੨੪॥

ਇਸ ਬਰ ਦੇਤ ਲੇਤ ਨਿਜ ਭੇਟਾਂ। ਤਤੁ ਛਿਨ ਅਪਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ਸਮੇਟਾ॥

ਅੰਤ੍ਰ ਪਿਆਨ ਭਈ ਜਬ ਮਾਈ। ਤਬ ਲੰਕੜੀਏ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ॥੨੫॥

ਮਮ ਬਾਨਾਂ ਕਛਨੀ ਇਹ ਲੀਜੈ। ਅਪਨੇ ਸਰਬ ਪੰਥ ਮਹਿ ਦੀਜੈ॥ ਜੰਗ ਸਮਯ

ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਬਾਨਾ। ਯਾਂ ਤੇ ਹੁਇ ਹੈ ਤੇਜ ਮਹਾਨਾ॥੧੨੬॥

ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਬਲ ਬਿਰ ਧਾਉ। ਜੁੱਧ ਸਹਾਇ ਹੇਤ ਮੈਂ ਆਉ॥

ਇਸ ਕਹਿ ਲੋਪ ਭਈ ਤਤ ਕਾਲ। ਕਰਦ ਹਾਥ ਧਰ ਬਿਰੇ ਗੁਪਾਲ॥੧੨੭॥

“ ਆਇ

ਦੋਹਿਰਾ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਦੁਰਗਾ ਅਹੇ ਧੰਨ ਤਾਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਕਠਨ ਬਨੀ ਪਰ ਹੋਤ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗ ਮਹਿ ਆਪ॥੧੩੦॥

ਦੇਖੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਕਿਆ ਮੁਖ ਕਹਕਰ ਬੈਨ।

ਦੀਨਾ ਵਰ ਗੁਰ ਦੇਵ ਕੋ ਭਈ ਸਰਬਦਾ ਚੈਨ॥੧੩੧॥

ਲੈਕਰ ਭੇਟਾ ਆਪਨੀ ਅਰ ਦੇਕਰ ਕਰਪਾਨ।

ਭਈ ਲੋਪ ਮਤ ਗੋਪ ਕਹਿ ਸਕਤੀ ਆਇ ਮਹਾਨ॥੧੩੨॥

ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਨ ਹਿਤ ਰਹੀ ਨ ਬਾਕੀ ਬਾਤ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਸਭ ਸੰਸਾ ਮਿਟ ਜਾਤ॥੧੩੩॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੁਮਰੀ ਬੁਧਿ ਦੀ ਕਰਾਂ ਉਪਮਾਂ ਕਿਤਕ ਬਨਾਇ।

ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਬਾਤ ਪਰ ਜੋ ਬੈਠੀ ਭਰਮਾਇ॥੧੩੪॥

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਵਿ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਬਨਾਇ।

ਸੋ ਸਭ ਅਪਨੇ ਮਨ ਘੜੇ ਦਏ ਗਧੜੇ ਲਾਇ॥੧੩੫॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਤਿਨ ਏਹ ਸੁਨਾਈ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਬਦ ਰੂਪ ਬਨਾਈ॥
 ਪਰਬਤ ਉੱਪਰ ਉਸਦਾ ਖੜਨਾ। ਗਣ ਲੈ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ॥
 ਫਿਰ ਨੰਗੇ ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਰੇਤਾ। ਨਚਦੇ ਫਿਰਨ ਲਾਇ ਬਲ ਜੇਤਾ॥
 ਕਈ ਨਾਲ ਕਲਜੋਗਨ ਨਾਰਾਂ। ਨੱਚਨ ਨੰਗੀ ਵਾਂਗ ਗੁਵਾਰਾਂ॥
 ਅਰ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬਾਲ। ਖੜੇ ਪਿੱਠ ਪਰ ਵਾਂਗੁਰ ਜਾਲ॥
 ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਰੂਪ ਕਰੂਪ। ਲਿਖਕੇ ਦੱਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਊਪ॥
 ਐਸੀ ਮੂਰਤ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ। ਅੱਗ ਉਗਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਨੱਸੀ॥
 ਜੋ ਚੁੜੇਲ ਤੇ ਭੀ ਦੁਰ ਦਰਸੀ। ਨਾਂ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਗੁਰਪਰਸੀ॥
 ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਪਰ ਜਾਕੇ ਭਾਈ। ਹੋਰ ਰੂਪ ਬਟਵਾਕੇ ਆਈ॥
 ਚਤਰ ਭੁਜੀ ਅਰ ਗੋਰਾ ਰੰਗ। ਦੇਖਨ ਤੇ ਮਨ ਹੁੰਦਾ ਦੰਗ॥
 ਦੱਸੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਵੱਡਿਆਈ। ਵਾਂਗ ਬਹੁਪੀ ਖੋਲ ਦਿਖਾਈ॥
 ਸੁਾਂਗ ਦਖਾਉਨ ਤੇ ਕਿਆ ਸਰਦਾ ਹੀਜ ਪਿਆਜ ਦਿਖਾਯਾ ਘਰ
 ਦਾ॥੧੩੬॥

ਦਵੈਯਾ

ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਸਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਗਾਇਆ। ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
 ਨੇ ਲੱਸੀ ਵਾਂਗ ਵਧਾਇਆ॥ ਕਰ ਬਤੁੰਗੜਾ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਇਨ ਐਸੀ ਭੰਡੀ ਪਾਈ।
 ਜਿਸਤੇ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੀਲ੍ਹਾ ਨਵੀਂ ਦਿਖਾਈ॥੧੩੭॥ ਪਹਿਲੇ
 ਕਾਲਯੋਂ ਗੋਰਾ ਕਰਨਾ ਰੰਗ ਕੰਦੂਰੀ ਜੇਹਾ। ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਨਾ ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ
 ਪਰ ਕੇਹਾ। ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਨੇ ਲਾਇਆ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ। ਜਿਕਰ ਗੱਲ ਓਸਦੀ
 ਫੱਬੇ ਓਹੋ ਢੰਗ ਨਿਕਾਲਾ॥੧੩੮॥ ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਪਰ ਜਾਕੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸਿੰਘ ਕਰਨ
 ਅਸਵਾਰੀ। ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਕੋਲ ਤੇ ਦੱਸੀ ਏਸ ਨਿਆਰੀ॥ ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਵਿਚ
 ਆਈ ਹੋਊ ਲਿਖਣੇ ਵੇਲੇ ਬਾਤਾ। ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਚਹੀਏ ਖੜਨੀ
 ਮਾਤਾ॥੧੩੯॥ ਨਹੀਂ ਸਬੂਤ ਏਸਦਾ ਕੋਈ ਕਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਕੋਣ ਸੁਨੇਹਾ ਲੇ
 ਕੇ ਉਸਦਾ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਸੀ ਨੱਸਿਆ॥ ਇਸਥੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਦੇਖਤ ਨੈਨ
 ਮਿਚਾਏ। ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਨਾ ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗਾਏ॥੧੪੦॥ ਇਹ
 ਢਕੋਸਲਾ ਮਨ ਤੇ ਘੜਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਅਨਹੋਇਆ। ਸਾਲ ਭੇਢ ਸੈ ਮਗਰੋਂ ਕੱਢਿਆ
 ਜੋ ਸੀ ਕਿਤੇ ਲਕੋਇਆ॥ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਉਸਨੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਵਿਤਾਏ
 । ਨਿਜ ਪੁਰ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵਧੇ ਪੰਥ ਅਧਿਕਾਏ॥੧੪੧॥ ਦੱਸੇ ਭਲਾ ਬਾਤ
 ਇਹ ਕਿਸਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਕੇ ਦੱਸੀ। ਐਵੇਂ ਖਾਲੀ ਹਿੜਕੀ ਇਸਨੇ ਪਾਇ ਮਧਾਣੀ
 ਲੱਸੀ॥ ਇਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਨਾ ਇਹ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ। ਜੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਪ ਕਵੀ ਨੇ ਮਾਰੀ॥੧੪੨॥ ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਗਪੜਾ ਇਸਨੇ ਵਧ
 ਕਰ ਲਾਇਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਭੀ ਢੰਗ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਹੀ ਸਿਖਲਾਇਆ॥ ਪਹਲੇ
 ਦਿੱਤੀ ਕਰਦ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਇਸ ਭਾਂਤ ਉਚਾਰੀ। ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਮਿੱਠਾ ਗੋਰੇ ਅਪਨੇ
 ਹਾਥ ਸੁਧਾਰੀ॥੧੪੩॥ ਨਾਲ ਕਰਦ ਦੇ ਓਸ ਹਲਾਓ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਲਵਾਓ। ਜਿਸਤੇ
 ਉਸਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਜੰਗ ਭਲੇ ਕਰਵਾਓ॥ ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ਨੂੰ
 ਖਬਰ ਨ ਕਾਈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਮੁਯਾਦਾ ਤਿਨਕੋ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਹੱਥ ਆਈ॥੧੪੪॥ ਜੋ

ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਦੇਵੀ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋਈ। ਅਰ ਇਸ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਾਈਂ ਕਦੋਂ
ਜਾਣਦਾ ਕੋਈ। ਗੁਰਜੀ ਆਇ ਜਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਚਲ ਜਾਂਦੇ। ਜੋਗੀ ਵਾਲੀ
ਫੇਰੀ ਕਰਕੇ ਦੁਪਕੇ ਹੀ ਤੁਹ ਪਾਂਦੇ॥੧੪੫॥ ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਭੇਜੇ ਸੋ ਪੂਰਾ ਨਾ
ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮਨਸ਼ੁਖਾ ਹੁੰਦਾ॥ ਇਹ ਭੀ ਇਸਦੀ ਹੀ ਹੈ
ਲੀਲਾ ਭੰਗ ਖਾਹਿ ਕਰ ਗਾਈ॥ ਜੋ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਇਸਤੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਗਾਈ॥੧੪੬॥ ਹੋਰ ਅਨਰਥ ਏਸਨੇ ਹੁੰਦਯਾ ਜੋ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੁਹਾਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਮੂਰਖਾਂ
ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਜੋ ਮਨ ਅੰਦਰ ਨਹਿ ਭਾਵੇ॥ ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੰਚਕ
ਨਾਂਹਿ ਵਡਾਈ॥ ਸੱਗੋਂ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਗੁਰ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਸਾਡਾ ਭਾਈ॥੧੪੭॥

ਚੌਪਈ

ਆਖੇ ਦੁਰਗਾ ਮੰਗੀ ਭੇਟ। ਭਰਨੇ ਖਾਤ੍ਰੁ ਅਪਨਾ ਪੇਟ॥
ਓਹੋ ਕਰਦ ਗੁਰੂ ਕਰ ਪਾਈ। ਅਪਨੇ ਤਨ ਪਰ ਖੂਬ ਚਲਾਈ॥
ਹੁਧਰ ਨਕਾਲ ਆਪਨਾ ਦੀਆ। ਨਿਜ ਹਤਨੇ ਹਿਤ ਯਤਨ ਸੁ ਕੀਯਾ।
ਜਿਸ ਪਰ ਚੱਟ ਲਹੂ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਆਖੇ ਇੱਛਾ ਰਹੀ ਨ ਕੋਈ॥
ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਬਤਾਇਆ। ਜੋ ਅਨਰਥ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿਖਾਇਆ॥
ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਚਾਰੇ ਮਮ ਬੇਟੇ। ਸੋ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਤੈਨੂੰ ਭੇਟੇ॥
ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਮਰਵਾਕੇ ਰਣ ਮੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਹੁ ਭੇਟ ਯਹ ਗਣ ਮੈਂ ॥
ਫੇਰ ਮਰਨ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ। ਖਾਂਦੀ ਕੱਢ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ।
ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੁੱਧ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖਨ ਮੂਰਖ ਸੁੱਧ॥
ਦਸਦੀ ਹੈ ਅਪਨੀ ਚਤੁਰਾਈ। ਮੁਰਦੇ ਖਾਣੀ ਦੱਸੀ ਮਾਈ॥
ਕਿਆ ਅਪਨੇ ਹੀ ਲੱਗੀ ਖਾਨ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਖਾਧੇ ਮਰੇ ਪਠਾਣ॥
ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਹੋਨ ਸਹੀਦ। ਲੜ ਕਰ ਉਪਰ ਧਰਮ ਅਕੀਦ॥
ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ ਦੇਵੀ। ਐਸੀ ਪਾਪਣ ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਵੀ॥
ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਵੇ ਮਾਸ। ਲੋਹੂ ਦੇ ਭਰ ਛਕੇ ਗਲਾਸ॥
ਇਹ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਚੰਗੀ ਭੰਡੀ। ਰੰਡੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਗਈ ਮੰਡੀ॥
ਵਰ ਖਾਤਰ ਸੀ ਉਸ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਸੱਗੋਂ ਟੱਬਰ ਚੁੱਕ ਮੁਕਾਯਾ॥
ਚੌਥ ਚੌਥ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਡ। ਲੱਗੀ ਭਰਨ ਪੇਟ ਦੀ ਖੱਡ॥
ਚੰਗੀ ਤੁਰਕੀ ਸਭਾ ਉਠਾਈ। ਪਹਿਲੇ ਅਪਨੀ ਕਦੋਂ ਬਿਛਾਈ॥
ਸੱਗੋਂ ਗੁਰ ਦਾ ਵੰਸ ਮੁਕਾਯਾ। ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪਰ ਝੜ ਲਾਯਾ॥
ਲੱਖਾਂ ਮੁਰਦੇ ਗਈ ਨਘਾਰ। ਖਾਕੇ ਦੱਸੇ ਖਬਰ ਨ ਸਾਰ॥
ਮੁੱਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਮਰ ਵਾਕੇ। ਖਾਂਦੀ ਬੈਠੀ ਜੀਭ ਹਲਾਕੇ॥
ਦੇਖੇ ਕੇਹੜੀ ਗੱਲੇ ਪਰਚੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਇ ਬਬਰਚੀ॥੧੪੮॥

ਦਵੈਯਾ

ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤਨ ਕੇਰਾ ਲਹੂ ਓਸ ਨੇ ਪੀਤਾ। ਅਰ ਚਾਰੇ ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ
ਲੁਕਮਾਂ ਅਪਨਾ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਓਸ ਨੇ ਖਾਕੇ ਜੀਭ ਹਲਾਈ। ਏਹੋ ਜੇਗੀ
ਡਾਇਣ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਖਨ ਚਹੀਏ ਮਾਈ॥੧੪੯॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ
ਨੇ ਸੁੱਖ ਮੰਗੀ। ਕਿਉਂ ਉਹ ਖਾਣ ਉਲਾਦ ਪਈ ਹੋ ਭੁੱਖੀ ਨੰਗ ਧੜੰਗੀ॥ ਨਾਲੇ ਭੈੜੀ
ਬਨ ਬਨ ਦੱਸੇ ਫਿਰ ਹੋ ਮੋਹਨ ਮੂਰਤ। ਕਹੇ ਮਾਤ ਹੋ ਕਿਉਂ ਸੀ ਕਰਦੀ ਬਹੁ ਰੂਪਨ

ਦੀ ਸੂਰਤ॥੧੫੦॥ ਤਾਂ ਤੇ ਏਹੁ ਗਪੌੜੇ ਸਾਰੇ ਹਨ ਮਨ ਘੜਤੀ ਲਾਏ। ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜਿਨਕਾ ਖੋਜ ਨ ਨਜ਼ਰੀ ਆਏ॥ ਅਰ ਨਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵੇ ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਕਿੱਥੋਂ ਕੱਢ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਇਹ ਮਨੋਂ ਚੋਧਵੀਂ ਰਾਸੀ॥੧੫੧॥ ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਵਧਾਕੇ ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦਾ। ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਰਦਾ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ॥ ਲੰਕੜੀਏ ਨੇ ਕੱਛ ਲਿਆਕੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਅਰ ਪਾਨ ਅੰਦ੍ਰ ਖੁਸ਼ੀ ਧਾਰਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਲਿੱਤੀ॥੧੫੨॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੁੱਛਾਂ ਤੈਨੂੰ। ਸੱਚਾ ਪਤਾ ਬਤਾਏ ਮੈਨੂੰ॥
 ਕਿਹੜੀ ਕੱਛ ਓਸ ਨੇ ਦੀਨੀ। ਜੋ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਲੀਨੀ॥
 ਕਿਆ ਜੋ ਤੇੜ ਓਸ ਦੇ ਪਾਈ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸੀ ਉਤਰਾਈ॥
 ਆਪ ਗਿਆ ਹੋ ਨੰਗ ਮਲੰਗ। ਮੂਲ ਨ ਕੀਤੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਗ॥
 ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਜੋ ਹੁਤਾ ਉਤਾਰ। ਸੋ ਪਹਿਰਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਅਵਤਾਰ॥
 ਕੈਸੀ ਸ਼ਰਮ ਨਾਕ ਹੋ ਬਾਤ। ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਪਰ ਦੇਖ ਲਗਾਤ॥
 ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਕਛਨੀ ਉਤਰਾਈ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਆਪ ਗੁਰ ਪਾਈ॥
 ਹਾਇ ਗੁਰੂ ਪਰ ਦੇਸ ਲਗਾਂਦੇ। ਨਹਿ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾਂਦੇ॥
 ਰਾਮ ਚੰਦ ਦੇ ਜਦ ਸਾ ਪਾਸ। ਰਹਿੰਦਾ ਹਨੂਮਾਨ ਹੋ ਦਾਸ॥
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਘਵਰ ਨੇ ਭਾਈ। ਲੈਕੇ ਕੱਛ ਨ ਅਪਨੇ ਪਾਈ॥
 ਜਿਸਦੇ ਬਲ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹਾਵਨ। ਛੇਤੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਨ॥
 ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਵਿਚਾਰੇ। ਰੱਖੀ ਧੋਤੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰੇ॥
 ਨਾਂ ਹਨੂਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਅਰ ਨਾਂ ਲਛਮਨ ਹੀ ਨੇ ਲਿੱਤੀ॥
 ਫਿਰ ਗੁਰ ਨੂੰ ਸੀ ਕਿਉਂ ਇਹ ਦੇਨੀ। ਅਰਧਰ ਪ੍ਰੇਮ ਓਸਤੇਲੇਨੀ॥
 ਅਰ ਜੋ ਕਹੋ ਹਨੂ ਦੇ ਪਾਸ। ਜੋ ਸੀ ਕਛ ਵਡੋਂ ਬਲ ਜਾਸ॥
 ਸੋ ਰਘਵਰ ਤੇ ਸੀ ਤਿਨ ਪਾਈ। ਨ ਸੀ ਹਨੂੰ ਦੀ ਅਪਨੀ ਕਾਈ॥
 ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਵਿਚ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ। ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਧਕਾਰ॥
 ਜੋ ਰਘਬਰ ਦਾ ਅਹੇ ਉਤਾਰਾ। ਲੈਕੇ ਅਪਨਾ ਕਰਨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ॥
 ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੇ ਮੰਗਨ ਜਾਹੀਂ। ਨਹਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵਤ ਜਗ ਮਾਹੀਂ॥
 ਭਲਾ ਦੱਸ ਬਸਤ੍ਰ ਗਜ ਢਾਈ। ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਢਿਗ ਭਾਈ॥
 ਯਾ ਦਰਜੀ ਨਾਂ ਸੀ ਕੋ ਪਾਸ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਏਹੁ ਬਿਲਾਸ॥
 ਹੋਰ ਬਾਤ ਸੁਨ ਦੇਕੇ ਚਿੱਤ। ਏਸ ਕਵੀ ਦੀ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤ॥
 ਕਹਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੈ ਅਵਤਾਰ। ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮ ਮੁਖੇ ਉਚਾਰ॥
 ਜਿਨ ਕਾ ਦਾਸ ਹਨੂੰ ਥਾ ਭਾਰਾ। ਜਾਨਤ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋ ਜਗ ਸਾਰਾ॥
 ਉਹੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾ ਅਵਤਾਰੀ। ਮੰਗਨ ਕਛ ਆਪ ਬਲਹਾਰੀ॥
 ਧੰਨਯ ਭਾਗ ਅਰ ਬੁੱਧਿ ਏਹੁ। ਹੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁ ਕਿਸੇ ਨ ਦੇਹੁ॥
 ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਨੇ ਪਾਈ। ਕਥਾ ਬਨਾਈ ਜੋ ਮਨ ਆਈ॥੧੫੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਡ ਭਾਰ।
 ਸੋ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰ ਪੈ ਨ ਸੀ ਦੇਖੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ॥੧੫੪॥

ਜੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟ ਪੁਰਖ ਬੇ ਪਰਮ ਧੁਜਾ ਜਗ ਮਾਹਿ।
ਬੰਦਰ ਕੀ ਕਛਨੀ ਬਿਨਾਂ ਤਿਨ ਕੀ ਭੁਜ ਬਲ ਨਾਹਿ॥੧੫੫॥

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਜਗ ਰਾਈ। ਨਵਨਿਧ ਜਿਨਕੇ ਹਾਥ ਬਤਾਈ
ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਮੰਗਨ ਕੱਛ ਬਿਗਾਨੀ। ਸਮਝ ਦੇਖ ਮਨ ਮਹਿ ਅੰਗਯਾਨੀ
ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੋ ਏਸ ਪਰ ਏਹੁ। ਲੰਕੜੀਏ ਦਾ ਰੱਖ ਸਨੇਹੁ॥
ਸੀ ਉਹ ਕੱਛ ਦੂਸਰੀ ਲਿਆਇਆ। ਕਿਆ ਦਰਜੀ ਸੀ ਪਾਸ ਬਠਾਇਆ?
ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਸਭ ਮਨਦੇ ਢੰਗੇ। ਮਾਰੇ ਕਵੀਅਨ ਮੰਦੇ ਚੰਗੇ॥
ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਹਨ ਸਭ ਦੂਰ। ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਵਨ ਨਾਹਿ ਹਜੂਰ॥
ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਕਹੋ ਵੀਚਾਰ। ਜੋ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਕਰੇ ਉਚਾਰ॥
ਉਸਤੇ ਉਲਟ ਬਾਤ ਹੈ ਜੋਈ। ਸਰਧਾਂ ਲਾਇਕ ਅਹੇ ਨ ਸੋਈ।
ਯਾਂਤੇ ਕਹੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸਾਰੀ। ਸਿੱਧ ਨ ਕਰਤ ਬਾਤ ਕੁਛ ਬਾਰੀ॥
ਜੋ ਕੁਛ ਆਖੇ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ। ਪੂਰਨ ਕਰਤ ਨ ਤੇਰੀ ਆਸ॥
ਤਾਂਤੇ ਇਨਸੇ ਮਨ ਪਲਟਾਕੇ। ਆਦਰ ਲਹੇ ਗੁਰੂ ਮਤ ਪਾਕੇ॥੧੫੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਆਖਯਾ ਗੁਰ ਨੇ ਮੀਟੇ ਨੈਨ।
ਜਿਸ ਪਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਬਹੁਰ ਭਾਖੇ ਐਸੇ ਬੈਨ॥੧੫੭॥
ਤਵ ਤਨ ਤਿਆਗੇ ਹੋਹਿਗੇ ਜਬਕੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ।
ਤਬ ਤੋਰੇ ਇਸ ਪੰਥ ਕਾ ਵਧ ਹੈ ਤੇਜ ਵਿਸਾਲ॥੧੫੮॥
ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਹੈ ਦਸਿਆ ਏਸ ਕਵੀ ਨੂੰ ਜਾਇ।
ਸਾਲ ਭੇਦ ਸੈ ਮਗਰ ਤੇ ਗੱਪ ਸਨੇਰਾ ਆਇ॥੧੫੯॥
ਕਿਸ ਨਜ਼ਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਖਿਖ ਤਿਨ ਪਾਈ ਫਾਲ।
ਅਰ ਗੱਲਾਂ ਕਦ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸਨੇ ਦੇਵੀ ਨਾਲ॥੧੬੦॥
ਨਾ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤਿਸ ਕੋਲ।
ਨਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਬੋਲ॥੧੬੧॥
ਫਿਰ ਸੱਦੀ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਕਿਕੁਰ ਮੰਨੇ ਕੋਇ।
ਬਿਨ ਮੂਰਖ ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਸਰਧਾ ਕਿਸਨੂੰ ਹੋਇ॥੧੬੨॥

ਭਾਵ - ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਗੁਪਾਸ਼ਟਕ
ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਸਭ ਇਕ ਮਨ ਘੜੇ ਮਸਲੇ ਬਠਾਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੋਈ
ਪੁਸਤਕ ਯਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਥਨ ਥੋੜਾ
ਜੇਹਾ ਭੀ ਸੱਚਾ ਠਹਿਰੇ॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਰਚਨੇ ਵੇਲੇ ਪੂਰਬ ਅਧਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ
ਭੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨ
ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰੱਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਦੂਜੀ ਵਲੋਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਲੜ
ਸਕਦੇ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਗਜ਼ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ
ਲੰਕੜੀਏ ਨੇ ਕਛ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਕਛ

ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ।।

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰਦ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਕੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹਲਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਉਨ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਭੀ ਦੱਸੀ ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਸੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਭੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਜ ਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ ਸੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਏਥੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ।।

ਫਿਰ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟ ਲੈਣ ਦਸਕੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਤੇਜ ਵਧਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੇ ਕਿਆ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੂਤਨੇ ਨੇ ਆਕੇ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ? ਇਸਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੇ ਪੈਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹ ਕਵੀ ਇਸ ਕਥਾ ਨੂੰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਜਿਸਦਾ ਨਮੂਨਾ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਕੇ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਯਥਾ :

ਦੋਹਿਰਾ

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਾਲਫਾਂ ਸੂਹੇ ਚੋਲਯਾਂ ਨਾਲ।

ਗਲ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਮੋਤੀਆਂ ਸਿਰ ਪਰ ਗੁੰਦੇ ਬਾਲ।।੧੬੩।।

ਚੌਪਈ

ਸਿਰ ਪਰ ਮੁਕਟ ਹਾਥ ਮਹਿ ਮਾਲਾ। ਕਵਲਨੈਨ ਮੁਖ ਚੰਦ ਵਿਸਾਲਾ।।

ਪੂਬ ਰੇਸ਼ਮੀ ਲਹਿੰਗਾ ਪਾਯਾ। ਝੋਂਗਾ ਗੋਟੇ ਦਾਰ ਸੁਹਾਯਾ।।

ਓਢ ਪੱਟ ਦਾ ਚਾਇ ਦੁਪੱਟਾ। ਰੰਗ ਸੁਹਾਵਾ ਜਿਸਦਾ ਖੱਟਾ।।

ਚਿੱਟਾ ਗੋਟਾ ਅਤੇ ਕਨਾਰੀ। ਦੇਵਤ ਥਾ ਛਬ ਤਨ ਪਰ ਭਾਰੀ।।

ਜੋੜਾ ਚਰਨ ਚਾਂਦਨੀ ਸੋਹੇ। ਪਿਖ ਦੇਵਨ ਕਾ ਭੀ ਮਨ ਮੋਹੇ।।

ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਅਧਕ ਬਰਾਜੇ। ਜਿਨਕੋ ਦੇਖ ਕਿਰਨ ਗਵਿ ਲਾਜੇ।।

ਸੀਲ ਭਰੇ ਦ੍ਰਿਗ ਮੀਠੇ ਬੈਨਾ। ਸੁਨਤ ਦੇਖ ਮਨ ਆਵਤ ਚੈਨਾ।।

ਨਿਰਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਮੁਸਕਾਈ। ਮਾਨੁਹ ਦਾਰਮ ਗਏ ਲੁਕਾਈ।।

ਹਾਥ ਵਿਖੇ ਮਾਲਾ ਕੋ ਫੇਰਤ। ਸਰਬ ਓਰ ਕਰਣਾਂ ਕਰ ਹੇਰਤ।।

ਦੁਤੀ ਹਾਥ ਮਹਿ ਤੇਗ ਬਿਰਾਜੇ। ਦਾਮਨ ਦੇਖ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਲਾਜੇ।।

ਸਾਥ ਦਾਸੀਆਂ ਸੋਹਤ ਚੰਗੀ। ਕਵਲ ਬਦਨ ਪਿਖ ਲਜਤ ਅਨੰਗੀ।।੧੬੪।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹਸ ਪਈ ਬੋਲੀ ਧਰ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ।

ਅਹੇ ਸਗਰ ਪੂਜਨ ਭਯਾ ਜੋ ਤੁਮ ਕੀਨਾ ਨੇਮ।।੧੬੫।।

ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਾ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਦੇਵ।

ਸਫਲ ਭਈ ਜੋ ਕਰੀ ਥੀ ਹਮ ਨੇ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵ।।੧੬੬।।

ਤਾਂਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਹਨਨ ਹਿਤ ਕਰੀਯਹੁ ਕਛੁ ਉਪਾਇ।

ਜਿਸ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਖ ਕਾ ਸਭੀ ਦੂਖ ਮਿਟਜਾਇ।।੧੬੭।।

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਮੁਖ ਸੋਤ ਬਖਾਨੀ। ਤਬ ਬੋਲੀ ਜਗਦੰਬਾ ਰਾਨੀ॥
 ਇਹ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਸੰਭਾਰੇ। ਇਸਕੇ ਬਲ ਸਭ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰੇ॥
 ਧੰਨਾ ਭਗਤ ਬੁਲਾਇਆ ਜੱਟ। ਆਇ ਗਿਆ ਉਹ ਕਰਕੇ ਝੱਟ॥
 ਦੇਵੀ ਕਿਹਾ ਭਗਤ ਜੀ ਜਾਵੇ। ਰੂਈ ਅਪਨੇ ਘਰੇਂ ਲਿਆਵੇ॥
 ਮੰਨ ਹੁਕਮ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਬੋਰਾ ਚੁੱਕ ਰੂਈ ਦਾ ਲਿਆ॥
 ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਅੱਗੇ। ਜੱਟ ਭਗਤ ਉਸ ਨਾਹਰ ਵੱਗੇ॥
 ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ ਫੇਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਤੇ ਚਰਖਾ ਇਕ ਮੰਗਾਇਆ॥
 ਦਾਦੂ ਪੀਜਾ ਭਗਤ ਬੁਲਾਕੇ। ਸਾਰੀ ਰੂਈ ਨੂੰ ਪਿੰਜਵਾਕੇ॥
 ਲੱਗੀ ਦੁਰਗਾ ਕੱਤਨ ਫੇਰ। ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸੂਤ੍ਰ ਦੇ ਢੇਰ॥
 ਫੇਰ ਕਬੀਰ ਜੁਲਾਹਾ ਸੱਦ। ਕਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਰੱਦ॥
 ਕਿਹਾ ਭਗਤ ਜੀ ਬੁਣ ਦੇ ਤਾਣੀ। ਹੁਕਮ ਦੇਤ ਤੁਮਕੋ ਜਗ ਰਾਣੀ॥
 ਤਦ ਕਬੀਰ ਨੇ ਖੱਡੀ ਪੁੱਟ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਤਦ ਜੁੱਟ॥
 ਬੁਣਕੇ ਰੇਜਾ ਅੱਗੇ ਧਰਿਆ। ਜਿਸ ਪਰ ਹੁਕਮ ਜੁਵਾਲਾ ਕਰਿਆ॥
 ਨਾਮਾਂ ਛੀਬਾ ਭਗਤ ਬੁਲਾਓ। ਗਯਾਰਾਂ ਕੱਛਾਂ ਤੁਰਤ ਬਨਾਓ॥
 ਆਇ ਭਗਤ ਨੇ ਕੈਚੀ ਵਾਹੀ। ਅਰ ਸੂਈ ਇਸ ਭਾਂਤ ਚਲਾਈ॥
 ਲੈ ਕੱਛਾਂ ਸਭ ਅੱਗੇ ਧਰੀਆਂ। ਭੋਟਾਂ ਚੜੀ ਦੀ ਚਾ ਕਰੀਆਂ॥
 ਇਮਨਾਬਾਦੀ ਲਾਲੇ ਫੇਰ। ਲਿਆ ਬੁਲਾਇ ਨ ਕੀਨੀ ਦੇਰ॥
 ਕਹੀ ਬਣਾਓ ਕੰਘੇ ਭਾਈ। ਅਰ ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਕਰੋ ਘੜਾਈ॥
 ਲੁਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾ ਕੰਮ। ਜਾਵਣ ਦਾ ਉਹ ਹੈਸੀ ਥੰਮ॥
 ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਕਰੇ ਤਿਆਰ। ਰੱਖੇ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਸੁਧਾਰ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਬਨਾਕੇ। ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਮਝਾਕੇ॥
 ਹੁਣ ਆਨੰਦ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਾਓ। ਨਾਲ ਤੇਗ ਸਿੱਖਾਂ ਅਜ਼ਮਾਓ॥
 ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨਿਕਸਨ ਜੋਇ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਤਿਨਾਂ ਤੇ ਹੋਇ॥
 ਹਿਕ ਇਕ ਕੱਛ ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪਹਰਾਵੇ। ਅਰਛੇਵੀਂ ਨਿਜਤਨ ਪਹਲਾਵੇ॥
 ਬਾਕੀ ਇਕ ਇਕ ਰੱਖ ਸੰਭਾਲ। ਪਾਂਚਾ ਬਦਲੇ ਨਾਵਨ ਨਾਲ॥
 ਕੰਘਾ ਕੜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਜਾਕੇ। ਕਰੋ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਵਾਕੇ॥
 ਜਿਨਕੇ ਬਲ ਕਰ ਤੁਰਕ ਨਸਾਉਨ। ਮੁੜ ਕਰਬਹੁਰ ਨ ਮੁਖ ਦਿਖਾਉਨ॥੧੬੮॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਅਖਯਾ ਕਰਾਂ ਕਾਜ ਭਲ ਜਾਇ।
 ਪਰ ਕੁਛ ਭੋਜਨ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸਾਂ ਅਬੀ ਛਕਾਇ॥੧੬੯॥

ਚੌਪਈ

ਕਹੀ ਚੰਡਕਾ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ। ਖਾਣੇ ਪਰ ਨਹਿੰ ਹੈ ਇਨਕਾਰ॥
 ਜਿਸਪਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਨਾ। ਭੋਜਨ ਤੁਰਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੀਨਾ॥
 ਚਾਵਲ ਦਾਲ ਖੀਰ ਅਰ ਪੂਰੀ। ਜਰਦਾ ਅਤੇ ਪੁਲਾਓ ਅੰਗੂਰੀ॥
 ਫਿਰਨੀ ਦੁਧ ਫੇਨੀਆਂ ਸੰਗ। ਭੱਲੇ ਪਾਪੜ ਲਾਇਆ ਰੰਗ॥
 ਬੈਗਨ ਮੂਲੀ ਪਾਲਕ ਸੋਏ। ਆਲੂ ਤੇ ਕਚਨਾਰ ਸਮੋਏ॥

ਨਾਲ ਮੂੰਗਰੇ ਕੁਲਫੇ ਸਾਗ। ਗੁੱਛੀ ਖੰਬਾਂ ਖਾਨ ਸਭਾਗ।।
 ਚਟਨੀ ਕਈ ਅਚਾਰ ਸੁਹਾਏ। ਸੁੰਦ੍ਰ ਫੁਲਕੇ ਤਹਾਂ ਪਕਾਏ।।
 ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਨੇ ਪਲਾਉ। ਖਾਹਿ ਖਾਹਿ ਮਨ ਉਪਜਯੋ ਚਾਉ।
 ਛਕ ਭੋਜਨ ਬਹਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ। ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਗਜਾਈ।।
 ਦੇ ਅਸੀਸ ਸੀਸ ਧਰ ਹਾਥ। ਗਈ ਪਹਾੜ ਦਾਸ ਲੈ ਸਾਥ।।
 ਇਤ ਗੁਰ ਜੀ ਸਭ ਵਸਤ ਸਮਾਲ। ਆਏ ਪੁਰ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ।।੧੭੦।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਐਸਾ ਲਿਖ ਦੇਵੰਦਾ ਸੀ ਤਦ ਕਿਆ ਉਸ ਦੋਸ਼।
 ਮੰਨਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਜੋ ਕਰਦੇਸਨ ਕੁਛ ਹੋਸ਼?।।੧੭੧।।
 ਪਰ ਉਸ ਕਵਿ ਦੀ ਅਕਲ ਵਿਚ ਆਈ ਨਾਂ ਇਹ ਗੱਲ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਸਾ ਤਿਸ ਸੁੱਝਿਆ ਪਾਇ ਦਿਆਂਤਰ ਬੱਲ।।੧੭੨।।
 ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੇ ਖਯਾਲ ਨੂੰ ਰੋਣਕ ਦਿੱਤੀ ਚਾਇ।
 ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਇਆ ਨੰਗੇ ਭੂਤ ਨਚਾਇ।।੧੭੩।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਕਾ ਕਥਨ ਨ ਸਰਧਾ ਜੋਗ।
 ਭੂਲ ਗਏ ਜਿਸ ਦੇਖਕੇ ਜੋ ਅੱਗਯਾਨੀ ਲੋਗ।।੧੭੪।।
 ਭਾਵ-ਭਾਈ ਸਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੌਗਣਕ
 ਢੰਗ ਪਰ ਕਿੱਸਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੇ ਅਪਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ
 ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ ਸਮਝੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਗ ਧੋਲੇ ਪਰ
 ਕਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਕੇ ਸੱਚ ਮੰਨ ਬੈਠੇ, ਕਿੰਤੂ ਜੇ ਕਦੇ ਉਹ ਇਸ ਸਾਡੇ ਕਥਨ
 ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਲਿਖ ਦੇਵਾਂ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਜੋ ਲੋਗ ਏਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ
 ਅੱਛਾ ਮੰਨਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਵਾਹੀ ਤਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਥਨ ਪਰ ਹੈ ਨਾ
 ਸਾਡੇ ਪਰ ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਘੜਤ ਢਕੋਸਲੇ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂਤੇ
 ਅਜੇਹੇ ਲੇਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੂਨ ਹੋਨੇ ਤੇ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ।।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ
 ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਕਦਮੇ ਦੇ ਗੁਵਾਹਾਂ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹ
 ਸਭ ਮਨ ਆਇਆ ਰੰਗ ਦਿਖਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦਾ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਕਿਤੇ ਭੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ
 ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਮੈਂ ਕੁਛ ਹਾਲ।
 ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਨਰ ਜੋ ਪੜ੍ਹੇ ਲੇ ਸੀ ਤੱਤ ਨਕਾਲ।।੧੭੫।।

**ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ
 ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ**

੧ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ

ਖੇਡਕੇ ਆਏ ਤਦ ਖਯਾਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਥ ਸਾਜੀਏ ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ।। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਨ ਲੱਗੇ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ ਅਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਰਣ ਵਿੱਚ ਫਤਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।।

੨ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਜੈਨ ਦਾ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨਾਮੋ ਪੰਡਤ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਪੰਡਤ ਆਇਆ।।

੩ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੋਏ ਤਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਪ ਆਉਨਗੇ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਨਗੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਬੁੱਝਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗਏ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ।
ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸਤੇ ਉਲਟ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਉਹ ਬਹਲੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆ।।

੪ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਦੱਸਿਆ।। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਮੇਂ ਮਹੀਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਤਾਏ।।

੫ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।।

੬ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਥ ਚਲਾਵਾਂ ਜਿਸ ਪਰ ਤੇਗ ਵਰ ਦੇਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕਵਾਰ ਦੇਖਕੇ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਜਿਸ ਪਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪਦੀ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਥੋਂ ੪੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਖੀਆਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਹਨ।

੭ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭੇਟਾ ਲਈ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮੰਗੇ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੁਦ ਅਪਨੀ ਭੇਟਾ ਲੈਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਦ ਨਾਲ ਅਪਨਾ ਹੀ ਲੋਹੂ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਅਪਨੇ ਹਤਨੇ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਦ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਨਗੇ ਉਹ ਭੀ ਮੈਂ ਆਪਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮਰਨਗੇ ਸੇ ਭੀ ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੀ ਭੇਟਾ ਹੋਨਗੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਈਂ ਅਪਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਯੁੱਧ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਗੇ ਭੇਜ ਦੇ ਰਹੇਗੇ, ਇਸਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ

ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਦਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਰਸਪਰ ਕਿਤਨਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਇੱਕ ਬਨਾਵਟੀ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਮੰਨਣੇ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਤਜ ਕਰ ਮੂੜਤਾ ਗਹੇ ਗਯਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਐਸੇ ਕਵੀਅਨ ਵਾਕ ਪਰ ਰੰਚਕ ਭੂਲੇ ਨਾਂਹਿ।।੧੭੬।।

ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਰਤਾਂਤ

ਸਵੈਯਾ

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰਦੇਵ ਦਿਆ ਨਿਧ ਜੂ ਕਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਹਾਥ ਪਸਾਰੇ। ਭਵ ਸਿੰਧ ਵਿਖੇ ਬਹਿ ਜਾਤਨ ਕੇ ਨਿਜ ਦੇ ਸਕਤੀ ਗਹਿ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ।। ਭ੍ਰਮ ਫਾਸ ਵਿਖੇ ਪਸੁ ਬੰਧ ਭਏ ਤਿਨਕੇ ਸਭ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਖਿਦਾਰੇ। ਕਵਿ ਦਿੱਤ ਹਰੀ ਅਗ ਜੀਵਨ ਕੇ ਕਰ ਵਕ ਮਯੂਖਨ ਕੇ ਉਜਿਆਰੇ।।੧।। ਤਵ ਪੰਥ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਤਜ ਕੈ ਮਨ ਮੱਤ ਕਰੈ ਇਸ ਆਪ ਬਚਾਓ। ਗੋਰ ਮਝੀ ਮਟ ਪੂਜਤ ਹੈਂ ਇਨ ਪਾਪ ਪਿਸਾਚਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਓ।। ਦੇਵਲ ਦੇਵ ਪੂਜੈ ਨ ਸੁਝੈ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਓ। ਪਤ ਬੇਵਤ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁੜ ਫੇਰ ਇਸੇ ਚਰਣੀਂ ਨਿਜ ਲਾਓ।।੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਅਪਨੇ ਅੱਗਯਾਨ ਕੇ ਅਰਪਨ ਕਰ ਗੁਰ ਮਾਂਹਿ।
ਦੇਖ ਲਗਾਇਆ ਲਾਜ ਤਜ ਰੰਚ ਡਰੇ ਮਨ ਨਾਂਹਿ।।੩।।
ਭਟਕ ਭਟਕ ਹੀ ਨਹਿ ਮਰੈਂ ਕਰੇਂ ਦਿਆ ਗੁਰਦੇਵ।
ਤਜੈ ਉਪਾਸਨ ਐਰ ਕੀ ਕਰੈਂ ਤਿਹਾਰੀ ਸੇਵ।।੪।।
ਇਸ ਦੇਵੀ ਕਾ ਜੋ ਪੜਾ ਇਨ ਮਹਿ ਆਨ ਘਮੰਡ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇ ਖੰਡਨ ਕਰੇਂ ਪਖੰਡ।।੫।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੂੰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸੇਵਨਾ ਮਾਨਤ ਨਹਿ ਕਿਸ ਹੇਤ।
ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜਿਸ ਆਪ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਤ।।੬।।

ਚੌਪਈ

ਪਟਨਾ ਤਖਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਰਾ। ਜਿਸ ਜਾਗਾ ਗੁਰ ਪਰ ਅਵਤਾਰਾ।।
ਤਿਸਕੇ ਰਹਨ ਹਾਰ ਵਡ ਪੂਰਾ। ਸਿੱਖੀ ਮਤ ਮਹਿ ਨਹੀਂ ਅਧੂਰਾ।।
ਕੱਛ ਕੜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੁਹਾਏ। ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਅਧਿਕ ਸਜਾਹੇ।।
ਚੱਕ੍ਰ ਕਰਦਾਂ ਸਜੀ ਘਨੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਗਾਤ੍ਰ ਮਹਿ ਹੇਰੀ।।
ਸੀਸੁ ਦਮਾਲਾ ਸੁੰਦ੍ਰ ਸੋਹੇ। ਦੇਖ ਰੂਪ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹੇ।।
ਵਿੱਦਯਾ ਮਾਨ ਕਵੀਸ਼ਰ ਭਾਰੇ। ਗਯਾਨ ਬੁੱਧ ਯਸ ਮਹਿ ਉਜਿਆਰੇ।।

ਅਰ ਗੁਰ ਅੰਸ ਵਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ਜਿਨ ਮਿਥਯਾਨਹਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਪੀ॥
 ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ ਨਾਮਾ। ਅਹੇ ਮਹੰਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਧਾਮਾ॥
 ਤਿਨ ਇੱਕ ਅਪਨਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਯਾ। ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਖਾਯਾ॥
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਥਾ। ਕਹੀ ਬੁੱਧਿ ਮਹਿ ਆਈਜਥਾ॥
 ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਡਾਈ। ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਮੁਖੇਂ ਅਲਾਈ॥
 ਸੋ ਆਖਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੀ। ਸੁਨਤ ਅਨੰਦ ਦੇਤ ਮਨ ਭਾਰੀ॥
 ਜੇ ਕਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਨ ਲੇਵੇਂ। ਸੁੜਕੇ ਉਤ੍ਰ ਫੇਰ ਨ ਦੇਵੇਂ॥
 ਜਦ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਓਹ ਗ੍ਰੰਥ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਸਾਰਾ ਪੰਥ॥
 ਤਦ ਨਿਸਚਾ ਮੇਰਾ ਦਿੜ ਭਯਾ। ਮਨ ਦਾ ਭਰਮ ਸਭੀ ਮਿਟ ਗਯਾ॥
 ਸੀ ਦੁਰਗਾ ਗੁਰ ਠੀਕ ਮਨਾਈ। ਜਿਸ ਪਰ ਧਰ ਬਲ ਪ੍ਰਗਟ ਆਈ॥
 ਤਿਸਕੀ ਆਗਿਆ ਗੁਰ ਨੇ ਪਾਇ। ਦਿੱਤਾ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਸਜਾਇ॥
 ਤਾਂਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਖੇਂ। ਰੰਚਕ ਰੋਸ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖੇਂ॥
 ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ। ਤੇਰੀ ਸ਼ੰਕਾ ਸਭ ਮਿਟ ਜਾਇ॥
 ਪੰਨ ਹੇਠ ਗੁਰ ਅੰਸ ਅਜੇਹੇ। ਜਿਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੇਹੇ॥੧॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੇਰਾ ਹਠ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹਿ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਾਤ।

ਕਿਉਂ ਮੰਨਾ ਨਾ ਓਸ ਨੂੰ ਜੇ ਹੈ ਸੱਚੀ ਬਾਤ॥੮॥

ਚੌਪਈ

ਤੈਂ ਜੋ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੀ ਵਡਾਈ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ॥
 ਐਸੇ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁਖੀਆ। ਮੇਟ ਭਰਮ ਦੁਖ ਕਰਤੇ ਸੁਖੀਆ॥
 ਤਿਨਕੇ ਬਚਨ ਸੱਤ ਜੇ ਹੋਵਤ। ਕੰਨ ਕੰਨ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ਪਰੋਵਤ॥
 ਪਰ ਇਸ ਮਹਿ ਇੱਕ ਬਾਤ ਪਿਆਰੇ। ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਜਨਕੇ ਅਧਿਕਾਰੇ॥
 ਉਪਰਲੀ ਤਨ ਕੀ ਛਬ ਦੇਖ। ਅਰ ਸੁੰਦ੍ਰ ਸਾਜਿਆ ਵਡ ਦੇਖ॥
 ਬਹੁਰ ਕੁਲੀਨ ਦੀਨ ਵਡਿਆਈ। ਹੈ ਚੰਗੀ ਜੇ ਹੋ ਸਚਿਆਈ॥
 ਪਰ ਇਨ ਸਭ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਨਹੀਂ ਸਤਕੇ ਜਾਂ ਮਹਿ ਰੰਗਾ॥
 ਸੋ ਸਰਧਾ ਕੇ ਯੋਗ ਨ ਪਿਆਰੇ। ਕਹਿਤ ਬੁੱਧਿਜਨ ਸਗਲ ਪ੍ਰਕਾਰੇ॥
 ਸਰਧਾ ਵਾਕ ਸੱਤ ਪਰ ਹੋਵਤ। ਬਾਹਰ ਭੇਖ ਨ ਕੋਈ ਜੋਵਤ॥
 ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਅਰ ਰੂਪ ਕਰੂਪਾ। ਸੱਤ ਬਚਨ ਕਰ ਪਾਵਤ ਊਧਾ॥
 ਅਤਿ ਸੁੰਦ੍ਰ ਚਾਤ੍ਰ ਵਡ ਭਾਰੀ। ਮਿੱਥਯਾ ਬੋਲ ਦੇਤ ਪਤ ਹਾਰੀ॥
 ਏਹੋ ਬਾਤ ਬਬੇਕ ਅਲਾਈ। ਜੋ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰ ਮਹਿ ਗਾਈ॥
 ਸਭਾ ਮਾਹਿੰ ਜਬ ਕਾਮ ਨਕਾਰਾ। ਅਪਨਾ ਹੀ ਯਸ ਗਾਵਤ ਸਾਰਾ॥
 ਅਰ ਅਪਨੇ ਮਨ ਪਿਤ ਕੀ ਸੋਭਾ। ਭਾਖਤ ਪਾਇ ਜਨ ਨਮਨਰੋਭਾ॥
 ਕਹੇ ਅਸੀਂ ਪਿਤ ਆਗਿਆਕਾਰੀ। ਅਰ ਬਬੇਕ ਤਿਸਤੇ ਇਨਕਾਰੀ॥
 ਇਸ ਹੀ ਤੇ ਮਨ ਬਾਧ ਹਮਾਰੇ। ਪਕਰ ਬਬੇਕ ਦੂਰ ਕਰ ਡਾਰੇ॥
 ਜਿਸ ਕੀ ਯਹ ਬਾਨੀ ਤਬ ਸੁਨਕੇ। ਕਹਯੋ ਬਿਬੇਕ ਸੀ ਸਕੋਪੁਨਕੇ॥
 ਸੋ ਆਗੇ ਮੈਂ ਤੋਹ ਸੁਨਾਵਾਂ। ਤੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਸ਼ੰਕ ਮਿਟਾਵਾਂ,

ਯਥਾ :-

“ਹੇ ਮੂਰਖ ਜੇ ਯੈ ਕਹੈ ਮੋਹੀ। ਮਨ ਕਾ ਤਿਆਗ ਕੀਯੋ ਕਿਉਂ ਤੋਹੀ।। ਭਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਾਉਂ ਬਾਤਾ। ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ ਔਰ ਪਿਤ ਮਾਤਾ।। ਅਯੋਗ ਚੇਸਟਾ ਬਿਚਰਿਆ ਲੋਰੋਂ। ਤਿਆਗੈਂ ਤਾਂਹਿ ਭਲੇ ਜੇ ਹੋਰੋਂ। ਅਯੋਗ ਬਚਨ ਪੰਡਹਿ ਬੁਰਮਾਂ ਕੋ। ਮਾਨਹਿ ਬਚਨ ਯੋਗ ਨੀਚਨ ਕੋ” ਤਾਂਤੇ ਬਾਤ ਸਿੱਧ ਇਹ ਹੋਈ। ਉਪਰ ਵੇਖ ਨ ਗੀਤ ਕੋਈ।। ਜਿਸ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਹੋ ਸੱਚਆਈ। ਸਰਧਾ ਯੋਗ ਵਹੀ ਹੈ ਭਾਈ। ਤਾਂਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਸੁਨਾਉ। ਸਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਭੇਦ ਸਮਝਉ।। ਕਿਆ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇਆ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ।। ਜੇ ਸੱਚਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸੰਗ।। ਤਾਂ ਮੰਨਾਂਗਾ ਹੋਇ ਨਸੰਗ।। ਅਰ ਜੇ ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲਿਆਂ ਵਾਂਗ। ਪਾਨੀ ਵਿੱਚ ਚਲਾਵੇ ਡਾਂਗ। ਤਾਂ ਮੰਨਨ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਐਖਾ।। ਇਹ ਰਸਤਾ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਸੋਖਾ। ਤਾਂਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਜਗਾ ਏਹ ਭੇਤ। ਕਿਆ ਬਾਵਾ ਜੀ ਬੀਜਿਆ ਖੇਤ। ਹੈ ਕੁਮਾਦ ਕੈ ਕਾਨੇ ਫਿੱਕੇ। ਮੂੰਹ ਦੇਖੇ ਨਾਂ ਲਾਈਂ ਟਿੱਕੇ।।੬।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਜੋ ਕੁਛ ਸਾਰਾ ਹਾਲ।

ਦੇਖ ਲਈਂ ਅਜਮਾਇਕੇ ਕੈਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ।।੧੦।।

ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਕਰਨ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇ ਉਮੰਗ।।੧੧।।

ਯਥਾ :-

ਚੌਪਈ

“ਜਬ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਰਾਜੇ। ਕੀਏ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਾਜੇ।।

ਪੂਛੀ ਛਿਪ੍ਰ ਬਿਪਰ ਹੈ ਜੋਈ। ਲੇਹੁ ਦਿਵਾਨੀ ਮਮ ਘਰ ਸੋਈ।।੩।।

ਮਤੀ ਦਾਸ ਅਰ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜਨ। ਰਹੇ ਪਿਤਾ ਢਿਗ ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਸਨ।।

ਦੁਰਗਾ ਮਲ ਹੀਰਾ ਨੰਦ ਛਿਪਰ ਗੁਰ ਹਿਰ ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਰਹੇ ਬਿਪਰ।।੪।।

ਅਬ ਤਿਨਕੀ ਕੁਲ ਕੋ ਜੋ ਕੋਈ। ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇ ਹੁਕਮ ਦਿਆ ਸੋਈ।।

ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਧਰਮਚੰਦ ਦੋਉ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਠਾਢੇ ਭੇ ਸੋਉ।।੫।।

ਕਾਰਬਾਰ ਗੁਰ ਦੁਵਾਰ ਅਪਾਰਾ। ਹੈ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹੋਇ ਕਿਮ ਸਾਰਾ।।

ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀ ਕਰਤ ਜਿਮ ਆਗੇ। ਤਿਮਹੀ ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਪਨਤਾ ਤਿਆਗੇ।।੬।।

ਧਰਮ ਚੰਦ ਲਹਿਕਾਰ ਖਜਾਨਾ। ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਘਰਬਾਰ ਦਿਵਾਨਾ।।

ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ ਦਿਜ ਵਰ ਗੁਨੀ। ਪੌਰਾਣੀਕ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਮੁਨੀ।।੭।।

ਜਿਹ ਸਭ ਸਾਹਿਬ ਗਾਦੀ ਬਿਰੇ। ਸਦਾ ਸਮੀਪੀ ਸਰਧਾ ਕਰੇ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਭੀਮਸੈਨ ਬਲ ਬਰਨ ਬਿਲਾਸੀ।।੮।।

ਜਿਹ ਕੁੰਦਕ ਇਵਗਜ ਬਿਗਰਾਏ। ਅਬ ਲੰਘੂਮਤ ਅਕਾਸਨ ਆਏ।।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਤ ਗਜ ਬਲ ਤਾਂਕੇ। ਭੀਮਸੈਨ ਸਮ ਕੋ ਬੋਲ ਬਾਕੇ।।੯।।

ਪ੍ਰਭ ਪੂਛੀ ਅਸਥਲ ਕਿਮਪਾਯੋ। ਪੰਡਿਤ ਕਹਿ ਦਿਜਲਾਖ ਜਿਮਾਯੋ।।

ਜਗ ਕਰਿਯੋ ਪੂਜੀ ਜਿਗ ਦੰਬਾ। ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਸੁਬਲ ਅਵਲੰਬਾ।।੧੦।।

ਜੱਗ ਕਰਨ ਤੇ ਅਸਬਲ ਹੋਈ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸੰਤ ਕਹਿ ਸੋਈ॥
 ਹਮ੍ਹੂੰ ਜੱਗ ਕਰੈ ਕਰਵੈ ਹੋਂ। ਕਿਧੋ ਕਥਾ ਮਾਤ੍ਰੁ ਸਮਝੈ ਹੋਂ॥੧੧॥
 ਪੰਡਿਤ ਕਹਾ ਨ ਜਾਗਾ ਕਰੈ ਹੋਂ। ਤੋ ਕਾਧੈ ਚਾਕਰੀ ਕਰੈ ਹੋਂ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੀ ਜਗਾ ਹਮ ਕਰ ਹੈਂ। ਮਨ ਮਾਨੀ ਦਖਨਾਹੁੰਧਰ ਹੈਂ॥੧੨॥
 ਪ੍ਰਗਟ ਭਵਾਨੀ ਦਰਸਨ ਦੈ ਹੈ। ਜਗ ਕੁੰਡ ਕੇ ਅਨਤਨ ਜੈ ਹੈਂ॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਉਤੱਮ ਆਚਾਰ।

ਜੋ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਤਾ ਪਰਮ ਉਦਾਰ॥੧੨॥

ਭਾਵ - ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਿਪੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਬੁਲਾਏ ਅਰ ਅਪਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਯਾ, ਭਾਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਭੀ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਤਾਂਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹਵਾਲੇ ਸਭ ਕਾਰੋ ਬਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਧਰਮ ਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦੀ ਦੀਵਾਨੀ ਲੀਤੀ, ਇੱਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮੋ ਪੁਰਾਣਕ ਸਾ ਉਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੇ ਬਲ ਦੀ ਕਥਾ ਆਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਖੁੱਦੇ ਵਾਂਗ ਹਾਥੀ ਭੁਵਾ-੨ ਕੇ ਮਾਰੇ ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਅੱਜ ਤਕ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭੱਦੇ ਹਨ॥

ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭੀਮ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਬਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਯਾ ਸਾ ਅਰ ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਆ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਅਜੇਹਾ ਜੱਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਉਂਦੇ ਹੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਜੇ ਅਸੀਂ ਜੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰਾਏਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਖਾਵੇਂਗੇ" ਜਦ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਤਨਾ ਦਮ ਮਾਰਿਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਛਾ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜੱਗ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੇ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਭਾਵ ਹੈ ਕਹੀ ਕਵੀ ਜੋ ਗਾਥ।

ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਵਿਚਾਰੀਏ ਨੀਕੇ ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ॥੧੩॥

ਜੈਸੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤੋਖ ਮ੍ਰਿਗੋਸ।

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਹੇ ਕਿਹਾ ਤਿਸ ਇਨ ਦਿਆ ਸੰਦੇਸ॥੧੪॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਕਹਾਂ ਕਹੋਂ ਇਸ ਅਕਲ ਕਾ ਜੋ ਤੁਮ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਬਿਨ ਸੋਚੇ ਹੀ ਬਾਤ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਲੇਵਤ ਆਪ॥੧੫॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਤ ਅਖੁੱਧ। ਸਮਝ ਦੇਖ ਤੂੰ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧ॥

ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨਸੀਂ ਬਨਾਕੇ। ਦੱਸੀ ਹੈ ਪੁਸਤਕ ਮਹਿ ਪਾਕੇ।।
ਜੋ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤ ਪਾਸ। ਸੁਨੇ ਪੁਰਾਨ ਧਾਰ ਮਨ ਆਸ।।
ਭੀਮਚੰਦ ਕਾ ਬਲ ਸੁਨ ਭਾਈ। ਅਧਕ ਉਮਗ ਮਨ ਭੀਤਰ ਆਈ।।
ਸੋ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਅਨ ਬਾਤ। ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਪੜ੍ਹ ਦੇਖ ਭਰਾਤ।।
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵੇ ਐਸੇ। ਖੋਲ ਸਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸੁਝ ਬੈਸੇ।।
ਆਕਰ ਅਪਨੈ ਮਹਲ ਮਝਾਰੀ। ਤਬ ਯਹ ਮਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।।
ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਚਹੀਏ ਭਾਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੇ ਸੰਸਾਰਾ।।
ਇਸ ਤੇ ਉਲਟ ਗਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਵਰਨਨ ਕਰਦਾ ਨਾਲ ਹੁਲਾਸ।।
ਆਖੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿੱਖੀ। ਹਿੰਦ ਤੁਰਕ ਥੋਂ ਦੁਖੀਆ ਪਿੱਖੀ।।
ਅਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆ ਪਗ ਮਾਹੀਂ। ਅਨਕ ਭਾਂਤ ਕੇ ਦੁੱਖ ਮਹਾਂ ਹੀਂ।।
ਕਹੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਹੋਵਤ। ਆਵਤ ਜਾਤ ਤਿਨੋਂ ਪਤ ਖੋਵਤ।।
ਜਿਸ ਪਰ ਰਿਸ ਗੁਰ ਪੰਥ ਚਲਾਨਾ। ਅਰ ਦੇਵੀ ਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ।
ਕੀਨਾ ਸਕਲ ਉਪਾਇ ਨਵੀਨ। ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਏਹ ਕਹਿ ਦੀਨ।।
ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਗਾਯਾ। ਸੋ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਉਲਟ ਬਤਾਯਾ।।
ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਦੀ ਸੁਨ ਕਥਾ। ਆਇ ਗਈ ਗੁਰ ਜੀ ਮਨ ਜਥਾ।।
ਤਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲ ਪਾਵਨ ਹੋਤਾ। ਉਦਮ ਕਰਾ ਨਾਥ ਜੂ ਏਤਾ।।
ਹੁਨ ਹਿਨ ਤੀਨੋਂ ਮਾਂਹਿ ਪਿਆਰੇ। ਸਾਰਾ ਕੋਨ ਕਹੇ ਮਨ ਧਾਰੇ।।
ਦੋ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਬਾਵਾ ਏਹੁ। ਠੀਕ ਗੁਵਾਹੀ ਅਪਨੀ ਦੇਹੁ।।
ਯਾ ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੇ ਝੂਠ ਬਤਾਯਾ। ਕੈ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜੱਕੜ ਲਾਯਾ।।
ਇਸ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰ। ਸੱਚ ਝੂਠ ਫਿਰ ਲੇਹੁ ਨਤਾਰ।।੧੬।।

ਦਵੈ ਯਾ

ਦੇਖੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਕਰ ਦੀਨੇ। ਆਖੇ ਗੱਦੀ ਬੈਠ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਨ
ਹੀ ਸੱਦ ਲੀਨੇ।। ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਇਆ ਅਪਨਾ ਸੱਪਿਆਂ ਕਿਸੇ ਖਜਾਨਾ। ਕੋਈ
ਪਾਸ ਰਹੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਥਾ ਸੁਣਾਇ ਪੁਰਾਨਾ।।੧੭।। ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਖਨ
ਸਾਖੋਂ ਕੰਮ ਨ ਹੋਂਦੇ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬਦੋਬਦੀ ਸਨ ਉਨ ਕੇ ਅੱਗੇ ਢੋਂਦੇ।। ਕਿਆ
ਕੇ ਸਿੱਖ ਨ ਸੀ ਅਤਬਾਰੀ ਰੱਖੇ ਸਾਂਭ ਖਜਾਨਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਿਵਾਨੇ ਦੇਖੇ ਬ੍ਰਹਮਨ
ਕਰਾ ਦੀਵਾਨਾ।।੧੮।। ਨੰਦ ਚੰਦ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅੱਜ ਤੀਕ ਸਭ ਕਹਿੰਦੇ। ਜਿਸਦਾ
ਨੱਗਰ ਡਹਰੋਲੀ ਹੈ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਜਹਿ ਗਹਿੰਦੇ।। ਹਨ ਸੰਤਾਨ ਦੀਵਾਨ ਸਕਲ ਹੀ ਸਿੱਖ
ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਲੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਤਜ ਕਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਿਉਂ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਨਿਕਾਲੇ।।੧੯।। ਕੇ
ਹੀ ਬਾਤ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਲਿਖ ਮਾਰੀ। ਗੱਦੀ ਬੈਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਏਹੋ ਕਹੀ
ਤਿਆਰੀ।। ਸੱਦੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਛੇਤੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸੱਧ ਖਜਾਨੇ ਸਾਰੇ। ਅਰ ਘਰ ਬਾਰ ਹਵਾਲੇ
ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਕਨਾਰੇ।।੨੦।। ਭੁੱਖੀ, ਖਿੱਲੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਦੁੱਧ ਦਹੀ ਦੀ ਚੰਗੀ।।
ਬਿਨ ਪੁੱਛੇ ਹੀ ਚੱਟਮ ਕਰਸੀ ਸਕਲ ਦਰਬ ਬਿਨ ਮੰਗੀ।। ਅੰਧੇ ਨੂੰ ਕੀ ਚਹੀਏ ਭਾਈ
ਦੋਨੋਂ ਨੈਨ ਬਤਾਓ। ਖੁੱਲਾ ਮਿਲਿਆ ਖਜਾਨਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੈਠੇ ਮੱਜ ਉਡਾਓ।।੨੧।। ਫਿਰ
ਜੋ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਗੁਰ ਦੇ ਲੇ ਬੈਠੇ ਮੁਖਤਿਆਰੀ। ਜਾਨ ਗਏ ਇਹ ਕਾਨ ਮਿਲੀ ਹੈ
ਦੋਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਭਾਰੀ।। ਲੁੱਟਨ ਪੁੱਟਨ ਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਢੁੰਡਨ ਦਾਉ ਘਨੇਰੇ। ਅਰ
ਲੋਭੀ ਨੂੰ ਹਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਫੰਧ ਫਰੇਬ ਬਥੇਰੇ।।੨੨।। ਧਰਮਚੰਦ ਨੇ ਸਾਂਭ ਖਜਾਨਾ ਧਰਮ

ਆਪਨਾ ਜਾਨਾ। ਅਪਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤਾਈਂ ਉਮਤੇ ਸਜੇ ਉਡਾਨਾ।। ਅੱਗੋਂ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤ
ਨੇ ਤਾ ਅਪਨੇ ਦੇਵਨ ਹਾਰੀ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਡੀ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀ।।੨੩।।
ਜਿਸਤੇ ਪੜ੍ਹ ਪੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਚਿੰਗ ਗੱਲਾਂ ਭੀਮ ਸੁਨਾਵੈ। ਕਰਕਰ ਕਰਕਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਨੂੰ
ਮਤਲਬ ਉਪੱਰ ਲਿਆਵੈ। ਪਰ ਗੁਰ ਜਾਣੀ ਜਾਨ ਰਿਦੇ ਦੀ ਤਾੜ ਗਏ ਸਭ ਗਾਥਾ।
ਪੁਛਨ ਲੱਗੇ ਕਹੋ ਮਿਸਰ ਜੀ ਕਿਉਂ ਬਲ ਥਾ ਤਿਸ ਹਾਥਾ।।੨੪।। ਜਿਸ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ
ਹੀ ਦਸਿਆ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਜਰੂਰੀ। ਆਕੇ ਭਾਈ ਚਾਰਾ ਖਾਵੇ ਖੀਰ ਕਰੋਰੀ ਪੂਰੀ।। ਅੱਗੋਂ
ਲੰਬਾ ਝੋੜਾ ਪਾਇਆ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੇਰਾ। ਜਿਸਤੇ ਪੂਜ ਲਗਾਉਨ ਗੱਫੇ ਤਹਾਂ ਲਗਾਕੇ
ਡੇਰਾ।।੨੫।। ਅਪਨੇ ਹੀ ਸਭ ਮਤਲਬ ਦਾ ਜਿਨ ਦੇਖੇ ਜਾਲ ਫੈਲਾਇਆ। ਗੋਰਖ ਪੰਦਾ
ਰਚਕੇ ਚਾਹੁਨ ਸਾਰਾ ਦਰਬ ਖਪਾਹਿਆ।। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੱਚੇ ਛਲਨਾ ਚਾਹੁਨ ਐਸੇ
। ਜਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰੋਦੇ ਹੋਰ ਵੇਰ ਹਨ ਜੇਸੇ।।੨੬।। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਿਹਾ
ਬਿੱਖ ਨੂੰ ਤੁਮ ਭੀ ਜੋਗ ਕਰਾਵੈ। ਕੇ ਐਵੇਂ ਬਹ ਪਾਸ ਅਸਾਡੇ ਗੱਪਾਂ ਹੀ ਚਾ ਲਾਵੈ।।
ਜਿਸ ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਬੋਲਯਾ ਜੇ ਨਾ ਜੋਗ ਕਰਾਈਏ। ਤਾਂ ਕਿਯਾ ਹੋਇ ਕਿਸੇ ਦੇ
ਨੌਕਰ ਟੁਕੜਾ ਪਿਆ ਕਮਾਈਏ।।੨੭।। ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੇਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਕਿਹਾ ਕਰਾਵੈ
ਪਿਆਰੇ। ਲੈ ਹਮ ਜੋਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਅਬ ਹੀ ਹੋਇ ਤਿਆਰੇ।। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ
ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਹੀ ਖੱਟੀ ਸੀ ਬਹ ਖਾਂਦਾ। ਖਾਲੀ ਸੰਘ ਬਜਾਵੇ ਦੀਪਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋ
ਸਰਮਾਂਦਾ।।੨੮।। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਧੀ ਨ ਆਵੇ ਜਿਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈਏ।
ਐਵੇਂ ਝੂਠੀ ਗੱਪ ਕਾਸਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਾਈਏ।। ਕਾਂਸੀ ਅਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਹਨ
ਵਿੱਦਯਾ ਦੇ ਪੂਰੇ। ਜੋਗ ਹਵਨ ਉਹ ਜਾਨਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਪੰਡਤ ਵਡਸੂਰੇ।।੨੯।।

ਦੋਹਰਾ

ਮਨ ਵਿਚ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰਕੇ ਹੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਦਾਸ।
ਸਰਮ ਨ ਆਈ ਓਸ ਨੂੰ ਸਿੱਥਯਾ ਕਰਤ ਬਲਾਸ।।੩੦।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਸਰਮ ਭਲਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਸੀ ਇਸਦੇ ਵਿੱਚ।
ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਹੋ ਗਿਆ ਆਗੇ ਗੁਰ ਦੇ ਜਿੱਚ।।੩੧।।
ਸਗੋਂ ਉਸਨੇ ਦੱਸਯਾ ਜੋਗ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰ।
ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੂ ਕਰਦੇ ਜਿਸੇ ਉਚਾਰ।।੩੨।।

ਯਥਾ :-

ਚੌਪਈ

“ਕਾਂਸੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਤ। ਕਰਸਾਂ ਕਹਿ ਅਸ ਕਾਰਜ ਮੰਡਤ”
ਸਕਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸੋਧਨ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਹੈਂ ਤਹਿਕੇ ਦਿਜ ਸਭ ਅਧਕਾਰੀ।।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਡਤ ਦੱਸਯਾ ਜੋ ਸੀ ਅਸਲ ਉਪਾਇ।
ਯੋਗ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰ ਜਿਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿੱਖ ਬਤਾਇ।।੩੩।।
ਇਸ ਮਹਿ ਰਿਹਾ ਲੁਕਾਵ ਕਯਾ ਦਿੱਤਾ ਸੱਚ ਬਖਾਨ।
ਬਿਰਥਾ ਦੋਸ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਪੰਡਤ ਪਰ ਜਾਨ।।੩੪।।

ਫਿਰ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਪਾਸ ਗੁਰ ਲੀਨੇ ਤੁਰਤ ਬੁਲਾਇ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਬੁਰੀ ਨ ਬਾਤ ਕੁਛ ਦੇਖੋ ਮਨ ਭਲ ਭਾਇ॥੩੫॥
 ਉਤੱਮ ਕੁੱਲ ਸੁੱਚਮ ਘਨੀ ਅਰ ਸੰਤੋਖੀ ਲੋਗ।
 ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਮ ਇਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਦੂਸਰ ਹੂਆ ਨ ਹੋਗ॥੩੬॥
 ਫਿਰ ਐਸੇ ਜਨ ਰਾਖਨੇ ਗੁਰ ਜੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ।
 ਜਾਨਤ ਥੇ ਸੁਖਦਾਇ ਅਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰ ਹੁਲਾਸ॥੩੭॥
 ਤੁਮਰਾ ਦੋਖ ਅਰੋਪਨਾ ਇਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਜੋਇ।
 ਨਹੀਂ ਬੁੱਧਿ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਮੂਰਖਤਾ ਅਤਿ ਸੋਇ॥੩੮॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਉਂ ਗੋਰੇ ਦਾ ਕਰਤ ਹੋਂ ਧਿੰਗੇ ਧਿੰਗ ਕੜਾਹੁ।
 ਝੂਠੋਂ ਸੱਚ ਬਣਾਉਨਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿੱਥੋਂ ਰਾਹੁ॥੩੯॥

ਦਵੈ ਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੀਤੀ ਆਕੜ ਮੇਂ ਹੀ ਜਗ ਕਰਾਉਂ। ਤੇ ਇਤਨੀ ਭੀ ਵਿਧੀ ਨ ਜਾਨਾ
 ਤਾਂ ਕਿਆ ਦਾਸ ਕਰਾਉਂ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੈਨ ਹੇਤ ਗੁਰ ਕਹੀ ਕਰਾਵੇ ਭਾਈ।
 ਇਸ ਹੀ ਵੇਲੇ ਸਵਾਧਾਨ ਹੋ ਦੇਵੇ ਵਿਧੀ ਬਤਾਈ॥੪੦॥ ਐਥੇ ਧੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਸਭ
 ਹੋਇਆ ਕਰ ਬੈਠਯਾ ਇਨਕਾਰੇ। ਆਖੀ ਮੈਨੂੰ ਗੀਤ ਜੋਗ ਦੀ ਕਰਨੇ ਕੀ ਨਹਿ ਸਾਰੇ॥
 ਪਰ ਕਾਂਸੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਹਨ ਜੋ ਪੰਡਤ ਸਾਡੇ ਭਾਈ। ਉਨ ਕੋ ਸਾਰੀ ਵਿਧੀ ਵੇਦ ਦੀ
 ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸੋਂ ਆਈ॥੪੧॥ ਓਥੋਂ ਸਦ ਬੁਲਾਓ ਉਨ ਕੋ ਕਰਵਾਉਨਗੇ ਹਵਨਾ। ਜਿਸ
 ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਗ ਦੰਬਾ ਯਸ ਹੋਵੇ ਤ੍ਰਿਭਵਨਾ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੀ ਸ਼ੇਖੀ ਉਤ
 ਗਈ ਉਸ ਹੀ ਵੇਲੇ। ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਸੀ ਜੋ ਚਹੁੰਦਾ ਲੈਣੇ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ॥੪੨॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹਿ ਯਾਦ ਸੀ ਵਿਧੀ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗ।
 ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁਛਨੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਯਾ ਅਲੋਗ॥੪੩॥
 ਪੰਡਤ ਬਣ ਬਣ ਬੈਠਦਾ ਜੋਗ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰ।
 ਪੁੱਛਨ ਤੇ ਠੈ ਠੈ ਕਰੀ ਦੇ ਕਰਕੇ ਇਨਕਾਰ॥੪੪॥
 ਕਿਆ ਉਸ ਸੱਚ ਸੁਨਾਹਿਆ ਦੱਸਯਾ ਕੋਣ ਉਪਾਇ।
 ਬਣ ਬਣ ਦੀ ਜਿਨ ਲੋਕੜੀ ਸੱਗੋਂ ਲਈ ਬੁਲਾਇ॥੪੫॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਜੇ ਹੈ ਤੋਂ ਕਰੀ ਵਡਾਈ। ਉਤੱਮ ਕੁਲ ਅਰ ਸੁੱਚਮਤਾਈ
 ਫਿਰ ਸੰਤੋਖੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ। ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ॥
 ਸੇ ਭੀ ਸਭ ਮਿਥਯਾ ਹੈ ਭਾਈ। ਨਹੀਂ ਸੱਤ ਇਸ ਮਹਿ ਇੱਕ ਰਾਈ
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਪੂਰਬ ਦੇ ਵਿਚ। ਕਰੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੋਗਾ ਜਿੱਚ॥
 ਲੋਟੇ ਧੋਇ ਧੋਇ ਦਿਖਲਾਇ। ਮੱਥੇ ਟਿੱਕੇ ਖੂਬ ਲਗਾਇ॥
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਰਿਝਾਇਆ। ਅਪਨਾ ਮੱਦਦਗਾਰ ਬਨਾਇਆ।
 ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ। ਜਾਨਨਹਾਰ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸੁਆਮੀ॥

ਸੇ ਬਾਹਰ ਪਾਖੰਡਨ ਮਾਂਹੀ । ਗੀਤਤ ਨਹਿ ਕਬ ਹੀ ਲਖ ਤਾਂਹੀ
ਜਿਸਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਮਾਹਿੰ। ਕਹਤ ਪੋਪ ਜੂ ਉਤੰਮ ਨਾਹਿੰ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਤ ਮਹਿੰ ਸਗਲ ਬਤਾਯਾ। ਜੇ ਇਨ ਲੋਗਨ ਕੀ ਹੈ ਮਾਯਾ।।
ਸੇ ਮੈਂ ਉਹੀ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾਉਂ। ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਾ ਭਰਮ ਉਠਾਉਂ।।
ਅਰ ਤੂੰ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਦਾਸ। ਸੁਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੋਹ ਹੁਲਾਸ।।
ਸੱਚਾ ਕਥਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਨੀ। ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਣੀ ਨ ਕੰਨੀ।।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੇ ਕੁਛ ਹੈ ਆਖੀ। ਤਿਸਕੀ ਦੇਤ ਗੁਰੂ ਯੋ ਸਾਖੀ।।੪੬।।

ਯਥਾ :-

ਕਬਿੱਤ

“ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਮਤੀ ਔਕੁਜਤੀ ਕੂਰ ਕਾਯਰ ਹੈਂ ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਝ।। ਔ ਕੁਜਾਤਿ ਬਡੇ ਜਗ
ਮੈਂ । ਬਡੇ ਚੋਰ ਚੂਹਰੇ ਚਪਾਤੀ ਲੀਏ ਤਜੈ ਪ੍ਰਾਣ ਕਰੈਂ ਅਤਿ ਯਾਗੀ ਬਾਟ ਪਾਗੀ ਔਰ
ਮਗ ਮੈਂ ।। ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਅਜਾਨ ਮਾਨੋ ਕਹੀਐ ਸਿਆਨੇ, ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਨਹਿ ਗਯਾਨ ਸੇ
ਕੁਰੰਗ ਬਾਧੇ ਪਗ ਮੈਂ । ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਛੈਲ ਪੈ ਕਹਾਵਤ ਹੈਂ ਛੈਲ, ਐਸੇ ਫਿਰਤ ਨਗਰ
ਜੈਸੇ ਫਿਰੈ ਢੋਰ ਬਗ ਮੈਂ ”।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਗੁਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਆ ਪ੍ਰਮਾਨ।

ਜਿਸ ਪਰ ਇਨ ਕੋ ਦੱਸਯਾ ਹਨ ਜਗ ਵਡੇ ਤੁਫਾਨ।।੪੭।।

ਭਾਵ - ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡਾ ਫਰੇ
ਬੀ ਅਤੇ ਬੂਠਾ ਸਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਭੀਮ ਦੇ ਬਲ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ-੨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੂੰ ਜੱਗ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਨੇ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਅਜੇ
ਹਾ ਦਮ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇ ਜੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿਆ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੌਕਰ ਰਹਕੇ
ਟੁਕੜਾ ਖਾਉਂਗਾ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਤਦ ਝੱਟ
ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਬੈਠਾ, ਜਿਸ ਥੋਂ ਉਹ ਫਰੇਬੀ ਅਤੇ ਬੂਠਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।।

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਨਿਰ ਬੁਧਿ ਅਤੇ ਵਿੱਦਯਾਹੀਨ ਭੀ ਸਾ ਜੇ ਇਤਨਾ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਜਾਨਦਾ ਸੀ ਕਿ (ਸੂਹਾ ੨) ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਘੀਉ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਪਾਕੇ
ਸੂਹਾ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ।।

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਤੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੋਭਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਦੱਸਯਾ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਸ ਰੱਖਨਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਉਤੰਮ ਜਾਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ
ਕੁਲੀਨ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੇ ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਯਾ
ਕਿੰਤੂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਦਾ ਕਥਨ, ਜੋ ਗੋਪਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ
ਸੀ, ਸੋਈ ਏਥੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸੱਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਹੋ
ਜੇਹੀ ਉਤੰਮਤਾ ਟਪਕ ਦੀ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਇਹ ਹੈ ਕੁਛ ਗੱਪ ਸੜੱਪ।

ਜੇ ਗੁਰੂਅਨ ਸੇਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲੰਘੇ ਟੱਪ ਸੜੱਪ।।੪੮।।

ਤਾਂਤੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਲੈ ਰੱਖੀਂ ਨਾਂਹਿ ਲੁਕਾਉ।

ਭਲਾ ਓਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜੇ ਲਗ ਜਾਵੇ ਦਾਉ।।੪੯।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਹਾਥ ਤੇ ਸੁਧਰੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।
 ਸੋਈ ਉਦਮ ਚਾਹੀਏ ਕਰਨੇ ਭਲੇ ਵਚਾਰ॥੫੦॥
 ਹਵਨ ਕਰਾਵਨ ਜੱਗ ਵਿਧ ਜਾਨਤ ਪੰਡਤ ਲੋਗ।
 ਇਸ ਹੀ ਤੇ ਗੁਰ ਬੋਲਦੇ ਦੇ ਆਦਰ ਲੱਖ ਜੋਗ॥੫੧॥
 ਤੀਨ ਵਰਨ ਸਿਰ ਤਾਜ ਹੈ ਪੁਨ ਈਸ਼ੁਰ ਮੁਖ ਏਹੁ।
 ਭੂਸੁਰ ਕਰ ਸਭ ਮੰਨ ਦੇ ਔਰ ਦਾਨ ਸੁਭ ਦੇਹੁ॥੫੨॥
 ਤਾਂਤੇ ਪੰਡਤ ਜਾਨਕੇ ਅਪਨੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਧਾਨ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਨਮਾਨ ਕਰ ਦੀਨੇ ਤਿਨਕੇ ਦਾਨ॥੫੩॥
 ਦੇਸ ਵਿਦੇਸੇਂ ਆਇਕੇ ਜੁਰੇ ਬਿੱਪ ਵਡ ਭਾਗ।
 ਕਰ ਪ੍ਰਤੋਖਨ ਭਲੇ ਵਿਧ ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਅਨੁਰਾਗ॥੫੪॥
 ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੂ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚ ਰੁੱਖ।
 ਐਸਾ ਆਖਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨਾਂ ਪੰਥ॥੫੫॥

ਯਥਾ :-

ਛੰਦ

“ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਸਭ ਕੇ। ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਹੁ
 ਮੇਂ ਮਤ ਪੂਰਬ ਥਿਧ ਤਬ ਕੇ॥ ੪॥ ਬਿੱਪੁਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤੋਖਨ ਪੂਜਨ ਦਾਨ ਮਾਨ ਮਨ
 ਮਾਨਾ। ਕਰ ਕਰ ਤੁਰਕਨ ਨਾਸ ਖਾਸ ਮਤ ਕਰਹੁ ਨਿਪਟ ਨਿਰਮਾਣ॥੫॥ ਅਸ
 ਵਿਚਾਰ ਸਤਿਸਾਰ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਪਦ ਆਨ ਜਾਨ ਨਹਿ ਜਾਸੇ। ਜੱਗ ਅਰੰਭ ਸੁੰਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕਰ
 ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸਦਾਸੇ॥੬॥ ਯਹ ਸੁਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਗੁਰ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਕਰਨਹਿਤ ਠਾਨੀ॥ ਸੁਨ ਸੁਨ ਦਿਜ ਬਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਦੌਰ ਦੌਰ ਜੁਰ
 ਆਏ। ਕੇਤੇ ਬਲਵਾਏ ਬਿਨ ਆਏ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਬਲ ਵਾਏ॥ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਥਰਾ ਔਰ
 ਅਜੁਧਯਾ ਭੂਸੁਰ ਪੰਡਤ ਜੇਤੇ। ਆਇ ਪਾਇ ਸਨਮਾਨ ਰਹੇ ਸਭ ਰੁਚਿ ਰੁਚਿ ਸੁਖਨ ਸੁਹੇ
 ਤੇ॥ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਤੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰਲੇ ਬਿੱਪਨ ਕੁਟੀ ਬਨਾਈ। ਵੇਦ ਧੁਨੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਬ
 ਸਦਾਈ ਸੁਨਤ ਰਹਤ ਗੁਰ ਰਾਈ॥੭॥

ਪੁਨਾ :

ਜਨਮ ਸਫਲ ਵਿੱਦਯਾ ਸਫਲ ਸਫਲ ਵੇਦ ਕੀ ਬਾਨੀ।
 ਹੇਤ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਆਗੇ ਲੱਖ ਛਬ ਸੁਰਤ ਬਿਕਾਨੀ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਜਾਹਿ ਕੰਠ ਨਹਿ ਬਿਧਵਤ ਜਾਨ ਜਨੇਉ।
 ਤੇਨ ਤਹਾਂ ਬੈਠਾਰੀਅਤਿ ਕਿਆ ਅਸ ਨਿਯਮ ਅਭੇਉ॥੧॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ ਨਿਤ ਕਰੈ। ਬਰਨਾਸਰਮ ਮਿਤ ਜਾਨਤ ਖਰੈ॥
 ਤੇ ਤਾਹਾਂ ਬਰ ਬੈਠ ਨ ਪਾਵਹਿ। ਉਪਰ ਤੇ ਉਪਰ ਕੇ ਆਵਹਿ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਸੈਂਦ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਕਰਵਾਵਨ ਗੁਰ ਪਾਨ।

ਜੰਦੁ ਤਿਲਕ ਸਜਾਇਕੇ ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਮਾਨ॥੫੬॥
ਸੁਨਤ ਦੋਦ ਅਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਮਨ ਲਾਇ॥
ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਸੰਧਯਾ ਰੀਨ ਜੋ ਦੀਨੇ ਬਿੱਪ ਉਠਾਇ॥੫੭॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਸਭ ਕੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੀਨੀ। ਪੀਰ ਮਾਂਸ ਕੀ ਚੱਟਕ ਸੁਦੀਨੀ॥
ਸਭੀ ਲੋਭ ਮਹਿ ਹੋ ਗਏ ਅੰਧੇ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀ ਫਾਸੀ ਮਹਿ ਬੰਧੇ॥
ਜਿਨਕੋ ਗੁਰ ਜੀ ਦਿਆ ਨਿਕਾਰ। ਰਹੇ ਤਿੰਨ ਬਾਕੀ ਸੁਧ ਸਾਰ॥
ਲੱਛੀਰਾਮ ਏਕ ਸੀ ਸੋਊ। ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਦੂਸਰਾ ਜੋਊ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਦਾਸ ਤੀਸਰਾ ਜਾਨੈ। ਏ ਤੀਨੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਪਛਾਨੈ॥
ਤਿਨਕੋ ਕਰ ਆਦਰ ਗੁਰ ਭਾਖਾ। ਅਹੋ ਦੂਧ ਮਥ ਮਾਖਨ ਰਾਖਾ॥
ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਜੋਈ। ਕਹੋ ਕੌਨ ਬਿਧ ਹੋਵਤ ਸੋਈ॥
ਅਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰੇ ਤੁਮ ਕਾਲੀ। ਰਹੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤੁਮਰੀ ਲਾਲੀ॥
ਪਰ ਤਿਨ ਕਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਾਗਰ। ਤੀਨ ਭਵਨ ਮਹਿ ਆਪ ਉਜਾਗਰ॥
ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਨ ਸਕਤੀ ਏਹੁ॥ ਤਾਂਤੇ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੇਹੁ॥
ਪਰ ਦੋ ਪੰਡਤ ਅਸੀਂ ਬਤਾਵੈਂ। ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਪਾਵੈਂ॥
ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਏਕ। ਗਯਾਨਵਾਨ ਉਰ ਬਸੈ ਬਿਬੇਕ॥
ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਕਾਂਸੀ ਕਾ ਦੂਜਾ। ਕਰਵਾਏਗਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ॥
ਇਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਇ। ਕਾਰਜ ਸਫਲ ਸਗਲ ਹੋਇ ਜਾਇ॥
ਜਿਨ ਕੀ ਸੁਨ ਕਰ ਸਤ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਬਖਾਨੀ॥੫੮॥

ਯਥਾ :-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਤਾਂ ਛਿਨ ਮਨ ਕਲਗੀਧਰਨ ਗਨ ਗੁਨ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ।
ਬਿਨ ਜਗਦੰਬਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਧੈ ਸਸਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰ॥੧੪॥

ਚੌਪਈ

ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ਧਰਹੁ ਪੀਰ ਹਰ ਪੀਰ ਪਛਾਨਾ॥
ਕਰ ਦੇਵੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਪਯਾਰੇ। ਲੈਹੋ ਪੰਥ ਬੈਰ ਬਿਸਥਾਰੇ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਿਨ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਸੇਵਿਆਂ ਸਕਤ ਨ ਸਤ੍ਰਨ ਜੀਤ।
ਤਾਂਤੇ ਸਤਗੁਰ ਨੈ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਸਗਰੀ ਰੀਤ॥੫੯॥
ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਦਾ ਜਦ ਇਹ ਕਰੇ ਮਹੰਤ।
ਫਿਰ ਬੁਠੀ ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮਨਹ ਲਗੰਤ॥੬੦॥
ਤਾਂਤੇ ਮੰਨਨ ਚਾਹੀਏ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਦਾ ਵਾਕ।
ਫੇਰ ਸੁਮੇਰ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਦੂਜੀ ਝਾਕ॥੬੧॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣੇ ਗੰਢੇ ਦਿੱਤੇ ਗਾਲ।
ਜੋ ਮਨ ਆਇਆ ਗਾਇਆ ਬੈਠੇ ਆਲ ਬਤਾਲ।।੬੨।।

ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਆਖੀ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੱਗੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਮੰਡੀ। ਖਾਇ ਮਾਸ ਅਰ ਖੀਰਾਂ ਸਾਰੇ
ਪਾਉਨ ਬੈਠੇ ਭੰਡੀ।। ਜਦ ਇਹਹਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਿੱਠਾ ਤਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਝਾੜ
ਝੰਬ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਤੁਰ ਗਏ ਸਭ ਪਤ ਹਾਰੇ।।੬੩।। ਬਾਕੀ ਦੱਸਿਆ ਤਿੰਨ ਰਹੇ
ਜੋ ਸਮਝੇ ਬਹੁਤ ਸਿਆਨੇ। ਪਰ ਉਨ ਮੈਂ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਨ ਜਾਨੇ।।
ਜਿਸ ਤੇ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਬਿਸ਼ਨਦਾਸ ਸੀ ਦੂਆ। ਕਾਸ਼ੀ ਵਾਲਾ ਏਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਕੇ
ਹਾਜ਼ਰ ਹੁਆ।।੬੪।।

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਹੋਰ ਉਚਾਰੇ। ਕੋਡੀ ਗੱਪ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਰੇ।।
ਆਖੇ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਇ। ਮੈਂ ਦੇਵੀ ਲੈਸਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ।।
ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਮੈਂ ਕਰਹੋਂ। ਜੋ ਪੂਰਬ ਸਾ ਸੋਈ ਧਰਹੋਂ।।
ਕੇਡਾ ਬੱਪਯਾ ਭਾਰੀ ਨੂੰਣ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੱਡੀ ਜਰਾ ਨ ਉਣੇ।।
ਪੂਰਬਲਾ ਮਤ ਸੀ ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ। ਦੱਸਨ ਥਾ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜਿਸਦਾ।।
ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਖੇ। ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਖੋਲ ਕਰ ਪੇਖੇ।।
ਕਿੱਥੇ ਨਾਮ ਖਾਲਸਾ ਦੱਸੇ। ਐਵੇਂ ਗੱਪ ਮਾਰ ਨਹਿ ਨੱਸੇ।।
ਪੰਜੇ ਕੱਕੇ ਕਿਸ ਨੇ ਧਾਰੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ।।
ਕੁੜੀ ਨੜੀ ਮਾਰਕ ਕਾ ਤਿਆਗ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਨ ਕਹੁਕਿਹਾ ਸੁਭਾਗ।।
ਏਹੁ ਦੁਮਾਲੇ ਜੋ ਦਸਤਾਰੇ। ਆਦਿ ਕਹੋ ਕਿਸ ਮੈਨ ਸਵਾਰੇ।।
ਪਹਿਲੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨੇ ਚਾਰ। ਸੋ ਤਾਂ ਮੁੰਡਨ ਕਰਤ ਉਚਾਰ।।
ਪੁਨਹ ਜਨੇਊ ਧਰਮ ਬਤਾਉਨ। ਜਦ ਪਾਵੇ ਤਦ ਭੀਖ ਮੰਗਾਉਨ।।
ਅੱਗ ਪੋਨ ਪਾਨੀ ਰਵਿ ਚੰਦਾ। ਤਿਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਸੁ ਛੰਦਾ।।
ਪੂਰਬ ਕਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ ਪਿਆਰੇ। ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀਨਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ।।
ਫੇਰ ਪੁਰਾਣ ਦੇਖ ਪੜ੍ਹ ਸਾਰੇ। ਸੋ ਗੱਪਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਵਿਚਾਰੇ।।
ਕੋਈ ਕਹੈ ਧੌਲ ਨੇ ਧਰਤੀ। ਸਿੰਗਾਂ ਪਰ ਧਰ ਧਾਰਨ ਕਰਤੀ।।
ਕਹੇ ਏਕ ਕੱਛੂ ਹੋ ਰੱਬ। ਧਰਿਆ ਸੁਮੇਰ ਮਧਾਣੀ ਫੱਬ।।
ਕਹੇ ਪੁਰਾਨ ਇੱਕ ਇਹ ਬਾਤ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਸੂਰ ਬਤਾਤ।।
ਫਿਰ ਦੱਸੇ ਕਦ ਮੱਤ ਪੁਰਾਨਾ। ਸੀ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨਾ ਮਾਨਾ।।
ਜਿਸ ਕਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਗੁਰ ਦੀਨਾ। ਸੋ ਨਿਰਮਾਣ ਕਹੈ ਕਦ ਕੀਨਾ।।
ਫਿਰ ਜੋ ਪੂਰਬ ਕੇ ਵਡ ਲੋਗਾ। ਤਿਨਕਾ ਭੀ ਮਤ ਯਹ ਨਹਿਹੋਗਾ।।
ਰਾਮਚੰਦ ਸਿਰ ਪਟੇ ਸੁਹਾਏ। ਬਾਲਮੀਕ ਨਿਜ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਏ।।
ਕਾਕ ਪੰਥ ਕੋ ਧਾਰੇ ਰਾਮਾ। ਜੁਲਫੋਂ ਕਾਰੀ ਅਤੀ ਅਭਰਾਮਾ।।
ਫਿਰ ਸਿਰ ਪਰ ਦਸਤਾਰ ਨ ਧਾਰੀ। ਮੁਕਟ ਨਾਮ ਟੋਪੀ ਥੀ ਪਿਆਰੀ।।
ਇਹ ਮਤ ਕਹੁ ਗੁਰ ਕਾ ਕਦ ਭਾਈ। ਜਿਸ ਪਰ ਐਵੇਂ ਧੂਮ ਮਚਾਈ।।
ਇਹੋ ਕਿਸਨ ਕਾ ਹਾਲ ਪਛਾਨੋਂ। ਮੰਦੂ ਮੂਰਤ ਪਿਥ ਅਨਮਾਨੋਂ।।
ਹਾਥ ਬੰਸਰੀ ਨਾਚ ਦਖਾਵੇ। ਸੀਸ ਪਟੇ ਅਰ ਮੁਕਟ ਸੁਹਾਵੇ।।

ਏਹੋ ਮਤ ਬਾ ਪੂਰਬ ਕੇਹਾ। ਜੋ ਬਾਦਾ ਜੀ ਗੁਰ ਕਾ ਟੇਰਾ।।
 ਤਾਤੇ ਸਭ ਬੁਨੀ ਹੈ ਬਾਡ। ਪੂਰਬ ਮਤ ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਬਨਾਤ।
 ਗੁਰ ਜੀ ਅਪਨਾ ਜੋਇ ਸਿੱਧਾਂਤ। ਕਹਾ ਸੁੰ ਅਨਭਵ ਤੇ ਭ੍ਰਾਤ।।
 ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੇ ਸੀ ਫਰਮਾਇਆ। ਨਿਜ ਸਕਤੀ ਸੇ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ।।
 ਤਾਤੇ ਯਹ ਮਤ ਗੁਰੂ ਚਲਾਯੋ। ਨਹਿ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਕਿ ਸੋਚਾਯੋ।।੬੫।।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜੋ ਕਹਾ ਬਿੱਪਨ ਪੂਜਨ ਤੋਖ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਬਲ ਸੱਤ੍ਰ ਹਨੋਂ ਧਰ ਕਰ ਮਨ ਮਹਿ ਰੋਖ।।੬੬।।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਭੀ ਧੌਲੇ ਬੀਜੇ ਚਾਇ। ਦਿੱਤੀ ਖੂਹੇ ਢੀਮ ਗਿਰਾਇ।।
 ਜੇ ਬਿੱਪਨ ਦਾ ਰਾਜੀ ਕਰਨਾ। ਸੀ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਬਲ ਕੇ ਹਰਨਾ।।
 ਐਸੀ ਸਕਤੀ ਰੱਖਨ ਬਿੱਪ। ਮੋਤੀ ਕੱਢਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਪ।।
 ਕਿਉਂ ਕਨੋਜ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ। ਵੱਢ ਵੱਢ ਸਿਰ ਵਗੀਆਂ ਧਾਰਾਂ।।
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਤਸ਼ਾਹ ਮੁਕਾਏ। ਵਾਂਗ ਬੱਕਰੇ ਫੜਕੇ ਘਾਏ।।
 ਢਾਹ ਦਏ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੁਵਾਰੇ। ਰੁਲਦੇ ਸ਼ਿਵ ਅਰ ਭੈਰੋਂ ਪਿਆਰੇ।।
 ਕਿੱਥੇ ਸੁੱਤੀ ਥੀ ਤਦ ਦੇਵੀ। ਅੱਗੇ ਤੁਰਕਾਂ ਹੋ ਗਈ ਲੇਵੀ।।
 ਅਰ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਬਿੱਪ ਸਨ ਸਾਰੇ।।
 ਫਿਰ ਜਦ ਸੋਮਨਾਥ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ। ਤਦ ਕਯੋਂ ਨਾ ਪੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮੋੜਿਆ।।
 ਸਗੋਂ ਸੋਮਨਾਥ ਦੀ ਮੂਰਤ। ਲੈ ਗਏ ਪੁਟ ਜੁਵਾਹਰ ਪੂਰਤ।।
 ਅੱਗੋਂ ਬਿਪਰ ਪਗੜੀ ਲਾਹਿ। ਗਿਰੇ ਮਹਮੂਦ ਪੈਰ ਪਰ ਜਾਹਿ।।
 ਕਹਨ ਲਗੇ ਧਨ ਲੈ ਮਨ ਭਾਯਾ। ਅਸੀਂ ਦੇਵਤਾ ਚਹੈਂ ਬਚਾਯਾ।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਕਹੀ ਤੁਰਕ ਨੇ ਐਸੀ। ਦੇਤ ਦਰਬ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਕੈਸੀ।।
 ਬੁੱਤ ਤੋੜਨ ਅੱਲ੍ਹਾ ਫੁਰਮਾਇਆ। ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਬੁੱਤ ਬੇਚਨ ਆਇਆ।।
 ਏਸ ਗਤੀ ਕੇ ਮਾਲਕ ਜੋਈ। ਗੁਰ ਕੋ ਕਿਆ ਫਲ ਦੇਵਤ ਸੋਈ।।
 ਕੇਵਲ ਟੁਕੜ ਗਦਾਈ ਬੰਦੇ। ਕਰਨ ਅੰਨ ਬੈਠੇ ਸਭ ਗੰਦੇ।।੬੭।।

ਦੋਹਰਾ

ਪੁਨ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਸੁਨਤ ਵੇਦ ਪੁਨ ਨਾਥ।
 ਸਫਲ ਜਨਮ ਬਾਨੀ ਸਫਲ ਸਫਲ ਨਿਗਮਕੀਰਾਥ।।੬੮।।

ਇਹ ਭੀ ਜੱਕੜ ਲਾਇਆ ਅਪਨੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ।
 ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਵੇਦ ਸੁਖਕਾਰ।।੬੯।।

ਉਲਟਾ ਗੁਰ ਨੇ ਦੇਵ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਾ ਬਨਾਇ।
 ਜੱਗ ਹੋਮ ਅਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਫੋਕਟ ਕਰੇ ਸੁਨਾਇ।।੭੦।।

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾ: ੧੦

“ਜੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿਨ ਕੇ ਭਏ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਤਿਨ ਤਿਨ ਕ੍ਰਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਤਿਆਗੀ।। ਜਿਨ
 ਮਨ ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਨਹਰਾਯੋ। ਸੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਨ ਕੇ ਰਾਹ ਨ ਆਯੋ।।੧੮।। ਬ੍ਰਹਮੇ ਚਾਰ
 ਹੀ ਬੇਦ ਬਨਾਏ। ਸਰਬ ਲੋਗ ਤਿਹ ਕਰਮ ਚਲਾਏ।। ਜਿਨ ਕੀ ਲਿਵ ਹਰਿ ਚਰਨਨ
 ਲਾਗੀ। ਤੇ ਬੇਦਨ ਤੇ ਭਏ ਤਿਆਗੀ।।੧੯।। ਜਿਨ ਮਤ ਬੇਦ ਕਤੇਬਨ ਤਿਆਗੀ।

ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਭਏ ਅਨੁਰਾਗੀ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਗੂੜ ਮਤਨ ਜੇ ਚਲ ਹੀ। ਭਾਂਤ ਅਨੇਕ
ਦੂਖ ਕੇ ਦਲ ਹੀ॥੨੦॥

ਪੁਨ:

ਚੌਪਈ

ਕਈ ਕੋਟ ਮਿਲ ਪੜਤ ਕੁਰਾਨਾ। ਬਾਚਤ ਕਿਤੇ ਪੁਰਾਨ ਅਜਾਨਾ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਕੋਈ ਕਾਮ ਨ ਆਵਾ। ਦਾਵ ਕਾਲ ਕਾਹੂੰ ਨ ਬਚਾਵਾ॥੪੯॥
ਕਿਉਂ ਨ ਜਪੇ ਤਾਂਕੇ ਤੁਮ ਭਾਈ। ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਜੋ ਹੋਇ ਸਹਾਈ।
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਲਖੇ ਕਰ ਭਰਮਾ। ਇਨ ਤੇ ਸਰਤ ਨ ਕੋਈ ਕਰਮਾ॥੫੦॥
ਇਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਹਮੈ ਬੁਲਾਯੋ। ਭੇਦ ਭਾਖਿ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਯੋ।
ਜੋ ਤਿਨ ਕਹਾਸੇ ਸਭ ਨ ਉਚਰੇ। ਤਿੰਭਵਿੰਭ ਕਛੁ ਨੈਕ ਨ ਕਰੇ॥੫੧॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨੀ ਮੀਤ ਤੋਂ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ। ਦੂਰ ਕਰਤ ਸਭ ਵੇਦ ਕਹਾਨੀ॥
ਅਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਪੋਰਾਨ ਕੁਰਾਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਆਪ ਉਡਾਨਾ।
ਕਹੀ ਵੇਦ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਾਰੇ। ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਰਹਤ ਕਨਾਰੇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਹਾਥ ਨ ਕਰਤਾ ਆਵੇ। ਜੋ ਬੋਦਨ ਕੇ ਜਾਲ ਫਸਾਵੇ।
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਕੇਰਾ। ਕਰ ਦੀਨਾ ਗੁਰ ਆਪ ਨਬੇਰਾ।
ਕਹਤ ਜੋਇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਪਯਾਰੇ। ਸੇ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਸੇ ਰਹੇਂ ਕਨਾਰੇ।
ਬਹੁਰ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਜੋ ਕਰਹੈ। ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਤਾਂ ਸੰਗ ਉਚਰ ਹੈ।
ਤਿਨਕੇ ਗੁਰ ਜੀ ਫੋਕਟ ਗਾਵੈ। ਸਭ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਭਰਮ ਗੁਵਾਵੈ॥੭੧॥

ਯਥਾ:

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾ: ੧੦

“ਕਈ ਕੋਕ ਕਾਬ ਭਣੰਤ। ਕਈ ਬੇਦ ਭੇਦ ਕਹੰਤ॥ ਕਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਬਖਾਨ।
ਕਹੂੰ ਕਥਤ ਹੀ ਸੁ ਪੁਰਾਨ॥੧੧॥ ੪੧॥ ਕਈ ਅਗਨਹੋਤ੍ਰ ਕਰੰਤ। ਕਈ ਉਰਧ ਤਾਪ
ਦੁਰੰਤ। ਕਈ ਉਰਧ ਵਾਹ ਸੰਨਿਆਸ। ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਭੇਦ ਉਦਾਸ॥੧੨॥੪੨॥ ਕਹੂੰ
ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਕਰੰਤ। ਕਹੂੰ ਪਉਨ ਅਹਾਰ ਦੁਰੰਤ॥ ਕਹੂੰ ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਅਪਾਰ। ਕਹੂੰ
ਜਗਤ ਕਰਮ ਉਦਾਰ॥੧੩॥੪੩॥ ਕਹੂੰ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਅਨੂਪ। ਕਹੂੰ ਨਿਆਇ ਰਾਜ
ਬਿਭੂਤ। ਕਹੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਗੀਤ। ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਸਿਉ ਬਿਪਰੀਤ॥੧੪॥੪੪॥
ਕਈ ਦੇਸ ਦੇਸ ਫਿਰੰਤ। ਕਈ ਏਕ ਠੋਰ ਹਿਸਥੰਤ॥ ਕਹੂੰ ਕਰਤ ਜਲ ਮਹਿ ਜਾਪ।
ਕਹੂੰ ਸਹਤ ਤਨ ਪਰ ਤਾਪ॥੧੫॥੪੫॥ ਕਹੂੰ ਬਾਸ ਬਨਹਿ ਕਰੰਤ। ਕਹੂੰ ਤਾਮ
ਤਨਹਿ ਸਹੰਤ॥ ਕਹੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਧਰਮ ਅਪਾਰ। ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਨੀਤ ਉਦਾਰ॥੧੬॥੪੬॥
ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਅਭਰਮ। ਕਹੂੰ ਕਰਮ ਕਰਤ ਅਕਰਮ॥ ਕਹੂੰ ਸੇਖ ਬਰਮ ਸਰੂਪ।
ਕਹੂੰ ਨੀਤ ਰਾਜ ਅਨੂਪ॥੧੭॥੪੭॥ ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਸੋਗ ਬਿਹੀਨ॥ ਕਹੂੰ ਏਕ ਭਗਤ
ਅਪੀਨ। ਕਹੂੰ ਰੰਕ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ। ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਿਆਸ ਅਵਤਾਰ॥੧੮॥੪੮॥ ਕਈ
ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਦ ਰਟੰਤ। ਕਈ ਸੇਖ ਨਾਮ ਉਚਰੰਤ॥ ਬੈਰਾਗ ਕਹੂੰ ਸੰਨਿਆਸ॥ ਕਹੂੰ
ਫਿਰਤ ਰੂਪ ਉਦਾਸ॥੧੯॥੪੯॥ ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ। ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਰਫਲ
ਮਾਨ। ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ। ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਵਿਚਾਰ”॥੨੦॥੫੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦੁਵਾਰ।

ਅਗਨ ਹੋਤਰ ਅਰ ਦੇਵ ਵਿਧ ਫੋਕਟ ਕਰਤ ਉਚਾਰ॥੭੨॥

ਫੇਰ ਜਨੇਊ ਗਾਇਤਰੀ ਹੋਸੇ ਗੁਰਜੀ ਤੁੱਛ।
 ਸਿਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰਕੇ ਕਹਾ ਨ ਇਨਮਹਿ ਕੁੱਛ॥੧੩॥
 ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਆਦ ਗੁਰ ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਝਾਰ।
 ਇਸ ਜੰਝੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਐਸੇ ਕਰਤ ਉਚਾਰ॥੧੪॥

ਯਥਾ :-

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

“ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੇ ਪਾਇਆ। ਸਿਖਾਂ ਕੰਠਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰ
 ਬਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ॥ ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਿਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ॥੧॥ ਲਖ
 ਚੇਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ॥ ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ
 ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ॥ ਤਗ ਕਪਾਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ ਆਇ। ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ
 ਖਾਇਆ ਸਭ ਕੇ ਆਖੇ ਪਾਇ। ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ॥
 ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ”॥

ਚੌਪਈ

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਹਾਲ ਪਿਆਰੇ। ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ॥
 ਨਹੀਂ ਧਰਮ ਕਾ ਸਾਚਾ ਚਿੰਨ। ਅਰ ਅਕਾਲ ਪਾਵਨ ਤੇ ਭਿੰਨ॥
 ਮੁਲ ਲਿਆਇ ਪਵਾਇਆ ਧਾਗਾ। ਪਾਕਰ ਬਕਰਾ ਖਾਵਨ ਲਾਗਾ॥
 ਪਰ ਜਦ ਹੋਇ ਪੁਰਾਨਾ ਜਾਵੈ। ਤਦੇ ਸੁੱਟ ਗਲ ਹੋਰ ਪਵਾਵੈ॥
 ਜੇ ਇਸ ਮਹਿ ਹੈ ਸਕਤੀ ਕੋਇ। ਤੋਂ ਨਹਿ ਤੁੱਟੈ ਕਦਹੀ ਸੋਇ॥
 ਤਾਂਤੇ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਾ ਘਮੰਡ। ਰਚਾ ਬਿੱਪ ਜਨ ਵਡੇ ਪਖੰਡ॥
 ਇਸੀ ਬਚਨ ਪਰ ਕਰ ਅਤਬਾਰ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਆ ਉਤਾਰ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਤ ਜਨੇਊ ਤੋਰੈ। ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਤਨ ਨਹਿ ਜੋਰੈ॥
 ਜੇ ਗੁਰ ਲਖਤ ਜਨੇਊ ਚੰਗਾ। ਤੋਂ ਤਿਸਕੋ ਕਿਉਂ ਕਰਤੇ ਭੰਗਾ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਨਕੇ ਮਾਹਿੰ ਵਿਚਾਰੇ। ਸਾਚਾ ਕੋਣ ਦੁਹਨ ਮਹਿ ਧਾਰੇ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਕਿ ਬਾਵੇ ਕਿਹਾ। ਮਾਰ ਗਧੜਾ ਦੀਨਾ ਜਿਹਾ॥
 ਯਾਂਤੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਈ। ਸੋ ਗੁਰਮਤ ਸੇ ਬਿਖਮ ਦਿਖਾਈ॥
 ਜਾਂਤੇ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨ ਪਿਆਰੇ। ਗੁਰ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਦੂਰ ਨਿਹਾਰੇ॥
 ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖੇ ਹੋਰ। ਲੈ ਗਏ ਅਕਲ ਕਵੀ ਦੀ ਚੋਰ॥
 ਬਨ ਗਿਆ ਬੰਮਨ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ। ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਹੋ ਅਧਿਕ ਉਦਾਸ॥
 ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਬਿਪ ਰੱਖੇ ਸੋਇ। ਪੜ੍ਹਨ ਗਾੜੀ ਸੰਧਯਾ ਜੋਇ॥
 ਬ੍ਰਹਮਾਸਰਮ ਰੀਤ ਕੇ ਗਯਾਤਾ। ਰੱਖੇ ਬਿੱਪਰ ਗੁਰ ਵਿਖਯਾਤਾ॥
 ਪਰ ਇਸ ਲਿਖਨੇ ਵਾਲੇ ਭਾਈ। ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਸਭ ਮਨ ਭੁਲਾਈ॥
 ਸੰਧਯਾ ਅਤੇ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਜੋਈ। ਗੁਰਮਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨ ਸੋਈ॥
 ਉਲਟਾ ਤਿਸ ਕਾ ਕਰਾ ਨਖੋਧ। ਬਚਨ ਬਾਣ ਕਰ ਦੀਨਾ ਬੋਧ॥
 ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੇ ਬਚਨ ਪਿਆਰੇ। ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੋ ਆਪ ਉਚਰੇ॥
 ਵੇ ਸੁਨੀਏ ਨੀਕੋਮਨਲਾਇ। ਜਾਕੇਸੁਨੇਭਰਮਮਨ ਜਾਇ॥੧੪॥

ਯਥਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 3

“ਏਹ ਸੰਪਿਆ ਪਰਵਾਣ ਹੈ ਜਿਤ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਆਵੈ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ

ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਜਲਾਵੇ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੁਬਧਾ ਮਰੈ ਮਨੁਆ ਅਸਥਿਰ
ਸੰਧਿਆ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਧਯਾ ਕਰੈ ਮਨ ਮੁਖੀ ਜੀਉ ਨ ਟਿਕੈ ਮਰਿ ਜੰਮੇ
ਹੋਇ ਖੁਆਰ॥ ਪੁਨ : ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਨ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤੀ ਬਿਨ ਬੂਝੈ ਦੁਖ ਪਾਇਆ॥

ਪਾ : ੩ ਰਾਗ ਸੋਰਠ

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਤੀਸਰ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ॥

ਮੁਨਮੁਖ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਕਹੀ ਸੰਧਯਾ ਆਦਿਕ ਕਾਰ ॥੭੬॥

ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਕੋ ਮਾਨ ਉਰ ਨਾਮਾਂ ਭਗਤ ਉਦਾਰ॥

ਦੇਵ ਬਿੱਪ ਕੀ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਲੰਗੜੀ ਕਰੇ ਉਚਾਰ ॥੭੭॥

ਰਾਗ ਬਲਾਵਲ ਗੋਡ ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਸੰਗ॥

ਕਹੀ ਭਗਤ ਇੱਕ ਬਿੱਪ ਕੋ ਹੋਕਰ ਅਧਕ ਨਸੰਗ ॥੭੮॥

ਯਥਾ 'ਆਜ ਨਾਮੇ ਬੀਨਲੁ ਦੇਖਿਆ ਮੂਰਖ ਕੋ ਸਮਝਾਓ ਰੇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰੀ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਲੋਧੇ ਕਾ ਖੇਤੁ ਖਾਤੀ ਥੀ॥ ਲੈ ਕਹਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ ਤੋਰੀ

ਲਾਂਗਤ ਲਾਂਗਤ ਜਾਤੀ ਥੀ॥੧॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਮਹਾਦੇਉ ਧਉਲੇ ਬਲਦ ਚੜਿਆ

ਆਵਤ ਦੇਖਿਆ ਥਾ॥ ਮੋਦੀ ਕੇ ਘਰ ਖਾਣਾ ਪਾਕਾ ਵਾਕਾ ਲੜਕਾ ਮਾਰਿਆ

ਥਾ॥੨॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਸੋ ਭੀ ਆਵਤੁ ਦੇਖਿਆ ਥਾ॥ ਰਾਵਨ ਸੇਤੀ

ਸਰਬਰ ਹੋਈ ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ ਗਵਾਈ ਥੀ॥੩॥ ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ ਦੁਹਾ

ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿਆਣਾ॥ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜੈ ਦੇਹੁਰਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮਸੀਤ॥ ਨਾਮੇ ਸੇਈ

ਸੇਵਿਆ ਜਹ ਦੇਹੁਰਾ ਨ ਮਸੀਤ ॥ ੮-੩-੧॥"

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੇ ਨਾਮੇ ਭਗਤ ਜੂ ਗਉ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਉਪਾ॥

ਦੇਕਰ ਖੰਡਨ ਹੈ ਕਰੀ ਕਹੀ ਨ ਗਿਰ ਬਿੱਪ ਕੂਪ ॥੭੯॥

ਪੁਨ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਕੇ ਜਾਪ ਜੋ ਕਰਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ॥

ਸੋ ਅੰਧੇ ਬਤਲਾਇ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ॥੮੦॥

ਤਾਂਤੇ ਕੇ ਭਗਤ ਭੀ ਅੰਧੇ ਕਹੇ ਬਨਾਇ॥

ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਕਿਉਂ ਗੁਰੁ ਚਲੇ ਜੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਰਾਇ ॥੮੧॥

ਜਦ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਤੇ ਅਰ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਾਕ॥

ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਪਖੰਡ ਦਾ ਤੂੰ ਤਜ ਦੂਜੀ ਝਾਕ ॥੮੨॥

ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੀ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਅਧੀਨ॥

ਜੇ ਮਨ ਆਈ ਲਿਖ ਦਈ ਗੁਰਮਤ ਏਹੁ ਕਬੀ ਨ ॥੮੩॥

ਕਯਾ ਸਤਿ ਗੁਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ ਦੇਵੀ ਮੰਨਨ ਹੇਤ॥

ਜੇ ਬਿਨ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕੇ ਪੂਜਨ ਕਿਸ ਨ ਦੇਤ ॥੮੪॥

ਅਪਨੇ ਆਦਿ ਗੁਰਨ ਕੇ ਕਰ ਦੇਤੇ ਮਤ ਖੰਡ ॥

ਮਾਨ ਲੇਤ ਗੁਰ ਹੋਇ ਕੇ ਜੋ ਹੈ ਪੋਪ ਪਖੰਡ ॥੮੫॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਵੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਹੈ ਇਹ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ॥

ਬਿਨ ਕਰਤਾ ਕੇ ਮਾਨਨਾ ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਏਕਾਂਤ ॥੮੬॥
 ਪੁਨ ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਭੀ ਕਹਾ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ।
 ਕ੍ਰਿਤਮ ਕੋਇ ਨ ਮਾਨੀਯਹੁ ਰਘਬਰ ਕੈ ਦੁਧ ਚੋਰ ॥੮੭॥
 ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਏਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋਇ ।
 ਸੋ ਭੀ ਸੁਨਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਹਾਸੀ ਲਖੋ ਨ ਸੋਇ ॥੮੮॥
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਪਰ ਮਾਨੀਏ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੁਭਾਗ।
 ਸੀਤਲ ਜਲ ਗ੍ਰੀਖਮ ਚਰੇ ਪੁਨ ਹਿਮ ਹੁਤਮਹਿ ਆਗ ॥
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਦੇ ਖੇਲ ਸਭ ਕਰਤ ਸਿਆਨੇ ਲੋਗ ।
 ਬਯਾਹ ਸਮਯ ਹੋ ਸਿੱਠਣੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰੋਣਾ ਸੋਗ ॥
 ਇਸ ਪਰ ਸੰਕਾ ਕਰਤ ਜੋ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ।
 ਮੂਰਖ ਕਹਤ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦੇਵਤ ਫੇਰ ॥
 ਸੋ ਮੈ ਏਥੇ ਆਖ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂ ਪੁਕਾਰ ।
 ਦੁਰਗਾ ਮੰਨਨ ਲਗ ਜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਗਾਰ ॥

ਯਥਾ :-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਕਹਤ ਮੂੜੁ ਸੰਦੇਹੁ ਬਹੁ ਕਿਉਂ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜ ।
 ਨਵਹੁ ਗੁਰਨ ਕੇ ਭਾਵ ਸੋ ਕਿਉਂ ਭਾਵ ਕਿਉਂ ਦੂਜ ॥੨੧॥
 ਭਾਉ ਭਗਤ ਮੁਖ ਕਰ ਕਹਿਓ ਸਦਾ ਆਤਮਾ ਧਿਆਨ।
 ਤਿਨ ਮੁਖ ਮਰਦਨ ਯਹੁ ਕਰਹੁ ਉੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਾਨ ॥੨੨॥
 ਤਬ ਤੈਸੇ ਹੀ ਕਾਜ ਹੋ ਅਬ ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਜ ।
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਸਿਰ ਹੋਤ ਸਭ ਸੁਨੀਐ ਸੁਮਤ ਦਰਾਜ ॥੨੩॥
 ਸਮਯ ਹੋਤ ਨਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਾਵਨ ਬਲ ਕਾ ਹੋਤ।
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਮਹਤ ਕਿਮ ਰਘਨਾਥ ਸਜੋਤ ॥੨੪॥
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਪੂਜੀ ਪਰਮ ਚੰਡੀ ਸੁਖਨ ਨਿਧਾਨ ।
 ਕੰਸ ਹਤਨ ਹਿਤ ਸੋ ਲਿਖਯੋ ਹੈ ਹਰ ਬੰਸ ਪੁਰਾਨ ॥੨੫॥
 ਜੋਪ ਹੋਤ ਯਹ ਭਾਗਵਤ ਦੇਵੀ ਮਾਂਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ।
 ਤੇ ਕੋਊ ਯੋ ਕਹਿ ਸਕਤ ਉਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਸੋ ਅੰਗ ॥੨੬॥
 ਇਸ਼ਟ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਯਾ ਸਮ ਨਹੀ ਆਨ ਦੇਵਿ ਅਹੁ ਦੇਵ ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਕੀ ਦਯੋ ਗੋਦੀ ਪੰਥ ਅਭੇਵ ॥੨੭॥
 ਮਾਤਾ ਸਮ ਹੋਛਕ ਜਗਤ ਜਾਨਤ ਯਹ ਪ੍ਰਮਾਨ ।
 ਨਿਰ ਭੈ ਕੀਯੋ ਖਾਲਸਾ ਯਾਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਖਾਨ ॥੨੮॥
 ਗੁਰ ਗੁਰਮਤ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਰੇ ਸੰਕ ਜੋ ਕੋਇ ।
 ਤਾਂਕੇ ਭਾਗਨ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹੀਐ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥੨੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਭਲੀ ਵਿਧ ਸਿੱਧ ਕਰੀ ਯਹ ਬਾਤ ।
 ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਕਰਾ ਸਤਗੁਰੁ ਜੀ ਵਿਖਯਾਤ ॥੩੦॥
 ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਾਨ ਕੇ ਅਰ ਯੁਕਤੀ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ ।
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੋ ਸਿੱਧ ਦਯੋ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ॥੩੧॥

ਆਦਿ ਸ਼ਕਤ ਮਾਤਾ ਅਹੇ ਜਾ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿ ।
 ਇਸ਼ਟ ਅਨਿਟਸ਼ਨ ਕੇ ਸਮੇ ਪਕਰਤ ਭਗਤਨਬਾਂਹਿ ॥੬੫॥
 ਖੰਡਨ ਸੰਕਾ ਹੋ ਗਈ ਤੁਮਰੀ ਇਸ ਮਹਿ ਮੀਤ ।
 ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਮਾਨੋ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥੬੬॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੀ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਾ ਬਨਾਇ ।
 ਸੇ ਆਪਨੇ ਅਗਯਾਨ ਕਾ ਦੀਨਾ ਰੂਪ ਦਿਖਾਇ ॥੬੭॥
 ਸੰਕਾ ਕਰਨੇ ਹਾਰ ਕੋ ਜੋ ਤਿਨ ਭਾਖਾ ਮੂੜ੍ਹ ।
 ਸੇ ਭੀ ਕੋਪ ਜਤਾਇੰਦਾ ਨਾ ਗੁਰ ਕੇ ਮਤ ਗੂੜ੍ਹ ॥੬੮॥
 ਪੁਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾ ਦੱਸਿਆ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ।
 ਸੇ ਸਭ ਬੱਧਯਾ ਨਿਮਕ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਨਾਲ ॥੬੯॥
 ਤਾਂਤੇ ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਰ ਪਰ ਹਮਹ ਨ ਚਹੀਏ ਰੋਸ ।
 ਨੀਤ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਬਾਤ ਪਰ ਰੰਚਕ ਦੋਤ ਨ ਦੋਸ ॥੭੦॥

ਯਥਾ :-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਮਤ ਵਾਰੇ ਕੀ ਗਾਰ ਸੇ ਕਿਧੋ ਪ੍ਰੀਤ ਸੇ ਦੇਇ ।
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਮੀਤ ਸੇ ਰੋਸ ਨ ਸੁਘਰ ਕਰੇਇ।”
 ਤਾਂਤੇ ਹਮ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਇਨ ਕਾ ਅਤਿ ਸਤਕਾਰ ।
 ਯਦਯਪ ਇਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮੈ ਹੈ ਅਗਯਾਨ ਅੰਧਾਰ ॥੭੧॥
 ਅਬ ਤਿਨ ਕੀ ਯੁਕਤੀ ਮਕਲ ਖੰਡਨ ਕਰੋ ਬਨਾਇ ।
 ਗੁਰੂ ਅਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ਸੇ ਸੁਨਹੁ ਮੀਤ ਮਨਲਾਇ ॥੭੨॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਭਾਖੀ। ਨਵ ਗੁਰ ਰੀਤ ਦਸਮ ਕਿਉਂ ਨਾਖੀ।
 ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਖੰਡਨ। ਫਿਰ ਦਸਮੇਂ ਕਿਉਂ ਤਿਨ ਕੇ ਮੰਡਨ।
 ਇਸ ਪਰ ਯੁਕਤ ਕਹੀ ਤਿਨ ਐਸੀ। ਜਨ ਅਗਯਾਨੀ ਭਾਖਤ ਜੈਸੀ।
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਕਾ ਭੇਦ ਬਤਾਯਾ। ਹੈ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਲਾਯਾ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰ ਜਬ ਭਏ। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਖੰਡ ਜਿਨ ਦਏ।
 ਸਾ ਤਬ ਸਮਾਂ ਇਸੇ ਕਾ ਭਾਈ। ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਕੇ ਦੇਵ ਮਨਾਈ ॥
 ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਕੋ ਜੋ ਕਾਲ । ਸੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਾ ਭਾਲ ॥
 ਧੰਨਯ ਅਹੇ ਯੁਕਤੀ ਯਹ ਭਾਈ । ਕੈਸੀ ਹੈ ਬੁਧਿਕੀ ਚਤੁਰਾਈ॥੭੩॥

ਦਵਾਈ

ਪਹਿਲੇ ਨੋ ਗੁਰ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਏ। ਅਰ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕਨ ਸੇ
 ਤੀ ਖੰਡਨ ਦੇਵ ਕਰਾਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਦੂਸਰਾ ਪੂਜਨ ਗੁਰਾਂ ਹਟਾਇਆ ।
 ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਦੇਵਲ ਦੇਵੀ ਸਿਰ ਬੋਂ ਭਰਮ ਚੁਕਾਇਆ॥੭੪॥ ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ
 ਉਲਟ ਤਿਨਾਂ ਤੇ ਪੂਜਨ ਕਰੀ ਭਵਾਨੀ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੀ ਸਭ ਦੂਰ ਹਟਾਕੇ
 ਬਾਨੀ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਸਾਰਾ ਸੇ ਸਭ ਦੂਰ ਹਟਾਇਆ। ਬਿਪਨ ਆਖਿਆ

ਮੰਨ ਹਵਨ ਕਰ ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਰਖਾਇਆ ॥੧੦੫॥ ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੇ
ਪੜ੍ਹ ਲੈਦੇ ਬਾਣੀ। ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨ ਮੂਲ ਪਾਵੰਦੇ ਟੋਭੇ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ॥ ਨਵ ਗੁਰ
ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਬਤਾਇਆ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਗੁਵਾਹੀ ਇਸ ਪਰ
ਦੇਖ ਲਵੋ ਜੀ ਭਾਰੀ ॥੧੦੬॥ ਯਥਾ :-

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ॥ ਚੌਪਈ ॥

ਤਿਨ ਇਹ ਕਲਮੇ ਧਰਮ ਚਲਾਯੋ। ਸਭ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰਾਹੁ ਬਤਾਯੋ ।
ਜੇ ਤਾਂਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਆਏ । ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਸੰਤਾਏ ॥੫॥
ਜੇ ਜੇ ਪੰਥ ਭਵਨ ਕੇ ਪਰੇ। ਪਾਪ ਤਾਪ ਤਿਨਕੇ ਪ੍ਰਭ ਹਰੇ॥
ਦੂਖ ਭੁਖ ਕਬਹੂੰ ਨ ਸੰਤਾਏ। ਕਾਲ ਜਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਏ ॥੬॥
ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕੋ ਬਪੁ ਧਰਾ। ਧਰਮ-ਪਰਚੁਰ ਇਹ ਜਗ ਮੋ ਕਰਾ ।
ਅਮਰ ਦਾਸ ਪੁਨ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ। ਜਨ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ ॥੭॥
ਜਬ ਬਰ ਦਾਨ ਸਮੈ ਵਹੁ ਆਵਾ। ਰਾਮ ਦਾਸ ਤਬ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਾ।
ਤਿਨ ਵਰ ਦਾਨ ਪੁਰਾਤਨ ਦੀਆ। ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਰਪੁਰ ਮਗਲੀਆ ॥੮॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕਰ ਮਾਨਾ। ਅਮਰਦਾਸ ਅੰਗਦ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮ ਦਾਸ ਕਹਾਯੋ। ਸਾਧਨ ਲਖਾ ਮੂੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ॥੯॥
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੂੰ ਕਰ ਜਾਨਾ। ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨ ਹੀ ਸਿੱਧ ਪਾਈ। ਬਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿੱਧ ਹਾਥਨਆਈ॥੧੦॥
ਰਾਮਦਾਸ ਹਰਿ ਸੇ ਮਿਲ ਗਏ। ਗੁਰਤਾ ਦੇਤ ਅਰਜਨਹਿ ਭਏ ।
ਜਬ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਭਲੋਕ ਸਿਧਾਏ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤਿਹ ਨਾ ਠਹਿਰਾਏ ॥੧੧॥
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ। ਹਰੀਰਾਇ ਤਿਹ ਨਾ ਬੈਠਾਰੇ।
ਹਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਵਏ। ਤਿਨਤੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਏ॥੧੨॥

ਚੌਪਈ

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕ। ਦੂਰ ਕਰਤ ਹੈਂ ਸਗਰੀ ਝਾਕ।
ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਵ ਰੰਚਕ ਭਿੰਨ। ਏਕ ਰੂਪ ਨਵ ਲਖੇ ਅਭਿੰਨ॥
ਜੇ ਤਿਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਵ ਮਾਨੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਸ ਮੂੜ ਬਖਾਨੈ॥
ਅਰ ਜੇ ਏਕ ਰੂਪ ਕਰ ਧਿਆਵੈ। ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਤਿਸ ਹਾਥ ਬਤਾਵੈ।
ਤਾਂਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨਵ ਗਾਏ। ਅਰ ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਜੁਦੇ ਠਹਾਏ।
ਸੇ ਹੈ ਪਾਪ ਜਾਲ ਪਰਭਾਉ। ਜੇ ਗੁਰਮਤ ਸੇ ਦੂਰ ਰਖਾਉ॥
ਜਾਂਤੇ ਨਵ ਗੁਰ ਏਕ ਸਰੂਪਾ। ਤਿਉਂ ਦਸਮੇ ਤਿਨ ਹੀ ਕੋ ਰੂਪਾ।
ਗੁਰਨਾਨਕ ਅਰ ਕਲਗੀਧਰ ਮੈਂ । ਨਹੀਂ ਭੇਦ ਸਮਝੇ ਉਰ ਘਰ ਮੈਂ ॥
ਜਾਂਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਤਾਂਤੇ ਮਤ ਮਹਿ ਭੇਦ ਨ ਪਯਾਰੇ॥
ਵਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਸਮ ਕਾ ਜਾਨੈ। ਜੋ ਨਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਮਾਨੈ॥
ਬਹੁਰ ਆਪ ਦਸਮੇ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਕਰਾ ਪੰਥ ਕੋ ਹੁਕਮ ਅਭੇਵਾ।
ਮਾਨਹੁ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਮ ਜਾਗਾ। ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸੁਭਾਗਾ॥
ਸੇ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਖੰਡ ਹੈ ਦੇਵੀ। ਫਿਰ ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਕਿਉਂਕਰ ਸੇਵੀ।
ਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੇਗੇ ਆਗੇ। ਜਬ ਗੁਰਮੱਤ ਕਬਨੇ ਹਮ ਲਾਗੇ ॥੧੦੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਮਯ ਸਮਯ ਕੀ ਬਾਤ ਭੀ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਤ ਮੀਤ।
ਅੰਨ ਜੀਵ ਕੇ ਸਮਨ ਥੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤ ॥੧੦੮॥

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਸੁਭਾਵ ਜੀਵ ਜਗ ਜੇਤੇ। ਛਿਣ ਭੰਗਰ ਹੋਵਤ ਹੈਂ ਤੇਤੇ॥
ਸਮਯ ਸਮਯ ਪਰ ਬਦਲ ਸੁਭਾਊ। ਨਹਿਇਸਥਿਰ ਜਿਲ ਮਹਿਪ੍ਰਭਾਊ।
ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਬਸ ਹੋਕਰ ਸਾਰੇ। ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤ ਕਰਤ ਵਿਚਾਰੇ।
ਜਬ ਕੁਛ ਕਾਜ ਨ ਜਾਂ ਪਹਿਹੋਵਤ। ਤਾਂਕੇ ਨਹਿੰ ਨੈਨਨ ਮਹਿੰ ਜੋਵਤ॥
ਕਰਤ ਕੋਟ ਅਪਮਾਨ ਸੁ ਤਾਕੇ। ਨਹੀਂ ਕਾਜ ਹੋਵਤ ਸੰਗ ਜਾਕੇ॥
ਅਰ ਜਬ ਸੁਾਰਥ ਪਰ ਹੈ ਆਈ। ਤਿਸਹੀ ਕੀ ਚਾ ਕਰਤ-ਵਡਾਈ॥
ਭਾਵੇਂ ਹੋਇ ਪਖਾਨ ਸਮਾਨਾ। ਤਾਂਕੇ ਕਰਹੈ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਾ॥
ਯਹ ਸਭ ਲੋਗ ਭਾਖ ਮੁਖ ਗਾਵੈ। ਗਾਉ ਗਧੇ ਕੋ ਬਾਘ ਬਨਾਵੈ॥
ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਾਰੀ। ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਕੋ ਪਯਾਗੀ॥
ਸਤਵਾਦੀ ਨਰ ਜੋ ਅਵਤਾਰੀ। ਤਿਨਕੀ ਰੀਤ ਰਹਤ ਸਦਨਿਆਰੀ॥
ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਦੇਉ। ਨਿਜ ਇਛਾ ਨਹਿੰ ਬਯਾਪਤ ਕੋਉ॥
ਕੇਵਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰੰਤੇ॥ ਸਭ ਕੋ ਕਰਮਨ ਫਲ ਵਰਧੰਤੇ॥
ਜਾਤ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਨਿਸਚਲ ਐਸੇ। ਉਡਗਨ ਮਾਹਿਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਜੈਸੇ।
ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਤਾਰੀ। ਹੁਤੇ ਧਰਮ ਧੁਜ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ॥
ਸ਼ਕਲ ਸ਼ਕਤ ਤਿਨ ਕੀ ਕੀ ਪਗਦਾਸੀ। ਨਾਮ ਲੇਤ ਜਹਿੰ ਮਿਟਤ ਚੁਰਾਸੀ॥
ਸੋ ਕਿਤ ਕਾਰਨ ਐਸਾ ਕਰਤੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਣੀ ਪਰ ਹਰਤੇ॥
ਜਿਸ ਕੋ ਖੰਡਨ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਕੀਆ। ਫਿਰ ਤਿਨ ਇਸ਼ਟ ਮਾਨ ਕਯੋ ਲੀਆ
ਤਾਂਤੇ ਨਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇ ਐਸੇ। ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਬਤਾਵਤ ਜੈਸੇ॥
ਵਹੁ ਥੇ ਤੀਨ ਕਾਲ ਸਮਦਰਸੀ। ਏਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਪਰਸੀ॥
ਤਿਸਤੇ ਭਿੰਨ ਆਨ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਨਹੀਂ ਕਰਤ ਸਤਿਗੁਰ ਲਖ ਦੂਜਾ॥
ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ ਮਤ ਸੋਈ। ਸੋ ਨਵ ਕੋ ਜਾਨਤ ਸਭ ਕੋਈ॥
ਜਾਂਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਗੁਰ ਸਾਰੇ। ਤਾਂਤੇ ਮੱਤ ਨ ਤਿਨਕੋ ਨਯਾਰੇ ॥੧੦੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਕਾ ਪੂਜਨਾ ਕੰਸ ਮਾਰਨੇ ਹੇਤ।
ਇਹ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰ ਦੇਤ ।

ਚੌਪਈ

ਸੋ ਸੰਮਕ ਨਹਿੰ ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ। ਕਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਜੋਗਾਈ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਅਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਹੀਂ । ਅਹੇ ਭੇਦ ਬਹੁ ਭਾਖੇ ਤਾਹੀਂ ॥
ਹੁਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਪਰਧਾਨਾ। ਜਿਨ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ ਵੇਦ ਬੋ ਮਾਨਾ॥
ਪੁਨ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਮਾਨਨ ਹਾਰਾ। ਸੀ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ਵਿਚਾਰਾ।
ਜਿਸਤੇ ਤਿਨਕੀ ਗੀਤਾ ਜੋਈ। ਦੇਵਨ ਕੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਸੋਈ॥
ਜਾਂਤੇ ਵੇਦ ਵਿਧੀ ਕਾ ਦਾਸ। ਹੁਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਹ ਸਮਝ ਵਿਲਾਸ॥

ਅਰ ਵੇਦਨ ਕੋ ਜੋਇ ਸਿਧਾਂਤ। ਜੇਕਰ ਪੜੇ ਹੋਇ ਏਕਾਂਤ।।
 ਤੋ ਵਹੁ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤਨ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਸਿੱਧ ਕਰਤ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਦੂਜਾ
 ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਅਰ ਮੰਤ੍ਰ ਭਾਰੇ। ਯੱਗ ਕਰਮ ਜਿਨ ਅਧਕ ਉਚਾਰੇ।
 ਜਿਨਸੇਂ ਕਰਤ ਅਵਾਹਨ ਦੇਵਾ। ਵਿਧਵਤ ਕਰਤਾ ਤਿਨੋਂ ਕੀ ਸੇਵਾ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਿਆਰੇ। ਅਪਨੀ ਰੱਛਾ ਹੇਤ ਵਿਚਾਰੇ।।
 ਪੂਜਨ ਕਰੀ ਭਵਾਨੀ ਤਾਂਹਿ। ਨਹੀਂ ਦੋਸ਼ ਕੁਛ ਇਸਕੇ ਮਾਂਹਿ।।
 ਅਪਨੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਮਾਯਾ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਭਜ ਕੰਸ ਮੁਕਾਯਾ।।੧੧੧।।

ਦੋਹਰਾ

ਕਲਗੀਧਰ ਇਸ ਮੱਤ ਕੋ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਬਨਾਇ।
 ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਦਿੱਤੀ ਅਲਖ ਚੁਕਾਇ ।।੧੧੨।।

ਚੌਪਈ

ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨਹਿੰ ਮਾਨਤ ਵੇਦਾ। ਨਹੀ ਪੁਰਾਨ ਲਖਤ ਦੁਖਛੇਦਾ।
 ਤਿਨਤੇ ਉਲਟ ਮਤੋ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕਹਕਰਭਰਮ ਹਤਯੋ ਮੈਂ ਤੇਰਾ।।
 ਜੈਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਤੇ ਗੁਰੂ ਗਾਇਆ। ਵੇਦਨ ਤੇ ਨਿਜਪੰਥ ਛੁਡਾਇਆ।
 ਅਰ ਪੁਰਾਨ ਕੇ ਮਾਨਨ ਹਾਰੇ। ਕਹੇ ਅਜਾਨ ਲੋਗ ਗੁਰ ਸਾਰੇ।।
 ਸੋ ਸੁਨੀਏ ਨੀਕੇ ਮਨ ਲਾਈ। ਸ਼ਕਲ ਸੰਦੇਹ ਤੋਰ ਮਿਟ ਜਾਈ ।।੧੧੩।।

ਯਥਾ : ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਤਿ ਕੁਰਾਨ ਕੋ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਤ ਪੁਰਾਨ। ਕਾਲ ਨ ਸਕਤ ਬਚਾਇਕੈ ਫੋਕਟ
 ਧਰਮ ਨਿਦਾਨ ।।੪੮।।

ਚੌਪਈ

ਕੋਈ ਕੋਟ ਮਿਲ ਪੜ੍ਹਤ ਕੁਰਾਨਾ। ਬਾਚਤ ਕਿਤੇ ਪੁਰਾਨ ਅਜਾਨਾ।।
 ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਕੋਇ ਕਾਮ ਨ ਆਵਾ। ਦਾਵਕ ਕਾਲ ਕਾਹੂੰਨ ਬਚਾਵਾ।।੪੯।।
 ਕਿਉਂ ਨ ਜਪੇ ਤਾਂਕੇ ਤੁਮ ਭਾਈ। ਅੰਤਿਕਾਲ ਜੋ ਹੋਇ ਸਹਾਈ।
 ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਲਖੋ ਕਰ ਭਰਮਾ। ਇਨਤੇਸਰਤਨ ਕੋਈ ਕਰਮਾ।।੫੦।।
 ਇਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਹਮੇਂ ਬੁਲਾਯੋ। ਭੇਦ ਭਾਖ ਇਹ ਲੋਗ ਪਠਾਯੋ।।
 ਜੋ ਤਿਸ ਕਹਾ ਸੁ ਸਭਨ ਉਚਰੇਂ । ਡਿੰਭਵਿੰਭ ਕੁਛਨੈਕਨਕਰੇਂ ।।”

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮੇ ਕੀਨਾ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨ
 ਮੈਂ ਮਾਨਨ ਨਹਿੰ ਆਇਆ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਪੁਰਾਨ ।।੧੧੪।।
 ਪੁਨ ਇਨ ਕੋ ਬਤਲਾਇਆ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਨਿਦਾਨ।
 ਫਿਰ ਗੁਰ ਪਰ ਯਹ ਦੋਸ਼ ਦੇਂ ਸੋ ਨਰ ਮਹਾ ਅਜਾਨਾ ।।੧੧੫।।

ਚੌਪਈ

ਪੁਨ ਇਹ ਭੀ ਨਹਿੰ ਸੰਭਵ ਪਯਾਰੇ। ਕਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋ ਕਰਮ ਅਪਾਰੇ।।
 ਸੋ ਥੇ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰਨੇ ਜੋਗ। ਜੈਸਾ ਲਖੈਂ ਅਗਯਾਨੀ ਲੋਗ।।
 ਦੇਖੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੁਰਾਏ ਮੱਖਨ। ਡਰਦੇ ਲੋਗ ਸਾਂਭ ਕਰ ਰੱਖਨ।।
 ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਪਰ ਧਨ ਹਰਨਾ। ਕਹਤ ਪਾਪਦੀਰਘ ਹੈ ਕਰਨਾ।

ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਨ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਕਰਲੀਨੀ ਸਭ ਅਪਨੀ ਪਯਾਰੀ।
 ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨਾਚ ਬਹੁ ਨਾਚੇ। ਜਾਇ ਬਨੇ ਮਹਿ ਕ੍ਰੀੜਾ ਰਾਚੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਇਸ ਕੋ ਭਾਈ। ਜਾਨਤਥੇ ਅਤਿ ਹੀ ਬੁਰਿਆਈ।
 ਜਾਂਤੇ ਦੇਖ ਚਹਿੱਤ੍ਰ ਪਯਾਰੇ। ਰੂਪ ਕੋਰ ਕਿਆ ਸੀਖ ਉਚਾਰੇ।।
 ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਨਾਰੀ ਤਾਈਂ। ਮੈਂ ਹੂੰ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਕੋ ਸਾਈਂ।
 ਜਾਂਤੇ ਸ਼ਕਲ ਪੁਰਖ ਐ ਨਾਰੀ। ਹੈ ਸੰਤਾਨ ਹਮਾਰੀ ਸਾਰੀ।।
 ਤਾਂ ਪਰ ਮੰਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੋ ਕਰਨਾ। ਅਹੇ ਪਾਪ ਸੇਂ ਆਤਮ ਭਰਨਾ।
 ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਹੋਕਰ ਅਸ ਕਰ ਹੋ। ਆਪ ਕੁਪੰਥਨ ਮੈਂ ਜੇ ਪਰਹੋਂ।
 ਤੋ ਜਗ ਜੀਵ ਕਰੇਗੇ ਵੈਸੇ। ਲਖ ਹੈ ਚਰਤ ਹਮਾਰੇ ਜੈਸੇ।।
 ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਪਿਤ ਕੀ ਜੋ ਸਿੱਖਯਾ। ਦਈ ਤਾਂਹਿ ਨਾਰੀ ਕੋ ਦਿਖਯਾ।
 ਸੋ ਸੁਨ ਕੈਸੀ ਹੈ ਸੁਖਦਾਈ। ਧਰਮ ਪੂਜਾ ਜੋ ਮੁਖਤੇ ਗਾਈ।
 ਯਥਾ -- 'ਸੁਧ ਜਥਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਯੋ ਹਮਾਰੇ। ਪੂਤ ਸਦਾ ਇਹ ਪੁਨ
 ਪੁਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੋ ਸੰਗ ਨੇਹ ਤੁਮ ਨੀਤ ਬਢਯੋ। ਪਰ
 ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ ਸੁਖਨੇ ਨਹਿ ਜੱਯੋ।'

ਦੇਖੇ ਇਹ ਉੱਤਮ ਮਰਯਾਦਾ। ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਮਨ ਹਰੇ ਬਿਵਾਦਾ।। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
 ਪਰਾਈ ਨਾਰੀ। ਕਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰੀ ਬਿਭਚਾਰੀ।। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੇਵੀ। ਹੋ
 ਨਿਰਬਲ ਬਲ ਕਾਰਨ ਸੇਵੀ।। ਸੋ ਗੁਰ ਪਰ ਨਹਿ ਆਵਤ ਐਸੀ। ਕਰੀ ਕੁਰੀਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
 ਨੇ ਜੈਸੀ।। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਓਟ ਤਿਆਗੇ। ਦੇਵੀ ਮਗਰ ਫਿਰਤ ਹੋਂ ਭਾਗੇ।।੧੧੬।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਰ ਦੂਸਰੇ ਭੇਦ ਇਕ ਇਸ ਮੈਂ ਭਾਖੇ ਤੋਹਿ।
 ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਹੇਤ ਪੁਨ ਐਸੇ ਕਰਮ ਨ ਸੋਹਿ ।।੧੧੭।।

ਚੌਪਈ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜਗ ਭੀਤਰ ਆਯਾ। ਖੋਲ ਕੁਦ ਮਹਿ ਸਮਾਂ ਬਤਾਯਾ।।
 ਬਹੁਰ ਕੰਸ ਮਾਮੇ ਕੋ ਮਾਰਾ। ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ ਕੋ ਘਰ ਗਾਰਾ।।
 ਯਾਦਵ ਕੁਲ ਕੀ ਅਲਖ ਚੁਕਾਇ। ਬਹੁਰ ਆਪ ਭੀ ਗਏ ਸਮਾਇ।।
 ਪਰ ਤਿਨ ਕੋਮ ਨ ਕੋਇ ਬਠਾਈ। ਅਰ ਨਹਿ ਰੀਤ ਐਰ ਦਿਖਰਾਈ।।
 ਵਹੀ ਪੁਰਾਨੀ ਵੇਦ ਕਹਾਨੀ। ਅਪਨਾ ਇਸ਼ਟ ਤਿਨੋਨੇ ਮਾਨੀ।।
 ਜਾਂਤੇ ਤਿਨਕੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ। ਕਰਨਾ ਈਸਰ ਲਖ ਕਰ ਦੂਜਾ।।
 ਨਹੀਂ ਅਜੋਗ ਬਾਤ ਸੁਨ ਪਯਾਰੇ। ਕਰੇ ਕਰਮ ਜੇ ਹਿੰਦਨ ਵਾਰੇ।
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੇ ਜਗ ਮਹਿ ਆਏ। ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਹੇਤ ਪਠਾਏ।।
 ਅਰ ਧਰ ਜੁਲਮ ਉਖਾਰਨ ਕਾਜਾ। ਲੀਨ ਜਨਮ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਵਾਜਾ।।
 ਪੁਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਪਰਾਈ। ਮਾਨਤ ਥੇ ਜੇਤਕ ਅਗਯਾਨੀ।।
 ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਿਖਲਾਨਾ। ਸੀ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ ਜਗ ਮਹਿ ਆਨਾ।।
 ਸੋ ਜੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਯਹ ਕਰਤੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਪੂਜਨ ਹਰਤੇ।
 ਤਿਸਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਚੰਡਕਾ ਧਿਆਵੈਂ। ਅਰ ਵਰ ਦਾਨ ਤਾਹਿ ਤੇ ਪਾਵੈਂ।।
 ਤੋ ਐਰਨ ਕੀ ਕਿਆ ਗਤ ਹੋਸੀ। ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਸ਼ਕਲ ਨਰ ਖੋਸੀ।।

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਨਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਾਨ। ਪ੍ਰਜਤ ਦੇਵੀ ਇਸ਼ਟ ਪਛਾਨ॥੧੧੮॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਗੋਲਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਹਨ ਧੱਕੇ ਦੀ ਯਾਰ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਮਾਨਸ ਕਰੋ ਜੋ ਸੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰ ॥੧੧੯॥

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋ ਜਗਤ ਅਧਾਰਾ। ਮੇਰ ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਪਰ ਜਿ ਸੰਭਾਰਾ।

ਧਰਤੀ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਕਾਜਾ। ਲਿਆ ਜਨਮ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਿਰਤਾਜਾ।

ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਚਲ ਆਯਾ। ਵਾਸ ਦੇਵਕੋ ਪੂਤ ਸਦਾਯਾ।

ਜਿਸ ਪਰ ਸਕਲ ਭਗਤ ਬਲਹਾਰੇ। ਬਯਾਸ ਆਦਿ ਜਹਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ।

ਪਾਂਡਵ ਕੀ ਰੱਖਿਆਜਿਨ ਕੀਨੀ। ਅਰਜਨ ਰਥਵਾਹੀ ਨਿਜਲੀਨੀ।

ਅਰ ਜਿਨ ਆਪ ਕਹਾ ਵਿੱਚ ਗੀਤਾ। ਮੇਰੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਧਰੇ ਨਿਜ ਚੀਤਾ।

ਸੋ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਖੰਡਨ ਹੈ ਕੀਨਾ। ਜੋ ਜਗ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਚੀਨਾ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਿਨਕੋ ਅਵਤਾਰ। ਕਿਉਂ ਤਿਨਕੋ ਤੂੰ ਖੰਡਤ ਯਾਰ।

ਪਹਿਲੇ ਇਸਦਾ ਭੇਦ ਬਤਾਈਂ। ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਮੁਖੋ ਅਲਾਈਂ।

ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਨੇ ਜੋਗ ਪਿਆਰੇ। ਕਿਆ ਮਨ ਆਈ ਬਾਤ ਤੁਮਾਰੇ॥੧੨੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਦੀਨਾ ਗੁਰ ਦੇਵ।

ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਕੋ ਭਰਮ ਕਰੋ ਤੁਮਛੇਵ ॥੧੨੧॥

ਕਿਸੀ ਪੁਰਖ ਕੋ ਮਾਨਨਾਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਅਵਤਾਰ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਸੁਧਾਰ॥੧੨੨॥

ਦੇਤ ਵੰਡੇਰਾ ਸਕਲ ਕੋ ਉਚੇ ਢੋਲ ਬਜਾਇ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹਿ ਕਬੀਰੀ ਪਰਤ ਗਰਭ ਮਹਿਆਇ॥੧੨੩॥

ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਜਿਤੇ ਸੇ ਮਾਨਸ ਪਰਧਾਨ।

ਤਿਨ ਕੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮਾਨਤੇ ਸੋ ਹੈ ਮਹਾਂ ਅਜਾਨ॥੧੨੪॥

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਮੈਂ ਲਿਖਾ ਬਹੁਰ ਸਵੈਯੇ ਦੇਖ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੇਤ ਦਿਆ ਕਹਤ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਖ॥੧੨੫॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੇ ॥ ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੇ ਅਬਨਾਸੀ ਤਿਹ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਜਾਨੇ॥ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਆਨ ਜਗਤ ਮਹਿ ਦਸਿਕ ਅਸੁਰ ਹਰ ਘਾਏ॥ ਅਧਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਿਖਾਇ ਸਭਨ ਕਹਿ ਆਪਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਾਏ॥ ਭੰਜਨ ਗੜਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋ ਕਿਮ ਜਾਤ ਗਿਨਾਯੋ॥ ਤਾਂਤੇ ਸਰਬ ਕਾਲ ਕੇ ਆਸਿ ਕੋ ਘਾਇ ਬਚਾਇਨ ਆਯੋ॥ ਕੈਸੇ ਤੋਹ ਤਾਰ ਹੈ ਸੁਨ ਜੜ ਆਪ ਡੁਬਯੋ ਭਵ ਸਾਗਰ। ਛੁਟਹੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ ਤਬ ਹੀ ਗਹੇ ਸਰਨ ਜਗ ਤਾਗਰ ਪੁਨ: ਕੇਵਲ ਕਾਲ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤ

ਮੂਰਤਿ ਗੜ੍ਹਨ ਭੰਜਨ ਹਾਰਾ। ਨਿੰਦ ਉਸਤਿਤ ਜਉਨ ਕੇ ਸਮ ਸਕ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਕੋਇ।।
ਕਉਨ ਬਾਟ ਪੁਰੀ ਤਿਸੈ ਪਥ ਸਾਰਥੀ ਰਥ ਹੋਇ।। ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਪ੍ਰਤ੍ਰ
ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ। ਕਉਨ ਕਾਜ ਕਹਾਂਹਿਗੇ ਤੇ ਆਨ ਦੇਵਕਿ ਨੰਦ।। ਦੇਵ ਦੈਤ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ
ਜਿਹ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਸਾਰ। ਕਉਨ ਉਪਮਾਂ ਤਉਨ ਕੇ ਮੁਖ ਲੇਤ ਨਾਮ ਮੁਰਾਰ।।

ਪੁਨ: ਸਵੈਯਾ

ਜੋ ਕਹੇ ਰਾਮ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਤਿ ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੋਸਲ ਕੁਖਿ ਜਯੋ ਜੂ।
ਕਾਲਹੂੰ ਕਾਨ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੋ ਇਹ ਕਾਰਣ ਕਾਲ ਤੇ ਦੀਨ ਭਯੋਜੂ।। ਸੰਤ ਸਰੂਪ
ਬਿਬੇਰ ਕਹਾਇ ਸੁ ਕਯੋ ਪਥ ਕੋ ਰਥ ਹਾਂਕ ਧਯੋਜੂ।। ਤਾਹੀ ਕੋ ਸਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਕੈ
ਜਿਹ ਕੋ ਕਉ ਭੇਦ ਨ ਲੇਨ ਲਯੋ ਜੂ।। ਪੁਨ: ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਪਾ: ੧੦
ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੈ ਉਪਾਏ।। ਉਸਾਰੇ ਗੜ੍ਹੇ ਫੇਰ ਮੇਟੇ ਬਨਾਇ।।"

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਸ੍ਰੀ ਵਾਕਨ ਮੈ ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਕੀਟ।
ਕੰਸ ਮਾਰ ਰਥ ਹਾਂਕ ਜੋ ਗਏ ਨੈਨ ਫਿਰ ਮੀਟ ।।੧੨੬।।
ਤਾਂਤੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕਰਤੇ ਨਹਿ ਪ੍ਰਪੰਚ।
ਜਾਂਤੇ ਜਨਮ ਧਰਾਇਕੇ ਕਰੇ ਜਗਤ ਕੋ ਬੰਚ।।੧੨੭।।
ਤਾਂਤੇ ਸਿੰਧ ਸੁ ਹੋਗਯੋ ਗੁਰ ਵਾਕਨ ਤੇ ਮੀਤ।
ਨਹਿ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ ਇਸ਼ਟ ਥੀ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋਗੀਤ ।।੧੨੮।।
ਸੁਤੇ ਸਿੰਧ ਗੁਰ ਜਗਤ ਮਹਿ ਆਏ ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ।
ਨਾਂ ਦੇਵੀ ਕੇ ਪੂਜ ਹਿਤ ਸੀ ਤਿਨ ਕਾ ਅਵਤਾਰ।।੧੨੯।।

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਇੱਕ ਭਾਗਾ ਹੋਰ ਅਨਰਥ। ਲਾਇਆ ਬਾਵੇ ਬੋਲ ਬਿਅਰਥ।।
ਕਹੀ ਪੰਥ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਗੋਦ। ਪਾਇਆ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰ ਵਡ ਮੋਦ।।
ਮਾਤਾ ਸਮ ਰੱਛਕ ਤਿਸ ਜਾਨਾ। ਤਾਂਤੇ ਪੰਥ ਪੂਤ ਤਿਹ ਠਾਨਾ।।
ਯਹ ਭੀ ਹੈ ਇੱਕ ਬਾਤ ਕਹਾਨੀ। ਜੋ ਗੁਰ ਵਾਕ ਕਰਤ ਹੈ ਹਾਨੀ।।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੰਥ ਪਿਆਰਾ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਗੋਦ ਬਠਾਰਾ।।
ਜਾਂਤੇ ਅਬ ਤਕ ਰੀਤ ਸੁਹਾਵੀ। ਚਲੀ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵਤ ਹਾਵੀ।।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਨ ਸਮਯ ਉਪਦੇਸ਼। ਦੇਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹਰਨ ਕਲੇਸ਼।।
ਪਿਤਾ ਆਜ ਤੁਹਿ ਕਲਗੀਧਾਰੀ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵ ਤਿਹਾਰੀ।।
ਤਬ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਾ ਯਹ ਕਹਨਾ। ਕਹੇ ਸਤ ਫਿਰਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹਨਾ।।
ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਚੰਡੀ ਕੀ ਗੋਦੀ। ਦੇਵਤ ਪੰਥ ਸਮਝ ਕਰ ਮੋਦੀ।।
ਤਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਦੇਤ ਗੁਰੂ ਯਹ ਸੀਖ ਸੁਧਾਰੀ।।
ਆਜ ਤੁਮੇ ਮੈ ਸੁਨੋ ਪਿਆਰੇ। ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਕੀ ਗੋਦ ਬਠਾਰੇ।।
ਸੇ ਨਹਿ ਆਜ ਤਲਕ ਕੋ ਕਹੇ। ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਕਿਉਂ ਉਲਟੇ ਰਹੇ।।
ਅਰ ਦੇਵੀ ਜੋ ਦੱਸੀ ਰੱਛਕ। ਸੇ ਤਾਂ ਦੇਖੀ ਉਲਟੀ ਭੱਛਕ।।
ਜਿਸ ਤੇ ਲੋਹੂ ਗੁਰ ਦਾ ਮੰਗੇ ਖਾਧੇ ਸਿੱਖ ਪਕੜ ਜਿਨ ਚੰਗੇ।।
ਖਾਇ ਪੀਯ ਰੱਛਕ ਕਹਲਾਈ। ਪੰਨਭਾਗਾ ਕਿਆ ਚੰਗੀ ਮਾਈ ।।੧੩੦।।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਥਨ ਮਹਿ ਹੈ ਦੂਖਨੁ ਇੱਕ ਹੋਰ।
ਸੋ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਇਕੈ ਜੋ ਕੁਛ ਕਥਨ ਮੋਰ॥੧੩੧॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਕੇ। ਅਰ ਇਸ ਮਾਤਾ ਪੰਥ ਬਨਾਕੇ ॥
ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰੀ। ਤੋ ਦੂਖਨ ਆਵਤ ਹੈ ਭਾਰੀ॥
ਭਈ ਚੰਡਕਾ ਸਿੰਘਨ ਮਾਂਇ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂਇ॥
ਤੋਂ ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪਯਾਰੇ। ਕਹੈ ਕੋਨ ਗੁਰ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ।
ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਕਿਆ ਸਨਬੰਧ। ਰਿਹਾ ਪੰਥ ਸੈ ਦੇਖਹੁ ਅੰਧ॥
ਬਨ ਗਏ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਦ ਔਰ। ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਦਸੇ ਠੋਰ॥
ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਵਰਮਾਨਾ। ਹੈ ਧਰ ਪਰ ਮੈਂ ਪੰਥ ਚਲਾਨਾ॥
ਮਿਥਯਾ ਭਯੋ ਸਗਲ ਸੁਨ ਭਾਈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਨਮੁਖ ਜੋਗਾਈ॥
ਜਾਂਤੇ ਪੰਥ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਹਈਏ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਪਈਏ॥
ਜਿਨਕੋ ਪੂਤ ਖਾਲਸਾ ਭਯੋ। ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਸਾਜਨ ਕਯੋ॥
ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਸਭ ਕਲਪਤ ਬਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜੋਇ ਬਖਾਨੀ॥
ਸਰਬ ਪੁਕਾਰ ਜੁ ਅਹੇ ਅਸੁੱਧਾ। ਪੁਨ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਅਧਕਵਿਰੁੱਧਾ॥
ਜੋ ਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਇਸਹ ਬਤਾਵਤ। ਸੋ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਉਲਟਾ ਜਾਵਤ॥੧੩੨॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰ ਮਤ ਮੈਂ ਮਾਨਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਕੋਇ।
ਜੋ ਇਸਕੋ ਗੁਰਮਤ ਕਹੈ ਦਏ ਭਾਗ ਤਿਨ ਖੋਇ ॥੧੩੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੁਮ ਜਾਨਤ ਨਹਿ ਸ਼ਕਤ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਧਕ ਮਹਾਨ।
ਜਾਂ ਕੇ ਸੰਕਾ ਕਰਤ ਹੈਂ ਹੋਕਰ ਅਧਕ ਅਜਾਨ ॥੧੩੪॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਪੁਰਾਨ ਭਾਗਵਤ ਦੇਵੀ। ਕੈਸੀ ਸ਼ਕਤ ਦੇਵ ਮੁਨ ਸੇਵੀ॥
ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ਸ਼ਕਤ ਅਪਾਰ। ਜਿਸਕੇ ਬਿਨਸਭ ਜਗਤ ਅਸਾਰ॥
ਸੋ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭ ਮਹਿ ਇੱਕ ਰੂਪ। ਰਹੀ ਬਿਆਪ ਧਰੇ ਅਤਿ ਉਪ॥
ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਜਲ ਅਗਨੀ ਕੇ ਮਾਹੀਂ। ਅਹੇਸ਼ਕਤ ਜੋਬਲ ਕੀਤਾਹੀਂ॥
ਸੋਈ ਹੈ ਜਗ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ। ਜੋ ਦੇਵਨ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਮਾਨੀ॥
ਜਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤ ਅਧਕ ਜਗ ਹੋਵਤ। ਤਿਸਕੇ ਜਨਸੁਆਮੀਕਰ ਜੋਵਤ॥
ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਕਤ ਪੂਛਤ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਲਖ ਕਹੂੰ ਨ ਢੋਈ॥
ਬਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ। ਇੰਦ੍ਰ ਐ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਮੁੱਖਚਾਰ॥
ਇਨਕੀ ਕਰਤ ਸਕਲ ਜਗ ਸੇਵਾ। ਜਾਨਸ਼ਕਤ ਤਿਨ ਮਹਿਅਤਿ ਦੇਵਾ॥
ਔਰ ਸਿੱਧ ਸਾਧਕ ਜਗ ਕੇਤੇ। ਸ਼ਕਤ ਮਾਨ ਹੋਵਤ ਭਵ ਜੇਤੇ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਭਵ ਮਹਿ ਹੋਵਤ। ਜਿਨਕੇ ਦੇਖ ਪਾਪ ਜਨ ਖੋਵਤ॥
ਸ਼ਕਤ ਹੀਨ ਜਬ ਹੋਵਤ ਕੋਊ। ਨਹੀਂ ਮਾਨ ਪਾਵਤ ਧਰ ਸੋਊ॥

ਸ਼ਕਤ ਅਧਾਰ ਸ਼ਕਲ ਜਗਹੱਈਏ। ਬਿਨਾਸ਼ਕਤ ਸਭ ਨਾਸੀ ਪੱਈਏ।
ਜਬਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਰ ਸ਼ਕਤੀ ਭਯੋ। ਤਬ ਮਨ ਹੋ ਅਤ ਆਤ੍ਰਗਯੋ॥
ਜਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਰਿਦੇ ਧਿਆਈ। ਜਾਨਦਾਸ ਤਿਸ ਪਹਿ ਜਬਆਈ॥
ਜਾਂ ਕੇ ਬਲ ਫੜ ਕੰਸ ਪਛਾਰਾ। ਕੇਸ਼ਨ ਤੇ ਗਹਿ ਪਲ ਮਹਿੰ ਮਾਰਾ॥
ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸਮਝ ਪਿਆਰੇ। ਸੁਨੇ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤ ਬਿਨ ਸਾਰੇ॥
ਯਾਹੀ ਤੇ ਤਿਸਕੋ ਸਭ ਚਾਹੋ। ਹੋਇ ਦੀਨ ਨਿਜ ਮਨ ਕੇ ਮਾਹੋ॥
ਸ਼ਕਲ ਭਏ ਜਗ ਜੇ ਅਵਤਾਰੀ। ਤਿਨ ਭੀ ਸ਼ਕਤ ਰਿਦੇ ਮਹਿਧਾਰੀ॥
ਜਾਂਤੇ ਸੋਈ ਆਦ ਭਵਾਨੀ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੂ ਲਖਬਰ ਦਾਨੀ॥
ਕਰੀ ਪੂਜਨਾ ਨਿਜ ਬਲ ਹੇਤਾ। ਧਾਰ ਅਡੰਬਰ ਚਰੀਏ ਜੇਤਾ॥
ਕਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਯੋ ਵਰ ਤਾਂਤੇ। ਹਨੇ ਤੁਰਕ ਪਾਕਰ ਬਲ ਜਾਂਤੇ॥
ਤਾਂ ਕਾ ਤੂੰ ਖੰਡਨ ਕਿਉਂ ਕਰਤਾ। ਆਦਿ ਸ਼ਕਤ ਤੇ ਹੈਂ ਮਨ ਡਰਤਾ॥
ਜਿਸ ਕੋ ਸਗਰੇ ਮਾਨਤ ਆਏ। ਜੈ ਦੰਬਾ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਅਲਾਏ॥
ਅਰ ਜਿਸਕੀ ਲੈ ਓਟ ਆਧਾਰਾ। ਦੇਵਨ ਭੀ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਾ।
ਤਿਸਕੋ ਜੇ ਗੁਰਦੇਵ ਮਨਾਯਾ। ਕਹੋ ਦੋਸ ਕਿਆ ਇਸ ਮਹਿਆਯਾ।
ਜੇ ਸੰਕਾ ਕੁਛ ਹੈ ਮਨ ਮਾਹੀਂ। ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਦੇਖ ਭਾਗਵਤ ਤਾਹੀਂ॥
ਕੈਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਕਤ ਅਲਾਵੈ। ਸ਼ਕਲ ਤਿਸੀ ਕੇ ਦਾਸ ਬਤਾਵੈ।
ਤਾਂਤੇ ਮੰਕ ਨ ਕੀਜੋ ਭਾਈ। ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਕੋ ਸੁਖ ਦਾਈ॥
ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਏਕ ਹੀ ਅਹੇ। ਬੀਚ ਪੁਰਾਨ ਜਾਂਹਿ ਜਸ ਕਹੇ॥੧੩੫॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਪੁਰਾਨਨ ਕੀ ਕਥਾ ਤੈਂ ਜੋ ਕਹੀ ਅਜਾਨ
ਤਾਂ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਕੈਸੇ ਕਰਤ ਬਖਾਨ ॥੧੩੬॥
ਪਰ ਇਸ ਮਹਿ ਇਕ ਔਰ ਹੈ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਦੇ ਕਾਨ।
ਹਰ ਇਕ ਬੀਚ ਪੁਰਾਨਕੇ ਜੁਦਾ-੨ ਭਗਵਾਨ॥੧੩੭॥
ਬਯਾਸ ਮੁਨੀ ਨੇ ਰਚ ਦਏ ਠਾਰਾਂ ਜੋਇ ਪੁਰਾਨ।
ਉਪ ਪੁਰਾਨ ਭੀ ਤਾਂਹਿ ਨੇ ਕੀਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨ ॥੧੩੮॥

ਚੌਪਈ

ਅਰ ਪੁਰਾਨ ਜਿਸਕਾ ਰਚ ਦੀਨਾ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਈਸ਼ੂਰ ਕੀਨਾ॥
ਸ਼ਕਲ ਔਰ ਤਿਸ ਦਾਸ ਬਨਾਏ। ਏਕੋ ਪੂਜ ਸੋਇ ਠਹਰਾਏ॥
ਜਿਉ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤ ਮੇ ਗਾਈ। ਆਦਿ ਸ਼ਕਤ ਜਗਦੰਬਾ ਮਾਈ॥
ਤਿਸ ਬਿਨ ਔਰ ਬਤਾਏ ਦੀਨਾ। ਬਿਨ ਸ਼ਕਤੀ ਬਲ ਅਹੋਰਤੀ ਨਾ॥
ਤਿਉ ਸੋਰਵ ਪੌਰਾਣ ਮਝਾਰੀ। ਸੂਰਜ ਕੋ ਭਾਖਯੋ ਬਲ ਕਾਰੀ॥
ਕਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਕਲ ਜਗ ਮੂਲਾ। ਸ਼ਕਲਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੋ ਜੋ ਅਨੁਕੂਲਾ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਭਾਨੂੰ। ਜਾਂਤੇ ਕਰਤ ਜਗਤ ਸਨਮਾਨੂੰ॥
ਦਿੱਖ ਰੂਪ ਦੇਵੀ ਜੋ ਗਾਈ। ਅਰ ਜੋਤਿ ਤਿਸ ਮਹਿ ਠਹਰਾਈ॥
ਮੁਖ ਮਹਿ ਜ਼ਾਲਾ ਚਮਕ ਦਿਖਾਵੈ। ਤਤਤਾ ਸਮ ਦਿਪ ਜਗਤ ਡਰਾਵੈ॥

ਮ ਹੈ ਤੇਜ ਚੰਤ ਮਹਿ ਜੋਤਾ। ਸੂਰਜ ਕਾ ਪਈ ਯੁਤ ਜਗ ਤੇਤਾ॥
 ਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੂਰ ਨਹਿ ਦੇਵੈ। ਅਖਨੀ ਜੋਤ ਸਕਲ ਹਰ ਲੇਵੈ॥
 ਤੋ ਦੇਵੀ ਅਰ ਦੇਵ ਬਿਚਾਰੇ। ਫਿਰੇ ਅੰਧ ਹੋ ਬੀਚ ਅੰਧਾਰੇ॥
 ਕੋਇ ਕਿਸੇ ਕੋ ਨਹਿ ਪਹਿਚਾਨੇ। ਅਰ ਨਹਿ ਕੋਇ ਕਿਸੇ ਕੋ ਮਾਨੇ॥
 ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਜਗ ਭੀਤਰ ਹੋਇ। ਨਿਜ ਬਿਵਹਾਰ ਬਹੈ ਸਭ ਖੋਇ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸੂਰਜ ਸਮ ਕੋ ਨਾਹੀ। ਜਗ ਈਸ਼ੁਰ ਲਖੀਏ ਮਨ ਮਾਹੀ॥
 ਸੋ ਸੂਰਜ ਹੈ ਦੇਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ਸੁਨਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬੁੱਧ ਹੁਲਾਸੀ॥
 ਏਕ ਰੂਪ ਭੋਤਕ ਤਿਹ ਗਾਇਆ। ਦੂਸਰ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਬਤਾਇਆ॥
 ਦੋਨੋਂ ਕਰ ਜਗ ਚਲਤ ਬਿਹਾਰਾ। ਜਾਤੇ ਤਾਂਕੋ ਕਰਹੁ ਜੁਹਾਰਾ॥
 ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਸਕਲ ਘਟ ਮਾਹੀ। ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹਤ ਜਗਤਾਹੀ॥
 ਅਰਪੁਨ ਚੇਤਨ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨੇ। ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਕਰ ਉਰਮਾਨੇ॥
 ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿਕ ਜੋਤੀ ਕੇ ਕਾਜ। ਧਰਤ ਧਿਆਨ ਮੁਨ ਗਨ ਰਿਖ ਰਾਜ॥
 ਬ੍ਰਹਮ ਸਨਾਤਨ ਜੋਤ ਸਹਾਈ। ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਮਹਿ ਪੂਰਨ ਪਾਈ॥
 ਹੈ ਸੋ ਰੂਪ ਅਭੋਤਕ ਤਾਂਕਾ। ਸੂਰਜ ਨਾਮ ਦੁਤੀ ਹੈ ਜਾਂਕਾ॥
 ਫਿਰ ਦੂਸਰ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਪਾ। ਕਰਤ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਂਕੀ ਉਪਾ॥
 ਸੋ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਭਾਸੇ। ਕ੍ਰਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਕਲ ਤਮ ਨਾਸੈ॥
 ਪੁਨ ਉਡਗਨ ਚੰਦ੍ਰ ਟਟਿਆਨੇ। ਦੀਪ ਮਸਾਲ ਜਿਤਕ ਜਗਜਾਨੇ॥
 ਅਰ ਚੋਕੇ ਮਹਿ ਅਗਨ ਅਪਾਰੀ। ਕਰਤ ਕਾਜ ਜਿਤਨੇ ਸੰਸਾਰੀ॥
 ਸੋ ਸੂਰਜ ਕਾ ਦੂਸਰ ਰੂਪ। ਜਿਸ ਕੀ ਜਗਤ ਬਖਾਨਤ ਉਪ॥
 ਦੇਇ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਕੇ ਜੋਈ। ਹੋਇ ਲੋਪ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਿਗੋਈ॥
 ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿ ਹੋਜਾਵੇ ਨਾਸਾ। ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਪਤਾਸਾ॥
 ਤਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਅਪਾਰੇ। ਦਾਸ ਅਹੇ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸਾਰੇ॥
 ਯਹ ਸੋਰਵ ਪੋਰਾਨ ਅਲਾਵੈ। ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਸਭਤੁੰਛ ਬਤਾਵੈ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਸੁਨ ਬਿਸਨ ਪੁਰਾਨ ਮਹਿ ਹੈ ਬਿਸਨੂ ਪ੍ਰਧਾਨ ।
 ਦੇਵੀ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਸਭ ਤਾਂਕੇ ਦਾਸ ਪਛਾਨ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖੋ ਤਿਸ ਪੋਰਾਣ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਾ ਬਿਸਨ ਕੋ ਹੀ ਕਲਧਾਰੀ॥
 ਸੈਨ ਕਰਤ ਵਹੁ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਮਿਟੇ ਦਰਸ ਜਿਸਕੇ ਸਭ ਦੁੰਦ੍ਰ॥
 ਸਿਆਮ ਵਰਨ ਗਲ ਮੋਤਨ ਹਾਰਾ। ਮੋਰ ਮੁਕਟ ਸੋਹਤ ਛਬਭਾਰਾ ॥
 ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਗਦ ਪਦਮ ਬਿਰਾਜੇ। ਦੇਖ ਰੂਪ ਛਬ ਰਵਿ ਲਖ ਲਾਜੇ ॥
 ਚਰਨ ਸਰਨ ਬਸ ਸਦਾ ਭਵਾਨੀ। ਕਰਤ ਸੇਵ ਨਿਜ ਮੁਕਤ ਪਛਾਨੀ॥
 ਸਾਕਤ ਅਹੇ ਸਕਤ ਕੋ ਸੋਊ। ਜਾਂ ਬਿਨ ਸਕਤ ਕਾਜ ਕਤ ਹੋਊ ॥
 ਜਬ ਤਬ ਧਰ ਪਰ ਪਾਪ ਬਥਾਰੇ। ਦੇਵ ਸੰਤ ਹੋਏ ਦੁਖਯਾਰੇ ॥
 ਵਧਾ ਪਾਪ ਕਾ ਜਗਤ ਪਸਾਰਾ। ਅਸੁਰ ਕਰਤ ਦੇਵਨ ਕੋ ਖੁਆਰਾ ॥
 ਤਬ ਹੀ ਨਿਜ ਆਲਸਤਾ ਤਿਆਗੇ। ਰਤਨ ਮੰਚਤੇ ਬਹੁਰੇ ਜਾਗੇ ॥
 ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਧਰ ਲੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਕਰਤ ਸਕਲ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਛਾਰਾ ॥

ਧਰਮ ਧਰਾ ਧਰ ਜਬ ਫੈਲਾਵੇ । ਬਹੁਰ ਖੀਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਜਾਵੇ ॥
 ਪੋਢੈ ਸੇਸ ਸੇਜ ਕਰ ਨੀਕੀ । ਜਾਨਨ ਹਾਰ ਭਗਤ ਜਨ ਜੀਕੀ ॥
 ਕਈ ਵੇਰ ਜਬ ਦੇਵ ਦੁਖਾਰੇ । ਅਸੁਰਨ ਕੇ ਦੁਖਤੇ ਦੁਖਯਾਰੇ ॥
 ਗਏ ਪਾਸ ਬਿਸ਼ਨੂ ਕੇ ਧਾਈ । ਨਿਜ ਦੁਖ ਕਹੇ ਊਪ ਤਿਸ ਗਾਈ ॥
 ਕਹੀ ਵਚਾਵਹੁ ਹੇ ਜਗ ਨਾਥਾ । ਹਮ ਹੈਂ ਦੀਨ ਮਲੀਨ ਅਨਾਥਾ ॥
 ਅਸੁਰਨ ਹਮਰੇ ਸੁਖ ਹਰ ਲੀਨੇ । ਲਾਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਹਰ ਸੁ ਕੀਨੇ ॥
 ਹਮਰੀ ਇਸ਼ਟ ਨਾਰ ਹਰ ਲੀਨੀ । ਅਧਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਸਨਾ ਦੀਨੀ
 ਤਾਂਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਹਮ ਆਏ । ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਅਬ ਲੇਹੁ ਬਚਾਏ ॥
 ਸੁਨ ਕਰ ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਖ ਕੀ ਗਾਥਾ । ਚੜੇ ਗਰੜ ਤ੍ਰਿਭਵਨਨ ਨਾਥਾ
 ਧਾਰ ਗਧਾ ਚੱਕਰ ਬਲਕਾਰੀ । ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ ਵਡੇ ਬਲਧਾਰੀ ॥
 ਕਰਤ ਸੁਖੀ ਦੇਵਨ ਕੇ ਪਲ ਮੈਂ । ਜਾਇ ਬਰਾਜਤ ਬਹੁਰੇ ਜਲਮੈਂ ॥
 ਗਜ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਇਯੋ ਜਾਹੀਂ । ਦੂਸਰ ਔਰ ਨਹੀਂ ਸਮਤਾਹੀ ॥
 ਕੋਟ ਦੁਰਗਾ ਜਾਂਕੇ ਪੱਗ ਝਾਰਤ । ਕੋਟ ਇੰਦਰ ਜਹਿਬਾਰ ਬੁਹਾਰਤ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਏਕ ਹੀ ਦੇਵਾ । ਪੂਜਨ ਕਰਹੁ ਤਾਂਹ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥
 ਹਾਰ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਵੇ । ਸੱਤ੍ਰਨ ਜੀਤ ਤੁਰਤ ਫਿਰ ਆਵਹੁ
 ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਾ ਅਵਰ ਨਹਿ ਕੋਊ । ਰੱਖਕ ਜੀਵਨ ਕੇ ਜਗ ਜੋਊ ॥
 ਐਸੇ ਬਿਸ਼ਨ ਪੋਰਾਨ ਬਤਾਵੈ । ਏਕ ਵਿਸ਼ਨ ਈਸ਼ੁਰ ਨਹਰਾਵੈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਭਿੰਨ ਔਰ ਹੈਂ ਜੇਤੇ । ਨਿਸਚੇ ਅਹੇ ਅਨੀਸ਼ੁਰ ਤੇਤੇ ॥੧੪੨॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਵਿਸ਼ਨ ਪੁਰਾਨ ਮਹਿ ਸਕਲ ਦੇਵ ਕੋ ਦੇਵ
 ਕਹਾ ਵਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂਕੀ ਕਰੀਯਹੁ ਸੇਵ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਗੇ ਸੈਵ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੋ ਦੈ ਕਾਨ
 ਬਿਨ ਸ਼ਿਵ ਦੂਸਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਜਗਤ ਕਲਯਾਨ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੈਵ ਪੁਰਾਨ ਕਹੇ ਸਿਵ ਈਸ । ਤੀਨ ਭਵਨ ਕੋ ਹੈ ਜਗਦੀਸ ॥
 ਜਿਸ ਕੇ ਨਾਮ ਮੁਕਤ ਹੈ ਪਿਆਰੇ । ਸਦਾਮੁਕਤ ਸ਼ਿਵਸਗਲ ਉਚਾਰੇ
 ਤੀਨ ਨੈਨ ਤ੍ਰੈ ਨੇਤ੍ਰ ਗਾਵੇਂ । ਤੀਨ ਦੇਵ ਜਹਿ ਮਹਿ ਨਹਰਾਵੇਂ ॥
 ਬਿਸ਼ਨ ਰਹਤ ਸੱਜੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਾਂਤੇ । ਪਾਲਨ ਕਰਤ ਜਗਤ ਕੀ ਤਾਂਤੇ ॥
 ਖੱਬੇ ਨੈਨ ਚਤੁਰਮੁਖ ਰਹ ਹੈ । ਉਤਪਤ ਕਰਤ ਜਗਤ ਕੀ ਵਹਿ ਹੈ ॥
 ਤੀਸਰ ਅਗਨ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਹਿ । ਰਹਿਤ ਆਪ ਸਿਵ ਸੰਸੈ ਨਾਹਿ ॥
 ਕਰਤ ਸੰਘਾਰ ਜਗਤ ਕੇ ਜੋਊ । ਤੀਨ ਸ਼ਕਤ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਮਹਿ ਹੋਊ
 ਮਹਾਂਦੇਵ ਹੈ ਜਾਂਕੇ ਨਾਮਾਂ । ਸਭ ਸੇ ਅਧਕ ਜਾਹਿ ਕੇ ਕਾਮਾਂ ॥
 ਰੀਝਤ ਨੈਕ ਗਾਲ੍ਹਕੇ ਬਾਜੇ । ਨਵ ਨਿਧ ਦੇਤ ਕਰਤ ਸਭ ਕਾਜੇ ॥
 ਚਰਨ ਬਸਤ ਜਹਿ ਸਦਾ ਪਿਆਰੀ । ਦਾਸੀ ਹੋਇ ਸ਼ਕਤਸੁਖਕਾਰੀ ॥
 ਅਰਧੰਗੀ ਜਿਨ ਆਪ ਬਨਾਈ । ਸ਼ਿਵਕੀ ਸ਼ਕਤ ਪੂਜ ਕਹਿਲਾਈ ॥
 ਬਾਨ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਧਾਰਕਰ ਜਾਹੀਂ । ਤ੍ਰਿਪੁਰਬਧ ਕੀਨੋ ਖਿਨ ਮਾਹੀਂ ॥

ਤਾਂਕੋ ਪੂਤ ਗਣੇਸ਼ ਕਹਾਏ। ਸਕਲ ਦੇਵ ਸੇ ਅਧਿਕ ਸਦਾਵੈ ॥
ਪ੍ਰਥਮੇ ਕਰਤ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਬਹੁਰ ਮਨਾਵਤ ਹੈ ਨਰ ਦੂਜਾ ॥
ਜਾਂਕੋ ਪੂਤ ਅਹੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪਾਇ ਸ਼ਿਵ ਥਾਪੀ ॥
ਤਾਂ ਸਮ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਕੋ ਹੈ। ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਪਤਿ ਸ਼ਿਵ ਸੋਹੈ ॥
ਆਨ ਦੇਵ ਸਮਸਰ ਨਹਿ ਜਾਂਕੇ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਸ਼ਿਵ ਗੁਰ ਭਗਤਾਂਕੇ ॥
ਤਾਂਕੇ ਪੂਜਨ ਸਦਹੀ ਕੀਜੇ। ਮੁਕਤ ਪਦਾਰਥ ਪਲ ਮਹਿ ਲੀਜੈ ॥
ਜਾਂਕੀ ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ। ਲਹਤ ਮੁਕਤ ਮਰ ਕਰ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥
ਔਰ ਦੇਵ ਕੇ ਜੋਇ ਉਪਾਸੀ। ਪਰਤ ਜਾਇ ਯਮ ਕੀ ਸਭ ਫਾਸੀ ॥
ਪਰ ਸਿਵਜੀ ਕੇ ਸੇਵਨ ਹਾਰੇ। ਲਹਤ ਮੁਕਤ ਜਗ ਬੰਧਨ ਡਾਰੇ ॥
ਤਾਂਤੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਿਵਹ ਧਿਆਵੈ। ਰਿਧ ਸਿੰਧ ਘਰ ਮਹਿ ਸਭ ਪਾਵੈ ॥
ਐਸੇ ਸੈਵ ਪੁਰਾਨ ਬਤਾਯੋ। ਸਭਸੇ ਅਧਿਕ ਏਕ ਸ਼ਿਵਗਾਯੋ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਹੁਰ ਗਣੇਸ਼ ਪੁਰਾਨ ਮਹਿ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਏਸ਼ ।

ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਬਤਾਇਆ ਨੀਕੇ ਦੇਖ ਗਣੇਸ਼ ॥

ਚੌਪਈ

ਗਣ ਏਸ਼ੁਰ ਇੱਕ ਅਹੇ ਗਣੇਸ਼ । ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਸੇਸ਼ ਮਹੇਸ਼ ॥
ਨਹੀਂ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪਈਯਤ ਕੋਈ। ਏਕ ਗਣੇਸ਼ ਮੁਖ ਹੈ ਸੋਈ ॥
ਸਭ ਕਾਰਜ ਕੇ ਆਇ ਅਰੰਭਾ। ਪੂਜਤ ਸਭ ਗਣਪਤ ਲਖਬੰਭਾ ॥
ਬਿਘਨ ਸਕਲ ਕੋ ਹਰਤਾ ਏਕ । ਗਣਪਤ ਨਾਮ ਧਰਤ ਨਰਟੋਰ ॥
ਤੀਨ ਭਵਨ ਕੀ ਉਤੱਪਤ ਜੋਈ। ਤਿਸਕੀ ਸੁੰਡੀ ਸੇ ਸਭ ਹੋਈ ॥
ਸ਼ਕਤ ਹਾਥ ਮਹਿ ਨਵ ਨਿਧ ਲੀਨੇ। ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇਅਧੀਨੇ ॥
ਜੋਗ ਕਰਮ ਅਰ ਬਯਹ ਮਝਾਰੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਪੂਜ ਗਣੇਸ਼ ਉਚਾਰੀ ॥
ਜਾਂਤੇ ਬਿਘਨ ਸਕਲ ਵਹੁ ਖੇਵਤ। ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਸੂਖਸਹਿ ਹੋਵਤ ॥
ਬਿਘਨ ਹਰਨ ਅਰ ਕਾਰਜ ਸਾਧਕ। ਅਹੋਗਣੇਸ਼ ਸਕਲ ਦੁਖ ਬਾਧਨ ॥
ਮਾਤ ਤਾਤ ਭੀ ਜਾਂਹਿ ਮਨਾਵਤ। ਮਨ ਇੱਛੇ ਫਲ ਤਾਂਤੇ ਪਾਵਣ ॥
ਤਾਂਕੋ ਤਾਤ ਆਪ ਸ਼ਿਵ ਜੋਈ। ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਜਬਲਖੀ ਨ ਕੋਈ ॥
ਤਬ ਤਿਨ ਪੂਤ ਗਣੇਸ਼ ਮਨਾਯਾ। ਜਾਂਕੇ ਬਲ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰ ਮੁਕਾਯਾ ॥
ਬੀਚ ਪੁਰਾਨ ਕਥਾ ਇਮ ਗਾਈ। ਭਈ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਸੇ ਜਬੀਲਰ ॥
ਏਕ ਓਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਬਲ ਧਾਰੀ। ਦੁਤੀ ਓਰ ਸ਼ਿਵ ਜੂ ਅਵਤਾਰ ॥
ਲਹਤ ਰਹੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਅਪਾਰਾ। ਪਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਤਿਸਤੇਨ ਨਹਿਰਾ ॥
ਓੜਕ ਸ਼ਿਵਜੀ ਭਏ ਲਚਾਰ। ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਮਨ ਮਾਹਿ ਵਿਚਾਰ ॥
ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਹਮ ਮੈ ਬਲ ਨਾਹੀ। ਕੰਨ ਦੇਖ ਪਰਯੋ ਇਸ ਮਾਰੀ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਅੰਤ ਬਾਤਮਨ ਆਈ। ਨਹਿ ਗਣੇਸ਼ ਹਮ ਲੀਨ ਮਨਾਈ ॥
ਜਾਂਤੇ ਫਤਹ ਨ ਹਮਰੀ ਭਈ। ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਪੀਨ ਨ ਰਣਮਹਿੰ ਦਈ ॥
ਤਿਸੀ ਸਮਯ ਸ਼ਿਵ ਧਯਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਗਣਪਤਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰਵਾਯੋ ॥
ਭਏ ਸਹਾਇ ਲੰਬੋਦਰ ਦੇਵਾ। ਦੇਖ ਸੰਭ ਕੀ ਨੀਕੀ ਸੇਵਾ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਲੈਵਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਮਾਰਾ । ਭੀੜ ਪਰੀ ਮਹਿ ਦੇਤ ਸਹਾਰਾ ॥

ਤਾਂਤੇ ਗਣਨਾਇਕ ਜਗ ਸ੍ਰਾਮੀ। ਤੀਨ ਭਵਨ ਕੇ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ ॥
ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਸਗਲ ਕੇ ਸੋਈ। ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰਨਕੋਈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ਼ੈਵੀ ਭਗਵਤ ਇੱਕ ਜੋ ਲਿਖਯਾ ਬਯਾਸ ਪੁਰਾਨ ।
ਜੋ ਪੜ੍ਹ ਲੇਵੈ ਓਸਨੂੰ ਚੰਬੜ ਜਾਇ ਸ਼ਿਤਾਨ ॥
ਜੋ ਇਕ ਵੇਰੀ ਓਸਨੂੰ ਲੇਵੈ ਕੋਈ ਦੇਖ ।
ਨਿਸਚੈ ਕਹ ਤੂੰ ਜਾਨ ਲੈ ਛੁੱਟਨ ਉਸਦੇ ਲੇਖ ॥

ਚੌਪਈ

ਬਾਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਾਲ । ਵਰਨਨ ਕੀਤਾਨਾਲਾਕੁਚਾਲ ।
ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਜਿਸ ਕਰਮ ਬਤਾਏ। ਸੁਨ ਸੁਨ ਕੋਮ ਕੰਧ ਦੁੱਖ ਪਾਏ ।
ਜੋ ਤਿਸਕੋ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਇ । ਗ੍ਰੰਥ ਸਕਲ ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਇ ॥
ਜਿਸਤੇ ਕਥਨੇ ਜੋਗ ਨ ਸੋਈ। ਮਹਾਂ ਭਰਿਆ ਹੀਤ ਹੈ ਜੋਈ ॥
ਚੋਲੀ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ । ਚੱਕ੍ਰ ਭੈਰਵ ਜਥੇ ਨਿਹਾਰੇ ॥
ਤਬਹੀ ਬੁੱਧ ਪੁਰਖ ਕੀ ਮਾਰੀ। ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਪਤ ਹਾਰੀ ॥
ਪਰ ਬਯਾਸ ਜੂ ਨੇ ਤਿਸ ਮਾਰੀ। ਕਰੀ ਸੰਕ ਲਿਖਤੇ ਕੁਛਨਾਹੀ ॥
ਤਿਸਕੋ ਮੇਖ ਹੋਤ ਬਤਲਾਇਆ। ਸਭ ਪੁਰਾਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗਾਇਆ।
ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਹੁ ਭਾਈ ਇਸ ਜਾਗਾ। ਕੋਨ ਪੁਰਾਨ ਅਹੇ ਸੁਭ ਲਾਗਾ ॥
ਅਰ ਕਿਸਕੋ ਮਾਨੈ ਨਰ ਕੋਈ। ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਕੇ ਅਰਥੀ ਜੋਈ ॥
ਤਾਂਤੇ ਏਹੁ ਪੁਰਾਨ ਬਖੇੜਾ। ਮੂਰਖ ਜਨ ਹਿਤ ਪਾਇਆ ਝੇੜਾ ॥
ਸੁਨ ਸੁਨ ਨਰ ਅਗਯਾਨੀ ਜੋਈ। ਹੋਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਸੋਈ ॥
ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਹਰਬੰਸ ਪੁਰਾਨ। ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਹਾ ਬਖਾਨ ॥
ਸੋ ਭੀ ਹੈ ਇਨਹੀ ਕਾ ਭਾਈ। ਨਹੀ ਸਿੱਧ ਜਿਸ ਮੈ ਕੁਛ ਰਾਈ ॥
ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਦਸਮੇ ਅਵਤਾਰੀ। ਪੁਰਾਨਨ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਿਜ ਟਾਰੀ।
ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਏ। * ਬਿੱਪਰ ਲੰਭ ਪਦਜਾਂ ਮਹਿੰਪਾਏ ।
ਤਾਂਕੇ ਤਿਆਗ ਭਲੇ ਕਰਵਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਰਗ ਸਮਝਾਯੋ ॥
ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਵਿੱਦਯਾ ਪਠਕੈ। ਦੇਖਤ ਸਭ ਪੁਰਾਨ ਅਤਿ ਠਠਕੈ।
ਤੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਭ ਲੇਤ ਵਿਚਾਰ। ਜਾਂਤੇ ਮਨ ਸੇ ਦੇਤ ਵਿਸਾਰ ।
ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੂ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ। ਸੁਨਕਰ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿੰ ਨਿਰਧਾਰੇ ।
ਜਾਂਤੇ ਸਰਧਾ ਕਰ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀਂ । ਅੰਨ ਜੀਵ ਸਮ ਮਾਨਤ ਜਾਹੀਂ ॥
ਜਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਜਗਨਾਥਾ। ਕਾਮ ਨ ਜਿਨੋਂ ਪੁਰਾਨਨ ਸਾਥਾ ॥
ਸੋ ਜੋ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤ ਕੇ ਧਰਤੇ। ਔਰ ਸ਼ਕਤ ਕਿਉਂ ਪੂਜਨ ਕਰਤੇ ॥
ਸਰਬ ਸ਼ਕਤ ਜਿਨਕੀ ਹੈ ਦਾਸੀ। ਨਵ ਨਿਧ ਜਿਨਕੇ ਚਰਨ ਨਵਾਸੀ
ਸੋ ਮਾਂਗਤ ਵਰ ਅੰਨਤ ਜਾਇ । ਨੜੀਮਾਰ ਕੇ ਸੰਗ ਲਵਾਇ ॥
ਯਹ ਸਭ ਬਾਤ ਝੂਠ ਹੈ ਪਯਾਰੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਉਚਾਰੇ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਤਾ ਤਾ ਹਨ ਸਚਿਆ ਜੋ ਤੇ ਕਰਿਆ ਮਿੱਤ ।
ਪਰ ਬਾਵੇ ਜੋ ਲੱਖਯਾ ਸੇ ਭੀ ਲਗਦਾ ਚਿੱਤ ।।੧੫੦।।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਸੁਨ ਲੀਜੇ ਸਾਰਾ। ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਪ ਉਚਾਰਾ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਸਰਧਾ ਮੈਂ ਕਰ ਲੀਨੀ। ਚੰਡੀ ਕਥਾ ਸਾਚਕਰ ਚੀਨੀ।
ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਭ ਗੁਰ ਫਿਗ ਆਏ। ਤਦ ਗੁਰ ਜੂ ਸਭ ਪਾਸ ਬਠਾਏ
ਪਾਛੇ ਕਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨ ਪਯਾਰੇ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਚੰਡ ਸੁਖਕਾਰੇ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨ ਨੇ ਵਹੀ ਅਲਾਯਾ। ਹਮ ਨਹਿੰ ਜਾਨਤ ਹੈਂ ਜਗਰਾਯਾ
ਦੌਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨ ਨਿਵਾਸੀ। ਸੇ ਜਾਨਤ ਵਿਧ ਸਭ ਸੁਖਰਾਸੀ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਵਹੁ ਪੰਡਤ ਭੀ ਆਏ। ਤਿਸਕੋ ਭੀ ਗੁਰੂ ਯਹੀ ਅਲਾਏ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਉਜਰ ਉਠਾਯਾ। ਮੈਂ ਪੁਸਤਕ ਨ ਸਾਬਲਿਆਯਾ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਲਾਈ। ਸੇ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਈ।।੧੫੧।।

ਯਥਾ :

ਚੌਪਈ

“ਤਬ ਤਿਨ ਕਹੀ ਨ ਪੁਸਤਕ ਆਈ। ਕੈਸੇ ਹੁਇ ਕਾਜ ਜਗਰਾਈ
ਤਬ ਲਗ ਪੁਸਤਕ ਕੇਰ ਪਟਾਰਾ। ਸਿੱਖਨ ਰਾਖਯ ਨਿਕਟ ਨਿਕਾਰਾ॥੧
ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਪੰਡਤ ਮਗਨਾਨਾ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਾ
ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੇਰਤ ਪੰਡਹਿ ਪਯਾਰੇ। ਤਹਿਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦਏ ਪਟਾਰੇ॥੨।”

ਦੋਹਰਾ

ਜਦ ਪੰਡਤ ਜੀ ਪਾਸ ਨਹਿੰ ਪੋਥੀ ਪਿਖੀ ਦਿਆਰ ।
ਤਬ ਤਿਸ ਆਗੇ ਧਰ ਦਏ ਅਪਨੇ ਖੋਲ ਪਟਾਰ ॥
ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਆਨੰਦ ਹੋ ਲੱਗਾ ਕਹਿਨ ਦਿਜੇਸ਼ ।
ਯਹ ਤੋ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਵੇਸ਼ ॥
ਜੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਨਾਹਿ ।
ਤੋ ਪਟਾਰ ਕਿਉਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਖਦੇ ਤਿਸਦੇ ਪਾਹਿ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਕਥਨੀ ਤੇ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਸੁਨ ਬੀਰ ।
ਦਏ ਗ੍ਰੰਥ ਉਸ ਬਿਪ ਕੇ ਜੋ ਸਨ ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੰਡਤ ਦਾ ਸੀ ਦਿਸਦਾ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ। ਜੋ ਉਸਨੇ ਗੁਰ ਅੱਗੇ
ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਮਾਨਾ। ਆਖੀ ਪੁਸਤਕ ਮੇਰਾ ਨਾਹੀ ਜਿਸ ਦੁਵਾਰੇ ਜਗ
ਸਾਂਈਂ । ਪੂਜਨ ਕਰਨੇ ਦੀ ਵਿਧ ਦੱਸਾਂ ਸਮਾਂ ਨ ਜਾਇ ਅਜਾਂਈਂ ।।੫੮।। ਭਲਾ ਕਹੋ
ਉਹ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀ ਕਿਉਂ ਘਰ ਤੇ ਸੀ ਆਇਆ।। ਈਦੋਂ ਪਿੱਛੇ ਤੰਬਾ ਉਸਨੇ ਫੂਕਨ ਹੇ
ਤ ਰਖਾਇਆ।। ਜੁੱਧ ਸਮਯ ਨਾ ਸਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ ਫਿਰ ਕਦ ਪਹਿਰੇ ਭਾਈ। ਤਾਂਤੇ ਬਾਤ
ਬਿੱਧ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜੈਸੀ ਕਰਨ ਸੁਦਾਈ।।੫੯।। ਇਹ ਭੀ ਉਜਰ ਓਸਦਾ ਗੁਰ ਜੀ ਤੋੜ
ਦਿਆ ਤੱਤਕਾਲਾ। ਅਪਨਾ ਭਰਾ ਪਟਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਸਕੋ ਚਾਇ ਦਿਖਾਲਾ। ਜਿਸ ਪਰ

ਹੋਇ ਹਰਾਨ ਗਿਆ ਅਰ ਪੋਸ ਨ ਚੱਲੀ ਕੰਈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚੀ ਇਹਤਾਂ ਐਥੇ
 ਅਣਹੋਣੀ ਸੀ ਹੋਈ॥੬੦॥ ਪਰ ਇਹ ਪੋਥੀ ਵਾਲੀ ਚਾਲੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਗਾਈ।
 ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ॥ ਕਿਆ ਜਾਣੇ ਇਹ ਖਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਆਕੇ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਹ ਕਹਾ ਬਹਾਨਾ ਗੁਰ ਜੀ ਸੁਨਮੁਖ ਜਾਕੇ॥
 ਪਹਿਲੇ ਦੋਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੇ ਇਨ ਨੇ ਨਮਕ ਮਸਾਲਾ ॥ ਹੋਰ ਲਗਾਕੇ ਚਾਇ
 ਦਿਖਾਇਆ ਕਵੀ ਪਣੇ ਦਾ ਚਾਲਾ॥ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਜੀ ਪਾਸ ਘਨੇ
 ਰੇ। ਭਰੇ ਪਟਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੈ ਸਨ ਪੜਨ ਸਿੱਖ ਬਹ ਡੇਰੇ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਸਦਾ ਖਯਾਲ
 ਛੱਡਕੇ ਅਸਲੀ ਬਾਤ ਬਤਾਓ। ਐਵੇਂ ਛੋਟੀ ਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਨਾ ਪਰਚਾਓ॥ ਦੱਸੋ ਉਸ
 ਪੰਡਤ ਨੇ ਦੇਵੀ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਵਾਈ। ਕੈ ਪੋਥੀ ਸਮ ਹੋਰ ਉਜਰ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜਾਨ
 ਛੁਡਾਈ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਉਹੋ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਵੀਂ ਕੁਛ ਬਾਤ ।
 ਸਵਾ ਲੱਖ ਦੀ ਦੱਖਨਾ ਪੰਡਤ ਲੈਨ ਠਰਾਤ ॥
 ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਅਨ ਕਹੀ ਸੋਈ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ।
 ਦੱਸੀ ਲੈਨ ਸਮਗ੍ਰੀ ਲੱਖ ਰੁਪਈਏ ਫੇਰ ॥
 ਸੇ ਸਭ ਹੀ ਮੰਗਵਾਇਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਹਾਥ।
 ਲਗੇ ਹਵਨ ਕਰਾਵਨੇ ਸਤ੍ਰੁੰਦ੍ਰਵ ਢਿਗ ਤਿਸ ਸਾਥ ॥
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹ ਬਾਵਾ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਜਾਕੇ ਬਰਨੀ ਬੈਠਿਆ ਪੰਡਤ ਦਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥

ਯਥਾ

ਚੌਪਈ

'ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਜ ਸਤ੍ਰੁੰਦ੍ਰਵ ਤੀਰਾ। ਬਰਨੀ ਬੈਠਪਰਮਮਤ ਧੀਰਾ
 ਮਧ ਹੋਮ ਮੰਡਪ ਮਨ ਮਾਨਾ। ਤਾਂ ਮਹਿ ਅਦਿਆ ਕਰ ਅਸਥਾਨਾ ॥੬੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪ੍ਰਥਮ ਪੂਜ ਨਵ ਗੁਰ ਕਰੀ ਸਭ ਦੇਵਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ।
 ਖੇੜਸ ਕਰੀ ਕੁਮਾਰ ਕੀ ਪੂਜਨ ਪੂਰਨ ਕਾਂਤਿ ' ॥੭੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਰਜ ਚਾਇ ਅਰੰਭਿਆ ਤਬ ਦਿਜ ਵਰ ਨੇ ਜਾਇ ।
 ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਬਾਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਦਿੱਤਾ ਖੂਬ ਸੁਨਾਇ ॥੭੧॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਭ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਦਾ ਸਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਨਦਾਨ।
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਪਛਾਨ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਲੁੱਟਨ ਖਾਵਨ ਭੜਥੂ ਪਾਵਨ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਠਰਾਇਆ। ਜਾਕੇ ਨਦੀ ਕਨਾਰੇ

ਜਿਨ ਨੇ ਛੋੜੀ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ।। ਮੁਖਤ ਬਰਿਆ ਦੀ ਸੀ ਢਾਲੀ ਓਥੇ ਕੱਠੀ ਹੋਈ।
ਅੰਧਯਾਂ ਲੁੱਟ ਬਜ਼ਾਰ ਮਚਾਈ ਰੋਕਨਹਾਰ ਨ ਕੋਈ।। ਭਰਕੇ
ਪੇਟ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੇ ਜਠਰਾ ਅਗਨ ਬਝਾਉਨ। ਘੋਉ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਪਾਇ ਅਹੁਤੀ ਓਧਰ
ਅਗਨ ਜਲਾਉਨ।। ਖਾਹੋ ਖਾਹਾ ਸੁਹੋ ਸੁਹਾਹ ਹੁੰਦੀ ਪਈ ਪੁਕਾਰਾ। ਆਖਨ ਅਸੀਂ ਦੇ
ਵਤਾ ਪੂਜੇਂ ਲਾਕੇ ਜੋਰ ਕਰਾਰਾ।।੧੭੧।। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਮੜ ਧੂਮੜ ਗਹਮਲ
ਗਹਮਲ ਹੋਵੇ। ਉਚੇ ਉਚੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਕੇ ਜਾਗੇ ਕੇ ਸੋਵੇ।।ਪਰ ਇਹ ਭੇਦ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਬਾਝੇਂ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ ਜਾਨੇ। ਜਿਸਤੇ ਲੈਨ ਪ੍ਰੀਛਾ ਤਿਨ ਕੀ ਇਸ ਹੀ ਇੱਕ ਬਹਾਨੇ
।।੧੭੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੂਜਾ ਇੱਕ ਅਨਰਥ ਜੋ ਤੋਲਯਾ ਬਾਵੇ ਰਾਇ ।
ਤਿਸਕੇ ਪੜ੍ਹਕਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਮਨ ਦੁਖ ਜਾਇ ।।੧੭੩।।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਰ ਲਾਇਆ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੋਸ ਪਛਾਨ ।
ਗੁਰੂ ਮਤ ਜਿਸਹ ਬਖਾਨਯਾਂ ਸੋ ਹੈ ਮਹਾਂ ਤੁਫਾਨ ।।੧੭੪
ਨਵਗ੍ਰਹ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਕੀ ਨਹਿ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਗੀਤ ।
ਸਗਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੇਖਨੇ ਗੁਰਮਤ ਮਾਂਹਿ ਅਨੀਤ ।।੧੭੫।।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਵਾਕ ਜਿਸ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਬਨਾਇ।
ਸੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਜੀ ਸੁਨ ਲੀਜੇ ਮਨ ਲਾਇ ।।੧੭੬।।

ਯਥਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

“ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਣਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉ। ਗਰਹ ਨਿਵਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਣਾ
ਨਾਉ ।। ਮ: ਪ:॥”

ਸੋਈ ਸਾਸਤਿ ਸਉਣ ਸੋਇ ਜਿਤੁ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਨਾਉ।।ਪੁਨ: ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ਪ:॥
ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਣ।। ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਿਹ ਭਉਣ।।੨।।-1137
ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਲ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ। (੪੦੧)

ਪੁਨਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ਪੰਜ

“ਸਉਣ ਸਗੁਨ ਵੀਚਾਰਣੇ ਨਉ ਗ੍ਰਹਿ ਬਾਰਹਿਰਾਸ ਵਿਚਾਰਾ।। ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਅਉਸੀਆਂ
ਕਣ ਸੋਈ ਪਸਾਰ ਪਾਸਾਰਾ।। ਗੱਦੇ ਕੁਤੇ, ਬਿਲੀਆਂ, ਇਲਮ, ਲਾਲੀ, ਗਿਦੜ ਛਾਰਾ।।
ਨਾਰ ਪੁਰਖ, ਪਾਨੀ, ਅਗਨ, ਛਿਕ, ਪਦ, ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ।। ਬਿਤ, ਵਾਰ, ਭਦ੍ਰਾ ਭਰਮ
ਦਿਸਾਸੂਲ ਸਹਿਸਾ ਸੰਸਾਰਾ।। ਵਲ ਛਲ ਕਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਲਖ ਬਹੁ ਚੁਖੀ ਕਿਉਂ
ਰਵੈ ਭਤਾਰਾ।। ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ।। ਪੁਨ : ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ
੨੦।। ਸਜਾ ਖਥਾ ਸਉਣਨ ਮੰਨ ਵਸਾਇਆ।। ਨਾਰ ਪੁਰਖਨੋ ਵੇਖਨ ਪੈਰ ਹਟਾਇਆ।।
ਭਾਖ ਸਭਾਖ ਵੀਚਾਰ ਨ ਛਿਕ ਮਨਾਇਆ।। ਦੇਵੀ ਦੇਨ ਸੇਵ ਨ ਪੂਜ ਕਰਾਇਆ।।
ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਖਾਇ ਨ ਮਨ ਭਰਮਾਇਆ।। ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਚਾ ਖੇਤ ਬੀਜ ਫਲਾਇਆ।।”

ਪੁਨ : ਕਬਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

ਬੈਸਨੋ ਅਨੰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਨ ਸਾਲਗਰਾਮ ਸੇਵਾ ਰਤਿ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੋਤਾ ਏਕਾਕੀ
ਕਹਾਵਈ।। ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੋ ਪੰਡਿਤ ਪੂਛ ਕਰਤ ਗਵਨ ਸੋ ਮਹੂਰਤ
ਸੋਧਾਵਈ।। ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਰਧਬ ਸ਼੍ਰਾਨ ਸਗਨ ਕੈ ਸੰਕਾ ਉਪਰਾਜਤ ਬਹੁਰ ਘਰ
ਆਵਈ।। ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਗਹਿ ਗਹਿ ਸਭ ਤਿਨ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਅਛਤਨ ਪਰਮ ਪਦ

ਪਾਵਈ।। ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਮਿਲਾਪ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੇ ਪਤਿਬੁਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਖਿਯਾ
ਨਿਵਾਰੀਐ। ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਕ ਅਉ ਬੇਦ ਬਿਤ ਵਾਰ ਕੁਛ ਗ੍ਰਹ ਅਉ ਨਛੱਤ੍ਰ ਕੀ ਨ
ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀਐ।। ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨਦੇਵ ਸੇਵ ਸੁਦ ਸੂਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇ
ਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀਐ। ਸਿਖ ਸੰਤ ਬਾਲਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਲਕ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ
ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀਐ ।।੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੇ ਗੁਰ ਜੀ ਕਿਆ ਕਹਾ ਅਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ।
ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਸਗਨ ਮਨਾਵਨੇ ਗੁਰਮਤਕਰਤਨਿਰਾਸ ।।੧੭੭
ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਉਲਟ ਇਸ ਹੋਕਰ ਵਸ ਅਗਯਾਨ ।
ਗ੍ਰਹ ਪੂਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜੋ ਹੈ ਮੰਦ ਮਹਾਨ ।।੧੭੮।।
ਤਾਂਤੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੇ ਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ।
ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ ਯਾ ਬਾਵੇ ਲਿਖ ਦੀਨ ।।੧੭੯।।
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਜੋਗ ਹੈ ਮਾਨਨ ਗੁਰ ਕੋ ਵਾਕ ।
ਨਹਿ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਨਵ ਗ੍ਰਹਿ ਪੂਜਨ ਝਾਕ ।।੧੮੦।।
ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨਾਂ ਅਰ ਪੁਨ ਸਗਨ ਵਿਚਾਰ।
ਹੈ ਅੰਗਯਾਨੀ ਜਨੇ ਮਹਿ ਨਹਿ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ।।੧੮੧।।
ਸਭ ਗ੍ਰਹ ਜਾਕੇ ਚਰਨ ਕੀ ਨਹਿ ਧੂਲੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ।
ਸੋ ਸਤਗੁਰ ਤਿਨ ਮਾਨਤੇ ਯਹ ਬਾਵੇ ਕੀ ਭੁੱਲ ।।੧੮੨।।
ਤਾਂਤੇ ਆਗੇ ਕਥਨ ਕਰ ਕਯਾ ਕੀਨਾ ਦਿਜ ਫੇਰ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕੇ ਨਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਇ ਦਲੇਰ ।।੧੮੩।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਪਟਨੇ ਤਖਤ ਮਹੰਤ ।
ਦੋਇ ਸਾਲ ਬੀਤੇ ਸਹੀ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਇਕੰਤ ।।੧੮੪।।

ਚੌਪਈ

ਲੱਗਾ ਹਵਨ ਹੋਨ ਤਿਸ ਜਾਗਾ । ਬੈਠੇ ਬਿੱਪ ਮਹਾਂ ਵਡ ਭਾਗਾ।
ਵੇਦ ਧੁਨੀ ਅਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰੇ। ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮਹਿ ਜਿਨ ਅਧਕਾਰੇ ।।
ਬੈਠੇ ਕਰਤ ਵਿਧੀ ਸਭ ਪੂਰੀ। ਕਰ ਸਭ ਕਪਟ ਰਿਦੇ ਕੇ ਦੂਰੀ ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤ ਗੁਰ ਜੁ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਾ। ਕਰਤ ਕਾਮ ਤਿਨਸੇ ਭੀ ਚੰਗਾ ।।
ਦੇਵੀ ਅਸਤ੍ਰੋਤ ਕਰ ਪਾਠਾ। ਆਸਨ ਪਦਮ ਧਰਾ ਪਰ ਮਾਠਾ ।।
ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਬਿਤਾਏ। ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਚਮਤਕਾਰ ਜਬ ਪਾਏ।
ਤਬ ਰਿਸ ਕਰ ਬਿੱਪਨ ਕੇ ਤਾਈਂ । ਕਹੀ ਗਰਜ ਸਭ ਜਗਕੇ ਸਾਈਂ।
ਜੋ ਬਾਵੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਬਲਾਸ। ਵਰਨਨ ਕਰਦਾ ਨਾਲ ਹੁਲਾਸ ।।
ਸੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਸਾਂ। ਸੱਚ ਕਹਨ ਥੋ ਨਾਹੀ ਡਰਸਾਂ ।।੧੮੫।।

ਯਥਾ : -

ਚੌਪਈ

“ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਕਹੀ ਬਰਖ ਦੇ ਭਏ। ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਾਤ ਨਹਿ ਦਏ।।

ਕੇ ਹਮ ਮਹਿ ਕੇ ਚੂਕ ਤਿਹਾਰੀ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਬਿਲੰਬ ਬਿਚਾਰੀ॥
ਪੁਨ ਪੰਡਤ ਮਨ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਯਹ ਤੇ ਕਠਨ ਕਰੀ ਕਰਤਾਰਾ॥

ਪੁਨ :

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਆਦਿਕ ਤਬੇ ਉਰ ਅਪਨੇ ਅਨਮਾਨ ॥
ਸਭ ਗੁਰ ਸਨ ਸੁ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਦੀਨ ਬੰਦ ਭਗਵਾਨ ॥੯੧॥

ਚੌਪਈ

ਕਾਲੀਦਾਸ ਐਰ ਬਰ ਗਯਾਨੀ। ਹੈ ਪੰਡਤ ਪੂਰਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥
ਤਾਂਕੇ ਪ੍ਰਭ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨੈ। ਤਾਂ ਸਮ ਆਜਨ ਮਨ ਮਹਿ ਜਾਨੈ॥੯੨॥
ਰਹਤ ਸਹਰ ਗੁਜਰਾਤ ਸੁ ਪੰਡਤ। ਨਾਕੁਰ ਦੁਆਰ ਮਾਹਿ ਗੁਨ ਮੰਡਤ।
ਸੋ ਆਦਿਆ ਦਰਸਨ ਕਰ ਵੈਰੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਗਟ ਬਚ ਆਨਨ ਹੁੰਦੈ॥
ਤਾਂਹਿ ਬੁਲਾਵਨ ਹੇਤ ਦਿਆਲਾ। ਭੇ ਜੋ ਕੋਊ ਧਾਵਨ ਮਤ ਵਾਲਾ ॥

ਪੁਨ : ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਤਹਿ ਲਿਖ ਭੇਜੀ। ਜੱਗ ਕਰਾਵਹੁ ਰਿਖਬਰ ਏਜੀ॥ ਹਮ
ਛੱਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਯਾਨੀ। ਕਰਹਿ ਸਪੂਰਨ ਜਗ ਪ੍ਰਮਾਨੀ॥ ਲੈ ਧਾਵਨ ਮੇ
ਵੜੇ ਗਯੋ ਸੋ। ਅਤਿ ਵਿਨੀਤ ਗੁਰ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਸੋ। ਇਤ ਗੁਰ ਨੇਤ੍ਰ ਤੁੰਗ ਤਟ
ਗਏ। ਮੁਖ ਸੁਖ ਬ੍ਰਹਮਨ ਸੰਗ ਲਏ॥ 'ਸਾਖੀ ਸਾਰੰਗ'
ਦੇਖਤ ਕੋਊ ਏਕਾਂਤ ਸਥਾਨਾ। ਜਹਾਂ ਬਿਘਨ ਨਹਿ ਹੋਇ ਕੋਊ ਹੋਮ ਜੱਗ ਬਿਧਾਨਾ॥੧॥
ਦੂਰ ਯੋਰਿਕ ਲਖਯੋ ਨੀਕੇ ਥਾਨ ਨੈਨਾ ਦੇਵ। ਅਬ ਸੁਨੋ ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਾਂਕੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰਜ
ਅਭੇਵ॥੨॥ ਨਾਮ ਨੈਨਾ ਧੋਨ ਪਾਲਕ ਇਹਾਂ ਧੋਨ ਚਰਾਇ। ਨਿੱਤ ਗੋਬਨ ਮੈ ਸਰਵਤ
ਲਖ ਰਹਿਯੋ ਚਿੱਤ ਲੁਭਾਇ॥੩॥ ਭਯੋ ਕਾਪੈ ਗਾਇ ਬਨਮੇ ਸਮਝ ਨੈਨਾ ਪੀਰ। ਏ
ਕ ਦਿਨ ਤਬ ਗਯੋ ਪਾਛੇ ਨਿਰਖ ਤਬ ਤਤਬੀਰ॥੪॥ ਕਹਾਂ ਦੇਖੇ ਚਾਰ ਘਟਕਾ ਰਹਯੋ
ਜਬ ਦਿਨ ਮਾਨ। ਗਊ ਮਾਤਾ ਜਾਇ ਹੂਆਂ ਹੀ ਠਾਢੀ ਭਈ ਨਿਦਾਨ॥੫॥ ਕਚਨ ਤੇ
ਸੂਵ ਪਰਤ ਤੱਖਯਣ ਦੁਘਧ ਜੇਤਕ ਥੀਨ। ਕਰ ਪਰਕ੍ਰਮਾਂ ਤੀਨ ਆਈ ਚਰਤ ਤਿਨ ਲਖ
ਲੀਨ॥੬॥ ਨਿਰਖ ਨੈਨਾ ਥਾਨ ਸੋਈ ਸਾ ਬਿਧ ਪੂਜਨ ਕੀਨ। ਭਈ ਪ੍ਰਗਟ ਆਦਿ
ਸ਼ਕਤੀ ਜਗਤ ਅੰਬਾ ਥੀਨ॥੭॥ ਸੁਨ ਸੁ ਨੈਨੇ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਚ ਸੇਵ ਦੇਵੀ ਕੀਨ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਨਾਇ ਅੰਬਹਿ ਬਿਖਰ ਬਰ ਬਰ ਲੀਨ॥੮॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਬੁਲਾਉਨੇ ਭੇਜ ਦੀਆ ਗੁਰ ਦਾਸ ।
ਆਪ ਗਏ ਲੈ ਪੰਡਤਾਂ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ॥੧੮੬॥
ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ਦਾ ਦੱਸਯਾ ਭੇਦ ਨਥਾਰ ।

ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸੀ ਖਬਰ ਨ ਸਾਰ॥੧੮੭॥

ਭਾਵ : ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਠੀਕ
ਤੌਰ ਪਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਪੰਡਤ ਹਵਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਰ
ਕੁਝ ਨਾ ਬਠਿਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਯਾ
ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ ਸੋ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕਸੂਰ
ਹੈ ਯਾ ਸਾਡਾ ?

ਇਸ ਬਚਨ ਪਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਅਰ ਸੋਚਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ
ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨਾਮੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਨੋ ਅਵਤਾਰ

ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੇਵੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਲਿਖਕੇ ਮੇਵੜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਉਸਦੇ ਬਲਾਉਨ ਲਈ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆਵੇ, ਅਰ ਏਧਰ ਆਪ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਰ ਕੋਈ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖਨ ਲੱਗੇ ਜੋ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੇ ਜੋਗ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਥਾਨ ਦੇਖਿਆ।।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਐਸਾ ਉਤੱਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀ ਜਾਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਨੈਨਾਂ ਨਾਮੇ ਚਰਵਾਲਾ ਗਾਈ ਚਾਰਦਾ ਸੀ ਤਦ ਇੱਕ ਗਊ ਨੇ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਦੁੱਧ ਥਣਾਂ ਤੇ ਗਿਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਫਿਰ ਮੁੜ ਆਈ ਜਦ ਨੈਨੇ ਨੇ ਇਹ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਗਊ ਦੁੱਧ ਥਣਾਂ ਦਾ ਕੱਢ ਆਈ ਹੈ ਤਦ ਓਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਆ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ ਅਰ ਨੈਨੇ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਤੇ ਅਜੇਹੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਓਹੋ ਪਸਿੰਦ ਕੀਤੀ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਹੁ ਨਹਿੰ ਐਥੇ ਜਰਾ ਖਲੋਇ।

ਤੂੰ ਭੀ ਧਾਰਾ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਬਹਿਕੇ ਲੇਵੀ ਚੋਇ ।।੧੮੮।।

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਉਡਾਂਦੇ ਸੋਜ ।

ਕੁਛ ਖਾਧੀ ਕੁਛ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾਈ ਗੁਰ ਦੀ ਸੋਜ ।।੧੮੯।।

ਅਰ ਜਦ ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੈ ਨ ਪ੍ਰਗਟੀ ਦੇਵ ।

ਦੋਸ ਬਤਾਓ ਕਿਸਦਾ ਗੋਪ ਨ ਰਖੇ ਭੇਵ ।।੧੯੦।।

ਸੁਨ ਇਹ ਧਮਕੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੰਡਤ ਸੁੱਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ।

ਦੇਖੇ ਕਰਕੇ ਟਾਲ ਇਕ ਲੱਗੇ ਜਾਨ ਬਚਾਨ ।।੧੯੧।।

ਦਵੈਯਾ

ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਿੱਸੂ ਪੈ ਗਏ ਲੱਗੇ ਸੋਚਾਂ ਕਰਨੇ। ਲੈਣੇ ਦੇ ਜਦ ਦੇਣੇ ਆਏ ਖਾਧੇ ਆਏ ਭਰਨੇ। ਆਖਨ ਇਹ ਤਾਂ ਕਠਨ ਬਾਤ ਹੁਨ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲੀਨੀ। ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਤਾਂ ਬਹਿਕੇ ਸਾਹਿਆਂ ਚੰਗੀ ਰੋੜੀ ਕੀਨੀ।।੧੯੨।। ਆਖਰ ਸਭਨਾਂ ਮਤਾ ਪਕਾ ਕੇ ਚਾਲਾ ਏਹੁ ਕਰਾਇਆ। ਲੰਬਾ ਪੀਹਣ ਨਵਾਂ ਤਿਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪਾਇਆ। ਆਖੀ ਅਪਨੇ ਗਲੇ ਬਲਾਈ ਲਾਹਿ ਹੋਰ ਦੇ ਪਾਓ। ਇਸ ਔਕੜ ਦੇ ਹੱਥੇ ਭਾਈ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਬਚਾਓ।।੧੯੩।। ਜਿਸ ਪਰ ਆਖੀ ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸੀ ਸੱਚ ਕਹਿ ਦੱਈਏ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਬ੍ਰਹਮਨ ਅਸੀ ਬੁਲਾਏ ਨ ਲਈਏ। ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਹੋਣੀ ਨਾਰੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ। ਤਾਂਤੇ ਕਰੋ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਸੋਈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ ਆਈ।।੧੯੪।। ਕਾਲੀਦਾਸ ਨਾਮ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਹੈ ਗੁਜਰਾਤ ਮਝਾਰੀ। ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਦੀ ਉਹ ਵਿਧੀ ਜਾਨਦਾ ਸਾਰੀ। ਭੇਜ ਸਿੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਵਾਓ ਕਰਸੀ ਕਾਜ ਚੰਗੇਰਾ। ਏਸ ਬਾਤ ਪਰ ਪੱਕੀ ਦੇਦਾ ਸਾਖੀ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰਾ।।੧੯੫।। ਇਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਏਹੋ ਉਦੱਮ ਕੀਨਾ। ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਮੇਵੜੇ ਤੋਰ ਤਹਾਂ ਕੋ ਦੀਨਾ।। ਏਧਰ ਆਪ ਗਏ ਚੜ੍ਹ ਪਰਬਤ ਲੈ ਕੇ ਪੰਡਤ ਚੰਗੇ ਬਾਕੀ ਛੱਡੇ ਉਸੇ ਜਾਗਾ ਜੋ ਮਨ ਭੁੱਖੇ ਨੰਗੇ

॥੧੯੬॥ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸੋਚਨ ਲਾਇਕ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨ ਭਾਈ। ਅਪਨੇ ਘਰ ਦੇ ਦੇ ਵੀ ਦਿਤੇ ਸੀ ਕਿਆ ਪੂਰੀ ਪਾਈ॥ ਜੱਗ ਕਰਨ ਦੀ ਆਕੜ ਦੱਸੀ ਉੜਕ ਦੰਦ ਨਕਾਲੇ । ਆਖੀ ਮੈਂ ਨਾ ਜਾਣਾ ਗੁਰ ਜੀ ਮੰਤ੍ਰ ਕਾਸੀ ਵਾਲੇ॥੧੯੭॥ ਫਿਰ ਕੇਸਵ ਨੇ ਕਾਸੀ ਤੇ ਆ ਕੀ ਕੁਛ ਕਰ ਦਿਖਰਾਇਆ। ਕਰਕੇ ਕੱਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਗੁਰ ਦਾ ਦਰਬ ਲੁਟਾਇਆ॥ ਉੜਕ ਉਸਨੇ ਭੀ ਹੱਸ ਦਿੱਤਾ ਆਖੀ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਰਸਾਂ। ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਸਕਯਾ ਸੋ ਕੀਤਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ਜਰਸਾਂ॥੧੯੮॥ ਪਰ ਦੱਤਾਨੰਦ ਪੰਡਤ ਭਾਰਾ ਜੋ ਉਜੈਨ ਤੇ ਆਵੈ। ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਬਨ ਜਾਵੈ। ਉੜਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਹ ਭੀ ਆਇਆ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਢਾਈ। ਉਸਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਭੀ ਚੂਹੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ॥੧੯੯॥ ਜਦ ਕੁਛ ਪੇਸ਼ ਨ ਡਿੱਠੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚਾਰੀ। ਆਈ ਯਾਦ ਬੁਲਾਇਆ ਕਾਲੀ ਕਹ ਪੰਡਤ ਅਵਤਾਰੀ। ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਤਰਲੇ ਸਨ ਇਸ ਮੰਗਤ ਵਾਧੇ ਕੀਤੇ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਲੀਤੇ॥੨੦੦॥ ਜਦ ਉਸ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਪਰ ਦੇਵੀ ਨਾਸੀ ਰਾਜੀ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਭੀ ਤੁਰੇ ਅਗਰੇ ਮਿਲਦੀ ਕਿਤੇ ਨ ਵੇਈ॥ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਗੁਰੂ ਭੀ ਆਖਨ ਚੱਲੇ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜੀ। ਉੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਕਲ ਜਾਸੀ ਸਭ ਤੁਮਰੀ ਖੁਦਗਰਜੀ॥੨੦੧॥ ਜਿਸਤੇ ਜਾਕੇ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆਸਨ ਸਭ ਨੇ ਲਾਇਆ। ਉਥੇ ਤੰਦਨ ਤਾਣਾ ਮੁੜਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਛਾਇਆ। ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜਾ ਜਾਗਾ ਲੱਗੇ ਹਵਨ ਕਰਾਉਨ। ਸ੍ਰਾਹਾ ਸ੍ਰਾਹਾ ਕਰਕੇ ਉਚੇ ਦੁਰਗਾ ਹੇਤ ਬਲਾਉਣ॥੨੦੨॥ ਭਲਾ ਕਹੋ ਉਹ ਕਦੇ ਅਜੇਹੀ ਏਡੀ ਨਰਮ ਵਿਚਾਰੀ। ਇਨਕੇ ਸੰਘ ਪਾੜਨੇ ਉਪਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰੀ॥ ਉਥੇ ਭੀ ਕੁਛ ਘੱਟ ਨ ਕੀਤੀ ਇਤਨਾਂ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ। ਸਾਰਾ ਪਿਆ ਪਹਾੜ ਗੁੰਜਦਾ ਭਾਂਬੜ ਅੱਗ ਮਚਾਇਆ॥੨੦੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਕਿੱਸਾ ਬਾਵੇ ਜੋਇ ।

ਸੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋਗ ਨ ਸੋਇ ॥੨੦੪॥

ਐਸੀ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਹਿਨ ਜਗਤ ਕੇ ਜੀਵ ।

ਧਰਮ ਖੁੱਧਿ ਤੇ ਹੀਨ ਨਰ ਮਾਨਤ ਹੈ ਧਰ ਗ੍ਰੀਵ ॥੨੦੫॥

ਗਯਾਨਵਾਨ ਜਨ ਇਨੇ ਪਰ ਹਾਸੀ ਕਰਤ ਬਨਾਇ ।

ਜਿਉ ਬਾਲਕ ਕੀ ਖੇਲ ਪਰ ਨਹਿੰ ਸਯਾਨਾ ਲਲਚਾਇ ॥੨੦੬॥

ਭਾਵ - ਅਜੇਹੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਿਰੀਆਂ ਦਾ ਪਰਚਾਵਾ ਅਰ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਠੱਗਨ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਭੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੱਤ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਲਪਨਾ ਕਿ ਜੇ ਨੈਨਾ ਕੋਈ ਗਊਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਠੀਕ ਹੀ ਸਾ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਕਿਸੇ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਆਪੇ ਚੋਇ ਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਬਾਤ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਭੀ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਈ ਗਊਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਣਾਂ ਥੋਂ ਆਪੇ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਜਾਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਭੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਗਊ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਚਰਦੀਕ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਨਹਰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਫਿਰ ਉਥੇ ਦੁੱਧ ਜੋਰ ਪਾ ਦੇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਥਣ ਤੇ ਗਿਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਮੂਰਖ ਚਰਵਾਲਾ ਇਕ ਕਰਾਮਾਤ ਜਾਨਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਨ ਅਤੇ ਵਿੱਛੜਨ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਭੀ ਦੇਵਾ ਹੀ ਆਖਦੇ

ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਸੂਰਧ ਚਹਦਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਰ ਦੇਵਤਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾ ਜਿਸਤੇ ਏਹੋ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਦੁੱਧ ਦੇਵੀ ਹੀ ਪੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਲਿਖੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਰ ਗੁਰੰਸ ਕਹਾਵਤ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਸਾਈ ਤਲਸੀਦਾਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਹਿੱਖਯਾਰ ਗਿਰਮੋਰ ਉਡਾਂਗੀ" ਕਹੋ ਤੂਲ ਕਿਹ ਲੇਖੇ ਮਾਂਹੀ" ।। ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਪੈਣ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜ ਉਡੋਂ ਜਾਨ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੁਈਂ ਦਾ ਉਡੋਂ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਵਸ ਹੋਕੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਤੂਲ ਗਏ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਵਲੇ ਦੀ ਮੁੰਡਾ ਤੂਲ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।।

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਪਰ ਇੱਕ ਇਹ ਭੀ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰ ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੇ ਵੀ ਦਾ ਉਹ ਸਥਾਨ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨੈਨੇ ਨੇ ਗਊ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਲਾਉਂਦੇ ਡਿੱਠਾ ਸਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ ਸੋ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਹੀਦਾ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਝੂਠਾ ਹੈ ਅਰ ਜੋ ਲੋਗ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਸੋ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪਰਤੂੰ ਜਦ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨੈਨਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਅਪਨੇ ਮਨ ਘੜਤ ਗਘੋੜਾ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਇੱਕ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋਸਾ ਕਿ ਮਾਨਸਾ ਦੇਵੀ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇਵੀ, ਅਚਿੰਤ ਪੁਰਨੀ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਭੀ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਪਰ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਨਾਈਆਂ ਜਾਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ" ਪਰ ਭੀ ਆਖਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਇੱਕ ਮਨਸਾ ਨਾਮੇ ਇਆਲੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦਾ ਸੀ ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਉਥੇ ਗਰਦਨ ਮੁੱਟਕੇ ਪੈ ਗਿਆ ਜਦ ਇੱਕ ਘੜੀ ਮਗਰੋ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਲੋਹੂ ਲੱਗਾ ਡਿੱਠਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਉਥੇ ਦੇਖਨ ਲਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਦੇਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਹੂ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਬਲੀ ਲੀਤੀ ਹੈ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਪੈ ਗਿਆ ਅਰ ਅੱਜ ਕਲ ਉਥੇ ਦੋ ਭੋਣ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਲੋਗ ਬਕਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਣ ਫਿਰ ਕਿਆ ਦੋਸ਼ ਹੈ।।

ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੱਚੀ ਭੀ ਮੰਨਯਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲੇ ਉਹ ਨੈਨਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਡੰਗ੍ਰਾ ਦਾ ਚਰਵਾਲਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੋਰ ਕੁ ਦੁੱਧ ਪਲਾਕੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਏ ਧਰ ਲੱਖ ਤਕ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਮਾਗ੍ਰੀ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਪਰ ਭੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਅਲਫ ਲੱਲਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਅਨਹੋਈ ਮੀਤ ।

ਅਗਯਾਨੀ ਸੁਰਧਾ ਕਰੇ ਗਯਾਨੀ ਧਰਤ ਨ ਚੀਤ ।।੨੦੭।।

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦਸ ਫਿਰ ਕੀਤਾ ਕੋਨ ਉਪਾਇ ।

ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਹੋਸ ਕੁਛ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹ ਜਾਇ ।।੨੦੮।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਨਨਾ ਦਲੀ ਜਾਇਕ ਕੀਤਾ ਹਵਨ ਮਹਾਨ ।
ਨਿਜ ਤਨ ਪਰ ਅਤਿ ਕਸਟ ਧਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੨੦੯॥

ਚੌਪਈ

ਐਰ ਵਾਸਨਾ ਸਗਲ ਨਿਦਾਹੀ । ਗੁਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਦੇਏ ਵਿਸਾਰੀ ॥
ਬੈਠ ਇਕਾਤ ਬਿੱਪ ਲੈ ਸਾਥ । ਧਰਤ ਹਵਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ ।
ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤਿਸ ਜਾਗਾ ਥਿਰੇ । ਅਰ ਗੁਰ ਜੂ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਪਿਰੇ ।
ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ । ਪੁਨ ਜੋ ਰੀਤੀ ਤਾਂਹਿ ਕਰਾਈ ।
ਜੇਸੇ ਬਾਵਾ ਮੁਖੇ ਅਲਾਵੈ । ਸੋਈ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਸੁਨਾਵੈ ॥
ਜਾਕੇ ਸੁਨਤ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਵਤ । ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਘਰ ਮਹਿ ਨਰ ਪਾਵਤ ॥੨੧੦॥

ਯਥਾ

ਦੋਹਿਰਾ

“ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਆਨੰਦ ਪਤਿ ਮਤਾ ਕਰੇ ਸੇ ਹੋਇ ।
ਪੂਜਨੀਯ ਸਭ ਭਾਤ ਮੈਂ ਬਾਤ ਬਾਤ ਮੈਂ ਸੋਇ ॥੧੦੮॥

ਚੌਪਈ

ਕੇਸਵਰਾਇ ਮੁਖ ਸਭ ਮਾਹੀ । ਬਿਸੁਨ ਪਾਲ ਪੰਡਤ ਸੁਪਦਾਹੀ ।
ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਵਬਾਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਦਾਸ । ਲਛਮੀ ਰਾਮ ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੧੦੯॥
ਦਿਆ ਰਾਮ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ । ਉਪਰ ਕਹਹਿ ਕਾਮ ਅਨ ਗਿਤਾ ।
ਜਹਾਂ ਸੂਦ ਜਨ ਛੁੱਦ੍ਰ ਨ ਜਾਵੈ । ਤਹਾਂ ਸਮੱਗ੍ਰੀਏ ਪਹੁਚਾਵੈ ॥੧੧੦॥

ਛੰਦ

ਕੇਸਵ ਦੱਤ ਪ੍ਰਗਟ ਤਵ ਕੀਨੀ ਅਗਨ ਨਿਪਟ ਮਨ ਭਾਈ ।
ਰਿਤ ਗਗਨ ਬੈਠੇ ਤਹਿ ਪੰਡਤ ਪ੍ਰਸਤਕ ਧਰ ਅਗਵਾਈ ॥
ਧੋੜਸਾਖਯਰਹਿ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਬੋਲੈ ਸੁਹਾ ਸਾਹੇ ਸਾਹੂ । ਸੁਹਾ ਸੁਹਾ
ਸਭ ਰਿਤੁਗ ਕਹਿ ਕਰਹਿ ਹੋਮ ਸੁ ਉਮਾਹੂ ॥ ਪੁਨ:

“ਪਚਾਂ ਪਹਿਰ ਸੋ ਸਾਹੇ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਨ ਕਿਆ ਹੋਮ । ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਨ ਕੇ ਕਰੇ
ਤਹਿ ਬਿਥ ਬਿਥਾਨ ਸੁਨੋਮ ॥ ਹਸਤ ਗੁੰਡ ਸਾਨ ਧਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਕੁੰਡ ਮਝਾਰ । ਜਗ
ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹਿਤ ਪੜਤ ਮੰਤ੍ਰ ਅਪਾਰ ॥੧੧੪॥ ਹਿੱਤ ਹੰਡੀ ਛਬ ਅਭੰਰੀ ਮਝ
ਚੰਡੀ ਜਾਨ । ਜਗਤ ਜਨਨੀ ਆਦ ਸ਼ਕਤੀ ਈਸ਼ਰੀ ਪਹਚਾਨ ਭੂਮ ਆਸਨ ਹਵਿਖ
ਆਸਨ ਕਰਤ ਸ੍ਰੀਰਣ ਧੀਰ । ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲੱਖ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਚਕਯੋ ਪੰਡਤ ਬੀਰ
॥੧੧੫॥ ਲਗੇ ਦ੍ਰਾਦਾ ਜਾਮ ਜਾਪਨ ਜਜਨ ਦੇਵ ਉਦਾਰ । ਅਚਕੜਾ ਬਰਛੰਦ ਕਰ
ਕਰ ਕਰਤ ਸੋਭ ਅਪਾਰ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਪੰਡਤ ਗੁਣ ਨਿਧੀ ਸਾਥ ਲਏ ਗੁਰ ਦੇਵ ।
ਸੁਚ ਸੰਯਮ ਮਨ ਸਾਧ ਕੇ ਕਰਤ ਭਵਾਨੀ ਸੇਵ ॥੨੧੧॥
ਸੂਦ੍ਰ ਵੈਸ਼ ਨ ਤਹਾਂ ਪਰ ਜਾਨਾ ਪਾਵਤ ਕੋਇ ।
ਸਭ ਕਾਰਜ ਕੇ ਸਾਧਤਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੀ ਤਹਿ ਹੋਇ ॥ ੨੧੨ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋਕੁਛ ਦੁਰਗਾ ਮੂਲ ।
ਲੱਧਾ ਭੇਦ ਜਨੇਤ ਦਾ ਪਾਧੇ ਨਾਉਂ ਰਸੂਲ ॥ ੨੧੩॥

ਚੋਪਈ

ਸੁਨ ਭਾਈ ਤੂੰ ਕੰਨ ਲਗਾਕੇ । ਅਰਵਿਚਾਰ ਫਿਰ ਮਨ ਮਹਿ ਲਯਾਕੇ
ਕਿਆ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਤੱਤ ਪਛਾਨੇ । ਜਿਸਕੋ ਆਪੇ ਹੀ ਤੂੰ ਮਾਨੇ ।
ਉਪਰ ਗਿਣੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜੋਈ। ਚੱਟੂ ਸਾਥ ਵਹੀ ਹੈ ਸੋਈ ॥
ਜਿਨ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਯਤਨ ਕਰਾਯਾ । ਅਪਨਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਲਿਆਯਾ ॥
ਹੁਣ ਲਿਆ ਦੇਨ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸਾਰੀ । ਅਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚੋਕੀਦਾਰੀ
ਨਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਦੇ ਜਾਣ । ਮਤ ਕੋ ਲੇਵੇ ਭੇਦ ਪਛਾਨ ॥
ਏਥੇ ਇਨ ਇਹ ਚੱਕਰ ਦੀਆ । ਬਹਾਰਦਾਨਸ ਤੇ ਕੰਮ ਸੁ ਲੀਆ ।
ਕਲੇਲਾਂ ਦਮਨਾ ਵਾਲੀ ਚਾਲ । ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਿਕਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ।
ਪਰ ਇਹ ਹਾਂਡੀ ਕਾਠ ਪਿਆਰੇ । ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਚੱਲੇ ਸੰਸਾਰੇ ॥
ਓੜਕ ਉਘੱਤ ਜਾਸੀ ਪਾਜ । ਹੇਮੂ ਦਾ ਢਾਈ ਦਿਨ ਰਾਜ ।
ਇਹ ਸੁਰਾ ਹੋ ਜਾਸੀ ਸੁਰਾਹ । ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਨਹਿ ਲੱਭੁ ਰਾਹ ॥੨੧੪॥

ਦਵੈਯਾ

ਦੂਜੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖੀ ਸੁਦਰ ਜਾਣ ਨ ਪਾਵੇ । ਇਹ ਭੀ ਸਾਰੇ ਮਨ ਦੇ
ਢੰਗੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਲਗਾਵੇ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨ ਆਪੇ ਕਰੀ ਬਨਾਕੇ
। ਭਲਾ ਕਹੋ ਕਦ ਦੇਖਯਾ ਸੀ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਜਾਕੇ ॥ ੨੧੫॥ ਜੋ ਸੁਕਤੀ ਹਨ
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸੋ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਗਾਈ । ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ ਦੀ ਕਹੀਏ ਜਨਨੇ ਵਾਲੀ
ਮਾਈ ॥ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਓਸਦੇ ਬੇਟੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪਯਾਰੇ । ਫਿਰ ਉਹ ਸੁਦਰ ਵੇਸ ਕਿਸੇ
ਨੂੰ ਜਾਨ ਕਦੇ ਦੁਰਕਾਰੇ ॥ ੨੧੬॥ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ। ਉਚ
ਨੀਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨ ਆਖੇ ਸਭੇ ਮਨ ਸੁਖ ਦੇਹੇ ॥ ਜਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਤਾਈ ਕਹਨਾ ਸ਼ੁਕਰ
ਦੇਖ ਡਰਾਈ। ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਰ ਪੋਪਨੀ ਕੋਈ ਨਾ ਸੁਕਤੀ ਹੈ ਭਾਈ ॥੨੧੭॥ ਸੁਦਰ
ਵੇਸ ਛੱਤਰੀ ਬਹਰਮਨ ਇਹ ਜੋ ਚਾਰੇ ਵਰਨਾ । ਇਨਕੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਰ ਰਸਤੇ ਜੋ
ਕੁਛ ਜਿਸਨੇ ਕਰਨਾ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਹਨ ਕਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾ ਈਸ਼ੁਰ ਨੇ ਭਾਈ । ਜਿਸ ਤੇ
ਉਹ ਸਮਦਰਸੀ ਹੋਈਏ ਜੋ ਸਭ ਜਗ ਦੀ ਮਾਈ ॥੨੧੮॥ ਫਿਰ ਗੁਰੂਅਨ ਕੇ ਮੱਤ
ਵਿਖੇ ਨਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨਹਿ ਵਰਨਾਂ । ਕਹਨ ਏਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਧਰਾ ਖੇਤ ਜਿਉ
ਰਹਨਾਂ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਯਾਰੇ ਸੁਨ ਕੀ ਇਸ ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ । ਜਾਤ ਪਾਤ
ਅਰ ਬਰਨ ਅਸਰਮਾਂ ਧਰਮ ਵਿਖੇ ਨਹਿ ਰਹਿੰਦੇ ॥੨੧੯॥

ਯਥਾ : -

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

“ ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜ ਨਾਉ ॥ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਇੱਕਾ ਛਾਉ ॥ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਗ ਮ: ੧॥” ਪੁਨ: “ਅਗੋ ਜਾਤਿ ਰੂਪ ਨਾ ਜਾਇ ॥ ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ
ਕਮਾਇ ॥ ਆਸਾ ਮ: ੩॥” ਪਤਿਤ ਪਵਿੱਤ ਲੀਏ ਕਰ ਅਪਨੇ ਸਗਲ ਕਰਤ
ਨਮਸਕਾਰੇ ॥ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਕੋਈ ਪੁਛੈ। ਨਾਹੀ ਬਾਛਹਿ ਚਰਨ ਰਵਾਰੇ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮ:
੫॥” ਪੁਨ: “ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋਈ

॥ ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬ ਨ ਕਰ ਸੂਰਬ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ਇਸ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤ
ਵਿਕਾਰਾ ॥ ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਆਖੈ ਸਭ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤ ਹੋਈ ॥
ਮਾਟੀ ਏਕ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧ ਭਾਂਡੇ ਘੜੇ ਕੁਮਾਰਾ ॥ ਖੰਚ ਤੱਤ ਮਿਲ
ਦੇਹੀ ਕਾ ਅਕਾਰਾ ॥ ਘਟ ਵਧ ਕੇ ਕਰੈ ਦੀਚਾਰਾ ॥ ਕਰਤ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜੀਉ
ਕਰਮ ਬੰਧ ਹੋਈ ॥ ਬਿਨ ਮਤਿਗੁਰੂ ਭੋਟੇ ਮੁਕਤ ਨ ਹੋਈ ॥ ਭੈਰਵ ਮ: ੩ ॥ "
ਪੁਨ: " ਗਰਭ ਬਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ ॥
ਕਹੁ " ਹੇ ਪੰਡਤ ਬਾਸਨ ਕਬ ਕੇ ਹੋਏ ॥ ਬਾਸਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮ ਮਤ ਖੋਏ ॥
ਜੇ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦ੍ਰੁਮਣੀ ਜਾਇਆ ॥ ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ॥ ਤੁਮ
ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ ॥ ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੂ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ ॥ "

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਡਨ ਕਰੇ ਬਰਨ ਅਸਰਮਾਂ ਜਾਤ ।
ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਮਿੱਥ ਕੇ ਸੂਦਰ ਕਿਹੇ ਬਤਾਤ ? ॥੨੨੦॥
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹੇ ਪੰਡਨ ਕਲਪਤ ਭੇਦ ।
ਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੇ ਵਾਕ ਤੇ ਹਰਤ ਰਿਦੇ ਜਨ ਖੇਦ ॥੨੨੧॥
ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ

ਕਬਿੱਤ

“ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨਮਾਨ
ਬੋ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਛਜੀ ਇਸਾਮ ਸ਼ਾਵੀ ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨ
ਬੋ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਜੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਸੋਈ ਦੂਸਰੇ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਕ੍ਰਮ ਮਾਨ
ਬੋ । ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਗ੍ਰਾਹਦੇਵ ਏਕ ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ
ਜਾਨ ਬੋ ॥੧੫॥ ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਜੋਈ ਧੁਜਾ ਐ ਨਿਵਾਜ ਓਈ ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ
ਅਨੇਕ ਕੇ ਕ੍ਰਮਾਉ ਹੈ । ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜਛ ਗੰਧੂਖ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇ
ਸਨ ਕੇ ਭੋਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥ ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ ਖਾਕ ਬਾਦ
ਆਤਸ਼ ਐ ਆਬ ਕੇ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥ ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ ਏਕਹੀ
ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥੧੬॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਕੀਨੇ ਵਾਕ ਬਖਾਨ ।
ਸਭ ਮਾਨਸ ਇੱਕ ਸੇ ਕਹੇ ਮਾਨਤ ਭੇਦ ਅਜਾਨ ॥੨੨੨॥
ਪੁਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੂ ਕਰਤ ਗੁਰੂ ਮਤ ਸਾਰ ।
ਪੰਡਨ ਕੀਨਾ ਵਰਨ ਕਾ ਪੜ੍ਹਹੁ ਗਯਾਰਵੀਂ ਬਾਰ ॥੨੨੩॥
ਯਥਾ “ਚਾਰ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਕਰ ਵਰਨ, ਅਵਰਨ ਤੰਬੋਲ ਗੁਲਾਲੇ ।
ਅਸਟ ਧਾਤ ਇਕ ਧਾਤ ਕਰ ਵੇਦ ਕਤੋਬਨ ਭੇਦ ਵਿਚਾਲੇ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਭਾਈ ਗੁਰ ਦਾਸ ।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਰ ਧਰਮ ਮਹਿ ਕਰ ਤੇ ਬਰਨ ਨਿਰਾਸ ॥੨੨੪॥
ਤਾਂਤੇ ਪੁੱਛ ਪਯਾਰਿਆ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਇ ।

ਇਸ ਮਤ ਕੋਲੋਂ ਕੋਢਿਆ ਸਦ੍ਧਨ ਤਮ ਆਇ ॥੨੨੫॥

ਏਹੋ ਜੇਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪੈਸਨ ਯਾਰ ।

ਛੱਡੋ ਇਸ ਮਨ ਮੱਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਕਰੋ ਧਿਆਰ ॥ ੨੨੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਣ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।

ਥੋੜੀ ਗੱਲੋਂ ਕਾਸਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਵੇ ਤੰਗ ॥੨੨੭॥

ਓਧਰ ਕਾਲੀਦਾਸ ਭੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਗੁਰ ਪਾਸ ।

ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖਤ ਸਰਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਯਾ ਹੁਲਾਸ ॥੨੨੮॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਹੈ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ।

ਦੇਖੋ ਉਹ ਕੀ ਆਖਦਾ ਦੁਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਰੋਕ ॥੨੨੯॥

ਯਥਾ - ਚੌਪਈ

ਸੁਨਤਹਿ ਕਾਲੀਦਾਸ ਮੁਨੀਸਾ । ਬੋਲਯੋ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਸੋਢੀਸਾ ॥

ਅਖਸਭੁਅਨਕਰਤਾ ਜਗ ਜਨਨੀ । ਦਰਸਨ ਦੇਹੈ ਸੰਕਨ ਗਨਨੀ ॥੧੪੧॥

ਬਰਤ ਚਾਰਸੋ ਉਪ ਬਾਸ ਕਰੀਏਏ । ਆਸਨ ਏਕ ਬੈਠ ਗੁਨਰਰੀਏ ।

ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਤਬ ਸ੍ਰੀਮਾਤ । ਦਰਸਨ ਦੇਹੈ ਅਪਸ ਬਿਧਾਤ ॥੧੪੨॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਹਰ ਤੀਨ ਸੈ ਬੀਸ ਕੋ ਬਰਤ ਕੀਨੋ ਗੁਰ ਰਾਇ।

ਥਰ ਥਰ ਕਾਪਨ ਗਿਰ ਲਗਯੋ ਡਰੇ ਦੇਵ ਸਮਦਾਇ॥੧੪੩॥

ਪੁਨ: ਚੌਪਈ

ਨੰਦ ਚੰਦ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਰੱਖਯਾ ਕਰਤ ਚਤ੍ਰਦਿਸ ਦੁਾਰੀ ।

ਉਰ ਬਾਸਰ ਅਤ ਹੀ ਦੁਖਮਾਨ । ਮਖਭੰਗਨ ਮਿਸਕਰ ਪੁਰਾਨਾ॥੧੪੪॥

ਅਨਕ ਭਾਂਤ ਬਨ ਕੈਸੁ ਡਰਾਵੇ । ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਵੇ ।

ਲਾਗ ਅਖੰਡ ਸਮਾਧਅਪਾਰਾ । ਪੁਜਤਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰੀ ਆਘਾਰਾ ॥੧੪੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਤਿਨਾਮ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਕੀਨੀ ਕਾਰ ।

ਬਿਘਨ ਨਿਕਟ ਆਵੈ ਨਹੀ ਕੋਊ ਤਿਹ ਆਗਾਰ ॥੧੪੬॥

ਚੌਪਈ

ਨਾਟਕ ਇਵਬਾਹਰ ਬਡ ਮਾਰਹਿ। ਹਮਅਸ ਹਮਅਸ ਕਾਜਸੁਧਾਰਹਿ ।

ਦੇਵੀ ਦਿਵੇ ਆਦਿ ਸਭ ਸਿੱਧੀ। ਕਰ ਅਗਾਰਹੈਬਿਨ ਬਿੱਧੀ॥੧੪੭॥

ਯਹ ਉਪਾਉ ਲਖ ਦਿਜ ਹਰਖਾਨੇ। ਸਭ ਮੰਤ੍ਰਨ ਤੇ ਅਧਕ ਪਛਾਨੇ ॥

ਸਤਨਾਮ ਸਮ ਮੰਤਰ ਕੋਊ । ਰਖਕ ਚੇਤਸ ਆਖਰ ਸੋਊ ॥

ਦੋਹਿਰਾ - ਰੱਬੇ ਚਾਲੀ ਬਰਤ ਗੁਰ ਕੰਬੇ ਸਭੀ ਪਹਾੜ ।

ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਅਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਗੀ ਅਗੇਰੇ ਧਾੜ ॥੧੪੮॥

ਭਾਵ ਮੁੰੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਾਲੀਦਾਸ ਪੰਡਿਤ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਸੋਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਆਪਨਾਂ ਚਾਲੀ ਵਰਤ ਰੱਖਨੇ ਦੱਸੇ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤਦ ਪਹਾੜ ਕੰਥ ਉਠੇ ਅਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਰ ਅਸੁਰ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆ ਪੜੇ, ਅਤੇ ਸਭ ਏਹੋ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਭੀ ਪਈਆਂ ਪ੍ਰਕਾਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਕਾਰੀ ਜਾਨਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਸਥਿਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਅਰ ਇਹ ਬਾਤ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾਨ ਗਏ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ।।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੀ ਅਧਭੂਤ ਕਥਾ ਹੈ ਗੁਰ ਜੀ ਚਰਤ ਮਝਾਰ ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕਰ ਆਤਮਾਂ ਹੋਵਤ ਸਾਂਤਿ ਅਪਾਰ ।।੨੩੧।।
ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹਿੰ ਦੇਸ ਲਹਿੰਦ ਸਿਦਾ ਹੈ ਸਭ ਸੱਤ ।।
ਕੈਸੀ ਉਤੱਮ ਹੈ ਵੱਡੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੀ ਮੱਤ ।।੨੩੨।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਕਿਆ ਉਪਾਯਾਂ ਇਸ ਬੁੱਧ ਦੀ ਕਰਾਂ ਪਯਾਰੇ ਲਾਲ ।
ਜੋ ਪਰਚੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਐਸੀ ਗੱਪਾਂ ਨਾਲ ।।੨੩੩।।
ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ।
ਗੁਜਰਾਤੋਂ ਉਹ ਚੱਲਕੇ ਸਤ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ।।੨੩੪।।

ਚੌਪਈ

ਭਿਨ ਆਕਰ ਨਹਿ ਬੈਰ ਗੁਜਰੀ । ਅਪਨੀ ਲੀਲ੍ਹਾਨਵੀਂ ਬਿਥਾਰੀ ।
ਮੰਜੇ ਪੀੜੇ ਦੂਰ ਹਟਾਏ । ਧਰਤੀ ਪਰ ਆਸਨ ਬਿਛਵਾਏ ।
ਲੱਗਾ ਆਖਨ ਧਰ ਪਰ ਸਵੀਏ । ਰੱਖੇ ਬਰਤ ਕਸਟ ਤਨ ਤਵੀਏ ।
ਪਰਹ ਤਿੰਨ ਸੇ ਬੀਸ ਪ੍ਰਯੰਤ । ਰੱਖੇ ਭੁੱਖੇ ਗੁਰੂ ਅਨੰਤ ।
ਐਸਾ ਤਿਸ ਨੇ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ । ਲੰਗਰ ਭੀਚਾ ਬੰਦ ਕਰਾਇਆ ।
ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਇਹੋ ਚਲਾਕੀ । ਅੱਗੇ ਭੁੱਖ ਨਾ ਰਹਸਨ ਆਕੀ ।
ਸਰਬ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ । ਅਹੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਕੇਵਲ ਭੁੱਖ ।।
ਜਿਸ ਜਾਗਾ ਆ ਪੈਰ ਟਕਾਵੇ । ਗਯਾਨ ਧਯਾਨ ਸਭ ਬੁੱਧ ਨਸਾਵੇ ।
ਤਾਂਤੇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਭੁੱਖ ਸਤਾਏ । ਆਪੇ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਬਨ ਆਏ ।
ਹੈ ਅਤਿ ਕਠਨ ਧਰਨ ਬ੍ਰਤ ਐਸਾ ।। ਤੈ ਪੰਡਤ ਜੀਭਾਖਯੇ ਜੈਸਾ ।
ਤਬ ਮੈ ਕਹੂੰ ਕਾਲਕਾ ਮੇਲ। ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਸੀ ਖੇਲ ।
ਕਰਤ ਵਡੇ ਤਪ ਸਾਲ ਅਠਾਸੀ । ਅੰਨ ਨ ਖਾਤ ਰਹਤ ਉਪਵਾਸੀ ।
ਤੈ ਵਹ ਸਿੱਧੀ ਸਾਧਤ ਜੋਗੀ । ਐਸੇ ਯਤਨ ਕਰਤ ਕਬ ਭੋਗੀ ।।
ਤਬ ਗੁਰ ਅਪਨਾ ਦੋਖ ਨਿਹਾਰੇ । ਹਮਰੇ ਪਰ ਜਾਵੇ ਬਲਰਾਰੇ ।।

ਤਜ ਕਰ ਹਨ ਹਸ ਕ ਧਨ ਦੇਉ। ਸੁਤ ਕਰ ਦਰਗਾ ਨਾਮ ਨਾ ਲੋਉ ॥
 ਯਹ ਪੰਡਤ ਕਾ ਥਾ ਸਭ ਚਾਲਾ। ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜੋਇ ਨਿਕਾਲਾ ॥
 ਪੁਨ ਡਰ ਕਈ ਭਾਂਤ ਬਤਲਾਏ। ਦੱਸੇ ਪਰਬਤ ਭੀ ਧਰ ਕਾਏ।
 ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਰ ਤਿਨ ਕਨਠ ਬਤਾਈ। ਜੋ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾਈ।
 ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਕਰਤ ਤਿਨ ਸੇ ਇਨਕਾਰੀ ॥
 ਕਹੀ ਡਰੋ ਨਹਿ ਬਿੱਧ ਪਿਆਰੇ। ਸੈਂ ਪੁਰਨ ਕਰ ਹੋ ਬੂਤ ਸਾਰੇ ॥੨੩੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੈ ਭੇਦ ਸੁਨ ਏਸ ਬਾਤ ਕੇ ਸਾਹਿ।
 ਬਿਨ ਸਤਗੁਰ ਕੇ ਦੂਸਰਾ ਜਿਸਕੋ ਸਮਝਿਆ ਨਾਹਿ ॥੨੩੬॥
 ਫਿਰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਿਘਨ ਪਾਵਨੇ ਹੇਤ।

ਆਏ ਸਤਗੁਰ ਸਾਜੂਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਾਂ ਭੇਤ ॥੨੩੭॥

ਭਾਵ :- ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਨੇ ਰਾਜਾ ਯਾ ਰਿਖੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਨ ਲਈ ਰਾਖਸ਼ ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਆਏ ਸੇ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਕਨੇ ਲਈ ਉਸਨੇ ਅਮਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਹਵਨ ਅਥਵਾ ਜਗ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਪੋਰਾਣਕ ਬਿਆਲ ਵਾਲੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਲਿਖ ਦਈਏ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਿਘਣ ਪਾਉਨ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਅੰਦ੍ਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਛਮਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਤੋਂ ਰਾਵਨ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਯਾ ਸਾ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਲਸਾ ਪਰਮ ਦੇ ਉਤਮ ਹੋਨ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਜਾਗ ਪਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਦੱਸਯਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸਭਨਾ ਮੁਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧਕੇ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸਭ ਬਿਘਨਕਾਰੀ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਲੋਗ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵੱਡੇ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਰ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਸ 'ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਕਤੀ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਰ ਇਸਦੇ ਲਿਖਨੋ ਸਮਧ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰ।
 ਕਿਉਂ ਸਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵਿਘਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ॥੨੩੮॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਦ ਸਤਗੁਰੂ ਦਾ ਉਦੱਮ ਦੱਸਨ ਤੁਰਕ ਨਾਸ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਜੰਦੂ ਕਿਲਕ ਬਚਾਵਨ ਕਾਰਨ ਕਹਨ ਯਤਨ ਸਭ ਏਤਾ ॥ ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਅਰ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਬਿਘਨ ਕਰਨ ਕਿਉਂ ਆਏ। ਤੁਰਕੀ ਰਾਜ ਵਿਖੇ ਸੇ ਜਿਨ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕੁਰਬ ਗੁਵਾਏ ॥੨੩੯॥ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਮੰਦ੍ਰ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ। ਢਾਹ ਸਮੀਤਾ ਦੇ ਸਨ ਕੀਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਜਾਇ ਮੁਨਾਰੇ ॥ ਫਿਰ ਕਿਆ ਏਸ ਦੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖਕੇ ਹੋਏ ਨਾ ਸਰਮਿੰਦੇ। ਉਸ

ਵੇਲੇ ਸੀ ਲਾਜ਼ਮ ਤਿਨ ਕੋ ਮਦੱਦ ਗੁਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ । ੨੪੦॥ ਸਗੋਂ ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਹੋਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੁਰ ਪੈਦੇ । ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੀ ਤੁਰਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਪਨੇ ਬਦਲੇ ਲੈਂਦੇ । ਜਿਸ ਪਰ ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪੂਮ ਸਹਾਈ । ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਅਕਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਾਈ । ੨੪੧॥ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਬਚਾਵਨ ਹਾਰਾ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਜਾਨੇ । ਸਗੋਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਨੌਸਨ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਾਣੇ । ਅਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਾਵਨ ਕਾਰਨ ਕਹਾ ਯਤਨ ਗੁਰ ਰਾਈ । ਤਿਸ ਪਰ ਬਿਘਨ ਪਾਵਨੇ ਕਾਰਨ ਆਕੇ ਭੰਡੀ ਪਾਈ । ੨੪੨॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਅਕਲ ਵਾਲੀਆਂ ਜੋ ਸਨ ਦੇਵੀ ਮਾਈਆਂ । ਤਾਂਹੀ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਨ ਹੱਥੋਂ ਅਪਨੀ ਜਤਾਂ ਪੁਟਾਈਆਂ । ਅਰ ਅਪਨੇ ਜੋ ਭਗਤ ਵਿਚਾਰੇ ਛੈਣੇ ਕੁੱਟਨ ਹਾਰੇ । ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਏ ਕਿਤਨੇ ਗਰਦਨ ਮਾਰੇ । ੨੪੩॥ ਫਿਰ ਜੋ ਸੱਤਨਾਮ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਿਘਨ ਪਾਵਨੇ ਹਾਰੇ । ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਦੇਵਤੇ ਦੇਵੀ ਦੂਰ ਰਹੇ ਸਨ ਸਾਰੇ । ਕੋਈ ਕਾਰ ਉਲੰਘ ਨ ਸਕਿਆ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕੀਤੀ । ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਭੀ ਸੱਤ ਮਾਨ ਉਰ ਲੀਤੀ । ੨੪੪॥ ਤਾਂ ਨੌਗ੍ਰਹ ਦੀ ਪੂਜਾ ਜੋ ਸੀ ਸੋ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਆਈ । ਅਰ ਉਹ ਸ੍ਰਾਹਾ-2 ਕਰਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਈ ਸਹਾਈ ? ਹੋਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਦ ਪਾਠਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਭੂਤ ਹਟਾਏ । ਓੜਕ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸੱਤ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕਾਰੇ ਕਰਾਏ । ੨੪੫॥ ਅਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਮੰਤਰੇ ਸੱਤਨਾਮ ਸੀ ਚੰਗਾ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਘਿਉ ਅੱਗ ਵਿਚ ਫੂਕੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸੰਗਾ । ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਹੀ ਬਲ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ । ਪੰਡਤ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰਾਹਾ ਬੀ ਕਿਉਂ ਓਟ ਤਦੋਂ ਸੀ ਲੀਤੀ । ੨੪੬॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਬਾਤਾਂ ਲਿਖਦੇ ਸੋਚਨ ਨਾਹਿ ਪਰਾਣੀ । ਅਪਨੀ ਹੀ ਮਨ ਘੜਤਾ ਲਾਕੇ ਰਚਦੇ ਚੁੱਕ ਕਹਾਣੀ । ਅਪਨੇ ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗਪੌੜੇ ਗੁਰਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਤਾਉਨ । ਸੁੱਧ ਦੁੱਧ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੇਖੇ ਲੱਸੀ ਚਾਇ ਬਿਕਾਉਨ । ੨੪੭॥ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਘੜੇ ਮਸਾਲੇ ਗੁਰ ਦੀ ਹਿਤ ਵਡਿਆਈ । ਅਰ ਇਹ ਮੂਲ ਨ ਸਮਝਨ ਉਲਟਾ ਕਰਸੀ ਲੋਗ ਹਸਾਈ । ਗੁਰਮਤ ਬਾਹਰ ਅਕਲੋ ਬਾਹਰ ਧਰਮੇ ਬਾਹਰ ਕਹਿੰਦੇ । ਫਿਰ ਉਹ ਹੋਇ ਕਵੀਸਰ ਭਾਰੀ ਲੋਗਾਂ ਮੇ ਫੁਲ ਬਹਿੰਦੇ । ੨੪੮॥ ਫਰਜ਼ ਕਰੇ ਜੋ ਸੱਚੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਸਭ ਲਿਖੀ ਕਹਾਣੀ । ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਵੀ ਕੈਨ ਹੋਵਸੀ ਜੋ ਕਰਦੀ ਸੀ ਹਾਨੀ । ਕਯਾ ਕੋਈ ਸੀ ਸਉਕਣ ਉਸਦੀ ਯਾ ਚੰਡੀ ਦੀ ਤਾਈ । ਕਿਹੜੀ ਜਿੱਦੋਂ ਵਿਘਨ ਪਾਉਨੇ ਓਥੇ ਨੌਠੀ ਆਈ । ੨੪੯॥ ਭਲੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਨਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜਾ । ਜਾਂਤੇ ਦੱਸੇ ਕਿਸ ਬਾਤੋਂ ਸੀ ਉਠਯਾ ਮਨ ਮਹਿ ਸਾੜਾ । ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਹਨ ਮਨ ਘੜੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਚੁਕ ਬਨਾਈਆਂ । ਲੀਤਾ ਪਾਪ ਸੀਸ ਜੋ ਤਿਨ ਨੈ ਗੁਰ ਜੀ ਉਪੱਰ ਲਾਈਆਂ । ੨੫੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਗਯਾਨ ਵਾਨ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਾਨਨ ਮਹਾਂ ਤੁਫਾਨ ।
ਪੜ੍ਹ ਸੁਨ ਮੂਰਖ ਗੀਝਦੇ ਹੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰਾਨ । ੨੫੧॥
ਇਸ ਮਹਿ ਤੱਤ ਨ ਪਿਆਰਿਆ ਹੈ ਸਭ ਕੂੜੇ ਕੂੜ ।
ਸਗੋਂ ਬਿਰਥਾ ਯਤਨ ਕਰ ਪਈ ਉਡਾਈ ਧੂੜ । ੨੫੨॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਰਥਾ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਜਾਣਸਾਂ ਜਦ ਫਲ ਦੱਸੇ ਮੋਹਿ ।
ਸਮਾਂ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਗਟਾਨ ਕਾ ਬਾਵਾ ਦੱਸੇ ਤੋਹਿ ।।

ਪਹਲੇ ਉਨ ਕਾ ਆਖਨਾ ਸੁਨ ਲੇਵੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ।
 ਫਿਰ ਜੋ ਸੀਕਾ ਹੋਵਾਸੀ ਕਰਨੀ ਮੂਜਬ ਖਯਾਲ ॥
 ਸਫਲ ਯਤਨ ਗੁਰ ਕਾ ਭਇਆ ਅਰ ਪੰਡਤ ਦਾ ਜੇਤ
 ਪ੍ਰਗਟ ਪਈ ਜਬ ਕਾਲਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਤ ॥

ਯਥਾ :-

ਜੇਤ ਸਿਰੀ

“ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਸਮਾਂ ਜਬ ਆਯੋ । ਝਾਜਾ ਪੈਨ ਬਹੀ ਝੰਕਾਰ ਪ੍ਰਲਯ ਸਬਦ
 ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ॥ ਆਪਸ ਮੈਂ ਗਿਰ ਭਿਰ ਭਿਰ ਪਰ ਅਤਿ ਹਿਰਾਸ ਸਭ ਮਾਂਹੀ । ਬਾਰ ਸਾਰ
 ਭੂਕੰਪ ਹੋਤਭੋ ਕੇਵਲ ਜਿਤਨ ਭਰਾਹੀ । ਕਬਹੂ ਘਟਾ ਕਾਰ ਕਬ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੀ ਚਾਲ
 ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਰੂਪ ਭਿਆਨਕ ਧਰ ਧਰ ਕਰ ਕਰ ਕਬ ਪ੍ਰਗਟ ਦੁਰਜਾਵੈ ॥ ਦਿੜ ਆਸਨ
 ਇਕ ਪਿਆਨ ਪਰਾਇਆ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਰਣਧੀਰਾ । ਤੇਢ ਪਹਰ ਦਿਨ ਰਹਿਓ ਸੁਰਵਿ ਦਿਲ
 ਨਵਮੀ ਬਿਤ ਹਰ ਪੀਰਾ । ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਅਗਨ ਜੁਵਪ ਸਮ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸੀ ਜਗ
 ਦੰਬਾ । ਸਿੰਘ ਰੂਢ ਅਸਟਭੁਜ ਆਯੂ ਦਿਸਾ ਬਸਤ੍ਰ ਅਵਲੰਬਾ ॥ ਦੀਰਘ ਦਾੜ ਮੁੰਡ
 ਮਾਲਾ ਗਰ ਸਕਾ ਸਰੋਰਹੁ ਬਦਨੀ । ਕਰ ਕਾਂਹੀ ਕਿੰਕਨੀ ਬਰਾਜਤ ਸੰਤ ਰਛ ਆ
 ਕਦਨੀ । ਏਕ ਹਾਥ ਕਰਵਾਰ ਬਰਾਜਤ ਦੂਸਰ ਸਹਿਯਮ ਦਾਵਾ ਤੀਸਰ ਸਾਂਗ ਚਤਰ
 ਤ੍ਰਿਸੂਲਹਿ ਪੰਚਮ ਧਨਖ ਸੁਦਾਲਾ ॥ ਖਸਟਮ ਮਹਿ ਸੋਸਕਤਿ ਬਿਰਾਜਤ ਸਪਤਮ ਮਾਹਿ
 ਕੁਠਾਰਾ ॥ ਅਸਟਮ ਹਾਥ ਗੁਲੇਲ ਹਾਰ ਕਰ ਅਸਟਾ ਯੁਧ ਭੁਜ ਦੁਵਾਰਾ ॥ ਵਡੀ
 ਵੇਰ ਲੋਹੋਰ ਵੇਰ ਕਰ ਪੁਨ ਧਿਤ ਅੱਗੂ ਬਿਰਾਨੀ । ਹਰਿ ਸਮੇਰ ਕਰ ਜੋਰ ਸੇਢ ਧਿਤ
 ਉਠੇਸੁ ਅਭਿਮਤ ਦਾਨੀ ॥੧੭੮॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਚੰਡ ਜਗ ਮੋਹਨੀ ਲੈ ਸਸਤਰ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ।
 ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ ਕਿਆ ਸੁੰਦ ਛਬ ਤਾਂਹਿ ॥੨੫੬॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦਵੈਯਾ

ਝਾਜਾ ਪੋਣ ਪਹਾੜ ਉਡਾਏ ਅਰ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਾਈ । ਇਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ
 ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਭੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ॥ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਦੰਦ ਸਨ ਵੱਡੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰ
 ਲਟਕਾਏ । ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਪਏ ਕੁ ਕਦੇ ਇਨ ਨਹਿ ਨਵੇਂ ਬਤਾਏ ॥੨੫੭॥ ਇਸ
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਏਹ ਬਤਾਇਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਛਪ ਜਾਵੇ । ਲੁਕਨ - ਮੀਟੀਆਂ ਖੇਲ ਖੇਲ ਕੇ
 ਆਪੇ ਪਈ ਦਿਖਾਵੇ ॥ ਭਲਾ ਕਹੋ ਕਿਆ ਕੰਮ ਓਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਛਿਪ ਜਾਨਾ ।
 ਕੇਵਲ ਨਾਰ ਸੁਭਾਵ ਵਿਖਾਵੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਸੁਕ ਚਾਨਾ ॥੨੫੮॥ ਜਗ ਦੀ ਨਾਰਾਂ ਭੀ
 ਹਨ ਭਾਈ ਇਹੋ ਕਾਰ ਕੁਮਾਂਦੀ । ਮੁਖ ਦਿਖਾਇ ਘੁੰਡ ਫਿਰ ਕੱਢਨ ਹਾਵ ਭਾਵ
 ਦਿਖਰਾਂਦੀ ॥ ਸੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਨ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ ਲੁਕ ਲੁਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ । ਐਵੇਂ ਬ੍ਰਿਥੇ
 ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਅਮੋਲਕ ਖੋਨਾ ॥੨੫੯॥ ਅਰ ਜੋ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਸਿੰਘ
 ਚੜ੍ਹੀ ਬਤਲਾਈ । ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨਾਹੀ ਐਸੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ॥ ਕਿਆ
 ਜਾਣਾ ਇਹ ਥਾਵਾ ਜੀ ਸੀ ਪਾਸ ਖੜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ । ਦੇਖਣ ਜੋ ਕੁਛ ਸੀ ਉਹ ਕਰਦੀ
 ਚੁਪਕੇ ਬੈਠ ਇਕੋਲੇ ॥੨੬੦॥ ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਜੋ ਕਹੀ ਕਾਲਕਾ ਸਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ
 ਆਈ । ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਕੁਛ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੇਈ ਨਹੀ ਦਿਖਾਈ ॥ ਬਹੁਤੀ ਬਾਹਾਂ
 ਵਾਲਾ ਜੇਕਰ ਜਗ ਵਿੱਚ ਬਲੀ ਕਹਾਵੇ । ਤਾਂ ਰਾਵਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਡਾਢਾ ਬੀਰ

ਸਦਾਵੇ ॥੨੬੧॥ ਫੇਰ ਸਹੱਸੁ ਬਾਹੂ ਦੇ ਸੀ ਬਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਹਾਈ । ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਸੀ ਵਧਕੇ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ॥ ਕੰਨ ਖਜੂਰੇ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਬਾਹਾਂ ਹੋਨ ਘਨੇਰੀ । ਫਿਰ ਇਨ ਅੱਠਾਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਕਿਆ ਸਨ ਮੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੇਰੀ ॥ ੨੬੨॥ ਫਿਰ ਜੋ ਅੱਠੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਸਤ੍ਰੁ ਅੱਠ ਫੜਾਏ । ਸੋ ਭੀ ਬਰਛੀ ਅਤੇ ਕੁਹਾਡੇ ਇਤਨੇ ਕੰਮ ਨ ਆਏ ॥ ਜਿਤਨੀ ਇੱਕੋ ਤੁਪ ਲਿਆਕੇ ਹੱਥ ਪਹਾੜ ਚਲਾਂਦੀ । ਇੱਕੋ ਫਾਇਰ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਕਸ਼ ਪਈ ਮੁਕਾਂਦੀ ॥੨੬੩॥ ਫਿਰ ਸਸਤ੍ਰੁ ਭੀ ਦੇਣੇ ਨਾਹੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਏ । ਨਾਲ ਕੁਮਾਨ ਤੀਰ ਨਹਿ ਦਿੱਤੇ ਕਿਆ ਉਹ ਪਕੜ ਚਲਾਏ । ਹੋਰ ਗੁਲੇਲੇ ਭੀ ਨਹਿ ਦੱਸੇ ਫੁੱਡੂ ਕਿਵੇਂ ਨਸ਼ਾਨੇ । ਕਿਆ ਉਹ ਧਨਖ ਗੁਲੇਲ ਚਲਾਉ ਬਿਨਾਂ ਗੁਲੇਲੇ ਕਾਨੇ ॥੨੬੪॥ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨਾਟਕ ਦੀ ਹੈ ਏਥੇ ਚਮਕ ਦਿਖਾਈ । ਜਿਉਂ ਰਾਵਨ ਦੇ ਬੀਸ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਸਤ੍ਰੁ ਦੱਸੇ ਭਾਈ ॥ ਤਿਉਂ ਇਨ ਦੇ ਥੇ ਭੀ ਲਿਖ ਮਾਰੇ ਸਾਂਗ ਕਮਾਨ ਕੁਹਾਡੇ । ਪਰ ਗਿਣਨੇ ਦਾ ਢੰਗ ਨ ਆਇਆ ਬ੍ਰਿਥੇ ਦਾਖੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ॥੨੬੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਇਸ ਜਾਗਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਸਤ੍ਰੁ ਦੇਵਤ ਚਾਇ ।

ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਤੇ ਦਸ ਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਥ ਬਨਾਇ ॥੨੬੬॥

ਸੋ ਮੰਨਨ ਤੇ ਜੋਗ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸਭ ਥਾਤ ।

ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਸਸਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਨਿਜਮੁਖ ਪੀਰ ਬਤਾਤ ॥੨੬੭॥

ਯਥ : "ਅਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਖੰਡੋ, ਖੜਗ, ਤੁਪਕ, ਤਬਰਾਅਰ ਤੀਰ ॥ ਸੈਵ, ਸਰੋਰੀ, ਸੈਹਥੀ, ਯਹੀ ਹਮਾਰੇ ਪੀਰ" ॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਬਾਵਾ ਪਿਆਰੇ ਤਾਂ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਬਾਹਾਂ ਮਹਿ ਦੁਰਗਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ । ਦੇ ਸਸਤ੍ਰੁ ਰਣ ਅਧਕ ਚਲਾਂਦੀ ।

ਅਰ ਗੁਰ ਵਾਕ ਵਿਹੁੰਧ ਨ ਹੁੰਦਾ । ਸੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਗੁੰਦਾ ॥

ਫਿਰ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਭੀ ਬਚ ਜਾਂਦੇ । ਨਾ ਕਮਾਨ ਸਸਤ੍ਰੁ ਬਤਲਾਂਦੇ ।

ਜੋ ਕਮਾਨ ਸਸਤਰ ਬਤਲਾਈ । ਅਰ ਗੁਲੇਲੇ ਤਿਸ ਸੰਗ ਰਲਾਈ ।

ਸੋ ਸਸਤਰ ਨਾਂਹੀ ਹਨ ਪਿਆਰੇ । ਹੈਂ ਜੰਤਰ ਸਸਤਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ।

ਸਸਤਰ ਤੀਰ ਕਹਾਵਤ ਭਾਈ । ਜੰਤਰ ਮੁਕਤ ਕਹਤ ਜਿਸ ਗਾਈ ।

ਸਸਤ੍ਰੁ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਤਾਏ । ਮੁਕਤ, ਅਮੁਕਤ ਦਸਰੇ ਗਾਏ ।

ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤ ਤੀਸਰੇ ਕਹੀਏ । ਜੰਤਰ ਮੁਕਤ ਚਤਰ ਥੇ ਲਹੀਏ ।

ਚੌਕਰ ਆਦਿਕ ਸਸਤਰ ਕੇਤੇ । ਕਰਸੇ ਛੋਰ ਚਲਾਵਤ ਜੇਤੇ ॥

ਸੋ ਹੈਂ ਮੁਕਤ ਕਹਾਵਤ ਨਾਮਾਂ । ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਆਵਤ ਹੈਂ ਕਾਮਾਂ ॥

ਤੇਗ ਸੈਫ ਖੰਡਾ ਹੈਂ ਜੋਈ । ਕਰ ਮਹਿ ਧਾਰ ਚਲਾਵਤ ਸੋਈ ॥

ਕਹਤ ਅਮੁਕਤ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸਾਰੇ । ਸਸਤਰ ਵਿੱਦਯਾ ਜਾਨਨ ਹਾਰੇ ।

ਬਰਛੀ ਨੇਜਾ ਮੁਕਤ ਅਮੁਕਤਾ । ਦੋਨੋਂ ਤਰਹ ਚਲਤ ਸਹਿਯੁਕਤਾ ।

ਜਾਂਤੇ ਮੁਕਤ ਅਮੁਕਤ ਕਹਾਵੈ । ਹਾਥ ਸਹਤ ਪੁਨ ਛੋਰ ਚਲਾਵੈ ॥

ਤੀਰ ਔਰ ਗੋਲੀ ਲਗ ਜੇਤੇ । ਜੰਤਰ ਮੁਕਤ ਕਹਤ ਸਭ ਤੇਤੇ ।

ਚਲਤ ਕਿਸੀ ਜੰਤਰ ਕੇ ਦੁਵਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੁਛ ਕਾਮ ਸੁਧਾਰੇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੰਤਰ ਅਹੇ ਕਮਾਨ । ਸਸਤਰ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਹਿ ਪਛਾਨ ।
 ਫਿਰ ਸਸਤਰ ਮਹਿ ਕਿਉਂ ਗਿਣ ਲੀਆ। ਜਬ ਕੇ ਤੀਰ ਨ ਤਾ ਮਹਿ ਦੀਆ
 ਤਾਂਤੇ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਭਾਈ । ਜੋ ਲਿਖਦੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਮਾਈ ॥
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਭੁਜਾਂ ਧਰ ਚੰਗੀ । ਲੈ ਆਈ ਸਸਤਰ ਸਭ ਜੰਗੀ ।
 ਸਸਤਰ ਨਾਮ ਮਾਲ ਜੋ ਸਾਰੀ । ਸਿਰੀ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰ ਆਪ ਉਚਾਰੀ ।
 ਸੇ ਸਭ ਹੁਤੇ ਚੰਡਕਾ ਪਾਸ । ਜਿਸ ਤੇ ਧਰੇ ਗਰੰਥ ਸੁਖ ਰਾਸ ॥
 ਕਿਆ ਔਛੀ ਸੀ ਏਹ ਕਹਾਨੀ । ਅਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕੇ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਿਰੀ ਬਾਵਾ ਨੂੰ ਭਾਈ । ਲਿਖਦੇ ਵੇਲੇ ਸਮਝ ਨ ਆਈ ॥
 ਨਹਿ ਸਸਤਰ ਵਿਦਯਾ ਖੁਦ ਜਾਨਤ । ਜਾਂਤੇ ਸੁੱਧ-ਆਸੁੱਧ ਬਖਾਨਤ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਈ । ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸੋ ਭਾਈ ॥੨੬੮॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੂੰ ਭੀ ਐਵੇਂ ਮਾਰਦਾ ਜੱਕੜ ਗੁੰਦ ਪੁਰਾਣ ।
 ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਰੀ ਬਾਵਾ ਅਨੁਜਾਣ ॥੨੬੯॥
 ਐਡਾ ਪੁਸਤਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਚਕੇ ਦਿਆ ਦਿਖਾਇ ॥
 ਐਸੇ ਗੁਣੀਆਂ ਕੋ ਕਹਾਂ ਕਿੱਕਰ ਭੁਲੇ ਜਾਇ ॥੨੭੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਹੀਂ ਆਖਯਾ ਸਨ ਉਹ ਕਵਿ ਅਨਜਾਣ ।
 ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਮਿੱਤਰਾ ਹਨ ਸੋ ਗੁਣਾਂ ਸੁਜਾਣ ॥੨੭੧॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਉਨ ਮਹਿ ਹੈ ਸਕਤਿ ਵਡੇਰੀ । ਜਿੱਥੇ ਵਾਹ ਨ ਚਲਦੀ ਮੇਰੀ ।
 ਜਿਨ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਈ । ਦੱਸੀ ਅੱਗੇ ਆਨ ਖਲੋਈ ॥
 ਅਰ ਬਾਹਾਂ ਭੀ ਔਨ ਬਨਾਈਆਂ । ਗੁਲੇਲ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ ਸਜਾਈਆਂ ।
 ਮੇਰੇ ਮੈਂ ਕਦ ਸਕਤੀ ਐਸੀ । ਗੁਲੇਲ ਕੁਹਾੜੇ ਘੜਦੀ ਜੈਸੀ ।
 ਮੇਥੋਂ ਇੱਕ ਬਾਹ ਨਹਿ ਬਣਦੀ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਰਛੀ ਹੋਵੇ ਮਣਦੀ ।
 ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ । ਬਾਵਾ ਜੀ ਹਨ ਗਯਾਨੀ ਭਾਰੀ ॥
 ਪਰ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾ ਭਾਈ । ਸੋ ਕਿਉਂ ਰੱਖਾਂ ਦੱਸ ਲੁਕਾਈ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸਾਫ ਸੁਨਾਇ । ਇਸਦਾ ਉਤੱਰ ਦੇਹੁ ਬਨਾਇ ।
 ਫਿਰ ਦਸੇ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨਾਲ । ਕਰੇ ਬਹਨ ਸਨ ਕੈਸੇ ਦਿਆਲ ॥
 ਇਹ ਰਚਨਾ ਭੀ ਜੁਰਾ ਬਨਾਏ । ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਕਾਵ ਸੁਨਾਏ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਕਛੁ ਕਰਾਂ ਵਿਚਾਰ । ਸੱਤਬਾਤ ਮੰਨਾਂ ਕਰ ਪਯਾਰ ॥੨੭੨॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਹੋਏ ਸਚਨ ਬਿਲਾਸ ।
 ਸੋ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਕੈਸਾ ਦੇਨ ਹੁਲਾਸ ॥੨੭੩॥
 ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤ ਹੈ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤ ।
 ਪੁਰਖ ਮੁਖੁ ਕੇ ਰਿਦੇ ਹੋਵਤ ਸੁਨਕੇ ਸਾਂਤ ॥੨੭੪॥

ਯਥਾ "ਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਪਦ ਮੋਲ ਖੁਕਾਯੋ । ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ ਆਦਿ ਦੀਸੁਰੀ ਤਬਹੀ
 ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲਾਭ ਲਭਾਇ ਮਾਤ ਬਰ ਪੁਰਖ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰੀ । ਮਾਨੋ
 ਮਿਲੀ ਕੁਸਲਯਾ ਰਾਮਹਿ ਸੋ ਛਬ ਟਰਤ ਨਾ ਟਾਰੀ ॥ ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਬਰ ਪੂਤ
 ਪਿਆਰੇ । ਨਹਿ ਅਦੇਇ ਕੁਛ ਮੇਰੇ ਤੇਰੇ ਯਾਂ ਮੈਂ ਸਾਚ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ਸਮੇਂ ਹਾਥ ਐਸੇ
 ਨਹਿ ਐਹੋ ਤੂੰ ਤੇ ਆਪਹਿ ਗਯਾਨੀ । ਨਰ ਅਨੁਹਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਤ ਹੈ ਜਾਨੀ ਜਾਨ
 ਪ੍ਰਮਾਨੀ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੋ ਵਾਚ

ਦੀਜੈ ਮੇਰ ਯਾਹ ਬਰਦਾਨਾ । ਕਰੋ ਤੁਰਕਨ ਨਾਸ ਜਾਤੇ ਬੜੇ ਧਰਮ ਨਿਦਾਨਾ ।
 ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਜੱਗ ਪੂਜਾ ਬਢੈ ਬੈਦਕ ਰੀਤ । ਬਢੈ ਜਾਤੇ ਆਰਯ ਬੰਸਹਿ ਫੇਰ ਧਰਮ
 ਪ੍ਰਤੀਤ । ਪੰਥ ਕਰ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਤਨ ਲੇਹੁ ਬੈਰ ਬਨਾਇ । ਜੋ ਪਿਤਾ ਮੁਰਸਨ ਕਰੀ
 ਇਨ ਮੂੜ ਮਨ ਮਤ ਲਾਇ ॥

ਦੇਵੀ ਵਾਚ

ਬਿਰਸ ਬਚ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਦੰਬਾ ਰਾਨੀ । ਬੋਲੀ ਸਭ ਵਰ ਹੋਤ ਕਹੀ ਜੋ ਪੂਤ
 ਤਿਹਾਰੀ ਬਾਨੀ । ਪੰਥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੂਜਨ ਕੇ ਲਾਇਕ ਅਰਿ ਘਾਇਕ ਤਵ ਹੈ ਹੂੰ । ਜਾਲਮ
 ਭਯੋ ਨ ਹੈ ਨਹਿ ਹੂੰ ਹੈ ਨਿਰ ਉਪਮ ਇਹੀ ਲਖੇ ਹੈ । ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਮਹਿੰ ਤੇਲ ਅਬਹਿ
 ਦੈ ਜਰ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦੇਹੋ । ਸਤ ਧਰਮ ਪਰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਕ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਸੁਚ ਕੈ ਹੈ
 ॥ ਦਿਆ ਖੰਡਾ ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਤਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਤਿਹ ਜਾਨੋ । ਮੁੰਦਰਪ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਕੀ
 ਸਾਚੀ ਭਈ ਭੱਥਯ ਹਿਤ ਮਾਨੋ ॥ ਔਰ ਕਹੀ ਯਾਹੀ ਕੇ ਬਲ ਤੇ ਪੰਥ ਜੀਤ ਹੈਂ ਜਗ
 ਮੈਂ । ਮੇਰੇ ਬਿਗ੍ਰਹ ਯਾ ਸਮ ਨਾਹੀ ਪਾਖਾਣਾਦਿਕ ਅਗ ਮੈਂ ॥

ਪੁਨ: ਦੇਵੀ ਦਾ ਭੋਟਾ ਮੰਗਨਾ

ਯਥਾ ਬਿਸ਼ਨ ਪਦ ਲਲਤ

ਅਬ ਸੁਤ ਮੇਰੀ ਭੋਟਾ ਦੀਜੈ । ਆਪਨ ਕਾਰਜ ਸਫਲ ਕੀਜੀਏ ਜਗ ਪਾਵਨ ਯਸ
 ਲੀਜੈ ॥ ਮੁਨ ਬਰ ਕਹੀ ਦੀਜੀਏ ਸਤਗੁਰ ਕਹੀ ਲੀਜੀਏ ਦਿਆਲਾ । ਦੇਉ ਕਰ ਤਿਨ
 ਆਗੇ ਕੀਨੇ ਕਟੇ ਖੜਗ ਕਰ ਵਾਲਾ ॥ ਦਿਆ ਸੰਗਤੀਆਂ ਭੋਟ ਅਰ ਨਿਜ ਤਨ ਕਾਟਨ
 ਲਾਗੇ । ਰੁਧਰ ਸੂਵਤ ਲਖ ਮਾਤਾ ਬਰਜਿਯੋ ਬਸ ਪਾਯੋ ਮੁਹਿ ਮਾਗੇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੋ ਵਾਚ

ਚਾਰਹੁ ਤਾਤ ਪੰਥ ਕੇ ਲਾਖਹੁ ਭੋਟ ਤਿਹਾਰੀ ਮਾਤਾ । ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਵਸਤ
 ਅਨੁਪਮ ਜੋ ਜੋ ਕੁਛ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ॥ ਰਹੀ ਔਰ ਨਹਿ ਬਾਕੀ ਮਾਈ ਜੋ ਕੁਛ ਤੋਹਿ
 ਚੜ੍ਹਾਊ । ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇ ਪੰਥ ਮਾਹਿੰ ਮੈਂ ਬਿਜਯ ਵਿਸੂ ਧਨ ਪਾਊ ॥

ਦੇਵੀ ਵਾਚ

ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਸਸਤ ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਸੁਤ ਤੂੰ ਸਪੂਤ ਮਮ ਬੋਟਾ । ਤੋਹਿ ਮਿਲਤ
 ਮਨ ਪਿਰਹੁ ਪੁਰਾਤਨ ਅਬ ਸਗਰੋ ਮੈਂ ਮੋਟਾ । ਕਰਹੋ ਜਿਤਕ ਸਹਾਇਤ ਤੇਰੀ ਜਹਾਂ
 ਕਰਹੁਗੇ ਪਿਆਨਾ । ਤਾਂਤੇ ਪੰਥ ਸਦਰਸ ਪ੍ਰਿਯ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਸੁਮੇਰ ਨਹਿ ਆਨਾ " ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਥੇ ਸਾਰਾ ਦਸਯਾ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ।

ਦੇਵੀ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਮੇਟੇ ਸਗਲ ਬਿਬਾਦ ॥੨੭੫॥

ਭਾਵ :-ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਨਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਪਹਿਲੇ ਲਾਡ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਅਜੇਹਾ ਮੋਹ ਜਤਾਇਆ, ਜੇਹਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਲਯਾ ਦਾ ਬਾਲਮੀਕ ਹੁਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਮੰਗਨਾ ਹੈ ਸੋ ਮੰਗ ਲੇਵੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਅਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੈਰ ਲੋਨ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਤਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਖੰਡਾ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰਦ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਪਰ ਫਤਹ ਪਾਓਗੇ, ਅਰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਦੀ ਜੜ੍ਹੀ ਤੇਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਇਤਨਾ ਵਰ ਦੇਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਅਪਨੀ ਭੇਟਾ ਮੰਗੀ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਗਤੀਏ ਨਾਮੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਹ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਲੇਵੇ ਮਹਾਰਾਜ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸਦੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢਕੇ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਬਲੀ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਆਪਨੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਟਨ ਲਗੇ, ਤਦ ਰੁਧਰ ਵਗਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਹੋਕ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ੨ ਉਚਾਰਨ ਲੱਗੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਏਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਭਵਾਨੀ ਜੀ ਮੈਂ ਚਾਰੇ ਅਪਨੇ ਸਾਹਬਜ਼ਾਦੇ ਅਰ ਪੰਥ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਭੇਟਾ ਦਿਆਂਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਅਰ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਮੇਨੂੰ ਵੱਡਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਹੁ ਕਥਾ ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਕੈਸੇ ਸਿੱਖਯਾ ਹੋਇ ।

ਸਾਰਾ ਜਗ ਜਿਸ ਆਖਦਾ ਆਖੇ ਇੱਕ ਨ ਦੋਇ ॥੨੭੬॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਧੰਨ ਬਨਾਵਨ ਹਾਰ ਹਨ ਸੁਨਨੇ ਹਾਰੇ ਧੰਨ ॥

ਕਤਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਨਾਇਕੇ ਖੂਬ ਬੂਠ ਦੇ ਕੰਨ ॥੨੭੭॥

ਦਵਾਯਾ

ਇਹ ਕੀ ਵੇਲਾ ਲਾਡ ਲਡਾਵਨ ਦਾਸੀ ਦੁਰਗਾ ਪਾਇਆ ਗੋਦ ਬਠਾਇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ॥ ਵਾਂਗ ਕੁਸ਼ਲਯਾ ਹੋ ਕਰ ਕਰਦੀ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਐਸਾ। ਸਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਦਿਆਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕਰਦੀ ਜਗ ਮਹਿੰ ਜੈਸਾ ॥੨੭੮॥ ਗੁਰ ਦੇ ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ ਕਾਰਨ ਪੰਥ ਰੱਖਨੇ ਕਾਜਾ । ਖੰਡਾ ਭੀ ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਲੀਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ॥ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੇਲ ਪਾਇਕੇ ਸੋ ਭੀ ਚਾਇ ਉਖਾੜੀ । ਵੇਦ ਜੋਗ ਪੂਜਾ

ਕੁਲ ਆਰਯ ਵਧੇ ਖੋਤ ਜਿਉਂ ਵਾੜੀ ॥੨੭੬॥ ਇਹ ਸਭ ਬਾਤਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕੀ ਹੰਗ
ਹਰ ਦਿਖਲਾਇਆ । ਗੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਖਾਣ ਦਾ ਝੱਸ ਕਥਾਓਂ ਆਇਆ ॥
ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਓੜਕ ਨੂੰ ਸੀ ਏਹੋ ਫਲ ਤਿਮ ਦੇਨਾ । ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ
ਲੋਹੁ ਰਾਕਸ਼ ਵਾਂਗਰ ਲੋਨਾ ॥੨੭੭॥ ਇਹ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾਭੀ ਤਿਨ ਪੀਤਾ ਹਧਰ ਸਰੀਰੇ
ਐਸੇ । ਕਲ ਜੋਗਨ ਯਾ ਕੋਇ ਪਿਸ਼ਾਚਨ ਆਕੇ ਪੀਦੀ ਜੈਸੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀ
ਕੁਸੱਲਯਾ ਮਾਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਲਾਜੋਗਨ। ਪਯਾਰ ਬਹਾਨੇ ਕੁੱਛੜ ਲੈਕੇ ਚਾਹੇ ਲੋਹੁ ਭੋਗਨ
॥੨੭੮॥ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਜਿਨ ਲੋਹੁ ਪੀਕੇ ਸਿੱਖ ਮੁਕਾਇਆ ਓਥੇ । ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਹੋਰ
ਸਿੰਘ ਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ ਬੋਥੇ । ਕਰੇ ਗੜੱਪ ਹੜੱਪ ਤੁਰਤ ਤਿਨ ਪੁੱਛਿਆ ਨਾਹੀ
ਪਾਧਾ। ਚੰਗਾ ਮੰਗਨ ਆਈ ਮਾਤਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸੀ ਵਾਧਾ ॥੨੭੯॥ ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਵੇ
ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਨਾ ਰੂਪ ਵਟਾਕੇ ਆਈ ਯਾ ਕੇ ਕੋਈ ਜਨਮ ਧਾਰਕੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣੇ ਧਾਈ
॥ ਮਹਾਂ ਬੁਰੇ ਤੇ ਬੁਰਾ ਪੁਰਖ ਭੀ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਦਾ । ਡਾਇਣ ਭੀ ਨਿਜ ਪੁੱਤ
ਨਾ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰਾ ਜਗ ਰਚਦਾ ॥੨੮੦॥ ਦੂਜਾ ਜੋ ਗੁਰ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਵੇਦ
ਜੋਗ ਧਰ ਹੋਵੈ । ਆਰਯ ਵੰਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਫੈਲੈ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਸਭ ਖੋਵੈ ॥ ਸੋ ਭੀ
ਠੀਕ ਨਹੀ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਇਹ ਦੱਸੈ । ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਹਾਨ ਉਠੈਗੇ ਇਨ ਤੇ
ਕਿਤਵਲ ਨੱਸੈ ॥੨੮੧॥ ਜੋਗ ਹੋਮ ਅਰ ਬਰਤ ਨੇਮ ਸਭ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਹਟਾਉਂ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਤ ਮਰਦਨ ਕਰਕੈ ਤੀਸਰ ਪੰਥ ਹਰਾਉਂ ॥ ਇਹ ਸਤਿ ਗੁਰ ਦੇ ਵਾਕ
ਗੁੰਥ ਮਹਿ ਦੋਦੇ ਦੇਖ ਗੁਵਾਈ । ਫਿਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੱਖਨ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਦਾ ਉਦੱਮ ਨਾਹੀ
॥੨੮੨॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਵੈਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਗੁਰ ਭੀ ਲੈਣ ਨ ਚਾਹਾ । ਯਹ ਤੋਂ ਗੁਰ
ਨੇ ਆਪ ਪਿਤਾ ਕੇ ਦੀਨਾ ਹੁਤੇ ਉਮਾਗਾ ॥ ਜੁਲਮ ਧਰਾ ਤੇ ਦੂਰ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨਾ
ਸੀਸ ਲਗਾਕੇ । ਐਸਾ ਕਹ ਕਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਰੇ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੁਖ ਪਾਕੇ ॥੨੮੩॥ ਜਿਨ
ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਤਖਤ ਬੈਠਕੇ ਅਪਨਾ ਉਦੱਮ ਮਾਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਤਾਂਈ
ਹੈ ਇਸ ਭਾਂਤ ਉਚਾਰਾ ॥ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਮੈ ਆਇਆ ਅਰ ਨਾ ਵੈਰ ਕਮਾਉਨ
। ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੱਖਯਾ ਕੇ ਕਾਰਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਮੂਲ ਖਪਾਉਨ ॥੨੮੪॥ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ
ਏਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਭੇਜ ਮੁਝੇ ਹੈ ਦੀਆ । ਸੋਈ ਕਰਹੁ ਆਇਕਰ ਏਥੇ ਵੈਰ ਨਾ ਕਾਹੂੰ
ਲੀਆ ॥ ਸੋ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਹਾ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ । ਆਪ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
ਮੇਂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਈ ॥੨੮੫॥

ਯਥਾ :

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਚੋਪਈ

“ਇਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਤਬ ਮੈਂ ਜਗਤ ਜਨਮ ਧਰ ਆਯੋ ।

ਜਿਸ ਤਿਨ ਕਹਾ ਇਨੇ ਤਿਮ ਕਹਿਹੈ। ਐਹ ਕਿਸੂ ਤੇ ਬੈਰਨ ਗਹਿ ਹੈ”

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਯਹਿ ਬਾਤ ।

ਕਿਸੀ ਪੁਰਖ ਤੇ ਵੈਰ ਨਹਿ ਲੈਨਾ ਗੁਰੁ ਬਤਾਤ ॥ ੨੮੬॥

ਜੇ ਅਕਾਲ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਭੇਜੇ ਇਸ ਜਗ ਮਾਹਿ ।

ਵਹੀ ਸੰਦੇਸਾ ਦੇਨ ਹਿਤ ਆਏ ਥੇ ਨਰ ਨਾਹਿ ॥੨੮੭॥

ਤਾਂਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਹਾ ਜੋ ਲੇਵਨ ਹਿਤ ਵੈਰ ।

ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਗਯਾ ਵਹ ਰੱਖਨ ਹਿਤ ਬੈਰ ॥੨੮੮॥

ਸੋ ਸਾਰੀ ਹੈ ਕਲਪਨਾਂ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕੀ ਸੋਇ ।

ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਰੰਚਕ ਸਿੱਧ ਠ ਹੋਇ ॥੨੬੨॥

ਜੋਪਈ

ਤੁਰਕ ਹਿੰਦ ਗ਼ਾਹ ਕੋ ਸਮ ਦੋਈ । ਪ੍ਰਿਯ ਅਪ੍ਰਿਯ ਠ ਯਾ ਮਹਿ ਕੋਈ ।
ਜੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦੁਵਾਰੇ । ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਹੈ ਬਹਨ ਹਮਾਰੇ ॥
ਯਥਾ "ਭਰਮ ਗਯੋ ਜਿਹ ਉਰਕਾ । ਤਿਹ ਆਗੇ ਹਿੰਦੂ ਕਯਾ ਤੁਰਕਾ"
ਯਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਕਹਤ ਪ੍ਰਕਾਰੀ । ਕਾਹੂੰ ਸਾਥ ਨ ਦ੍ਰੋਖ ਹਮਾਰੀ ॥
ਹਮਰੇ ਦ੍ਰੋਖ ਜੁਲਮ ਸੋ ਅਹੇ । ਈਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੁਖਤ ਜਬ ਰਹੇ ।
ਪੁਨ ਜੇ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੇ ਦਿਹਾਰੀ । ਤੇ ਗੁਰ ਸਭ ਕੱਥੇ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥੩੦੦॥
ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਮਤਸਰ ਨਹਿ ਜਾਮਹਿ । ਕਰਨਾ ਮੋੜੀ । ਮੁਦਤਾ ਤਾਮਹਿ ।
ਦੀਨਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤ ਪਾਲਕ ਸੋਈ । ਦੁਸ਼ਟਨ ਮਾਹਿ ਉਪੋਖਯਾ ਹੋਈ ॥
ਯਥਾ "ਕਰਮ ਫਲ ਦੇਵਨ ਹਾਰੇ । ਏਕ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕਰ ਸਾਰੇ"

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੇ ਨਾਸ ਹਿਤ ਗੁਰਜੂ ਪੂਜੀ ਦੇਵ ।

ਹੈ ਮੂਰਖ ਜਨ ਖਯਾਲ ਯਹ ਜੋ ਕੁਛਲਖਹਿ ਨ ਭੇਵ ॥੨੬੬॥

ਭਾਵ :-ਜੋ ਲੋਗ ਇਹ ਖਯਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਦਾ ਤੁਰਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਯਾ ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਸੋ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਯਾ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਖੰਡ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਸਾ ॥

ਜਦ ਅਸੀਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖੀ ਹਾਲਾਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਸਤ ਕਵਲ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੀ ਨਾਲ ਭੀ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਸਮਯ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਖਾਹੀ ਜੁਲਮ ਕਰਕੇ ਗਦਰ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਗ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਾ ਅਹਿਦੀਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੇਕੇ ਭੇਜਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਅਪਨੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਰੋਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਏਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਈ ਲੋਗ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਰ ਬਹੁਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਕੇ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਪਨਾ ਬਚਾਉ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਕਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੁਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਅਪਨੇ ਬਚਾਉ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਦ ਉਹ ਕਾਇਰ ਲੋਗ "ਮੂਸਾ ਡਰਦਾ ਮੌਤ ਤੇ ਅੱਗੇ ਮੌਤ ਖੜੀ" ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਉਨ ਲਈ ਏਥੇ ਆਏ ਸਾਂ ਪਰ ਏਥੇ ਭੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਤੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਮਝ ਕੇ ਚਰੀ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਫਿਰ ਅਜੇਹੇ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸਾ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ

ਜੀ ਦਾ ਝਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ । ਸਾ ਕਿੰਤੂ ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਆਦਮੀਆਂ
ਨਾਲ ਸਾ ॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਅਫਜੂ ॥੪੩੫॥

ਸਹਿਜਾਦੇ ਕੇ ਆਗਮਨ ਸਦਰ ਦੇਸ ਚੋਪਈ

ਇਹ ਬਿਧ ਸੋਂ ਖਧ ਭਯੋ ਜੁਝਾਰਾ । ਆਨ ਬਸੇ ਤਬ ਧਾਮ ਲੁਝਾਰਾ ।
ਤਬ ਔਰੰਗ ਮਨ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਵਾ । ਸਦਰ ਦੇਸ ਕੇ ਪ੍ਰਤ ਪਠਾਵਾ ॥੧॥
ਤਿਹ ਆਵਤ ਸਭ ਲੋਕ ਡਰਾਨੇ । ਬਡੇ ਬਡੇ ਗਿਰ ਹੋਰ ਲੁਕਾਨੇ ।
ਹਮਹੂੰ ਲੋਗਨ ਅਧਕ ਡਰਾਯੋ । ਕਾਲ ਕਰਮ ਕੇ ਮਰਮਨ ਪਾਯੋ ॥੨॥
ਕਿਤਕ ਲੋਗ ਤਜਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ । ਜਾਇ ਬਸੇ ਗਿਰਵਰ ਜਿਹ ਭਾਰੇ ।
ਚਿਤ ਮੁਜੀਅਨ ਕੇ ਅਧਕ ਡਰਾਨਾ । ਤਿਨੈ ਉਧਾਰਨ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ ॥੩॥
ਤਬ ਔਰੰਗ ਜੀਅ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਏ । ਏਕ ਅਹਿਦੀ ਆਈ ਹਾਂ ਪਠਾਏ ।
ਹਮ ਤੇ ਭਾਜ ਬਿਮੁਖ ਜੋਗਏ । ਤਿਨ ਕੇ ਧਾਮ ਗਿਰਾਵਤ ਭਏ ॥੪॥
ਜੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਫਿਰੈ । ਇਹਾਂ ਉਹਾਂ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗਿਰ ਹੈ ।
ਈਹਾਂ ਉਪਹਾਸ ਨ ਮੁਰ ਪੁਰ ਬਾਸਾ । ਸਭ ਬਾਤਨ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥੫॥
ਦੁਖ ਭੁਖ ਤਿਨ ਕੇ ਰਹੈ ਲਾਗੀ । ਸੰਤ ਸੇਵ ਤੇ ਜੇ ਹੈ ਤਿਆਗੀ ।
ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਕੋ ਉਕਾਮ ਨਾ ਸਰਹੀ । ਅੰਤਰਿ ਕੁੰਡ ਨਰਕ ਕੀ ਪਰ ਹੀ ॥੬॥
ਤਿਨਕੇ ਸਦਾ ਜਗਤ ਉਪਹਾਸਾ । ਅੰਤਰਿ ਕੁੰਡ ਨਰਕ ਕੀ ਬਾਸਾ ।
ਗੁਰ ਪਗ ਤੇ ਜੁ ਬਿਸਧ ਸਿਧਾਰੇ । ਇਹਾਂ ਉਹਾਂ ਤਿਨਕੇ ਮੁਖ ਕਾਰੇ ॥੭॥
ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰ ਤਿਨਕੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰੈ । ਦੁਖ ਦੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਮਰੈ ।
ਗੁਰੁ ਦੇਖੀ ਸਗ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤ ਪਾਵੈ । ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਡਾਰੇ ਪਛੁਤਾਵੈ ॥੮॥
ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੇਉ । ਆਖ ਕਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸੋਊ ॥
ਦੀਨ ਮਾਹਿ ਇਨਕੇ ਪਹਿਚਾਨੇ । ਦੁਨੀ ਪਤਿ ਉਨਕੇ ਅਨੁਮਾਨੇ ॥੯॥
ਜੇ ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਾਮ ਨ ਦੈਹੈ । ਤਿਨ ਤੇ ਗਹਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਲੈ ਹੈ ।
ਦੈ ਦੈ ਤਿਨ ਕੇ ਬਡੀ ਸਜਾਇ । ਪੁਨ ਲੈ ਹੈ ਗ੍ਰਿਹ ਲੁਟ ਬਨਾਇ ॥੧੦॥
ਜਬ ਹੂੰਹੇ ਬੇਮੁਖ ਬਿਨਾਂ ਧਨ । ਤਬ ਚੜ ਹੈ ਸਿੱਖਨ ਕਹਿ ਮਾਗਨ ।
ਜੇ ਜੇ ਸਿੱਖ ਤਿਨੈ ਧਨ ਦੈ ਹੈ । ਲੁਟ ਮਲੇਛ ਤਿਨੂੰ ਕੇ ਲੈ ਹੈ ॥੧੧॥
ਜਬ ਹੁਇ ਹੈ ਤਿਨ ਦਰਬ ਬਿਨਾਸਾ । ਤਬ ਪਰ ਹੋਂ ਨਿਜ ਗੁਰ ਕੀ ਆਸਾ ॥
ਤਬ ਤੇ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੇ ਐਹੈ । ਤਬ ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਰ ਮੁਖ ਨ ਲਗੈ ਹੈ ॥੧੨॥
ਬਿਦਾ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਹੈ ਤਬ ਧਾਮ । ਸਰਹੈ ਕੋਈ ਨ ਤਿਨਕੇ ਕਾਮ ।
ਗੁਰੁ ਦਰ ਦੇਈ ਨ ਪ੍ਰਤ ਪੁਰ ਵਾਸਾ । ਦੁਨੂੰ ਨੌਰ ਤੇ ਮੈਰੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥੧੩॥
ਜੇ ਜੇ ਗੁਰ ਚਰਨਨਿ ਰਤ ਹੂੰ ਹੈ । ਤਿਨਕੇ ਕਮਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪੈਹੈ ।
ਹਿੱਧ ਸਿੱਧ ਤਿਨਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹੀ । ਪਾਪ ਤਾਪ ਛੇ ਸਕੈ ਨ ਛਾਹੀ ॥੧੪॥
ਤਿਹ ਮਲੇਛ ਛੇ ਹੈ ਨਹੀਂ ਛਾਹਾਂ । ਅਸਟਾ ਸਿੱਧ ਹੂੰਹੈ ਘਰਿ ਮਾਹਾਂ ।
ਹਾਸ ਕਰਤ ਜੋ ਉਦਾ ਉਠੈਹੈ । ਨਵਨਿ ਧਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ ਐਹੈ ॥੧੫॥
ਮਿਰਜਾ ਬੇਗ ਹੁਤੇ ਤਿਹ ਨਾਮ । ਜਿਨ ਢਾਹੇ ਬਿਮੁਖਨ ਕੇ ਧਾਮ ।
ਸਭ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰ ਆਖ ਬਚਾਏ । ਤਿਨ ਕੇ ਬਾਰਨ ਬਾਕਨ ਪਾਏ ॥੧੬॥
ਉਤ ਔਰੰਗ ਜੀਅ ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਯੋ । ਚਾਰ ਅਹਿਦੀ ਅਨ ਅਉਰ ਪਠਾਯੋ

|

ਜੇ ਬੇਮੁਖ ਤਾਂਤੇ ਬਚ ਆਏ । ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪੁਨ ਇਨੇ ਗਿਰਾਏ ॥੧੭॥
 ਜੇ ਤਜ ਭਜੇ ਹੁਤੇ ਗੁਰ ਆਨਾ । ਤਿਨ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਅਹਿਦੀ ਅਹਿ ਜਾਨਾ ।
 ਮੂਤਰ ਡਾਰ ਤਿਨ ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਏ ॥ ਪਾਹਰਿ ਜਾਨ ਗ੍ਰਿਹਾ ਲੈ ਆਏ ॥੧੮॥
 ਜੇ ਜੇ ਭਾਜ ਹੁਤੇ ਬਿਨ ਆਇਸੁ ॥ ਕਹੇ ਅਹਿਦੀਅਹਿ ਕਿਨੇ ਬਤਾਇਸੁ ।
 ਮੂੰਡ ਮੂੰਡ ਕਰਿ ਸਹਿਰ ਫਿਰਾਏ । ਕਾਰ ਭੇਟ ਜਨੁ ਲੈਨ ਸਿਧਾਏ ॥੧੯॥
 ਪਾਛੈ ਲਾਗਿ ਲਰਕਵਾ ਚਲੇ । ਜਾਨਕ ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਹੈਂ ਭਲੇ ।
 ਛਿਕੈ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚੜਾਏ । ਜਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਖਾਹ ਮਲੀਦਾ ਆਏ ॥੨੦॥
 ਮਸਤਕ ਸੁਭੇ ਪਨਹੀਯਨ ਘਾਇ । ਜਨ ਕਰਿ ਟੀਕਾ ਦਏ ਬਨਾਇ ।
 ਸੀਸ ਈਟ ਕੈ ਘਾਇ ਕਰੇਹੀ । ਜਨ ਤਿਨ ਭੇਟ ਪੁਰਾਤਨ ਦੇਹੀ ॥੨੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਬਹੂੰ ਰਨ ਜੂਝਿਯੋ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਦੈ ਜਸੁ ਨਹੀਂ ਲੀਨ ।
 ਗਾਉਂ ਬਸਤਿ ਜਾਨਿਯੋ ਨਹੀਂ ਜਮ ਸੋ ਕਿਨ ਕਹਿ ਦੀਨ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਬਿਧ ਤਿਨੋਂ ਭਯੋ ਉਪਹਾਸਾ । ਸਭ ਸੰਤਨ ਮਿਲ ਲਖਿਓ ਤਮਾਸਾ ।
 ਸੰਤਨ ਕਸਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪਾਯੋ । ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਨਾਥ ਬਚਾਯੋ ॥੨੬॥

ਚਾਰਨੀ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਜਨ ਰਾਖਸੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਵਨ ਬਿਚਾਰ ।
 ਛੈ ਨਾ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਹਿ ਕੋ ਨਿਰਫਲ ਜਾਇ ਗਵਾਰ ॥੨੮॥
 ਜੇ ਸਾਨੁ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ ਤਿਨ ਕੈ ਕਵਣ ਬਿਚਾਰ ।
 ਦੰਭ ਜੀਭ ਜਿਸ ਰਾਖਿ ਹੈ ਦੁਸ਼ਟ ਅਹਿਸ਼ਟ ਸੰਘਾਰ ॥੨੯॥
 ਹਿਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਜਾਦੇ ।
 ਅਹਿਦੀਆਂ ਆਗਮਨ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸਾ ।
 ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ ਮਸਤ ਸੁਭ ਮਸਤ ॥੩੦॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ
 ਦੀਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਾਹ ਖਯਾਲ
 ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ
 ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਜ਼ਾ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨਕੇ ਆਲੋਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕੀ ਰਾਜ
 ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ, ਕਿੰਤੂ ਜੈਸੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁਰਾਚਾਰੀ
 ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਬੁਰਾ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਜਾ ਦੁਖਾਉਣ ਤੇ ਬੁਰੇ
 ਸਮਝਦੇ ਸਨ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ
 ਤਦ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਏਹੋ ਸਿੱਖਯਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਤੁਰਕੀ ਵਿਰੋਧ ਵੱਧਣ ਦਾ
 ਕਾਰਨ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਅਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮੀ ਲੋਗ ਮੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ
 ਰਖਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਝੂਠੀ ਸੱਚੀ ਚੁਗਲੀਆਂ ਲਾਕੇ
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵਿਰੁਧ ਕਰਦੇ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿੱਕਲਾ ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ

ਲੜਾਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗਲ ਜਾਂ ਪਈ ਜਿਸ ਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਕਈ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਨੇ ਪਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਅਪਨੇ ਗੁਰਬਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਉਦਮ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਲਈ ਸਾ ਸੋ ਕੇਵਲ ਝੂਠੀ ਕਲਪਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਨਾ ਜਾਨਨੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ।। ਦੋਹਿਰਾ -ਨਾ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਮੱਤ। ਐਵੇਂ ਜੋ ਮਨ ਆਇਆ ਲਿਖਯਾ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ।।੨੬੪।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਾਕ ਜੋ ਦੱਸੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਕਾਲ ।
ਇਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਕੁਛ ਹਾਲ ।।੨੬੫।।
ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਬਾਤ ਦਾ ਕਰਾ ਬਤਾਇਣ ਠੀਕ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਸੂਰਖ ਭੁੱਲਕੇ ਚੱਲੇ ਲੀਕੋ ਲੀਕ ।।੨੬੬।।
ਪਰ ਜੋ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੋ ਤਾਂ ਹਰੇ ਕਲੇਸ਼ ।।੨੬੭।।
ਜੋ ਮੈਂ ਕਰ ਸੰਖਪ ਕੁਛ ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ ।
ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪਰ ਤੁੱਧਦਾ ਜੇਕਰ ਮਨ ਪਤੀਆਇ ।।੨੬੮।।

ਯਥਾ :

ਦੇਵੀ ਵਾਚ

“ਹੇ ਸੁਤ ਕੀਜਹਿ ਪੰਥ ਸਕੇਸ । ਪਰਹਰਿ ਨਾਹਿਨ ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਭੀ ਹੈ ਯਹ ਮੇਰੇ ਭੇਸ । ਮੁਸਲੀ, ਮੈਥਨ ਮੱਦਯਾ ਲਿਖਨ ਮੰਤ੍ਰਤ ਮਾਸ ਤਮਾਕੂ । ਏ ਨਹਿ ਕਰਹਿ ਸਿੱਖ ਸਭ ਤੇਰੇ ਵਚੈ ਪਰਮ ਪ੍ਰਤਾਪੂ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੈਂ ਤੋਪਰ ਤਾਂਤੇ ਕੁਛ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਬਯ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਤਵ ਸੁਨ ਰਚਨਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ । ਸ੍ਰੀ ਸਤ ਗੁਰ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਅੱਗੂ ਦ੍ਰੈ ਬਾਰ ਭਗੋਤੀ ਗਾਈ । ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਫੇਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਨਾਈ । ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਕੁਛ ਔਰ ਸੁਤੋਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ਸੁਨਾਏ। ਹਰਿ ਸੁਮੇਰ ਅਭਮਤ ਫਲ ਦਾਇਕ ਸੁਨ ਮਾਤਾ ਬਰ ਪਾਏ ।।੧੮੬।। ਅਸਕਹਿ ਭਈ ਅਲੋਪ ਭਵਾਨੀ । ਦੈ ਕਰ ਪਿਆਰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਤਹਿ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਪਰਮਾਨੀ । ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਸ੍ਰੀ ਹਨੂਮਾਨ ਜੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੱਛ ਤਬ ਦੀਨੀ । ਲੀਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮਮ ਭੇਟਾ ਮਰਜਾਦਾ ਮਨ ਚੀਨੀ । ਖੜ੍ਹਨ ਕੀ ਯਹ ਆਦਿ ਪੁਸ਼ਾਕੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੂ ਧਾਰੀ । ਦਈ ਮੋਹ ਕਰ ਬਿਜਯ ਲੰਕ ਮਹਿ ਜਤ ਚਪਰਾਸ ਅਚਾਰੀ” ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇ ਅੰਤ ਮੈਂ ਭਈ ਲੋਪ ਤੱਤ ਕਾਲ ।
ਜਾਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਤ ਜਨ ਹੋਵਤ ਤੁਰਤ ਨਿਹਾਲ ।।੨੬੯।।
ਯਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੱਸਯਾ ਓੜਕ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਚੰਡਕਾ ਦੇ ਵਰ ਉਤੱਮ ਮੇਲ ।।੩੦੦।।
ਹੋਇ ਲੋਪ ਤਬ ਹੀ ਗਈ ਮਨਹੁ ਹੁਤੀ ਛਲ ਹੂਪ ।
ਹਨੂਮਾਨ ਭੀ ਕੱਛ ਦੇ ਹੋਇਆ ਲੀਨ ਅਨੂਪ ।।੩੦੧।।
ਇਸ ਪਰ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਆਵੇ ਮਨ ਦੇ ਮਾਂਹਿ ।

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਝੂਠੀ ਦਿਸੇ ਨਾਹਿ ॥੩੦੨॥

ਭਾਵ :- ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਈਂ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡਾ ਦੇਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ ਰੱਖੇ ਅਰ ਸੂਰਾ ਰੰਗ ਨਾ ਪਹਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਨੀ, ਕੁੱਠਾ ਖਾਨਾ ਆਦਿਕ ਭੀ ਬਬਰਜਤ ਦੱਸੇ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਕਵਤਾ ਸੁਨਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਫਿਰ ਤੱਤਫਿਨ ਲੇਪ ਹੋ ਗਈ, ਏਹੋ ਅਸੂਲ ਅੱਜ ਤਕ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਨੇ ਹੀ ਦੱਸੇ ਹੋਨਗੇ ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਕਛ ਦਿੱਤੀ ਜੇ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜੱਤ ਚਪਰਾਸ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਤੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ ਆਦਮੀ ਜੰਮੇ ਜਦ ਜਗ ਮਾਹਿੰ ।

ਕਹੋ ਧਰਮ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਕਿਕੁਰ ਭੁੱਬੇ ਨਾਹਿੰ ॥੩੦੩॥

ਉਪਰ ਕੇਹੜੀ ਗੱਲ ਦੇ ਭੁੱਲ ਗਯੋ ਤੂੰ ਦੱਸ ।

ਅੰਧੇ ਵਾਲੀ ਜਫੜੀ ਪਾਇ ਲਈ ਤੈਂ ਨੱਸ ॥੩੦੪॥

ਜੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਲਿਖ ਧਰਾ ਇੱਲ ਬਤਿੱਲ ਬਟੋਰ ।

ਤੇਰੇ ਜੇਹੇ ਪੁਰਖ ਬਿਨ ਕਦੇ ਮੰਨਸੀ ਹੋਰ ॥੩੦੫॥

ਦਵੈ ਯਾ

ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਜੋ ਦੇਵੀ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਆਖੀ ਗੁਰ ਨੂੰ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭੀ ਚਹੀਏ ਨਾ ਪਹਿਰਾਇਆ ॥ ਅਰ ਇਸ ਪਰ ਇਹ ਯੁਕਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਬਾਨਾ । ਹੁਨ ਤੂੰ ਦੱਸ ਏਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਆ ਨੁਕਸਾਨ ਪਛਾਨਾ ॥੩੦੬॥ ਅਪਨੇ ਜੈਸੇ ਕੇਸਸੀਸ ਪਰ ਰਖਨ ਹੇਤ ਬਤਾਏ । ਅਰ ਅਪਨੇ ਕਰ ਦਾ ਦੇ ਖੰਡਾ ਚਾਹੇ ਬਲ ਵਰਧਾਏ । ਫਿਰ ਉਹ ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਦੇਨ ਥੋਂ ਕਿਉਂ ਮਨ ਮਹਿੰ ਘਬਰਾਈ । ਜਿਸਦੇ ਪਹਰ ਨ ਅੰਦਰ ਉਸ ਕਯਾ ਸੋਭਾ ਅਪਨੀ ਪਾਈ ॥੩੦੭॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕੁੱਝ ਨ ਹੁੰਦਾ ਪਯਾਰਾ । ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰ ਨਾ ਤਿਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਹੈ ਰੰਗ ਨਿਕਾਰਾ । ਥੋੜੀ ਬੁੰਦ ਪਈ ਤੇ ਉਡਦਾ ਅਰ ਨਾ ਧੁੱਪ ਸਹਾਰੇ । ਇਸ ਹੀ ਕਾਰਨ ਦੇਖ ਏਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਲਾਉ ਪੁਕਾਰੇ ॥੩੦੮॥ ਫਿਰ ਇਸ ਐਸੇ ਤੁੱਛ ਰੰਗ ਪਰ ਕਿਉਂ ਕਬਜ਼ਾ ਤਿਨ ਕੀਤਾ । ਪਿਛਲੇ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਾ ਵਾਲਾ ਚਾਲਾ ਚੰਗਾ ਲੀਤਾ ॥ ਸੂਰਾ ਰੰਗ ਬਨਾਤੀ ਜੋੜਾ ਅਰ ਚਿੱਟੇ ਜੋ ਚਾਵਲ । ਖਾਨ ਨ ਦੇਦੇ ਮੁਗਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋਕੇ ਖੂਬ ਉਤਾਵਲ ॥੩੦੯॥ ਆਖਨ ਕੋਈ ਏਹੁ ਨ ਪਹਿਰੇ ਇਹ ਹੈ ਪਹਿਰਨ ਸਾਡਾ । ਲੋਗ ਗਰੀਬ ਹਡਾਵਨ ਖਾਵਨ ਜੋ ਹੈ ਹੱਕ ਤੁਸਾਡਾ ॥ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਯਾ ਇਸ ਦੇ ਵੀ ਰੰਗ ਨ ਪਹਿਰਨ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਬਕ ਮੁਗਲ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਵੇ ਲਿੱਤਾ ॥੩੧੦॥ ਕੁੱਠਾ ਖਾਨ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣਾ ਜੋ ਤਿਸ ਬੁਰਾ ਠਰਾਇਆ । ਤਾਂ ਇਹ ਅਪਨੇ ਛੈਣੇ ਕੁੱਟਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ । ਅਰ ਓਹ ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਪਹਿਰਨ ਚੰਗੇ ਚੀਰੇ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਰੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਜੋ ਹਨ ਲਾਲੇ ਹੀਰੇ ॥੩੧੧॥ ਫਿਰ ਜੋ ਉਸਦਾ ਛੈਂਦ ਸੁਨਨ ਨੂੰ ਸੀ ਮਨ ਆ ਲਲਚਾਇਆ । ਦਸੋ ਖਾਂ ਇਹ ਕਵਤਾ ਦਾ ਸੀ

ਕਿਆ ਤਿਨ ਸਮਾਂ ਤਕਾਇਆ ॥ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਹੋ ਵਹਤੀ ਗੁਰ ਜੋ ਖੋਲੇ ਸਨ ਇਕ ਜਾਗਾ ॥ ਵੇਰ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਸਾਰ ਸੁਕਾਇਆ ਜੋ ਸਾ ਪਯਾਰਾ ਲਾਗਾ ॥੩੧੨॥ ਤੀਜਾ ਅਪਨੇ ਤਨ ਪਰ ਹੋ ਸਨ ਲੱਗੇ ਘਾਉ ਘਨੇਰੇ ਏਸ ਸਮੇਂ ਦੁਖਦਾਈ ਅੰਦਰ ਕਿਆ ਸਨ ਛੰਦ ਚੰਗੇਰੇ ? ਕਿਆ ਕਈਆਂ ਦੀ ਮਤਾ ਲਗੀ ਸੀ ਕਾਬ ਸੁਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ॥ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਭਯਾਨਕ ਦਸਯਾ ਜਦ ਸੀ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲੇ ॥੩੧੩॥ ਹਨੂਮਾਨ ਜੋ ਕੱਛ ਪਾਇਕੇ ਫਤੇ ਲੰਕ ਪਰ ਪਾਈ ॥ ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਤਿਨ ਆਕੇ ਹੱਥ ਵਡਾਈ ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀ ਨੇ ਭਾਈ ਪਾ ਕੇ ਲਹਿੰਗਾ ਚੰਗਾ ॥ ਸੁੰਭ ਨਮੁੰਭ ਮਾਥ ਸੀ ਕੀਤਾ ਨਾਲ ਦਲੇਰੀ ਦੰਗਾ ॥੩੧੪॥ ਦੱਸ ਭਲਾ ਜੇ ਕਰਦ ਦੇਨ ਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ਉਹ ਲਹਿੰਗਾ ਜਾ ਅੰਗੇ ਧਰਦੀ ਵਿਚ ਰੋਸਸੀ ਨਾਲਾ ॥ ਅਰ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਲੱਖਾਂ ਰਾਕਸ਼ ਮਾਰੇ ॥ ਅਖ ਮੈਂ ਬਧਸਯਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਖਾਤ੍ਰ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ॥੩੧੫॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜਗ ਅੰਦਰ ਯਸ ਪਾਵੇ ॥ ਪੜਦੇ ਦਾਰ ਕੱਪੜਾ ਐਸਾ ਹੋਰ ਨ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੇ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਘਾਗਰ ਸਾਰੀ ਪਲਟਨ ਆਪੇ ਹੀ ਬਨ ਜਾਂਦੀ ॥ ਤੇੜ ਘੱਗਰਾ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਕਲ ਬਨਾਂਦੀ ॥੩੧੬॥ ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ਥਾ ਥਾਵਾ ਜੀ ਚੁੱਕ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਨਾ ਲਿਖ ਸਾਰੀ ॥ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਆਦਮੀ ਯਾਹੋ ਕਿਆ ਚਾਲੇ ਹਨ ਕਰਦੇ ॥ ਪੰਥ ਵਾਸਤੇ ਨੂੰਨ ਥੱਪਦੇ ਰੰਚਕ ਨਾਹੀਂ ਡਰਦੇ ॥੩੧੭॥ ਇਹ ਸਭ ਖਾਤਾਂ ਹਨ ਮਨ ਘੜੀਆਂ ਸੱਤ ਨ ਇਨ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ਓਹੀ ਕਲਮ ਚਲਾਈ ਬਹਿਕੇ ਜੈਸਾ ਮਨ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥ ਆਖੀ ਮਗਰੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਕੱਛ ਤੁਰਤ ਪਕਰਾਈ ॥ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਵਾਂਗ ਇਸ ਬਾਵੇ ਇਹ ਭੀ ਗੱਪ ਮੁਨਾਈ ॥੩੧੮॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਜਗਤ ਮਹਿ ਸਿੰਘ ਕਛਹਰੇ ਪਾਉਨ ॥ ਬਾਂਦਰ ਕਲੇ ਲਿਭੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਹੱਥ ਨ ਆਉਨ ॥ ਕਿਆ ਉਧਮਾਂ ਇਹ ਸੁਨਕੇ ਕਹਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ॥ ਸੱਗੇ ਨਾਲ ਪੁਸੀ ਦੇ ਭੋਲੇ ਗੁੰਥਾਂ ਮਹਿ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ॥੩੧੯॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੁਮੇਰ ਮਿਲਿੰਦ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲ ਬਖਾਇ ॥
ਪਰਲਯਾਂ ਵਾਂਗਰ ਦੇਸ ਭੀ ਛਡਿਆ ਹੋਲਾ ਪਾਇ ॥੩੨੦॥
ਗਲ ਅਕਲ ਦੀ ਹੈ ਨਜੀ ਦਿੱਤ ਏਸਦੇ ਕੁੱਝ ॥
ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜੇ ਵਾਲੜੀ ਧਾਮਤ ਸੁਮਰ ਖੁੰਝ ॥੩੨੧॥

**ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਾ
ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ**

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਦੋਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਸਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

੧-ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਕਾਰ ਤੇ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦਾ ਖਯਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜਿੰਦੁ ਅਤੇ ਡਰਕਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇਨ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਾਜੇ ਤਦ ਛਿਪਰ ਕੰਮ ਦੇ ਖੁਸ਼ਮਨ ਬੁਲਾਕੇ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ ਪੌਰਾਣਕ ਸੀ ਜੋ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭੀਮ ਦੇ ਰਾਖੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਯਾ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਬਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਉਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸਨੇ ਲੱਖ ਖੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਸਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਲ ਹੋਗਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜੱਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਕਰਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗੇ।।

੨- ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ, ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀਵਾਲੇ ਕੇਸੇਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਥੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆਂ ਕਿੰਤੂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

੩- ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਾੜ ਪਰ ਖੜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ।।

੪- ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਲਾਡ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ।।

੫- ਦੂਜੇ ਕਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਅਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਸਸਤ੍ਰ ਸੇ।।

੬- ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ ਅਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਮੰਗੀ ਤਦ ਇੱਕ ਮੰਗਤੀਆ ਨਾਮੋਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਵੱਢ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਉਸਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

੭- ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਾਵਯ ਸੁਨਨ ਦਾ ਸੁਵਾਲ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਕੁਦ ਆਖਕੇ ਛੰਦ ਸੁਨੇ।।

੮- ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿੰਤੂ ਏਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਪਹਿਰਨਾ ਉਸਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੀਤਾ।।

ਇਹ ਸਭ ਥਾਤਾਂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ।।

ਇਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਖਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਚਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਏਹੋ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਭੇ ਮਨ ਆਏ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਸਲ ਪਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੋਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਸ਼ਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਜੋ ਤੂੰ ਲਵੇ ਵਿਚਾਰ।

ਭਾਈ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਯਾਨੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ

ਸਵੈਯਾ

ਦੁਖ ਸਿੰਧ ਵਿਖੇ ਡੁਬਤੇ ਜਨ ਜੇ ਕਰਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਪਾਰ ਕਰਾਏ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੰਧਨ
ਥੇ ਉਰਮੇਂ ਜਿਨ ਕੇ ਤਿਨਕੇ ਗਹਿ ਗਯਾਨ ਗਿਰਾ ਛੁਟਕਾਏ॥ ਜੋਗਰ ਭੋਗ ਵਿਖੇ ਭਵ
ਮੇਂ ਸਭ ਜੀਵਨ ਕੇ ਪਥ ਮੇਖ ਦਿਵਾਏ। ਕਲ ਤਾਰਨ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੂ ਕਵਿ ਦਿੱਤ ਹਰੀ
ਧਰ ਮੇਂ ਗੁਰ ਆਏ ॥੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਸਮ ਨਾ ਕੋ ਹੂਆ ਨ ਹੋਗ।
ਕਰ ਅਵਗਾਹਨ ਜੇ ਪਿਖੇ ਕੋ ਜਨ ਚੋਦਹ ਲੋਗ ॥੨॥
ਤਿਨ ਪਰ ਕਿਤਕ ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਲਾਇਆ ਦੋਖ ਮਹਾਨ।
ਕਹਨ ਮਨਾਈ ਚੰਡਕਾ ਨਿਜ ਬਲ ਹਿਤ ਭਵਭਾਨ ॥੩॥
ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਣ ਤੇ ਆਵਤ ਹੈ ਉਪਹਾਸ।
ਕਹੈ ਰਵੀ ਦੀਪਕ ਚਹੇ ਅਪਨੇ ਹੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੪॥
ਤਾਂਤੇ ਐਸੇ ਜਨਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨ ਹੋਵਤ ਸੱਤ।
ਜੋ ਭਾਖੀ ਨਿਜ ਮੁਖਨ ਤੇ ਜੈਸੀ ਜਿਨਕੀ ਮੱਤ ॥੫॥
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਗੁਰ ਦੇਵ।
ਤਾਂਤੇ ਤਿਸ ਕੋ ਛੋਡ ਨਹਿ ਕਰਤ ਕਿਸੀ ਕੀ ਸੇਵ ॥੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਭ ਤੇਰੇ ਸੁਨ ਲਏ ਜੋ ਸਨ ਬਚਨ ਅਮੋਲ।
ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਮੁਝ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤਿ ਡੋਲ ॥੭॥

ਚੌਪਈ

ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂ ਵਡ ਗਿਆਨੀ। ਜਿਨਕੀ ਸੋਭਾ ਨਾਰੀਂ ਛਾਨੀ ॥
ਵਿੰਦਯਾਵਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵੇਤਾ। ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਕਰਤ ਹੈ ਜੇਤਾ।
ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਿਨ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਏ। ਜਿਨ ਕੋ ਪਠ ਜਨ ਭਰਮਗੁਵਾਏ।
ਰਚੀ ਖਾਲਸਾ ਜਿਨੇ ਤਾਰੀਖ। ਦੇਤ ਧਰਮ ਕੀ ਜੋ ਵਡ ਸੀਖ॥
ਸਿੰਘਨ ਅਰ ਦਸ ਗੁਰ ਕੇ ਹਾਲ। ਤਿਨ ਮਹਿਤੇਨਰਲੇਵਤਭਾਲ।
ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਇਸਤੇ ਹੈ ਹੋਯਾ। ਜੋ ਨਹਿ ਜਾਵਤ ਕਬੀ ਲਕੋਯਾ।
ਹੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਜ ਜਗ ਮਾਹੀਂ। ਸਭ ਨਰ ਜਾਨਤ ਸੰਸੇ ਨਾਰੀਂ ॥
ਤਿਨ ਜੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਯਾ। ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਜਿਸਕਾ ਯਸ ਛਾਯਾ।
ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ ਜੰਗ ਅਪਾਰੇ। ਸੋਈ ਤਿਸ ਮਹਿ ਭਾਖੇ ਸਾਰੇ।
ਪੁਨ ਗੁਰੂਅਨ ਕੋ ਜੋ ਉਪਕਾਰ। ਸੋ ਭੀ ਕਹੇ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰ।

ਪਰ ਉਸ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਝਾਰੀ। ਜਬ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਆਈ ਵਾਹੀ।
ਤਿਨ ਭੀ ਸਭ ਕੇ ਯਹੀ ਸੁਨਾਯਾ। ਸਾ ਗੁਰਜੀ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਧਿਆਯਾ
ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਹਤਨੇ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਕਰਾ ਚਰਤ ਯਹ ਗਰੀਬਨਵਾਜਾ।
ਜਬ ਐਸਾ ਗਿਆਨੀ ਯਹਿ ਗਾਵੇ। ਤੋ ਕਹੁ ਬੁਨ ਕੋਨ ਠਹਰਾਵੇ॥੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਵੰਦਾ ਪੂਜੀ ਗੁਰੁ ਜਰੂਰ।
ਸਾਤਿ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤੁਰਕੀ ਵਡੇ ਫਤੂਰ ॥੯॥
ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਭੀ ਮੰਨਨਾ ਚਹੀਏ ਐਸਾ ਵਾਕ ।
ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਆ ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਧਾਕ ॥੧੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਅਹੇ ਨਿਪਟ ਹਮਾਰੇ ਮੀਤ ।
ਜਿਸ ਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਭ ਜਨ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ॥੧੧॥
ਤਿਨ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਲਿਖਯਾ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ।
ਜੈਸੇ ਔਰਨ ਨੇ ਕਹਾ ਪੜਕੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ॥੧੨॥
ਏਹੋ ਹਾਸੇ ਵਾਲੜੀ ਗੱਲ ਬਨੀ ਹੈ ਆਇ।
ਸਭਨੀ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕੋ ਦਾਇ ॥੧੩॥
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਚੱਲੇ ਵਾਰੇ ਵਾਰ ।
ਨੱਕ ਨਕੇਲਾਂ ਪਾਇਕੇ ਉਠਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਤਾਰ ॥੧੪॥
ਤਾਂਤੇ ਇਨ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੋ ਭੀ ਚਾਇ ਸੁਨਾਉ।
ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਓਸਦਾ ਰਹੇ ਨ ਬਾਕੀ ਚਾਉ ॥੧੫॥
ਪਰ ਜਿਉਂ ਪੱਤ ਪਲਾਹ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਮੂਲ।
ਤਿਉਂ ਇਹ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਲਖੇ ਇੱਕੋ ਮਤ ਅਨਕੂਲ ॥੧੬॥
ਸਭਨਾਂ ਲਾਇਆ ਜੋਰ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਵੇ ਮਨਾਇ ।
ਜਿਸਤੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਹੈ ਗੁਰ ਦੀ ਸਕਤ ਦਖਾਇ॥੧੭॥
ਪਰ ਇਸ ਹਨ ਦੀ ਭੰਗ ਨੇ ਚੱਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫੇਰ।
ਪੈਰਾਣਕ ਮਤ ਪਕੜਯਾ ਗੁਰ ਮਤ ਦੀਨਾ ਗੇਰ॥੧੮॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਕਰ ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਕਹਨਾ ਚਾਇ।
ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਏਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਨਜ਼ਰੀ ਆਇ ॥੧੯॥
ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਗਯਾਨੀ ਸਿੰਘ ਗਯਾਨ।
ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਕਰਨ ਬਖਾਨ॥੨੦॥

ਯਥਾ

ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਪੈ

“ਅਸ਼ਟ ਭੂਜੀ ਜਗਮਾਤ ਦਸਮ ਗੁਰ ਜੋ ਬਿਦਤਾਈ। ਯਹ ਸੁਨ ਸੰਸਾ ਕਰਯੋ
ਮਰੀ ਫਿਰ ਐਸ ਤਦਾਈ॥ ਕਈ ਠੋਰ ਨਿਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੇ ਗੁਰ ਐਮ ਬਖਾਨੇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਬਿਸਨ ਲੈ ਆਇ ਸੁਰਨ ਸੁਰਨ ਕੋ ਹਮ ਨਹਿ ਮਾਨੇ॥ ਹਮ ਮਾਨਤ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕੋ
 ਇਕ ਈਸ ਉਪਾਸਨ ਕਹੀਯਹਿ॥ ਫਿਰ ਕੋਨ ਹੋਤ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਗੁਰਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ
 ਕਹਿ॥੨੦॥ ਯਹਿ ਪ੍ਰਸਨ ਸੁਨ ਹੋਇ ਮੋਦ ਮਨ ਕਹਿਯੋ ਫੇਰ ਕਵਿ॥ ਅਹੋ ਮਰੀਕਪਤਾਨ
 ਏਹੁ ਤੁਮ ਬੁਝੀ ਭਲ ਅਵਿ॥ ਸੁਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰ ਕਹੋ ਸਾਰ ਉਤ੍ਰ ਯਹਿ ਨੀਕੈ॥ ਜਿਹ
 ਹਿਤ ਜਿਹ ਬਿਧ ਕਰੀ ਮਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰ ਨੀਕੈ॥ ਇਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸਭਾ ਮਹਿ
 ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਤ ਯਹਿ॥ ਚਲੀ ਕਹਯੋ ਕਿਨ ਕਲੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵਿ ਅਬ ਹੋਤ
 ਨਹਿ॥੨੧॥ ਦਿਜ ਵਰ ਕੋ ਬਿਦ ਕਵੀ ਗੁਨੀ ਜਨ ਦੇਸ ਵਿਦੇਸੀ॥ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਾ
 ਸੱਧ ਤਬ ਥਿਰੇ ਵਿਸੇਸੀ॥ ਕਈ ਦੂਜਨ ਤਬ ਕਹੀ ਬਾਤ ਪੁਨ ਭਾਂਤ ਇਸੀ ਤੈ॥ ਕਲਜੁਗ
 ਮਹਿ ਨਹਿ ਹੋਤ ਦੇਵਤਾ ਬਿਦਤ ਕਿਸੀ ਤੈ॥ ਯਹ ਸੁਨ ਕਰ ਤਬ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਕਹਿਯੋ
 ਵਹੁ ਕੋਨ ਬਾਤ ਜੇ ਹੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ॥ ਜੇ ਕਰੈ ਵਿਧੀ ਯੁਤ ਨਰ ਭਲੈ ਤੋ ਬਿਦਤ ਦੇਵ ਅਬ
 ਹੂੰ ਸਹੀ॥੨੨॥ ਯਾ ਧਿਧ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨ ਸੁਨੋ ਬਿਪਨ ਪੁਨ ਜਬ ਹੀ॥ ਫੇਰ ਕਹਿਯੋ ਹਨ
 ਠਾਨ ਦੇਵ ਨਹਿ ਬਿਦਤੈ ਅਬ ਹੀ॥ ਪੁਨ ਸਤਿ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਯੋ ਬਿਦਤ ਕਰ ਹਮ
 ਬਿਖਾਰਾਵੈ॥ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ ਜਗ ਮਾਤ ਕੇਰ ਤਹਿ ਦਰਸ ਕਰਾਵੈ॥ ਇਕ ਕਾਰਨ ਕਰਯੋ
 ਉਚਾਰ ਯਹਿ ਪੁਨ ਸੁਨੋ ਦੂਸਰੇ ਐਰ ਅਬ॥ ਜਿਸ ਹੋਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਦੁਰਗਾ ਨੀਕੀ
 ਭਾਂਤ ਤਬ॥੨੩॥ ਧਰਮ ਧਰਾਵਨ ਹੋਤ ਧਰਾ ਪਰ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ॥ ਧਰਯੋ ਧਰਮ
 ਅਵਤਾਰ ਸਤਗੁਰੂ ਸਾਮ ਪੁਰੰਦਰ॥ ਆਇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲਖ ਅਨਾਦਿ ਸੁਕਤੀ ਯਹ
 ਮਾਯਾ॥ ਯਹੀ ਜਗਤ ਕੋ ਰਚਤ ਭਰਤ ਸੁੰਹਰਤ ਸਾਦਯਾ॥ ਸਿਵ ਬਿਸਨ ਅਜਾਦਿਕ ਦੇ
 ਵ ਸਭ ਸੇਵ ਜਾਂਹਿ ਪਦ ਉਚਲਹਿ॥ ਹਰਿ ਨੈਨਕੋਰ ਕੀ ਓਰ ਨਿਤ ਨਿਰਖਤ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਚਹਿ॥੨੪॥ ਜਿਤਕ ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਏ ਅੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮੀ ਧਰ ਪਰ॥ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ
 ਆਦਿ ਭਏ ਅਵਤਾਰ ਜਿਤਕ ਹਰ॥ ਭਗਤਿ ਸੁਕਤਿ ਕੀ ਕਰੀ ਸਭਨ ਮਨ ਮੋਦ ਧਾਰ
 ਕਰ॥ ਤਿਯੋ ਛੱਤ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਏ ਬਿਦਤ ਬਸੁਧਾ ਸੁਬੀਰ ਬਰ॥ ਤਿਨ ਧਰਮ ਪਾਲਨਾ ਹੇ
 ਤ ਪੁਨ ਸੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸਾਲਨਹਿਤੀ॥ ਜਿਨ ਪੰਥ ਸਹਾਇਕ ਲਖ ਸਦਾ ਜਗ ਦੰਬਾ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕਿਤੀ॥੨੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਏਥੇ ਗਯਾਨੀ ਨੇ ਕਹੇ ਕਾਰਨ ਦੋਇ ਬਖਾਨ॥

ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋ ਹਨ ਯੁਕਤ ਪ੍ਰਮਾਨ॥੨੬॥

ਭਾਵ — ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਢੰਗ ਪਰ
 ਨਿਰਨਯ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਕਾਰਨ
 ਦੱਸੇ ਹਨ॥

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇਸਾਂ ਵਿਦੇਸਾਂ ਦੇ
 ਪੰਡਤ ਅਤੇ ਗੁਣੀ ਲੋਗ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਦ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਬਾਤ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ
 ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਵਿਧੀ
 ਨਾਲ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ, ਇਸ ਪਰ ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਹਨ
 ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਿਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਛਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਸਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਸ
 ਇਸ ਜ਼ਿੱਦ ਪਰ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਪਰ
 ਪੰਡਤ ਝੁੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿੱਤ ਗਏ॥

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮ ਪਾਲਨ ਸੱਤ੍ਰ ਗਾਲਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲੀਤੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਸੋਈ ਠੀਕ ਸਰਧਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਥਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਗਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਮੀਤ।
ਕਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਰਚਕੇ ਰੀਤ॥੨੨॥
ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਮੰਨਲੈ ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਗੱਲ।
ਅਗਲੇ ਆਏ ਸਾਲ ਨੂੰ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਚੱਲ॥੨੩॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਜੇ ਤੂੰ ਲਏਂ ਵਿਚਾਰ।
ਵਾਂਗ ਹੰਸ ਦੇ ਦੁੱਧ ਬੋਂ ਪਾਣੀ ਦਏਂ ਨਿਤਾਰ॥੨੪॥

ਦਵੈਯਾ

ਗਿਆਨੀ ਦੋਇ ਹੇਤ ਹਨ ਦੱਸੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੇਰੇ। ਸਭ ਕੋਲੋਂ ਕੱਢ ਨਿਰਾਲੇ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਵਧੇਰੇ॥ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸਭ ਤੇ ਵਧਕੇ ਗਾਈ। ਜਿਸਤੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੀ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਈ॥੨੫॥ ਪੰਡਤ ਆਖਨ ਹੋਣਾ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤੱਖਾ। ਗਰਜੀ ਆਖਨ ਪ੍ਰਗਟਕਰਨੀ ਸਾ ਹਨ ਰੱਖਾ॥ ਜਿਸਤੇ ਜ਼ਿੰਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਆਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਅਪਨਾ ਬਚਨ ਕਰਾ ਸਭ ਪੂਰਾ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਰਾਇਆ॥ ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰ ਨੂੰ ਇੱਛ ਨ ਕੋਈ। ਸਾਰੀ ਕਾਰਰਵਾਈ ਜ਼ਿੰਦੇ ਜ਼ਿੰਦੀ ਹੋਈ॥ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਨਾ ਨਾਸ ਹਿੱਤ ਗੁਰ ਜੀ ਯਤਨ ਕਰਾਇਆ। ਏਸ ਕਥਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਭ ਖੂਹੇ ਵਿੱਚ ਭੁਬਾਇਆ॥੨੬॥ ਇਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨ ਕਰਨੇ ਦਾ ਸੀ ਉਦੱਮ ਸਾਰਾ। ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸੇ ਕਲਜੁਗ ਮੈਂ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਦਿਵਤਾਰਾ॥ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਵਨ ਯੱਗ ਪਰ ਖਰਚਯਾ ਬਹੁਤ ਰੁਪਈਆ। ਕਲਯੁਗ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਖਲਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਮਈਆ॥੨੭॥ ਸੱਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਹੋਇਆ ਲਾਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ। ਕਰਦ ਲਈ ਅਰ ਉਹ ਵਰ ਪਾਇਆ ਜੋਸਾ ਮੁਖਤੇ ਮੰਗਾ॥ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਕੀਤੇ ਦੂਜਾ ਵਰ ਸਾ ਪਾਇਆ। ਦੁਗਨਾ ਲਾਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਫਰਮਾਇਆ॥੨੮॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਸੋਚਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਕਦ ਦੇਵੀ ਗੁਰ ਮੰਨੀ। ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਆਕੜ ਸਾਰੀ ਪੰਡਤ ਦੀ ਸੀ ਭੰਨੀ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਨਾਲ ਗ਼ੌਰ ਦੇ ਪਯਾਰੇ। ਸਾਚਾ ਕੌਨ ਕਵੀ ਹੈ ਇਨ ਮਹਿ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਵਹੁ ਸਾਰੇ॥੨੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪੁਨ ਦੂਜੀ ਜੇ ਯੁਕਤ ਹੈ ਭਾਖੀ ਗਿਆਨੀ ਏਵ।
ਲੱਖ ਮਾਇਆ ਸਭ ਪੂਜਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੇ ਦੇਵ॥੩੦॥
ਉਨ ਸਮ ਹੀ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਪਨ ਕੀ ਰੀਤ।

ਜਾਂਤੇ ਤਿਨ ਮਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਨੀ ਕੁਛ ਬਿਪ੍ਰੀਤ।।੩੨।।
 ਯਹ ਯੁਕਤੀ ਭੀ ਸਾਧ ਨੇ ਕਹੀ ਨ ਨੀਕੇ ਸੋਚ।
 ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਮਤ ਵਿਖੇ ਭਾਸਤ ਹੈ ਅਤਿ ਪੋਚ।।੩੩।।
 ਸਰਬ ਸ਼ਕਤ ਕੇ ਮੂਲ ਜੋ ਭਾਖਯੋ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ।
 ਤਾਂਕੇ ਤਜ ਤਿਸ ਛਾਦਨੀ ਕਿਉਂ ਮਾਨੀ ਗੁਰ ਦਿਆਲ।।੩੪।।
 ਸਰਬ ਉਪਾਧਨ ਮੂਲ ਹੈ ਮਾਯਾ ਮਹਾਂ ਵਿਕਾਰ।
 ਕੰਨ ਗਿਆਨੀ ਤਾਸ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਤ ਕਾਰ।।੩੫।।
 ਪੁਰਖ ਮਾਂਹਿ ਬੰਧਨ ਜਿਤੇ ਪਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਧਾਨ।
 ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਸਭ ਵਿਗਯ ਜਨ ਕਰਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹਾਨ।।੩੬।।
 ਅਹੇ ਅਮੂਰਤ ਦੇਵਕੀ ਸ਼ਕਤ ਬਤਾਈ ਜੋਇ।
 ਅਸ਼ਟ ਭੂਜੀ ਕਾਲੀ ਮਹਾਂ ਕਹੇ ਸਿੱਧ ਕਿਮ ਹੋਇ।।੩੭।।
 ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਕਤ ਕੇ ਅਹੇ ਤਾਂਦਾਤਮ ਸਨਬੰਧ।
 ਭਿੰਨ ਲਖੇ ਜੋ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੋ ਅਨਭਵ ਤੇ ਅੰਧ।।੩੮।।
 ਸ਼ਕਤ ਨਿਰਾਸ਼੍ਰੈ ਨਾ ਰਹੇ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਕਲ ਸਿਧਾਂਤ।
 ਮੇ ਯਹ ਨਿਯਮ ਜਹਾਂਨ ਮਹਿ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਏਕਾਂਤ।।੩੯।।
 ਤਾਂਤੇ ਬਨਕੇ ਨਾਰ ਇੱਕ ਸੋ ਭੀ ਅਤਿ ਬਦ ਰੂਪ।
 ਸਨਮੁਖ ਆਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਿਆ ਇਸ ਮੈਂ ਹੈ ਉਪ।।੪੦।।
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਪਨੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ।
 ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਾ ਉਚਾਰ।।

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਜੋ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮਾਨ। ਦੇ ਕਰ ਸਿੱਧ ਕਰਤ ਅਨਮਾਨ।
 ਜੇਸੇ ਤਿਨ ਨੇ ਦੇਵ ਮਨਾਈ। ਅਰਿ ਜੀਤਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਭਾਈ।
 ਤੈਸੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੂ ਨੇ ਮਾਨੀ। ਨਿਜ ਬਲਦਾਇਕ ਜੋਤ ਭਵਾਨੀ।।
 ਸੋ ਹਮ ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਖੰਡਨ ਕੀਨਾ। ਜਬ ਬਾਵਾ ਕੇ ਉਤ੍ਰੰ ਦੀਨਾ।।
 ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ। ਤਾਂਕੇ ਕਾਮ ਨ ਆਛੇ ਜਾਨਤ।
 ਅਰ ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ ਮਾਨਨ ਹਾਰੇ। ਤਿਨਕੋ ਭੀ ਗੁਰ ਬੁਰਾ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਬਹੁਰ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿਵ ਆਦਿਕ ਦੇਵਾ। ਜੋ ਜਨਕਰਤ ਤਿਨੋਂਕੀ ਸੇਵਾ।
 ਤਿਨ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰ ਭਾਖਤ ਮੂੜਾ। ਕਾਹੇ ਕਹਤ ਉਡਾਵਹੁ ਧੂੜਾ।
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਤਿਨ ਮਾਰਗ ਮਾਹੀਂ। ਜਾਨ ਅਜੋਗ ਚਲਤ ਥੇ ਨਾਂਹੀ।
 ਜਾਂਤੇ ਕੁਛਕ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਬਾਨੀ। ਕਰਤਸੁਨੋ ਕਿਆ ਕਰਤਬਖਾਨੀ।।੪੧।।

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸਵੈਯਾ

"ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਐ ਬਿਸ਼ਨ ਜਧੇ ਤੁਹਿ ਕੋਟਕ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਧਿਆਯੋ।
 ਬ੍ਰਹਮ ਜਪਯੋਅਰ ਸੰਭ ਬਿਧਿਯੋ ਤਿਹ ਤੇ ਤੁਮਕੋ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਬਚਾਯੋ।। ਕੋਟ ਕਰੀ ਤਪਸਾ
 ਦਿਨੈ ਕੋਟਕ ਕਾਹੂੰ ਨ ਕੋਡੀ ਕੋ ਕਾਮ ਕਢਾਯੋ। ਕਾਮਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮ ਨ ਕਾਲ
 ਤੇ ਘਾਉ ਕਿਨ ਹੂੰ ਨ ਬਚਾਯੋ।।੪੧।। ਕਾਹੇ ਕੋ ਕੁਰ ਕਰੇ ਤਪਸਾ ਇਨਕੀ ਕੋਊ ਕੋਡੀ
 ਕੇ ਕਾਮ ਨ ਐਹੇ।। ਤੋਹਿ ਬਚਾਇ ਸਕੈ ਕਰੁ ਕੈਸੇ ਕੈ ਆਪਨ ਘਾਵ ਬਚਾ ਇਨ ਐ

ਹੈ। ਕੋਪ ਕਰਾਲ ਕੀ ਪਾਵਕ ਕੁੰਡ ਮੈਂ ਆਪ ਟੰਗਿਯੋ ਤਿਸ ਤੋਹਿ ਟੰਗੈਰੈ॥ ਚੇਤਰੇ ਚੇ
ਤ ਅਜੇ ਜੀਆ ਮੈਂ ਜੜ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ ਕਾਮ ਨ ਐਰੈ॥੬੯॥ ਤਾਂਹਿ ਪਛਾਨਤ ਹੈ
ਨ ਮਹਾਂ ਪਸੁ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹੂੰ ਪੁਰ ਮਾਹੀਂ । ਪੂਜਤ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰ ਕੈ ਜਿਹ ਕੈ ਪਰ
ਸੈ ਪਰਲੋਕ ਪਰਾਹੀਂ ।। ਪਾਪ ਕਰੇ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ ਜਿਹ ਪਾਪਨ ਤੈ ਅਤਿ ਪਾਪ
ਲਜਾਹੀਂ । ਪਾਇ ਪਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੈ ਜੜ ਪਾਹਨ ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਹੀਂ ।।੬੯॥

ਪੁਨ :

ਕਿਯੋ ਕਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧ ਹੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਤੇ ਬੱਧਕ ਬਾਣ ਲਘਾਯੋ। ਅਉਰ
ਕੁਲੀਨ ਉਧਾਰਤ ਜੋ ਕਿਹਤੇ ਅਪਨੋ ਕੁਲ ਨਾਸ ਕਰਾਯੋ॥ ਆਦਿ ਅਜੋਨ ਕਹਾਇ ਕਹੋ
ਕਿਹ ਦੇਵਕੀ ਕੇ ਜਨਰੰਤ੍ਰ ਆਯੋ। ਤਾਤ ਨ ਮਾਤ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੋ ਤਿਹ ਕਿਯੋ ਬਸਦੇਵਹਿ
ਬਾਪ ਕਹਾਯੋ॥੧੪॥ ਕਾਹੇ ਕੋ ਏਸ ਮਹੇਸਹਿ ਭਾਖਤ ਕਾਹੇ ਦਿਜੇਸਕੋ ਏਸ ਬਖਾਨਿਯੋ।
ਹੈਨ ਰਘੋਸ ਜਦੋਸ ਰਮਾਪਤਿ ਤੈ ਜਿਨ ਕੋ ਵਿਸ਼ੁ ਨਾਥ ਪਛਾਨਿਯੋ॥ ਏਕ ਕੋ ਛਾਡ ਅਨੇ
ਕ ਭਜੈ ਸੁਕਦੇਵ ਪਰਾਸਰ ਬਯਾਸ ਝੁਠਾਇਯੋ। ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਤਜੇ ਸਭ ਹੀ ਹਮ ਏਕ
ਹੀ ਕੋ ਬਿਧ ਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੋ॥੧੫॥ ਕੋਊ ਦਿਜੇਸ ਕੋ ਮਾਨਤ ਹੈ ਅਰ ਕੋਊ ਮਹੇਸ ਕੋ
ਏਸ ਬਤੈ ਹੈ॥ ਕੋਊ ਕਹੇ ਬਿਸਨੇ ਬਿਸਨਾਇੱਕ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਅਘਓਘ ਕਟੈ ਹੈ॥ ਬਾਰ
ਹਜਾਰ ਬਿਚਾਰ ਅਰੇ ਜੜ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਭ ਹੀ ਤਜ ਜੈਹੇ। ਤਾਹੀਂ ਕੋ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ
ਹੀਏ ਜੋਊਥਾ ਅਬ ਹੈ ਅਰ ਆਗੇ ਊਹੂੰ ਹੈ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਬਿਸਨ ਪੁਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਹਤ ਮਿਲਾਇ।
ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਸਭ ਤੁਛ ਹੈ ਪਰੇ ਨ ਇਨਕੇ ਪਾਇ॥੧੬॥

ਦਵੈਯਾ

ਭਰਮੇ ਭੂਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਲਾਏ। ਜਾਤੇ ਵਹੁ ਅਗਯਾਨ ਚੱਕਰ
ਮਹਿ ਫਿਰਤੇ ਹੈਂ ਭਟਕਾਏ॥ ਫਿਰ ਤਿਨ ਕੇ ਜੋ ਕਰਮ ਮੰਦ ਹੈਂ ਸੇ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਕਰ
ਕਰ ਹੈਂ । ਛੋਡ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਗ ਮਾਲਕ ਪੂਜਨ ਨਾਰੀ ਧਰ ਹੈਂ॥੧੭॥ ਤਾਂਤੇ
ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੂਸਰੀ ਚੰਗੀ। ਗੁਰਮਤ ਸਾਥ ਨ ਆਦਰ ਪਾਵੇ ਜਿਉ
ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਹਿ ਭੰਗੀ॥ ਭੇਖ ਪੰਥ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੰਡਨ ਕਰੇ ਘਨੇਰੇ। ਜੇ ਜੇ ਇੱਕ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਉਲਟੇ ਚਲਤੇ ਹੋਰੇ॥੧੮॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਯੁਕਤੀਆਂ ਹਨ ਗੁਰ ਮਤਤੇ ਹੀਨ।
ਜੇ ਆਗੇ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹੁ ਬਾਤ ਨਵੀਨ॥੧੯॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਰਾਂ ਨ ਅੱਗੇ ਸਿੱਧ ਕਛੁ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬਕਵਾਸ।
ਐਵੇਂ ਜਾਊਗਾ ਜਿਵੇਂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਫੂਲ ਪਲਾਸ॥੨੦॥
ਤਾਂਤੇ ਗਾਯਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਸੋ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਤੂੰ ਸੁਨ ਧਾਰ ਉਮੰਗ॥੨੧॥ ਯਥਾ :-
"ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਜਗ ਦੰਬਾ ਨੀਕੈ। ਸੋਊ ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੀ

ਅਬ ਕਹਿਰੈ ਠੀਕੈ। ਦਿਜ ਵਰ ਕੇਸਵ ਨਾਮ ਏਕ ਕਾਸ਼ੀਤ ਆਯੋ। ਸਿਵ ਬੱਕ੍ ਦਿਜ
 ਔਰਦੁਤੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਗਾਯੋ।। ਪੁਨ ਬਿਸਨ ਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਤ੍ਰਿਤੀ ਚਤੁਰਥ ਬੇਦ ਬਕਤਾ
 ਕਥੈ। ਜਿਦਓਤਾ ਕਾਲੀਦਾਸ ਪੁਨ ਅਯੋ ਦੱਖਣੀ ਚਤੁਰਥੈ।।੨੬।। ਖਿੱਤ ਬਹੁਤ ਗੁਰ
 ਖਰਚ ਚਾਰਿ ਯਹਿ ਬਿਪੁ ਖੁਲਾਏ। ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਮੈ ਨਿਪੁਨ ਸਭੀ ਬਿਧਿ ਜਗ ਬਿਦਤਾਏ
 ।। ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੇ ਸਾਤ ਕੋਸ ਪਰਿਮਾਣ ਚੜਾਈ। ਨੰਣਾ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਤੁੰਗ ਗਿਰ ਸਿਖਰ
 ਰਹਾਈ।। ਤਹਿ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਖਨਵਾਇ ਗੁਰੁ ਸਬ ਸਾਮਗਰੀ ਤਯਾਰ ਕਰ। ਸਨ ਸੱਤ੍ਰਾਂ
 ਸੈ ਚੁਰੰਜਵੈ ਚੇਤ ਮਾਸ ਗੁਰੁਦਾਰ ਵਰ।।੨੭।। ਲਗਨ ਸਗਨ ਸਭ ਸੋਧ ਹਵਨ ਗੁਰੁ
 ਲਗੇ ਕਰਨ ਤਬ। ਕਰ ਵਾਵਾਹਿ ਦਿਜ ਬਿਧੀ ਯੁਕਤਿਪੜ ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦ ਸਬ।। ਸਾਂਤੀ
 ਰੱਖਯਾ ਹੇਤ ਬਹੁਤ ਦਿਜ ਬਰਨੀ ਕਰਨੇ। ਬੈਠਾਰੇ ਗੁਰੁ ਆਪ ਔਰ ਪੁਲ ਠੌਰ ਸੁਵਰਨੇ
 ।। ਪੁਨ ਚਾਰ ਦਿਜਨ ਮਹਿ ਮੁੱਖ ਇਕ ਕੇਸੇ ਹਵਨ ਕਰਾਵਹੀ। ਇਮ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ
 ਢਾਈ ਜਾਮ ਤਕ ਸਤ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਹੀ।।੨੮।। ਸੇਵਕ ਸੱਚਵ ਸਿੱਖ ਸਭੀ ਗੁਰੁ
 ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ। ਵਸਤੁ ਹਵਨ ਕੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਢਿਗ ਲੀਤ ਪੁਚਾਵੈ।। ਖਾਨ ਪਾਨ
 ਪਹਿਰਾਨ ਔਰ ਸਭ ਬਿੱਪੁਨ ਕੇਰੇ। ਕਰੈ ਸੇਵ ਮਨ ਲਾਇ ਖਰਚ ਧਨ ਅਨਗਨ ਹੋਰੇ।।
 ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ ਧਰ ਰੈਨ ਦਿਨ ਰਹਿਤ ਤਰਾਂ ਹੀ ਮੋਦ ਧਰ। ਪੁਨ ਬਾਣੀ ਦੁਰਗਾ
 ਕੀ ਰਚੈ ਛੰਦ ਬੇਦ ਬਰ ਉਚਰ ਕਰ।।੨੯।। ਏਕ ਬਰਸ ਜਬ ਬਿਤਯੋ ਐਸਹੀ ਕ੍ਰਿਤ
 ਕਰਤ ਵਰ। ਚੇਤ ਮਾਸ ਪੁਨ ਅਯੋ ਵਹੀ ਨਵਰਾਤ੍ਰ ਜੋਤਰ। ਤਬੈ ਜਨਾਯੋ ਬਿਦਤ ਹੋਨ
 ਹਿਤ ਸਗਨ ਮਾਤ ਫਿਰ।। ਕਬੀ ਚਲੈ ਬਹੁ ਪੈਨ ਹੋਇ ਭੂਚਾਲ ਹਲੈ ਗਿਰ।। ਯਹ
 ਸਗਨ ਭਿਆਨਕ ਪੋਖ ਬਹੁ ਦਹਿਲ ਗਏ ਦਿਜ ਭਾਗ ਸਭ। ਇਕ ਕੇਸਵ ਹੋਮ
 ਕਰਾਵਹੀ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰਹਯੋ ਸੁਬੈਨ ਤਬ।।੩੦।। ਪੁਨ ਦਿਜ ਕੇਸਵ ਕਹਿਯੋ ਗੁਰੁਸੋਂ
 ਐਸ ਉਚਾਰੀ। ਮਹਿਯੋ ਛਾਗ ਸਿਤਾਬ ਲੇਹੁ ਮੰਗਵਾਇ ਅਪਾਰੀ।। ਨਿਜ ਜੇਸ ਸੁਤ ਸੀਸ
 ਦੈਨ ਹਿਤ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ। ਅਬ ਬਿਦ ਤੈਗੀ ਮਾਤ ਭੇਟ ਸਬ ਦੇਹੁ ਚੜਾਈ।। ਯਹਿ
 ਸੁਨ ਕਰ ਗੁਰ ਨਿਜ ਗ੍ਰਹਿ ਗਏ ਕਰਯੋ ਜਾਇ ਨਿਜ ਮਾਤ ਪ੍ਰਤਿ। ਇਕ ਮਮ ਸੁਤ
 ਮੁਝਕੇ ਦੇਹੁ ਬਡ ਭੇਟ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਦੈਨ ਹਿਤ।।੩੧।। ਯਹਿ ਸੁਲ ਗੁਰੁ ਕੀ ਮਾਤ ਔਰ
 ਗੁਰੁ ਘਰਨੀ ਤਬਹੀ। ਸੁਤ ਨਿਜ ਲਏ ਛੁਪਾਇ ਧਾਮ ਭੀਤਰ ਕਿਤ ਸਭਹੀ।। ਹੁਤੇ
 ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੁਵਨ ਚਾਰ ਨਹਿ ਦਯੋ ਏਕ ਤਿਮ। ਤਬ ਗੁਰੁ ਮਨ ਰਿਸਖਾਤ ਆਪ
 ਸਾਰਾਪਦਯੋਇਮ।। ਸੁਨ ਅਹੋ ਗੁਜਰੀ ਉਜਰੀ ਹਮਕੇ ਦਯੋ ਨ ਏਕ ਸੁਤ। ਫਿਰ ਚਾਰਹੁ
 ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ ਤੂੰ ਦੈਰੈਂ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਯੁਤ।।੩੨।। ਫਿਰ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਤਈਂ ਯਹੀ
 ਜਬ ਕਹਯੋ ਗੁਰੁ ਇਤ। ਸੁਨਤ ਝਟਤ ਇਕ ਸਿਖ ਉਠਯੋ ਨਿਜ ਸੀਸ ਦੇਨ ਹਿਤ।।
 ਸੰਗਤੀਆ ਤਿਹ ਲਾਮ ਵਹੀ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਯੋ ਗੁਰੁ। ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨੁਲਾਇ
 ਬੈਠਾਇ ਦਯੋ ਫੁਰ।। ਫਿਰ ਹਵਨ ਕਰਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰੁ ਸਭ ਭੇਟ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਤਯਾਰ
 ਕਰ। ਜਬ ਭਏ ਭਯੰਕਰ ਸਗਨ ਅਤਿ ਤਬ ਕੇਸਵ ਭੀ ਉਠ ਗਯੋ ਡਰ।।੩੩।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਿਤਾਯੋ ਨੁਰਾਤਾ ਨਵਮ ਜਬ ਢਾਈ ਜਾਮ ਮਹਾਨ।

ਤਬ ਲੰਕੁੜੀਏ ਬੀਰ ਨੇ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਆਨ।।੩੪।।

ਪਿਖ ਸਤ੍ਰਗੁਰੁ ਮਨ ਮੋਦਹੁਵੈ ਸਾਵਧਾਨ ਮਨ ਕੀਨ।

ਖਲਕ ਮਾਤ ਦ੍ਰਿਗ ਪਲਕ ਮੈ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੀਨ।।੩੫।।

ਛਪੈ

ਬਿਅਤ ਭਵਨ ਤੇ ਭਈ ਭਵਨ ਦਾ ਚਾਰ ਜਨਨਿ ਤਬ। ਜੁਲਤ ਤੇਜ ਤਨ ਅਤਿ
ਅਮੋਜ ਰਵਿ ਕੋਮਜੋਜਦਬ।। ਕੋਟ ਸੂਰ ਸਸਿ ਨੂਰ ਪੂਰ ਜਾਹੂਰ ਭਯੋ ਧਰ। ਇੰਦੁ ਬਦਨ
ਭੁਜ ਅਸੁ ਸ੍ਰਿਸੁ ਕਹ ਪਸੁ ਦਸੁ ਦਰ।। ਪੁਨ ਜਗਗਾਤ ਜਗਮਾਤ ਕੇ ਬਸਨ ਹਸਨ
ਦਾਮਨਿ ਦਲੈ।। ਅਤਿ ਰੂਪ ਅਨੂਪ। ਕਿਸ ਕਹੈ ਜਿਹ ਸਮਕੇ ਭਯੋ ਨ ਹੁਵੈ
ਭਲੈ।।੩੫।। ਧਰੇ ਮੁੰਡ ਅਰਿ ਕਰੇ ਗਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਮਾਲਾ। ਬਦਨ ਬਿਮਾਲ ਕਰਾਲ
ਭਾਲ ਸੁਭ ਤਿਲਕ ਉਜਾਲਾ।। ਲੋਹਨ ਲਾਲ ਰਸਾਲ ਸਜੇ ਸਮਤੁ ਸੁ ਰਮਕੇ। ਅਰਨ ਮੇ
ਘ ਕੇ ਬੀਚ ਕੋਟਿ ਜਨੁ ਬੀਜ ਦਮੋਕੈ।। ਜਨ ਭੈਰਵਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਯੁਤ ਕਿਲਕ
ਲਾਇਕਾਲੀਨਚੈ। ਅਤਿਸੈਕਰਾਲ ਛਬ ਜਾਲ ਯੁਤ ਉਤ ਭੀਮ ਭਭਕ ਕੋਹਰ ਤਚੈ।।੩੬।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਬੀਜ ਕੋਟਿ ਸਮ ਤੇਜ ਅਤਿ ਪਿਖ ਗੁਰੁ ਨੈਨ ਮਿਲਾਨ।
ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਹੂੰ ਮਾਤਕੇ ਪਗਧੈ ਬਦਨ ਠਾਨ।।੩੭।।
ਨਿਜ ਕਰ ਕੀ ਲਘੁ ਆਂਗੁਰੀ ਚੀਰ ਸ੍ਰੋਨ ਗੁਰੁ ਕਾਢ।
ਕਰਯੋ ਚੜਾਵਨ ਮਾਤ ਕੇ ਧਰ ਧੀਰਜ ਹੂੰ ਠਾਢ।।੩੮।।
ਝਟਕ ਸੀਸ ਝਟ ਸਿੱਖ ਕਾ ਮਾਤਹਿ ਸਟਕ ਝੜਾਇ।
ਮਹਿਥਾਦਿਕ ਸਭ ਭੇਟਦੈ ਪੁਨ ਉਸਤਤਿ ਇਮਗਾਇ।।੩੯।।

ਛਪੈ

ਤੁਹੀ ਚੀਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡਨ ਅਰਿ ਹਰਨੀ। ਤੁਹੀ ਜਗਤ ਕੀ ਜਨਨਿ ਪਾਲ
ਸੰਘਾਰਨ ਕਰਨੀ।।ਤੁਹੀ ਕਾਲਕੀ ਕਲਾ ਕਾਲਕਾ ਦਸੁ ਬਿਭੰਜਨ। ਸੁੰਭਨਿ ਸੁੰਭ ਸੁਮਹਿਖ
ਰਕਤ ਬਜਾਦਿਕ ਗੰਜਨ।। ਅਖ ਹੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਰ ਕਰ ਕਿਰਪਾ ਅਸ ਦੇਹੁ
ਬਰ। ਇਕ ਰਚੇ ਪੰਥ ਤੁਰਕੈ ਹਨੋ ਧਰਮ ਵਿਥਾਰੇ ਸਕਲ ਧਰ।।੪੦।।ਛੋਕੇ ਆਦਿਕ
ਉਸਤਤਿ ਬਹਨੀ ਤਬ ਗੁਰੁ ਜੋਇ। ਲਿਖੀ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ ਮਾਨਤ ਗੁਰੁ ਸਿਖ
ਸੋਇ।।੪੧।। ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਦਕ ਉਪਾਇ ਪਿਖ ਸੁਨ ਉਸਤਤਿ ਤਬ ਮਾਤਾ। ਕਹਯੋ ਪੰਥ
ਤੁਵ ਚਲੈਗੋ ਬੀਰਬਲੀ ਬਥਿਆਤ।।੪੨।। ਪਰ ਦਹਿ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗਕੇ ਪਾਛੇ ਲਹਰੈ
ਪੀਨ। ਜਿਉ ਤੁਮ ਨੈਨ ਮਿਲਾਇਕੇ ਪਾਛੇ ਬੋਲਨ ਕੀਨ।।੪੩।।ਪੁਨ ਇਕ ਲਘੁ
ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਭਈ ਲੋਪ ਜਗ ਮਾਤ। ਸਤਗੁਰ ਪੁਨ ਆਨੰਦ ਮੈ ਆਏ ਫਿਰ
ਬਖਯਾਤ।।੪੪।।ਜਥਾ ਜੋਗ ਧਨ ਬਹੁਤ ਦੇ ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਭੁਦੇਵ। ਸਤਗੁਰ ਬਿਰੇ
ਅਨੰਦਪੁਰ ਧਿਆਇ ਬਿਰਯੋਇਤਏਵ।।੪੫।।

ਇਤਿਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਨਦੋਣ ਜੰਗ ਦੇਵੀ
ਬਿਦਤਾਵਨ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੇ ਬਿਸਰਾਮਾ।।੧੫।।"

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਧਰ ਰੂਪ।
ਲਾਲਨ ਮਾਲਾ ਕੰਨ ਮਹਿ ਸੋਹਤ ਪਗ ਅਨੂਪ।।੪੬।।

ਭਾਵ — ਜਦ ਅਸੀਂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਹਲੇ
ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਡੇ ਅੱਛੇ ਤਰੀਕੇ
ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਔਹ ਜੋ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਸਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜੇ ਜਹੇ ਬੋਲ੍ਹਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਜਦ ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਿਆਨੀ
ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਰਹਤ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮਾਝਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਾਰਾ ਉਸ

ਵੇਲੇ ਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ ਹਸਤਾਵਲਦਤ ਲਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਤ ਸਭ ਸਤਮੀ।।

ਦੋਹਰਾ

ਤੂੰ ਭੀ ਇਸ ਪਰ ਆਖਲੈ ਜੇ ਹੈ ਸੰਸਾ ਕੁਝ।
ਮੇਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੱਚ ਹੈ ਲੀਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੁੱਝ।।੪੬।।
ਇਸ ਗਯਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮੂਨੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਚੁੱਪ।
ਜਿਉਂ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਆਦਮੀ ਦੇਖ ਅੰਧੇਰਾ ਘੁੱਪ।।੫੦।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਤੇਰੇ ਬੁੱਝਨ ਦੀ ਭਲਾ ਕਯਾ ਮੈਂ ਕਰਸਾਂ ਰੀਸ।
ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਪੁਣੇ ਪਰ ਚੁੱਕ ਨਵਾਵੈ ਸੀਸ।।੫੧।।
ਅੰਦਿ ਅੰਤ ਸੋਚੈ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ ਨਰੰਚ ਵਿਚਾਰ।
ਬੇਰਾਂ ਵਾਂਗੁਰ ਭੁੱਲਦਾ ਤੂੰ ਸਭ ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ।।੫੨।।

ਦਵੈਯਾ

ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਸਭਤੇ ਵਧਕੇ ਪਾਏ। ਪਹਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਵਧਕੇ ਹੱਥ ਦਿਖਾਏ।। ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਪਹਲਯਾਂ ਨੇ ਸੀ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਤਲਾਈ। ਢਾਈ ਕਿਨੇ ਦੋਇਸਨ ਦੱਸੇ ਮਿਹਨਤ ਚਾ ਕਰਵਾਈ।।੫੩।। ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਸਾਰਾ ਟੰਟਾ ਇਕੋ ਸਾਲ ਮਝਾਰੀ। ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਗਲ ਪੋਲੋਹਿਆ ਕਰੀ ਨ ਬਹੁਤ ਖੁਆਰੀ।। ਫਿਰ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਪੰਡਤ ਦੀ ਇਨ ਮੁੱਢੇ ਅਲਖ ਚੁਕਾਈ। ਸਿੰਵਬੱਕਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਤਾਇਆ ਜਿਨ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।।੫੦।। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਰਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਸੁਪਨੇ ਮੈਂ ਨਹਿ ਲੀਤਾ। ਇਸ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਫੜ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਆਗੂ ਕੀਤਾ।। ਭਲਾ ਭਯਾ ਜੇ ਸਿਵ ਬੱਕਰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਤਾਇਆ। ਭੁੱਲ ਭੁਲੇਖੇ ਔਲਾ ਬਕਰ ਨਾਂ ਲਿਖ ਜਗਤ ਦਿਖਾਇਆ।।੫੧।। ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਧਕੇ ਕਲਾਜੰਗ ਵਡ ਲਾਇਓਂ। ਆਖੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ ਅਕਲੋਤਾ ਦੁਰਗਾ ਹਿਤ ਮੰਗਵਾਇਓਂ। ਪਰ ਘਰ ਗਏ ਨ ਮੰਨੇ ਮਾਤਾ ਨਾਂ ਮਹਲਾਂ ਮਨ ਭਾਈ।। ਲਏ ਲਕੋਇ ਹੋਇ ਗੁਰ ਗੁੱਸੇ ਇਹ ਦੁਰ ਸੀਸ ਸੁਨਾਈ।।੫੨।। ਹੇ ਗੁਜਰੀ ਉਜਰੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਤੈਂ ਇੱਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੈਨੂੰ। ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖ ਜੋ ਕੈਸਾ ਮਿਲਸੀ ਤੈਨੂੰ। ਚਾਰੇ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਰ ਸੇਂ ਤੁਰਕਾਂ ਜਾਇ ਹਵਾਲੇ। ਸਭਨਾਂ ਮਾਰ ਮਰੇ ਗੀ ਤੂੰ ਭੀ ਓੜਕ ਤਿਨਕੇ ਨਾਲੇ।।੫੩।। ਜਿਸ ਸਰਾਪ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਹੋਇਆ ਚਾਰਾ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ। ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਏ ਗਏ ਨ ਹੋਕਰ ਗੀਦੀ।। ਜੇ ਇਹ ਗਲ ਸੱਤ ਹੈ ਭਾਈ ਤਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਜੋ ਕੀਆ। ਨਾਰੀਂ ਜੁਲਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਥਨਾ ਪੂਰਾ ਹੈ ਕਰ ਦੀਆ।।੫੪।। ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਦੱਸੇ ਭਲਾ ਪਯਾਰੇ। ਜੋ ਗੁਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਗੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰੇ।। ਜੇਕਰ ਤੁਰਕ ਤਰਸ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖ ਸਜਾਦੇ ਨਿੱਕੇ। ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਸਾਰੇ ਹੋਦੇ ਫਿੱਕੇ।।੫੫।। ਤਾਂਤੇ ਜੁਲਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਸੀ ਸੀ ਸਾਰਾਪ ਗੁਰੂ ਦਾ।। ਜੋਸੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਇਆਂ ਦੇ ਇਹ ਲਿਖਯਾ ਲੇਖ ਧੁਰੂਦਾ।। ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਨ ਮੰਨਿਆ ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਈ। ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਮਹਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾ ਸੀ ਦੱਸੇ ਭਾਈ।।੫੬।। ਤਾਂਤੇ

ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖਯਾ ਹੱਥ ਆਵੇ। ਜੇਕਰ ਮਾਤ ਅਸਾਡੀ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮੋਂ ਚਾਇ ਹਟਾਵੇ।। ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਧਰੀਏ। ਚੁਪ ਚੁਪਾਤੇ ਬੈਠ ਰਹੇ ਫਿਰ ਗੱਲ ਨ ਅੱਗੋਂ ਕਰੀਏ।।੫੭।। ਫਿਰ ਜੇ ਨਾਰ ਅਸਾਡੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਮੂਲ ਨ ਆਖੀ। ਕਰੀਏ ਯਾਦ ਤਸੱਲੀ ਕਾਰਨ ਏਹੇ ਗੁਰ ਦੀ ਸਾਖੀ।। ਆਖਰ ਮੁੜਕੇ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਜਦ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਆਏ। ਸੰਗਤੀਆ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਪਕੜ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਹਿਤ ਝਟਕਾਏ।।੫੮।। ਜੇਕਰ ਉਹ ਭੀ ਕਹਾ ਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਨੱਸ ਵਿਚਾਰਾ। ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਜਾਨ ਆਪਨੇ ਕਰਦਾ ਚਾਇ ਕਠਾਰਾ।। ਫਿਰ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਕੱਤਰਿਆ ਸਭ ਹੁੰਦਾ ਤੁਰਤ ਖੁਵਾਰੇ। ਮਲਦੇ ਹੱਥ ਬੈਠਕੇ ਉਥੇ ਪੰਡਤ ਲੋਗ ਵਿਚਾਰੇ।।੫੯।। ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰਖੀ ਸੰਗਤੀਏ ਵਡਭਾਗੀ। ਕੀਤੀ ਜਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਜਾਨ ਸਗਾਰਥ ਲਾਗੀ। ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਦੁਰਗਾ ਆਈ ਨਾਲ ਭੁਤਨੇ ਲੈਕੇ। ਨੱਚਨ ਲਗੇ ਪਾਇ ਘੁੰਮਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਨੂੰ ਦੇਕੇ।।੬੦।। ਗਲ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ ਹਾਥ ਸੀਸ ਸਨ ਦੇਏ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਨਮੁਖ ਝਬਦੇ ਉਠ ਖਲੋਏ।। ਦੇਖ ਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰ ਸਨ ਮੀਟੇ ਫਿਰ ਖੋਲੇ ਜੁਗ ਨੈਨਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ ਮ੍ਰਿਦ ਮਨੋਹਰ ਬੈਨਾ।।੬੧।। ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟਨ ਦਾ ਫਲ ਹੋ ਸੀ ਏਹ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਭਾਰਾ। ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਭਾਜ ਖਾ ਪਹਲੇ ਲੜਸੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰਾ।। ਇਹ ਜੋ ਗੱਲ ਗਿਆਨੀ ਦੱਸੀ ਸੇ ਕਿੱਥੋਂ ਸੁਨ ਆਏ ਪੌਣੇ ਦੇ ਸੈ ਸਾਲ ਮਗਰ ਤੇ ਕੌਨ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਆਏ।।੬੨।। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਤੇਜ ਬਤਾਵੈ। ਅਰ ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਭਾਜ ਖਾਇਕੇ ਲੜਨਾ ਪੰਥ ਸੁਨਾਵੈ। ਸੋਹਨ ਦਸੇ ਦੋਨਾਂ ਅੰਦ੍ਰ ਸੱਚਾ ਕੌਨ ਨਰਾਈਏ। ਕਿਹੜਾ ਛੱਡ ਕਹੇ ਕਿਸ ਪਿੱਛੇ ਨੱਸ ਨੱਸਕੇ ਜਾਈਏ।।੬੩।। ਫਿਰ ਇੱਕ ਸੋਚਨ ਜੋਗ ਬਾਤ ਹੈ ਸੁਣ ਨਾ ਸੁਣ ਭਾਈ। ਸੱਤ ਕੋਸ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵ ਚੜਾਈ।। ਫੇਰ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ ਐਖਾ ਉਤਰ ਕੇਤੇ ਚੜਨਾ। ਚੌਦਾਂ ਕੋਹ ਪੰਥ ਹੈ ਭਾਰਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਨ ਖੜਨਾ।।੬੪।। ਓਧਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਦੇਖੇ ਭਵਨ ਮਝਾਰੀ। ਏਧਰ ਗੁਰ ਜੀ ਛੱਡ ਇਕੱਲੇ ਆਉਨ ਧਾਮ ਮਝਾਰੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਭਾਜੜ ਪਾਈ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਜਾਕੇ। ਹੋਰ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਰਖੇ ਕਯੋਂ ਨ ਮੰਗਾਕੇ।।੬੫।। ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਮਾਰਨ ਗੱਪਾ ਜੋ ਮਨ ਅੰਦ੍ਰ ਆਉਨ। ਅਪਨਾ ਕੱਢ ਬੁਖਾਰ ਦਿਲੇ ਦਾ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾਉਨ।। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਰ ਧੱਬਾ ਲਾਇਆ ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਐਸਾ। ਚੰਦਰ ਸੂਰਜ ਤਾਈਂ ਹੁਦਾ ਰਾਹੁ ਕੇਤ ਦਾ ਜੈਸਾ।।੬੬।। ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਤੁਮਾਸਾ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ। ਸੋਈ ਨੰਗ ਧੜੰਗੀ ਕਰਕੇ ਸਨਮੁਖ ਚਾਇ ਨਚਾਵੈ।। ਨਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਆਖਨ ਨਾਲੇ ਨੱਚਨ ਵਾਲੀ। ਜਿਸਤੇ ਲਿਖਨੇ ਹਾਰੇ ਦਿੱਸਨ ਸਭ ਹੀ ਅਕਲੋਂ ਖਾਲੀ।।੬੭।। ਨੱਚਨ ਟੱਪਨ ਚੀਖਾਂ ਮਾਰਨ ਕੰਮ ਅਸੀਲਾਂ ਨਾਹੀਂ। ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਅੰਦ੍ਰ ਐਸੀ ਚਾਲ ਨ ਕਾਹੀਂ।। ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਮਨ ਦੇ ਢੰਗੇ ਗਯਾਨੀ ਨੇ ਭੀ ਲਾਏ। ਅਪਨੇ ਦੂਜੇ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਹੀਂ ਘੱਟ ਰਹਾਏ।।੬੮।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਗਯਾਨੀ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਸੱਤ ਇੱਕ ਰੰਚ।
ਇਨ ਭੀ ਹੋ ਕਰ ਮੋਹ ਵਸ ਰਚ ਦੀਨਾ ਪ੍ਰਪੰਚ।।੬੯।।
ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਧਰਮ ਧੁਜ ਕਰਤ ਨ ਐਸੇ ਕਾਜ।
ਜਿਨ ਤੇ ਤਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਪਰ ਆਵਤ ਭਾਰੀ ਲਾਜ।।੭੦।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਸਿੱਧਿਆ ਆਖਦਾ ਇਸ ਗਯਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ।
 ਜੇ ਤੇਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੱਲ।।੭੧।।
 ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਉਸਨੇ ਜੋਇ।
 ਬਡੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਹੋ ਬੂਠਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੋਇ।।੭੨।।
 ਸਤ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵਾਹ ਦੀ ਪੱਖਰ ਹੁੰਦੀ ਲੀਕ।
 ਤਾਂਤੇ ਗਯਾਨੀ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੋ ਸਭ ਠੀਕੋ ਠੀਕ।।੭੩।।
 ਐਵੇਂ ਜੱਕੜ ਲਾਇ ਤੈਂ ਬੁਨੇ ਕਿਹਾ ਸੁਨਾਇ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਕੇ ਯਤਨ ਵੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇ।।੭੪।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ।
 ਪਰ ਉਹ ਉਤਨੀ ਐਸ ਮਹਿ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ।।੭੫।।
 ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਥਨ ਗਿਆਨੀ ਕੋਰ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਪੰਡਨ ਕਰਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਚਹੀਏ ਕੁਛ ਦੇਰ।।੭੬।।
 ਸਿੱਧਿਆ ਕੋ ਸਿੱਧਿਆ ਕਹੇ ਨਹਿ ਲਾਗਤ ਹੈ ਦੋਸ।
 ਪਾਪ ਵਡੇ ਤਿਸ ਲਾਗ ਹੈ ਜੋ ਸੁਨ ਹਰੇ ਖਮੋਸ।।੭੭।।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਰ ਦੋਖ ਜੋ ਲਾਵਤ ਕਰ ਔਗਯਾਨ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਪੰਡਨ ਕਰਨ ਮਹਿ ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਸ਼ਰਮਾਨ।।੭੮।।

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਇਹ ਚਾਰੇ ਕਵੀ ਵਿਚਾਰੇ। ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਕਹਾਰੇ।।
 ਸਾਰੇ ਵਧ ਵਧ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਉਨ। ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਵਾਉਨ।
 ਅਰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਸਭ ਬਾਤ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ ਜਗ ਮਾਤ।
 ਅਰ ਤਿਸਨੇ ਸੀ ਯਹ ਵਰ ਦੀਆ। ਜੋ ਹੋ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀਆ।।
 ਏਸ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੌੜੇ। ਲਾਏ ਜਿਤਨੇ ਬਣੇ ਗਧੌੜੇ।
 ਪਰ ਹਾਸੇ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਤ। ਹਰ ਇਕ ਰਸਤਾ ਨਵਾਂ ਬਾਤ।
 ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨ ਮਿਲਦਾ ਕੋਈ। ਅੱਡੇ ਪਾਟੀ ਕਰਦੇ ਜੋਈ।
 ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਤ ਨ ਆਸਾ। ਕਿਸਦੇ ਉਪਰ ਹੈ ਭਰਵਾਸਾ।
 ਸੋ ਮੈਂ ਏਥੇ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਇ। ਆਪੇ ਪਤਾ ਤੋਹ ਲਗ ਜਾਇ।
 ਇਸ ਪਰਕਰ ਤੂੰ ਆਪ ਵਿਚਾਰ। ਸਭਨਾਂ ਦਿਹ ਕੇਹੜਾ ਸਚਿਆਰਾ।।੭੯।।

ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗਯਾਨੀ
 ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ
 ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਸਕਾਰ ਖੇਡਕੇ ਆਏ ਤਦ ਸੰਕਲਪ

ਆਯਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਨ ਥੋਂ, ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਮਿਸਰ ਤੇ ਭੀਮ ਦਾ ਬਲ ਸੁਨਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਣੀ ਲੋਗ ਬੈਠੇ ਸੇ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਤ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਆਖਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਹਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਜਿੰਦ ਪਰ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੇਵੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਦਮ ਉਸ ਜਿਦ ਪਰ ਕੀਤਾ।

ਦੂਸਰਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੇਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੱਸੀ, ਅਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੇਸੇਦਾਸ ਥੋਂ, ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਲੀਦਾਸ ਗੁਜਰਾਤੀ ਤੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬਿਸਨਪਾਲ ਅਰ ਸ਼ਿਵ ਬੱਕਰ ਨਾਮੋਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਅਰ ਕੇਸੇਦਾਸ ਨੂੰ ਰੱਖਕੇ ਦੱਤਾਨੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਭਾਈ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਢਾਈ ਸਾਲ ਹਵਨ ਕਰਨ ਤਕ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਅਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਪਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੱਸੇ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਸੁਪਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਆਖਕੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ੧੭੫੪ ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਤੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ੧੭੫੫ ਅਰਥਾਤ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਭ ਕਿੱਸਾ ਪਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਜੇ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰਾਤ ਪਰ ਬਲੀ ਮਿੱਥ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੋਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਹਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਆਖਿਆ ਜੇ ਇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਕਰੇ ਅਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਤਨੇ ਸਿੱਖ ਚਾਰੇ ਲੇਲੇਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਾਦੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਸਿੱਖ ਬਲੀ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਆਪਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਦ ਨਾਲ ਘਾਉ ਲਗਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਗਤੀਏ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਕੇ ਆਪਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਭੀ ਕਰਦਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਪੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੀਹੀ ਅੰਗਲੀ ਤੇ ਰੁਧਰ ਦੀ ਬੂੰਦਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਨਿਕੇ ਜੇਹੀ ਕਰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ।

ਛੇਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਉਸਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਆਖਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕੱਛ ਦੇਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਤੂ ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ

ਦੇਵੀ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਰ ਫਿਰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦੇਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸੱਤਵਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪ ਅਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਰ ਅਰ ਸੱਪ, ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਠ ਸਸਤ੍ਰੂ ਅਤੇ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਨੌਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਤੇਜ ਵਧੇਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਸਦਾ ਫਲ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਦਾ ਪੰਥ ਪਹਲੇ ਭੱਜਕੇ ਫਿਰ ਲੜੇਗਾ।

ਦਸਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਚਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਛੰਦ ਸੁਨਨੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ ਅਰ ਛੱਕੇ ਸੁਨਾਏ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਛੱਕੇ ਸੁਨਾਉਣ ਲਗ ਗਏ।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਚਾਰਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਜੋ ਅਰ ਤਿਸ ਮਾਹਿੰ ਵਿਰੋਧ।

ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਹੈ ਪਿਆ ਕਰ ਲੈ ਬਹਿਕੇ ਸੋਧ।।੮੦।।

ਕੋਈ ਕੁਝ ਹੈ ਆਖਦਾ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕੁੱਝ।

ਹੁਣ ਇਨ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੱਚਾ ਕੇਹੜਾ ਬੁੱਝ।।੮੧।।

ਸਾਰੇ ਸੱਚੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਨ ਮਹਿ ਕੋ ਇੱਕ।

ਮੇਂ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਆਖ ਹੁਣ ਪਵੇ ਨ ਜਿਸ ਮਹਿ ਫਿੱਕ।।੮੨।।

ਭਾਵ— ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੰਗ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਣਗੁਣੀਆਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਕੌਨ ਹੈ ਅਰ ਉਸਦੇ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਪਰ ਕਿਆ ਸਬੂਤ ਹੈ।।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਗੁਣਗੁਣ ਦੀ ਗੁਣਗੁਣੀ ਆਖਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲਨੇ ਤੇ ਮੁਕਦਮਾ ਬੁਠਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਸਾਬਤ ਹੋਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਧਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।।

ਦੁਹਰਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਤੋਂ ਜੋ ਦੱਸਯਾ ਪਰਸਪਰ ਵਡਾ ਵਿਰੋਧ ਬਖਾਨ।
 ਅਰ ਸਭ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਦੋਖ ਮਹਾਨ॥੮੩॥
 ਸੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀਅਨ ਦੀ ਚਾਲ।
 ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਖ ਹੈ ਰਲੇ ਨ ਆਪਸ ਨਾਲ॥੮੪॥

ਚੌਪਈ

ਭਾਵੇਂ ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ। ਸਭ ਨੇ ਢੰਗ ਆਪਨਾ ਗੁੰਦਾ।
 ਕੋਈ ਆਖੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਦੂਜਾ ਦੱਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ।
 ਜਿਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨ ਲਗਦਾ। ਕਿਹੜਾ ਉਲਟ ਚੌਹਮਹਿੰਵਗਦਾ।
 ਪਰ ਜੋ ਏਹੁ ਵਿਰੋਧ ਬਤਾਇਆ। ਸੇ ਸਭ ਕਥਨੀ ਅੰਦਰ ਆਯਾ।
 ਜੋ ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਦਿਸਦਾ ਹੋਰ। ਅਰ ਤੇਂ ਖੰਡਿਆ ਲਾਕੇ ਜੋਰ।
 ਪਰ ਜੋ ਤਾਤਪਰਯ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਸੇ ਹੈ ਇੱਕ ਨ ਦੂਜਾ ਟੇਰਾ।
 ਓੜਕ ਸਭ ਨੇ ਯਹੀ ਬਤਾਈ। ਗੁਰ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਹੈ ਪਰਗਟਾਈ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਕਿਨੇ ਨ ਦੱਸਿਆ ਹੋਰ। ਬਿੱਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਤਾਇਆ ਚੋਰ।
 ਤਾਂਤੇ ਤਾਤਪਰਯ ਸਭ ਕੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਵਿਰੁੱਧ ਏਕ ਹੀ ਹੋਰਾ।
 ਜਿਉਂ ਜਲਨਦੀ ਵਰੇ ਪੁਵਾਹ। ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਮਾਰਗ ਜਾਹ।
 ਪਰ ਸਭ ਮਿਲ ਹੈ ਸਾਗਰ ਜਾਇ। ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੈ ਥਾਇ।
 ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਵਿਰੋਧ ਤਿਸ ਕੇਰਾ। ਦੂਰ ਹੋਤ ਲੋਗਨ ਨੈਹੋਰਾ।
 ਤੈਸੇ ਹੀ ਯਹ ਕਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ। ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਕਥਨ ਪ੍ਰਮਾਨ॥
 ਕਰਤ ਏਕਸੇ ਦੂਸਰ ਭਿੰਨ। ਪ੍ਰਗਟ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਕਰ ਚਿੰਨ।
 ਜਿਸਤੇ ਭੁਲ ਜਾਤ ਨਰ ਸਾਰੇ। ਦੇਖ ਵਿਰੋਧ ਪਰਸਪਰ ਭਾਰੇ।
 ਪਰ ਜਬ ਲੰਬੀ ਦਿਸਟ ਨਿਹਾਰੇ। ਤਬ ਵਿਰੋਧ ਕੇ ਮੂਲ ਉਖਾਰੇ।
 ਜਾਂਤੇ ਸਭ ਨੇ ਯਹੀ ਸੁਨਾਈ। ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਜਗਦੰਬਾ ਮਾਈ।
 ਇਸ ਕਾ ਖੰਡਨ ਕਿਨੇ ਨ ਕੀਨਾ। ਸਭ ਨੇ ਮੰਡਨ ਪਰਬਲਦੀਨਾ।
 ਤਾਂਤੇ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਮਾਂਗੀਂ। ਰੰਚਕ ਕਛੂ ਵਿਰੋਧ ਸੁਨਾਹੀਂ॥
 ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਹੀ ਸਾਰੀ ਗਾਥਾ। ਗਈ ਬਯਰਥ ਪਟਕ ਕਰ ਮਾਥਾ॥
 ਇਤਨੇ ਦੋਖ ਦਖਾਏ ਭਾਰੇ। ਅਰ ਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਪਾਰੇ॥

ਅੰਤ ਵਿਖੇ ਕਛੂ ਕਾਮ ਨਾ ਆਏ। ਜਬ ਸਭ ਕਵੀ ਏਕ ਮਤ ਪਾਏ॥੮੫॥

ਭਾਵ — ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਅਰ ਇਸਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਖਯਾ ਵਾਦੀ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਅੰਤਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇੱਕ ਦੇਖਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਮੰਨਕੇ ਭੀ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਭ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਖੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਭੀ ਕਬਲੀ ਤੁਧ ਦੀ ਅਹੇ ਤੁੱਛ ਸਮ ਤੁਲ।
 ਯੁਕਤ ਧੰਨ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਰਹੇ ਨ ਠਾਢੀ ਮੁਲ।।੮੬।।
 ਹੋਰ ਗੁਵਾਹੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਹੀਂ ਲੋੜ।
 ਚੰਧੇ ਗਯਾਨੀ ਕਵੀ ਦਾ ਸੁਨ ਲੈ ਸਭ ਨਹੇੜ।।੮੭।।
 ਆਪਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕਥਨ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਦੇਵੀ ਸਿੱਧ।
 ਚਿਹੇ ਦੁਜੀ ਵੇਰ ਹੈ ਦਸਦਾ ਕਰਮ ਨਖਿੱਧ।।੮੮।।

ਭਾਵ — ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧਯਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਯੁਕਤੀ ਉਕਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੱਧ ਜੀ ਦਾ ਨਵੇਂ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਏਸੇ ਪਰਮੰਗ ਪਰ ਜੋ ਲੇਖ ਹੈ ਸੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਪਹਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸਾ ਮੈਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸਾ।।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਤਦ ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਪਹਿਲੇ ਖਿਆਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸੋ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਸੀ।।

ਉਸਦਾ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਮੰਗ ਏਥੇ ਲਿਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ : ਨਵਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

“ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਵਿੱਚ ਸਭਾ। ਬੁਝਯੋ ਪੰਡਤ ਤੈ ਇਸ ਵਥਾ।। ਭੀਮ, ਕਰਨ, ਅਰਜਨ ਲੋ ਜੋਧੇ। ਲਿਖੇ ਅਤਯੰਤ ਬਲੀ ਹਮ ਸੋਧੇ।। ਬਸਨ ਪਤਾਲ ਗਗਨ ਪਰ ਜਾਨਾ। ਮਨ ਭਾਵਨ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਖਲਾਨਾ।। ਬੱਬਨ ਬਾਹਨ ਨ੍ਰਿਪਸੁ ਧੰਨਾ। ਜਿਨਕਾ ਬਲ ਸਮ ਈਸ ਵਰੰਨਾ।। ਇਤਯਾਦਿਕ ਗਾ ਜੋ ਐਰੈਂ। ਵਰਣੀ ਵੀਚ ਗ੍ਰੰਥਨ ਗੋਰੈਂ।। ਰੋਚਕ ਹੈ ਕਿ ਜਥਾਰਥ ਭਾਖੀ। ਕੈ ਉਪਮਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਰਾਖੀ।। ਇਸਕਾ ਉਤ੍ਰ ਦੀਜੈ ਮੱਧਾ। ਸੁਨ ਦਿਖ ਜਾਲ ਲੋਭ ਹਿਤ ਚੱਚਾ।। ਧਨ ਲੈਵੇ ਹਿਤ ਬਯੋਤ ਬਨਾਈ। ਵਰਗਲਾਨ ਸਿਖਨ ਕੇ ਤਾਈ। ਬੋਲਿਯੋ ਅਰਜਨ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਭਏ ਬਲੀ ਪਰਤਾਪੀ ਭਾਰੇ। ਜਗਯ ਹੋਮ ਸੋ ਕਰਤ ਰਹਾਏ। ਜਾਤੈ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵਤਾ ਪਾਏ। ਤਿਨ ਤੈ ਲੈ ਬਰ ਦੇਏ ਬਲੀ। ਬਾਛਿਤ ਕਰਤ ਰਹੇ ਬਿਧ ਭਲੀ।। ਸਿਖਨ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨੋ ਦਿਜ ਰਾਈ। ਹਮ ਤੈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਵੈ ਸਾਈ। ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਦੇਵ। ਲੈ ਬਰ ਮੱਤ੍ਰੁ ਹਰੈ ਸਬ ਏਵ। ਸੁਨਿ ਪੰਡਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਯੋ ਭਾਰੀ। ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਮੈਂ ਏਹੁ ਵਿਚਾਰੀ।। ਅਬ ਮਮ ਜਾਲ ਬੀਚ ਸਿੱਖ ਆਏ। ਲੈਹੋ ਬਾਛਿਤ ਧਨ ਅਧਕਾਏ।। ਇਹ ਮਥਕੇ ਦਿਜ ਬੋਲਯੋ ਏਵ। ਜਦਪਿ ਕਲ ਮੈਂ ਬਿੰਦਤ ਨ ਦੇਵ।। ਤੈ ਭੀ ਜੇ ਦੋਲਤ ਕੇਉ ਲਾਵੈ। ਅਨੁਸਾਨ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾਵੈ।। ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵਤਾ ਫਿਰ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈ। ਬਾਛਤ ਬਰ ਕਰ ਤਾਕੇ ਦੇਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਬਤ ਜਗਯ ਭਵੈ ਹੈ। ਤਿਸ ਮੈਂ ਦਿਜ ਵਰ ਪਰਥੇ ਜੈਹੈਂ।। ਬੇਦੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਧਰਮੀ ਸੂਹੇ। ਜੋ ਨਿਕਾਸੈ ਗੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰੇ।। ਉਨਤੇ ਜਗਯ ਹੋਮ ਕਰਵੈਹੈਂ। ਵਰਣੀ ਹੋਮ ਖਰਸ ਇੱਕ ਬੈਹੈਂ।। ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਗੀ ਤਬੈ। ਬਰਦੈ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ ਸਬੈ।। ਨਿਜ ਮਤਲਬ ਕੇ ਬਚਨ ਅਪਾਰੇ। ਭਾਧੇ ਦਿਜ ਐਸੇ ਪਰਕਾਰੇ। ਜੋ ਸੁਨ ਸਿੱਖ ਮਾਨਗੇ ਸਾਰੇ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਭਾਰੇ।। ਸਿੱਖਨ ਬਾਤ ਸਰਬ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਭਾਖੀ ਜਬ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਖਾਸ। ਹੇ ਦਿਜਵਰ ਜੋ ਤੂੰ ਫੁਰਮੈਹੈਂ। ਕਲਿਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਵ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈਂ।। ਬੇ

ਜੁਗਤੀ ਇਹੁ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ॥ ਸਾਨਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਿਆਰੇ॥ ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਜੁੱਗਨ
ਮੈਂ ਦੇਵ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਰਹੇ ਹੈਂ ਦੇਵ॥ ਤੋ ਅਬ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜੈਹੋਂ ਬਰ ਸਰਾਪ ਹਮ
ਕਿਛੁ ਨ ਚੈਹੈ॥ ਕਿਉਂ ਕੇ ਹਮ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬਾਲਕ। ਹੈਂ ਜੋ ਸੁਰ ਨਰ ਸਬ ਕਾ
ਮਾਲਕ। ਕੋਟਨ ਕੋਟ ਬੁਮੰਡੈ ਪਾਲਕ। ਸਰਬ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਕਾ ਚਾਲਕ। ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ
ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ। ਉਸਕਾ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੱਥ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਅਰਥੈਂ॥ ਜੋ
ਤਿਸ ਹਿਤ ਤਿਨ ਸਾਧਨ ਸਾਧੈਂ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਕੇ ਦੀਨਨ ਨਿਆਈ। ਖੜੇ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭ
ਕੇ ਦਰ ਜਾਈ॥ ਜੈਸੇ ਔਰ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭਕੇ ਹੈਂ॥ ਤੈਸੇ ਜੀਵ ਦੇਵ ਭੀ ਵੈਹੈਂ॥ ਫਿਰ
ਹਮ ਉਨਕੇ ਕਾਰੇ ਪਿਆਵੈਂ॥ ਜੱਗਯ ਹੋਮ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕਰਾਵੈਂ॥ ਇਹ ਤੋ ਧਰਮ ਹਮਾਰਾ
ਸਾਰ। ਕਰਤ ਰਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਨਿ ਅਵਤਾਰ॥ ਸੋ ਤੋ ਹਮ ਭੀ ਕਰਨਾ ਚੈਹੈਂ॥ ਜਿਸ ਤੋ ਸਭ
ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਸੁਖ ਪੈਹੈ॥ ਇਕ ਤੋ ਅਬ ਦੁਰਭਿਖ ਅਤਿ ਭਾਰੀ। ਹੈ ਪੜ ਰਹਿਯੋ ਨ ਬਰਸਤ
ਵਾਰੀ॥ ਦੂਸਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ ਮਝਾਰੇ। ਮਹਾਂ ਮਰੀ ਪੜ ਰਹੀ ਅਪਾਰੇ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜੋ
ਨਰ ਨਾਰੀ ਆਰਜ। ਹੋਇ ਰਹੇ ਨਿਜ ਧਰਮੋ ਖਾਰਜ॥ ਪਾਪ ਕੁਕਰਸਨ ਮੈਂ ਸਬ ਲਾਗੇ
॥ ਇਸੀ ਹੋਤ ਬਲ ਰਹੇ ਅਭਾਗੇ। ਜਗਯ ਹਮਨ ਲੈ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਜੈ ਹੈਂ॥ ਰਾਕਮ ਤੁਰਕ
ਕਰਨ ਨਾ ਦੈਹੈਂ॥ ਹਮ ਜਬ ਹਮਨ ਜਗਯ ਕਰ ਵੈਹੈਂ॥ ਖੁਸਿਹੁ ਘਨ ਜਲ ਬਹੁ
ਵਰਸੈਹੈ॥ ਦੁਰਭਿਖੁ ਨਸੈ ਅੰਨਯ ਬਹੁ ਥੈਹੈ॥ ਧਰਨੀ ਰਸ ਸਬ ਬਿਧ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈਂ॥ ਪਵਨ
ਹਵਨ ਤੈ ਸੁੱਧ ਭਵੈਹੈਂ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ ਸਬ ਦੂਰ ਨਸਹੈਂ॥ ਬੁਧਿ ਸੁਧ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਥੈਹੈਂ
॥ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਭ ਕਰਨੇ ਲਗ ਜੈਹੈਂ॥ ਨਸੈ ਅਬਿਦਯਾ ਬਿਦਯਾ ਐਹੈਂ॥ ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ
ਦਿੜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ॥ ਵਰਣਾ ਆਸੁਮੀ ਜਨ ਹੈ ਜੇਤੇ। ਕਾਇਰਤਾ ਕਰ ਪੂਰਨ ਤੇਤੇ॥ ਭੇ
ਡ ਬਕਰੀਆਂ ਸਮ ਹੋਰ ਹੈ। ਬਾਛਿਤ ਕਾਮ ਤੁਰਕ ਤਬ ਲਹੈ॥ ਇਨੈਂ ਹਵਨ ਕੀ ਪਵਨ
ਲਗੈ ਜਬ। ਸ਼ੇਰ ਬਘਯਾੜ ਨਸੈ ਹੁੰਹੈਂ ਤਬ॥ ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ ਉਰ ਮੈਂ ਜਗ ਹੈ। ਧਰਮ
ਪ੍ਰਗਤਨ ਕਰਨੇ ਲਗ ਹੈ॥ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇਹ ਅਹੋਗ ਕਰਾਤੀ। ਬਿਜੈ ਗਿਆਨ ਸੰਤਤ ਸੁਖ
ਦਾਤੀ॥ ਨਿਰਭੈਤਾ ਜਸ ਗੁਣ ਦੈਵੀ ਸਬ। ਹੋਹਿ ਪਰਾਪਤ ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਤਬ॥ ਬਾਲਕ
ਭਾਗਵਾਨ ਪ੍ਰਗਟੈਹੈਂ॥ ਰੋਗ ਸੀਤਲਾ ਆਦਿ ਨਸੈਹੈਂ॥ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸਬ ਅਸੁਰੀ
ਸੰਪਤ। ਜਗਯ ਹੋਮ ਕੋ ਪਿਖਕੈ ਕੰਪਤ॥ ਉਤਮ ਗੁਣ ਸਤ ਆਦਿਕ ਜੈਹੈਂ॥ ਬਾਵਨ
ਕਹੇ ਬੇਦ ਰਿਗ ਮੈਹੈਂ॥ ਸੋ ਅਵੱਸ ਜਗ ਮੈਂ ਬਰਤੈ ਹੈ। ਜਗਯ ਹਵਨ ਬਿਧਿਵਤ ਜਬ
ਥੈਹੈਂ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੁਨ ਦਿਜ ਵਰ ਖੁਸੀ ਹੁਇ ਕਹਯੋ ਆਪ ਅਵਤਾਰ।

ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟੈ ਜਗਤ ਮੈਂ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਸੰਸਾਰ॥੩॥

ਚੌਪਈ

ਆਪ ਹਵਨ ਕੇ ਨਫੇ ਜੋ ਗਾਏ। ਹੋਹਿ ਅਵੱਸ ਮੇਵਸਬ ਭਾਏ॥

ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਜਗਤ ਪਰ ਭਾਰੀ। ਹੋਇ ਆਪ ਕਾ ਜਸ ਸੁਖਕਾਰੀ॥

ਅਨੁਸਠਾਨ ਜਬ ਪੂਰਨ ਥੈਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਭੀ ਅਵੱਸ ਪਰਗਟੈ ਹੈ॥

ਬਾਛਤ ਬਤ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦੈਹੈ। ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰੈਹੈ॥

ਔਰ ਪਿੰਡੁ ਦੇਵਤਾ ਸਾਰੇ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਸੀਸ ਉਚਾਰੇ॥

ਦੁਰਭਿਖ ਮਹਾਮਰੀ ਲੈ ਕਸ਼ਟ। ਨਸਟ ਹੋਹਿ ਸੁਖ ਭਵੈਂ ਸਮਸ਼ਟ॥

ਜਗਯ ਹਵਨ ਕੇ ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ। ਗਾਵਤ ਜੋ ਸੁਰਤਿ ਦਿਜਵਰ ਸੰਤ॥

ਫੈਲੇਗੇ ਸਭ ਜਗ ਪਰ ਗਾਵੈ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹਿੰਦ ਕਾ ਖਾਵੈ।
 ਬਡ ਉਪਕਾਰ ਆਖ ਕਾ ਬੈਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਬਿਨੈ ਔਰ ਹਮ ਕੈਹੈ।
 ਐਸੇ ਕਾਰਜ ਅਤਿ ਉਤਮ ਹਿਤ। ਚਹੀਏ ਦਿਜਵਰ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿਤ
 ਧਰਮੀ ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਗਾਯਾਤਾ। ਸੋ ਕਰਹੈ ਇਹ ਕਾਜ ਬਖਯਾਤਾ।
 ਦਿਜਕੀ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਕੈ ਸਤਗੁਰ। ਬਿਪ੍ਰਨਕੇ ਪ੍ਰਥਨਕੀ ਠਟ ਉਰ।
 ਬੋਲ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜਯੋ ਤਾਈਂ। ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੀਨੋ ਹੁਕਮ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਕਰੋ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਭਾਗੀ। ਜਗਯ ਹੋਮ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸਾਰੀ।
 ਮਾਨ ਬਚਨ ਉਨ ਗੁਰੁ ਕਾ ਤਬਹੀ। ਜਗਯਸਮਾਨ ਤ ਯਾਰ ਕਿ ਯਸ ਬਹੀ।
 ਲਾਡੁ ਕਰੇ ਕਚੋਰੀ ਖਸਤਾ। ਔਰ ਛਕਨ ਕੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਵਸਤਾ।
 ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਤਿਵੰਜੇ ਸਾਲ। ਖਬਰ ਦੇਸ ਮੈਂ ਭਈ ਬਿਸਾਲ।
 ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੇਸ ਬਦੇਸੀ ਆਏ। ਸਤ ਗੁਰ ਬਾੜੇ ਦੇ ਬਨਵਾਏ।
 ਇਕ ਦਿਸ ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਸਮਾਂਸ। ਦੂਸਿਰ ਦਿਸਾ ਭਯੋ ਬਿਨ ਮਾਸ।
 ਬਿਪ੍ਰਨ ਕੇ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ। ਭੋਜਨ ਛਕੋ ਬਿਪ੍ਰ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਮੁਹਿਰ ਦੱਖਣਾ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ। ਪਾਵੈਗੇ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਵਿਚਾਰੀ।
 ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਸ ਬਿਨ ਖੈਹੈ। ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਦਖਣਾਂ ਪੈਹੈ।
 ਚੋਜੀ ਹਚਯੋ ਗੁਰੁ ਇਹੁ ਚੋਜ। ਬਿਪਰ ਛਕੈਂ ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ ਰੋਜ।
 ਕਿੰਚਤ ਹੀ ਨਿਰਮਾਂਸ ਰਹਾਏ। ਬਾਕੀ ਸਬ ਸਮਾਂਸ ਦਿਜ ਬਾਏ।
 ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਦੈ ਉਨੇਂ ਰੁਪੱਯੋ। ਹਾਂਕ ਦਏ ਸੋ ਬੈਲਨ ਭੱਯੋ।
 ਜੋ ਧਰਮੀ ਨਿਰਮਾਂਸ ਰਹਾਏ। ਸੋ ਸਾਦਰ ਗੁਰ ਰਖੇ ਟਿਕਾਏ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਦਖਣਾਂ ਮੁਹਿਰੈ ਦੀਨੀ। ਬਰਣੀ ਹਵਨ ਜੋਗ ਲਏ ਚੀਨੀ।
 ਉਨਮੈਂ ਕੇਸਵ ਥਾਂ ਬਖਿਯਾਤਾ। ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਗਿਆਤਾ।
 ਹਵਨ ਹੇਤ ਉਨ ਜਿਤਕ ਸਮੱਗ੍ਰੀ। ਲਿਖਵਾਈ ਸੋ ਆਈ ਅੱਗ੍ਰੀ।
 ਚੰਦਨ ਕੁੰਕਮ ਲੋਗ ਸੁਪਾਰੀ। ਜਵ ਤਿਲ ਦਾਖ ਨਰੇਲ ਅਪਾਰੀ।
 ਸਹਿਤ ਕਪੂਰ ਖੰਡ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ। ਕੀਨੀ ਜਮਾਂ ਵਸਤ ਸੁਖ ਸਾਧਕ।
 ਸਾਹਿਬ ਸਸਿ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਗੁਰਬਖ ਸਾਦੀ ਪਰੰਦ ਆਦਿਕ ਬਹੁਸਖਸ।
 ਕੀਨੋ ਤਈ ਨਾਤ ਬਚ ਕਹੇ। ਸਰਬ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ ॥੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤਟ ਸਤਲੁਜੈ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਗ ਮਝਾਰ।
 ਹਵਨ ਹੋਨ ਲਾਗਯ ਤਹਾਂ ਪਿਖ ਅਸਬਾਨ ਉਦਾਰ॥੫॥

ਦਵੈਯਾ ਛੰਦ

ਸੱਤ੍ਰਾਸਏ ਚੁਰੰਜਾ ਚੇਤ੍ਰ ਨਵਰਾਤੇ ਕੇ ਮਾਹੀਂ। ਲਗਨ ਮਹੂਰਤ ਸੋਧ ਭਲੇ ਸਬ ਹਵਨ
 ਅਰੰਭਯੋ ਵਾਹੀਂ॥ ਕੇਸਵ ਹਵਨ ਕਰਾਵਨ ਬੈਨੋ ਗੁਰੂ ਅਹੂਤੀ ਦੇਤੇ। ਬਰਨੀ ਕਰਨੀ
 ਐਰੇ ਬਿਪ੍ਰਨ ਠਾਨੀ ਸ਼ਾਤੀ ਹੇਤੇ॥ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਯੁਤ ਪਰਨਾਰੇ ਸਮ ਧਾਰਾ ਘ੍ਰਿਤ ਪਵੇਹੈ।
 ਚਾਰ ਮਾਸ ਤਹਿ ਹਵਨ ਭਯੋ ਜਬ ਬਰਖਾਂ ਲਗੀ ਅਤੇ ਹੈ। ਫਿਰ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿਲੇ
 ਪਰ ਅਸਥਲ ਪੇਖ ਸੁਹਾਵਨ। ਜਾਇ ਹਵਨ ਕਰਨੇ ਗੁਰ ਲਾਗੇ ਦਿਜ ਵਰ ਬੈਨ
 ਕਰਾਵਨ॥ ਦੇਸ ਬਦੇਸ ਬਾਤ ਇਹੁ ਚਾਲੀ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ॥ ਸਿੱਖ ਆਸਿੱਖ
 ਹੋਇ ਪੁਸ਼ ਕੈਹੈਂ ਅਬ ਗੁਰ ਤੁਰਕੈ ਘਾਵਨ। ਨ੍ਰਿਪ ਪਹਾੜੀ ਪਰ ਕਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਪਨ

ਵਕੀਲ ਪਠਾਵਨ।। ਹਵਨ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਮੰਗਤ ਗੁਰ ਕੀ ਲਾਗੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਚਾਵਨ। ਸਾਲ
 ਬਿਤਯੋ ਇੱਕ ਯੋਗੀ ਜਬ ਤਬ ਦਿਜਵਰ ਗੁਰੈ ਪੁਛੀਓ। ਦੁਰਗਾ ਥਾਰੀ ਕਬ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ ਕੇ
 ਸਵ ਉਤਰ ਦੀਓ।। ਕਿਸੇ ਕੁਲੀਨ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਰ ਕੀ ਬਲੀ ਦੇਹ ਅਬ ਲਿਆਏ। ਹੋਵੇ
 ਗੀ ਤਬ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵੀ ਬਰ ਲੀਜੋ ਮਨ ਭਾਏ। ਹਸ ਕਰ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਪੰਡਤ ਜੀ ਜੈਸਾ
 ਨਰ ਤੂੰ ਕੈਰੈ। ਸੋ ਤੁਮ ਸਮ ਕੁਲੀਨ ਉਤਮ ਜਨ ਕਹੋ ਕੌਨ ਜਗ ਮੈਂ ਹੈਂ।। ਅਬ
 ਹਮ ਬਲੀ ਤੁਮਾਰੀ ਦੈਰੈਂ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ ਮਾਈ। ਪਹਿਲੇ ਤਿਸਤੈ ਤੁਮੈ ਜਿਵਾਕੇ ਫਿਰ ਬਰ
 ਮਾਂਗੇ ਭਾਈ। ਸੁਨ ਪੰਡਤ ਜੀ ਸਾਚ ਮਾਨਕੈ ਦਹਿਲ ਸੁਨਾਯੋ ਐਸੇ। ਮੈਂ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇ
 ਨ੍ਹਾਇ ਆਇ ਤੋ ਹਵਨ ਕਰੋ ਤੁਮ ਬੈਸੇ। ਠਾਨ ਬਹਾਨਾ ਜਬ ਵਹਿ ਖਿਸਕਯੋ ਔਰ ਗਏ
 ਦ੍ਰਿਜ ਡਰਹੈ। ਅਨਕ ਬਹਾਨੇ ਰਚ ਰਚ ਭਾਗੋ ਮਤ ਹਮਕੋ ਗੁਰੁ ਫਰਹੈ। ਹਵਨ ਕਰਯੋ
 ਤਬ ਗੁਰੁ ਅਕੇਲੈ ਪਹਿਰ ਤ੍ਰੈਦਸ ਇਕ ਰਸ। ਧਿਆਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੈਂ ਪਾਗੇ ਦਮ
 ਇੰਦ੍ਰ ਮਨ ਕਰ ਵਸ। ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਅਕਾਲ ਤਬੈ ਦਿਬ ਧਯਾਨ ਧਰਤ ਨਿਤ ਜਾਹੂੰ। ਧੇ
 ਖ ਮਸਤ ਖੁਸਿ ਥੀਏ ਅਤਿ ਮੈਂ ਬਰ ਗੁਰੁ ਚਹਯੋ ਨ ਕਾਹੂੰ। ਤੋ ਭੀ ਉਮੀ ਜੋਤ ਤੋ
 ਬਾਨੀ ਸਤਗੁਰ ਇਹ ਸੁਨ ਪਾਈ। ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ ਚਲੈ ਬੀਰ ਬਡ ਧਰ ਪਰ ਸਦਾ
 ਰਹਾਈ।।੬।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਬ ਗੁਰੁ ਸਰਬ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।
 ਏਕਹਿ ਥਿਰ ਜਬ ਪਾ ਦਈ ਚਾਨਣ ਭਯੋ ਮਹਾਂਹਿ।।੭।।
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੈ ਚਾਂਦਨਾ ਲੋਗਨ ਪਿਖ ਨਿਰ ਧਾਰ।
 ਜਾਨਿਯੋ ਪਗਟਾਂ ਦੁਰਗ ਸਾਹ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗੁਰੁ ਸਾਰ।।੮।।
 ਅਬ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਜੁਲਮ ਤੈਂ ਛੁਟ ਜੈਰੈ ਹਿੰਦੁਵਾਨ।
 ਮੁਸਲਿਆਂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਮਾਰ ਹੈ ਨਾਨ ਘਨੇ ਘਮਸਾਨ।।੯।।

ਚੌਪਈ

ਯਾ ਬਿਧਿਕਰ ਸਤਗੁਰ ਨਿਜ ਕਾਰਜ। ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦਿਸ ਆਏ ਆਰਯ।
 ਨੰਗੀ ਤੇਗ ਹਾਥ ਮੈਂ ਲੀਏ। ਆਵਤ ਮਸਤ ਮੋਦ ਮਨ ਥੀਏ।
 ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਮਗਮੈਂ ਨਰ ਜੇਈ। ਬੂਝਤ ਰਹੇ ਨਮੋ ਕਰ ਤੇਈ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਗੁਰੁ ਸੇਨਤ ਦਿਸ ਤੇਗ ਕਰਾਈ।।
 ਰਵਿ ਸਮ ਦਿਪਤ ਤੇਜ ਗੁਰੁ ਕੇਮ। ਅਧਕਨਜਾਤ ਕਿਸੀ ਤੇ ਹੇਰਾ।
 ਪੇਖ ਤੇਗ ਬਿਜਲੀ ਸਮ ਚਮਕਤ। ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਅਤਿਸੈ ਦਮਕਤ।
 ਸਭ ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਨਿਸਚੇ ਨਈ। ਏਹੁ ਤੇਗ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਈ।। ਪੁਨ:।।
 ਏਹੋ ਬਾਤ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਈ। ਜੋ ਅਬਲੈ ਹੈਂ ਫੈਲ ਰਹਾਈ।।
 ਸਿਖਨ ਪੁਸਤਕੋਂ ਮੈਂ ਲਿਖ ਰਾਖੀ। ਸੋਈ ਪਿਖ ਮਾਖੀ ਪਰ ਮਾਖੀ।।
 ਮੈਂ ਭੀ ਮਾਰੀ ਭੁਲਕੈ ਖਾਸ। ਪਹਿਲੇ ਵੀਚ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ।।
 ਸੋ ਫੈਲਯੋ ਬਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ। ਅਬ ਸਤਗੁਰ ਜਬ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ।
 ਬਖਸ਼ੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਦਿਵ ਸਾਰੀ। ਆਪ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਸਤਗੁਰ ਸਾਫੀ।।
 ਸਾਰੀ ਸਾਖੀ ਤਬ ਫੁਰਆਈ। ਲਿਖੀ ਸੋਊ ਜੋ ਗੁਰੂ ਲਿਖਾਈ।।

ਪੁਨ:

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਵੀ ਇਸਟ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਨਤ ਕਿਸੇ ਪਰਿਕਾਰ।

ਪੂਜੀ ਸਾਨੀ ਨਾਂ ਕਬੀ ਕਿਸੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਢਾਰ।।”

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਹੋਥਾ ਮੰਤ ਜੀ ਗਿਆ ਤਿਹਾਂ ਤੇ ਫੁੱਟ।

ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨੀ ਗਈ ਮਾਲ ਅਬ ਟੁੱਟ।।੮੬।।

ਭਾਵ -- ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਨੂੰ ਆਪ ਪੰਡਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਰ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਜੀ ਹੀ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਥੋਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਭੀਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਤਨਾ ਬਲ ਦੱਸਯਾ ਹੈ ਸੋ ਸੱਚ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕਥਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸਿੱਖ ਭਰਮ ਗਏ ਅਰ ਆਖਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜੇ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਗ ਕਰਾਈਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੋਗੇ?

ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਦ ਪੰਡਤ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਅਰ ਜਾਣ ਖਲਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਫੰਧੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਧਨ ਲੁੱਟਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਜੇ ਤਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਮੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਭੀ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਹੋ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਜੱਗਯ ਅਰ ਹਵਨ ਕਰਨਾ ਪਏ ਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏਗੀ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਜੋ ਵਰ ਮੰਗਨਾਂ ਹੋਵੇ ਮੇਂ ਮੰਗ ਲੋਣਗੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਨ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਰ ਜਗ ਹੋਮ ਤਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਰਖਾ ਬਰਸਦੀ ਹੈ, ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਉਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਬੀਰ ਪੁਰਖ ਧਰਤੀ ਪਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਇਤਨਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਗ ਅਰ ਹੋਮ ਅਸੀਂ ਕਰੇਗੀ।।

ਤਦ ਪਹਿਲੇ ਸਤਦ੍ਵਦ ਦੇ ਕਠਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਹਵਨ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਬਰਖਾ ਰੁਤ ਵਿੱਚ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕਹਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਦੱਸੋ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਨ ਪ੍ਰਗਟੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਸੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੀਸ ਭੋਟਾ ਦਈਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੇਗ ਬਿੱਚਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਰ ਕੌਨ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਤੇਗ ਹੀ ਸਿਰ ਦੇਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਡਰਦਾ ਸੁਚੇਤੇ ਦਾ ਪੱਜ ਕਰਕੇ ਨੱਸ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੋਰ ਪੰਡਤ ਭੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਪੰਡਤ ਦੇਖ ਲੀਤਾ ਤਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ

ਅਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਖਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤ
ਰਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਭੇ
ਜ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲੀ ਤਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋਈ ਹੈ, ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਉਤਰੇ ਅਰ ਲੋਗਾਂ
ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ? ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ
ਕਰ ਦੇਨ ਜਿਸ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤੇਗ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਸਾ ਕਿ ਏਹ ਤੇਗ ਹੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਰ
ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਤੇ ਹੋਇਆ ਸਿੱਧ ਇਹ ਨਹਿ ਪੂਜੀ ਗੁਰ ਚੰਡ।
ਇਹ ਸਭ ਝੂਠਾ ਥਾ ਕਰਾ ਬਿੱਪਨ ਵਡਾ ਘਮੰਡ।।੯੦।।
ਦੇਖਿਆ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਕਰੇ ਗਿਆਨੀ ਆਪ।
ਗੁਰੂ ਦਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਹੈ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਪਾਪ।।੯੧।।
ਫਿਰ ਹੁਨ ਦੱਸ ਪਿਆਰਿਆ ਕਿਹੜੀ ਸੀ ਇਹ ਗੱਲ।
ਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਕਵਿ ਵਡੀ ਜਟੱਲ।।੯੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਖੰਡਨ ਹੈ ਕਰਾ ਅਪਨੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ।
ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸਾਧ ਨੇ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰ।।੯੩।।
ਸੇ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਜੇ ਕੁਛ ਰਹਿਗਈ ਭੁੱਲ।
ਦੇਖੋਂ ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਖਿੜੇਗਾ ਗੁੱਲ।।੯੪।।

ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਨਕੇ ਜੱਗ ਹਵਨ ਖੁਸ਼ ਹੋਨਾ। ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਖਾਤਰ
ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਧਨ ਧੋਨਾ।। ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੇ ਧਰਮੀ। ਸੇ
ਉਹ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਗਿਆਨੀ ਜਨ ਭਰਮੀ।।੯੫।। ਦੂਜਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦਾ ਖੁਸ਼
ਹੋਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ। ਅਪਨਾ ਚਾਹੇ ਪੇਟ ਪਾਲਨਾ ਬੁਧੂ ਸਾਥ ਫਸਾਕੇ।। ਫਿਰ
ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰ ਫਿਰਾ ਜਾਕੇ ਏਹੋ ਹਾਲ ਸੁਨਾਨਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਨੇ ਤਿਸ ਪੰਡਤ ਕੋ
ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਨਾ।।੯੬।। ਹੇ ਇਹ ਬਾਤ ਬਨਾਵਟ ਦਿੱਸਦੀ ਜੇ ਮਨ ਮਹਿ ਨਹਿ
ਆਵੇ। ਗੰਢ ਤੁੱਧ ਕਰ ਨਾਲ ਅਕਲ ਦੇ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਵੇ। ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਬਚਨ
ਉਚਾਰਿਆ ਵਰ ਸਰਾਪ ਹੈ ਜੇਈ।। ਅਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨ
ਕੋਈ।।੯੭।। ਸਾਨੂੰ ਛੁੱਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੋਰ ਨ ਮੰਨਨ ਜੋਗਾ।। ਦੇਵ ਦੇਵਤਿਆਂ
ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਤੇਰਾ ਬਿੱਪਰ ਹੋਗਾ।। ਤਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਅਸੀਂ ਨ ਮੰਨੇ ਜੱਗ ਹੋਮ ਕਰਵਾਵੇ।
ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਲ ਬੀਮਾਰੀ ਸਾਰੀ ਭਾਰਤ ਤੇ ਨੱਸ ਜਾਵੇ।।੯੮।। ਤੀਸਰ ਬਰਖਾ ਧਰ ਪਰ
ਵਰਸੇ ਚੌਥਾ ਹੋ ਯਸ ਭਾਈ। ਪੰਚਮ ਪੋਨ ਹਵਨ ਕੀ ਲਾਗੇ ਆਵੇ ਸੂਰਮਤਾਈ।। ਜਿਸਤੇ
ਬੱਥੇ ਪੈਦਾ ਹੋਸਨ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਜੋ ਤੁਰਕੀ ਭੈ ਤੇ ਹਨ ਹੋ ਰਹੇ
ਅਧੂਰੇ।।੯੯।। ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਕਾਇਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸ਼ੇਰ ਭੇਡੀਏ ਹੋਵਨ। ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਉਰ
ਮੈਂ ਉਪਜੇ ਭਰਮ ਆਪਨਾ ਖੋਵਨ।। ਪੋਨ ਸ਼ੁੱਧ ਦੋਜਾਸੀ ਸਾਰੀ ਐਸਾ ਮੰਤ ਪਕਾਇਆ।
ਆਖੇ ਗਿਆਨੀ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਗੁਰ ਏਹੋ ਲਾਭ ਬਤਾਇਆ।।੧੦੦।। ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਇੱਕ

ਖਿਆਲ ਪੰਹਾਨਕ ਜੋ ਪਾਖੰਡੀ ਕਹਿੰਦੇ। ਬੁੱਧਅਨ ਇਸ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਰ ਹਨ ਦਾਖੂ
 ਰਹਿੰਦੇ ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋ ਸੁਖਾਲ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪੁਪ ਪੁਖਾਉਨ। ਸਾਡ ਘੀਉ ਅਰ ਚੰਦਨ
 ਤਿਲ ਜੋ ਬੱਦਲ ਚਾ ਬਰਸਾਉਨ॥੧੦੧॥ ਅਰ ਜੋ ਹਵਨ ਬੀਮਾਰੀ ਖੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਵੇ
 ਦ ਬੁਲਾਵੇ॥ ਵਿੱਚ ਅੰਗੀਨੇ ਅੱਗ ਜਗਾਕੇ ਖੂਬ ਅਹੁਤੀ ਪਾਵੇ॥ ਕੌੜੀ ਅਤੇ ਕਸੈਲੀ
 ਦਾਰੂ ਪੀਣੇ ਤੇ ਬਚ ਜਾਉ। ਸ੍ਵਾਹਾ ਸ੍ਵਾਹਾ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਸਾਰਾ ਰੋਗ ਗੁਵਾਉ॥੧੦੨॥
 ਔਸਧਆਲੈ ਹਸਤ ਪਤਾਲੀਂ ਮੂਲ ਨ ਕੋਈ ਜਾਵੇ। ਸੋਰ ਘੀਉ ਨੂੰ ਜਾਲ ਹਵਨ ਕਰ ਘਰ
 ਬੇਠਾ ਸੁਖ ਪਾਵੇ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਹਵਨ ਕਰੇ ਤੇ ਹੋਏ। ਤਾਂ ਨਿਰਬਲ
 ਨਿਤ ਦਏ ਅਹੁਤੀ ਰੁਸਤਮ ਪਲ ਮਹਿ ਹੋਏ॥੧੦੩॥ ਇਹ ਭੀ ਗੱਲ ਖਿਆਲੀ ਸਾਰੀ
 ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਈ। ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਰਮਤਾਈ ਮਾਨਸ ਅੰਦਰ ਆਈ। ਰੁਸਤਮ
 ਅਲੀ ਬਹਾਦਰ ਭਾਰੇ ਅਰ ਜੋ ਬੁਨਾਂ ਪਾਰੂ। ਕਦੋਂ ਲਿਆ ਸੀ ਬਲ ਇਨ ਲੋਗਾਂ ਸਿੱਖ
 ਹਵਨ ਦਾ ਆਰੂ॥੧੦੪॥ ਓੜਕ ਨੂੰ ਜਦ ਹਵਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖੇ ਕੁਝ ਨ ਹੋਇਆ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਪੱਜ ਲਾਇਕੇ ਓਥੋਂ ਉਠ ਖਲੋਇਆ। ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਕੱਲੇ ਰਹਿ
 ਗਏ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ ਪਾਸਾ। ਤਦ ਅਕਾਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭਿਆ ਸੀ ਅਧਭੁਤ ਸਾ
 ਪ੍ਰਕਾਸਾ॥੧੦੫॥ ਅਰ ਅਕਾਸ ਤੇ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਪੰਥ ਚਲੇਗੇ ਭਾਰਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ
 ਸਗਲ ਸਮੱਗਰੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਡਾਰਾ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਭਾਬੜ ਮੱਚ ਗਿਆ ਸਾ ਲੋਗਾਂ
 ਦੇਖ ਨਰਾਈ। ਏਹੋ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਲਾਟਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਈ॥੧੦੬॥ ਲੋਕੇ ਤੇਗ
 ਚਮਕਦੀ ਕਰ ਮਹਿ ਗੁਰ ਜੀ ਧਾਮ ਸਧਾਏ। ਜੇ ਕੋ ਪੁੱਛੇ ਤਦ ਗੁਰ ਸੈਨਤ ਤੇਗ ਓਰ
 ਕਰਵਾਏ॥ ਇਹ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਖੰਡਨ ਦੇਵੀ ਕੋਰਾ। ਇਸ ਮਹਿ ਭੀ ਇੱਕ
 ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ ਸਭਤੇ ਦੇਖ ਵਧੋਰਾ॥੧੦੭॥ ਵਿੱਚ ਅਕਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ ਭਿਆ ਜੋ ਅਰ ਸੀ
 ਬਾਣੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਕੋਈ॥ ਜੋ ਇਸ ਪਰ
 ਫਿਰ ਆਖੇ ਕੋਈ ਓਹੋ ਦੇਵੀ ਹੋਸੀ। ਉਲਟਾ ਝਗੜਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਆਕੇ ਗਲ ਮਹਿ
 ਪੈਸੀ॥੧੦੮॥ ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਬਨਾਵਟ ਸਾਰੀ ਪਿੱਛੇ ਹੈ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਪੂਰਬ ਅਧਰ ਵਿਰੋਧ
 ਦੇਖਕੇ ਮੂਲ ਨ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਂਦੀ॥ ਜਦ ਗੁਰੁ ਆਖਿਆ ਵਰ ਸਰਾਪ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨ
 ਕੋਈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਵਾਲੀ ਕਯੋਂ ਸੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ॥੧੦੯॥ ਪਵਨ ਸੁਧ
 ਅਰ ਹਤਨ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ। ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦਾ ਗੁਰ ਤਾਈਂ ਰੰਚਕ
 ਖਾਲ ਨ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਇਹ ਨਿੰਮ ਹੁੱਖ ਦੇ ਬੀਜੇ ਅੰਬ ਕਥਾ ਹੋ ਲੱਗੇ। ਜਿਸ ਦੀ
 ਬਾਬਤ ਕਥਨ ਨ ਹੋਯਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰ ਅੱਗੇ॥੧੧੦॥ ਤਾਂਤੇ ਗਯਾਨੀ ਏਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ
 ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਭਾਰੇ। ਕੰਟਕ ਘਾਟ ਨਯਾਇ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਜਾਇ ਫਸੇ ਤਿਸ ਗਾਰੇ॥
 ਜਿਸਤੇ ਨਿਕਲਨ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ ਮੁੜਕੇ ਯਤਨ ਅਜੇਹਾ। ਸੋਈ ਵੇਰ ਪੁਆੜਾ ਮੁੜਕੇ ਓਡੇ
 ਕੇਡਾ ਰੋਹਾ॥੧੧੧॥

ਭਾਵ:- ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਤਾਂ ਜਾਨ
 ਲੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਭਰਮ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਅਜੇ “ਘਾਟ ਕੰਟਕ ਨਯਾਇ” ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਹੋ
 ਉਪਾਧੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਗਲ ਵਿੱਚ ਆ ਪਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਜੁਗਾਤ ਦੰਨ ਤੇ ਡਰਦਾ
 ਅਜੇਹੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜੁਗਾਤ ਭੰਨ ਜਾਊਂਗਾ ਪਰੰਤੂ ਦੇਵ ਨੇਤ
 ਨਾਲ ਫਿਰ ਜਿਸਥੇ ਡਰਦਾ ਔੜ ਪਿਆ ਸਾ ਮੁੜਕੇ ਓਸੇ ਮਾਸੂਲ ਖਾਨੇ ਪਾਸ ਆਕੇ
 ਮਾਸੂਲ ਭਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਵਾਇ ਪੈਂਡਾ ਜਿਯਾਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਲਾਭ ਕੁਝ ਭੀ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਸੰਗ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੇਵ ਨੇਤ ਨਾਲ ਓਥੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਅਰ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ ਆਖ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਉੜਕ ਨੂੰ ਉਹੋ ਬਾਤ ਮੰਨੀ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਠ ਯਾ ਤਿੰਨ ਵੀਹਾਂ ਆਖਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ਲਫਜ਼ਾ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਅਸਲੀ ਤਾਤਪਰਜ ਇੱਕੋ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲ ਵਿੱਚ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਲੈਕੇ ਪੰਥ ਨਾਜਨਾ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਐਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਆਖ ਦੇਨ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।।

ਏਹੋ ਖਿਆਲ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਸਾ ਜਿਸਤੇ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਖੁਦਾ ਬਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾ' ਸੋ ਇਹ ਵਹਮੀ ਖਿਆਲ ਹਨ ਕੋਈ ਸਰਧਾ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਭੀ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵਰ ਸਰਧਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਸਾ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਵਾਯੂ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਅਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਨਾਸ ਹਿਤ ਸਮਝ ਕੇ ਆਗਯਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਫਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਰ ਬਾਣੀ ਹੋਨ ਦਾ ਕਿਆ ਪਰਯੋਜਨ ਸੀ? ਇਸਤੇ ਸਾਫ਼ ਮਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਜੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਯੁਕਤਿ ਉਕਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਪਰਸੰਗ ਕਦੇ ਨਾ ਲਿਖਦੇ।।

ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਉਦੱਸ ਕਰਨੇ ਧਰ ਹੁਣ ਭੀ ਹੋ ਸੱਕਦੀ ਹੈ ਤੇਗ ਜੈਸੀ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਲਵਾਨ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਏਸੇ ਦੇ ਬਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਰਾਵਣ ਕੰਸਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕੀਤੀ ਏਸੇ ਤੇਗ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪਾਡਵਾਂ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਏਸੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਇ ਪਥੋਰੇ ਚੁਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ ਪਾਸੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਛੀਨਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਬੀ ਜੇਕਰ ਏਸੇ ਮਸਤੂ ਬਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਏਹ ਬੀ ਬਹਾਦੁਰ ਤੇ ਸੂਰ-ਬੀਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਹੋਰ ਜੋ ਕੁਛ ਪਿਛਲੇ ਲੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਬਡਿਆਈਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਸੋ ਸਬ ਅਰਥਬਾਦ ਹੈ, ਏਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਤੇ ਜਦ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਦੌਲਤ ਖਰਚੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿਤਨੀ ਦੌਲਤ ਚਾਹੀਏ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਮੰਗਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੀਤਾ ਕਿ ਜੱਗਯ ਤੇ ਹੋਮ ਪੀਛੇ ਭੀ ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਛੱਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਹਨ ਬੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੇ ਦੇਵੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਉਂ ਤਾਂ ਓਹ ਫਾਇਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਬੁਖਾ ਹੋਠੀ ਪੰਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ, ਨਿਰੋਗਤਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ, ਧਨ ਕ੍ਰੀਤੀ, ਸੁਰਬੀਰਤਾ, ਪ੍ਰਭੂਤਾ, ਬਿਜਯੋ, ਗਿਆਨ, ਸੁਖ, ਅਭੈਤਾ, ਸਪਤੀ, ਮਾਨ, ਸੁਕਾਲ, ਕਾਮਨੁ ਪੂਰਨਤਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਸੁੰਜਮ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜਤਾ ਆਦਿਕ ੬੨ ਗੁਣ ਪਰਜ ਨੂੰ ਤੇ ਜੱਗਯ ਹੋਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨੇ। ਬੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੱਗ ਲਈ ਹੋਮ ਕਰਨੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਓਨਾਂ ਨੇ ਦੇ ਸ-ਦੇਸਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮੀ-੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੜੇ ਹੋਏ ਸਦਵਾ ਲੀਤੇ।। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਭੋਜਨ ਛਕੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਮੁਹਿਰ ਤੇ ਨਿਰਮਾਸ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੁਪਯਾ ਦੱਖਣਾਂ ਮਿਲੇਗੀ ਦਸਾਂ ਰੁਪਯਾ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋੜੇ ਹੀ ਨਿਰਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਹੋਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਝੀ-੨ ਮੁਹਿਰਾਂ ਦੇਕੇ ਟਿਕਾ ਲੀਤਾ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਝੀ-੨ ਰੁਪਯੇ ਖਰਚ ਦੇ ਕੇ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ, ਏਹ ਜਗਯ ਸੰ:੧੭੫੩ ਨੂੰ ਫਾਗਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰਾਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਰਾਇ, ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ, ਲਾਲਚੰਦ, ਦੀਪ ਚੰਦ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਅਪਨੇ ਸਮਾਹਿਬਾ ਤੋਂ ਸਬ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋਮ ਦੀ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਪਰ ਜਮਾਂ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਸੰ:੧੭੫੪ ਬਿ: ੧ ਚੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਦਾਸ, ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ, ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ ਆਦਿਕ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਹੋਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹੋਮ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ ਹੋਏ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਵੀ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ? ਪੰਡਤ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਬੋਲਿਆ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਛੱਡੋ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਨਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਨਾ ਸਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਬਹਾਨਾ ਬਨਿਆ ਰਹੇਗਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਚੇਤ੍ਰ ਸਵੀ ੮ ਸੰ: ੧੭੫੫ ਨੂੰ ਜੇਤ੍ਰਾ ਦਿਨ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਨਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਫਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ 'ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਬੋਲੇ 'ਅੱਜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕੁਲੀਨ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਨੀ ਚਾਹੀਏ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਪੰਡਤਾ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਹੋਮ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੌਨ ਚੰਗਾ ਕੁਲੀਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੁਰਸ਼ੀ ਲੱਭੇਗਾ! ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਸਾਡਾ ਪੰਡਤ ਜੀਵੇ ਜੋ ਕੁਛ ਏਹ ਆਖੇਗਾ ਸੋ ਬਰ ਮੰਗਾਂਗੇ' ਏਹ ਕਹਿਕੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਖੋਲੀ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਭੈ ਮਾਨ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ 'ਮੈਂ ਸੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਵਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੋਮ ਕਰੋ' (ਏਹੋ ਕਥਾ ਇਨ ਬਿਨ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ) ਏਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੱਢ ਸੱਕਦੇ ਹਨ ਜਦ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨਾ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਬੀ ਏਸ ਖਿਆਲ ਤੇ ਕਿ ਮਤ ਕਿਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਨ ਆਹੂਤੀ ਨਾਂ ਕਰ ਦੇਨ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਸਬ ਨੱਸ ਗਏ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋਮ ਦੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਪੂਰਨ ਆਹੂਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਅਤੀ ਉਚੇ ਟਿੱਲੇ ਉੱਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਾਨਣਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਯਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸਮਝ ਲੀਤੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਸੱਤ ਕੋਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ਪਰ ਏਹ ਟਿੱਲਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦਿਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਉਹ ਬਰਤਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਏ ਕਿਤਨੇ ਲੋਗ ਪੁੱਛਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੋਗ ਵੰਨੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਏਹ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਪਨੀ ੨ ਬੁਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਬ ਨੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲੀਤਾ''

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੁਇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇ।

ਦਿਨ ਰਾਤਰ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ ਤੀਨੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ॥੧੨੫॥

ਸਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਹੀ ਕਹੀ ਏਥੇ ਦੇਵੀ ਚਾਇ।

ਹਵਨੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਅਲਖ ਦੁਕਾਇ॥੧੨੬॥

ਆਖੀ ਦੇਵੀ ਹੋਰ ਜੋ ਹੈ ਸਭ ਸਿੱਥਯਾ ਮੀਤ।

ਸਾਚੀ ਦੇਵੀ ਯਹੀ ਹੈ ਸਸਤ੍ਰੁ ਵਿੱਦਯਾ ਹੀਤ॥੧੨੭॥

ਹਲਫ ਦਰੋਗਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਰਿਆ ਗਿਆ ਗੁਵਾਹ।

ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਹਿਰਾ ਨ ਮੂਲ ਵਿਸਾਹ॥੧੨੮॥

ਦਵੈ ਯਾ

ਕਿੱਥੇ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਯੁਕਤਾਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਆਰੇ। ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿੱਥੇ
ਨੱਸੇ ਹੈਨ ਹਵਾਲੇ ਸਾਰੇ॥ ਕਿੱਥੇ ਅੱਠੇ ਬਾਹਾਂ ਲੈਕੇ, ਨੱਸ ਗਈ ਉਹ ਕਾਲੀ। ਲਾਲਾਂ
ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਰ ਮਹਿ ਦੇ ਸਿਰ ਵਾਲੀ॥੧੨੯॥ ਕਿੱਥੇ ਹਨੁਮਾਨ ਹੈ
ਲੁਕਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸੇ ਦਿਖਾਈ। ਕਿੱਥੇ ਦੰਦ ਵਡੇ ਲੈ ਛਪ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ
ਆਈ॥ ਕਿੱਥੇ ਬੇਟਾ ਬਲੀਦਾਨ ਅਰ ਸੰਗਤੀਏ ਦਾ ਮਾਰਨ॥ ਉਲਟਾ ਇਹ ਤਾਂ
ਦੱਸਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੱਗੇ ਬਿਪ ਸੰਘਾਰਨ॥੧੩੦॥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟਨ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ
ਸਮਾਂ ਪਿਆਰੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸੀ ਦੱਸਿਆ ਭਜਕੇ ਲੜਸਨ ਸਿੱਖਾ ਵਿਚਾਰੇ॥ ਕਿੱਥੇ
ਚੀਚੀ ਅੰਗੂਲ ਦਾ ਹੈ ਲੋਹੂ ਕੱਢ ਚਟਾਨਾ। ਕਿੱਥੇ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਹੈ ਫਿਰ ਕਰਦ ਮਾਤ
ਸੇ ਪਾਨ॥੧੩੧॥ ਕਿੱਥੇ ਨਾਚ ਭੂਤਨਿਆਂ ਕੋਰਾ ਕਿੱਥੇ ਘੰਮਰ ਪਾਨੇ। ਤਾਂਤੇ ਥੇ ਸਭ
ਭੁੱਲ ਪਣੇ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਰਚੇ ਬਹਾਨੇ ॥ ਆਖਰ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਬਤਾਈ ਸੱਚੀ ਦੇਵੀ
ਗਿਆਨੀ । ਅਰ ਉਹ ਬੂਠ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੀ ਜੋਸੀ ਅਸਟ ਭੁਜਾਨੀ ॥੧੩੨॥ ਕਿੱਥੇ
ਛਿਪਿਆ ਓਹ ਉਜਾਲਾ ਜੋ ਸੀ ਲਭ ਮਹਿ ਹੋਇਆ । ਅਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਨ ਸੁਣਿਆਂ
ਮੁੜਕੇ ਜੋ ਸਾ ਆਖਰ ਢੋਇਆ ॥ ਓੜਕ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਪਾਰ ਹੀ ਸੱਚੀ ਦੇਵੀ ਗਾਈ
। ਉਹ ਚੰਡੀ ਜੋ ਲਾਟਾਂ ਵਾਲੀ ਮਨ ਤੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਈ ॥੧੩੩॥ ਅਰ ਇਹ ਸਾਬਤ
ਆਪ ਕਰਾ ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਮੁੜ ਆਪੇ । ਅਕਾਲ ਖਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੂਜਨਾ ਸਤਗੁਰ
ਕੋ ਨਹਿ ਜਾਪੇ ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਖੇਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾ ਬਿੱਪਨ ਝੁਨਲਾਨਾਂ ਸੋਈ ਪੂਰਾ
ਕਰ ਦਿਖਲਾਇਆ ਛਡਿਆ ਨਹਿ ਬਹਾਨਾਂ ॥੧੩੪॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸੋਚ ਲੈ ਸੱਚ ਬੂਠ ਇਸ ਮਾਂਹਿ ।

ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਰੱਖਿਆ ਛਪੀ ਬਾਤ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ ॥੧੩੫॥

ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਇਲ ਕਥਨ ਮਹਿ ਜੋ ਹੈ ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ ।

ਸੋਈ ਨਾਲ ਪਰੇਸ ਦੇ ਪਰਲੈ ਅਪਨੇ ਚਿੱਤ ॥੧੩੬॥

ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਲਿਖਯਾ ਮੈ ਸੰਖੇਪ ।

ਸੱਚ ਆਖਦਿਆਂ ਏਸ ਮਹਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕੁਛ ਲੇਪ ॥ ੧੩੭ ॥

ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਯਾਨੀ ਦੇ ਅਪਨੇ

ਕਥਨ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੋਰ ਬਾਤ ਤਾਂ ਛੱਡਦੇ ਦੇਖ ਜਰਾਂ ਮੰਨ ਮੋਧ ।

ਇਸ ਦੇ ਕਥਨੇ ਦਾ ਅਹੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ॥੧੩੮॥

ਭਾਵ :- ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ
ਹਾਂ ਤਦ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ
ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਵੱਲ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਨਾ ਹੀ ਕਥਨ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।। ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਅਰ ਉਹ ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਇੱਕ ਕਰਦ ਦੇਕੇ ਲੇਖ ਹੋ ਗਈ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਏ ।।

ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਓਸੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਵੀ ਪੂਜਨ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੂਜੀ । ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਭੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਥ ਚਲੇ ਗਾ । ਇਧਰ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਕੇ ਬਲਦਾਨ ਦੇਨਾ ਆਖਿਆ ਤਦ ਉਹ ਸੁਚੇਤੇ ਹੋਨਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨੱਸ ਗਯਾ ਅਰ ਹੋਰ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਉਸਦਾ ਹਾਲ ਮਾਲੁਮ ਕਰਕੇ ਡਰਦੇ ਨੱਸ ਗਏ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਸਾਰੀ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਰਵਨ ਦੀ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਗੋਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਾਟ ਨਿੱਕਲੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਮੰਨ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ ਹਦਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਦ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂ, ਇਸ ਪਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੁਰਖਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਾਨ ਲੀਤਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਪਰਗਟ ਹੋਕੇ ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਰ ਕਈ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚੀ ਦੇਵੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਡਰਦੇ ਭੋਜਨ ਛਕਨ ਭੀ ਨਾ ਆਏ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਪੂਜੀ ।।

ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਭੋਜਨ ਛਕਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰੇ, ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਨਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਕੱਢੇ ।।

ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਥਨਾਂ ਤੇ ਸੋਚ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਨਾ ਪੈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੂਜਨਾ ਅਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਦਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗਯਾਨ ਕਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੋਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਐਰ ਜੋ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰਗਟੀ ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਰ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ ਸੋ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਪੂਰੇ-2 ਗਯਾਨ ਜਾਗਨੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਜਦ ਹੋਇਆ ਗਯਾਨ ਕੁਛ ਗੁਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।

ਤਦ ਗਯਾਨੀ ਨੂੰ ਪਰਮ ਦਾ ਆਇਆ ਰਿਦੇ ਖਿਆਲ ।।੧੩੬

ਜਿਸਤੇ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ਨਸੰਗ ।

ਨਾ ਗੁਰ ਰਚਿਆ ਪੰਥ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗ ।।੧੪੦।।

ਸੁੱਧ ਗਯਾਨ ਪੁਨ ਅਜੇ ਭੀ ਹੋਇਆ ਨਾਹੀਂ ਠੀਕ ।

ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖ ਪਰ ਫੇਰਨ ਸਿਖੀ ਲੀਕ ।।੧੪੧।।

ਭਾਵ :- ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾ ਜੋ ਉਹ ਭੀ ਅਪਨੇ ਹੱਥੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਸ਼ੰਕ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਿਤ ਨਾ ਰਹਨੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਅੱਜਕਲ ਪਟਨੈ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਦੇ ਮਹੰਤ ਹਨ ਸੋ ਜ਼ਰੂਰ ਅਪਨੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸੋਧਨਗੇ ਅਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਤ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਵਾਂਗ ਠੀਕ ਕਰਨਗੇ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਰ ਸੰਖੇਪ ਸੁਨਾਇਆ ਮੇ ਸਭਨਾ ਦਾ ਹਾਲ ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਜੋ ਕੁਛ ਤੱਤ ਹੈ ਲੇ ਸਨ ਸੁਧੀ ਨਕਾਲ ॥੧੪੨॥
 ਜਿਉਂ ਦੁਧ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਨ ਲੈਨ ਸੁਜਾਨ ।
 ਤਿਉਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਥੋਂ ਲੈਸਨ ਸੱਤ ਮਹਾਨ ॥੧੪੩॥
 ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਕੇ ਕਥਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਹੇਤ ।
 ਉਲਟਾ ਇਨਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤ ਜਨ ਖੇ ਲੇਤ ॥੧੪੪॥
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰਮਤ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੀ ਦੇਵ ਕੀ ਸੇਵ ।
 ਕੇਵਲ ਏਕ ਅਕਾਲ ਕੀ ਧਰੀ ਟੋਕ ਸੁਖ ਦੇਵ ॥੧੪੫॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧੰਨਯਵਾਦ

ਦਵੈਯਾ

ਪਰ ਅਕਾਲ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਏ ਮਾਨੂੰ । ਜਿਸ ਨੇ ਐਸੇ ਕਵੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਬਚਾਇ ਤੁਸਾਨੂੰ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਕਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਲੋਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਨੇ ਤੀਜਾ ਪੰਥ ਉਪਾਇਆ ॥੧੪੬॥ ਦੋਡੀ ਦੌੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹਵਨ ਯੱਗ ਲਿਖ ਮਾਰੇ । ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਕੋਛਨੀ ਪਰ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਬਹੇ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ਜੇ ਲਿਖ ਦੇਂਦੇ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਜਦ ਗੁਰ ਹਵਨ ਕਰਾਏ । ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਗਲ ਅੱਟੇ ਪਾਕੇ ਛੈਨੇ ਖੂਬ ਬਜਾਏ ॥੧੪੭॥ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭੇਟਾਂ ਗਾਉਨ । ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਹਰੰਗ ਸੰਪ੍ਰਦੀ ਲਾਕੇ ਸੀਸ ਨਵਾਉਨ ॥ ਤਿਲਕ ਜਨੇਊ ਪਹਿਨ ਕਰਨ ਹੇ ਇਨਕੀ ਹੱਥਯਾ ਕਰਨੀ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਜੰਝੂ ਚੋਟੀ ਰੱਖ ਲਾਂ ਤੂੰ ਸਰਨੀ ॥੧੪੮॥ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਨ ਖੂੰਡੇ ਧੋਤੀ ਤਿਲਕ ਸਜਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਰੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਕਰਾਏ ॥ ਕੇਸੇਦਾਸ ਜਿਹੇ ਸਭ ਪੰਡਤ ਜੋ ੨ ਮਤਾ ਪਕਾਉਨ । ਸੋਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੋਦਧਾਰਿ ਮਨ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕਰਵਾਉਨ ॥੧੪੯॥ ਜਦ ਧੁਨ ਵਦਾਂ ਦੀ ਨੇ ਓਥੇ ਸੀ ਅਪਨੀ ਝੜ ਲਾਹੀ । ਅਰਜਨ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਉਠੀ ਜੋਤੀ ਅਧਕ ਸਵਾਈ ॥ ਤਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਜਗ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਖਲੋਈ । ਆਖਨ ਲੱਗੀ ਮਨਸਾ ਤੁਮਰੀ ਸਾਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥੧੫੦॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇ ਖਤ ਸਭਨਾ ਓਥੇ ਝੁਕ ੨ ਸੀਸ ਨਵਾਏ । ਜੈ ਜੈ ਸੂਹੇ ਚੋਲਯਾਂ ਵਾਲੀ ਕਹਿਕੇ ਸਬਦ ਸੁਨਾਏ । ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰ ਚਾਰੇ ਪੰਡਤ ਅੱਗੇ ਹੋਇ ਖਲੋਏ । ਝੋਟੇ ਅਤੇ ਬੱਕਰੇ ਉਸਦੀ ਭੇਟਾ ਅੱਗੇ ਵੇਏ ॥੧੫੧॥ ਜਿਨ ਕੋ ਲੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਅਰ ਆਖਨ ਲੱਗੀ ਐਸੇ । ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਮਨੋਰਥ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਉਪਜੇ ਜੈਸੇ ॥ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਤਾ ਦੂਰ ਹੋਵਸੀ ਇਸ ਕੀ ਸੰਕਰਨ ਕਰਨੀ ਪਿਰ ਜੋ ਦੱਸਾਂ ਹੀਤ ਤੁਸਾਨੂੰ ਓਹੋ ਮਨ ਮਹਿ ਪਰਨੀ ॥੧੫੨॥ ਇਤਨਾ ਕਰਕੇ ਆਇ ਭਵਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਜਿਉਂ ਚਮਕਾਈ । ਝੰਡੀ ਲਾਲ

ਨਸ਼ਾਨੀ ਅਪਨੀ ਗੁਰ ਜੀ ਹੱਥ ਫੜਾਈ ।। ਆਖੀ ਏਹੁ ਨਸ਼ਾਨ ਜੰਗ ਦਾ ਫਤਹ ਕਰੇ
 ਇਸ ਦੁਆਰੇ । ਇਕ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਭ ਰੱਖਨ ਜੋ ਹਨ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ ।।੧੫੩।।
 ਅਰ ਲੰਕੜੀਆਂ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਮੁਖਤੇ ਇਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਅਖ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ
 ਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਜ ਬਠਾਇਆ । ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਦਾ ਦੁਖੜਾ ਲੰਕਾ ਵਿੱਚ ਗੁਵਾਇਆ
 ।। ਏਹੋ ਪੰਥ ਰੱਖਣਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਮੈਂ ਅੱਜ ਬੁਲਾਇਆ ।।੧੫੪।। ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ
 ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਅਪਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਪਰਬਤ ਵਿੱਚੋਂ
 ਲਿਆਕੇ ।। ਇਸ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਨ ਅਰ ਮੰਨੀ ਬੁਝ ਪਕਾ ਕੇ ਵੰਡਨ । ਧਾਨਾ ਦੀ ਖਿਲਾਂ
 ਮੰਗਵਾਕੇ ਨਾਲ ਛੱਜਦੇ ਛੰਡਨ ।।੧੫੫।। ਫੇਰ ਏਸਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਨ ਨਾਲੇ ਟੇਕਨ ਮੱਥੇ
 । ਫਤੇ ਹੋਇ ਜੇ ਗੋਦੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਬੈਠਨਗੇ ਸੱਥੇ । ਫਿਰ ਜੋ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ ਹੋਏ ਰੱਖੇ
 ਵੈਦਕ ਰੀਤੀ । ਜੋ ਹੈ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਫੜਕੇ ਡਾਢੀ ਖੰਡਨ ਕੀਤੀ ।।੧੫੬।। ਉਹਨਾਂ
 ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਦੁਖਦਾਈ । ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਚਾਹੇ ਤੁਸਾਂ ਛੁਡਾਈ
 ।। ਸੱਗੋਂ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕੁਰ ਹੋਵੇ ਪੂਜਨ ਦੇਵਨ ਕਰਨਾ । ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਖਰਚ
 ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਨ ਡਰਨਾ ।।੧੫੭।। ਦੇਖੋ ਖਾਂ ਜੋ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਤਾ ਮੇ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ।। ਜਿਸ ਨੇ ਦਰਸਨ ਦੇਕੈ ਅਪਨਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ ਖੋਈ ।। ਫਿਰ ਜੋ
 ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇਗੇ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੀ ਪੂਜਾ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੁਮਰਾ ਛੱਡਨ ਨਾਹੀ
 ਦੂਜਾ ।।੧੫੮।। ਫਿਰ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜੋ ਹਨ ਚਾਰੇ ਜਿਨ ਵਿਧ ਸਾਥ ਪੂਜਾਇਆ । ਤਨ
 ਪਰ ਕਸਟ ਸਹਾਰ ਅਧਕ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ।। ਇਨਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਪੰਥ ਸਭ
 ਅਪਨੇ ਮੁਖੀ ਬਠਾਕੇ । ਫਿਰ ਔਲਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈ ਧਾਮੋ ਦੇਹ ਰਜਾਕੇ ।।੧੫੯।।
 ਜਿਸ ਜੰਨੂ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਪਰਗਟਾਇਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਉਤਾਰੋ ਨਾਹੀ
 ਇਹ ਮੇਂ ਹੈ ਫੁਰਮਾਇਆ ।। ਝੰਡੀ, ਤਿਲਕ, ਜਨਉ, ਬੰਦਰ, ਅਰਬੰਮਨ ਇਹ ਪੰਜੇ ਸਦਾ
 ਪੂਜਨੇ ਜੋਗ ਤੁਮਾਰੇ ਮੂਲ ਨ ਚਹੀਏ ਭੰਜੇ ।।੧੬੦।। ਤਾਂਤੇ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ ਤੁਮਰਾ ਵੱਡਾ
 ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਾ । ਪਰ ਮੇਰੀ ਜੋ ਏਹੋ ਨਸ਼ਾਨੀ ਕਰੇ ਨ ਕਦੇ ਅਧੁਰਾ ।। ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ
 ਪਾਸ ਇਕ ਰੱਖੇ ਝੰਡੀ ਆਪ ਸਜਾਕੇ । ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਬਜਾਏ ਛੰਨੇ ਮੇਰੀ ਭੇਟਾਂ ਗਾ ਕੇ
 ।।੧੬੧।। ਜਗ੍ਹਾ-2 ਪਰ ਭੈਨ ਬਠਾਕੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਯਸ ਗਾਵੇ । ਸੂਹੇ ਚੋਲਿਆਂ ਵਾਲੀ
 ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ਨ ਕਿਸੇ ਮਠਾਵੇ ।। ਮੇਰੇ ਬਾਹਨ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਪਨਾ ਪੁੱਤ ਬੁਵਾਉ । ਜੋ
 ਚਾਹੇ ਸੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਉ ।।੧੬੨।। ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ਅਰ ਪਰਮਸਾਲ ਤਜ
 ਸਭ ਜਾਵਨ ਮਮ ਭੋਨੇ । ਕਰਨ ਕੜਾਹੀ ਪੂਜਨ ਮੈਨੂੰ ਪਰ ਪਰ ਕਰਨ ਬਛੋਨੇ ।।
 ਲੰਕੜੀਏ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਨ ਜੋ ਮੇਰਾ ਅਧਕ ਪਿਆਰਾ । ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦਰਸਨ ਆਵੇ ਪੰਥ
 ਖਾਲਸਾ ਸਾਰਾ ।।੧੬੩।। ਫਿਰ ਮੇਰੀ ਇਕ ਭੈਣ ਹੋਰ ਜੋ ਰਖਦੀ ਜੀਤ ਨਿਰਾਲੀ ।
 ਕਾਲੀ ਨਾਮ ਉਸਦਾ ਸੱਦਨ ਹੈ ਕੱਲਕਤੇ ਵਾਲੀ । ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਸਿੰਦਕੀ
 ਉਸਦੇ ਦਰਸਨ ਜਾਵੇ । ਝੋਟਾ ਵੱਢ ਭੇਟ ਦੇ ਉਮਦੀ ਮਨ ਇੱਛੇ ਫਲ ਪਾਵੇ ।।੧੬੪।।
 ਇਤਨਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਵਾਨੀ ਚਾਇ ਅਸੀਸ ਸੁਨਾਈ ਦੇਕਰ ਵਰ ਹੋ ਲੋਪ ਗਈ ਫਿਰ
 ਦੇਖਨਾ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਈ ।। ਕਰਾਮਾਤ ਲੈ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਭੇਟਾਂ ਦਾ ਝੜ ਲਾਇਆ
 । ਨੰਗੀ ਪੈਰੀ ਅਕਬਰ ਆਇਆ ਸੁਇਨੇ ਛੱਡ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ।।੧੬੫।। ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਗ੍ਰੰਥ
 ਭਲਾ ਜੇ ਲਿਖਕੇ ਸਾਡੇ ਭਾਈ । ਕਹਿੰਦੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਾਈਂ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਲਾਈ
 ।। ਤਾਂ ਸਭ ਸਿੱਖ ਇਹੋ ਚਾ ਕਰਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਅੱਟੇ ਪਾਂਦੇ । ਜੰਨੂ ਤਿਲਕ ਹੱਥ ਲੈ
 ਝੰਡੀ ਭੇਟਾਂ ਦਾ ਝੜ ਲਾਦੇ ।।੧੬੬।। ਅਪਨੀ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਅਰ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ
 ਮਝਾਰੀ । ਹੈ ਬਾਣੀ ਜੋ ਖੰਡ ਦੇਵੀ ਤਜਿ ਦੋਂਦੇ ਤਦ ਸਾਰੀ । ਬ੍ਰਹਮਨ ਅਪਨਾ ਇਸ਼ਟ

ਜਾਨਕ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਣਾ । ਪਾਪਾ ਦੇ ਦੋ ਖੂਬ ਰਜਾਦੇ ਜੋ ਸੀ ਭੁੱਖਾ ਹੋਣਾ ॥੧੬੭॥
 ਕਿਤਨੇ ਮੂਰਖ ਸਰਧਾ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਕੇ ਪੁੱਤ, ਪਿਆਰੇ । ਸੋਗ ਦੇ ਚਾਂ ਅੱਗੇ ਪਰਦੇ ਭੁੱਲੇ
 ਕਰਮਾਂ ਮਾਰੇ ॥ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦ ਝੰਡੀਆਂ ਆਪਨੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ । ਦੇਵੀ
 ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾ ਅੱਗੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਸੌਂਦੇ ॥੧੬੮॥ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਧਰਮਸਾਲ
 ਅਰ ਤਜਕੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ । ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਹੀ ਭੇਨ ਫੈਲਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ ॥ ਪਏ
 ਬੰਦਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪਰਦੇ ਜਾਕੇ ਖਿਲਾਂ ਛੋਲੇ । ਆਖਨ ਲੰਕੜੀਆਂ ਵਡ ਬੀਰਾ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ
 ਬੋਲੇ ॥੧੬੯॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰੇ ਲੰਕਰ ਝੰਟੇ ਬੂਰੇ । ਕੱਲਕਤੇ ਦੇ ਰਸਤੇ
 ਪੈਂਦੇ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥ ਜਾ ਕਾਲੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜਦੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕਰ ਐਸ ।
 ਪਕੜੀ ਹੋਈ ਵੱਕ ਖਲੋਦੀ ਚਾਕਮ ਅੱਗੇ ਜੈਸੇ ॥੧੭੦॥ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਦੁਖੜਾ ਭਰਕੇ
 ਅਰ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁਟਾਕੇ ॥ ਆਜਾਂਦੇ ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਖਾਕੇ
 ॥ ਅੱਗੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਗਲ ਗਲ ਝੱਖੜ ਪਾਏ । ਭਾਈਆ ਜੀ ਕੁਛ ਸਾਨੂੰ
 ਭੀ ਹੋ ਓਸ ਦੇਸ ਤੇ ਲਿਆਏ ॥੧੭੧॥ ਜਿਸ ਪਰ ਭਰਕੇ ਨੈਨ ਆਖਦਾ ਮੈ ਅਪਨਾ
 ਸਿਰ ਲਿਆਂਦਾ । ਫਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਭਟਕਦਾ ਸੜੀ ਮੱਛੀਆ ਖਾਂਦਾ ॥ ਇਸ
 ਕਾਲੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਡਾਢੀ ਚੋਟ ਲਗਾਈ । ਹਿਣੀ ਚਿਣੀ ਸਭ ਘਰ ਦੀ ਲੰ ਕੇ
 ਦਰਸਨ ਉਪਰ ਲਾਈ ॥੧੭੨॥ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਹਲਿ ਹੋਵੰਦਾ ਏਸ ਪੰਥ ਦਾ ਭਾਈ
 । ਜੇ ਸਾਡੇ ਇਹ ਕਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਚਤਰਾਈ ॥ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਅਮੋੜ
 ਖਾਲਸਾ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏ । ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਜਾਗਾ ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰੇ
 ਬਠਾਏ ॥੧੭੩॥ ਅਰ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਬੰਸਨ ਗੁਰੂ ਬਠਾਏ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
 ਥੋਂ ਵੇਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪੂਜ ਨਰਾਏ । ਫਿਰ ਤਾਂ ਗੱਲ ਉਨਾਂ ਦੀ ਭਾਈ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ਜਿੱਕਰ ਕਮਲੀ ਮੜੀਆਂ ਦੇ ਹੈ ਰਸਤੇ ਮੈ ਤੁਰ ਪਾਂਦੀ ॥੧੭੪॥ ਇਸਤੇ
 ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਗਧੋੜਾ ਕਿਨੇ ਨ ਮਾਰਿਆ ਭਾਈ । ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗਲ ਆਕੇ ਹੋਰ
 ਬਲਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥ ਜੇ ਲਿਖ ਦੇਂਦੇ ਤਾ ਸਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰਦੇ । ਦੇਵੀ
 ਦੁਆਰਿਆਂ ਪਏ ਪੂਜਦੇ ਨੰਗੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦੇ ॥੧੭੫॥ ਗੁਰ ਦੁਵਾਰੇ ਅਰ ਧਰਮ ਸਾਲ
 ਸਭ ਲੋਪ ਧਰਾ ਤੇ ਹੁੰਦੇ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜਾਗਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਗੀਤ ਕਈ ਮਨ ਗੁੰਦੇ ॥
 ਜੇ ਗੁਰੂਅਨ ਉਪਕਾਰ ਕਰੇ ਥੇ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ । ਏਸ ਪਾਪ ਦਾ ਬਦਲਾ ਸਿਰ
 ਪਰ ਲੈਂਦੇ ਕਵੀ ਬਿਚਾਰੇ ॥੧੭੬॥ ਜਿਸਤੇ ਧਨਯਵਾਦ ਮੈਂ ਅੱਥੇ ਕਰਾ ਅਕਾਲ ਪਿਆਰੇ
 । ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਨ ਕਈ ਹਮਾਰੇ ॥ ਜੇ ਕੁਛ ਬੋਲੀ ਹੋਰ ਕਲਮ
 ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਚਾਇ ਚਲਾਂਦੇ । ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਹੀ ਸਹੀ ਭੀ ਸਾਰੀ ਗਿੱਲ ਸੁਕਾਂਦੇ
 ॥੧੭੭॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਕਵੀਅਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਸਰਬਦਾ ਸੱਤ ।
 ਤਹਾਂ ਤਲਕ ਸਾਰੀ ਲਖੇ ਜੋ ਗੁਰੂਅਨ ਕੋ ਮੱਤ ॥੧੭੮॥
 ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਜੋ ਤਜੇ ਅਸਰਧਕ ਜਾਨ ।
 ਜਿਉਂ ਚਾਵਲ ਮਹਿ ਰੋੜ ਕੇ ਤਯਾਗੇ ਜੀਤ ਪਛਾਨ ॥੧੭੯॥
 ਪੋਰਾਣਕ ਬਾਤਾਂ ਜਿਤੀ ਹੋਂ ਮਨ ਕੇ ਪਰਚਾਵ ॥
 ਨਹੀਂ ਸਰਬਦਾ ਹੋਤ ਹੈ ਤਹਾਂ ਧਰਮ ਕੇ ਭਾਵ ॥੧੮੦॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਜਨ ਜੇ ਲਿਖ ਗਏ ਗ੍ਰੰਥ ।
 ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਕ ਮਾਨੇ ਤਿਨ ਕੋ ਪੰਥ ॥੧੮੧॥

ਸਾਹ ਆਹਾਰ ਵਿਚਾਰ ਬਿਨ ਜੋ ਸਰਥਾ ਕਹ ਲੇਤ ।
 ਤੋ ਗੁਰਮਤ ਕੋ ਤਿਆਗਕਰ ਅਥਕ ਪਾਪ ਸਿਰਲੇਤ ॥੧੮੨॥
 ਜਿਤਨੀ ਮੇਰੀ ਧੁਇ ਖੀ ਉਤਨਾਂ ਕਰਾ ਬਪਾਨ ।
 ਆਪੇ ਹੀ ਲਖ ਲੇਨਗੇ ਜੋ ਹਨ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨ ॥੧੮੩॥
 ਇਨ ਸਭ ਕਵੀਅਨ ਕੇ ਕਹੇ ਹੋਤ ਨ ਦੁਹਰਾ ਸਿੱਧ ।
 ਜਾਂਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮ ਨਖਿੱਧ ॥੧੮੪॥
 ਇਤੀ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ

ਸਵੈਯਾ

ਸਭ ਦੇਵ ਮੁਨੀ ਰਿਖਰਾਜ ਜਿਤੇ ਜਗ ਆਤਿਨ ਦੰਤ ਰਹੇ ਮਨ ਭਾਏ । ਬਹੁ
 ਮੁਰਪ ਲੋਗਨ ਮੇ ਛਲਤੇ ਨਿਜਕੇ ਤਨਕੇ ਮੁਖ ਈਸ ਬਝਾਏ ॥ ਨਰ ਹੋਇ ਉਪਾਸਕ
 ਨਾਰ ਭਏ ਜਿਨ ਭੋਰਵ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਸ ਧਿਆਏ । ਤਿਨਕੇ ਸੁ ਕੁਪੰਥ ਹਟਾਵਨ ਕੇ
 ਕਲਗੀਧਰ ਜੂ ਦਸ ਗੁਰ ਆਏ ॥੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ ਤੁਹੀ ਹੋ ਹੈ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਵ ।
 ਰਕ ਭਏ ਭੂਪਤ ਧਰਾ ਕਰਕੇ ਤੁਵ ਪਦ ਮੇਵ ॥੨॥
 ਤੇਰੇ ਅੱਟਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੇ ਜੋ ਨਹਿ ਜਾਨਤ ਲੋਗ ।
 ਦੁਰਗਾਇਕ ਪੂਜਨ ਕਹੈ ਜੋ ਹੈ ਮਹਾਂ ਅਜੋਗ ॥੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਹੱਠ ਤੇ ਨਹੀ ਟਾਰਯੋ ਟਰਤ ਸੁ ਰੰਹ ।
 ਜਿਸਤ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨਾ ਕਰੋ- ਜਗਤ ਪ੍ਰਾਪੰਚ ॥੪॥
 ਪਰ ਮੁੀ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਕ ਤੇ ਜੋ ਹੋਵਤ ਹੈ ਸਿੱਧ ।
 ਸੋ ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਕਬਨ ਤੇ ਜਾਨੈ ਪੁਰਖ ਅਸਿੱਧ ॥੫॥
 ਤਾਂਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਰਾਇ ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁੱਖ ਤੇ ਵਰਨਨ ਕਰੈ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥੬॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਆਦਿ ਮਹਿੰ ਕਰਤ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰ ।
 ਸੋ ਦੇਵੀ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਦੇਖੋ ਮੀਤ ਸੁਧਾਰ ॥੭॥

ਭਾਵ:- ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਦੀ ਉਕਤੀਆਂ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ
 ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
 ਵਾਕ ਜੋ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋਗੇ ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਅਪਨੇ ਹੱਠ ਨੂੰ
 ਤਿਆਗ ਦੇਵੋਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਰੰਭ
 ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਲੋਗ ਗਣੇਸ਼ ਜਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਉਸਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ
 ਸਮਾਪਤ ਹੋਨ ਲਈ ਕਹਦੇ ਹਨ ਓਥੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ
 ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੋ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗਤ ਦੀ ਰੱਛਕ ਅਰ ਨਾਸ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ

ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਓਸੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੇਸਾ ਕਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।। ਯਥਾ :-

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਬਚਿੱਤ੍ਰਨਾਟਕ
ਦੋਹਿਰਾ

ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕਉ ਕਰੇ ਸੁਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ।
ਪੂਰਨ ਕਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਤੁਮ ਮੁਹਿੰਕਰੋਸ ਸਹਾਇ ।।੧।।
ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ
ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ ਪਲ ਦਲ ਖੰਡ ਅਤਿ ਰਣ ਮੰਡ ਬਰ ਭੰਡ ।
ਤੁਜ ਦੰਡ ਅਖੰਡ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਜੋਤ ਅਮੰਡ ਭਾਨੁਪ੍ਰਭੰ ।।
ਸੁਖ ਸੰਤਾਂ ਕਰਣੈ ਦੁਰਮਤ ਦਰਣੈ ਕਿਲਵਿਖ ਹਰਣੈ ਅਤਿ ਸਰਣੈ ।।
ਜੇ ਜੇ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰਿਸਟ ਉਬਾਰਣ ਮਮ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਰਣ ਜੇ ਤੇਰੀ ।।੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਦੇਖੀਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ।
ਉਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਤੇਗ ਤੇ ਚਹਤ ਸਿੱਧ ਨਿਜ ਕਾਜ ।।੮।।
ਭਾਵ:- ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤੇ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਪਾਲਨਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਹੈ ।

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਇੱਕ ਗੂੜ੍ਹ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇਗ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਅਹ ਆਮ ਲੋਕ ਭੀ ਏਹੋ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਆਖਨਾ ਸੱਚਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਸੇ ਖੜਗ ਨੂੰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਖੜਗ ਹੀ ਸਭ ਮਨੋਹਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸੋ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਨ ਕੋ ਤਜੇ ਮੰਨੇ ਤੁਮਹੀ ਬਾਤ ।
ਐਸਾ ਬੁੱਧੀ ਹੀਨ ਨਰ ਕੋਹੈ ਜਗ ਵੱਖਯਾਤ ।।੯।।
ਜਾਂਤੇ ਤੇਰੇ ਕਥਨ ਤੇ ਹੋ ਗੁਰ ਵਾਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ।
ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਕਰਤ ਸਕਲ ਕਲਿਆਣ ।।੧੦।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰ ਬਚਨੋ ਕਾ ਮਾਨਨਾ ਕਹੈ ਨ ਕਰ ਹੈ ਕੋਇ ।
ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀ ਧਰ ਕੇ ਅਹੋ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਜੋਇ ।।੧੧।।
ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਕੋ ਹਮ ਸਿਰ ਧਰਯੋ ਮਿੱਤ ।
ਪਰ ਤੈਂ ਇਸਕੇ ਅਰਥ ਕੋ ਪੜ੍ਹਾ ਨ ਦੇਕਰ ਚਿੱਤ ।।੧੨।।

ਚੌਪਈ

ਖੜਗ ਨਾਮ ਤੇ ਖੜਗ ਨ ਹੋਈ । ਖੜਗ ਕੇਤ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਸੋਈ ।।
 ਪੂਨ ਇਹ ਖੜਗ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋਈ । ਈਸ਼ਰ ਗੁਣ ਵਾਰਕ ਹੈ ਸੋਈ ।
 ਜਾ ਕਾ ਅਰਥ ਨਾਮ ਕਾ ਕਰਤਾ । ਅੰਤ ਕਾਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੇ ਹਰਤਾ ।
 ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਜਗ ਕੇ ਹਰ ਹੈ । ਨਾਮ ਖੜਗ ਤਾਂਹੀ ਜੋ ਧਰ ਹੈ ।
 ਜਾਕੇ ਅੰਤ ਦੌਰਾਣ ਔਹ । ਪਈਯਤ ਹੈ ਜਗ ਮਹਿ ਕਰ ਗੌਰ ।।
 ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ । ਏਤ੍ਰਿਸ਼ਕਤ ਈਸ ਮਹਿ ਪਾਵੈ ।
 ਤਾਂਤੇ ਤ੍ਰਿ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਧਰਤਾ । ਹੈ ਅਕਾਲ ਸਭ ਸ਼ਕਤ ਅਨਿਰਤਾ ।
 ਜਾਂਤੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਹਲਾਵੈ । ਅਕਾਲ ਆਪਨੇ ਰੂਪ ਬਤਾਵੈ ।।
 ਤਾਂਤੇ ਖੜਗ ਨਾਮ ਤੇ ਧਿਆਰੇ । ਹੈ ਅਕਾਲ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰੇ ।
 ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਸਭ ਕਾਜਾ । ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਚਾਹਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ।
 ਜਬ ਵਹੁ ਹੋਤ ਸਹਾਇਤ ਪਯਾਰੇ । ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹੋਵਤ ਸਾਰੇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਵਹੁ ਈਸ ਧਿਆਯੋ । ਜਾ ਕੋ ਤੇਜ ਜਗਤ ਮਹਿਛਾਯੋ ।।੧੩।।

ਭਾਵ: - ਕਾਬਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਔਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਬਯ ਵਿੱਚ ਕਿਆ 2 ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਬਯ ਯਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿਦਯਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਤਾ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਲਾਛਣਕ ਅਤੇ ਅਪਯਾਨਾਰਕ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਹੀਨ ਲੋਗ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਅਰਥੋਂ ਅਨਰਥ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸਤੇ ਵਕਤ ਦਾ ਤਾਤ ਪਰਜ ਹੀ ਖੋ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਜੋ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਕਾਬਯ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਈ ਕਾਬਯ ਦੇ ਗਿਆਨਹੀਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਧੌਖਾ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ "ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕਉ" ਪਦ ਕਥਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੜਗ ਅਰਥਾਤ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਇੱਕ ਜੜ੍ਹ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਹੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਵਿ ਅਪਨੇ ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਖਨੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਧੂਮ ਕੇਤ' ਆਖਨ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ ਅਰ, ਮੀਨਕੇਤ ਆਖਨ ਤੇ ਕਾਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ "ਖੜਗਕੇਤ" ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਜਗਤ ਦਾ ਉਤਪੱਤ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ "ਖੜਗਕੇਤ" ਆਖਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਉਤਪੱਤਿ ਪਾਲਨ ਦਾ ਅਧਿਆਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਕ ਗੁਣ ਦੇ ਗ੍ਰਹਨ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਗੁਣ ਨਿਸਚੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ "ਖੜਗਕੇਤ" ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਅਸੀਂ ਤਾਜ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਅਸੀਂ ਤਕਤ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਹਾਂ" ਇਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਿਰ ਪਰ ਰੱਖਨ ਵਾਲੀ ਟੋਪੀ ਯਾ ਕਿਸੇ ਬੰਨਨ ਵਾਲੀ ਮੰਜੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਨ ਦਾ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੂਰਬੀਰ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਇਸਤੇ ਭਾਵ ਤਾਜ ਅਤੇ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਖੜਗ ਕੇਤ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ

ਹੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਿੱਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਉੱਪਰਲੇ ਦੋਹੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਤੇ ਅੱਗੇ (ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ) ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਥੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿੰਤੂ ਤੇਗ ਦੀ ਨਹੀਂ ।।

ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਗੇ ਖੜਗ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਸੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਸਭ ਖੜਗਕੇਤ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਏ ਜਾਨਗੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਣ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਨਾ ਅਤੁਲ ਬਲ ਦਾ ਹੋਨਾ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਕੇ ਬੁਰੀ ਮਤ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਕਿਸੇ ਖਾਲਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿੰਤੂ ਸ਼ਸਤਰ ਖਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਸੰਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸਤੇ ਛੂਟ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਯਾ ਤੇਗ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਕਲਪਤ ਵਸਤੁ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਉਸ ਅਕਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਬਖਾਨ ।

ਜਿਸਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਸਕਲ ਤਵ ਸੰਸੇ ਮਿਟ ਜਾਨ ।।੧੪।।

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

“ਸਦਾ ਏਕ ਜੋਤਯੰ ਅਜੂਨੀ ਸਰੂਪੰ । ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਦੇਵੰ ਮਹਾਂਭੁਪੁ ਭੂਪੰ ।।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤਯੰ ਨਰੂਪੰ ਨਿਬਾਣੰ । ਕਰੰ ਕਾਰਣੁਯੰ ਨਸੋਂ ਖੜਗ ਪਾਣੰ ।।੩।।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਨਿਤਯੰ ਨਰਾਲੰ । ਨ ਬਿਰਧੰ ਬਸੇਖੰ ਨ ਤਰਨੰ ਨ ਬਾਲੰ ।।
ਨਰੰਕੰ ਨਰਾਯੰ ਨਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ । ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰਾਗੰ ਅਪਾਰੰ ਅਭੇਖੰ ।।੪।।

ਦਵੈਯਾ

ਇਨ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਦੀ ਗਾਥਾ । ਖੜਗ ਕੇਤ ਕਰ ਜੋਇ ਉਚਾਰੀ ਸੋ ਦੇਖੋ ਮਨ ਸਾਥਾ ।। ਏਕੋ ਜੋਤ ਅਜਨਮ ਬਤਾਕੇ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਦੇ ਵਾ । ਸਭ ਰਾਜਨ ਕੋ, ਰਾਜਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ ਤਿਸਦੀ ਸੇਵਾ ।।੧੫।। ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਰ ਨਿਤ ਬਤਾਇਆ ਪੁਨ ਭਾਖਯਾ ਨਿਰ ਬਾਣੀ । ਸਭ ਕਰਤਾ ਅਰ ਹਰਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਓਸੇ ਵਿੱਚ ਵਖਾਣੀ ।। ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਅਰ ਨਿਰਾਲੇਪ ਪੁਨ ਬਾਲਬਿਧ ਨਹਿ ਹੋਵਤ । ਹਾਵ ਰੰਕ ਅਰ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਾ ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਨਹਿ ਜੋਵਤ ।।੧੬।। ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਲੱਖਨ, ਗੁਰ ਨੇ ਕਹੇ ਈਸਦੇ ਪਿਆਰੇ । ਜਿਸ ਦੇ ਖੜਗ ਕੇਤ ਮੁਖ ਕਹਿਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਹੋਨ ਉਚਾਰੇ ।। ਇਸ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾ ਨਾਮ ਕਿਤੇ ਹੈ ਲੀਤਾ । ਜੋ ਆਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹੈ ਮਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਲੀਤਾ।।੧੭।। ਜਿਸਦਾ ਕਾਲਾ ਰੂਪ ਬਤਾਉਨ ਅਰ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ । ਵਡੇ ਦੰਦ ਢਿੱਡ ਜਿਸ ਦੱਸੇ ਲੋਹੂ ਪੀਦੀ ਕਾਲਾ ।। ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਰੂਪਵਤੀ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਅਰੂਪ ਸਦਵਾਂਦੀ । ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਉਹ ਕਦ ਕਰ ਲਾਉ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟੇ ਛਿੱਪ ਜਾਂਦੀ ।।੧੮।। ਨਹੀਂ ਨਿਤ ਉਹ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਸੀ ਜੋ ਉਡ ਗਈ ਪਲਕ ਮੈਂ । ਮੁੜਕੇ ਦੇ ਪਿਆ ਰੂਪ ਨ ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਖੀਂ ਫੇਰ ਖਲਕ ਮੈਂ ।। ਤਾਂਤੇ ਐਸੇ ਲੱਖਨ ਵਾਲੀ ਜੋ ਦੇ ਵੀ ਹੈ ਭਾਈ । ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨਾਂਹਿ ਮਨਾਈ ।।੧੯।। ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤ ਥੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੱਖਨ ਪੂਰੇ ।। ਤਿਸਕੋ ਤਿਆਗ ਮਨਾਵਨ ਐਸੀ ਜੈਸੀ ਹੈ ਕਲਜੋਗਨ

। ਕਹੋ ਭਲਾ ਕਦ ਪਰਸਨ ਗੁਰ ਜੀ ਜੋ ਦਰਸਤ ਥੇ ਲੰਗਨ ॥੨੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਪੁਨ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਤੇਗ ਗੁਰ ਅਪਨੋਇਸਟ ਪਛਾਨ ।

ਜੇ ਜੜ੍ਹ ਨਾਮੀ ਵਸਤ ਹੈ ਕਿਤਮ ਧੂਲ ਮਹਾਨ ॥੨੧॥

ਭਾਵ: - ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੱਖਨ ਨਿੱਤ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਤਪਤਿ ਇਸਥਤ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਦੇਵੀ ਜੋ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਅਰਥਾਤ ਨਿਤ ਨਾ ਰਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਵਿਕਾਰੀ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਬੁਰਾ ਰੂਪ ਦੁਆਰੇ ਫੇਰ ਹੁੰਦੇ ਬਨਨੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਸੀ ਜੋ ਕਦ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨੂੰ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਇਹ ਦੇਖ ਲਗਾਉਣਾ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮਹਿ ਪੂਜਨ ਕਾਯੋ ਅਕਾਲ ।

ਦੇਵੀ ਦੇਵਨ ਨਰ ਕਿਤ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਮਹਿ ਭਾਲ ॥੨੨॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜੇਸੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤੈ ਦਿੱਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲ ।

ਤੈਸੇ ਇਨ ਤੇ ਉਲਟ ਕੁਛ ਮੈਂ ਭੀ ਲਿਆਂਦੇ ਟੋਲ ॥੨੩॥

ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਅਹੇ ਨ ਦੇਵੀ ਕੋਇ ।

ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਤਲਵਾਰ ਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਜੋਇ ॥੨੪॥

ਪਰ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਇ ਦਾ ਉਸ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਭਗਤ ।

ਦੁਸ਼ਟਨ ਮਾਰਨ ਕਾਰਨ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਬਨਾਤ ॥੨੫॥

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ।

ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਬਤਾਇਕੇ ਬੋਲਣ ਕਰਦੇ ਬੰਦ ॥੨੬॥

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

“ਅਲੇਖੰ ਅਭੇਖੰ ਅਭੂਤੰ ਅਦ੍ਵੈਖੰ । ਨਾ ਰਾਗੰ ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ ॥ ਮਾਮ੍ਹੰ ਦੇਵ ਦੇਵੰ ਮਹਾ ਜੋਗ ਜੋਗੰ । ਮਹਾਂ ਕਾਮ ਕਾਮੰ ਮਹਾਂ ਭੋਗ ਭੋਗੰ ॥੧੦॥ ਕਹੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤਾਮਸੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੇਯੰ । ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੇ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਨਰੇਯੰ ॥ ਕਹੂੰ ਦੇਵੀਯੰ ਦੇਵਤੰ ਦਾਯੀਤ ਰੂਪੰ । ਕਹੂੰ ਰੂਪ ਆਨੇਕ ਧਾਰੇ ਅਨੂਪੰ ॥੧੧॥ ਕਹੂੰ ਫੂਲ ਵੈਕੈ ਭਲੇ ਗਾਜ ਫੂਲੇ । ਕਹੂੰ ਭਵਰ ਹੋਕੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਭੂਲੇ ॥ ਕਹੂੰ ਪਵਨ ਹੈ ਕੈ ਬਹੇ ਬੋਗ ਐਸੇ । ਕਹੂੰ ਮੋਨ ਆਵੈ ਕਬੈ ਤਾਹਿ ਕੈਸੇ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਸਭ ਕਰ ਦੀਨਾਂ ਗੁਰ ਆਪ ।

ਧਰਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਨਾ ਬਿਧਕੇ ਥਾਪ ॥੨੭॥

ਜੇਸੇ ਇਸ ਮਹਿ ਕਹ ਦੀਆ ਹੋਤ ਪੁਰਖ ਅਰ ਨਾਰ ।

ਦੇਵੀ ਦੈਤਨ ਰੂਪ ਵਹੁ ਕਰਤੋ ਆਪ ਮੁਰਾਰ ॥੨੮॥

ਫੂਲ ਭਵਰ ਪੁਨ ਪਵਨ ਹੋ ਚਲਤ ਬੋਗ ਇਸ ਭਾਂਤ ।

ਨਹਿ ਕਥਨੇ ਮਹਿ ਆਵਤੋ ਦੇਖਹੁ ਭਲੇ ਏਕਾਂਤਿ ॥੨੬॥
 ਫਿਰ ਤੁਮ ਕੈਸੈ ਕਹਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਚੰਡਕਾ ਕੋਇ ।
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੋ ਕਾਮ ਕਰਤ ਭਵ ਜੋਇ ॥੩੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਮੈਂ ਭੀਸਥੇ ਲਖੇ ਤੱਤ ਨਿਜ ਸਾਰ ।
 ਇਹ ਤੋ ਮਹਮਾਂ ਈਸ ਕੀ ਕਰਤੇ ਸਕਲ ਉਚਾਰ ॥੩੧॥
 ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਗੁੰਝ ਜਿਸ ਕਹਤ ਵਿਚਾਰੋ ਆਇ ।
 ਸੋਈ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਕਿਹਾ ਦੇਖੋ ਛੋਡ ਬਿਵਾਦ ॥੩੨॥
 ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਪਯਾਰਿਆ ਹੈ ਕਰਤਾ ਜਗਦੀਸ ।
 ਉਤਪਤ ਜਿਸਸੇ ਜਗ ਭਯੋ ਅਨਕ ਭਾਂਤ ਧਰਸੀਸ ॥੩੩॥
 ਨਾਰ ਪੁਰਖ ਦੇਵੀ ਭਏ ਦੇਵ ਦੈਤ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ ।
 ਸੋ ਸਭ ਕੋ ਇੱਕ ਪੂਜ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿ ॥੩੪॥
 ਜਿਸ ਤੇ ਅਗਲੇ ਵਾਕ ਤੁਹਿ ਦੇਤ ਗਿਆਨ ਭਲ ਭਾਇ ।
 ਜਿਨ ਕੋ ਸਵਨ ਮਨਨ ਤੇ ਇਹ ਮੰਕਾ ਮਿਟਜਾਇ ॥੩੫॥

ਯਥਾ - ਭੂਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

“ਸ੍ਰਿਜੇ ਸੇਤਜੰ ਜੇਰਜੰ ਉਤ ਭਜੇਵੰ । ਰਚੇ ਅੰਡਜੰ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਏਵੰ ॥
 ਦਿਸਾ ਬਿਟਸਾਯੰ ਜਿਮੀਂ ਆਸਮਾਣੰ । ਚਤਰ ਬੇਦ ਕਥਯੰ ਕੁਹਾਣੰ ਪੁਰਾਣੰ ॥੨੮॥ ਰਚੇ
 ਰੈਣ ਦਿਵਸੰ ਥਪੈ ਸੂਰ ਚੰਦ੍ਰੰ । ਠਟੇ ਦਈਵ ਦਾਨੋ ਰਚੇ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ॥ ਕਰੀ ਲੋਹ
 ਕਲਮੰ ਲਿਖਜੇ ਲੇਖ ਮਾਖੰ । ਸਬੈ ਜੇਰ ਕੀਨੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਹਾਖੰ ॥੨੯॥ ਕਈ ਮੋਟ
 ਡਾਰੈ ਉਪਾਯੇ ਬਨਾਏ । ਉਪਾਰੇ ਗੜੇ ਫੇਰ ਮੋਟੇ ਉਪਾਏ । ਕ੍ਰਿਆ ਕਾਲ ਜੂ ਕੀ ਕਿਨ੍ਹ
 ਨਾਂ ਪਛਾਨੀ । ਘਨਿਯੇ ਪੈ ਬਿਤੋ ਹੋ ਘਨਿਯੇ ਪੈ ਬਿਤਾਨੀ ॥੩੦॥ ਕਿਤੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
 ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੰ ਬਨਾਏ । ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਸੇ ਮੋਟ ਡਾਰੈ ਉਪਾਏ ॥ ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਕੇਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ
 ਮਾਂਝ ਹੁਏ । ਸਮੇਂ ਆਪਨੀ ਆਪਨੀ ਅੰਤ ਸੂਏ ॥੩੧॥

ਦੋਹਰਾ

ਯਹੀ ਸ਼ਬਦ ਆਗੇ ਕਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਸਗਰੋਂ ਭਾਵ ।
 ਕਈ ਕੋਟ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਰਚੇ ਈਸੂਰ ਧਰ ਮਨਚਾਵ ॥੩੬॥
 ਚਾਰ ਖਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਭ ਪੰਚ ਭੂਤ ਯੁਤ ਜੋਇ ।
 ਚੰਦ ਸੂਰ ਸੂਰ ਨਰ ਅਸਰ ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿ ਸੋਇ ॥੩੭॥
 ਕਿਸਨ ਮਹਿਮਦ ਰਾਮ ਸੇ ਉਪਜੇ ਮਹੇ ਜਹਾਨ ।
 ਉਸ ਅਕਾਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਹਿ ਹੈ ਮਭ ਕੀਟ ਸਮਾਂਨ ॥੩੮॥
 ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤਿਸਤੇ ਕਹੀ ਬਨਾਇ ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰ ਸੋਚ ਮਨ ਤੋਂ ਸਗਰੋਂ ਭ੍ਰਮਜਾਇ ॥੩੯॥
 ਜੋ ਦੇਵੀ ਅਰ ਦੇਵਤੇ ਤੂੰ ਮਾਨਤ ਮਨ ਆਪ ।
 ਸੋ ਗੁਰ ਜੀ ਨਹਿ ਕਹਤ ਹੈ ਤਿਨ ਕਾ ਕਰੀਓ ਜਾਪ ॥੪੦॥
 ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਕੋ ਕਰਤ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ।

ਸੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਐਹ ਨ ਸਮਸਰ ਜਾਹਿ ॥੪੧॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

“ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਹਾਵੈ । ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈ । ਕੁਕਿਰਤ
ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮਹਿ ਕਰਨੀ । ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਾਕੋ ਜਗ ਧਰਨੀ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਲਖਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਬਨਾਇ ।

ਕਰਮਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰ ਸੁਰ ਪੁਨ ਅਸੁਰ ਕਹਾਇ ॥੪੨॥

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਦਸਮੋ ਗੁਰ ਜੂ ਫੁਰਮਾਹਿਆ । ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਭੇਦ ਸਮਝਾਯਾ ।
ਭਲੇ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕੁਮਾਵਤ ॥ ਸੰਤ ਮਾਰਗ ਕੋ ਗੁਰੁ ਬਤਾਵਤ ।
ਸੋਈ ਹੈ ਸੁਰ ਜਗ ਕੇ ਸਾਹੀ ॥ ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਪਈ ਯਤ ਨਾਹੀ ।
ਇਸੀ ਤਰਹ ਜੋ ਨਾਰ ਸੁਭਾਗੀ । ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਮਹਿ ਸੁਦ ਹੀਲਾਗੀ ।
ਸੋਈ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਕਹਾਈ । ਤਿਸਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਦੇਵੀ ਕਾਈ ।
ਅਰ ਪੁਨ ਜੋ ਹੈ ਪੁਰਖ ਨਕਾਰਾ । ਕਰਤ ਪਾਪ ਸਦਜਗਤਮਝਾਰਾ ।
ਸੋਈ ਅਸੁਰ ਦੈਤ ਕਹਲਾਵਤ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਭਾਂਤ ਬਤਾਵਤ ।
ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਜੋ ਪਾਪਨ ਨਾਹੀ । ਕਰਤ ਕੁਕਰਮ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰੀ ।
ਸੋਈ ਅਹੇ ਅਸੁਰਨੀ ਨਾਮਾ । ਕਰਤ ਰਾਕਸੀ ਜਿਹ ਨਰ ਥਾਮਾਂ ।
ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਨ ਮਹਿ ਸੋਚ ਪਿਆਰੇ । ਇਨਕਰਮਨ ਕੋਮਨ ਮਹਿਧਾਰੈ ।
ਜੇ ਦੇਵੀ ਹਮਰੇ ਕਵਿ ਗਾਵੇ । ਕਾਲਾ ਰੂਪ ਜਿਸੇ ਦਿਖਰਾਵੈ ॥
ਗਲ ਮਹਿ ਸਾਧ ਸੀਸ ਮੁਰਦਾਕੇ । ਵਡੇ ਦੰਦ ਪਿੱਠ ਬਾਲ ਸੁਜਾਕੇ ।
ਅਰ ਤਿਸ ਕਾਮ ਧਾਵਨੇ ਝੋਟੇ । ਅਰ ਖੱਕਰੇ ਜੋ ਚੰਗੇ ਮੋਟੇ ॥
ਫਿਰ ਆਦਮ ਦਾ ਲੋਹੂ ਪੀਨਾ । ਇਸ ਪਰ ਹੈ ਜਿਸਕਾ ਜਗਜੀਨਾ ।
ਸੋ ਐਸੇ ਕਰਮਨ ਕੀ ਪਿਆਰੀ । ਹੈ ਦੇਵੀ ਗੁਹਮਤ ਅਨੁਸਾਰੀ? ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਸਾਧ ਇਸ ਤੋਲੇ । ਫਿਰ ਆਗੇ ਕੁਛ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ।
ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਮਤ ਹਮਰੇ ਇਸਟਾ। ਤਜ ਐਹ ਸਭ ਜਾਨ ਅਨਿਸਟਾ।
ਮੱਤ ਅਮੱਤ ਵਿਚਾਰ ਦੁਵਾਰੇ । ਲਖਕਰ ਧਰੀਯਹੁ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੇ ॥੪੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਾਂਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਕੁਛ ਐਹ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਨਹਿ ਕਹਤ ਹੈ ਦੇਵੀ ਸਭ ਸਿਰ ਮੋਰ ॥੪੪॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਬਖਾਨ ਦੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਦੇਵ ।

ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਭਗਤੀ ਮਾਤ ਅਭੇਦ ॥੪੫॥

ਵਰ ਮਾਂਗਤ ਗੁਰ ਚੰਡ ਤੇ ਧਨ ਸੰਪਦ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ।

ਲੈ ਅਸੀਸ ਸੁਖ ਚਾਹਤੇ ਪੜ੍ਹ ਦੇਖੋ ਏਕਾਂਤ ॥੪੬॥

ਦਾਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਯਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।

ਸੇ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੁਨ ਲੈ ਸਾਥ ਉਮੰਗ ॥੪੭॥

ਯਥਾ : ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਸਵੈਯਾ

“ਮੇਰ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਤੋਸੇ । ਭੂਲ ਛਿਮੋ
ਹਮਰੀ ਪ੍ਰਭ ਆਪਨ ਭੂਲਨ ਹਾਰ ਕਹਾ ਕੋਉ ਮੋਸੇ ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ
ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਖੀਅਤ ਦਰਬ ਭਰੋਸੇ । ਯਾ ਕਲ ਮੈਂ ਸਭ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ
ਕੇ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੇ ॥੬੨॥ ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਸੇ ਕੋਟ ਨਿਸਾਚਰ ਜਾਹਿ ਛਿਨੇਕੁ ਬਿਖੈ ਹਨ
ਡਾਰੇ । ਧੂਮਰ ਲੋਚਨ ਚੰਡ ਅਉ ਮੁੰਡ ਸੇ ਮਾਹਥ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਚਮਰ
ਸੇ ਰਣ ਚਿੱਛਰ ਸੇ ਰਕਿਤੱਛਣ ਸੇ ਝਟ ਦੈ ਝੜਕਾਰੇ । ਐਸੇ ਸੁ ਸਾਹਿਬ ਪਾਇ ਕਹਾਂ
ਪਰਵਾਹਿ ਚਰੀ ਇਹ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੇ ॥੬੩॥ ਮੁੰਡਹੁ ਸੇ ਮਧ ਕੀਟਭ ਸੇ ਮੁਰਸੇ ਅਘਸੇ
ਜਿਨ ਕੋਟ ਦਲੇਹੈ ॥ ਓਟ ਕਰੀ ਕਬਹੂ ਨ ਜਿਨੇ ਰਣ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਗ ਦੈਨ ਟਲੇ ਹੈਂ
॥ ਸਿੰਧ ਬਿਖੈ ਜਿਨ ਬੂਡੇ ਨਿਸਾਚਰ ਪਾਵਕ ਬਾਣ ਬਹੇ ਨ ਚਲੇ ਹੈਂ । ਤੇ ਅਸ ਤੋਰ
ਬਿਲੋਕ ਅਲੋਕ ਸੁਲਾਜ ਕੇ ਛਾਡਿ ਕੇ ਭਾਜ ਚਲੇ ਹੈਂ ॥੬੪॥

ਦੌਹਿਰਾ

ਇਨ ਦਾਕਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਜ ਰੱਖਯਾ ਕੇ ਕਾਜ ।

ਉਸਤਤ ਚੰਡੀ ਕੀ ਕਰੀ ਰੰਚਕ ਧਰੀ ਨ ਲਾਜ ॥੪੮॥

ਚੌਪਈ

ਕਹਾ ਮੇਰ ਤ੍ਰਿਣਤੇ ਮੁਹਿ ਕੀਜੈ । ਗ੍ਰੀਵਨਵਾਜ ਸ਼ਰਨ ਮਹਿ ਲੀਜੈ ।
ਦੂਸਰ ਤੋਂ ਸਮ ਅਵਾਰ ਨ ਕੋਈ । ਭੂਲ ਛਮੋ ਹਮ ਸੈ ਜੋ ਹੋਈ ।
ਜਿਨ ਜਨ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ । ਤਿਨਕੇ ਘਰ ਤੁਮ ਨਵਨਿਧ ਦੀਨੀ ।
ਜਾਂਤੇ ਤੁਮਰਾ ਮੋਹ ਭਰੋਸਾ । ਭਾਜਹਿ ਸੱਤ੍ਰ ਤੋਹ ਲੱਖ ਕੋਸਾ ।
ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਮਾਰ ਤੁਹਿ ਦੀਨੋ । ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਸੋਂ ਹੈਂ ਬਧ ਕੀਨੋ ।
ਮਧ ਕੀਟਭ ਸੇ ਮੁਰ ਸੇ ਮਾਰੇ । ਜਿਨ ਕੇ ਜੀਤਤ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰੇ ।
ਜੋ ਐਸੀ ਸਕਤੀ ਧਰ ਸੂਰੇ । ਤੁਮਰੀ ਤੇਗ ਮਿਲਾਏ ਧੂਰੇ ॥
ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਾਹਿਬ ਜਬ ਮੇਰੀ । ਨਹਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰਹੇ ਮਮ ਬੋਰੀ ।
ਐਸੀ ਉਪਮਾ ਕਰੀ ਅਪਾਰਾ । ਜਾਕੇ ਜਾਨਤ ਹੈਂ ਜਗ ਸਾਰਾ ॥
ਫਿਰ ਵਹੁ ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਨ ਹਰਤੀ । ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਕੇ ਚੰਡਨ ਕਰਤੀ ॥
ਕਹਕੇ ਕਰੀ ਬੇਨਤੀ ਐਸੀ । ਮਰਧਾਵਾਨ ਕਰਤ ਹੈਂ ਜੈਸੀ ।
ਤੋਂ ਤੁਮਰੀ ਜੋ ਬਾਤ ਪਯਾਰੇ । ਮਾਨਨ ਜੋਗ ਨ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ ॥
ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਕਿਉਂ ਭੰਗਨ ਕਰ ਹੈਂ । ਜਾਂਤੇ ਨਰਕ ਮਾਹਿ ਦੁਖ ਭਰ ਹੈਂ ।
ਹੈ ਵਹੁ ਚੰਡੀ ਗੁਰੂ ਮਨਾਈ । ਜੋ ਸਭ ਕੇ ਭਛਕ ਬਤਲਾਈ ॥
ਇਨ ਮਹਿ ਕਹੁ ਕਯਾ ਸੰਕਾ ਤੋਰੀ । ਹੈ ਸਭ ਸਤ ਮਾਤ ਕੀ ਦੋਹੀ ॥

ਤੌਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੌਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਵ ਕੇ ਨਹ ਸਮਝਾ ਤੁਮ ਰੰਚ ।

ਜਾਂ ਤੇ ਇਸ ਅਗਯਾਨ ਨੇ ਲਿਆ ਤੋਹ ਮਨ ਬੰਚ ॥੫੦॥

ਯਹ ਚੰਡੀ ਕੀ ਉਧ ਨ ਪਯਾਰੇ । ਆਗੇ ਦੇਖਹੁ ਹਿੰਦੇ ਦਿਖਾਰੇ ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਤੋ ਗੁਰ ਜੁ ਜਗ ਨਾਥਾ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਨਾਥੇ ਸਾਥਾ ।
 ਅਰ ਯਹ ਕਰੀ ਵਡਾਈ ਤਾਕੀ । ਸਭ ਸੇ ਅਧਕ ਸਕਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ।
 ਜਿਨ ਮਹਾਸਾਹ ਜੇਸੇ ਮਾਰੇ । ਅਰ ਖੁਨ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਹਨ ਭਾਰੇ ।।
 ਮੁਰਸੇ ਕੇ ਜੋ ਕਾਲ ਮਰੂਧਾ । ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਕਹੀਯਤ ਭੂਧਾ ।।
 ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਦਰੇ ਸੰਗਾਰਾ । ਏਕੋ ਆਦ ਅੰਤ ਅਵਤਾਰਾ ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਨ ਜਾਹਿ ਨੇ ਲੀਨੀ । ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕੀਨੀ ।
 ਮੁੰਡ ਨਮੁੰਡ ਮਾਰਨੇ ਹਾਰੀ । ਨਹਿ ਚੰਡੀ ਥੀ ਕੋਹਿ ਵਿਚਾਰੀ ।
 ਧੋ ਵਟ ਮਭ ਕੋਮਾਲਕ ਪਾਲਕ । ਪੁਨ ਛਿਨ ਏਕ ਵਿਖੇ ਤਹਿ ਘਾਲਕ ।
 ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਪੁਤ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ । ਅਰ ਅਪਨੇ ਚੋਛਕ ਨਹਰਾਯਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਆਗੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰੇ । ਕਿਆ ਗੁਰ ਵਾਕ ਸੁ ਕਰਤ ਉਚਾਰੇ ।।੫੧

ਯਥਾ :

“ਰਾਵਣ ਸੇ ਮਹ ਰਾਵਣ ਸੇ ਘਟ ਕਾਨਹੁ ਸੇ ਪਲ ਖੀਚ ਪਛਾਰੇ । ਬਾਰਦ ਨਾਦ
 ਅਕੰਪਨ ਸੇ ਜਗ ਜੰਗ ਜੁਰੇ ਜਿਨ ਸਿਉ ਜਮ ਹਾਰੇ ।। ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੇ
 ਜਗ ਸਾਤ ਹੂੰ ਸਿੰਧ ਹੱਥੀ ਆਹ ਪਥਾਰੇ । ਜੇਜੇ ਹੁਤੇ ਅਕਟੇ ਬਿਕਟੇ ਸੁਕਟੇ ਕਹ ਕਾਲ
 ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੇ ਮਾਰੇ ।।੬੫।। ਜੋ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਜਕੇ ਬਾਜੀਅਤਿ ਤੇ ਕਿਹ ਕੁੰਟ ਕਹੇ
 ਭਜ ਜਈਐ । ਆਗੇ ਹੂੰ ਕਾਲ ਧਰੇ ਅਸਗਾਜਤ ਛਾਜਤ ਹੈ ਜਿਹ ਤੇ ਨਸਿ ਆਈਐ
 । ਐਸੇ ਨ ਕੈ ਗਯੇ ਕੋਈ ਸੁਦਾਦਰੇ ਜਾਹਿ ਉਪਾਵ ਸੇ ਘਾਵ ਬਚਈਐ । ਜਾਂਤੇ ਨ
 ਛੁਟੀਐ ਮੂੜ ਕਹੂੰ ਹਮ ਤਾ ਕੀ ਨ ਕਿਉ ਸਰਣਾਗਤ ਜਈਐ ।।੬੬।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਕੇ ਸਮਝ ਮਨ ਕਿਆ ਦੇਵਤ ਉਪਦੇਸ ।

ਥਿਨਾਂ ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਭਗਤ ਤੇ ਨਾਸਤ ਨਹੀ ਕਲੇਸ ।।੫੨।।

ਭਾਵ: - ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਲੇ ਮੁਖੀਵਾਦਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਤੀ ਪੂਜਕ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ੁਰ
 ਬੁਧਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਲ ਤੇ
 ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਰਾਵਣ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਵਣ ਜੈਸੇ
 ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਜੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲੀ ਸਹਾਇਕ ਇੱਕ ਪਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾੜ
 ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲ ਦੀ ਗਰਜ ਜੈਸੇ ਭਯਾਨਕ ਸਬਦ ਅਤੇ ਰਣ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਸੇ,
 ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਯਮ ਨੇ ਭੀ ਹਾਰ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਜੈਸੇ
 ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਾਇਦਾ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਸਸਤ੍ਰ ਧੋਤੇ ਸੇ, ਅਜੇਹੇ ਵੱਡੇ ਅਜਿਤ
 ਸੂਰਬੀਰ ਭੀ ਕਾਲ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋਗਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ
 ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁਹਾਉਨ ਲਈ ਕਿੱਥੇ ਨੱਸਕੇ ਜਾਏਗਾ ਕਿੰਤੂ
 ਜਿੱਥੇ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਅੱਗੇ ਹੀ ਤੇਰੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਤੇਗ ਲਈ ਖੜਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਬਚਨੇ
 ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ
 ਓਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈ ਸਰਨ ਅਧਿਆਰ ਕਰ ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਮੂਰਖ
 ਲੋਗੋ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਨਾ ਬਚਾਉ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਰਨ ਪਵੋ
 ਜਿਸਦੀ ਸਰਨ ਪੈਨ ਤੇ ਸੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਸਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ

ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੱਗੇ ਰਾਵਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਰਾਵਨ ਜੈਸੇ ਅਮੁਰ ਅਤੇ ਰਾਮ
ਕਿਸ਼ਨ ਜੈਸੇ ਸੁਰ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਦੇਵੀ
ਦਾ ਪੂਜਨ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤੇ ਤੇਰਾ ਸਿੱਧ ਨਹਿੰ ਹੋਤ ਮਨੋਰਥ ਬੀਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪੂਜਨ ਕਹੈ ਏਕ ਅਕਾਲ ਸੁਧੀਰ ।।੫੩।।

ਤਿਸ ਬਿਨ ਸਗਰੇ ਦੇਵ ਗਨ ਰਾਮ ਮਹੇਸ਼ ਦਿਨੇਸ਼ ।

ਤੁੱਛ ਜਾਨ ਤਿਆਗਨ ਕਰੇ ਜੋ ਨਹਿੰ ਹਰਤ ਕਲੇਸ਼ ।।੫੪।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜਦ ਗੁਰ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਸਭ ਬਾਤ ।

ਤਬ ਤੇਹੀ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਕੋਨ ਸੁਨੈ ਗੋ ਭ੍ਰਾਤ ।।੫੫।।

ਨਿਜ ਮੁਖ ਪੱਕਜ ਤੇ ਕਹਾ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਇਹ ਮੀਤ ।

ਹਮਹਿ ਅਰਾਧੀ ਕਾਲਕਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਸਾਥ ਪ੍ਰੀਤ ।।੫੬।।

ਜਨਮ ਕਥਾ ਅਪਨੀ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਗਟ ਬਣਾਈ ਐਸ ।

ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਕੇ ਵਿਖੇ ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਦੇਖੋ ਜੈਸ ।।੫੭।।

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕ

ਚੌਪਈ

“ਅਬ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਕਥਾਬਖਾਨੇ । ਤਪ ਸਾਧਤ ਜਿਹਬਿਧਿਮੁਹਿ ਆਨੇ ।

ਹੇਮ ਕੁੰਡ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ । ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਤਹਾਂ ।।੧।।

ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਤਹਿੰ ਨਾਮ ਕਹਾਵਾ । ਪੰਡ ਰਾਜ ਜਿਹ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ ।

ਤਹਿੰ ਹਮ ਅਥਿਕਤਪਸਿਆਸਾਧੀ । ਮਹਾਂਕਾਲਕਾਲਕਾਅਰਾਧੀ ।।੨।।

ਇਹ ਬਿਧ ਕਰਤ ਤਪਸਿਆ ਭਯੋ । ਚੂੜੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋਇ ਰਾਯੋ ।

ਤਾਤੁ ਮਾਤ ਮੁਹਿ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ । ਬਹੁਬਿਧਿਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ ।।੩।।

ਤਿਨ ਜੋ ਕਰੀ ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ । ਤਾਂਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ ।।

ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਜਬ ਆਇਸ ਮੁਹਿ ਦੀਆ । ਤਬ ਹਮ ਜਨਮ ਕਲੂ ਮਹਿੰ

ਲੀਆ।।੪।। ਆਦਿ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਮਹਿੰ ਰਿਹਾ ਛਪਾਉ ਕਿਆ ਜਬ ਗੁਰ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ।

ਹਮਰ ਅਰਾਧੀ ਕਾਲਕਾ ਅਪਨਾ ਇਸਟ ਪਛਾਨ ।।੫।।

ਭਾਵ: - ਇਸ ਉਪਰਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਨਿਰ ਸੰਦੇਹ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦੀ ਕਥਾ
ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਤ ਚੋਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜੇ ਪਰ ਤਾ ਕਰਦੇ ਸੇ
ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਇਸ ਸਹਿੰ ਕਯਾ ਹੋਹਿ ਗਈ ਸੰਕਾ ਤੁਸਕੋ ਔਰ ।
ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋ ਕਹਿਤੁ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਰ ਮੋਰ ॥੫੬॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਿਰ ਧਰ ਕਰ ਮਾਨਯਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਾਕ ਉਦਾਰ ।
ਪਰ ਇਸ ਪਰ ਤੁਮ ਮੀਤ ਜੀ ਕਰੀਅਹੁ ਕੁਛਕ ਬਿਚਾਰ॥੬੦

ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਇਸਕਾ ਜਬੀ ਤੂੰ ਸਮਝੈਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ।
ਤਬ ਯਹ ਸੰਕਾ ਤੋਹਿਕੀ ਰੰਚਕ ਠਹਿਰੇ ਨਾਂਹਿ ॥੬੧॥

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਤਹਾਸ ਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾ ਗੁਰ ਦੇਵ ।
ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਪਨੇ ਜਨਮ ਕਾ ਕਹਾ ਸਕਲ ਭਲ ਭੇਵ॥੬੨

ਭਾਵ: - ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਰੀਖੀ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਅੱਗੇ ਅਪਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਢੰਗ ਪਰ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਪਤ ਸਿੰਗ" ਅਰਥਾਤ ਸਤ ਚੋਟੀਆ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਮਹਾ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ" ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੇ, ਅਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭੀ ਉਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸੇ ਜਿਸ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾ ਮਨੋਰਖ ਪੁਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਭੇਜਿਆ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਕਥਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਖਾਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਆਰਯ ਲੋਗ ਹਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਈਸ਼ੂਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇਸ ਪਰ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰ ਅਤੇ ਨਿਕਾਲ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਅਪਨਾ ਹਾਲ ਇਸੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਸੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਹਾੜ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਅਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਡੀ ਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਮਹਾਕਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ॥

ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ "ਮਹਾਕਾਲ ਜੋ ਸਭਦਾ ਕਾਲ ਹੈ ਉਸਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਾਂ" ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਸੇ, ਅਰ ਦੂਸਰੀ ਵੱਲ ਕੋਈ ਕਾਲਕਾ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋਸਾ ਕਿ ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅਨੁ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਏਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ :- (ਮਹਾ-ਕਾਲ ਕਾਲ-ਕਾ-ਅਰਾਧੀ) ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਸੀਂ ਮਹਾ ਕਾਲ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ (ਅਰਾਧੀ) ਅਰਥਾਤ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ ਸੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਅਪਨੇ ਬੁਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਜਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ" ਫਿਰ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਸਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਕਾ" ਦਾ ਭਾਵ ਮਹਾਨ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਸਮਰਨ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੇ ਸਮਰੱਥਾ ਉਸਤੇ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਈਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ।।

ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਪ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਸਾ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜੋ ਦੋ ਤੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਸੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਤੇ ਦੈਤ ਭਾਵ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋ ਗਏ ਸੇ, ਜੇਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ, ਯਥਾ - "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੇਇ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ ਬਿਦਾਰ ਕੁਛ ਨਾਹਿ ।। ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ ।।" ਅਰਥਾਤ ਅਪਨੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸੇ ।।

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਭੇਦ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਏਸੇ ਦਾ ਲੱਖਨ ਉਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋ ਤੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਸਾਂ, ਹਨ ਏਥੇ ਜੋ ਇਹ ਮੰਨਯਾਂ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਕਾਲਕਾ ਨੂੰ ਭੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਸੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ "ਦੇਇ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਯੋ" ਕਿਸ ਵੱਲ ਲਗਾਇਆ ਜਾਏਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਲਕਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਏ ਸੇ ਜਾ ਮਹਾ ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਜਾ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਸੇ ।।

ਜੇ ਕਾਲਕਾ ਕੋਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਉਸਦੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਭੇਦ ਹੋਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੇਸਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਭ ਜਬ ਆਇਸ ਮੁਹਿ ਦੀਆ । ਤਬ ਹਮ ਜਨਮ ਕਲੂ ਮਹਿ ਲੀਆ ।।"

ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸ਼ਹੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਹੀ ਅਪਨਾ ਮੁਖ ਧਰਮ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਹਾਕਾਲ ਜਾ ਕਾਲਕਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ।।

ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਅਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਦੋ ਸਨ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਾ ਕਿ "ਤੂੰ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਯੋ" ਪੰਤੂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਇਸੀ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਲੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ।

ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਪੂਜਨਾ ਸਹਬ ਚੁਕਾਈ ਝਾਕ ।।੬੩।।

ਯਥਾ :- ਨਰਾਜ ਛੰਦ

“ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੇ ਭਾਖਹੈ । ਕਿਸੂ ਨ ਕਾਨ ਰਾਖਹੈ ॥ ਕਿਸੂ ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ
ਹੈ । ਅਲੇਖ ਬੀਜ ਬੀਜਹੈ ॥੩੪॥ ਪਖਾਨ ਪੂਜ ਹੈ ਨਹੀਂ । ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ ਹੈ
ਕਹੀਂ ॥ ਅਨੰਤ ਨਾਮ ਗਾਇਹੈ । ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਾਇਹੈ ॥੩੫॥ ਜਟਾਂ ਨ ਸੀਸ
ਧਾਰਹੈ । ਨਮੁੰਦਰਕਾ ਸੁਖਾਰਹੈ ॥ ਨ ਕਾਨ ਕਾਹੂ ਕੀ ਧਰੈ । ਕਹਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁ ਮੈ
ਕਰੈ ॥੩੬॥ ਭਜੇ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੰ । ਜੈ ਕਾਮ ਸਰਬ ਨਾਮਯੰ ॥ ਨ ਜਾਪ ਆਨ
ਕੈ ਜਪੈ । ਨ ਐਹ ਥਾਪਨਾਥਪੈ ॥੩੭॥ ਬਿਅੰਤ ਨਾਮ ਧਿਆਇਹੈ । ਪਰਮ ਜੋਤ
ਪਾਇਹੈ ॥ ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੈ ਧਰੈ । ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੈ ॥੩੮॥ ਤਵੱਕ
ਨਾਮ ਰੱਤਿਅੰ । ਨ ਆਨ ਮਾਨ ਮੱਤਿਅੰ ॥ ਪਰਮ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿਯੰ । ਅਨੰਤ ਪਾਪ
ਟਾਰਿਯੰ ॥੩੯॥ ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਗਾਚਿਯੰ । ਨ ਆਨ ਦਾਨ ਮਾਚਿਯੰ ॥ ਤਵੱਕ ਨਾਮ
ਉਚਾਰਿਯੰ । ਅਨੰਤ ਦੁਖ ਟਾਰਿਯੰ ॥ ॥

ਪੁਨ:

ਚੌਪਈ

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮ ਤਿਹਾਰੇ ਧਿਆਇਆ । ਦੁਖ ਪਾਪ ਤਿਨ ਨਿਕਟ ਨ ਆਇਆ ॥
ਜੇ ਜੇ ਅਉਰ ਧਿਆਨ ਕੈ ਧਰ ਹੀ । ਬਹਿਸ ਬਹਿਸ ਬਾਦਨ ਤੇ ਮਰਹੀ ॥੧੪॥
ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੈ ਆਏ । ਧਰਮ ਹੋਤ ਗੁਰ ਦੇਵ ਪਠਾਏ ॥
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੇ । ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਅਨ ਪਕੜ ਪਛਾਰੇ ॥੧੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਧੋਲੂ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਭ ਦਿਆਲ ।

ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਮੈ ਨਹਿ ਲਿਆਵਹੁ ਖਯਾਲ ॥੬੪॥

ਭਾਵ:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨੋਰਥ ਅਤੇ ਨਿਸਚੈ ਨੂੰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪੂਰਾ
ਪੂਰਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹੋ ਕਥਨ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਦੀ ਕਣੋਂਡਰੀ ਨਹੀਂ
ਰਖਾਂਗਾ, ਅਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ
ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇ ਧਿਆਨ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਧਿਆਨ
ਨਹੀਂ ਧਰਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ ਸੋ
ਜਗਤ ਦੇ ਬਾਦ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜ ਝਗੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ
ਅਰਾਧਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਬਾਦ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ
ਅਪਨੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ਼ਿਵ, ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰਜ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ
ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਝਗੜੇ ਪਏ ਹੋਏ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ
ਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾ ਨੂੰ ਨਿੰਦ ਕੇ ਅਪਨੇ ਦੀ ਵਡਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਇਹ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ
ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਯਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ
ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਕਾਲਕਾ ਆਇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵਸਤੂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਮਖ ਵਾਕ ਦੁਆਰੇ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ :-

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਹਮ ਕਰੀ ਤਪੋਸਯਾ ਭਾਰੀ । ਤਬ ਅਕਾਲਯਹਗਿਰਾਉਚਾਰੀ ।
ਜਾਹਿ ਧਰਾ ਪਰ ਧਰਮ ਚਲਾਵੇ । ਦੇਵੀ ਕਾ ਪੂਜਨ ਨਹਰਾਵੇ ॥
ਇਹ ਮੇਰੀ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਰੀ । ਖਾਂਦੀ ਜੋ ਤਿਲ ਲੰਗ ਸੁਪਾਰੀ ।
ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਊ । ਸਗਲ ਕਲੇਸ ਰਿਦੇ ਦੇ ਖੋਊ ॥
ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੰਥ ਨਹਿ ਚਲੇ । ਪੁਨ ਦੁਰਜਨ ਨਹਿ ਜਾਵੇ ਦਲੇ ।
ਇਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲੀ । ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਸਗਲੀ ਬੋਲੀ ।
ਲਗੀ ਕਹਨ ਮੈਂ ਕਾਲੀ ਨਾਮ । ਸਿੱਧ ਕਰੂੰਗੀ ਤੁਮਰਾ ਕਾਮ ॥
ਮੇਰਾ ਜਾਕਰ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ । ਸਭ ਸਮਾਨ ਪੰਡਤ ਵਿਗ ਪਰਨਾ ॥
ਜਦ ਕਰ ਹਵਨ ਰਿਝਾਵੇ ਮੋਹੀ । ਦੇਵਹੁ ਭੇਟ ਮਾਗਹੋਂ ਤੋਹੀ ॥
ਜਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕਰ ਪਿਆਰੇ । ਸਿੱਧ ਕਰਾਂਗੀ ਕਾਜ ਤਿਹਾਰੇ ।
ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਪੰਥ ਨਹਿ ਚਲਹੈ । ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਭ ਸਾਚਾ ਬਲ ਹੈ ॥
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਊ । ਜਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੈਨੂੰ ਲਖ ਪਾਊ ॥
ਤਾਂਤੇ ਚਲੇ ਧਰਾ ਪਰ ਭਾਈ । ਮੈਂ ਭੀ ਮਗਰ ਤੁਮਾਰੇ ਆਈ ।
ਰੱਖੇ ਸਭ ਕੁਛ ਵਸਤ ਤਿਆਰ । ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰ ॥

ਭਾਵ :- ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਾਯਾ ਕੋਈ ਕਾਲਕਾ ਭੀ ਓਥੇ ਹੈ ਸੀ ਅਰ ਓਸੇ ਨੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਨਾ ਸਾ ਤਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਜੋ ਉਹ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਲਾਹ ਦੋਵੀ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੀ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਲਿਖਦੇ, ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕਾਲਕਾ ਨੇ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇ ਹਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਿਸੇ ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਸਾਰਾ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਅਕਾਸ ਦੇ ਢੁੱਲਾਂ ਤੇ ਸੁਜੰਪੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਨਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ "ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ" ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਸੂਰ ਬੀਰ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਸਪੁੱਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਐਸੀ ਸੰਤਾਨ ਹੋਵੇ ॥

ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਕਾਲੀ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਹਾਵਰੇ ਦਾ ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਉਸਤਤੀ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਵਸਤੂ ਮੰਨਨਾ ਕੇਵਲ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਹੀ ਮੂਲ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਬਯ ਦੇ ਭੇਦ ਬੇ ਗਹਤ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ।। ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸਦੇ ਉੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਛੇਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਪਦ ਆ ਜਾਨਾ ਕੋਈ ਦੋਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ।। ਪਦ ਦੇ। ਸਬਖ

ਅਰਾਧੀ॥ ਰੱਖਯਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਾਬਯ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੈਸਾ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ
ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲਘੂ ਗੁਰ ਗੁਰ ਲਘੂ ਹੋਤ ਹੈ ਬ੍ਰਿਤ ਹੋਤ ਉਚਾਰੁ ਅਰਥਾਤ ਛੰਦ
ਵਾਸਤੇ ਲਘੂ ਦਾ ਗੁਰ ਅਰ ਗੁਰ ਦਾ ਲਘੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ
ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਦ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਬੀਨ ।
ਸੋ ਮੈ ਸਭ ਤੋਂ ਕੋ ਕਹਾ ਲੇਹੁ ਰਿਦੇ ਮਾਹਿ ਚੀਨ ॥੬੬॥
ਇਸ ਮਹਿ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਤ ਕਛੁ ਦੇਖੇ ਰਿਦੇ ਵੀਚਾਰ ।
ਜੋ ਗੁਰ ਜੂ ਕੇ ਵਾਕ ਬਹੁ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਸੁਧਾਰ ॥੬੭॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਹਿਰਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁਨ ਲੇਹ ।
ਜਿਸਦਾ ਉੱਤਰ ਸੋਚਕੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਹ ॥੬੮॥

ਚੌਪਈ

ਜਿਸ ਥਾਤੇਂ ਤੂੰ ਹੈ ਇਨਕਾਰੀ । ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਹੈ ਥਾਤ ਹਮਾਰੀ ।
ਸੋ ਅਕਸਰ ਮਾਨੈ ਗਾ ਭਾਈ । ਜਦ ਯੁਕਤੀ ਨਾ ਰਹਿਸੀ ਕਾਈ ।
ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਏ ਮੈ ਨੀਕੇ । ਲਖ ਕਰ ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਜੀ ਕੇ ॥
ਸੋ ਤੈ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧਿ ਦੁਆਰੇ । ਖੰਡਨ ਕਰੇ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥
ਅਰ ਤਿਨ ਭਾਵ ਔਰ ਦਿਖਲਾਏ । ਮੇਰੇ ਅਰਥ ਅਨਰਥ ਬਤਾਏ ।
ਪਰ ਅਬ ਸਾਰ ਛਪਾਵਹਿ ਕੈਸੇ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਜੋ ਮੂਰਖ ਜੈਸੇ ॥
ਜਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖੇ ਅਲਾਈ । ਦੇਵ ਕਾਲਕਾ ਹਮਰੀ ਮਾਈ ॥
ਅਰ ਅਕਾਲ ਨਿਜ ਤਾਤ ਬਤਾਯਾ । ਮੈ ਕੈਸੇ ਅਬ ਬਨੈ ਛਪਾਯਾ ॥
ਤਾਂਤੇ ਸੋ ਮੈ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ । ਦੂਰ ਹੋਇ ਸਭ ਸੰਕਾ ਭਾਈ ।
ਅਰ ਜਬ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ । ਅਪਨਾ ਹਨ ਸਭ ਦੇਏ ਵਿਸਾਰ ॥
ਤਬ ਇਸ ਪਰਨਿਜਨਿਸਚਾ ਕਰ ਹੈ । ਬਹੁਰਕੁਤਰਕਨਮਨੀਧਰ ਹੈ ॥੬੯॥

ਯਥਾ: ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

“ਸਰਬ ਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ । ਦੇਵਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ ਹਮਾਰਾ ॥
ਮਨੁਆ ਗੁਰ ਮੁਰਿ ਮਨਸਾ ਮਾਈ । ਜਿਨ ਮੈਕੇ ਸਭ ਕ੍ਰਿਆ ਪੜ੍ਹਾਈ ॥੭੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਸਿੱਧ ਕਾਲਕਾ ਹੋਇ ।
ਜਿਸ ਮਹਿ ਤੁਮਾਰੀ ਰੰਚ ਭੀ ਸੰਕਾ ਰਹੀ ਨ ਕੋਇ ॥੭੦॥
ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਹਨ ਤਿਆਗ ਕੇ ਧੂਜੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ।
ਜਿਸਕਾ ਸੇਵਨ ਹੁੰਥ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੁ ਗਾਤ ॥੭੧॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਹੋ ਕੌਨ ਮਾਨੈ ਨਹੀਂ ਮੂੰ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਦਾਰ ।
ਜੇ ਗੁਰ ਜੂ ਆਗਿਆ ਦਈ ਮਾਨਹਿੰ ਹਮ ਸਿਰਧਾਰ ॥੭੨॥
ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਥਨ ਕਾ ਜੋ ਕੁਛ ਨੀਕੋ ਭਾਵ ।
ਸੋ ਭੀ ਸ੍ਰਵਨ ਕੀਜੀਏ ਧਰੇ ਰਿਦੇ ਸਹਿ ਚਾਵ ॥੭੩॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਗੁਰ ਵਾਕ ਦੁਵਾਰੇ ਭਾਈ । ਦੇਵੀ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਤ ਕਾਈ ।
ਇਸ ਮਹਿ ਤੋ ਗੁਰ ਜੂ ਫਰਮਾਯਾ । ਮਾਤ ਤਾਤ ਆਕਾਲ ਬਤਾਯਾ ।
ਜਿਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਭਾਵ ਪਯਾਰੇ । ਸਰਬ ਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ।
ਵਹੀ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਭਾਈ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਸਭ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ ॥
ਜਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਈਸ਼ਰ ਹੈ ਸੋਈ ।
ਤਾਂਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਸਮਝੋ ਪਿਆਰੇ । ਉਤਪਤ ਕਰਨੇ ਹਾਰ ਹਮਾਰੇ ।
ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਉਪਾਸਨ ਮਾਹੀ । ਕਹਤ ਮਹਾਤਮ ਸੰਸੈ ਨਾਹੀ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਾਖੀ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾਰਨ ਭਾਖੀ ।
“ਤੂੰਹੀ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੇ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ । ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭਰਾਤਾ”

ਪੁਨਹ

ਔਰ ਭੀ ਸੁਨ ਮਨ ਲਾਈ । ਸਕਲ ਸੰਦੇਹ ਤੋਹਮਿਟ ਜਾਈ । “ਤੂੰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ
ਹਮ ਬਾਲਕ ਤੇਰੇ । ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਿਸੂਖ ਘਨੇਰੇ” ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਯਾਰੇ
। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜੋ ਈਸ ਉਚਾਰੇ । ਤਾਂਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੋ ਗਾਇਆ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ
ਅਕਾਲ ਬਤਾਇਆ । ਜਾਂਤੇ ਅਨਵੈ ਕਰ ਮਨ ਦੇਖੋ । ਦੂਰ ਹੋਇ ਤਬ ਸਗਲ ਭੁਲੇ
ਖੋ ॥ ਵਹੀ ਅਕਾਲ ਤਾਤ ਹੈ ਮੇਰਾ । ਵਹੀ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ ਸੁ ਹੋਰਾ ॥ ਇਸ ਅਨਵੈ
ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੈ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਈਸ਼ਰ ਜੇਵੈ । ਤਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ
। ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਗ ਬਖਾਨੈ । ਇਸਤੇ ਆਗੇ ਬਹੁਤ ਬਤਾਯਾ । ਮਨ ਕੋ ਗੁਰ ਗੁਰ
ਜੀ ਫਰਮਾਯਾ । ਅਰ ਮਨਸਾ ਨਿਜ ਮਾਤ ਬਤਾਈ । ਕਹੋ ਭੇਦ ਇਸ ਮਹਿੰ ਕਯਾ
ਭਾਈ । ਏਕ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰ ਜੂ ਬਤਲਾਵੈ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਜ ਤਾਤ ਅਲਾਵੈ । ਅਰ
ਪੁਨ ਦੇਖ ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖੀ ਜਗਰਾਈ । ਪੁਨ ਤਿਸ ਆਗੇ ਦੂਜੀ
ਤੁਕ ਮੈ । ਭਾਖਤ ਹੈ ਇਹ ਬਿਧਕੇ ਰੁਕ ਮੈ । ਹਮਰੇ ਗੁਰ ਮਨੁਆ ਹੈ ਪਯਾਰੇ ।
ਮਨਸਾ ਮਾਈ ਲੇਹੁ ਵਿਚਾਰੇ । ਜਿਨ ਤੇ ਹਮ ਸਭ ਸਿਖਯਾ ਲੀਨੀ । ਸਕਲ ਪੜ੍ਹਾਇ
ਕ੍ਰਿਆ ਸੁਭ ਦੀਨੀ । ਐਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਗਾਰੀ । ਲੋਗਨ ਕੋ ਸੰਦੇਹ
ਮਿਟਾਵੈ ॥੭੪॥

ਭਾਵ :- ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਅਰ ਕਾਬਯ ਦੀ ਰਚਨਾ
ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਦ ਇਹ ਸੰਸਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੀ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਏਹ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਅਪਨੇ ਉਪਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੇ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਸਮਯ ਇਹ ਆਖ
ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਈਸ਼ਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈਂ ਹੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ
ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਅਰ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ
ਪੁਲਿੰਗ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਸਭ ਤੇ ਵਡੇ ਸਮਰੱਥਾ
ਵਾਨ ਲਈ ਇਕ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੀ ਅਪਨੇ

ਵਡੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਦਾਸ ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਹਜ਼ੂਰ ਮਾਈ ਬਾਪ ਹੈ" ਜੋ ਇਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਈ ਅਰ ਉਸ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਬਾਪ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਨਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਖਯਾਲ ਮਨ ਤੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਕਈ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਭੀ 'ਮਨ ਉਨਮੇਖ' ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਸੀ ਹੈ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੀ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ 'ਮਨ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪੂਛ ਲੈ ਨੇਕੀ ਹੈ ਸੋ ਬੱਟ' ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਯੁਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ।।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋ ਮਨਸਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਸੁਭ ਅਤੇ ਅਸੁਭ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਨੂੰ ਜਦ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਫਲ ਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।।

ਕਾਵ ਦੇ ਗਯਾਤਾ ਪੁਰਖ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਲਖਨਾ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਆਕੇ ਉਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਇ ਮਾਨ ਕਰ ਦੇ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਅਤੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਭਾਵੇ ਉਤਮ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਛਣਕ ਰਚਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੂਖਨ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਵਯ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੰਦ ਹੋਨੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਤੇ ਲਾਛਣਕ ਪਦ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਏਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਭਾਵ ਸਮਝਨ ਵਿੱਚ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹੀਨ ਪੁਰਸ਼ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੌਹਿਰਾ

ਯੁਕਤ ਤੁਮਾਰੀ ਹੋ ਸਖੇ ਯਦਪਿ ਹੈ ਅਨਕੂਲ ।

ਪਰ ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਜੂ ਕਹੋ ਤੁਮ ਸੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ।।੭੫।।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮ ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰੋ । ਚੰਡੀ ਚਰਤ ਮਾਂਹਿ ਨਿਰਧਾਰੋ ।
ਹੈ ਵਹੁ ਤੀਨ ਚਰਤ ਸੁਖ ਦਾਤੇ । ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਸਕਤ ਬਤਾਤੇ ।
ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼ ਹਰਨ ਜਗਮਾਤਾ । ਦੁਰਜਨ ਮਰਦਨ ਬਲ ਵੱਖਯਾਤਾ ।
ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਗਾਇਯੋ । ਸਭ ਤੇ ਅਧਿਕ ਚੰਡ ਬਤਲਾਯੋ ।
ਫਿਰ ਤੁਮਰੋ ਕਹਨੋ ਸੁਨ ਭਾਈ । ਮਾਨਹ ਕੋਨ ਦੇਖ ਹਿਤ ਲਾਈ ।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦੈ । ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਕਰ ਹੈ ਕੋਨ ਬਿਵਾਦੈ ।
ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਰੀ ਬੁਧਿ ਬੋਰਾਨੀ । ਜੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨਤ ਗੁਰ ਦੀ ਬਾਨੀ ।

ਉਨਮਤ ਸਮ ਲਖ ਕਰ ਤੁਹ ਵਾਕਾ । ਕੋਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰ ਸੋਹਿਤ ਜਾਕਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਮੈ ਤੁਮਕੋ ਸਮਝਾਉਂ । ਸੇ ਗੁਰ ਜੂ ਕੋ ਵਾਕ ਦਿਖਾਉਂ ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਚਰਤ ਚੰਡੀ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਨਿਜ ਮੁਖ ਕਹਾ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਂਹਿ ।
 ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਕੀ ਹੈ ਵਡਿਆਈ । ਸਭ ਸੇ ਅਧਿਕ ਜੋ ਦਿਖਰਾਈ ।
 ਸੋ ਨੀਕੇ ਤੂੰ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ । ਕੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰਤ ਉਚਾਰ ॥੨੯॥

ਯਥਾ : ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਵੈਯਾ

“ਤਾਰਨ ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਭੂਮਹਿ ਦੋਤ ਸੰਘਾਰਨ ਚੰਡ ਤੁਹੀ ਹੈ । ਕਾਰਨ ਈਸ
 ਕਲਾ ਕਮਲਾ ਹਰਿ ਅੰਦ੍ਰ ਸੁਤਾ ਜਹ ਦੇਖੋ ਉਹੀ ਹੈ। ਤਾਂਮ ਸਤਾ ਮਮਤਾਨ ਮਤਾ ਕਵਿਤਾ
 ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮੱਧ ਗੁਹੀ ਹੈ । ਕੀਨੋ ਹੈ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਜਗਤ੍ਰਮੇ ਪਾਰਸ ਮੂਰਤਿ ਜਾਇ
 ਛੁਹੀ ਹੈ ॥੪॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਰਮੁਦ ਕਰਨ ਸਭ ਭੈ ਹਰਨ ਨਾਮ ਚੰਡਕਾ ਜਾਸ ।

ਰਚੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਤੁਮ ਕਰੋ ਸੁਬੰਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੫॥

ਭਾਵ :- ਇਸ ਸਵੱਯੇ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਚੰਡੀ ਸੰਪੂਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਥਵੀ ਦੇ ਉਧਾਰਨੇ
 ਅਰ ਦੋਤਾਂ ਦੇ ਸੰਘਾਰਨੇ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਤੂੰ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੂੰਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ
 ਕਰਤਾ ਹੈ, ਤੂੰਹੀ ਲਛਮੀ ਅਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੱਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਤੁਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਣ ਧਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਗ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਇਨੇ
 ਰੂਪ ਕਰਨੇ ਲਈ ਤੂੰ ਪਾਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰਹੀ ਕਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ
 ਕਵਿਤਾ ਗੁੰਦਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਸੇ
 ਲੋਹੇ ਤੇ ਸੁਇਨੇ ਹੋਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਏਹੋ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦੇਨੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ
 ਸੰਪੂਰਨ ਭਯਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡੀ ਆਪਯਾ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈ ਹੋ ਚੰਡੀ ਆਪ ਦੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਚਨ ਲੱਗਯਾ ਹਾਂ
 ਜਿਸਤੇ ਆਪ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸਵਾਨ ਕਰੋ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਦ ਗੁਰ ਜੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰੀ ਨਿਜ ਕਵਿਤਾ ਕੇ ਹੇਤ ।

ਲਈ ਸਹਾਇਤ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਬਿਮਲ ਹਿਤ ਜੇਤ ॥੨੧॥

ਤੋ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਕਹਤ ਹੋ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਚੰਡ ।

ਜਾਂਤੇ ਸਿਰ ਪਰ ਸਹਤ ਹੋ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕੋ ਦੰਡ ॥੨੮॥

ਇਨ ਵਾਕਨ ਕੇ ਅਰਥ ਕੁਛ ਨਹੀ ਗੋਪ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ।

ਜਾਂ ਪਰ ਸਰਧਾਵਾਨ ਨਰ ਮਾਨਤ ਧਰ ਸਿਰ ਤਾਂਹਿ ॥੨੯॥

ਜੇ ਤੁਮ ਮਨ ਮਤ ਕਰ ਕਹੋ ਇਨ ਬਚਨੋ ਕੋ ਬੂਨ ।

ਤੋ ਤੋ ਸਮ ਨਹਿ ਔਰ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਮੁਹਾਰੋ ਉਨ ॥੮੦॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਤਨਾ ਗੁੱਸਾ ਕੱਢਦਾ ਕੇਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਦੱਸ।
 ਮੈਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਬੋ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ ਨੱਸ।।੯੧।।
 ਸਿਰ ਧਰ ਮੰਨਾਂ ਓਸ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰ ਮੁਖ ਦਾ ਵਾਕ ।
 ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨਹਿ ਮੀਤ ਬੰਧੁ ਪੁਨ ਸਾਕ ।।੯੨।।

ਦਵੈਯਾ

ਅਰ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ ਜੋ ਤੈਨੇ ਹਨ ਇਹ ਛੰਦ ਜਹੂਰੀ । ਅੱਜ ਤੀਕ ਹੈ ਜਗ
 ਵਿੱਚ ਇਨ ਕੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ।। ਪਰ ਇਸ ਮਹਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਹੈ ਸੋ ਤੁਮ
 ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਛਾਛ ਵਿਰੋਲੀ ਐਵੇਂ ਮੱਖਨ ਰਹ ਗਿਆ ਨਿਆਰਾ ।।੯੩।।
 ਇਨ ਸ਼ਬਦਨ ਦੀ ਆਦ ਪਿਆਰੇ ਤੈ ਨਾਂ ਠੀਕ ਵਿਚਾਰੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਆਦ
 ਵਿਖੇ ਹੀ ਕਹ ਦੀਨੀ ਗਤਿ ਨਿਆਰੀ ।। ਉਕਤ ਬਲਾਸ ਚੰਡਕਾ ਦੱਸਯਾ ਜੋ ਤੈ ਜਾਤਾ
 ਨਾਹੀਂ । ਏਹੋ ਚੰਡੀ ਨਾਂ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੈ ਸਬੂਤ ਜਗ ਮਾਹੀਂ ।।੯੪।। ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ
 ਨੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਆਦ ਸਵੇਯੇ ਅੰਦਰ । ਸੇ ਭੀ ਸਿਧ ਕਰਤ ਹੈ ਜਗ ਮਹਿ ਪੜ੍ਹਿਏ
 ਤਜ ਕਰ ਤੰਦਰ ।। ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੇ ਦੇਖੇ ਬਾਝੇ ਐਵੇਂ ਸੋਰ ਮਚਾਨਾ । ਅੱਛੀ ਬਾਤ ਨਹੀ
 ਏ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਬੁਰਾ ਠਰਾਨਾ ।। 95 ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੇ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਲਿਖ ਕਰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਨਨੇ ਤੇ ਮਿਟੇ ਮਭ ਸੰਸਾ ਤਤ ਕਾਲ ।।੯੬।।
 ਯਥਾ ੧੯ ਸ੍ਰੀਵਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵਤਹ ਹੈ ।।
 ਅਥ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ

ਸਵੈਯਾ

“ਆਦਿ ਅਪਾਰ ਅਲੇਖ ਅਨੰਤ ਅਕਾਲ ਅਭੇਖ ਅਲੱਖ ਅਨਾਸਾ । ਕੇਸਿਵ ਸ਼ਕਤ
 ਦਏ ਸ੍ਰੁਤਿ ਚਾਰ ਰਜੋਤਮ ਸੱਤ ਤਿਹੂੰ ਪੁਰ ਦਾਸਾ ।। ਦਿਉਸ ਨਿਸਾ ਸਸਿ ਸੂਰਕੈ ਦੀਪ
 ਸੁ ਸ੍ਰਿਸਟ ਰਚੀ ਪੰਚ ਤੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਬੈਰ ਬਢਾਇ ਲਰਾਇ ਸਰਾ ਸੁਰ ਆਧਹਿ ਦੇਖਤ
 ਬੈਠ ਤਮਾਸਾ ।।੧।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੋ ਕਛੁ ਮੇ ਪਰ ਹੋਇ ।
 ਰਚੇ ਚੰਡਕਾ ਕੀ ਕਥਾ ਬਾਣੀ ਸੁਭ ਸਭ ਹੋਇ ।।੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਿਆ ਮਿਲਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।

ਵਹੁ ਅਕਾਲ ਪੂਜਨ ਕਹਾ ਜਿਸਕੇ ਸ਼ਕਤ ਦਿਨੇਸ ।।੯੭।।

ਭਾਵ :- ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ
 ਹਨ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ “ਉਕਤਬਿਲਾਸ” ਦਾ ਅਰਥ
 ਪਹਲੇ ਆਖਯਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੇ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ
 ਦੇ ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਲਥਾ ਕਾਰ ਉਸ ਦਾ ਉਪਾਸਕ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।।

ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨਾ ਉਪਾਸ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਜਿਸਦਾ

ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਯਾ ਗਨੇ ਸ਼ ਆਦਿਕਦਾ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਖੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗਤ ਦਾ ਆਦਿ ਮੂਲ ਅਤੇ ਅਲਖ ਹੈ, ਅਰ ਅੰਤ ਰਹਤ ਅਕਾਲ ਅਰ ਅਭੇਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਉਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਉਤਪਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਰ ਉਹ ਬਯਾਪਕ ਈਸ਼ੁਰ ਸਭ ਵਿੱਚ ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰਜ ਅਰ ਚੰਦ ਦੋਨੋਂ ਦੀਪਕ ਬਨਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਰਾਕਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਸਭ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੋਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਐਸੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਜੇ ਸੇਰੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਚੰਡੀ ਚਰਤ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਐਸੀ ਰਚ ਸਕਾਂਗਾ ਜੋ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ।।

ਇਸ ਮੰਗਲਚਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਵੈਯਾ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਚੰਡੀ ਚਰਤ ਦੇ ਮੰਗਲ ਚਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਤੇਰੇ ਆਛੇਪ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਹੋਇ।

ਉਲਥਾ ਕਰਨੇ ਹਾਰ ਕੀ ਵਹੁ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹਿ ਕੋਇ ।।੮੮।।

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੋਰਾਣ ਕਾ ਕਰਾ ਤਰਜਮਾ ਏਹ ।

ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕੀ ਕਥਾ ਲਖ ਨਹਿ ਕਛੁ ਧਰਮ ਸਨੇਹ ।।੮੯।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਆ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ।

ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਪੁਰਾਣ ਕੋ ਅਧਿਕ ਜੋੜ ਕਰ ਤੋੜ ।।੯੦।।

ਜਾਂਤੇ ਸਰਧਾ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਕਰਤ ਯਤਨ ਜਗ ਕੋਇ ।

ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਾ ਨਹਿ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਹੋਇ ।।੯੧।।

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਰਚਾ ਕਰਕੇ ਯਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

ਕੇਵਲ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਹਿਤ ਜਿਸਕੋ ਮਾਨੇ ਪੰਥ ।।੯੨।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਰੀ ਗਈ ਜਾਂਤੇ ਕਲਪੈ ਐਸ ।

ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਸਨਾ ਮਹਿੰ ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਉ ਢੰਡਤਹੋ ਜਲ ਜੈਸ ।।੯੩।।

ਜੁੱਧ ਸਮਯ ਉਤਸਾਹ ਹਿਤ ਕਰਤ ਜਤਨ ਜਗ ਸੂਰ ।

ਗੀਤ ਕਬਿੱਤਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਬੀਰ ਰਸੇ ਭਰਪੂਰ ।।੯੪।।

ਭਾਵ :- ਸੂਰਬੀਰ ਲੰਗ ਜੱਧ ਜੰਗਦੇ ਸਮਯ ਪਰਸੈਨਾ ਨੂੰ ਉੱਤਸ਼ਾਹ ਦੇਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿੱਤ ਅਰ ਬਾਰਾਂ ਆਦਿਕ ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰਚਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੜਨੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਢਾਡੀਆਂ ਨਾਲ ਗਾਕੇ ਬਹਾਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਸ਼ਾਹ ਦੇਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪੁਰਾਨੇ ਸਮਯਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਜਦ ਲੜਦੇ ਸਨ ਤਦ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਰ ਦੁੱਲੇਭੱਟੀ ਅਤੇ ਜੈਮਲਫਤੇ ਦੀ ਬਾਰਾਂ ਢਾਡੀਆਂ ਤੇ ਸੁਨਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦੀ ਸੀ ਤਦ ਸੁਨਕੇ ਖੂਨ ਜੋਸ਼ ਮਾਰ ਆਉਂਦਾ ਸਾ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਟੁਕੜੇ-੨ ਹੋਕੇ ਕਟ ਮਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਪਿਛੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਟਾਉਂਦੇ ਸੇ ।।

ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਗਇਕੇ ਨਾਲ ਸਜਾਕੇ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਾ ਜੋ ਜੰਗ ਦੇ ਸਮਯਪਰ ਬੀਰ ਰਸ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਸਤ੍ਰੂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਇਸੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਦੇ ਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਪੂਰੇ ੨ ਕਾਬਯ ਬੀਰ ਰੋਦਰ ਅਤੇ ਬਿਭਸਤ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਨਾਲ ਕਾਇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਸਮਯ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਵਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਉੱਤਸ਼ਾਹ ਦੇਨ ਲਈ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ । ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੰਡੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸੇ । ਕਿੰਤੂ ਇਹੋ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੀਰ ਰਸ ਨੂੰ ਪਸਿੰਦ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੇ ਜੇਹੇ ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੈਸਾ ਉੱਤਮ ਹੈ ।।

ਯਥ :

ਸਵੈਯਾ

“ਲੈ ਮਹਾਸੁਰ ਅਸਤ੍ਰੁ ਸਤ੍ਰਿ ਸਬੈ ਕਲਵੱਤ੍ਰੁ ਜਿਉ ਚੀਰੀ ਡਾਰੇ । ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ ਰਹੀ ਗਥ ਜੁੱਥ ਗਿਰੇ ਗਿਰਸੇ ਰਬੜੈ ਭਾਰੇ ।। ਗੁਦਸਨੇ ਸਿਤ ਲੋਹਮੈ ਲਾਲ ਕਰਾਲ ਪਰੇ ਰਨਮੈ ਕਾਰੇ । ਜਿਉ ਦਰਜੀ ਜਮ ਮ੍ਰਿਤਕੇ ਸੀਤ ਮੈ ਬਾਗੇ ਅਨੇਕ ਕਰਡਾਰੇ ।।੧੫।। ਲੈ ਸੁਰ ਸੰਗ ਸਬੈ ਸੁਰ ਪਾਲਸੁ ਸੱਤ੍ਰੁ ਕੀ ਸੈਲ ਪੈ ਧਾਏ । ਦੈ ਮੁਖ ਢਾਰ ਲਹਏ ਕਰਵਾਰ ਪਚਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਲਗਾਏ ।। ਸੋਨਮੈ ਦੈਤ ਸੁਰੰਗ ਭਏ ਕਵਿਨੇ ਭਾਉ ਇਹੋ ਛਬਿ ਆਏ । ਰਾਮ ਮਨੋਰਨ ਜੀਤਕੈ ਭਾਲਕ ਦੇ ਪਾਉ ਸਬੈ ਪਰਹਾਏ ।।੧੬।। ਘਾਇਲ ਘੁਮਤ ਹੈ ਰਨਮੈ ਲੋਟਤ ਹੈ ਧਰਨੀ ਬਿਲਲਾਤੇ । ਦਉਰਤ ਬੀਚ ਕਬੰਧ ਜਿਹ ਦੇਖਤ ਕਾਇਰ ਹੈ ਡਰ ਪਾਤੇ ।। ਯੈ ਮਹਾਸੁਰ ਜੁੱਧ ਤਬ ਜੰਬੁਕ ਗ੍ਰਿਝ ਪਏ ਚੰਗਰਾਤੇ ।। ਸੋਨ ਪ੍ਰਵਾਹਮੈ ਪੈਰ ਪਸਾਰਕੇ ਸੋਏ ਹੈ ਸੁਰ ਮੰਨੇ ਮਦ ਮਾਤੇ ।।੧੭।। ਜੁੱਧ ਕੀਓ ਮਹਾਸੁਰ ਦਾਨਵ ਦੇਖਤ ਭਾਨ ਚਲੈ ਨਹਿ ਪੰਥਾ । ਸ੍ਰੇਣ ਸਮੂਹ ਚਲਿਓ ਲਖਿਕੇ ਚਤਰਾਨਨ ਭੂਲਿ ਗਏ ਸਬ ਗ੍ਰੰਥਾ ।।੧੮।। ਮਾਸ ਨਿਹਾਰਕੇ ਗ੍ਰਿਝ ਰੜੈ ਚਟ ਸਾਰ ਪੜੈ ਜਿਮ ਬਾਰਕ ਸੰਥਾ । ਸਾਰ ਸੁਤੀ ਤਟਲੋ ਭਟ ਲੋਥ ਸਿੰਗ੍ਰਾਲਕੇ ਸਿੰਧ ਬਨਾਵਤ ਖਿੰਥਾ ।।੧੯।।

ਭਾਵ :- ਇਨਾ ਅਮੋਲਕ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ 2 ਭਾਵ ਉਹ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੇ ਕਾਬਯ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਯ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਹਨ,

ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਗਯਾਨ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਆ 2 ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਸ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸੋ ਓਹੋ ਪੁਰਖ ਸਮਝੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਗਯਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਵ ਅਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਣ ਅਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਕੇ ਬਿਜਯ ਪਾਉਣ ਪਰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਐਸਾ ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਪੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਥਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਲਹੂ ਦਾ ਵਗਣਾ ਅਤੇ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਕਟ 2 ਕੇ ਗਿਰਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਰੌਦਰ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਲੋਥਾਂ ਦਾ ਝੂਲਨਾ ਅਰ ਕਾਵਾਂ ਦਾ ਰੌਜ਼ ਕੇ ਮਾਸ ਅਰ ਮਿੱਝ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦਾ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਖੱਲਾਂ ਉਤਾਰਕੇ ਖਿਚਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਬਿਭਸਤ ਰਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਕਥਿਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਸੋ ਉੱਤਮ ਕਾਬਯ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਕਾਬਯ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਖੁਦ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰੀਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਹੀ ਅਪਨੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਤਸੱਯੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇਵਲ ਕੌਤਕ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਥ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਮਨੋਰਥ ਅਰਥਾਤ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਉਤਸਾਹ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਤਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ।।

ਯਥਾ :

ਸਵੈ ਯਾ

“ਚੰਡਿ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਕਵਿਤਨ ਮੇ ਬਚਨਿਓ ਸਭਹੀ ਰਸ ਭੱਦ੍ਰ ਮਈ ਹੈ । ਏਕਤੇ ਏਕ ਰਸਾਲ ਭਇਆ ਨਖਤੇ ਸਿਖ ਲਉ ਉਪਮਾ ਸੁ ਨਹੀ ਹੈ ।। ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਹੀ ਕਵਿਨੇ ਸਤਸੈ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ । ਜਾਹਿ ਨਮਿੱਤ ਪੜੇ ਸੁਨਹੈ ਨਰ ਸੋ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ਦਈ ਹੈ ।।੨੩੨।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਸ ਸਵਯੇ ਮੇ ਕਿਹਾ ਅਪਨਾਂ ਗੁਰ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ । ਕੌਤਕ ਹਿਤ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਹਮਨੇ ਦਿਆ ਬਨਾਯ ।।੯੫।। ਜਾਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੁਨਨ ਤੇ ਲਹੇ ਜੁੱਧ ਕੇ ਚਾਵ । ਭਾਖਾ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਕੋ ਯਹੀ ਜਿਤਾਯੋ ਭਾਵ ।।੯੬।। ਇਸ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾਂ ਯਾ ਤਿਸ ਪਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ । ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਨਹਿ ਰਚ ਹੀ ਤਾਂਤੇ ਤਜੀਅਹੁ ਆਸ ।।੯੭।।

ਦਵੈ ਯਾ

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਜੋਰੈ ਕਿਹਾ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਭਾਰਾ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਚੰਡੀਕੇ ਹੈ ਚੰਡੀ ਨੈ ਮਾਰਾ ।। ਧੂਮੁ ਨੈਨ ਅਰ ਧੂਮੁ ਕੇਤ ਸੋ ਜੈਸੀ ਕਹੀ ਲਰਾਈ । ਸੋ ਭੀ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤ ਲੀਲਾ ਗੁਰ ਜੀ ਨੈ ਕਰਵਾਈ ।।੯੮।। ਜੁਧ ਜੰਗ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਨਕੇ ਕਾਇਰ ਭੀ ਬਲ ਪਾਵੇ । ਅਰ ਸੂਰੇ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੌਗਲ ਚਾਉ ਵਧਾਵੇ ।। ਬਾਣੀ ਦਾ ਫਲ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਪਿਆਰੇ । ਮੋਦ ਰੇਖ ਜਿਉ ਪਲਵਿਚ ਹੋਵੇ ਸੁਨ ਅਸੀਸ ਪੁਨ ਗਾਰੇ ।।੯੯।। ਇਸੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕਰ ਗੁਰ ਨੇ ਨਾਹੀ ਜੰਗ ਜਿਤਾਏ । ਆਖੀ ਦੇਖੋ ਓਸ ਬਹਾਦਰ ਕੈਸੇ ਹਾਥ ਦਿਖਾਏ ।। ਫਿਰ ਜੋ

ਮਹਦ ਹੋਇਕਰ ਰਣ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਪਾਜੀ ਹੋਕੇ । ਕਹੈ ਭਲਾ ਉਹ ਕਿਉ ਨਾ ਜਾਸੀ ਲੋਕ
ਪੁਲੋਕੇ ਬੋਕੇ ॥੧੦੦॥ ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਸਰਮ ਦੇਨ ਹਿਤ ਹੈ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ
ਗਾਇਆ । ਕਰਕੇ ਯਤਨ ਪੁਰਾਣੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਸਾ ਮੈ ਉਲਟਾਇਆ ॥ ਜਿਸ ਪਰ
ਸਰਮ ਕਰਨ ਨਰ ਗੀਦੀ ਦੇਖ ਬਹਾਦਰ ਨਾਰੀ । ਗੁੜ੍ਹ ਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੈ ਗੁਰ
ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਸਾਰੀ ॥੧੦੧॥ ਤੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੈ ਕੇਹੜੀ ਗਲੇ ਸੁਨ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤਾ
॥ ਆਖਸਾਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਮੇਰਾ ਚੌੜੀ ਮੂਲ ਨ ਲਗਤਾ ॥ ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਕਰੀ ਹੁਣ
ਪਯਾਰੇ ਉਲਟੇ ਰਹੁ ਨ ਜਾਹੀ। ਭੁੱਲੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਈ ਅਜੇ ਵਿਗੜਿਆ ਨਾਹੀ
॥੧੦੨॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾਹੀ ਚਾਉ ।
ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੇ ਸਭੀ ਉਪਾਉ ॥੧੦੩॥
ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਝਗੜਨਾ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਹੇਤ ।
ਹੋਰ ਅਸਾਡਾ ਨਹੀ ਹੈ ਸਾਂਝਾ ਬੀਜਿਆ ਖੇਤ ॥੧੦੪॥
ਭਾਵੇ ਤੈ ਬਹੁ ਯੁਕਤ ਦੇ ਅਰਭਾਰੇ ਪਰਮਾਨ ।
ਖੰਡਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕਰਾ ਅਪਨੀ ਸੁੱਧਿ ਸਮਾਨ ॥੧੦੫॥

ਦਵੈਯਾ

ਕੇਹੇ ਕਹਨੇ ਤੇ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਖੰਡਨ ਮੂਲ ਨ ਹੋਈ । ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਅਸਾਨੂੰ
ਸਰਦਾ ਜੋਗ ਨ ਕੋਈ ॥ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰ ਧਰ ਮੰਨਨ ਪੈਦਾ ਜੋ ਹੈ ਗੁਰ ਜੂ ਗਾਇਆ ।
ਜਿਸਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹਮ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਪਾਇਆ ॥੧੦੬॥ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ
ਉਪਮਾਂ ਉਸਦੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਗਾਈ । ਹੈ ਜਗ ਜਨਨੀ ਰਾਖਸ਼ ਹਨਨੀ ਆਪ ਗੁਰੂ
ਫੁਰਮਾਈ ॥ ਜਿਸਤੇ ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਹ ਪੋੜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਿੰਘ ਪਯਾਰੇ । ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗਉਤੀ
ਸਿਮਰਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ ॥੧੦੭॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੀਜੇ ਚੰਡ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮੈ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਈ ਚੰਡ । ਤਾਂਤੇ ਤੇਰੇ ਕਹਨ ਤੇ ਹੋਵਤ ਨਾਹੀ
ਖੰਡ ॥੧੦੮॥ ਸੋ ਸਾਰੀ ਮੈ ਆਖਸਾਂ ਪਉੜੀ ਸਨ ਕਰ ਧਯਾਨ । ਮਗਰੋ ਤੂੰ ਭੀ
ਆਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰੀ ਬਖਾਨ ॥੧੦੯॥

ਯਥਾ : ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਕੇ ਗੁਰਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ, ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ
ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸੀ ਹੋਈ ਸਹਾਇ ॥ ਅਰ ਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ
ਰਾਇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸੁ ਡਿਠੇ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
ਸਿਮਰੀਐ ਘਰ ਨਉਨਿਧ ਆਵੈ ਧਾਇ । ਸਭ ਥਾਈ ਹੋਇ ਸਹਾਇ”

ਭਾਵ :- ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਗਉਤੀ, ਅਰਥਾਤ
ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਮਗਰੋ ਨਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ
ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਚਾਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਚੰਚਕ
ਮਾਤ੍ਰਭੀ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਅਰਥਾਤ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਜੀ

ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਲੋਕੇ ਨਿਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਤੇ ਨਯੂਨ
ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਕਾਰਜ ਨਿਰਬਿਘਨਤਾ ਲਈ ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਉਤਮ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਸਭ
ਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਓਸਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਲੀਤਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਚੁਕਿਆ ਇਸ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ।
ਅਜੇ ਨ ਮੰਨੇ ਏਸ ਨੂੰ ਤਾ ਭੁਥੇ ਤੁਹਿ ਲੇਖ ॥੧੧੦॥
ਇਸਦਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੁਨ ਦੱਸੀ ਕੌਨ ਜਵਾਬ ।
ਜਿਸਤੇ ਸਨ ਮਤ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਸਿਤਾਬ ॥੧੧੧॥
ਗੁਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ ਫਿਰ ਉਲਟਾਵੈ ਕੌਣ ।
ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹ ਗੱਠੜੀ ਰਖੇ ਅਪਨੀ ਪੈਣ ॥੧੧੨॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਹੈ ਲਿਆਇਆ ਢੁੰਢਕੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਡੀ ਦਲੀਲ ।
ਚੰਗਾ ਹੋ ਹੱਥ ਆਇਆ ਦੁਰਗਾ ਹੇਤ ਵਕੀਲ ॥੧੧੩॥
ਢੁੱਲ ਗਿਆ ਪੜ੍ਹ ਮਨ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਆਪਿ ।
ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਦੱਸਨ ਲਗਾ ਕਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਜਾਪ ॥੧੧੪॥
ਚੂਹੇ ਵਾਂਗਰ ਸੁੰਡ ਦੀ ਪਾਕੇ ਗੰਢੀ ਇਕ ।
ਹੋਇ ਪਸਾਰੀ ਬੈਠਿਆ ਮੂੰਹ ਤੇ ਬੋਲੇ ਫਿਕ ॥੧੧੫॥
ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਤੂੰ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਫੇਰ ।
ਓਸ ਟਕਾਨੇ ਤੁਧ ਨੂੰ ਲਿਆਵੈ ਕਿੱਥੂੰ ਘੋਰ ॥ ੧੧੬ ॥
ਜਿਸਤੇ ਆਪੇ ਸਮਝ ਲੈ ਨਹੀਂ ਭਗਉਤੀ ਏਹ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤੂੰ ਕਰਬਾਨ ਹੈ ਖਰਾ ਜਤਾਕੇ ਨੇਹ ॥੧੧੭॥
ਜਿਸਤੇ ਖੰਡਨ ਏਸਦਾ ਕੀਤਾ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ।
ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਨਾਲ ਖਯਾਲ ॥੧੧੮॥

ਯਥਾ : ਪਉੜੀ

“ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਾਜਿਕੇ ਜਿਨ ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਇਆ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ਼ ਸਾਜਿ
ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਬੋਲ ਰਚਾਇ ਬਣਾਇਆ । ਸਿੰਧ ਪਰਬਤ ਮੇਦਨੀ ਬਿਨ ਬੰਸ਼ਾਂ ਗਗਨ
ਰਹਾਇਆ । ਸਿਰਜੇ ਦਾਨੇ ਦੇਵਤੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦ ਰਚਾਇਆ ॥ ਤੇਹੀ ਦੁਰਗਾ
ਸਾਜਕੈ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ ॥ ਤੈਥੇ ਹੀ ਬਲ ਰਾਮਲੈ ਨਾਲ ਥਾਣਾ ਦਹਿਸਿਰੁ
ਘਾਇਆ । ਤੈਥੇ ਹੀ ਬਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੰਸ ਕੇਸੀ ਪਕੜ ਗਿਰਾਇਆ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ
ਮੁਨਿ ਦੇਵਤੇ ਕਈ ਜੁਗ ਤਿਨੀ ਤਨੁ ਤਾਇਆ ॥ ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ” ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੱਸ ਭਲਾ ਇਹ ਕਿੱਸਦਾ ਯਸ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਰਾਇ ।
ਨਮਸਕਾਰ ਮੰਗਲ ਕਿਹਾ ਕਾਬਯਰਚਨ ਦੇ ਚਾਇ ॥੧੧੯॥
ਭਾਵ :- ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿਖਸ਼ਣੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਤੰਤਰਕ ਅਭਿਤਕ ਚਰਾਹਰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਅਰ ਬਲ ਵਰਧਾਤਾ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਪਹਲੇ ਅਪਨਾ "ਖੰਡਾ" ਅਰਥਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ੨ ਯਾ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਭਾਗ ਕਰ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਅਟਲ ਤੇਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਉਸ ਥੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੇਸਾਂ ਅਤੇ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਜੁਦਾ ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ "ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸਨ, ਅਤੇ ਮਹੇਸ਼" ਅਰਥਾਤ ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਅਰ ਸੰਹਾਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਅਪਨੀ ਕੁਦਰਤ ਅਰਥਾਤ ਅਦਭੁਤ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਖੇਲ ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੈ ਰਚਿਆ ਹੈ ।।

ਫਿਰ ਜਿਸਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸਾਜਿਕੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬੰਭਾਂ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੰਖ ਤਾਰਾ ਗਣ ਚੰਦ੍ਰ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।।

ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਵਡੇ ੨ ਦਾਨਵ ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਂ ਕੂਰ ਮਦ ਮਤ ਲੋਗ, ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਸੁਭ ਗੁਣ ਸਪੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਗੁਣ ਕਰਮ ਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਵਿਰੋਧ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੁਰ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਭਾਵ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਪਰਸਪਰ ਬਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਓਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ "ਦੁਰਗਾ" ਅਰਥਾਤ ਕਠਨ ਅਧੀਨ ਹੋਨੇ ਵਾਲੀਆ ਦੇ ਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵੱਡੇ ੨ ਬੁਰੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲੀ ਉਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪਾਕੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮਦ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ । ਫਿਰ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਥੇ ਹੀ ਰਾਮ ਨੇ ਬਲ ਲੋਕੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਤੀਰੀ ਲੇਖ ਕੀਤਾ ਅਰ ਤੇਰੇ ਹੀ ਬਲ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਪਕੜ ਕੇ ਪਛਾੜਿਆ, ਜਿਸਤੇ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦੇ ।।

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰ ਆਪ ਅਗਾਧ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਤੇਰੇ ਗਯਾਨ ਲਈ ਵਡੇ 2 ਮੁਨੀਸੁਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ-2 ਕਾਲ ਤਕ ਅਪਨੇ ਤਨ ਪਰ ਦੁਖ ਸਹਾਰ ਕੇ ਤੇ ਰੇ ਦੇਖਨੇ ਲਈ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਉਨਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਕੇ ਤੈਨੂੰ "ਨੇਇਤੀ ਨੇਇਤੀ" ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਪਰੇ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਪਰੇ ਕਹਿਕੇ ਦੱਸਿਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਭ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਅਰਸਭ ਦਾ ਬਲ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਤੋਥੇ ਬਿਨਾ ਦੂਜਾ ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਯਾ ਤੋਥੇ ਬਲਵਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਪਿਆਰਿਆ ਨਹੀਂ ਭਗਉਤੀ ਚੰਡ । ਵਹੁ ਈਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਨ ਹਰਿਆ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ।।੧੨੦।। ਯੋਗਕ ਰੂੜੀ ਲੱਛਣਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤ ਹੈ ਤਿੰਨ । ਜਿਨਕਰ ਲੱਖ ਪਛਾਨੀਯਹਿ ਸਭਤੇ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ।।੧੨੧।।

ਭਾਵ : ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਤਰਹਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਯੋਗਕ ਅਰ ਦੂਜੇ ਰੂੜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਲਾਛਣਕ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਗਯਾਨ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯੋਗਕ ਪਦ ਓਹ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆਏ ਜਾਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਚਾਰਪਾਈ ਨਾਮ ਮੰਜੀ ਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਪਾਵੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂੜੀ ਪਦ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਮਝਨ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜੈਸਾ ਕਿ "ਮੰਜਾ" ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੰਜਾ ਕਿਸ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਪਦ ਤੇ ਮੰਜੇ ਦਾ ਗਯਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਛਣਕ ਪਦ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਪਰ ਅਪਨੇ ਲੱਛ ਨੂੰ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਕਿੰਤੂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਕੇ ਉਸਦਾ ਗਯਾਨ ਕਰਨ ।।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ 'ਯੋਗਕ' ਨਾਮ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ ਹੈ ਯਥਾ : "ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ" ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਕਿੰਤੂ ਬੁਧੀਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਯਾ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਓਹ ਨਾਮ "ਯੋਗਕ" ਨਾਮ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ "ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਗਤੇਸ਼ਰ ਅਤੇ "ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ" ਆਦਿਕ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ "ਭਗਉਤੀ" ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ, ਅਰ ਇਹ ਉਸਦਾ ਯੋਗਕ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ "ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਇਤੀ" ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਦਾਂ ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ "ਓਹ ਭਾਗਵਾਲਾ ਹੈ" ਅਰਥਾਤ ਓਹ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ "ਈ" ਪਰ ਤੇ ਲਾਉਨ ਤੇ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਬਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਭਗਵਤੀ ਯਾ ਭਗਉਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।।

ਕਿੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਬੋਲਨ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਓਹ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ ਹੈ । ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ ਜੋ "ਸਰਬੈਠੀ ਹੈ" ਆਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ "ਭਗਵਤੀ" ਪਦ ਦਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਭਗਉਤੀ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਓਹ ਭਾਗ ਛੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੇ ਭਾਗ ਪਾਏ ਜਾਨ ਸੇ ਭਗਵਾਨ ਅਰਥਾਤ ਈਸ਼ਰ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ, ਸੰਪੂਰਨ ਯਸ 1, ਸੰਪੂਰਨ ਲਛਮੀ 2, ਸੰਪੂਰਨ ਈਸ਼ਰਜ 3, ਸੰਪੂਰਨ ਗਯਾਨ 4, ਸੰਪੂਰਨ ਬੀਰਜ 5, ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗਯ 6, ਇਹ ਖਟ ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਨ ਸੇ ਭਗਵਤ ਯਾ ਈਸ਼ਰ ਕਹ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਐਸਾ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਪਾਏ ਜਾਨ ਕਿੰਤੂ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਹੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਗੁਣ ਭੀ ਪੂਰਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਗਯਾਨ ਯਾ ਬੀਰਯ ਕੋਈ ਭੀ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਭਗਵਤ ਹੋਨਦੇ ਜੋਗ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ।।

ਹੁਨ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਭਗਉਤੀ ਯਾ ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੇ ਕਿਆ ਓਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਲੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਆਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੁਣ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।।

ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸੀ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਉਸੇ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਮਹਾਂਨਿੰਦਤ ਅਗਯਾਨ ਅਤੇ ਤਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨਰਥਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਾਇਆ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਪ, ਤਪ, ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਤਯਾਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਯਾ ਦੇਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਯਸ਼ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਲਛਮੀ ਦੀ ਅਧਪਤਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂ-ਕਿ ਮਾਇਆ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਕਲਪਤ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਸ਼ਕਤ ਹੈ, ਅਰ ਨਾ ਹੋ ਹੀ ਸਕਦੀ ਹੈ ।।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੀ ਈਸ਼੍ਵਰਯਤਾ ਦੀ ਅਧਪਤਿ ਇਹ ਮਾਯਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਭੀ ਹੋਰਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹਿਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਜਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ।।

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਧੇਰਾ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਗਯਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਯਾਨ ਭੀ ਗਿਆਨ ਯਾ ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਯਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਪੰਜਵਾਂ ਬੀਰਜ ਅਰਥਾਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਨ ਦਾ ਲਖਨ ਭੀ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਘਟ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਿਸਤੇ ਨਿਰ ਆਸਰੇ ਰਹਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਬਹੁਤ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਕਾਰਨ ਮੰਨੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਬੀਰਜਤਾ ਭੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੇਵਾਂ ਭਾਗ ਵੈਰਾਗ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਨਾ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਉਲਟਾ ਰਾਗ ਅਰਥਾਤ ਬੰਧਨਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਛੇ ਭਾਗ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਨ ਤੇ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਦਾ ਅਸਪਦ ਹੋਨਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।।

ਪਰੰਤੂ ਏਹ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਉਸੇ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਇਸ ਯੋਗਕ ਪਦ ਦਾ ਲੱਖਣ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਗਉਤੀ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਖਟ ਭਗ ਸਪੰਨ ਹੈ, ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯੋਗਕ ਸ਼ਬਦ ਦੁਵਾਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ "ਭਗਉਤੀ" ਅਰਥਾਤ ਖਟ ਭਗ ਸਪੰਨ ਆਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮੰਗਲ ਇਸ ਜੰਗ ਵਾਲੇ ਚੰਡੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਅੱਗਯਾਨੀ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਮੰਨ ਲੀਤੀ ਹੈ, ਅਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ।।

ਦੂਸਰਾ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਬੋਲਿਆ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਢੰਗ ਪਰ ਤੇਗ ਨੂੰ ਭਗਉਤੀ ਸੋਟੇ ਨੂੰ ਭਗਉਤਾ ਛਟੀ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਮੇਤ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਰਾਮਜੰਗਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਐਥੇ "ਭਗਉਤੀ" ਅਰ "ਭਗਉਤਾ" ਕਹਨ ਤੇ ਭਾਗ ਅਰਥਾਤ ਜੁਦੇ 2 ਹਿਸੇ ਕਰ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਨੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਯਾ ਸੋਟੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਦੇ ਤਲਵਾਰ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਤ ਆਦਿਕ ਦੇ ਭੀ ਨਾਮ ਹੋਨਗੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਲਾਛਣਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਥਨ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਕਈ ਅੰਗਿਯਾਨੀ ਲੋਗ ਧੋਖਾ ਖਾ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਛਣਕ ਪਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਅਪਨੇ ਲੱਖ ਨੂੰ ਜਹਿਤੀ ਅਜਹਤੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਆਦਿਕ ਲੱਛਣਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਵਿਦਿਆ ਹੀਨ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਕੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਥੋਂ ਰਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਹਤੀ ਲਖਨਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਾਚ ਅਰਥ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਲੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਹੇ ਕਿ "ਮੈਨੂੰ ਤਖਤ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਕਰਾਂ" ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਤਖਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੈਠਨ ਦਾ ਸਥਾਨ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਉਹ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਚ ਅਰਥ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤਯਾਗ ਕਰਕੇ ਲੱਖ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਹਿਤ ਲਖਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਕਾਬਯ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀ ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਕਲਪਤ ਅਰਥ ਬਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ।।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਜਹਤੀ ਲਖਣਾਂ ਦੇ ਪਦ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਥੋਂ ਹੀਨ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਨੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੀ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ।।

ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਨਾ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਚ ਅਰਥ ਦਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੱਖਨਾ ਦੁਵਾਰੇ ਵਾਚ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਾ ਭੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜੈਸਾ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਖੇ ਕਿ "ਦਹੀ ਨੂੰ ਕਾਉਂ ਨਾ ਖਾ ਜਾਨ" ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਉਸ ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਚਨ ਥੋਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਾਵਾਂ ਤੇ ਹੀ ਦਹੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲਾ ਉਸਦੇ ਕਥਨ ਥੋਂ ਹੋਰ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਬਿੱਲੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਡੰਗਰ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੀ ਦਹੀਂ ਨਹੀਂ ਖਾਨ ਦੋਂਦਾ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਇਹ ਲੱਖਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਹੀਂ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਵਾਸਤੇ ਆਖਯਾ ਹੈ ਸੋ ਇਸਤੇ ਜਿਤਨੇ ਦਹੀਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜੀਵ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ, ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਨਾਂ ਨਾਲ ਕਾਵਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੱਗੋਂ ਹੋਰ ਦਹੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂਦਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰ ਲੀਤਾ ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਬਯ ਦਰਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਯਾ ਪਦ ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਣਾ ਦੁਆਰੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹਨ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਦੇਹਿਰਾ

“ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕਉ ਕਰੇ ਸੁਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਹਿ
ਪੂਰਨ ਕਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਦ ਨਾਲ ਇਹ ਖਯਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਆ ਨਿਰਾ ਖੜਗ ਤੇ ਰਖਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸਗੋਂ ਉਸ 'ਖੜਗ ਪਦ ਤੇ ਅਧਕ ਦਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ :- ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

“ਨਮੋ ਖੜਗ ਖੰਡੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਕਟਾਰੰ । ਸਦਾ ਏਕ ਰੂਪੰ ਸਦਾ ਨਿਰ ਬਿਕਾਰੰ ॥
ਨਮੋ ਬਾਣ ਪਾਣੰ ਨਮਸ ਦੰਡ ਧਾਰੰ । ਜਿਨੇ ਚੋਲਾ ਲੋਕ ਜੋਤੰ ਬਿਬਾਰੰ ॥ ॥
ਨਮਸਕਾਰਯੰ ਮੋਰਤੀਰੰ ਤੁਫੰਗੰ ਨਮੋ ਪੱਗ ਅਦੱਗੰ ਅਭੇਅੰ ਅਭੰਗੰ । ਗਦਾਯੰ ਗ੍ਰਿਸਟੰ
ਨਮੋ ਹਥੀਯੰ । ਜਿਨੈ ਤੁਲੀਯੰ ਬੀਰ ਬੀਯੋ ਨ ਬੀਯੰ ॥ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਚੱਕ ਪਾਣੰ । ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੰ ॥ ਨਮੋ ਉੱਗ੍ਰਦਾੜੰ । ਨਮੋ ਗ੍ਰਿਸਟ ਗਾੜੰ ॥ ॥
ਨਮੋ ਤੀਰ ਤੋਪੰ । ਜਿਨੇ ਸਤ੍ਰ ਘੋਪੰ । ਨਮੋ ਧੋਪ ਪੱਟੇ । ਜਿਨੈ ਦੁਸਟ ਦੱਟੇ ॥ ॥
ਜਿਤੇ ਸਸਤ੍ਰੇ ਨਾਮੰ । ਨਮਸਕਾਰਤਾਮੰ । ਜਿਤੇ ਅਸਤਭੇਅੰ । ਨਮਸਕਾਰ ਤੇਅੰ ॥੯੧॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਖੜਗ ਨੂੰ ਸਸਤ੍ਰ ਜਾਨਕੇ ਰੱਖਯਾ ਕਰਤੀ ਆਖਨ ਤੇ, ਕਮਾਣ, ਬਾਣ, ਦੰਡਾ, ਤੀਰ, ਤੁਫੰਗ, ਗਦਾ, ਬੁਛੀ, ਚੱਕ, ਤੋਪ, ਘੋਪ ਧੋਪ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਰਖਯਾ ਕਾਰਨ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਇੱਕ ਤੇਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖਯਾ ਦੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਹਤੀ ਲਖਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸਤੇ ਸਭ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣਨੇ ਪਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਏਥੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬਯ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਣਾ ਦਾ ਭੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥

ਤੀਸਰਾ ਜਦ ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਲਖਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਅਸਲੀ ਤੱਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸਸਤ੍ਰ ਇੱਕ ਜੜ੍ਹ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਨੇ ਹੋਏ ਅਲਪੰਗ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਨਾ ਅਤੇ ਚੁਰਾਏ ਜਾਨ ਆਦਿਕ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਦਾ ਕਰਨਾ ਗਯਾਨਵਾਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਤਾਈਂ ਮਹਾਂ ਅਜੇਗਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਲੋਸਟ ਅਰ ਜੜ੍ਹ ਅਲਪੰਗ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਇੱਕ ਸਭ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਓਸੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਲੋਸਟ ਅਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜਤਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਤਿਯਾਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਅਲੱਖ ਅਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਆਦਿਕ ਸੁਭਾਵਕ ਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਅਲਪਗਤਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਹੋਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਨਕੇ ਇਤਨੀ ਅੰਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪਨੀ ਬਯਾਪਕ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਮਰਥਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਸਤਰਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਸੰਪੂਰਨ ਭਯਾਂ ਤੇ ਹੱਥਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਲਖਨਾਂ ਤੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਦੇ ਅਰਧਨ ਦਾ ਹੀ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ।।

ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਥੇ ਲੱਖਣਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਪਰਮਾਨ ।

ਜੇ ਸ਼ਬਦਨ ਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਸਭ ਕੋ ਪੂਰਨ ਗਯਾਨ ।। ।।

ਭਾਵ:- ਲਖਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਓਥੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸਮਝਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਭੀ ਸੰਸਯ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਲਖਣਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਆ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਬਿਨਾਂ ਨਿਸਚੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਰ ਹਵਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਸਾਧਨ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੇ ਉਪਯੋਗੀ ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੇ ਮੀਤ ਯਹ ਸੱਤ ਨਹਿ ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਾ ਖਿਆਲ ।

ਕੇਵਲ ਸਰਵਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਨਹਿ ਭਾਲ । ।

ਭਾਵ:- ਨਿਰਾ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਨਕੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿੰਤੂ ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸੱਕੀਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਚਾਰੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕਾਂਖਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਜੋਗਤਾ ਤੀਜਾ ਸੰਨਿਧਾਨ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।।

ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਂਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲੇ ਪਦ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਨਾ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਅਪਨੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਘਟ) ਪਦ ਨੂੰ (ਆਨਯ) ਪਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਨਿਰਾ (ਘਟ) ਹੀ ਆਖ ਦੇਈਏ ਤਦ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਘੜਾ ਫੁਟ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਰਨਾ ਹੈ ਯਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ 'ਲੈਆਓ' ਪਦ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਘੜੇ ਪਦ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਲਾ ਦਈਏ ਤਦ ਝਟ ਗਯਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਘੜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਲਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬੋਧਦਾ ਕਾਂਖਯਾ ਹੈ ।।

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਜੋਗਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਖਯਾ ਵਾਲਾ ਪਦ ਭੀ ਜੋਗ ਹੋਵੇ ਕਿੰਤੂ ਅਜੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਘੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੈ ਆਓ ਪਦ ਦੀ ਜੋਗਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਪਰਬਤ ਲੈਆਉ ਯਾ ਚੰਦ ਲੈਆਓ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਕਾਖਯਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਜੋ ਪਦ ਨੂੰ ਪਦ ਦੀ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਤੇ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜੋ ਨਿਸਚਯ ਆਤਮਕ ਹੈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਕਿ ਚੰਦ ਲੈ ਆਓ, ਯਾ ਪਹਾੜ ਲੈ ਆਓ ਤਦ ਉਹ ਹਸ ਛੱਡੇਗਾ, ਅਰ ਨਿਰਾਰਥਕ ਸਮਝੇਗਾ ਜਿਸਤੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਯਾ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋਗਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।।

ਤੀਸਰਾ (ਸੰਨਿਧੀ) ਅਰਥਾਤ ਬਿਲੰਬ ਰਹਿਤ ਪਦ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਪਾਸੇ ਪਾਸ ਪਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬੋਧ ਨਿਰਯਤਨ ਹੋ ਸੱਕਦਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ (ਘੜਾ ਲੈ ਆਓ) ਇਤਨਾ ਆਖਨ ਤੇ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਘੜੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਰ ਤਾਂ (ਘੜਾ) ਆਖੋ ਅਰ ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ (ਲਿਆਓ) ਕਹੋ ਤਦ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਨਿਧੀ ਦਾ ਹੋਨਾ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਹੋਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।।

ਚੌਥਾ-(ਵਕੱਤ੍ਰੀ ਤਾਤ ਪ੍ਰਜ) ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਿਤਨਾ ਚਿਹ ਵਕਤਾ ਦੇ ਤਾਤ ਪਰਜ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਲਵੇ ਉਤਨਾ ਚਿਹ ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ (ਸੈਧਵ) ਲੈ ਆਓ, ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਸੈਧਵ ਨੂੰਣ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਸਮਝੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਪਰਸਾਦ ਬਨਾਉਨ ਵੇ ਲੇ ਸੈਧਵ ਲੈ ਆਓ ਪਦ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗਾ ਤਾਂ ਘੋੜਾ ਕਾਠੀ ਪਾਕੇ ਲੈ ਆਵੇਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਾਕੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੈਧਵ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗਾ ਤਾਂ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨੂੰਨ ਦਾ ਡਲਾ ਲਿਆਕੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਏਗਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਪਦਾਂ ਯਾ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਦਾ ਸਮਝਨਾ ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਵਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਖਿਆ ਕਿਸਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਜੋਗਤਾ ਕਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਸੰਨਿਧੀ ਵਾਲੇ ਪਦ ਕੌਣ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲ ਤਾਤਪਰਜ ਕਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੋ ਗੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ।।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਾਰੇ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਗਯਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੀ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੈ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੀ ਬਾਤਨ ਦੇ ਵਿਖੇ ਕਰਨੀ ਬਨੇ ਨ ਖਿੱਚ ।

ਤਾਤਪਰਜ ਕਛੁ ਹੋਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਇਨਦੇ ਵਿੱਚ ।।੧੨੪।।

ਚੌਪਈ

ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਪਯਾਰੇ । ਤੈਂ ਸਾਡੇ ਇਹ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰੇ ॥
ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਯਾ ਗਿਆਨ । ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਪਛਾਨ ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਥ ਭਗਉਤੀ ਸਾਰਾ । ਤੈਂ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਹਿਵਿਚਾਰਾ ।
ਜਾਨ ਲਿਆ ਈਸ਼ੂਰ ਦਾ ਨਾਮ । ਇਸ ਮਹਿ ਨਹਿ ਚੰਡੀ ਦਾ ਕਾਮ ।
ਫਿਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਛ ਮੁਖੋਂ ਬਖਾਨ । ਗੁਰ ਪਰ ਲਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤੁਛਾਨ ।
ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਾਪ ਵਿਦਾਰਨ । ਆਏ ਬੇ ਧਰ ਪਰਸੁਖ ਕਾਰਨ ।
ਜਿਨ ਬਿਨ ਕਰਤਾ ਹੋਰਨ ਮਾਨਯੋ । ਕੇਵਲ ਕਾਲਸਰਬਬਿਧਜਾਨਯੋ ।
ਫਿਰ ਉਨ ਪਰ ਜੋ ਦੇਖ ਲਗਾਏ । ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਕ ਠਹਰਾਏ ।
ਜਿਸਦਾ ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਕਰ ਦੀਆ । ਅਰ ਤੈਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸੁਨਲੀਆ
ਸੋ ਤੂੰ ਦਸ ਸੱਤ ਹੈ ਨਾਹੀਂ । ਕਿਯਾ ਆਯਾ ਤੇਰੇ ਮਨ ਮਾਹੀਂ ?
ਹੈ ਢੁੱਚਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਚਲਾਏ । ਜੋ ਮਨ ਮਹਿ ਹੈ ਖੋਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸੁਨਾਏ ॥੧੨੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਪਨੇ ਅਨਭਵ ਨਾਲ ਜਦ ਦੇਖੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ।
ਤਾਂ ਇਹ ਬੰਧ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਦੇਵੇਂ ਸਗਲ ਨਿਵਾਰ ॥੧੨੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੇਰਾ ਅਨਭਵ ਅਜੇ ਭੀ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਇਹ ਸੱਚ ।
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਿੱਚ ਨਹਿ ਰੰਚਕ ਦਿਸਦਾ ਕੱਚ ॥੧੨੭॥

ਚੌਪਈ

ਹੈ ਇਹ ਮੋਟੀ ਬਾਤ ਪਯਾਰੇ । ਜੋ ਆਵੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ਹਮਾਰੇ ॥
ਜਿਸਕੀ ਲਗਨ ਜਾਂਹਿ ਮਨ ਹੋਤੀ । ਲਾਗ ਰਹਤ ਹੈ ਫਿਰ ਸੰਗਓਤੀ ।
ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਗੁਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਾਵੈ । ਔਰ ਨ ਦੂਸਰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੈ ।
ਅਰ ਜਾਸੋਂ ਕੁਛ ਕਾਮ ਨ ਆਵਤ । ਤਾਂਕੇ ਨਰ ਨਹਿ ਕਬੀ ਮਨਾਵਤ ।
ਰਹਤ ਉਪੇਖਯਾ ਤਾਂਕੇ ਮਾਹੀਂ । ਜਾਂਕੇ ਸਾਥ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ ॥
ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਦੁਵਾਰੇ । ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਦੁਰਗਾ ਅਧਿਕਾਰੇ ॥
ਜਾਂਤੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗਾਵੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਜਗ ਮਾਤ ਬਤਾਵੈਂ ।
ਅਰ ਪੁਨ ਤੀਨ ਚਰਿਤ ਤਿਸ ਕੇਰੇ । ਤੀਨ ਵਾਰ ਨਿਜਮੁਖ ਤੇ ਟੇਰੇ ।
ਚੰਡੀ ਵਾਰ ਨਾਮ ਕਰ ਗਾਏ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਦਖਾਏ ॥
ਸੋ ਜੇਕਰ ਨਹਿ ਸਰਧਾ ਹੋਤੀ । ਅਰ ਨਹਿ ਜਾਨਤ ਦੁਰਗਾ ਜੋਤੀ ॥
ਤੋਂ ਐਸੀ ਕਿਉਂ ਰਚਨਾ ਕਰਤੇ । ਅਰਨਿਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਂਹਿ ਕਤਧਰ ਤੇ
ਤਾਂਤੇ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ ਭਾਈ । ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਨ ਨ ਦੇਂਦੀ ਕਾਈ ॥
ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਅਸਰ ਨਹਿ ਕਰਦੀ । ਜਦ ਦੇਖਾਂ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਘਰਦੀ ॥
ਅਪਨੇ ਬਿਨਾਂ ਉਪਾਸਯ ਪਿਆਰੇ । ਕੌਨ ਰਚੇ ਤਹਿ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰੇ ॥
ਜਾਂਤੇ ਤਾਕੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਨਿਹਾਰੀ ॥
ਇਸ ਸੰਕਾ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਦੇਈ । ਫਿਰ ਕੁਛ ਪੱਛ ਅਗੇਰੇ ਲੇਈ ॥

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੰਸਾਰ ਨਹਿ ਜਾਏ । ਤਬ ਤਕ ਤੁਸਰਾ ਕਿਹਾਨ ਭਾਏ ॥੧੨੮॥
ਧਰਮ ਮਾਹਿ ਸਦ ਜਾਹੀਏ ਨਿਰ ਸੰਦੇਹ ਗਿਆਨ ।

ਸੁਨੇ ਸੁਨੀ ਨਹਿ ਮਾਨੀਏ ਅੰਧ ਲਕਟ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥੧੨੯॥

ਭਾਵ: - ਭਾਵੇਂ ਤੈਂ ਅਪਨੀ ਯੁਕਤੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਹਰਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਿਅਾ ਪਰੰਤੂ ਹੋਥ ਦੇ ਕੰਗਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਸੀ ਦੀ ਲੈੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ ਜਦ ਅਸੀਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਚੰਡੀ ਦਾ ਯਸ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖ ਦਈਏ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਵਸ਼ਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਧੇ ਨੂੰ ਲਾਠੀ ਦੇ ਕੇ ਤੋਰ ਦਈਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰ ਪੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਦ ਉਸਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਅਰ ਉਸਤਤੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਨਕਾਰ ਕਿਕਰ ਕਰੀਏ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਚੰਗਾ ਤੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਢਿਆ ਚਾਇ ਨਚੋੜ ।
ਰਹੀ ਸਹੀ ਮਨ ਆਸ ਜੇ ਸੱਗੋਂ ਦਿੱਤੀ ਤੋੜ ॥੧੩੦॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਇਤਨੀ ਹੈ ਬਾਕੀ ਬਾਤ । ਗੁਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹਨ ਯਸ਼ ਗਾਤ ।
ਅਰ ਤਿਸ ਦੇ ਰਚ ਦਏ ਚਰਿਤ੍ਰ । ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ।
ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਤ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਭਈ । ਇਤਨੀ ਪਰਬਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ।
ਜੇ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ । ਸਰਧਾ ਕਰਸਨ ਤਾਹਿ ਮਝਾਰੇ ॥
ਤਾਂ ਪੁਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਦੇਖ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚਰਤ ਵਿਸੇਖ ।
ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਗਾਯਾ । ਜਗਕਰਤਾਰਘਵਰਕੇ ਗਾਯਾ ।
ਅਰ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਥਾ ਜਬ ਗਾਈ । ਛੰਦਨ ਮਾਂਹਿਕਾ ਬਯਅਤਿਭਾਈ ।
ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰੀ । ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਸੀ ਤੇ ਧਰੀ ॥
ਕਰੇ ਰੁਮਾਇਣ ਉਲਥਾ ਸਾਰੇ । ਬਹੁਰ ਭਾਗਵਤ ਛੰਦ ਮਝਾਰੇ ॥
ਫਿਰ ਕਿਆ ਇਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ । ਗੁਰ ਤਿਨ ਕੋਪਰਮੇਸ਼ਰਜੋਵੇ ।
ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਉਪਰ ਪਯਾਰੇ । ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਧਾ ਬੀ ਨਿਰਧਾਰੇ ।
ਯਾਂਤੇ ਥੇ ਇੱਕ ਕੋਤਕ ਤਾਂਕਾ । ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਇਤ ਉਦਮ ਜਾਂਕਾ ॥
ਪਰ ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਥੇ ਸੋਈ । ਨਦ ਗੁਰੂਅਨ ਕੋ ਹੋਵਤ ਜੋਈ ।
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੰਡਕਾ ਬਾਨੀ । ਰਚੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਗੁਰ ਪਰਧਾਨੀ ।
ਕਰਾ ਤਰਜਮਾਂ ਦੇਵ ਪੁਰਾਨਾ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਤਿਸਕੋ ਈਸ ਬਖਾਨਾ ।
ਸੋ ਹੈ ਪੌਰਾਨਕ ਕੀ ਬਾਨੀ । ਜੇ ਉਲਥਾ ਕਰ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ ॥
ਪਰ ਨਹਿ ਇਸਤ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੋਈ । ਅਰੇ ਪੁਰਾਨ ਤਰਜਮਾਂ ਜੋਈ ।
ਅਰ ਜੇ ਇਤਨੇ ਪਰ ਹੀ ਭਾਈ । ਕਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਲਏ ਭਲ ਭਾਈ ।
ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਆਵੇ । ਤਿਸਹੀ ਕੋ ਗੁਰ ਇਸ਼ਟ ਬਣਾਵੇ ।

ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਾਇਨ ਹੁਤੀ ਵਿਚਾਰੀ । ਨੰਦ ਮਤੀ ਜਿਹ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ ।
 ਪੁਰ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਰਹਤੀ ਸੋਈ । ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨਿਜ ਨੈਨਨ ਜੋਈ ।
 ਤਿਸਕਾ ਭੀ ਇੱਕ ਚਰਤ ਬਨਾਇ । ਧਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਸਰਜ ਸੁਭਾਇ ।
 ਫਿਰ ਕਿਆ ਇਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ । ਗੁਰ ਨਾਇਨ ਕੀ ਭਗਤ ਬਗੋਵੇ ।
 ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਕਾ ਹਾਲ । ਉਲਥਾ ਕੀਨਹੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ॥
 ਤੋਂ ਕੁਛ ਸਰਧਾਂ ਕੀ ਨਹਿ ਬਾਤ । ਜੋ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰੀ ਭਰਾਤ ।
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਤਜ-ਬਕਵਾਸ । ਜੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਹੈ ਉਪਹਾਸ ॥
 ਗੁਰਮਤ ਕੋ ਨੀਕੇ ਕਰ ਦੇਖ । ਜਾਂਤੇ ਸੁਧਰਹਿ ਤੁਮਰੇ ਲੇਖ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਮਾਨ ਦੁਵਾਰੇ ਜੋਈ । ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਸਾਚੀ ਹੈ ਸੋਈ ॥
 ਇਨ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ ਉਲਥਾ ਸਾਰੇ । ਕਰਤ ਵਡੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਉਦਾਰੇ ॥
 ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਰੁਮਾਇਣ ਆਦ । ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮਹਿ ਰਚ ਅਨੁਵਾਦ ॥
 ਤੋਂ ਕਯਾ ਇਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਯਾ । ਵਹੁ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਭਗਤ ਤਿਨ ਹੋਯਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਐਸੇ ਹੀ ਗੁਰ ਕੀਆ । ਕੋਤਕ ਹੋਤ ਤਰਜਮਾਂ ਥੀਆ ॥

ਇਸ ਮਹਿ ਕਿਆ ਸਰਧਾ ਕੀ ਗਾਥਾ । ਦੇਖਹੁ ਸੋਚ ਰਿਦੇ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥੧੩੧॥

ਭਾਵ:- ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਯਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗ ਨਾਮੋਂ ਸੁਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜੰਗ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਵੰਜਾ ਕਵੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ, ਰੁਮਾਇਣ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਆਦਿਕ ਕਈ ਬੀਰ ਰਸ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਕਰਾਏ ਸਨ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਇਸਟ ਸਮਝਦੇ ਸੇ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਜੰਗ ਮਈ ਬਾਨੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾਇਕ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਅਰ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਜੰਗ ਨਾਮੋਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਕਾਇਰਤਾ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਏ, ਜੈਸਾ ਦਸਮ, ਸਕੰਧ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ :-

“ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗਉਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ ।

ਐਰ ਬਾਸਨਾ ਨਾਂਹਿ ਕਛੁ ਪਰਮ ਯੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ ॥”

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜੰਗ ਅਰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਯੁੱਧ ਰਚਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੋਰ ਮਨੋਰਥ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਾ ਕੇਵਲ ਪਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਮੰਗ ਦੇਨਾ ਹੀ ਸਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਪਨਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਪਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਾ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨ ਭਾਵ ।

ਕੋਤਕ ਕਥਾ ਨਮਿਤ ਯਹ ਸੀ ਮਨਕੋ ਪਰਚਾਵ ॥੧੩੨॥

ਤਾਂਤੇ ਏਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਦੇਈ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਰਤ ਥੇ ਦੁਰਗਾ ਸਾਥ ਪਿਆਰ ॥੧੩੩॥

ਉਲਟਾ ਇਸਕਾ ਕਰਤ ਤੇ ਖੰਡਨ ਭਲੇ ਬਨਾਇ ।

ਜਗਤ ਜੀਵ ਕੇ ਬੰਧ ਸਭ ਤੋੜੇ ਜਿਨ ਜਗ ਆਇ ॥੧੩੪॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਖੰਡਯਾ ਪੂਜਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ।
ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਸੀਏ ਜੋ ਸਗਰਾ ਹੈ ਭੇਵ ॥੧੩੫॥
ਬਾਤਾਂ ਸਾਥ ਨ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਚਹੀਏ ਦੇਨ ਪਰਮਾਨ ।
ਮੈਂ ਭੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਸਭ ਨਾਰੀ ਰਾਂ ਅਨਜਾਨ ॥੧੩੬॥
ਛਾਤੀ ਸਾਥ ਨ ਢਾਹੀਏ ਕੰਧ ਸੁਨੋ ਹੇ ਮੀਤ ।
ਬਿਨਾਂ ਸੱਤ ਮੁਖ ਬਕਨ ਕੋ ਕਹਤੇ ਸੁਖੀ ਅਨੀਤ ॥੧੩੭॥
ਸਾਰੇ ਦਸਵੇਂ ਗਰੰਥ ਮਹਿ ਦੁਰਗਾ ਹੈ ਭਰਪੂਰ ।
ਤਿਸਕਾ ਖੰਡਨ ਜੋ ਕਰੈ ਮੇਂ ਬਕਤਾ ਸਭ ਕੂਰ ॥੧੩੮॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਇਆ ਕਢਕੇ ਸਭੇ ਨਚੋੜ ।
ਪਰ ਤੈਂ ਮੰਨੀ ਇੱਕ ਨਾ ਭਾਵਾ ਅਹੋਂ ਅਮੋੜ ॥੧੩੯॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਹੁ ਮੀਤ ਨੀਕੇ ਮਨ ਲਾਈ । ਮੈਂ ਸਭ ਬਾਤ ਖੋਲਸਮਝਾਈ ॥
ਪਹਿਲੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ । ਜੋ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਦੁਰਗਾ ਆਸ ।
ਕਰ ਸੰਖੇਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਯਾ । ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਦਿਖਾਯਾ ।
ਫਿਰ ਇਹ ਭੀ ਮੈਂ ਦੱਸੀ ਗੱਲ । ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜਟੌਲ ।
ਮੰਨਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਓਹ । ਕਰਨ ਧਰਮ ਦਾ ਉਲਟਾ ਦੋਹ ॥
ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰੇ । ਸੋ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਰਾਰੇ ॥
ਸੋਈ ਗੁਰ ਮਹਿ ਤਿਨੋਂ ਅਰੋਪੇ । ਹਿਦੇ ਨੈਨ ਮੀਟੇ ਦੇ ਖੋਧੇ ॥
ਅਪਨਾ ਦੋਖ ਨ ਤਿਨ ਨੇ ਜਾਨਾਂ । ਉਲਟਾ ਗੁਰ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਨਾ ।
ਜੈਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੋਖ ਨਾ ਲਹੈ । ਦੋਇ ਤੰਦ ਨਭ ਭੀਤਰ ਕਹੈ ॥
ਤੈਸੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕਾ ਦੋਖ । ਗੁਰ ਜੀ ਪਰ ਲਾਯੋ ਜਿਨ ਸੋਖ ॥
ਜਦ ਤਿਨਕਾ ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਕੀਨਾ । ਤਬ ਤੈਂ ਔਰ ਸਗਰਾ ਲੀਨਾ ॥
ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਲੈਕਰ ਓਟ । ਕਰੀ ਮੋਹਿ ਪਰ ਭਾਰੀ ਚੋਟ ॥
ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੱਤ ਬਤਾਕੇ । ਭਿਆ ਸੁਖੀ ਤਬ ਆਪ ਬਤਾਕੇ ॥
ਹੁਨ ਤੈਂ ਕਰੀ ਹੋਰ ਇੱਕ ਬਾਤ । ਖੰਡਨ ਨਹਿ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਤ ॥
ਸੋ ਭੀ ਮੈਂ ਅਬ; ਪਰ ਗੁਰ ਟੇਕ । ਭਾਖਤ ਸਗਰਾ ਤੁਝੇ ਬਿਬੇਕ ।
ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਮਾਨ ਸੁਨਾਉਂ । ਬਹੁਰ ਆਦ ਕੇ ਨੀਕੇ ਗਾਉਂ ॥
ਜਾਂਤੇ ਸੰਕਾ ਰਹੇ ਨ ਤੋਰੀ । ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੋ ਜਾਵਤ ਮੋਰੀ ।
ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਤ ਸੁਨਾਉਂ । ਭਗਤਨ ਹਾਲ ਬਹੁਰ ਸਮਝਾਉਂ ।
ਔਰ ਯੁਕਤ ਉਕਤੀ ਕੇ ਸੰਗ । ਤੁਮਰੇ ਭਰਮ ਕਰੋ ਅਤਿ ਭੰਗ ॥੧੪੦॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ

ਪੂਜਨ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਹਿਲੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਖੰਡਨ ਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨ ।
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪੂਜੇ ਸਿੰਘ ਕਬੀਨ ॥੧੪੧॥

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ । ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਯੋ । ਨੇਤ ਨੇਤ ਮੁਖ ਚਾਰ ਬਤਾਯੋ ॥”

ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਿਤਮ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੇ ਅੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਦੀ ਬਾਣੀ ਅਰਥਾਤ ਆਗਯਾ ਭੀ ਅਨੰਤ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਐਸਾ ਮਹਾਨ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕ ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਈਸ਼੍ਵਰ ਬੁੱਧਿ ਕਰਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਸਨੇ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸੀ ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਗ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਮੰਨਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਕੁਛ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਯਾ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਤਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੇਵੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੈਸੇ ਪਏ ਹਨ ॥

ਪੁਨ: ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

ਜਿਹ ਕੋਟ ਇੰਦ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪਾਰ । ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਸੂਲ । ਬਿਨ ਭਗਤ ਕੇ ਨ ਕਬੂਲ ॥ ਕਈ ਸਿੰਧ ਬਿੰਧ ਨਰਿੰਦ੍ਰ । ਕਈ ਕਛ ਮਛ ਫਨਿੰਦ੍ਰ ॥ ਕਈ ਦੇਵਿ ਆਦਿ ਕੁਆਰ । ਕਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਸਨ ਅਉਤਾਰ ॥”

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਜੈਸੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਬਿਸਨ ਵਰਗੇ ਦੇਵਤੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਰ ਮਰ ਗਏ, ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਪਨੇ ਘਮੰਡ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਓਥੇ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਆਦਿ ਕੁਆਰੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਕੋਈ ਆਦਰ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਸਭ ਤੇ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਦਮ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ॥

ਪੁਨਯ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਛਪੈ ਛੰਦ

“ਬੇਦ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲਖੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਬੁਝੈ ਬਿਆਸ ਪਰਾਸੁਰ ਸੁਕ ਸਨਾਦਿ ਸਿਵ ਅੰਤ ਨ ਸੁਝੈ ॥ ਸਨਤ ਕੁਆਰ ਸਨਕਾਦਿ ਸਰਬਜਨਿ ਸਮਾਨ ਪਾਵਹਿ । ਲਖ ਲਖਮੀ ਲਖ ਬਿਸਨ ਕਿਸਨ ਕਈ ਨੇਤਿ ਬਤਾਵਹਿ ॥ ਅਸੁੰਭ ਰੂਪ ਅਨ ਭੈ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ

ਬਲਿਸਟ ਜਲ ਬਲਿ ਕਰਣੇ । ਅਚੁਤ ਅਨੰਤ ਅਦ੍ਰੇ ਅਮਿਤ ਨਾਥ ਨਰੰਜਨ ਤਵ ਸਹਣ
।।”

ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੱਗ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਹ
ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਖੰਡਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖੁਰਮਾਂ ਭੀ ਉਸ
ਪਾਰ ਖੁਰਮ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਬਿਆਸ, ਪਾਰਾਸਰ ਅਤੇ ਸੁਕਦੇਵ ਜੈਸੇ
ਮੁਨੀਸ਼ਰ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਐਸਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ
ਲੱਖਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਅਰ ਲੱਖਾਂ ਹੀ “ਲਖਸ਼ੀਆਂ” ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀਆਂ ਅਪਨੇ ਅਨਭਵ ਬੋ
ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰਹ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸੀ ਤੇ ਉਹ “ਸ੍ਰੰਭੁ” ਅਰਥਾਤ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ
ਨਿਰ ਭੈ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਸਕਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਸਭ ਤੇ
ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਜਲ ਥਲ ਆਦਿਕ ਖੁਰਮੰਡਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਅਮਰ
ਰੂਪ ਸਰਬ ਦੇ ਨਾਥ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਸਰਨ ਹਾਂ, ਆਪ ਤੇ ਭਿੰਨ ਮੈਂ
ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਰਾਥਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਜੀ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ
ਪਰ ਨਹੀਂ ਸਾ ।।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਪਰ ਇਹ ਯੁਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗ
ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਸੀ ਅਰ ਉਸਤੇ ਬਲ ਲੀਤਾ ਸਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਭੀ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੀ ਉਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ
ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਯਾ ਉਸਥੋਂ ਵਰ
ਮੰਗਨ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਜਿਸ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਰੱਥ
ਜਾਨਕੇ ਉਸਥੋਂ ਹੀ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ।।

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

ਚੌਪਈ

“ਸਬ ਕੇ ਕਾਲ ਸਭਨ ਕੇ ਕਰਤਾ । ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੋਖਨ ਕੇ ਹਰਤਾ ।।

ਏਕ ਚਿੱਤ ਜਿਨ ਇਕਛਿਨ ਧਿਆਯੋ । ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਯੋ

ਪੁਨ ਤੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਨਾਥ ਪੂਰੇ ਸਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਮ । ਅਛੇਦੀ ਅਭੇਦੀ ਸਦਾ ਏਕ ਧਰਮ ।।

ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ਨਿਹ ਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ । ਅਛੇਦੰ ਅਭੇਦੰ ਅਖੇਦੀ ਅਨੂਪੇ ।।

ਪੁਨ : ਤੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਥਿਤ

ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਤਈਆ ਰੰਗ ਭੂਮ ਕੇ ਭਵੰਯਾ ਭਾਰ ਭੂਮ ਕੇ ਮਿਟਈਆ ਨਾਥ ਤੀਨੋਂ
ਲੋਕ ਗਾਈਐ । ਕਾਹੂ ਕੇ ਤਨਈਆ ਹੈ ਨ ਮਈਆ ਜਾਕੇ ਭਈਆ ਕੇਉ ਛਉਨੀ ਹੂ
ਕੇ ਛਈਆ ਛੋਡ ਕਾਸੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਈਐ ।। ਸਾਧਨਾਂ ਸਧਈਆ ਧੂਲ ਧਨੀ ਕੇ ਧੁਜਈਆ
ਧੋਮ ਧਾਮ ਕੇ ਧਰਈਆ ਧਿਆਨ ਤਾਕੇ ਸਦਾ ਲਾਈਐ । ਆਉਕੇ ਬਵੰਯਾ ਏਕ ਨਾਮ ਕੇ
ਜਪਈਆ ਅਉਰ ਕਾਮਕੇ ਕਰਈਆ ਛੋਡ ਔਰ ਕੋਨ ਧਿਆਈਐ ।।੪।। ਕਾਮਕੇ ਕੁਨਿੰਦਾ
ਖੈਰ ਖੂਬੀ ਕੇ ਦਹਿੰਦਾ ਗਜ ਗਾਜੀ ਕੋ ਗਜਿੰਦਾ ਸੋ ਕੁਨਿੰਦਾ ਕੈ ਬਤਾਇਐ । ਦਾਮ ਕੇ

ਦਲਿੰਦਾ ਘਾਉ ਘਾਮ ਤੇ ਬਚਿੰਦਾ ਛਤ੍ਰਿ ਛੋਨੀ ਕੇ ਛਲਿੰਦਾ ਸੇ ਦਹਿੰਦਾ ਕੈ ਮਨਾਈਐ ॥ ਜਗਕੇ ਦਹਿੰਦਾ ਜਾਨ ਮਾਨ ਕੇ ਜਨਿੰਦਾ ਜੋਤ ਜੇਬ ਕੇ ਗਜਿੰਦਾ ਜਾਨ ਮਾਨ ਜਾਨੀ ਗਾਈਐ । ਦੇਖ ਕੇ ਚਲਿੰਦਾ ਦੀਨ ਦਾਨਸ਼ ਦਹਿੰਦਾ ਦੇਖ ਦੁਰਜਨ ਦਲਿੰਦਾ ਧਿਆਇ ਦੂਜਾ ਕੌਨ ਧਿਆਈਐ ॥੫॥ ਸਾਲਸ ਸਹਿੰਦਾ ਸਿੱਧ ਤਾਈ ਕੇ ਸਹਿੰਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਮੈਂ ਅਵਿੰਦਾ ਏਕ ਏਕੇ ਨਾਥ ਜਾਨੀਐ । ਕਾਲਬ ਕਟਿੰਦਾ ਖੁਰਾਸਾਨ ਕੇ ਸੁਨਿੰਦਾ ਗਰਬ ਗਾਢਲ ਗਲਿੰਦਾ ਗੋਲ ਗੰਜਬ ਬਖਾਨੀਐ ॥ ਗਾਲਬ ਗਹਿੰਦਾ ਜੀਤ ਤੇਜ ਕੇ ਦਹਿੰਦਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਾਮ ਕੇ ਚਲਿੰਦਾ ਛੋਡ ਔਰ ਕੌਨ ਆਨੀਐ । ਸਤ ਤਨ ਦਹਿੰਦਾ ਸੱਤਤਾਈ ਕੇ ਸਿਖੰਦਾ ਕਰਮ ਕਾਮ ਕੇ ਕੁਨਿੰਦਾ ਛੋਡ ਦੂਜੇ ਕੌਨ ਮਾਨੀਐ ॥੧੧੧॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਭ ਤੇ ਸਮਰਥਾ ਵਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਸੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੋਗ ਸੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਛਿਨ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਰ ਉਸਦੇ ਲੱਖਨ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਅਛੇਦ ਅਤੇ ਅਭੇਦ ਆਦਿਕ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਜੁੱਧ ਦੇ ਕਰਨੇ ਸਮਯ ਫਤੇ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਭਾਰ ਮੋਟਨੇ ਹਾਰਾ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਨਾਥ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸੰਪੂਰਨ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਘਾਉ ਤੇ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ ਸਮਰਥਾ ਵਾਨ ਦੱਸ ਕੇ ਉੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰੀਏ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਅਪਨੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਕੇਵਲ ਜਗਤ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਜਪਾਉਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ ਫਿਰ ਆਪ ਕਦ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਰਾਧਦੇ ਸੇ ॥

ਜੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਨਯਾਇ ਨਾਲ ਮੰਨਯਾ ਭੀ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਅਰਾਧੀ ਸੀ ਅਰ ਉਸਨੇ ਪਰਗਟ ਹੋਕੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸਾ, ਤਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ ॥

ਯਥਾ :- ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਸਿੰਘ ਪੈ ਚੜਿੰਦੀ ਹੱਥ ਖੜਗ ਉਠਿੰਦੀ ਮੱਥੇ ਸੋਹਿੰਦੀ ਹੈ ਬਿੰਦੀ ਜਾਕੇ ਤਾਕੇ ਗੁਨ ਗਾਈਐ । ਓਢਨੀ ਸੁਹੰਦੀ ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਰਖੰਦੀ ਗਲ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪਵੰਦੀ ਹੱਥ ਖੋਪਰੀ ਸੁਹਾਈਐ । ਅੱਗੇ ਲੰਕੜਾ ਚਲੰਦੀ ਪਿੱਛੇ ਭੈਰੋਂ ਨੂੰ ਰਖੰਦੀ ਖਿਤ ਖਿਤ ਕੇ ਹਸੰਦੀ ਹੋਮ ਕੁੰਡੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈਟੇ । ਛੈਣੇ ਭੇਟਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੰਦੀ ਐ ਕਤਾਹੀ ਕੇ ਖਵੰਦੀ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੋ ਨਹੰਦੀ ਦੇਵੀ ਜਾਲਫਾਂ ਮਨਾਈਐ ॥੧੪੨॥ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਲ ਵੰਡ ਮਾਰ ਤੰਡ ਸਮਜਾਓ ਬਲਹਾਰੇ ਤੇਰੇ ਚਮਕੀਲੇ ਤਾਜਕੇ । ਲੈਕੇ ਤਲਵਾਰ ਜਬ ਕੀਨੇ ਤੈਨੇ ਵਾਰ ਮਾਰੇ ਰਾਕਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜੋਇ ਆਏ ਦਲ ਸਾਜਕੇ । ਧਰਾ ਪੈਲੁ ਨਾਏ ਫੇਰ ਉੱਠਨੇ ਨ ਪਾਏ ਰਿਦੇ

ਕੰਪਉਪਜਾਏ ਆਗੇ ਕੇਰੀ ਕੀ ਭਯਾਕੇ ॥ ਤੇਗ ਕੀ ਸਫਾਈ ਕੀ ਬਡਾਈ ਨਾ ਬਤਾਈ
ਜਾਇ ਐਸੀ ਤੈ ਚਲਾਈ ਜਿਉਂ ਕਰੰਡੀ ਕਰ ਰਾਜਕੇ ॥੧੪੩॥ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਪੰਡਤ ਉਜੈਨ
ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕੇਸੇ ਦਾਸ ਕਾਸੀ ਦੇਨੇ ਕਲਾ ਰਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ । ਕਾਲੀਦਾਸ
ਗੁਜਰਾਤੀ ਕਾਲੀ ਬਖਸ਼ਾਤ ਕਰੀ ਹਵਨ ਦੀ ਰੀਤੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸੇ ਸਜਾਈ ਹੈ ।
ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਪੰਡਤ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜ ਕੀਤੀ ਚੇਤ ਦੇ ਨੌਰਾਤਯਾਂ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਾਈ
ਹੈ। ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਿੰਘ ਪੈ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ
ਸੁਹਾਈ ਹੈ ॥੧੪੪॥ ਜਾਲਫਾਂ ਭਵਾਨੀ ਹੋਦਾਂ ਲੋਕਹੁੰ ਕੀ ਰਾਨੀ ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਿਤਾਨੀ
ਸਾਰੇ ਲੋਗ ਤੈਨੂੰ ਧਯਾਉਂਦੇ । ਤਰਕਾ ਨੂੰ ਖਪਾਂਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਆਂਦੀ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ
ਪ੍ਰਗਟਾਂਦੀ ਜੇ ਇਹ ਜੱਗ ਨਾਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ॥ ਖਾਲਸਾ ਸਜਾਉ ਧਰ ਮਨੇ ਵਿੱਚ ਚਾਉ ਤੇ
ਗ ਹੱਥ ਦੀ ਫੜਾਉ ਸਾਡੇ ਜੰਗ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ । ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਹੋਨ ਸੇਵਾਦਾਰ
ਤੋਰੇ ਸਦਾ ਭੋਣ ਦੇਹੀ ਧੋਰੇ ਇੱਕ ਆਵੇ ਇੱਕ ਜਾਉਂਦੇ ॥੧੪੫॥ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ
ਸੁਨਾਇਆ ਜੋਇ ਜਾਲਫਾਂ ਨੂੰ ਭਾਇਆ ਤਦ ਮੁਖੋਂ ਵਰਮਾਇਆ ਜਾਹੁ ਪੰਥ ਤੇਰਾ ਚੱਲੇਗਾ
। ਖੰਡਾ ਹੱਥ ਦਾ ਫੜਾਇਆ ਫਿਰ ਇਹੋ ਸਮਝਾਇਆ ਜਦੋਂ ਅੰਮਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤਦੋਂ
ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਹੱਲੇਗਾ ॥ ਕਹੁ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਸਦਾ ਤੇਗ ਹੱਥੇ
ਪਾਸ ਸਾਰਾ ਦੇਸ ਤਦੋਂ ਮੱਲੇਗਾ । ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਪਿਆਰੇ ਪੁਜੇ ਚੰਡਕਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੋਲ
ਉਸੇ ਦੇ ਜੋਕਾਰੇ ਦੁਖ ਦਰਦ ਤਾਈਂ ਨੱਲੇਗਾ ॥੧੪੬॥

ਭਾਵ - ਜੇ ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਅਪਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਏ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਆਖਨੇ ਪਰ ਯੋਗ
ਅਤੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਅਰ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਦਿੱਤਾ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥

ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਛਕਨੇ ਸਮਝ ਹੋਰ ਸਿੱਖਯਾ ਦਿੱਤੀਆ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਮਾਕੂ, ਤੁਰਕਨੀ, ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ ਅੰਗੀਕਾਰਨਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇ
ਅਦਬੀ ਨਾਂ ਕਰਨੀ, ਧੀਰਮਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ ਅਤੇ ਮੀਣੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਵਰਤਨਾ ਏ
ਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਇਹ ਭੀ ਸਿੱਖਯਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ
ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਯਾ ਜੁਆਲਾ ਮੁਖੀ
ਪਰ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਉਨੀਆਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਾਕ ਨਾ ਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਰਹਤਨਾਮੇ ਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ,
ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨਿਰਾ ਗਪੌੜਾ ਵਾਉਵਰੋਲੇ ਵਾਗ ਐਵੇਂ ਹੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਮੁਖਵਾਕ ਤੇ ਹੋਤ ਨ ਦੇਵੀ ਗਿਆਨ ।

ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਹੇ ਮਾਨਨਾ ਈਸਹ ਬਿਨ ਨਹਿ ਆਨ ॥੧੪੭॥

ਤਾਂਤੇ ਕਲਪਤ ਬਸਤ ਕੇ ਕਬੀ ਨ ਮਾਨੋ ਮੀਤ ।

ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਨਿਰਲੇਪ ਕੇ ਧਾਰੋ ਅਪਨੇ ਚੀਤ ॥੧੪੮॥

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਗੇ ਸੁਨ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਮੰਨਨਾ ਕਹਿਤ ਪਾਪ ਕੇ ਭੇਸ ॥੧੪੬॥
 ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਰੂਪ ਦਸ ਹੋ ਕਰ ਭਯੋ ਜਹਾਨ ।
 ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਕੇ ਏਕ ਹੀ ਹੈ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮਹਾਨ ॥੧੫੦॥

ਭਾਵ: - ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌ ਗੁਰੂ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭੀ ਉਹੋ ਜੋਤੀ ਹਨ । ਇਸ ਤੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੰਨਨਾ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਪਰ ਸਰਧਾ ਨਾ ਕਰਨੀ ਹੀ ਮਨ ਮੁਖੱਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੁਵਾਰੇ ਭੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਮਨ ਬਚ ਕਾਇਆ ਕਰ ਸੁਨੋ ਯਹ ਸਾਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ਜਾ ਕੇ ਮਨਨ ਨਿੱਧਯਾਸ ਤੇ ਮਿਟ ਹੈ ਸਗਲਕਲੇਸ਼ ॥੧੫੧॥
 ਭਵ ਸਾਗਰ ਕੇ ਤਰਨ ਹਿਤ ਰਚਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤ ਲਹੇਗੈ ਪੰਥ ।

ਗਉੜੀ ਮ: ੧

“ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਸਭ ਦੇ ਵੀ ਦੇਵਾ ।

ਕਾਲ ਨ ਛਾਡੈ ਬਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥”

ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਾਲ ਤੇ ਬਚਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ “ਗੁਰੂ” ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰੇ ।।

ਗਉੜੀ ਮ: ੫

“ਭਰਮੇ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ।

ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਬਰਹਮੇਵਾ ॥”

ਅਰਥਾਤ ਦੇਵਤੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਸਮੇਤ ਸਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਯਾ ਸਾਧਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਯਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿਕ ਹਨ ਸੋ ਸੰਪੂਰਨ ਅਗਯਾਨ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਭਰਮਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।।

ਸੋਰਿਠ ਮ: ੨

“ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ ਕਿਆ ਦੇਇ ।

ਪਾਹੁਣ ਨੀਰ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਡੁਬਹਿ ਤੇਹਿ ॥”

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਯਾ ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਉਪਾਸਨਾ ਯਾ ਪੂਜਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਸੱਖਣਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਲੋਗ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਨ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਤਰਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਸੋ ਜੇ ਉਹ ਪੱਥਰ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਫਿਰ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਦੇ ਦੀ ਦੇਵਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੋਹ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਭਰਮ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ।।

ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫

“ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ । ਬ੍ਰਹਮੇ ਨ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ।। ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਅੰਤ ।। ਸੰਕਰਹਿ ਨ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ । ਖੋਜਿਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ।। ਦੇਵੀਆਂ ਨ ਜਾਨਹਿ ਮਰਮ । ਸਭ ਉਪਰ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ।।”

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਲੋਗ ਇਹ ਖਯਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਦ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਸੋ ਬਿੱਲ ਕੁੱਲ ਗੱਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਦ ਜੋ ਇੱਕ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਹਨ ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਮਹਾਨ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕਦ ਜਾਨ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਖਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਮਰਮ ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਨ ਸਕਦਾ ।।

ਜੋ ਆਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ “ਈਸ਼ਵਰ ਅੰਸ” ਯਾ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਭੀ ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਭ ਤੇ ਪਰੇ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਿਵ ਜੈਸੇ ਧਿਆਨ ਧਾਰੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ . ਅਰ ਵੇਦ ਬੋਜਦੇ 2 ਨੇਤਿ 2 ਆਖਨ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਸੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਭ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਦੇਵੀਆਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਗਦੀਸ਼ਵਰ ਸਭ ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਰ ਅਲਖ ਸਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ।।

ਸੋਦਰ ਰਾਗ ਆਸਾ ਮ :੧ ।।

“ਸੋਦਰ ਤੇਰਾ ਕੋਹਾ ਸੋ ਘਰ ਕੋਹਾ ਜਿਤ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ । ਬਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣ ਹਾਰੇ ।। ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀ ਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣ ਹਾਰੇ ।। ਗਾਵਣ ਤੁਧਨੋ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ ।। ਗਾਵਣ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤ ਗੁਪਿਤ ਲਿਖ ਜਾਣਨ ਲਿਖ ਲਿਖ ਧਰਮ ਬੀਚਾਰੇ ।। ਗਾਵਣ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ।।”

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਮਾਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਏਹੋ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੇਰਾ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਘਰ ਕੈਸਾ ਇੱਕ ਅਧੁਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਇਸਥਤ ਹੋਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਚਰ ਅਚਰ ਅਤੇ ਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਖਬਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇਰੇ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਤੇਰੀ ਮਹਮਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਜਾਊਨੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਆਪਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।।

ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਹੀ ਤੇਰੇ ਯਸ ਦੇ ਗੀਤ (ਪਰੀ) ਅਰਥਾਤ ਸੁਲੱਖਨੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹੋਰ

ਲੋਗ ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਖੋਣ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਮਹਾਨ ਜਲ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅਗਨੀ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਜਯੋਤੀ ਹੈ ਆਪਦੀ ਅਤੁੱਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਰਾਜਾ ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਨਯਾਇ ਗਦੀ ਪਰ ਬ੍ਰਾਜਕੇ ਆਪਦਾ ਯਸ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ ਆਪਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਪਰਗਟ ਜੀਵ ਭੀ ਵਰਨਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਦੁਵਾਰੇ ਲਿਖਕੇ ਹੇ ਧਰਮ ਨਿਆਈ ਵੇਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਜੈਸੇ ਤਪੱਸੀ ਬਰਹਮਾਂ ਜੈਸੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀਲਾ ਆਪ ਦੇ ਯਸ ਦਾ ਗਾਹਿਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਗੁਣ ਹਨ ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸੁਹਾਵੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਾਨੋਂ ਆਪਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੇਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਸ ਗਾਇਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੁਣ ਹਨ ਸੋ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਯਸ ਦੇ ਉਦਬੋਧਕ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਮਾਝ ਮ: ੩

“ਰਹਾਉ ।। ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਮੂਲ ਹੈ ਮਾਇਆ । ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਿਨ ਉਪਾਇਆ ।। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਪਸਰਿਆ ਸੰਸਾਰੇ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖ ਪਾਵਣਿਆ ।। ਪੁਨ: । ਦੂਜੇ ਲੱਗੀ ਫਿਰ ਪਛੋਤਾਣੀ ਹਲਤ ਪਲਤੁ ਦੇਵੈ ਗੁਵਾਏ ਸੁਪਨੈ ਸੁਖ ਨ ਪਾਵਣਿਆ ।।”

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਆਗਿਆਨ ਹੈ, ਅਰ ਓਸੇ ਆਗਿਆਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰਕ ਪਸਾਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਦੀ ਹੀ ਲੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ।।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਤਿਆਗਨ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਦਾ ਹੈ ਸੋ ਆਪਨੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਗੁਵਾਕੇ ਪੱਛੋਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਦੁਖ ਦਾ ਸਬਬ ਹੈ ।।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧

“ਨ ਦੇਵ ਦਾਨਵਾ ਨਰਾ । ਨ ਸਿੱਧ ਸਾਧਕਾ ਧਰਾ ।। ਅਸਤਿ ਏਕ ਦਿਗਰ ਕੁਈ । ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ ।।”

ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਯਾ ਸਿੱਧ ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ।।

ਪੁਨ: ਰਹਾਉ

“ ਅੰਧੇ ਅਕਲੀ ਬਾਹਰ ਕਿਆ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਹੀਐ । ਬਿਨ ਗੁਰ ਪੰਥ ਨ
ਸੁਝਈ ਕਿਤ ਬਿਧ ਨਿਰ ਬਹੀਐ ॥੨॥ ਖੋਟੇ ਕੇ ਖਰਾ ਕਹੈ ਖਰੇ ਸਾਰ ਨਾ ਜਾਣੈ ।
ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਿਡਾਣੈ ॥੩॥ ਸੂਤੇ ਕਉ ਜਾਗਤ ਕਹੈ ਜਾਗਤ
ਕਉ ਸੂਤਾ । ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ ਮੂਏ ਨਹੀਂ ਰੋਤਾ ॥੪॥ ਆਵਦ ਕੋ ਜਾਤਾ ਕਹੈ
ਜਾਤੇ ਕੋ ਆਇਆ । ਪਰਕੀਕੋ ਅਪਨੀ ਕਹੈ ਅਪਨੋ ਨਹੀਂ ਭਾਇਆ ॥੫॥ ਮੀਠੇ ਕਉ
ਕਉੜਾ ਕਹੈ ਕੜੀਏ ਕਉ ਮੀਠਾ । ਰਾਤੇ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਹੈ ਜੈਸਾ ਕਲਮਹਿ ਮੀਠਾ
॥੬॥ ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਹੈ ਨਾਕੁਰ ਨਹੀਂ ਦੀਸੈ । ਪੋਪਰ ਨੀਰ ਵਿਰੋਲੀਐ ਸਾਖਨ
ਨਹੀਂ ਰੀਸੈ ॥”

ਇਸ ਰਹਾਉ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧਿ ਦੀ ਬਿਪਰਜਤਾ ਦੱਸਕੇ
ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਓਸ ਦੀ (ਚੇਰੀ)
ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਕਤੀ ਯਾ ਮਹਾਂ ਮਾਹਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਸੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿੜਕ ਕੇ ਦੁਧ ਦੀ ਰੀਸ ਮੱਖਨ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ
ਮੱਖਨ ਨਹੀਂ ਨਿੱਕਲਦਾ ਇੱਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਕੋਈ
ਫਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥

ਪੁਨ:

“ਅਨਕ ਦੇਵੀ ਜਾਕਉ ਸੇਵਹਿ ਲਖਮੀ ਅਨਕ ਭਾਂਤੇ”

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ
ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਯਾ ਜਿਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਲਖਮੀ
ਅਰਥਾਤ ਓਹੋ ਦੇਵੀਆਂ, ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸਦੇ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨ ਕਰ
ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਸੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਸਭ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੂਜਨ ਦੇਯੋਗ ਹੋਵੇ ॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਨਿ ਕਬੀਰ ਜੀ

“ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜਹਿ ਭੋਲਹਿ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ । ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਅਕੁਲੁ
ਨਹੀਂ ਚੇਤਿਆ ਬਿਖਿਆ ਸਿਉ ਲਪਟਾਨਾ ॥”

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਯਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਸੋ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪੁਨ:

“ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਤਿਸ ਆਗੈ ਜੀਉ ਦੇਹੀ ॥ ਐਸੇ ਪਿਤ੍ਰੁ ਤਮ੍ਹਾਰੇ
ਕਹੀਅਹਿ ਆਪਨ ਕਹਿਆ ਨ ਲੇਹੀ ॥”

ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਗਿਆਨੀ ਜੀਵੋ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ
ਬਨਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹੋ ਅਰ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਲੀ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਸੋ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ
ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਨੂੰ ਤਯਾਗ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਐਸੇ ਅਪਨੇ ਪਿਤਰਾਂ ਆਦਿਕ ਦੀ
ਭੋਟਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਆਪ ਕੁਛ ਭੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਜੋ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਨਾ ਹੈ
ਸੋ ਇੱਕ ਭਰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ॥

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ

“ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਾਕੈ ਪਰਗਾਸਾ । ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ ਅਰ ਕਵਲਾਸਾ ॥ ਦੁਰਗਾ
ਕੋਟ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨ ਕਰੈ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਟਿ ਬੋਦ ਉਚਰੈ ॥੧॥ ਜਉ ਜਾਚਉ ਤਉ ਕੇ

ਵਲ ਰਾਮ । ਆਨ ਦੇਵ ਸੇ ਨਾਹੀ ਕਾਮ ।।”

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ ਜੈਸਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਅਜੇਹੇ ਕਈ ਸੂਰਜ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਜਮਾਨ ਹੋਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਮਾਂ ਜਿਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਕਈ ਕਰੋੜ ਦੁਰਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨ ਮਰਦਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਯਸ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਵੇਦਾਂ ਦੁਆਰੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੁੱਛ ਮਾਤ੍ਰ ਜੀਵ ਜਾਨਕੇ ਆਪਨੇ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪਰਤਾਪ ਤੇ ਪਰਤਾਪ ਵਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਓਸੇਦਾ ਨਾਉਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਉਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਾਧਨ ਦੇ ਜੋਗ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ।।

ਗੌਡ ਨਾਮ ਦੇਵ

“ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ । ਖਰ ਬਾਹਨ ਉਹ ਛਾਰ ਉਡਾਵੈ ।।।।। ਹਉ ਤਉ ਏਕ ਰਾਮਈਆ ਲੈ ਲੈਉ ਹਉ । ਆਨ ਦੇਵ ਬਦਲਾਵਨਿ ਦੈ ਹਉ ।। ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਿਵ ਕਰਿਤੇ ਜੋ ਨਰ ਧਿਆਵੈ ਬਰਦ ਚਢੇ ਡਉਰ ਡਮਕਾਵੈ ।। ਮਹਾਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ । ਨਰ ਸੈ ਨਾਰ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ।।3।। ਤੂੰ ਕਰੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ । ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ । ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗਹੁ ਮੀਤਾ ।। ਪੁਣਵੈ ਨਾਮਾ ਇਉ ਕਰੈ ਗੀਤਾ ।।”

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੂਜਨ ਤੇ ਛੁੱਟ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲੋਗ ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਅਤੇ ਸੀਤਲਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਉਹ ਗਧੇ ਦੀ ਜੂਨ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਬੇਹ ਉਡਾਉਂਦੇ ਫਿਰਨਗੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਤੇ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਲੋਗ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਅਪਨੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਭੀ ਅਪਨੇ ਦੇਵਤੇ ਵਾਂਗ ਬੈਲ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਡਉਰ ਬਜਾਉਨਗੇ, ਫਿਰ ਜੇ ਮਹਾਮਾਈ ਅਰਥਾਤ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨਗੇ ਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਅਨੰਨਯ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਰਨੇ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਹੋਨਗੇ, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਸਮਯ ਕਿੱਥੇ ਛਿਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਅਗਯਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਵੀ ਯਾ ਭਵਾਨੀ ਆਦਿਕ ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗਯਾਨ ਦੁਆਰੇ ਪੁਰਖ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਇਹ ਸਭ ਭਰਮ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਮੱਤ ਵਸਤੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਰਹੇ ।।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਉਣਾ ਹੀ ਉਤਮ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਾ ਕਰਨਗੇ ਉਹ “ਜਹਾਂ ਆਸਾ ਤਹਾਂ ਬਾਸਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ” ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨਗੇ, ਅਰ

ਸਾਥ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਇੱਕ ਅਗਯਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਗਯਾਨੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ।।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੧

ਜੇ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮੇ ਉਚਰੇ ਸੰਕਰ ਛੇਡੀ ਮਾਯਾ । ਜੇ ਕਾਰਣਿ ਸਿਧ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ਦੇਵੀ ਮਰਮ ਨ ਪਾਯਾ " ।।

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਬਰਹਮਾਂ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਨਨੇ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਮਾਯਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਅਰਥਾਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਖ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਅੱਕ ਅਤੇ ਧਤੂਰੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਾਕੇ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਜਾਤਾ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਦੇਖਨੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਿੱਧ ਲੋਗ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਅੰਤ੍ਰ ਸੁਖੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਗ ਸਾਕਤ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਦੀ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਨਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੇ ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਿਵ ਜੈਸੇ ਤਪੱਸੀਆਂ ਅਰ ਸਿੱਧਾਂ ਜੈਸੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਜੈਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਛਾਤਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਕੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਨਿਰਾ ਆਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ।।

ਜਪਜੀ ਸਾਹਿਬ

"ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮ। ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ ਆਖਹੁ ਕਰਮੁ।। ਕੇਤੇ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਸਰੇਸ। ਕੇਤੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਘਾੜਤਿ ਘੜੀਅਹਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸ।। ਕੇਤੀਆਂ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਮੇਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਪੂ ਉਪਦੇਸ। ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ ਕੇ ਤੇ ਮੰਡਲ ਦੇਸ।।

ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ ਨਾਥ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਸ। ਕੇਤੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਰਤਨ ਸੁਮੰਦ ।। ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ ਕੇਤੀਆ ਬਾਣੀ ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ।। ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ ਨਾਨਕ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ" ।।

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਵਨ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਆਦਿਕ ਪੰਜੇ ਤੱਤ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਾਜ ਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਦਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਅਤੇ ਪਰਬਤ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕੋਟ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਧਰੁ ਆਦਿ ਤਾਰਾਗਣ ਅਤੇ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਜਯੋਤਯਾਂ ਉਸਦੇ ਮਹਾਨ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਮਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਟਾਨਕੋਟ ਸਿੱਧ ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਅਤੇ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰ ਆਪੇ ਆਪਨਾਂ ਭਾਵ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਕਈ ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਮੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਥਾਣਿਆਂ ਦੇ ਚਰਾਚਰ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਹਿਤ ਰਾਜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ

ਪਾਹਿ ਸਕਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪੁਰਖ ਦੀ ਤੁਛ ਬੁੱਧੀ ਚੱਕ੍ਰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਸਭ ਉਸਦੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਗਯਾਤਾ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਸਰਵੱਗਯ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਤੇ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮਹਾਨ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿਕ ਕੁਛ ਭੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਤੁਛ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਪਤੰਤ੍ਰ ਜੀਵ ਹਨ ।।

ਜਦ ਦਸਮ ਅਤੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਅਧਯਾਹਾਰ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਮਾਨ ਯਾ ਉਸਤੇ ਅਧਿਕ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਅਜੇ ਹੋ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਨਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਅਨਰਥ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ।।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲਤੇ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਦਾ ਨਖੇਧ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਨ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ।

ਇਕ ਅਕਾਲ ਸੇਵਨ ਕਰੈ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤਕਾਜ ।।੧੫੬

ਜਿਨ ਪਰ ਸਰਧਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਾਵਤ ਮੋਖ ਉਦਾਰ ।

ਤਾਂਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਮਾਨਨਾ ਹੈ ਸਭ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ।।੧੫੮।।

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫

“ਮੇਰੇ ਮਨ ਏਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤ ਲਾਇ ।। ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਸਭ ਧੰਧੁ ਹੈ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਮੋਹੁ ਮਾਇ ।। ਪੁਨ :

ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਭੈ ਭੰਜਨੋ ਤਿਸ ਆਗੈ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ ।। ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਆਵੈ ਰਾਸ ।। ਪੁਨ:

ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਹੀ ਹਾਥਿ । ਮਾਰਿ ਆਪ ਜੀਵਾਲਦਾ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਾਥਿ ।।

ਗਉੜੀ

ਹਰਿ ਇਕੋ ਕਰਤਾ ਇਕ ਇਕੋ ਦੀਬਾਣੁ ਹਰਿ ।। ਹਰਿ ਇਕਸੈ ਦਾ ਹੈ ਅਮਰੁ ਇਕੋ ਹਰਿ ਚਿਤ ਧਰਿ ।। ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ਡਰ ਕ੍ਰਮ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ।। ਹਰਿ ਤਿਸੈ ਨੋ ਸਾਲਾਹਿ ਜੋ ਤੁਧ ਰੱਖ ਬਾਹਰਿ ਘਰ ।।

ਆਸਾ ਮ: ੪

ਤੂੰ ਆਪੋ ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਹੋਇ । ਤੁਧ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਅਵਰ ਨ ਕੋਇ ।। ਤੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ । ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ।।

ਮਾਝ ਮ: ੫

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ । ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ।। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ ।।

ਆਸਾ ਮ: ੧

ਬੇਦ ਕਤੋਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾਯੂੰ ਖਾਹਰਾ । ਨਾਨਕ ਕਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ ॥

ਆਸਾ ਮ: ੫

ਹਤੇ ਥੋਕ ਵਿਸਾਹਿ ਹਿਕੋ ਖਿਆਲੁ ਕਰਿ । ਝੂਠਾ ਲਾਹਿ ਮਾਨੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ
ਧਰਿ ॥

ਆਸਾ ਕਾਛੀ ਮ: ੧

ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਦੁਡੀਆਂ ਕੇ ਨੀਮੀ ਮੈਡਾ । ਜੇ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ ਮੈ ਹਉ ਤੈਡਾ
॥ 'ਪੁਨ:' ਦਰਬੀਭਾ ਮੈ ਨੀਮ ਕੋ ਕੈ ਕਰੀ ਲਾਮੁ । ਹਿਕੋ ਮੈਡਾ ਤੂ ਧਨੀ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ
ਨਾਮੁ ॥ ਪੁਨ:

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਸੱਚੇ ਕਉ ਬਲਿਜਾਉ । ਨਾਨਕ ਏਕ ਛਡਿ ਦੂਜੇ ਲਗੇ
ਸਾ ਜਿਹਵਾ ਜਲ ਜਾਉ ॥

ਸੋਰਠ ਮ: ੧

ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁ ਨ ਪੂਜਉ ਮੜੈ ਮਸਾਣ ਨੁ ਜਾਈ ॥
ਤਿਰਸਨਾ ਰਾਚਿ ਨ ਪਰ ਘਰ ਜਾਵਾ ਤਰਿਸਨਾ ਨਾਮ ਬੁਝਾਈ ॥

ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ ਸਲੋਕ ਮ: ੩

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭਿ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ
ਸੇਵੀਐ ਜਿਸੇ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ ॥

ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀ ਮ: ੧

ਗੁਰੁ ਕਹਿਆ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ॥ ਕਹੁ ਦੇਖਿ ਕਰਉ ਅਨੁ ਪੂਜਾ ॥

ਮਾਰੂ ਸੋਹਲੇ ਮ: ੩

ਹਰਿਨਾਮ ਚੇਤਾ ਅਵਰਨ ਪੂਜਾ ॥ ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ ॥ 'ਪੁਨ:'
ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਮਾਚਾ ॥ ਦੂਜੇ ਲਾਗਾ ਸਭਿ ਜਗ ਕਾਚਾ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲੱਜ ਲਾਜ ਤੋਹਿ ਨਾਹੀ। ਹਰਿ ਤਜ ਕਤ ਕਾਹੂ ਕੇ ਜਾਹੀ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਯਾ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਮਹਾਂ
ਅਜੋਗ ਹੈ, ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਤ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਭੀ
ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੱਲਾ ਪਕੜਾਇਆ ਅਰ ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਨ ਦੀ
ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਆਦਿ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ
ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰ ਕਦੇ ਭੀ ਅਜੇਹਾ ਅਛੇਪ ਲਗਾਉਣਾ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਰ ਆਦਿ ਜੂ ਤੈ ਸਭ ਲਏ ਨਿਹਾਰ ।

ਕੈਸਾ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰਤੇ ਕਹਿ ਪੂਜਨ ਕਰਤਾਰ ॥੧੫੫॥

ਤਾਂਤੇ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ਮਨ ਹੋਹੁ ਨਿਧੜਕ ਨ ਸੰਗ ।

ਦੇਵੀ ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਤੇ ਭੁੱਲ ਨ ਤੂੰ ਵਰ ਮੰਗ ॥੧੫੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਰੇ ਸੁਨ ਲਏ ਜੋ ਗੁਰਵਾਕ ਪ੍ਰਮਾਨ ।
ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂ ਬਖਾਨ ॥੧੫੭॥

ਚੌਪਈ

ਜੈਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਿਆਰੇ। ਹੈ ਮਾਨਨ ਕਾ ਹਮ ਅਧਕਾਰੇ॥
ਤੈਸੇ ਲੋਕਕ ਜੋ ਪਰਮਾਨ । ਮਾਨਤ ਹੈ ਸਗਲੇ ਸੁਰ ਗਯਾਨ ॥
ਤਾਂਤੇ ਸਕਲ ਲੋਗ ਯਹ ਗਾਵਤ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਥੇ ਦੇਵੀ ਪਿਆਵਤ ॥
ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਅਰ ਜੁਵਾ ਬਤਾਵੇ। ਨਾਰੀ ਭੀ ਯਹ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੇ ॥
ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਨੀ। ਜੋ ਤੈ ਚਾਹੀ ਮੂਲ ਛਪਾਨੀ ॥
ਯਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ। ਸੋ ਕੈਸੇ ਹਮ ਦੇਹਿੰ ਵਿਸਾਰੇ॥
ਜਾਂਤੇ ਜੋ ਸਭ ਲੋਗ ਬਤਾਵੈ॥ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਵਹੀ ਹਮ ਪਾਵੈ ॥
ਤਾਂਤੇ ਪੂਜਨ ਦੇਵੀ ਕੀਆ। ਤਿਸਤੇ ਥੇ ਗੁਰ ਜੀ ਵਰ ਲੀਆ॥੧੫੮॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਕਰਨਾਂ ਬਨੇ ਰੰਚਕ ਮਨਹਿ ਵਿਚਾਰ।
ਕਿਨ ਲੋਗਨ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਰਨ ਜੋਗ ਇਤਬਾਰ ॥੧੫੯॥
ਵਿਦਵਾਨ ਅਰ ਸੁਘੜ ਜਨ ਕਹੇ ਸਰਬਦਾ ਸੱਤ।
ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਮਾਨੀਓ ਯਹੀ ਸੁਧਨ ਕੀ ਮੱਤ ॥੧੬੦॥
ਪੁਨ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਲਾਘ ਕੋ ਜੋ ਮਾਨੇ ਨਰ ਕੋਇ।
ਅਪਨੀ ਬੁੱਧ ਭੀ ਸਗਲ ਬੈਠਤ ਹੈ ਤਖ ਖੋਇ ॥੧੬੧॥
ਹੁਨ ਮੈ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਆਖਨ ਲੋਗ।
ਫਿਰ ਤੂੰ ਦੱਸੀ ਓਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਕਹਾਂ ਤਕ ਹੋਗ ॥੧੬੨॥

ਦੁਆ

ਪਹਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਗ ਜਗਤ ਦੇ ਬਾਤਾਂ ਬੈਠ ਬਨਾਉਣ॥ ਰਾਤ ਸਮਯ ਬਹਿ
ਕੋਠਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ॥ ਆਖਨ ਖੱਚਾ ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਚੰਦ ਦੇ
ਜਿਹੜੇ ਮਾਇ ਚੰਦ ਦੀ ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ॥੧੬੩॥ ਸੁਨ ਸੁਨ
ਮੁੰਡੇ ਰਾਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਸਾ ਕੱਢਨ ਲੀਮਾਂ। ਨਾਲ ਹੱਥ ਦੇ ਧਰਨ ਇਸ਼ਾਰੇ ਓਹ ਚੰਦ ਦੀ
ਅੰਮਾ॥ ਬੈਠੀ ਪਾਸ ਚੰਦ ਦੇ ਕੱਤੇ ਚੰਦ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦਾ। ਕਹੁਥਾਂ ਇਹ ਜੋ ਵੱਡਾ ਗਪੋੜਾ
ਕਿੱਥੇ ਲੋਗਾਂ ਆਂਦਾ॥੧੬੪॥ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਪ ਜੋ ਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਨਾਂ ਭਾਰੀ।
ਇਸੇ ਚੰਦ ਦੇ ਦਾਗਾਂ ਉੱਪਰ ਸੋ ਭੀ ਸੁਨ ਸੋ ਸਾਰੀ॥ ਆਖਨ ਇਕ ਦਿਨ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ
ਸੀ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ॥ ਸਭ ਤੇ ਸੁੰਦ੍ਰ ਨਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਤੈ ਕੁਛ ਪਤਾ
ਬਤਾਇਆ॥੧੬੫॥ ਸੋ ਤੂੰ ਦੱਸ ਕੌਨ ਹੈ ਐਸੀ ਰੂਪਾਵੰਤੀ ਨਾਰੀ॥ ਜਿਸਕੇ ਦੇਖਨ
ਤਾਈਂ ਚਾਹੇ ਝਬਦੇ ਸੁਰਤ ਹਮਾਰੀ॥ ਇਸ ਪਰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਸੀ ਆਖਿਆ ਜਦ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਦਾ
ਰਾਈ॥ ਮੇਰਾ ਤੇਜ ਸਹਾਰਨ ਨਾਰੀ ਸੂਖਮ ਬਦਨ ਲੁਗਾਈ॥੧੬੬॥ ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਹੈ
ਪਤਾ ਕੱਢਨਾ ਤਾਂ ਤੁਮਚੰਦ ਬੁਲਾਓ । ਉਸਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸਭੀ ਹਾਲ ਇਹ ਬਰਕੇ ਪਾਸ
ਪੁਛਾਓ॥ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਦੇ ਚੜ੍ਹਨੇ ਵੇਲੇ ਜਿਤਕ ਮਨੋਹਰ ਬਾਮਾਂ। ਸੁੰਦਰ ਸੋਜ ਬਿਛਾਇ

ਸਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਧਿਆਨ ॥੧੬੭॥ ਇਤਨਾ ਸੁਨਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੀ ਮੁੜਕੇ ਚੰਦ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਏਹੋ ਫੇਰ ਸੁਨੇਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬਠਾਇ ਸੁਨਾਇਆ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਕਹੀ ਚੰਦ ਨੇ ਹੋ ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ॥ ਗੋਤਮ ਰਿਖ ਦੀ ਨਾਰ ਅਹੱਲਯਾ ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਸਿਰ ਤਾਜਾ ॥੧੬੮॥ ਉਸ ਦੇ ਜੀਹੋ ਹੋਰ ਨ ਦੇਖੀ ਮੈਂ ਹੋ ਸੁੰਦ੍ਰ ਨਾਰੀ ॥ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਮੈਂ ਜਾਨ ਲਿਆ ਹੈ ॥ ਹੋ ਵਹੁ ਜੋਗ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਤਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸ ਤੇ ਕਿੱਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਈਏ ॥ ਅਰ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਸੁੰਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਓਸ ਦੇ ਜਾਈਏ ॥੧੬੯॥ ਜਿਸ ਪਰ ਕਹੀ ਚੰਦ ਨੇ ਰਾਜਨ ਉਹ ਰਿਖਵਰ ਵੱਡ ਗਿਆਨੀ ॥ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਗੰਗ ਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਿਯਮੀ ਇਸ਼ਨਾਨੀ ॥ ਪਰ ਉਸ ਪਾਸ ਰਹੇ ਇੱਕ ਮੁਰਗਾ ਜਦੋਂ ਬਾਂਗ ਉਹ ਦੇਂਦਾ ॥ ਸੁਨਕੇ ਰਿਖੀ ਜਾਨ ਦਿਨ ਚੜਿਆ ਗੰਗਾ ਰਸਤਾ ਲੇਂਦਾ ॥੧੭੦॥ ਸੋ ਇਸਦਾ ਮੈਂ ਥੋੜੇ ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਇਲਾਜ ਬਤਾਉਂ ॥ ਹੋਕੇ ਮੁਰਗਾ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤੋ ਕੁੱਕੜ ਕੁੰ ਕਰਵਾਉਂ ॥ ਸੁਨਕੇ ਬਾਂਗ ਤੁਰਤ ਓਹ ਜਾਊ ਖਾਲੀ ਘਰ ਦੇ ਮਾਹੀ ॥ ਜਾਇਯਸੀ ਤੂੰ ਨਾਰ ਓਸਦੀ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲੁ ਨਾਰੀ ॥੧੭੧॥ ਸੁਨਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ ਏਹੋ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ॥ ਮੁਰਗਾ ਹੋਕੇ ਚੰਦ ਤਦੋਂ ਘਰ ਗੋਤਮ ਜੀ ਕੇ ਆਇਆ ॥ ਦਿੱਤੀ ਬਾਂਗ ਕੁਥੇਲੇ ਉਸਨੇ ਸੁਨਕੇ ਰਿਖੀ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ਨਾਵਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸਿਤਾਬੀ ਘਰ ਤੇ ਕਰਾ ਕਨਾਰਾ ॥੧੭੨॥ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆ ਅਪਨਾ ਦਾਉ ਲਗਾਇਆ ॥ ਨਾਰ ਰੀਖੀ ਦੀ ਕੱਲੀ ਪਾਕੇ ਅਪਨਾ ਮਨ ਪਰਚਾਇਆ ॥ ਪਰ ਓਧਰ ਜਦ ਰਿਖ ਨੇ ਜਾਕੇ ਗੰਗਾ ਮੈਂ ਹੱਥ ਡਾਰਾ ॥ ਬੋਲੀ ਗੰਗਾ ਕੌਣ ਅਹੋ ਤੂੰ ਪਾਪੀ ਲੋਗ ਨਕਾਰਾ ॥੧੭੩॥ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਗਨ ਪਈ ਸਾਂ ਸੁੱਤੀ ਤੈ ਹਾਂ ਆਨ ਜਗਾਈ ॥ ਦੱਸ ਸਤਾਬ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੇਸਾਂ ਹੁਣੇ ਜਲਾਈ ॥ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਮੈਂ ਗੋਤਮ ਹਾਂ ਮਾਈ ॥ ਏਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿੱਤ ਆਂਵਦਾ ਮੇਰਾ ਦੋਸ ਨ ਰਾਈ ॥੧੭੪॥ ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਕਹੀ ਤਦ ਗੰਗਾ ਝਬਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਦੌੜੇ ॥ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਲਗਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੋਤ ਅਹੱਲਯਾ ਚੜੇ ॥ ਅਪਨ੍ਰਾਤਰ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀ ਜਦੋਂ ਨੱਸ ਘਰ ਆਇਆ ॥ ਨਾਮ ਅੰਜਨੀ ਅਪਨੀ ਬੇਟੀ ਬੂਟੇ ਬੈਠੀ ਪਾਇਆ ॥੧੭੫॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੌਨ ਹੈ ਅੰਦਰ ਦੱਸ ਸਿਤਾਬ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ਅੱਗੋਂ ਲੜਕੀ ਆਪਨ ਲੱਗੀ ਅੰਦ੍ਰ ਅਹੋ ਮਝਾਰਾ ॥ ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਜਦ ਅਰਥ ਰਿਖੀ ਮਨ ਸੋਚਨ ਲਗਾ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ਬਿੱਲੀ ਹੈ ਯਾ ਚੋਰ ਕਿਥੋਂ ਇਹ ਦੱਸੇ ਮਾਂ ਦਾ ਯਾਰਾ ॥੧੭੬॥ ਇਤਨੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਂ ਤਕਾਇਆ ॥ ਮਾਰ ਛਾਲ ਓਹ ਮੁਰਗ ਪੂਰੀ ਨੂੰ ਓਸੇ ਵਕਤ ਸਿਧਾਇਆ ॥ ਪਰ ਪਹਚਾਨ ਲਿਯਾ ਰਿਖ ਗੋਤਮ ਦਿੱਤਾ ਸਰਾਪ ਅਜੇਹਾ ॥ ਸਹਸ ਹਜ਼ਾਰ ਪਈ ਭਗ ਪਿੰਡੇ ਕੋੜ੍ਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੇਹਾ ॥੧੭੭॥ ਫਿਰ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਾਪਨੀ ਤੈ ਨਾਂ ਸੱਚ ਬਤਾਇਆ ॥ ਕੁਆਰੀ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਸੇਂ ਇਹੋ ਸਰਾਪ ਸੁਨਾਇਆ ॥ ਫਿਰ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਕੀਤਾ ਜਦ ਦੁਰਮੀਸ ਮਨਾਈ ॥ ਓੜਕ ਵਾਰੀ ਚੰਦ ਮੁਰਗ ਦੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਆਈ ॥੧੭੮॥ ਲੱਗਾ ਉਤਨ ਚੰਦ ਜਦ ਓਥੇ ਤਦ ਰਿਖ ਲੈ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ॥ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪੁੱਠੀ ਜਿੱਧਰ ਸੀ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ॥ ਓਹੋ ਦਾਗ ਲਗੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜਤੀਕ ਦਿਸ ਆਵਨ ॥ ਏਹੁ ਕਲੰਕ ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਦ ਦਾ ਲੋਗ ਪੁਰਾਨੀ ਗਾਉਨ ॥੧੭੯॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੋਚ ਰਿਹੇ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਕਯਾ ਇਹ ਸਭੇ ਕਹਾਨੀ ॥ ਹੈ ਸੱਚੀ ਯਾ ਰਚੀ ਬਨਾਵਟ ਜੋ ਹਨ ਲੋਗ ਤੁਫਾਨੀ ॥ ਫਿਰ ਆਪਨ ਜਦ ਗ੍ਰਹਨ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਕਰਜਾਈ ਮਾਰਨ ॥ ਅਪਨੀ ਅੰਮਾਂ ਦਾ ਜੋ ਕਰਜਾ ਚੰਦ੍ਰ ਸੂਰ ਉਤਾਰਨ ॥ ੧੮੦॥ ਕਿਆ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਹਨ ਲੋਗਾਂ ਰਚੀਆਂ ਚਾ ਮਨ ਘੜੀਆਂ ॥ ਵਿੱਚ ਗੁੰਝਾਂ ਖੂਬ ਸਜਾਕੇ ਹੀਰੇ ਵਾਂਗਰ ਜੜੀਆਂ ॥ ਮੰਨੇ ਸੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਤਾਂ ਓਹ ਭੀ ਸੱਚ ਹੋਊ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਬੁਧਿਮਾਨ ਜਨ ਨਾ

ਅਪਨੀ ਪਤ ਖੋਊ॥੧੮੧॥ ਫਿਰ ਇੱਕ ਆਖਨ ਹੋਰ ਬਾਤ ਜੋ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇ ਹਾਸੀ।
ਦਸਨ ਧਰਤੀ ਹੇਠ ਬੈਲ ਇਕ ਖੜਾ ਨ ਹੋਇ ਖਲਾਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੰਗਾਂ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕੀ
ਇਹ ਸਾਰੀ ਹੈ ਧਰਤੀ। ਏਸ ਬਾਤ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਅਪਨਾ ਸਾਰੀ ਲੋਕੀ ਕਰਤੀ॥੧੮੨॥
ਆਖਨ ਜਦ ਓਹ ਇੱਕ ਸਿੰਗ ਤੇ ਦੂਜੇ ਉੱਪਰ ਕਰਦਾ। ਤਦੋਂ ਭੂਚਾਲ ਆਵਦਾ ਭਾਰੀ
ਦੇਖ ਜਿਸੇ ਮਨ ਡਰਦਾ। ਦੱਸ ਭਲਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਯਾਰੇ ਕਦੋਂ ਸੱਚ ਹਨ ਸਾਰੀ। ਜੋ
ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਕਥਾ ਬਨਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਨਾਂ ਭਾਰੀ॥੧੮੩॥ ਤਾਂਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਮਾਣਾ ਉੱਪਰ
ਐਵੇਂ ਭੁੱਲ ਨ ਜਾਈਂ। ਜਿਨ ਪਰ ਹੋ ਮਤਵਾਲਾ ਇਤਨਾ ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਪਰ ਲਾਈਂ॥ ਸੱਚੀ
ਬਾਤ ਓਹੋ ਹੈ ਭਾਈ ਜੋ ਇਹ ਸਿਆਨੇ ਦੱਸਨ ਹੋਰ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਜੋ ਢੰਗੇ ਸੁਨਕੇ ਮੂਰਖ
ਹੋਸਨ॥੧੮੪॥ ਜੈਸੀ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਹਨ ਭਾਈ ਨਿਰੀ ਪੁਰੀ ਬਕਵਾਸਾ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਪਰ
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਮੰਨਨ ਕਰ ਭਰਵਾਸਾ॥ ਇਹ ਭੀ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਲੋਗਾਂ ਮਨ ਘੜਤੀ ਲਿਖ
ਮਾਰੀ॥ ਅਰ ਬੇਸਮਝ ਅਗਯਾਨੀ ਇਸ ਪਰ ਹੋ ਬੈਠੇ ਇਤਬਾਰੀ॥ ੧੮੫॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਜ ਤੀਕ ਜੋ ਮੰਨਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਗ ਮਹਾਨ।
ਸੋ ਕਿਆ ਮੂਰਖ ਹਨ ਸਗਲ ਇਕ ਤੂੰਹੋਂ ਸੁਰ ਗਯਾਨ॥੧੮੬॥
ਅਕਬਰ ਜੈਸੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗਏ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਲੈਣ।
ਕਰਾਮਾਤ ਜਿਨ ਸੀ ਪਿਖੀ ਭਾਰੀ ਅਪਨੇ ਨੈਨ॥੧੮੭॥
ਨੰਗੀ ਪੈਰੀ ਚੱਲਕੇ ਗਿਆ ਭਵਨ ਦੇ ਪਾਸ।
ਸੁਇਨੇ ਛੱਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਾਇ ਕੇ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਅਰਦਾਸ॥੧੮੮॥
ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜਿਸੇ ਪੂਜਨ ਮਨ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਅਰ ਸਾਰੇ ਜਗ ਲੋਗ ਭੀ ਲੈਦੇ ਸੁੱਖ ਮਨਾਇ॥੧੮੯॥
ਇਸਤੇ ਕਿੱਕਰ ਮੰਨੀਏ ਨਾ ਦੇਵੀ ਕੁਝ ਬਾਤ।
ਜਿਸਨੂੰ ਕਰਨ ਕੜਾਹੀਆਂ ਜੋ ਅੰਬੇ ਕਹਿ ਮਾਤ॥੧੯੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਛੱਡਦੇ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗੱਲ।
ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਬਤਾਇਸਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਚੱਲ॥੧੯੧॥
ਚੋਪਈ
ਲੋਕਾਂ ਪਰ ਨਾ ਭੁੱਲ ਪਿਆਰੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਨਿਕਾਰੇ॥
ਜੋ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਨਾਉਨ। ਖੀਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਇ ਜਮਾਉਨ।
ਫਿਰ ਇਹ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੈ ਪੈਰੀ। ਚਾਹੁਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਹਨ ਖੇਰੀ।
ਫਿਰ ਚੌਰਸਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ। ਕਾਲੀ ਹਾਂਡੀ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾ ਕੇ।
ਰੱਖਨ ਉੱਪਰ ਪਿੰਨੇ ਸੁਆਹ। ਜੇਹੜੇ ਉਸਦੇ ਹੋਨ ਗੁਵਾਹ॥
ਟੇਕਨ ਮੱਥੇ ਰੱਖਾਂ ਜੋੜਨ। ਉਸਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੋੜਨ॥
ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਅਨਰਥ ਕੁਮਾਉਨ। ਸੰਢੇਦਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਨ।
ਉਸ ਪਰ ਤਿਲਕ ਸੰਧੂਰ ਲਗਾਕੇ। ਮੱਥੇ ਟੇਕਨ ਦੇਵ ਬਨਾਕੇ॥

ਫਿਰ ਇਕ ਰੇਰੁ ਹੁੰਦਾ ਹੁੱਖ। ਆਖਨ ਉਸਨੂੰ ਧੋਂਦਾ ਦੁੱਖ।।
ਜਿਸਤੇ ਪਾੜ ਕਪੜੇ ਲੀਰਾਂ। ਆਖਨ ਲੈਲੇ ਲਗੀਏ ਪੀਰਾਂ।।
ਜੇ ਇਸ ਜਗ ਦੇ ਲੋਗ ਵਿਚਾਰੇ । ਐਥੋਂ ਤਕ ਗਿਰ ਗਏ ਨਿਕਾਰੇ।
ਕਾਵਾਂ ਗਧਿਆਂ ਸੱਪਾਂ ਮੰਨਨ। ਜਾਇ ਚੁਰਾਹੇ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਨ।।
ਤਾਂਤੇ ਜਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ। ਮਿਲਕੇ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਪਾੜਾਂ।।
ਪੂਜਨ ਕਿਸੇ ਵਸਤ ਨੂੰ ਜਾਈ। ਤਾਂ ਕਿਆ ਵਡੀ ਬਾਤ ਹੈ ਭਾਈ।।੧੯੨।।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਅਕਬਰ ਦੀ ਛੱਡਦੇ ਬਾਤ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ।
ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਸੀ ਦੱਸਦਾ ਡਾਢੀ ਉਸਦੀ ਚਾਲ।।੧੯੩।।

ਚੋਪਈ

ਸੀ ਅਕਬਰ ਇਕ ਵਡਾ ਚਲਾਕ । ਨਾਲ ਢੰਗ ਕੇ ਕਰੇ ਹਲਾਕ।
ਜਹਾਹ ਜੁਲਮ ਦਿਖਾਵੈ ਨਾਹੀ। ਵਢੀ ਜਾਂਦਾ ਰਾਹੀਂ ਰਾਹੀਂ।।
ਪਹਿਲੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਚੁੱਕ ਮੁਨਾਈ। ਵਾਂਗ ਹਿੰਦੂਆਂ ਸ਼ਕਲ ਬਨਾਈ।
ਅਰ ਜਾ ਜੂਲਾ ਦੇਵੀ ਪਾਸ। ਕੁਛਕ ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਅਰਦਾਸ।।
ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਲੋਗ ਰਿਝਾਏ। ਘਰ ਬੈਠੇ ਡੋਲੇ ਮੰਗਵਾਏ।।
ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਕੰਨਯਾ। ਜਿਨਕਾ ਧਰਮ ਓਸਨੇ ਭੰਨਿਆ।।
ਬਾਹਰ ਸੂਲ੍ਹਾਂ ਦਿਖਾਕੇ ਚੰਗੀ। ਅੰਦਰ ਕਰੀ ਗੱਲ ਬੇਢੰਗੀ।।
ਭੋਲੀ ਹਿੰਦੂ ਪਰਜਾ ਸਾਰੀ। ਕੁੱਝ ਨ ਸਮਝੀ ਚਾਲ ਵਿਚਾਰੀ।।
ਲੈ ਡੋਲੇ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ। ਮਹੱਲੀ ਰੱਖ ਉਸਨੇ ਲੀਤੇ।।
ਅਜ ਤੀਕ ਓਹ ਲੋਗ ਇਆਣੇ। ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਕਹਿਣ ਸਿਆਣੇ।।
ਵੱਡੇ ਫਖਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਤਾਂਦੇ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਨ ਡੋਲੇ ਜਾਂਦੇ।।
ਜਿਸ ਪਰ ਗ਼ਦਰ ਹੋਨ ਤੇ ਡਰਦਾ। ਬਨਾ ਪਯਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਘਰ ਦਾ।।
ਪਰ ਉਹ ਸੀ ਉਸਦੀ ਬਿਭਚਾਰੀ। ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਨਾਲ ਮਕਾਰੀ।
ਤਾਂਤੇ ਉਸ ਪਰ ਭੁੱਲੀ ਨਾਹਿ। ਜਾਨ ਅਨੀਤ ਵਡੀ ਮਨ ਮਾਹਿੰ।
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਨ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰੀ। ਹਿੰਦੂ ਜਾਨਨ ਦੇਵੀ ਪਿਆਰੀ।
ਤਾਂਤੇ ਦਰਸਨ ਉਸ ਦਾ ਕਰੀਏ। ਥੋੜੀ ਬਹੁਤੀ ਭੇਟਾਂ ਧਰੀਏ।।
ਹੋਵਨ ਲੋਗ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਪਰ ਵਿਕੇ ਵਧੇਰੇ।
ਮੇਰਾ ਐਬ ਸਗਲ ਛਿਪ ਜਾਊ। ਹਿੰਦੂ ਪਰਜਾ ਸ਼ੇਰ ਨ ਪਾਊ।।
ਇਹ ਸਾਰੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਚਾਲਾ ਲਿਆ ਕੰਮਜਿਨ ਹਿਕਤਮਨਾਲ।
ਤੂੰ ਇਸ ਪਰ ਕਿਆ ਹੋਯਾ ਰਾਜੀ। ਜੋ ਸੀ ਘਾਟੇਵਾਲੀ ਬਾਜੀ।।੧੯੪।।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਪੂਜਨ ਓਥੇ ਜਾਇ।
ਸੱਤ ਹੋਨ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਾ ਏਹੁ ਦਲੀਲ ਨ ਕਾਇ।।੧੯੫।।

ਚੋਪਈ

ਉਹ ਭੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ । ਪਰਜਾ ਪਾਲਨ ਹਿਤ ਪਰਧਾਨ।
ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਦੰਡਨ ਕੇ ਹੇਤਾ। ਹੈ ਅਧਿਕਾਰ ਤਿਨੋਂ ਕਾ ਜੇਤਾ।।
ਜਾਂਤੇ ਧਰਾ ਨਾਥ ਵਹੁ ਕਹੀਐ। ਜਿਨਕੇ ਬਲ ਮਹਿੰ ਸੁਖ ਸੇ ਰਹੀਐ।

ਪਰ ਇਯ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਾ ਭਾਈ। ਨਹੀਂ ਸਬੰਧ ਗਯਾਨ ਮਹਿ ਰਾਈ।
 ਗਯਾਨ ਪਦਾਰਥ ਸੇ ਹੈ ਮੀਤਾ। ਰਾਜ ਤਿਆਗ ਭੂਖਨ ਜੋ ਲੀਤਾ।
 ਦੇਖੇ ਕਥਾ ਜਨਕ ਨਿ੍ਪ ਕੇਰੀ। ਜੋ ਥਾ ਨਯਾਇ ਨੀਤ ਅਤਿ ਹੇਰੀ।
 ਤਿਨ ਇਕ ਅਸ਼ਟ ਵਿੰਗ ਤਨ ਜਾਕੇ। ਹੁਤੇ ਗਯਾਨੀ ਜੋ ਢਿਗ ਤਾਕੇ।
 ਅਸ਼ਟਾਵੱਕਰ ਨਾਮ ਜਿਸ ਗਾਵਤ। ਸੋ ਰਾਜਾ ਕੋ ਗਯਾਨ ਦਿੜਾਵਤ।
 ਸੋ ਜੋ ਰਾਜ ਗਯਾਨ ਕੋ ਕਰਤਾ। ਤੋ ਕਿਉਂ ਭੂਪ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਧਰਤਾ।
 ਬਹੁਰ ਦੇਖ ਰਾਘਵ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਜਾਨਤ ਲੋਗ ਜਿਸੇ ਸਿਰਤਾਜਾ।
 ਤਿਨ ਵਸਿਸ਼ਟ ਤ੍ਰੇਲੀਨੋਂ ਗਯਾਨ। ਪਾਇ ਜਿਸੇ ਨਿਜਕਰੀ ਕਲਿਆਨ।
 ਤਾਂਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤ ਪਤਿ ਰਾਜਾ। ਕਰਤ ਸਿੱਧ ਜਗ ਕੇ ਸਭ ਕਾਜਾ।
 ਪਰ ਵਹੁ ਗਯਾਨ ਹੇਤ ਸੁਨ ਪਿਆਰੇ। ਚਹਤ ਮਹਾਤਮ ਪੁਰਖਉਦਾਨੇ।
 ਜਾਕੇ ਬੈਠ ਕਿਰਨ ਸਮ ਧਾਕੇ। ਰਿਦੇ ਅਗਯਾਨ ਤਮ ਦੂਰ ਮਿਟਾਕੇ।
 ਲਹਤ ਮੁਕਤ ਤਬ ਗਯਾਨ ਦੁਆਰੇ। ਇਹ ਮਾਰਗ ਹੈ ਔਰ ਪਿਆਰੇ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਰਾਜਨ ਮਹਾਰਾਜੇ। ਮਾਨਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਸਾਜੇ।।
 ਸੋ ਅਗਯਾਨ ਕਾਲ ਮਹਿੰ ਸਾਗੀ। ਕਰਤ ਗੀਤ ਮਨ ਲੇਹੁ ਵਿਚਾਰੀ।
 ਪੁਨ ਜਬ ਕਹੂੰ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਪਾਇ ਗਯਾਨ ਸਭ ਤਜੇ ਕਲਾਪ।।
 ਤਬ ਨਿਰਸੰਸ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਹੀ। ਕਰਹਿ ਅਨੰਦ ਸੰਕ ਕੁਛ ਨਾਹੀ।
 ਯਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ। ਜਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਨੀਕੇ ਸੋਈ।।੧੯੬।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਕਹੇਂ ਹੈ ਇਨਕਾ ਅਗਯਾਨ।
 ਜਦ ਅਜਮਤ ਹਨ ਦੇਖਦੇ ਤਦ ਆਪੇ ਢਲ ਜਾਨ।।੧੯੭।।

ਚੌਪਈ

ਅਗਯਾਨ ਗਯਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਐਥੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਛਦਾ ਤੇਥੇ।
 ਭਲਾ ਬਿਨਾਂ ਓੜਕ ਦੇ ਲੀਤੇ। ਕਿਸਨੇ ਸਿਦਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਕੀਤੇ।
 ਜਦ ਜੁਵਾਲਾ ਜੀ ਭੋਨ ਮਝਾਰੀ। ਲਾਟਾਂ ਦੱਸਨ ਅਜਮਤ ਭਾਰੀ।
 ਲੱਟ ਲੱਟ ਬਲਦੀ ਹੈ ਜੁਵਾਲਾ। ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਇਹ ਦੇਖ ਸੁਖਾਲਾ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਗੇ। ਆਪੇ ਪੂਜਨ ਤਿਸਕੋ ਲਾਗੇ।।
 ਜੇ ਓਥੇ ਕਛੁ ਸੋਤ ਨ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂ ਲਾਟਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਵੇ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਵੱਡਾ ਅਨੂਪ।।
 ਇਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਹੁ ਕਿੱਕਰੁ ਖੰਡੇ। ਨਹੀਂ ਕੜਾਈ ਜਾਕੇ ਵੰਡੇ।।੧੯੮।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਲਾ ਲੈਕੇ ਬੱਕਰਾ ਭੇਟਾ ਓਥੇ ਦੇਹੁ।
 ਖੂਬ ਕੜਾਈ ਵੰਡਕੇ ਮੁਹਿ ਮੰਗਯਾ ਵਰ ਲੇਹੁ।।੧੯੯।।
 ਏਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਛੱਡਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀ ਅੱਜ।
 ਭਰਦਾ ਪੈਂਡਾ ਕਰਨ ਥੋਂ ਐਵੇਂ ਲਾਵੈ ਪੱਜ।।੨੦੦।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਡਾਢਾ ਗੁੱਟੁ ਹੋਇਆ ਲਾਟਾਂ ਜਗਦੀ ਦੇਖ।
ਦਹਸਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਦਾ ਜਾਗੇ ਤੇਰੇ ਲੇਖ॥੨੦੧॥
ਚੁੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜਗਾਇਕੇ ਕਰੋ ਰਸੋਈ ਨਿੱਤ।
ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਨ ਪਰਚਿਆ ਤੇਰਾ ਐਡਾ ਚਿੱਤ॥੨੦੨॥
ਫਿਰ ਜੇ ਆਵਾ ਚਾੜਕੇ ਇੱਟਾ ਦਏ ਪਕਾਇ।
ਉਸ ਪਰ ਭੀ ਨਾ ਸੱਜਨਾਂ ਤੇਰਾ ਮਨ ਪਤੀਆਇ॥੨੦੩॥
ਫਿਰ ਜਿਨ ਲਾਟਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਅਰਾਮ।
ਨਾ ਸੋਕਿਆ ਨਾ ਪੱਕਿਆ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਾਮ॥੨੦੪॥
ਅਰ ਓਹ ਬੱਤੀ ਹਾਲ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪਾਂਡੇ ਰੱਖ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਓਸ ਪਰ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰੱਖੀ ਅੱਖ॥੨੦੫॥
ਭੀੜ ਆਦਮੀ ਦਸਕ ਦੀ ਜੇ ਓਥੇ ਹੋ ਜਾਇ।
ਤਦ ਓਹ ਲਾਟਾਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਰਾਇ ਬੁਝਾਇ॥੨੦੬॥
ਜਿਸ ਪਰ ਪਾਂਡੇ ਆਖਦੇ ਪਾਪੀ ਵਡਿਆ ਆਨ।
ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਕਾਰਨੇ ਲਾਟਾਂ ਲੱਗੀ ਬੁਝਾਨ॥੨੦੭॥
ਸਭਨਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਤੀਲੀ ਲਾਵਨ ਵੇਰ।
ਆਖਨ ਦੇਵੀ ਬਾਹੁੜੀ ਜ਼ਰਾ ਨ ਕੀਤੀ ਦੇਰ॥੨੦੮॥
ਏਸ ਪਖੰਡਨ ਅਗਨ ਦਾ ਤੂੰ ਬਣ ਬੈਠਾ ਦਾਸ।
ਪਿਆ ਵਡਾਈ ਦੱਸਦਾ ਆਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ॥੨੦੯॥

ਚੌਪਈ

ਐਵੇਂ ਨਾ ਘਰ ਪਿਆ ਉਜਾੜ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਪਰ ਕਈ ਪਹਾੜ।
ਗੰਧਕ ਸ਼ੇਰੇ ਵਾਲੇ ਮਿੱਤ। ਲਾਟਾਂ ਮਾਰ ਜਲਦੇ ਨਿੱਤ॥
ਇੱਟਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਰਬਤ ਭਾਰਾ। ਅਗਨੀਦਾ ਓਹ ਜਲਦਾ ਸਾਰਾ।
ਕਈ ਕੋਹ ਤਕ ਲਾਟਾਂ ਮਾਰੇ। ਉਠਦੇ ਪੂੰਏ ਪੂੰਦ ਕਾਰੇ।
ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਜਰਾ ਭੂਗੋਲ। ਫੇਰ ਪਹਾੜਾ ਅੱਗ ਦੇ ਟੋਲ॥
ਦੇਖ ਕਹੀ ਜੁਵਾਲਾ ਚਮਕਾਉਨ। ਲਾਟਾਂ ਮਾਰਨ ਚਿੱਤ ਡਰਾਉਨ।
ਫਿਰ ਜਾ ਦੇਖ ਸਿਵੀ ਤੇ ਅੱਗੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਲੱਗੇ।
ਖੋਸਟ ਅਹੇ ਸਟੇਸਨ ਚੰਗਾ। ਖਾਨ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਮਹਿ ਰੰਗਾ ॥
ਓਥੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਵਿਚਾਰਾ॥ ਸਾੜ ਅਗਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਛਾਰਾ॥
ਭੁੱਬਲ ਪਈ ਧੂਥੇ ਜਿਉ ਪੂੰਆਂ । ਸਾੜ ਰਹੀ ਪਿੰਡੇ ਦੇ ਲੂਆਂ॥
ਤੇਰੀ ਜਵਾਲਾ ਨਾਲੋਂ ਓਹ। ਪਰਬਤ ਜਾਲੇ ਕਈ ਕੋਹ॥
ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਕੁਛ ਨ ਪਯਾਰੇ। ਜਿਸ ਪਰ ਤੂੰ ਜਾਂਦਾ ਬਲਹਾਰੇ॥
ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕਯਾ ਕੰਮ। ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖ ਲੁਟਾਵੇਂ ਦੰਮ॥੨੧੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਗਨੀ ਲਾਟਾਂ ਦੇਖਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਹੀ ਭੁਲ।

ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਓਮ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਡਾਢੀ ਭੁੱਲਾ॥੨੧੧॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਚੰਡੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾ ਸਾਨੂੰ ਬਣਦਾ ਨਾਹਿ।
ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਦੇ ਮਾਂਹਿ॥੨੧੨॥
ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਾ ਦਰਬਾਰ।
ਤਿਸ ਮਹਿ ਲੋਹੇ ਪ੍ਰਿਤਮਾਂ ਦੇਵੀ ਲੋਹੁ ਨਿਹਾਰ॥੨੧੩॥
ਜਿਸ ਗੁਰ ਪਿਛੇ ਝਗੜਦਾ ਕਹੈ ਨ ਪੂਜਨ ਸੋਇ।
ਫਿਰ ਤਿਨ ਪੁਰੀ ਅੰਗਮ ਮਹਿ ਕਿਉਂ ਰਖੀਹੈ ਸੋਇ॥੨੧੪॥
ਮੈ ਤਾਂ ਭਲਾ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਮੰਨ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ।
ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਓਸਦੀ ਦੇਖ ਮੂਰਤੀ ਚੱਲ॥੨੧੫॥
ਤਾਂਤੇ ਕਾਹਨੂੰ ਏਤਨਾ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਵਿਵਾਦ।
ਓੜਕ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨੀ ਤਜਕੇ ਸਗਲ ਵਿਖਾਦ॥੨੧੬॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਤੈ ਸਾਰੀ ਕਹੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।
ਧਰੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾਂ ਲੋਹਿ ਕੀ ਜਹਾਂ ਚਾਹੀਏ ਨਾਂਹਿ॥੨੧੭॥

ਚੋਪਈ

ਅਹੋ ਅਬਚਲਾ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ। ਸੱਚ ਖੰਡ ਜਹਿ ਕਲਗੀਧਾਰੀ।
ਨਿਜ ਪੁਰ ਮਾਂਹਿ ਕਰਾ ਜਿਹ ਬਾਸਾ। ਅਹੋ ਸਥਾਨ ਮਹਾਂ ਸੁਖਰਾਸਾ॥
ਤਹਿ ਨਿਰਬੰਧ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨਾ। ਦਾਨ ਅਭੈ ਸਤਗੁਰ ਨੇ ਦੀਨਾ।
ਅਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾ ਗੁਰ ਐਸਾ। ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਕੇ ਚਹੀਏ ਜੈਸਾ॥
ਕਹੀ ਹਮਾਰੀ ਯਹਾਂ ਸਮਾਧ। ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਅਪਰਾਧ।
ਪੁਨ ਮੂਰਤ ਪੂਜਾ ਨਹਿ ਕਰਨੀ। ਤੁਮ ਅਕਾਲ ਕੀ ਪਾਏ ਸਰਨੀ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਰ ਪੰਥ ਬਨਾਯਾ। ਸਗਲ ਭੇਦ ਮੈ ਚਾਇ ਉਠਾਯਾ।
ਜਿਸ ਪਰ ਭਰਮ ਸਗਲ ਗੁਰ ਖੋਏ। ਆਪ ਅਮਰਪੁਰ ਮਾਹਿਮਸੋਏ।
ਤਹਾਂ ਸਿੰਘ ਵਡ ਰਹੇ ਭੁਜੰਗੀ। ਧਰਮੀ ਕਰਮੀ ਸੂਰੇ ਜੰਗੀ।
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰ ਔਰ। ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਥੇ ਕਤ ਠੋਰ॥
ਨਹਿ ਮੂਰਤ ਥੀ ਕੋ ਤਿਸ ਜਾਗਾ। ਜਿਸਕੇ ਪੂਜਨ ਮਹਿ ਮਨ ਲਾਗਾ॥
ਪਰ ਇਸ ਦੇਸੀ ਮੂਰਖ ਤਾਈ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਭੀ ਕਰੀ ਚੜ੍ਹਾਈ॥
ਜਿਸਤੇ ਯਹੀ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕੀਆ। ਵਾਸਾ ਆਨ ਮੂਰਤੀ ਲੀਆ॥੨੧੮॥
ਲੋਹੇ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਕਲ ਬਨਾਕੇ। ਰਾਜੀ ਹੋਏ ਤਹਾਂ ਟਕਾਕੇ।
ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਅਕਲਾਂ ਪਰ ਹੱਸਾਂ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇੱਕ ਸਮਯ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਬਵਾ ਪਈ ਸੀ ਆਇ।

ਨਾਲ ਧਿਏ ਆਖੀ ਫਟਕਾ ਮੂਲ ਨ ਖਾਇ॥੨੧੮॥

ਚੋਪਈ

ਜਦ ਮੁਰਦੇ ਡਿੱਠੇ ਖਹੁ ਮਰਤੇ। ਡੋਲ ਗਏ ਨਿਸਚੇ ਗੁਰ ਘਰਤੇ।
ਲਗੇ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਢੂੰਡਨ ਹੋਰ । ਜਿਵੇਂ ਅੰਧੇਰੇ ਢੂੰਡੇ ਚੋਰ।
ਓੜਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਪਕਾਯਾ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਵੱਲ ਆਯਾ।
ਕਰਕੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਇਕ ਮੂਰਤ। ਜੇਸੀ ਦਿੱਸੇ ਦੇਵੀ ਸੂਰਤ॥
ਅੱਗੇ ਤਖਤ ਧਰੀ ਤਿਨ ਲਿਆ ਕੇ। ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਓਟ ਭੁਲਾਕੇ।
ਜਿਸਤੇ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਸਕਤੀ ਸਗਲ ਵਿਸਾਰੀ॥
ਜਾਂਤੇ ਭਏ ਦੀਨ ਜਾ ਦੇਵੀ। ਲੋਸਟ ਦੀ ਜਿਨ ਕਰਕੇ ਸੇਵੀ।
ਬਣਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਾਂ ਸਹੀ ਹਟਦੀ। ਅਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤ ਨ ਗੁਰਮਹਿ ਘਟਦੀ।
ਜਾਂਤੇ ਜਾਕੇ ਦੇਵੀ ਲਿਆਏ। ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਏ।
ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ । ਨਹਿ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਤੇ ਹੈ ਸੇਈ।
ਅਰ ਨਹਿ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਆਈ। ਕੁਛਕ ਸਾਲ ਤੇ ਚਾਇ ਟਿਕਾਹੀ।
ਸੋ ਭੀ ਧਰੀ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਇ। ਜਦ ਥੋਂ ਨਿਸਚਾ ਗਿਆ ਡੁਲਾਇ।
ਪਰ ਹੁਣ ਆਸਾ ਪੈਦੀ ਸਾਨੂੰ। ਦਿਖਰਾਵਹਿਰੇ ਏਹੁ ਤੁਮਾਨੂੰ।
ਜਿੱਕਰ ਰੱਖੀ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨ। ਉੱਠ ਜਾਇ ਜਦ ਹੋਸੀ ਗਿਆਨ।
ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪਿਆਰੇ। ਜਦ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰਿਦੇਮਹਿਧਾਰੇ।
ਤਖੀ ਉਠਾਇ ਦੇਨ ਨਿਸ ਭਰਮਾ। ਜਾਨ ਰੀਤ ਨਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰਮਾ।
ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਜੋ ਤੇਰੀ ਬਾਨੀ। ਸੱਚੀ ਕਰੀ ਪੁਰਖ ਅੱਗਯਾਨੀ।
ਇਸ ਮਹਿ ਗੁਰ ਦਾ ਦੋਸ ਨਾ ਕੋਈ। ਸੱਚ ਪੰਡ ਮਹਿ ਭਰਮ ਨ ਹੋਈ।
ਯਹ ਤੇ ਭਰਮ ਖਾਲਸੇ ਕੋਰਾ। ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ।
ਤਾਂਤੇ ਕਥਨ ਤੁਮਾਰਾ ਜੋਈ। ਨਹਿ ਗੁਰ ਉਪਰ ਆਵਤ ਸੋਈ।
ਏਹ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੰਘਾ ਹਾਲ। ਨਹਿ ਕੀਨਾ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਦਿਆਲ॥੨੧੯॥
ਜਬ ਗੁਰਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿੰਨ ਪਰ ਕਰਹੈ। ਤੁਰਤ ਉਠਾਉਨ ਮੂਲ ਨ ਡਰਹੈ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਿੱਥਯਾ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ਕੇ ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖ।
ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਭੋਦੇ ਫਿਰੇ ਨ ਭਿੱਖ॥੨੨੦॥
ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਤੈ ਜੋ ਦੱਸਯਾ ਹਾਲ।
ਸੋ ਵਲ ਹੈ ਇਕ ਭਰਮ ਦਾ ਹੋਯਾ ਬੋੜਾ ਕਾਲ॥੨੨੧॥
'ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਨਿਖੇਧ'

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਕਿਆ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨ ਸੀ ਮੰਨਦੇ ਠੀਕ।
ਇਸ ਪਰ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਨ ਜੋ ਸੋ ਕਹੁ ਅਤਿ ਰਮਨੀਕ॥੨੨੨॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਚੰਗੀ ਆਖੀ ਗੱਲ ਤੈ ਕਹੂੰ ਨਬੋੜਾ ਜੋਇ।

ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਝਗੜਨਾ ਏਥੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇ।।੨੨।।

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਏਸ ਵਿੱਚ ਸਾਖੀ ਅਹੇ ਗੁਵਾਹ।

ਲਾਹਣੇ ਨੇ ਸੀ ਛੱਡਿਆ ਦੇਵੀ ਸੰਦਾ ਰਾਹ।।੨੩।।

ਭਾਵ: - ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤਾਂ 'ਚ ਦੇਖਨ ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਝਗੜਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਲੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੂਜਨਾਂ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਸੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।।

ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਹਣਾ ਨਾਮੋ ਖੁੱਤੀ ਖੜੂਰ ਤੇ ਅਪਨਾ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਬਤ ਏ ਹ ਸੁਣਕੇ ਕਿ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸੰਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉਹ ਗਿਆ, ਜਦ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਤਦ ਉਸਨੇ ਉਸੇ ਸਮਯ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਚਾਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਹੀ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇਵੀ ਇੱਕ ਝਾੜੂ ਬਰਦਾਰਾਂ ਜਿਤਨਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।।

ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਅਰ ਉਸਦੇ ਚਾਲੇ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਲਹਣੇ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਜੇਹਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾਂ ਛੱਡ ਦੇਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਨਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਨਾਉਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।।

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਅਰ ਹੋਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਫਰਯਾਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਨਵਾ ਰਸਤਾ ਚਲਾਕੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਸਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਜੁਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਹਿੰਦੂ ਝੂਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਭੀ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੂਜਨੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬਨਾਉਨੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸੇ।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਭ ਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਮਕਾਨ ਬਨਾਕੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਨਾਂ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ ਸਾ ਜਿਸਦੀ ਸੂਰਤ ਨਾ ਦੇਵੀ ਦੁਵਾਰੇ ਦੀ ਅਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਵਾਰੇ ਦੀ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਸਭ ਤੇ ਨਯਾਰੀ ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਮੰਦਰ ਰਖਦੇ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਰਖਿਆ ਜਿਸਤੇ

ਮਾਫ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੁਵਾਰ ਯਾ ਠਾਕੁਰ ਦੁਵਾਰੇ ਦੇ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸੇ ਸਗੋਂ ਉਸਤੇ ਉਲਟ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ਬਨਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਅਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।।

ਪੰਜਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਨਖੋਧ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਏਹੋ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਖੰਡਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਆਪ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸੇ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭੀ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਤੋੜਕੇ ਰਾਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ :-

ਗੁਵਾਹੀ ਦਬਿਸਤਾਨਿਮਜ਼ਾਹਬ ਮੁਹਸਨਫਾਨੀ

ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ ਜੋ ਇਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਲਿਖਨੇ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਅਰ ਜਿਸਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਹਾਲ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿੱਚ ਸਾ, ਜਿਸਨੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹਾਲ ਅਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।।

ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮੈਰ ਕਰਦੇ-2 ਪਹਾੜ ਪਰ ਗਏ ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਫੇਰੂ ਨਾਮੋਂ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ ਨੱਕ, ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਜੁਰਮ ਪਰ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਬਲਾਸ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਕੜ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਪੁੱਛਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨੱਕਰ ਮਾਲੁਮ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਲੋਕੇ ਆਏ ਅਰ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨੱਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਫੇਰੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਨੱਕ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਸਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਤੋੜਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।।

ਫੇਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਦੇਵੀ ਖੁਦ ਆਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਸਨੇ ਨੱਕ ਤੋੜਿਆ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਖਨੇ ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨਾ ਠਹਰਾਉਂਨਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਮੂਰਖ ਦੇਵੀ ਕਦ ਤੁਰ ਯਾ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਫੇਰੂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਜੇ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਆਕੇ ਅਪਨੇ ਨੱਕ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਸਕੇ ਯਾ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਬਚਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਕਦ ਬਚਾ ਸਕੇਗੀ, ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ।।

ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਕਾ ਮੰਨਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਚੰਗਾ ਜਾਨਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਟਹਲ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਇਤਨੀ ਜੁਰਤ ਨਾ ਕਰਦਾ ਜੋ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਨੱਕ ਤੋੜ ਆਉਂਦਾ।।

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ, ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨੌਮੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਿਸਥੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਅਰਾਧਨ

ਦਾ ਖਿਆਲ ਪਾਇਆ ਜਾਏ, ਇਸੀ ਤੇ ਨੌਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੀ ਸਾ।।

ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤਾਰੀਖੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੋਹਿਰਾ

ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਕੁਛ ਉੱਦਮ ਮੀਤ।

ਸੋ ਸਾਰਾ ਮਨ ਦੇ ਸੁਨੀ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ।।੨੨੪।।

ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀਨ।

ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਗ ਮਹਿ ਰਹੇ ਮੱਧਮ ਹੋਇ ਕਬੀਨ।।੨੨੫।।

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਇਤਹਾਸ।

ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲਸਾ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਬਲਾਸ।।੨੨੬।।

ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦੇ ਸਮਯ ਕੈਸੇ ਭਏ ਦਲੇਰ।

ਕਾਣ ਨਾ ਰਾਖੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭ ਸ਼ੇਰ।।੨੨੭।।

ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਿਵਸ ਬਸਾਖੀ ਮਾਹਿੰ।

ਰਾਣੇ ਰਾਜੇ ਬੋਲ ਸਭ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਓ ਤਾਹਿੰ।।੨੨੮।।

ਭਾਵ: - ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ, ਮੁਹੱਈਯੁਦ ਦੀਨ ਅਪਨੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦ ਅਪਨਾ ਤੀਸਰਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਚਾਹਿਯਾ ਤਦ ਦਾ ਹਾਲ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਉਸ ਵਕੀਲ ਯਾ "ਗੁਪਤ ਸਮਾਜਾਹਕ" ਅਰਥਾਤ ਖੁਫੀਆ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸਾ, ਅਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ : ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ ਮਹਈਯੁਦੀਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਫਾਰਸੀ

"ਹਮਰ ਦਾ ਦਰ ਯਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦਰ ਆਨੀਦ, ਕਿ ਦੁਈ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਖੇਜ਼ਦ। ਵਾ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਕੋਮ ਹਨੂਦ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀ, ਵ ਸੂਦ੍ਰ ਵ ਵੈਸ਼ ਕਿ ਹਰ ਯੱਕਰਾ ਦਰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀਨੀ ਇਲਾਹਦਰ ਮੁਕਰ ਹਾਸਤ, ਆਰਾ ਤਰਕ ਦਾਦਰ ਬਰ ਯਕ ਤਰੀਕ ਸਲੂਕ ਨਮਾਇੰਦ। ਵ ਹਮਰ ਬਰਾਬਰੰਦ, ਵਾ ਯਕੇ ਖੁਦਰਾ ਬਰ ਦੀਗਰੇ ਤਰਜੀਹ ਨਦਰਦ, ਵ ਆਂ ਅਮਲ ਕੇਸ਼ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤਰ ਤਰਾਕੀਮਆਬਦ।।

ਵ ਤੀਰਥ ਹਾਏ ਮਾਨਿੰਦ ਗੰਗ ਵਗੀਰ ਆਂਕੇ ਦਰ ਵੇਦ ਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤਾਲੀਮ । ਆਂਹਾ ਤਾਕੀਦ ਰਫਤਰ ਅਸਤ, ਅਜ਼ ਖਾਤਰ ਬਦਰ ਕੁਨੰਦ। ਵਸਵਾਏ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਖਿਲਫਾਏਓ ਬਦੀਗਰ ਅਜ਼ ਸਨਾ ਵੇਦ ਹਨੂਦ ਮਸਲ ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ, ਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵ ਦੇਵੀ ਐਤਕਾਦ ਨੂੰ ਨਮਾਇੰਦ।।

ਵ ਪਾਹੁਲ ਮਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾ ਮਰਦਮਾਂਨ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਦਰ ਯਕ ਜਰਫ ਬਖ਼ਰੰਦ, ਵ ਅਜ਼ ਯਕ ਦਿਗਰ ਇਸਲਾ ਨ ਬੁਰੰਦ, ਹਮਚੁਨੀ ਸੁਖਨਾਨ ਬਿਸਿਆਰ ਗੁਫਤੰਦ ਚੂੰਗ ਮਰਦਮਾਨ ਬਸ਼ੁਨੀਦੰਦ ਬਿਸ਼ਯਾਰੀ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬਰਖਾਸਤੰਦ ਵ ਗੁਫਤੰਦ। ਕਿ ਮਾ ਮਜ਼ਹਬੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਹਮਰ ਗੁਰੂਵਾਂ ਬਦਾਂ ਕਾਇਲ ਸੁਦਰ ਬਾਸ਼ੰਦ।।

ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੇ ਮੁਖਾਲਫ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੁਦ, ਹਰਗਿਜ਼ ਕਬੂਲ ਨਮੇ ਕੁਨੇਮ। ਵਮਜ਼ਹਬ ਕੁਹਨਾਰਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀਨਾਨ ਬਰਆਂ ਅਕਦਾਮ ਨਮੂਦਰ ਅੰਦ, ਬਗੁਫਤਰ, ਕੂਦਕੇ ਅਜ਼ਾ ਦਸਤ ਨਦਹੇਮ, ਈ ਬਗੁਫਤੰਦ ਮਗਰ ਬਿਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕਸ ਰਜ਼ਾ ਦਾਦੰਦ ਵ

ਮੁਤਾਬਿਯਤ ਬਰ ਜਬਾਂ ਆਵਰਾਇਦਾ'।।

ਭਾਵ:- ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਗ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਅਰ ਦਵੈਤ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾ ਦੇਨ, ਚਾਰੇ ਬਰਨਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਜੋਸਾ ਬ੍ਰਹਮਨ, ਛੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਦਾ-2 ਧਰਮ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੁਕਰਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੋ ਜਾਨ ਅਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰੇ, ਅਰ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਅਦਬ ਹੈ ਦਿਲ ਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਸਵਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਜੋਸਾ ਕਿ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਨ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਚਾਰੇ ਬਰਨਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛੱਕਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਨਫਰਤ ਨਾ ਕਰਨ।

ਜਦ ਅਜੇਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਅਤੇ ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੁਨੇ ਤਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਅਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ ਅਰ ਆਖਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਉਲਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗੇ, ਅਰ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਥੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਦੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗੇ।।

ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਬੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਗਿਆ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਸਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਏ।।

ਇਹ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਨ ਅਤੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਸਮਯ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਪਨਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਇਆ ਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਛੱਡ ਦੇਵੋ, ਅਰ ਚਾਰੇ ਬਰਨਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮੇਟ ਕੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਭਾਈ ਬਨਕੇ ਇੱਕ ਥਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛਕੋ।।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਕਾ ਮੰਨਨਾ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂਆਂ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ।।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਫ਼ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਅਰ ਉਸਤੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਕਿ ਆਖਦੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਖਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਤੇ ਹਟਾਇਆ ਸਾ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਪੜ੍ਹਿਆ ਵਿੱਚ ਤਰੀਖ ਦੇ ਜੋ ਗੁਰ ਦਾ ਫਰਮਾਨ।

ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨਾਂ ਪੂਜਨਾ ਚਹੀਏ ਪੰਥ ਸੁਜਾਨ।।੨੨੬।।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਹੋਇ ਗਿਆ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ।

ਗੁਰ ਦੇ ਦੇਵੀ ਮੰਨਨੋਂ ਤੁੱਟ ਗਈ ਹੈ ਆਸ।।੨੩੦।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਯਾ ਤੋਂ ਹਾਲ।

ਪਰ ਇਹ ਹਵਨ ਕਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕਯਾ ਸੀ ਗੁਰ ਦਾਖਯਾਲ।।੨੩੧।।

ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਮਾਘਾ ਪਿਆ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਜਾਇ।

ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦ ਵਿਧ ਕਿਉਂ ਕੀਨੀ ਜਗਰਾਇ ।।੨੩੨।।

ਭਾਵ:- ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਾ ਸੇ ਸੁਨ ਲੀਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਸੰਸਯ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਸਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਬ੍ਰਹਮਨਾ ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕਯੋਂ ਕਰਾਇਆ, ਅਰ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵੇਦ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਅਰ ਕਈ ਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਬਿਅਰਥ ਕਿਯੋਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੇ ਫਿਰ ਏਹੋ ਨਿਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰੂਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੁਰਜਨ ਤੇਖ ਨਯਾਇਤੇ ਜਦ ਤੂੰ ਦੇਖੋ ਮਿੱਤ ।

ਤਦ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਲਪਤਾ ਮੋਟ ਦਏਗਾ ਚਿਤ।।੨੩੩।।

ਭਾਵ:- ਦੁਰਜਨ ਤੇਖ ਨਯਾਇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕੇ ਜਦ ਕਿਸੇ ਸੱਤ੍ਰ ਯਾ ਪ੍ਰਤਿ ਪੱਖੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦਾ ਵਾਰ ਪਹਿਲਾ ਕਰਨਾਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਯਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਸੇ ਤੂੰ ਕਰਲੈ ਅਰ ਫਿਰ ਮਗਸੋਂ ਅਸੀਂ ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਕਰੋਗੇ।।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਪੱਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਖਦੇ ਸੇ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਹੈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸੇ ਸੇ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਸਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਸਾਥੋਂ ਲੇਵੋ ਅਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਭਾਵੇ ਸੇ ਕਰੋ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਾਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਤਨ ਹੀ ਹਾਲ ਸਾ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੂਜਨ ਥੋਂ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਰੋਕਨਾ ਸੀ, ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇਵੀ ਯਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਗੁਮਾਨ ਤੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੁਠੇ ਕਰਨਾ ਸਾ।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਕਿੱਕਰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਰਨ ਬਿਖਾਦ।

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਨ ਬੁਠ ਬਿਬਾਦ।।੨੩੪।।

ਭਾਵ:- ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਣ

ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪੂਜਨ ਪਰ ਝਗੜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਝੁਠਾ ਜਾਨਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਾਤ ਨਾਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰਾ ਹੀ ਮਨ ਕਲਪਤ ਢੰਗਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੰਨਨੇ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੇਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਮਨ ਢੰਗੇ ਲਾਇਕੇ ਕਿਆ ਲੈਣਾ ਹੈ ਦੁੱਧ ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੁੱਧ ਹੋਇ ਤਵ ਬੁੱਧ।।੨੩੫।।

ਇਸ ਦਾ ਮਿਲੇ ਸਬੂਤ ਸਭ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਸੱਚ।

ਪੜ੍ਹਕੇ ਓਥੇ ਦੇਖ ਲੇ ਐਵੇਂ ਪਯਾ ਨ ਨੱਚ।।੨੩੬।।

ਦੋ ਸੋ ਛਿਆਸਨ ਦੇਖ ਤੂੰ ਆਪ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜਾਇ।

ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਕੁਛ ਦਿਆ ਕਹਾਇ।।੨੩੭।।

ਭਾਵ: - ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਮਨ ਘੜਤ ਬਾਤਾਂ ਆਖ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਯੋਜਨ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ ਹੋ ਜਾਏ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਇਸ ਕਜ਼ੀਏ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਆ ਕੱਢਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੋਂ ਜੋ ਇਸ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸਨ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਦੋ ਸੋ ਛਿਆਸਨਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜੋ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆ ਨੇ ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ ਸਿਵ ਪੂਜਨ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਨ ਦੀ ਨਖੇਧੀ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸਾਫ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜੋ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨਾ ਅਰ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਧਨਾ ਸਭ ਨਿਰੇ ਪਖੰਡ ਹੀ ਹਨ।।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ੨੬੬ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ

ਯਥਾ : ਬਿਪਰ ਵਾਚ।।

ਚੌਪਈ

“ਕਹਾ ਬਿਪਰ ਸੁਨ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ।। ਤੈ ਸਿਵ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਨ ਬਿਚਾਰੀ।।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਗੁੱਦ੍ਰ ਜੁ ਦੇਵਾ। ਇਕਲੀ ਸਦਾ ਕੀਜੀਯੇ ਸੇਵਾ।।੨੬।।

ਤੈ ਯਾਕੇ ਨਹਿ ਭੇਵ ਪਛਾਨੈ। ਮਹਾਂ ਮੂੜ ਇਹ ਭਾਂਤ ਬਖਾਨੈ।।

ਇਨਕੋ ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨ ਜਾਨੈ। ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਮਨ ਮੈਂ ਪਰਚਾਨੈ।।੨੭।।

ਹਮ ਹੇ-ਕੁਆਰਿ ? ਵਿਪ੍ਰ ਬਰਤ ਧਾਰੀ । ਉਚ ਨੀਚ ਸਭ ਕੇ ਹਿਤਕਾਰੀ।।

ਜਿਸੀ ਕਿਸੀ ਕਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਾਵਹਿ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਣ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰਾਵਹਿ।। ੨੮।।

ਰਾਜ ਸੂਤਾ ਵਾਚ

ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਖ ਸਿਖ ਅਪਨ ਕਰਨ ਹਿਤ। ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਭੇਟ ਲੇਤ ਤਾਂਤੇ ਥਿਤ। ਸੱਤ ਬਾਤ ਤਾਕੇ ਨਾ ਸਿਖਾਵਹੁ। ਤਾਹਿ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਹਹੁ।।੨੯।। ਸੁਨਹੁ ਬਿਪਰ ਤੁਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਤ ਜਿਹ। ਲੁਟ ਲੇਤ ਤਿਹ ਘਰ ਬਿਧ ਜਿਹ ਕਿਹ। ਤਾਂਕੇ ਕਛੂ ਗਾਯਾਨ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਮੂਰਖ ਅਪਨਾ ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਵੈ।।੩੦।। ਤਿਹ ਤੁਮ ਕਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਹੋ ਹੈ। ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਤੋਕੇ ਬਰ ਦੇਹੈ। ਜਬ ਤਾਂਤੇ ਨਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਹੋਤ ਸਿੱਧ। ਤਬ ਤੁਮ ਬਚਨ ਕਹਿਤ ਹੋ

ਇਹ ਸਿਧ।।੩੧।। ਕੁਛ ਕਰਮ ਤੁਮ ਤੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਤਾਤੇ ਦਰਸ ਨ ਸਿਵਜੂ ਦਯੋ।
ਅਬ ਤੈ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਜ ਕਰੇ। ਪੁਨ ਸਿਵਕੇ ਮੰਤ੍ਰਹਿ ਅਨੁਸਰ ਰੇ।।੩੨।। ਉਲਟੇ
ਡੰਡ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲੇਹੀ। ਪੁਨ ਤਿਹ ਮੰਤਰ ਹੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਦੇਹੀ।। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਤਾਂਕੇ
ਭਟਕਾਵੈ। ਅੰਤ ਬਾਰ ਇਮਭਾਖ ਸੁਨਾਵੈ।।੩੩।। ਤੇਤੇ ਕਛੁ ਅੱਛਰ ਰਹਿ ਗਏ। ਕੈ
ਕੁਛ ਭੰਗ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮੇ ਭਯੋ।। ਤਾਤੇ ਤੁਹਿ ਬਰ ਹੁੰਦ੍ਰ ਨ ਦੀਨਾ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਚਹੀਯਤ
ਪੁਨ ਕੀਨਾ।।੩੪।। ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੰਤਰ ਸਿਖਾਵਤਤਾਂਕੇ। ਲੂਟ ਚਹਿਤ ਬਿਪਰ ਘਰ
ਜਾਂਕੇ।। ਜਬ ਵਹ ਦਰਬ ਰਹਿਤੁ ਹੈ ਜਾਈ। ਔਰ ਧਾਮ ਤਬ ਚਲਤ ਤਕਾਈ।।੩੫।।”

ਦੌਹਰਾ

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਰ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ ਜੋ ਇਨਮੇ ਕੁਛ ਹੋਯ।

ਹਰਜਰਤ ਹੈ ਆਪਹਿ ਰਹੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਨ ਕੋਇ।।੩੬।।

ਭਾਵ:- ਇਸ ਪ੍ਰਸਨ ਉਤਰ ਤੇ ਸਿਧੋਂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਰਹਮਣ ਉਸ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ
ਇਹ ਭਰਮ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਧਨ ਦੌਦਾ ਹੈ ਅਰ ਅਸੀਂ ਉਸਤੇ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰਾਂ
ਦਾ ਵਿਧੀ ਵਤ ਜਾਪ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ ਤੂੰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਦੀ।

ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਜੋ ਗਯਾਨਵਾਨ ਥੀ ਉਸਨੇ ਇਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹੋ
ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੋ ਬਿੱਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮੰਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੌਦੇ ਹੋ, ਸੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਤੇ ਧਨ ਹੀ ਲੁਟਦੇ ਹੋ। ਪਰੰਤੂ ਹੋ ਬਰਹਮਣ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਯਾਨ ਤਾਂ ਕੁਛ ਭੀ ਪਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਮੂਰਖ ਦਾ ਸਗੋਂ
ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਲਾਲਚ ਦਖਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕਿ
ਜਦ ਮੰਤਰ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਪਰ ਦੇਵਤਾ ਪਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ
ਪਰ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਨੇ ਕਰਕੇ ਉਹੋ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ
ਹੈ।।

ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰ ਸਾਧਦੇ-2 ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ
ਹੋ ਕਿ ਤੈਥੋਂ ਕੁਝ ਮੁਯਾਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ
ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਯਾ ਤੈਨੂੰ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਫਿਰਦੁਬਾਰਾ ਧਨ ਲੁਟਾਉਂਦਾ
ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਤੁਸੀਂ
ਉਸਦਾ ਪਿਛਾ ਛੱਡਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਨੀ ਦੇ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।।

ਪਰੰਤੂ ਹੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੂੰ ਇਤਨਾ ਤਾਂ ਸੋਚ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰਾਂ
ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੀ ਸੱਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਕੇ ਬੈਠੇ
ਜਾਏ ਅਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਉਹ ਦਰ-2 ਭੀਖ ਕਯੋ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੇਵਲ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਨਗਨ ਲਈ ਪਖੰਡ
ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਬੁਰਾ ਜਾਨਦੀ ਹਾਂ।।

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਝਗੜੇ
ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੁਜਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ
ਸੰਮਤ ਸਾ ਤਦ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹੋ ਸਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ
ਤੇ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ ਸਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਨਾਏ ਹਨ
ਅਰ ਉਸੇ ਸਾਲ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਾਉਨ ਦੀ

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਲਕਿ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਤਦ ਹਵਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਢਾਈ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਦਮਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜੇ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸੋ ਜਦ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚੋਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਕੱਢ ਦਈਏ ਤਦ ਉਹੋ ਭਾਵੇਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਅਰ ੧੭੫੩ ਸੰਮਤ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਤਰਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਪਰਤੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਪਖੰਡ ਦੱਸਦੇ ਸੇ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਦਿ ਅੰਤ ਜਦ ਦੇਖੀਏ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ।

ਦੁੱਧੋਂ ਪਾਣੀ ਓਸ ਤੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਲੇਤ ਨਿਤਾਰ।।੨੩੮।।

ਇਸੀ ਚਿਹੰਤ੍ਰੁ ਸਮ ਕਰੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਗੁਰ ਕੇ ਸਾਥ।

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤਰ ਧਨ ਬੰਚ ਮਹਿ ਖੂਬ ਦਖਾਏ ਹਾਥ।।੨੩੯।।

ਭਾਵ: - ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਇਸ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਨੀਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨ ਗੋਈ ਜਾਣ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਬਿਧਵਤ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਤੇ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ ਤਦ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਵਿੱਦਯਾਵਾਨ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਹੋਨੇ ਦੀ ਢੁੱਚਰ ਡਾਰੀ ਜਦ ਉਹ ਭੀ ਆਗਏ ਤਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮੰਗੀ ਜੋ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਸੀ।।

ਫਿਰ ਜਦ ਉਹ ਭੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਤਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਦੱਖਨਾਂ ਦਾ ਮੰਗਯਾ ਅਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਾਇਆ ਫਿਰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਯੱਗ ਦੱਸਯਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਔਰ ਖੀਰ ਦੀ ਪਰੀਖਯਾ ਹੋਈ, ਉਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬਨਾਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੋ ਬਨਵਾ ਲਈ।।

ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਦ ਹਵਨ ਹੋਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਗੁਜਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਓਥੋਂ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਏਥੇ ਰੋਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਇਕਾਂਤ ਸਥਾਨ ਚਲੀਏ ਨੈਨਾ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਪੁੱਜੇ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਖੇਲਨਾ ਹਟਾਇਆ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਬਤਾਇਆ।।

ਇਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰੇ ਮਨ ਸਮੇਤ ਵਸ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਕੇ ਜਾਪ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪਰਗਟੇਗੀ ਸੋ ਭੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਰ ਪਿਰਥੀ ਪਰ ਆਸਨ ਕੀਤੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਭੋਜਨ ਭੀ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ ।।

ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਦ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਮੰਗੇ ਜੋ ਇੱਕ ਓੜਕ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝ ਲੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਖੰਡ ਹੈ ਅਰ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ 'ਆਪ ਜਿਤਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਸੋ ਲੈ ਲੇਵੇ।।

ਜਦ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਨ ਘੋਰ ਅਰ ਪੌਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਜੋ ਚੇਤਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਝੱਲਯਾ ਜਾਏਗਾ। ਪਹਾੜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਹੀ ਕੱਲੇ ਹਰ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਛਲ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਅਤਯੰਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਅਰ ਤੇਗ ਰੱਖ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਨੀਚੇ ਉਤਰ ਆਏ ਅਤੇ ਸਭ ਡੇਰਾ ਭੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਠਾਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਆਂਦਾ।

ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿਅਰਥ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਸਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਾਰਾ ਗੁਦਾਮ ਜੋ ਉਸ ਡੇਰਾ ਦਾ ਖਾਕੀ ਸਾ ਰਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਦੇ ਜਿਸ ਪਰ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਯਗ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਬਰਹਮਣ ਜੋ ਹਵਨ ਕਰਾਉਂਦੇ-2 ਡਰ ਦੇਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ ਜੋ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਨਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਡੇਰਾ ਸਾ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾਉਨਾ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ ਪੁੱਛਿਆ ਭੀ ਨਾ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੀ ਦੁਹ ਦਿਸ ਦੇਖਕੇ ਤਦ ਉਹ ਬਿਪ੍ਰ ਲੋਗ।

ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮਹਿ ਭਏ ਵਰਤ ਗਿਆ ਮਨਮੋਹ।।੨੪੦।।

ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਭਯਾ ਨਿਰਾਦਰ ਭਾਰ।

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀ ਦੇਵਨ ਅੰਨ ਅਹਾਰ।।੨੪੧।।

ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ।

ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ ਆਪਨਾ ਹੋਕੇ ਖਰੇ ਉਦਾਸ।।੨੪੨।।

ਭਾਵ:- ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਲਈ ਭੀ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ ਤਦ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਨੇ ਗੁਦਾਰਾ ਸ਼ੁਦਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਆਦਰ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਛਕਾਏ ਅਰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੁਖ ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਭੀ ਨਾ।

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਡੀ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁਦਰ ਵੈ। ਹੁਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹਨ ਅਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਹ ਇਹ ਸਵੈਯੋ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।।

ਯਥਾ ਸਵੈਯਾ - ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ ਜੋ ਕਿਛੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਓ ਬਿਧਨਾ ਸੋਈ ਧਾਈਯਤ ਮਿਸ੍ਰੁ ਜੂ ਸੋਕ ਨਿਦਾਰੋ।। ਮੇਰੇ ਕਛੁ ਅਧਰਾਧ ਨਹੀਂ ਗਯੋ ਯਾਦ ਤੇ ਭੂਲ ਨ ਕੋਪ ਚਿਤਾਰੋ।। ਬਾਗੇ ਨਿਹਾਲੀ ਪਠੈਦੈਰੋ ਆਜੁ ਭਲੇ ਤੁਮ ਕੇ ਨਿਹਚੇ ਜੀਅਧਾਰੋ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭੇ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿਧਨ ਕੇ ਇਨ੍ਹੂੰ ਪੈਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਨਿਹਾਰੋ।। ੧।। ਸਵੈਯਾ।। ਜੁੱਧ ਜਿਤੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ। ਅਘਉਘਟਰੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵੁਨ ਧਾਮ ਭਰੇ।। ਇਕ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਬਿਦਿਆ ਲਈ ਇਨਹੀਂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ ਸੱਤ੍ਰੁ ਮਰੇ। ਇਨਹੀਂ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੋਂ ਨਹੀਂ ਮੋਸੇ ਗਰੀਬ ਕਹੋਰ ਪਰੇ ।।੨।। ਸਵੈਯਾ ।। ਮੇਰਾ ਕਹੀ ਇਨਹੀਂ ਕੀ ਭਾਵਤ ਔਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀਕੇ।। ਦਾਨ ਦਇਓ ਇਨਹੀਂ ਕੇ ਭਲੇ ਅਰ ਆਨ ਕੇ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੇ।। ਆਗੈ ਫਲੈ ਇਨਹੀਂ ਕੇ ਦਯੋ ਜਗ ਮੈਂ ਜਸੁ ਔਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੇ।। ਮੇਂ ਗ੍ਰਹ ਮੈਂ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਸਿਰਲਉ ਧਨ ਹੋ ਸਭ ਹੀ ਇਨਹੀਂ ਕੇ।।੩।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਰਟ ਪਟਾਇ ਜਿਤ ਮੇਂ ਜਰਿਯੋ ਤ੍ਰਿਣੇ ਜਿਯੁ ਕੁੱਖਤ ਹੋਇ।

ਬੋਜ ਹੋਜ ਕੇ ਹੋਤ ਲੱਗ ਦਯੋ ਮਿਯੁ ਹੂ ਰੋਇ।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਉਮੇਦ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਧਾਮੋ ਛਕਾਉਨਗੇ ਅਰ ਵੱਡੀ-2 ਭਾਰੀ ਦੱਖਨਾ ਦੇ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਨਗੇ, ਸੇ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਭੀ ਨਾ ਜਿਸ ਪਰ ਤੰਗ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਕੋੜੇ-2 ਬਚਨ ਬੋਲਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾਯਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਕਹਿਕੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਇਸ ਦਾਸਤੇ ਡੇਰੇ ਚੱਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ ਅੰਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਰ ਆਪ ਨੂੰ ਐਡਾ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਏ।।

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਿਚ ਸਾ ਮੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਭ ਮਨੋਹਬ ਸਫਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਾਨ ਦੇਨਾ ਅੱਛਾ ਜਾਨਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਨਾ ਨਿਸਫਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਉੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਹ ਮਿਸਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਬਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਤੇ ਕਪ ਬਲ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਪਨਾ ਰਸੇਸ਼ ਦਾ ਰੋਜ਼ੀਨਾਂ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਮੁਨਕੇ ਰੋਪਿਆ, ਅਰ ਨਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜੇਕਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੋਲੋਂ ਭਾਈ। ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਸੀ ਤੇਗ ਓਸ ਥੇ ਵਰ ਕਰ ਓਥੇ ਪਾਈ। ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲ ਬ੍ਰਹਮਣਾ ਕੇਰਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਜੋ ਸਨ ਹੋਏ ਵਾਂਗ ਨਿਸਾਇਆਂ ਮਿਲੇ ਨ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ।।੨੪੩।। ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਕਿਉਂ ਤਪਕੇ ਹੁੰਦੇ ਉਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਅਰ ਗੁਰ ਕਯੋ ਨਾ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਆਕਰ ਆਪਨੇ ਮੰਦਰ।। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਘਰੋਂ ਰੁਦਾਕੇ ਕਢੇ ਜਿਨ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟਾਈ। ਬੰਦ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਖਿਸਕੇ ਐਥੋਂ ਭਾਈ।।੨੪੪।। ਜੇ ਦੇਵੀ ਕੁਛ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਸਰ ਸਾਰੇ। ਫੁੱਲ-2 ਕੇ ਅੱਗੇ ਬਠਿੰਦੇ ਤਿਲਕ ਸਜਾ ਕੇ ਭਾਰੇ।। ਗਿਣ ਗਿਣਕੇ ਓਹ ਲੈਂਦੇ ਮੁਹਿਰਾ ਮਿਰੇ ਪਾਉ ਵਡ ਚੰਗੇ। ਖਾਲਸ ਖਾਲੀ ਕਿਉਂ ਫਿਰ ਜਾਂਦੇ ਬਾਏਂ ਸੋ ਰਬ ਹੰਗੇ।।੨੪੫।। ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਖਾਣਾ ਸਾ ਤਿਨ ਇਸ ਹੀਲੇ ਸੇ ਪਾਪਾ। ਓੜਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੁਰਨਾ ਹੀ ਸੀ ਪੁੱਛੇ ਬਾਝੋ ਪਾਪਾ।। ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ ਮੇਜਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਯਾਦ ਕਰੇ ਕਰ ਭੋਂਦੇ। ਮੱਗੇ ਗਿਆ ਰੁਜ਼ੀਲਾ ਹੱਥੋਂ ਹੰਝੂ ਭਰ ਭਰ ਰੋਂਦੇ।।੨੪੬।।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਭਯਾ ਨਹਿ ਕੋਇ।

ਸਗੋਂ ਮਿਸਰ ਜੀ ਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਬੋਇ।।੨੪੭।।

ਜੇ ਕੁਛ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿੱਚ ਆਇ।

ਤਾਂ ਬਿਨ ਖੁੱਛੀ ਪਾਵੇਦੀ ਸਿੱਖ ਗਲੀ ਬਲਾਇ।।੨੪੮।।

ਜਦ ਇਸ ਬੂਠੀ ਬਾਤ ਨੇ ਲੀਤੇ ਸਿੱਖ ਮਰੋਤ।

ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਜੇ ਹੋਵਦੀ ਲੈਂਦੀ ਲਹੂ ਨਚੋੜ।।੨੪੯।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਨ ਫੇਰ ਚਰਤ ਸੁਨ ਕੁਝ ।
 ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ ਮੁੱਝ ।।੨੫੦।।
 ਪਰ ਜਦ ਸਿਆਨੇ ਆਦਮੀ ਅਰ ਭਾਰੇ ਵਿਦੁਆ।
 ਮੰਨ ਰਹੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕਰਾਂ ਤੁਫਾਨ।।੨੫੧।।
 ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਥਯਾਲ ਜੋ ਉੱਠਨ ਸਨ ਦੇ ਸਾਂਗਿ।
 ਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨੋਂ ਹਟਨੇ ਦੌਦੇ ਨਾਹਿ।।੨੫੨।।
 ਇਸਦਾ ਭੀ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦੇ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਰਾਂ ਇਲਾਜ।
 ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਗ ਤਜ ਦਿਆ ਸਨ ਨੂੰ ਆਦੇ ਲਾਜ।।੨੫੩।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਹੇ ਬਦੀ ਦਾ ਛੋਡਨਾ ਚੰਗਾ ਨਾਹੀ ਮਿੱਤ।
 ਤਦ ਹੀ ਛੋਡੀ ਦੇਖਕੇ ਜਦੋਂ ਪਤੀਜੇ ਚਿੱਤ।।੨੫੪।।
 ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਗੁਵਾਹੀਆਂ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾ ਕੇਰ ।
 ਤਿਨਕੇ ਸੁਨ ਕਰ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਸਮਝੀ ਬਹਿਕੇ ਫੇਰ।।੨੫੫।।
 ਮੈਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਤ ਕਮਲਿਆਂ ਆਪੇ ਆਪ।
 ਮੂਰਖ ਆਖਿਆ ਮੰਨੀਏ ਸਿਰ ਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਪਾਪ।।੨੫੬।।
 ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੱਸਾ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ।
 ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਖੁਰਖ ਨੇ ਦੇਵੀ ਕਰੀ ਨਰਾਸ।।੨੫੭।।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਪਰ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਾਥ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਪੂਜਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਅਰ ਜੋ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਸੋ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ।।

ਯਥਾ : ਵਾਰ ੨੧ ਪਉੜੀ ੧੫

“ਤੀਰਥ ਲਖ ਕਰੋੜ ਪੁਰਖੀ ਨਾਵਣਾ। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਥਾਨ ਸੇਵ ਕਰਾਵਣਾ।।
 ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਲਖ ਸਾਧ ਸਿਧਾਵਣਾ। ਹੋਸ ਜਗ ਨਈਂ ਵੇਦ ਭੋਗ ਲਗਾਵਣਾ।। ਵਰਤ
 ਨੇਮ ਲਖ ਦਾਨ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣਾ। ਲਉ ਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਪਖੰਡ ਨ ਜਾਵਣਾ।।”

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੁਰਖੀ ਦੇ ਸਮਾਂ ਪਰ ਕਰੋੜਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੋਵਾ ਅਰਥਾਤ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਪਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨੌਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।।

ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੂਰੇ ੨ ਸਿੱਖ ਸਨ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੂਜਨੇ ਅਰ ਹਵਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਖੰਡ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਬਦ ਗੁਰੂ

ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਦੇ ਇਸ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਨੇਨਾ ਦੇਵੀ ਜਾਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕੰਮੁੱਤਕ ਨਯਾਇ ਦੁਵਾਰੇ ਸਾਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਸਨ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾ ਪਖੰਡ ਜਾਨਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਖੰਡਾਂ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਦੇ ।।

ਪੁਨ : ਕਬਿੱਤ ਭਾ . ਗੁਰਦਾਸ

ਜੈਸੇ ਪਤਿਬੁਤਾ ਪਰ ਪੁਰਖ ਨ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ ਪੁਰਨ ਪਤਿਬੁਤਾ ਕੈ ਪਤਿ ਹੀ ਕੋ ਪਿਆਨ ਹੈ। ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨ ਚਾਹੈ ਕਾਹੂੰ ਆਸ ਘਨ ਬੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਨ ਗਾਨ ਹੈ। ਇਨ ਕਰ ਓਹ ਭੋਰ ਚਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਚਕੋਰ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਹਿਸਕਰ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਰਹਿਤ ਪੈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਨ ਅਵਗਯਾ ਅਭਮਾਨ ਹੈ।।੧।। ਦੋਇ ਦਰਪਨ ਦੇਖੈ ਏਕ ਸੋ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦੋਇ ਨਾਵ ਪਾਵ ਧਰੈ ਪਹੁੰਚੈ ਨਾ ਪਾਰ ਹੈ।। ਦੋਇ ਦਿਸਾ ਗਹੇ ਗਹਿ ਜੈਸੇ ਪਬ ਪਾਉਂ ਟੂਟੈ ਦੁਹੇ ਦੁਰਾਹਿਤ ਹੋਇ ਭੁਲ ਪਗ ਧਾਰਹੈ। ਦੋਇ ਭੂਪ ਤਾਂਕੇ ਗਾਉ ਪਰਜਾ ਨ ਮੁਖੀ ਹੋਇ ਦੋਇ ਪੁਰਖਨ ਕੀਨ ਕੁਲਾ ਬਧੂ ਨਾਰਹੈ।। ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਟੇਵ ਗਹੈ ਸਹੈ ਜਮ ਭੰਡ ਪ੍ਰਿਗ ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰ ਹੈ।।੨।। ਲੋਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਤਿਬੁਤਾ ਕੋ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਰਾਮੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਨਾਮ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਸੰਜਮਨ ਜਾਪ ਤਾਪ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਪੂਜਾ ਨੇਮ ਨਤਕਾਰ ਹੈ।। ਹੋਮ ਜਗ ਭੋਗ ਨਈਂ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਨ ਸੰਬਾਦ ਆਨ ਧ੍ਰਾਹ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮੋ ਏਕ ਟੇਕ ਹੀ ਪਰਧਾਨ ਆਨ ਗਿਆਨ ਪਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਬਿਭਚਾਰਹੈ।।੩।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਯਾ ਪੂਜਾ ਕਰੇਗਾ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦੇ ਜੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਜਮ ਦਾ ਦੰਡ ਸਿਰ ਪਰ ਮਹਾਰੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਯਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਮੈਂ ਪਰਮਾਣ।

ਜੇਕਰ ਮੰਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਨੇ ਸੁਜਾਣ।।੨੫੮।।

ਪੀਧੇ ਭਗਤ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਣ ਪੀਧੇ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਸੁਣ ਲੈ ਬੋਝਾ ਹਾਲ।

ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨੋਂ ਗੰਢੇ ਦਿੱਤੇ ਗਾਲ।।੨੫੯।।

ਪੀਧਾ ਜੀ ਸਾ ਰਾਜਾ ਭਾਰਾ। ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸਾ ਭਗਤ ਵਿਚਾਰਾ। ਪੂਜਾ ਉਸ ਦੀ ਸਾ ਨਿਤ ਕਰਦਾ। ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ ਕਹ ਕਹ ਡਰਦਾ। ਦੇਵੀ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨ ਮੰਨੇ ਹੋਗ। ਆਖੇ ਪਿਨ ਦੇ ਵੀ ਸਭ ਚੋਰ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਭਾਵੈ। ਸਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਿਆਵੈ। ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਫਿਰ ਜਾਗੇ ਭਾਗ। ਲਗੀ ਧਰਮ ਦੀ ਆਕੇ ਲਾਗ। ਤਾਂ ਇਕ ਸਮਾਂ ਅਜੇਹਾ ਆਇਆ। ਜਿਨ ਦੇਵੀ ਤੇ ਉਸੇ ਹਟਾਇਆ। ਕੁਛਕ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਤਹਿ ਆਏ। ਬਾਗ ਵਿਖੇ ਜਿਨ ਭੇਰੇ ਲਾਏ। ਜਿਨ ਕੀ ਸੁਨ ਉਪਮਾਂ ਅਤਿ ਨੀਕੀ। ਬਿਸਰੀ ਸੁੱਧ ਪੀਧੇ ਕੇ ਜੀਤੀ। ਗਯਾ ਪਾਸ ਤਿਨਕੇ ਕਰ ਸਰਧਾ। ਰੰਚਕ ਰੱਖੀ ਨਹਿ ਸਪਰਧਾ। ਜਦ ਸਾਧਾਂ ਨੇ

ਰਾਜ ਨਿਹਾਰਾ। ਦੌੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਦਕੀ ਭਾਰਾ। ਤਬ ਪ੍ਰਛੀ ਬਿਰਥਾ ਮਨ ਗਈ। ਕਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੋ ਭਾਈ। ਤਬ ਤਿਨ ਕਹੀ ਚੰਡਕਾ ਧਿਆਵੋ। ਤਿਸਤੇ ਮਨ ਇੱਛੇ ਫਲ ਪਾਵੋ। ਤਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਨਹਿ ਭਾਵੈ। ਤਿਸ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਵੈ।।੨੬੦।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਪੀਧੇ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਹਸੇ ਸਾਧ ਮਤਿ ਮਾਨ।
ਕਹੀ ਭੁਪ ਤੂੰ ਗਿਰ ਰਹਾ ਵਡੇ ਕ੍ਰੁਪ ਅਗਿਆਨ।।੨੬੧।।

ਚੌਪਈ

ਕੌਨ ਅਹੇ ਦੇਵੀ ਸੁਨ ਰਾਜਾ। ਜਿਸ ਕੀ ਓਰ ਜਾਤ ਹੈ ਭਾਜਾ।
ਘਰ ਤੇ ਮੂਰਖ ਜਨ ਕੀ ਰੀਤੀ। ਜੋ ਤੈ ਕਰੀ ਲਾਜ ਤਜ ਜੀਕੀ।
ਹੈ ਅੱਗਯਾਨੀ ਮਨ ਪਰਚਾਵਾ। ਇਸਕੇ ਜਪੇ ਸਿੱਧ ਕਤ ਪਾਵਾ ?
ਨਹੀ ਮੁਕਤ ਕੋ ਮਾਰਗ ਏਹ। ਇਸ ਮਹਿ ਭੁਲ ਨਹੀ ਮਨ ਦੇਹ।
ਹੈ ਸਤਸੰਗ ਮੁਕਤ ਕਾ ਮਾਰਗ। ਪਰਤ ਪਾਰ ਜੋ ਤਾਂਹ ਮਨ ਧਾਰਗ।
ਤਾਂਤੇ ਤੈ ਘਰ ਕਯਾ ਕਰ ਲੀਆ। ਬਿਰਥਾ ਸਮਾਂ ਹਾਥ ਸੇ ਦੀਆ।
ਅਰ ਅਨਾਗਿਨਤਾ ਦਰਬ ਲੁਟਾਇਆ। ਜੋ ਕਾਹੂੰ ਸੁਭ ਕਾਮ ਨ ਆਇਆ।
ਮਹਾਂ ਅਵਿੱਦਯਾ ਪੂਜਨ ਲਾਗਾ। ਕੋੜੇ ਸਮ ਜਗ ਅਹੇ ਅਭਾਗਾ।
ਜਬ ਸਾਧਨ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ। ਕਹਾ ਸੁਨਤ ਹੀ ਤੁਰਤ ਨਹੇਸ।
ਭਯੋ ਗਿਆਨ ਮਹਿ ਨੀਕੇ ਲੀਨ। ਤਜ ਦੇਵੀ ਹੋਇਓ ਨਿਰਦੀਨ।
ਜੋ ਤਿਸ ਕੀ ਤਬ ਹੀ ਗਤ ਭਈ। ਜਬ ਸਿੱਖਯਾ ਸਾਧਨ ਤੇ ਲਈ।
ਸੋ ਭਗਤਨ ਕੀ ਪਰਚੀ ਮਾਂਹਿ। ਪੜ ਕਰ ਦੇਖਹੁ ਸੰਸੇ ਨਾਂਹਿ।
ਜਿਸ ਕਾ ਕੁਛ ਸੰਖੇਪ ਬਤਾਉਂ। ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਕੋ ਭਰਮ ਗੁਵਾਉਂ।।੨੬੨।।

ਯਥਾ : ਪਰਚੀ ਭਗਤਾਂ ਪੀਧਾ ਭਗਤ ਦੀ ਕਥਾ

ਚੌਪਈ

ਮੀਏ ਮਹਿਤੇ ਔਰ ਸਿਆਨੇ। ਰਾਜੇ ਦੇਖ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨੇ।
ਸਾਧੋਂ ਕੇ ਬੋਲਾਇ ਲਿਆਏ। ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਸੁ ਆਨ ਬਿਠਾਏ।
ਰਾਜਾ ਚਰਨ ਪਕਰ ਤਿਨ ਰਹਾ। ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ ਬਚਨ ਇਉਂ ਕਹਾ।
ਮੈਂ ਉਨ ਰਾਂਡ ਨੇ ਠਗਿਓ ਜਾਈ। ਅਬ ਲਉ ਬਿਰਥੀ ਅਉਧ ਗੁਵਾਈ।
ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹਾਰਾ, ਗਈ ਅਉਧ ਕੋ ਦੇਵਨ ਹਾਰਾ ।।੬।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਸਰਪਨ ਮੈਂ ਖਾਇਆ ਸਭ ਅੰਗ ਬਿਖ ਗਈ ਧਾਇ।
ਗਾਰੜ ਤੁਮ ਹਰਿ ਸਾਧ ਹੋ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾਇ।।੧੦।।

ਭਾਵ:- ਜਦ ਪੀਧੇ ਭਗਤ ਨੇ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਆਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਰ ਸੱਚੇ ਪਾਏ ਤਦ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਘਰ ਪੁਲਾਇਆ ਅਰ ਅਪਨੀ ਉਸ ਉਮਰਾ ਗਈ ਦਾ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤੀ ਸੀ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੋ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਰੰਡੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗ ਲੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਸਰਪਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਜਹਰ ਮੇਰੇ ਹੋਮ 2 ਵਿੱਚ ਰਚ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤ ਇਸ ਵਿਖ ਦੇ ਉਤਾਰਨੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਾਰੜ ਹੋ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਥੋਂ ਛੁਡਾਓ, ਪੀਧੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾ

ਚੀਠਤਾ ਵਾਲੇ ਬਰਤਾ ਨੂੰ ਸਨਕੇ ਸਥਾ ਨੇ ਤੌਤ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇ
ਵੀ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕਥਾ ਪਰ ਤੈਂ ਕਰਿਆ ਕੁਛ ਬਿਆਲ।
ਕੋਮਾ ਮੁਖ ਤਿਨ ਪਾਇਆ ਦੇਵੀ ਛੱਡ ਜੰਜਾਲ।।੨੬੩।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੂਜਿਆਂ ਐਵੇਂ ਜਾਂਦਾ ਕਾਲ।
ਮੁੜਕੇ ਹੱਥ ਨ ਆਵੀਂਦੀ ਗਈ ਉਮਰ ਲਖ ਭਾਲ।।੨੬੪।।
ਤਦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਕਰੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਪਰਾਥ।
ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ਉੱਤਰ ਦੇਹ ਸ਼ਿਤਾਥ।।੨੬੫।।

ਭਾਵ: - ਜੇ ਪੀਧੇ ਭਗਤ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨੇ ਵਾਲੇ ਸਮਝ ਦੀ ਉਮਰਾ
ਬਿਥਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਇਸ ਭਗਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਸਨ
ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ ਅਰ
ਬਿਆਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਕਥਾ ਲਾਭ ਸੀ। ਤਾਂਤੇ ਕੁਛ ਨ ਕੁਛ ਤਾਂ ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ
ਨਹੀਂ ਐਸੇ ਧਰਮ ਅਵਤਾਰ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਮਾਂ ਐਵੇਂ ਕਦ ਬੰਦੇ ਸਨ ?

ਤੌਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੰਕਾ ਤੇਰੀ ਸੱਤ ਹੋ ਪਰ ਜਦ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ।

ਤਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਨਹਿ ਕਾ ਉੱਤਮ ਸਮਾਂ ਬਿਕਾਰ।।੨੬੬।।

ਭਾਵ: - ਇਹ ਸੰਕਾ ਭਾਵੇਂ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ
ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਫ ਪਰਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ
ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਇਸ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਝਬੇਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਬੋਇਆ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਣਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਯਾ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਖਯਾਲ ਨਹੀਂ ਸਾ, ਕੇਵਲ ਪੰਡਤ
ਲੋਗ ਹੀ ਅਪਨੇ ਪੋਟ ਪਾਲਨੇ ਅਰ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਸਚ ਕਰਕੇ ਦਬਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕਰ
ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ-2 ਸੰਕਾਰ ਯਾ ਸੈਰ ਨੂੰ ਗਏ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਲਾ
ਦੇਖ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਅਰ ਇਤਨਾ ਪੁਛ ਛੱਡਦੇ ਸਨ ਕਿ "ਕਿਉਂ ਖੂਹਮਣ ਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
ਕਯੋਂ ਨਾ ਹੋਈ।" ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਸੀਂ
ਪਹਿਲੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹੈ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਉਸ ਮੇਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਲਮੋਂ ਹੋਏ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਪਾਸ
ਪੁੱਜੀ ਗਵਾਹੀ ਹਨ ਤਦ ਹੋਰ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਸੰਖਤ ੧੭੫੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ
ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੋ ਚਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਸਾ ਜੋ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪੁਸਤਕ
ਦੇਵੀ ਕਾਬਯ ਰਚਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਰ ਉਸਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ
ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।।

ਯਥਾ :

ਚੌਪਈ

“ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਹਰ ਸਹਸ ਭਣਿਜੈ। ਅਰਧ ਸਹਸ ਪੁਨ ਤੀਨ ਕਹਿਜੈ।।

ਭਾਦ੍ਰਵ ਸ਼ੁਦੀ ਅਸਟਮੀ ਰਵਿ ਵਾਰਾ। ਤੀਰ ਸਤ੍ਰੰਦਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ।।”

ਇਸ ਸੰਮਤ ਤੇ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਬਲਾਸਾਂ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਦ ਹਵਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮਯ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।। ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨੇ ਅਰ ਹਵਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਸਮਯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮਾਂ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਰਚਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।।

ਯਥਾ :

ਚੌਪਈ

“ਸੰਮਤ ਸਤਰਾ ਸਹਸ ਪਚਾਵਨ। ਹਾੜ ਵਦੀਪ੍ਰਿਥ ਮੈਂ ਮੁਖ ਦਾਵਨ।

ਤਵ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ। ਭੁਲ ਪਰੀ ਲਹੁ ਲੰਹੁ ਸੁਧਾਰਾ।।

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਤ੍ਰੁ ਤੁੰਗਕੇ ਚਰਨ ਤਰ ਸਤਦਰਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤ ਪੂਰਨ ਕੀਯੋ ਰਘੁ ਬਰ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ”।।

ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਨ ਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਰੁਮਾਇਣ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਨੇਤ੍ਰੁ ਤੁੰਗ” ਨਾਮੇ ਜੋ ਉਹ ਪਹਾੜੀ ਜਿਹੜੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜਦੀ ਅੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਨੇਤ੍ਰੁ ਤੁੰਗ” ਅਰਥਾਤ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਸੱਦਯਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦੇ ਵੀ ਦਾ ਮੰਦ੍ਰ ਬਣਾਉਨ ਕਰਕੇ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਹਾੜ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰੁ ਉੱਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮਕਾਨ ਹੈ।।

ਫਿਰ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਰ ਰਚਨ ਦਾ ਪਤਾ ਸਤਲੁਜ ਦਰਯਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਰੇ 2 ਪਤੇ ਨਾਲ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਮਾਲੁਮ ਹੋ ਜਾਂਦਿ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੇ ਸਾਫ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾ ਅਮੋਲਕ ਸਮਯ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਜੈਸੇ ਬੋਥੇ ਕਾਰਜਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਥੋਂਦੇ ਸਨ।।

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਬੈਠਕੇ ਹਵਨ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲਗਾਇਆ ਸਾ ਸੇ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਆ ਸਾ ਜੋ “ਜਾਇ ਤਾਰ ਤੈ ਧਰਮ ਚਲਾਇ। ਕੁਬੁਧ ਕਰਮ ਤੇ ਲੋਗ ਹਟਾਇ”।। ਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਛੁੱਛੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੁਬੁਧਿ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਭੀ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਾਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਾ ਜਿਸ ਤੇ ਸਫਲਾ ਸੀ।।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਸੰਕਾ ਦਾ ਰਿਹਾ ਨਾ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰੁ ਲੇਸ਼।

ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਬੰਧ ਥੇ ਜਾਨਤ ਜਿਸੇ ਕਲੋਸਾ।।੨੬੭।।

ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚੈ

ਸੁੰਦਰ ਦਾਸ

ਦੇਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਸੁਨ ਲੰ ਸਾਧ ਜੋ ਆਖਨ ਦੇਵੀ ਹੇਤ।

ਇਸ ਦਾ ਭੀ ਨਾ ਹੱਥ ਸਾ ਤੈਨੂੰ ਗੁੱਝਾ ਭੇਤ।।੨੬੮।।

ਚੌਪਈ

ਦਾਦੂ ਨਾਮ ਸਾਧ ਜੋ ਪੂਰਾ। ਸੁਭ ਗੁਣ ਤੇ ਸਾ ਨਹੀਂ ਅਪੂਰਾ।।
ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਮਭ ਐਸੇ । ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ।
ਉਸ ਦੀ ਬਨੀ ਸਮਾਪੀ ਜੋਈ। ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜਬ ਨਿਰਖੀ ਸੋਈ।
ਤੀਰ ਸਾਥ ਤਿਸ ਸੀਮ ਨਿਵਾਯਾ। ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਬੁਰਾ ਮਨਾਯਾ।
ਲਗੇ ਕਰਨ ਗੁਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਯਹ ਤੇ ਕੀਨਾ ਕਾਮ ਅਕਾਜਾ।
ਤਾਂਤੇ ਹੈ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਨੀ। ਹਮੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨ ਸਿੱਖਨ ਬਾਨੀ।
ਕਹੀ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਯਹ ਭਾਯੋ। ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਤੁਮ ਕੋ ਅਜਮਾਯੋ ।
ਪਰ ਹੈ ਮੜੀਅਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਨਾ। ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਠੀਕ ਹਮਜਾਨਾ।
ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਓ। ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਨਾਹਿ ਡੁਲਾਓ।
ਮਵਾ ਪਾਂਚ ਮੈ ਤਬੀ ਰੁਪਈਆ। ਦਿਆ ਗੁਰੂ ਤਨਖਾ ਬਖਸ਼ਈਆ।
ਉਸ ਦਾਦੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਭਾਗ। ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਕਰਤ ਜਗ ਸਾਰਾ।
ਜਿਸ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਯਾ। ਗਯਾਨ ਜੋਗ ਜਿਸ ਮਾਹਿ ਦਿੜਾਯਾ।
ਤਿਸ ਸੁੰਦ੍ਰ ਸਾਧੂ ਨੇ ਭਾਈ । ਦੇਵੀ ਦੀ ਹੈ ਅਲਖ ਚੁਕਾਈ।
ਕਹੀ ਨ ਦੇਵੀ ਵਾਸਤੂ ਕੋਈ। ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ।
ਸੋ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦ। ਜਿਸਤੇ ਲੇਹਰਿ ਤੱਤ ਪਛਾਣ।।੨੬੯।।

ਯਥਾ : ਸੁੰਦ੍ਰ ਦਾਸ, ਕਬਿੱਤ

“ਆਪਨੋ ਹੀ ਭਾਵ ਸੇ ਤੋ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਆਪ ਹੀ ਐਧ ਕਰ ਆਪ ਮਨ ਲਾਯੋ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਹੈ ਨਾ ਦੇਵ ਕੋਊ ਭਾਉ ਕੇ ਉਪਾਸੇ ਤਾਂਹਿ ਕਰੇ ਮੈਂ ਤੋ ਪੁਤ੍ਰ ਧਨ ਇਨ ਹੀ ਤੇ ਪਾਯੋ ਹੈ।। ਜੈਸੇ ਸ੍ਰਾਂਕ ਹਾਡ ਕੇ ਚਚੋਰ ਕਰ ਮਾਨ ਮੋਦ ਆਪਨੋ ਹੀ ਮੁਖ ਫੇਰ ਲੋਹੂ ਚਾਟ ਖਾਯੋ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਏਹ ਤੋ ਆਪ ਹੀ ਚੈਤੰਨ ਆਹਿ ਆਪਨੋ ਅਗਿਆਨ ਕਰ ਐਰ ਸੋ ਬੰਧਾਯੋ ਹੈ।।”

ਭਾਵ- ਸੁੰਦ੍ਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਿਸਚੇ ਦੁਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਕੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਹੈ ਨਾ ਦੇਵਤਾ, ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਮੀਆਂ ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਹੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਜਦ ਕੁੱਤਾ ਚਬਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਲੋਹੂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇਹ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹੱਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਸੱਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੱਟਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੂਰਖ ਲੋਗ ਭੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮਖਾਨਾਂ ਪਰ ਭਾਵਨਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮੁਖ ਦੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਾ ਧਨ ਆਦਿਕ

ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸਦੇ ਹੀ ਪੂਜਨ ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਗਯਾਨ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਕੇ ਦੂਜੇ ਮਗਰ ਜਾ ਲੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਪਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਇੰਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸੋਚੋ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਜਿਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਹਿੰ ਪਖੰਡ ਵਿਸਾਰ।।੨੭੦।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰ ਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਚਰਤ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੇ ਜੋਇ।
ਭਗਤ, ਸੰਤ ਸਭ ਕਰਤ ਹੈ ਦੇਵੀ ਵਸਤ ਨ ਕੋਇ।।੨੭੧।।
ਅਰ ਤਿਸਕਾ ਜੋ ਮਾਨਨਾ ਹੈ ਭਾਰਾ ਅਗਿਆਨ।
ਸੁਧੀ ਨ ਤਜਕਰ ਈਸਕੋ ਤਿਸ ਵੱਲ ਕਰਤੇ ਪਿਆਨ।।੨੭੨।।
ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਪਿਆਰਿਆ ਐਸੇ ਕਰਮ ਅਜੋਗ।
ਕਿਉਂ ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਕਰਤ ਥ ਜੋ ਸੇ ਪਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਗ।।੨੭੩।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਈ ਮਨ ਪਰਤੀਤ।
ਸਭ ਵਿਧ ਜੋ ਹੈ ਦਸਿਆ ਪੂਜਨ ਚੰਡ ਅਨੀਤ।।੨੭੪।।
ਪਰ ਇਸ ਬੀਚ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜੋ ਹੈ ਭਵਨ ਬਲੰਦ।
ਜਿਸ ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਭੋਜਕੀ ਲੈਂਦੇ ਖੁਬ ਅਨੰਦ।।੨੭੫।।
ਅਚਿੰਤ ਪੂਰਨੀ ਨਾਮ ਜੋ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ।
ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਜੁਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਛਾਨ।।੨੭੬।।
ਮੇਲੇ ਇਨਕੇ ਭਰ ਹਰੇ ਪੂਜਤ ਸਭ ਮੀਸਾਰ।
ਤੇਰੇ ਕਹਿਨੇ ਤੇ ਕਰਾਂ ਕਿੱਕਰ ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ।।੨੭੭।।
ਕਿਆ ਇਹ ਐਵੇਂ ਗੱਪ ਹਨ ਤੇਰੇ ਕਥਨ ਸਮਾਨ।
ਜੋ ਮੰਦਰ ਮਹਿੰ ਮੂਰਤੀ ਸੋਭਾ ਲਹਤ ਮਹਾਨ।।੨੭੮।।

ਭਾਵ:- ਭਾਵੇਂ ਗੁਰ ਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਚਰਤ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਭਗਤ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਉਸਦਾ ਪੂਜਨਾ ਜੋਗ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਮੈਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਨਾਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਭਵਨ ਬਨੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਸੋਭਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਭਰ ਹਰੇ ਹਨ ਫਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਢਾਡੂਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੂਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੇ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਗੱਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਜੋ ਕਯਾ ਲੀਲਾ ਹੈ ਫਿਰ ਮੈਂ ਮੋਚਾਂਗਾ ਜੋ ਸੱਚ ਕਯਾ ਹੈ।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਤਨੀ ਤਾਂ ਤੋਂ ਹੋਸਦੀ ਕਹੀ ਬਾਤ ਮਨ ਸੋਚ।

ਮਿਦਹ ਵੱਡੇ ਦੱਖਣੇ ਗਿਆ ਤੱਹਿ ਮਨ ਲੋਚ ॥੨੭੬॥

ਚੌਪਈ

ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਨਾਵਾਂ। ਤੇਰਾ ਸੀਸਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਵਾਂ॥
ਜਦ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣੀ ਕਥਾ। ਏਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਖੀਤੀ ਜਥਾ॥
ਤਦ ਹੀ ਸਮਝ ਲਏਗਾ ਆਪ। ਕਿਉਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਪ॥
ਬੋਝਾ ਜੇਹਾ ਏਥੇ ਥੇਲ। ਤੇਨੂੰ ਦਿਆਂ ਦਿਖਾਇ ਨਰੋਲ॥
ਦੱਖਣ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਮਰਹੱਟੇ। ਜੋ ਸਨ ਜੰਗੀ ਹੋਏ ਕੱਟੇ॥
ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਦਲੇਰ। ਕਹਨ ਜੰਗ ਹੋ ਖੋਂਗੇ ਸੇਰ॥
ਜੋ ਜੋ ਤਿਨ ਨੇ ਕਰੇ ਅਖਾਰੇ। ਸੋ ਪਰਸਿੱਧ ਹੋਨ ਜਗ ਸਾਰੇ॥
ਦੱਖਨ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰ ਤਿਨ ਐਸਾ। ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ ਸੇਰ ਦਾ ਜੈਸਾ॥
ਇਤ ਵਲ ਰਾਜਪੂਤ ਬਲਕਾਰੀ। ਸੋ ਸੀਨਾ ਪਤਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ॥
ਜਿਨ ਕੀ ਤੇਗ ਚਮਕ ਕੇ ਆਗੇ। ਸਗਲ ਸੱਤ੍ਰ ਹਾਰੇ ਬਲ ਤਯਾਰੇ॥
ਤੇਗ ਧਨੀ ਸੇ ਜੋਧੇ ਜੰਗੀ ਲੇਤ ਲੜਾਈ ਸੇ ਮੁਖ ਮੰਗੀ॥
ਇਨ ਦੋਨੋ ਕੁਲ ਮਹਿੰ ਸੁਨ ਪਿਆਰੇ। ਵਧਾ ਵੈਰ ਵਡ ਪਏ ਅਖਾਰੇ॥
ਪਰ ਮਰਹੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਭਾਰੀ। ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰੀ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਝਰ ਕਰ ਛਪੇ ਪਹਾਰਨ। ਹੋ ਨਿਰਭੇ ਦਿਨ ਲਗੇ ਗੁਜਾਰਨ॥
ਪਰ ਉਨਕੇ ਰਾਜਪੂਤੀ ਜੋਰ। ਛਪੇ ਰਹਿਤ ਕਦ ਜਿਉਂ ਰਵਿਭੋਰ॥
ਸਕਲ ਪਹਾੜ ਫੜੇ ਕਰ ਲੀਨੇ। ਅਪਨੀ ਪਰਜਾ ਸਗਰੇ ਕੀਨੇ॥
ਵਹੀ ਧਾਰ ਬਲ ਅਪਨਾ ਭਾਰੀ॥ ਠਾਕੁਰ ਭਏ ਜੀਤ ਗਿਰਧਾਰੀ॥
ਜਬ ਮਰਹੱਟੇ ਭੂਪਨ ਐਸੀ। ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਰਾਜਪੂਤਨ ਜੈਸੀ॥
ਤਬ ਚਾਹਾ ਤਿਨ ਪਰ ਬਲ ਪਾਨਾ। ਬਲੀ ਤੇਗ ਸੇ ਅਧਿਕ ਡਰਾਨਾ॥੨੮੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਰਾਜਪੂਤਨ ਕੀ ਕੰਨਿਆਂ ਮਾਂਗਤ ਕਰ ਵਹੁ ਜੋਰ॥

ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਲਰਤ ਜੰਗ ਕਰ ਘੋਰ॥੨੮੧॥

ਭਾਵ:- ਪੁਰਾਣੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਦੇਖਣੇ ਤੇ ਇਸ ਬਾਤ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਬੋ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਵਡੀਆਂ ਭਾਰੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਮਰਹੱਟੇ ਅਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਤੇ ਲੋਕੋ ਉੱਤ੍ਰੀ ਪੂਰਬੀ ਪਹਾੜਾਂ ਤੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਖਾਨਾਂਦਾਨਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੰਗ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਰਹੱਟੇ ਲੋਗ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਸੋ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਣੇ ਰਾਜਪੂਤ ਉੱਤ੍ਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸੇ ਸਨ ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭੀ ਅਪਨੀ ਤੇਗ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਗਰੀਬ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਅਪਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਨਮੂਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਮੰਟੀਆਂ ਕਈ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਉਹ ਲੋਗ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠਾਕੁਰ ਕਹਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋ ਉਚੇ ਜਾਨਦੇ ਹਨ।

ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਲਈ ਤਦ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਅਰ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਦਥਾਉਂਦੇ ਪਯਾਲ ਨਾਲ ਧਮਕਾਉਂਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਜੁਆਨ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਲੇ ਜਾਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੰਨਯਾ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਖੂਨ ਦੇ ਜੋਸ ਵਿੱਚ ਮੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਸੋ ਅਪਨੇ ਬਹਾਉ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਸੇ ਆਹਦ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿੱਤ ਲਵੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀਕਰ ਲਏਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਯਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਅਕਸਰ ਅਪਨੇ ਬਾਹਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਐਸੀਆਂ ਪ੍ਰਤਗਯਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸੀਤਾ, ਦੇਵਪਤੀ ਅਤੇ ਦਮਯੰਤੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਲੋਗ ਭੀ ਜੋ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਪਨੀ ਸੇਨਾ ਲੈਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਪਰ ਓਹ ਪਹਾੜੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਆਦੀ ਨਾ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਅਰ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਬਣਾਉਣ ਕਠਨ ਅਰ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਰਹਨੇ ਵਾਲੀ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੀ ਸਰਹੱਦੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਪਠਾਨ ਬੋੜੇ ਜੇਹੇ ਭੀ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਹ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਨੇ ਦੁਸਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਸਤ ਦੇ ਦੇਂਦੀਆਂ ਸਨ ।।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਰ ਦੇਸੀ ਲੋਗ ਵਡੇ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ 2 ਆਖਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਥੋਂ ਤਕ ਰਵਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਤਯਾਗ ਮਗਰੋਂ ਪੈ ਗਿਆ ਜੋ ਮੰਦਰ ਬਨਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਯਾਂ ਪਿੰਡੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਸਮਾਧਾਂ ਰੱਖਕੇ ਮੇਲੇ ਲਗਾਉਨ ਲੱਗੇ ਗਏ ਅਰ ਰਾਜ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਯਾ ਉਸ ਦੀ ਸਕਤੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਈ ਆਖਨ ਲੱਗੇ ਗਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਾਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਨ ਲੱਗੀ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਖਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਓਹ ਵੱਡੇ ਕੁਲੀਨ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਛੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਵਨ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਮੋਂ ਟਾਪੂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਰਾਜਾ ਸਾ ਜੋ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਪੰਡਤ ਸੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਸ ਭੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਈ ਦੇਵਕੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮਾਮਾ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਕਸ਼ ਹੋਨਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਵਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਭਵੀਖਨ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖਦੇ ਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਰਾਕਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਸ ਦੀ ਭੇਣ ਦੇਵਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਈ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਰਾਕਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਾਵਨ ਅਤੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਰਾਕਸ਼ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੇਹ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ (ਸੁੰਭ) ਜੈਸੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਵਨ ਕੰਸ ਵਾਂਗ ਉਸ ਸਮਯ ਰਾਕਸ਼ ਆਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸਤ ਰੱਖਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਦੇਵੀਆਂ ਸਦਦੇ ਸਨ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਹੋ ਇਸ ਇਹ ਭੇਦ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੁਨਾਇ।
ਜਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਸਨ ਵਿਖੇ ਸਭ ਸੰਕਾ ਮਿਟ ਜਾਇ॥੨੮੨॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਤੈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲ ਸੁਨਾਇ।

ਡਾਢਾ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਤੇ ਜੜਿਆ ਗੁਲੇਲਾਂ ਚਾਇ॥੨੮੩॥

ਭਾਵ: - ਇਹ ਤਾਂ ਤੈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸੁਣੀ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਕਿਤੇ ਪੁਸਤਕ ਯਾ ਤਾਰੀਖ ਵਿਖੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ 2 ਮਿਲਨਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨਾ ਭੀ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਬਾਤ ਦੇ ਸੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਨੇ ਸਬੂਤ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸਵਾਸ ਹੋਵੇ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਾਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਨਮਾਨਾਂ ਕਰ ਹੋਵੰਦੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ।

ਜਿਉਂ ਕੋਲਾ ਪੱਥਰ ਕਹੈ ਸੇ ਉਹ ਖਿਖ ਮਹਾਨ ॥੨੮੪॥

ਭਾਵ: - ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਨਨਾ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ ਅਸੰਭਵ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਲਨੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮਯ ਉਹ ਵਸਤੂ ਏਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਅਰ ਉਸੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕੋਇਲੇ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਜਕੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੋਇਲੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਕਿਆ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗੀ ਪੁਰੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇੜ ਅਰ ਡਾਲੇ ਉਮੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਕਲ ਉਹ ਅਪਨੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਾਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਪੱਥਰ ਜਮੀਨ ਪਰ ਰੁੱਖ ਸੇ॥

ਕਾਲ ਕਰਮ ਨਾਲ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੇ ਅਪਨਾ ਹਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਈ ਅਰ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਉਹ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਖਾਲੀ ਪਹਾੜ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਪੁੰਤੂ ਉਹ ਰੁੱਖ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੋਇਆ ਪੈ ਗਿਆ।

ਹੁਨ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਇਹ ਰੁੱਖ ਸੇ, ਤਦ ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਹਾਸੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਨਾਮੁਸਕਨ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਆਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੇ ਕਿਸੇ ਸਮਯ ਪਰ ਸੰਭਵ ਸੀ ।

ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਉਸ ਸਮਯ ਦੀ ਤਾਰੀਖੀ ਲੜਾਈ ਜੋ ਮਰਹਟਯਾਂ ਅਰ

ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹਰੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਉਸ ਵੇਲੇ "ਸੁੰਭ" "ਨਸੁੰਭ" "ਸੁੰਭ" ਅਤੇ ਚੰਡ ਆਦਿਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੱਗੇ ਬਾਈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਰਮਾਂਬਾਈ ਅਤੇ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਮਰਹਟੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਰਹਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੰਡਾ" ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਡਿਆਈ ਕਰਕੇ "ਜੀ" ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਮੰਡਾ ਜੀ" ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡ ਅਰ ਮੰਡ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਉਸ ਦੇਸ ਦੇ ਅੱਜ ਤਕ ਨਾਮ "ਚਾਂਡ, ਨਾਟ" ਆਦਿਕ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਵਨ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤ੍ਰਿਮੰਡ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਮਰਹਟੇ ਲੋਗ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਕਸ਼ ਸੱਦਦੇ ਸਨ।।

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੱਗੇ ਦੇਵੀ ਪਦ ਆਵੇਂਦਾ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਲੀ ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀਆਂ ਆਖਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੇਵਲ ਦੇਵੀ, ਕੰਵਲਾ ਦੇਵੀ, ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਸੇ, ਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਜਾਨ ਕੇ ਲੜਦੀਆਂ ਸਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇਸ ਪਰ ਜਦ ਤੁਰਕ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਏਥੋਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਦੇਸ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਰਾਸ਼ੇ" ਜੋ ਰਾਕਸ਼ ਪਦ ਦਾ ਬਿਗੜ ਕੇ "ਰਾਸ਼ਾ" ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਹੋਲ" ਆਖਦੇ ਸਨ ਜੋ "ਰੋਹਲੇ" ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਲੇਛ ਭੀ ਸਦਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕੀ ਜੰਗ ਸੀ ਅਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ "ਰਾਕਸ਼ ਪੁਣਾ" ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਤਮਾ ਕੰਨਸਾ ਦਾ ਅਪਨੀ ਭੁਜਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪਦ ਦਾ ਅਧਕਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ।।

ਦੌਰਿਹਾ

ਏਹੋ ਇਸ ਦਿੱਚ ਭੇਦ ਹੈ ਸਮਝ ਜਰਾ ਮਨ ਲਾਇ।
ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਦਿੱਚ ਮੰਨਸਾ ਤੇਰਾ ਮੰਸਾ ਜਾਇ।।੨੮੫।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੌਰਿਹਾ

ਇਸ ਲੇਖੇ ਤਾ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਤੈਂ ਦੱਸਿਆ ਅੱਜ।
ਅਏਂ ਹਨ ਕਰ ਕਿਉਂ ਕਰਾਂ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਪੱਜ।।੨੮੬।।
ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਹੜ੍ਹ ਸ਼ੇਰ ਪਰ ਲੜਦੀ ਕੱਲੀ ਜਾਇ।
ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵੰਜ ਨੂੰ ਲੈਂਦੀ ਅੱਗੇ ਲਾਇ।।੨੮੭।।
ਜੇ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਛੋਕਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਭਰਾਤ।
ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘਨ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਕੱਲੀ ਕਿਵੇਂ ਭਗਾਤ।।੨੮੮।।
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜੇ ਦਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾਂ ਸੱਚ।

ਨਹੀ ਅਜੇ ਭੀ ਸਥਾਨਾ ਮੀਨੂੰ ਹੋ ਕੁਝ ਕੋਹ।।੨੮੬।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੇਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਬੋੜੀ ਗੱਲ ਹੋ ਅਰ ਮੀਘੀ ਧਰ ਚਿੱਤ।

ਜੇ ਹਾਥੀ ਹੋ ਲੰਘਿਆਂ ਪੂਛ ਰਹੇਗੀ ਕਿੱਤ।।੨੮੭।।

ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਸ ਦੇ ਰੱਖਨ ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ।

ਆਦਰ ਨਾਲ ਹਲਾਇਕੇ ਕਰਨ ਸਵਾਰੀ ਫੇਰ।।੨੮੮।।

ਸਮਾਤੁ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇਗ ਦੀ ਅਰ ਬਰਛੀ ਤਿਸ ਕਾਲ।

ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਤ ਡਰਾਇ ਦੀ ਸੀਨਾ ਨਾਹਰ ਨਾਲ।।੨੮੯।।

ਭਾਵ: "- ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਮਝਨਾ ਕੋਈ ਕਠਨ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਕੰਨਯਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਰ ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੇ ਜੇ ਹੋ ਸੋਹ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਹੱਥੀ ਪਾਲ ਲੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਹਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਅਸੰਭਵ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋਏ ਹਨ ਜੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਸ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਗਾਲੀ ਆਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਭੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਸੀ ਸੋਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਕੇ ਪਯਾਹ ਦੇਦੀ ਸੀ ਅਰ ਛੜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਿੱਠ ਨੂੰ ਝਾੜਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਸੋਹ ਪੜੇ ਯਾ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਪੂਛ ਹਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਥੋਂ ਤਕ ਹਿਲਾ ਲੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅਸਵਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਨ ਲੱਗੇ ਹੋਣਗੇ, ਜੋਗਾ ਕਿ ਕੁਤੇ ਜਾਂ ਬੱਕਰੇ ਜੇਹੀ ਬੱਘੀ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਨ ਲਈ ਹਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕੋਈ ਅਲੋਕਕ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸਾ ਦੇਨਾਂ ਅਰ ਮਾਰ ਦੇਨਾ, ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਨਿਰੀ ਤੇਗ-ਬਰਛੀ ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਗਦਾ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਬੰਦੂਕ ਯਾ ਤੋਪ ਉਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸੋ ਜਦ ਉਹ ਸੁੰਭ ਜੋਸੇ ਮਰਹਟੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਰਾਕਸ਼ ਸੱਦਦੇ ਸਨ ਆਉਂਦੇ ਸੇ ਤਦ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜਾਂ ਜੋੜਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਪਯਾਦੇ ਅਰ ਰਥ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰੰਤੂ ਰਥਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਾ, ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਦ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਰੱਥ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ। ਸੇਰ, ਹਾਥੀਆਂ, ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਬਕਦਾ ਸਾ, ਤਦ ਉਹ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਪਯਾਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਸਦੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਦੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਜਦ ਸੇਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦੀ ਸੀ ਤਦ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 2 ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਅਤੇ ਚੀਰ ਫਾੜਕੇ ਫਿਰ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਮਾਤ ਯਾ ਅਹੰਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਅਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਹ ਲੜਕੀਆਂ ਜੰਗ ਦੇ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨਯਾਂ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਬੱਕਰੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਲੱਕੇ

ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਜਿਸਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਭੀ ਓਹੋ ਗਮ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਟਾਂ ਅੱਗੇ ਲੋਗ ਬੈਠਦੇ ਬਲੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਚੰਗਾ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਰਬੀਰ ਲੜਕੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇਖੀ ਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਚੌਰੇ ਚੰਗ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਹਾਂਕਾਲੇ ਭਯਾਨਕ ਚੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ "ਕਾਲੀ ਕਲਕੱਤੇ ਵਾਲੀ" ਮੱਦਦੇ ਹਨ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲਕੱਤਾ, ਬੰਗਾਲ ਅਰ ਪੂਰਬ ਦੀ ਸਿੱਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਗ ਕਾਲੇ ਚੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹੋ ਗਰਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬੰਗਾਲਨ ਲੜਕੀ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਲੀ ਸੀ ਅਗ ਉਸਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕਾਲੀ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਕੰਢੀ 2 ਹੀ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਣਾ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾ ।।

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੰਗ ਭੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੀ ਭੋਟਾ ਝੋਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਰ ਝੋਟੇ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਜੋ ਜੇਸਾ ਕਿ ਜਗਨ ਨਾਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਝੋਟਾ ਹੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਲੋਗ ਖਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਰ ਬਲੀ ਚਰੂਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਤੂ ਖਾ ਲੈਣਾ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਯਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਬੂਤ ਹਨ ਇਸਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਵਾਹ।

ਜਿਹੜੇ ਦੇਵੀ ਪੁਣੇ ਦਾ ਠੀਕ ਬਤਾਉਨ ਰਾਹ।।੨੬੩।।

ਭਾਵ:- ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਦੇਵੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾ ਯਾ ਜੋਤੀਆਂ ਸਮਝਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਸੋ ਰਾਜਪੂਤ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਖਯਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ੁਰ ਬੁਧਿ ਤਯਾਗ ਕੇ ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਸਮਝਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ੁਰ ਮੰਨਨਾ ਐਸਾ ਹੀ ਗੱਪ ਹੈ ਜੇਸਾ ਕਛੂ ਯਾ ਮੱਛ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਾ ਰਾਮਚੰਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾ ਸੂਰ ਬੀਰ ਗੁਣ ਦਾਰ।

ਸਦ ਆਦਰ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ ਚਹਿਏ ਤਿਨ ਸਤਕਾਰ ।।੨੬੪।।

ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਨਕੇ ਨਾ ਵਰ ਤਿਨ ਤੇ ਮੰਗ।

ਸੇਭਾ ਕਰ ਜਿਤਨੀ ਬਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰੇ ਸੇ ਜੰਗ।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਤੂੰ ਦੱਸ ਦਾ ਭੇਤ ਮਾਲੇ ਦਾਹ।
ਜਿਸ ਤੇ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਦੁਹਗਾ ਤੇ ਇਨਕਾਰ।।੨੯੫।।
ਪਰ ਉਹ ਹੈ ਸਨ ਲੜਕੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਉਦਾਰ।
ਬਯਾਹੋਂ ਕਰ ਇਨਕਾਰ ਜੋ ਕਰਦੀ ਜੰਗ ਉਦਾਰ।।੨੯੬।।

ਇਸ ਦਾ ਕਿਆ ਪਰਮਾਣ ਹੈ ਪਾਸ ਤੁਸਾਂਦੇ ਦੱਸ।
ਬਿਨਾਂ ਦਲੀਲ ਨ ਮੰਨਿਆਂ ਜੋ ਤੂੰ ਛੱਡੇ ਹੋਸ।।੨੯੬।।

ਭਾਵ: - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਜਾਂ ਰਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨਿਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਰਹੱਟੇ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਵਰਤਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਜੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਜੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੱਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਹਾਸੀ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਤੇ ਹੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਹੈ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਰਨ ਵਿਵੇਚਨ ਜੇਇ।
ਐਸੇ ਉੜ੍ਹ ਪਰ ਨਹੀਂ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦਾ ਕੋਇ।।੨੯੭।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੋਚ ਏਸ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰੇ।
ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੇ ਪਏ ਹਨ ਸਾਰੇ ਪੁਵਾਰੇ।।
ਸੁੰਦਰ ਨਾਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਅਨਰਥੀ ਰਾਜੇ।
ਖੂਨ ਬਹਾਏ ਨਦੀਆਂ ਵਾਗ ਘਾਉ ਅੱਜ ਤਕ ਤਾਜੇ।।੨੯੮।।
ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ ਦੀ ਰਾਣੀ ਜੋ ਸੀ ਕਵਲਾਂ ਦੇਵੀ।
ਇਲਾਵੱਦੀਨ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਪੋਹ ਲਈ ਨਿਜ ਭੇਵੀ।
ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੱਖੀ ਅਪਨੀ ਬੇਗਮ ਕਰਕੇ।
ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਸੇ ਲੜੇ ਬਹਾਦਰ ਜਾਨ ਤਲੀ ਪਰ ਧਰਕੇ।।੨੯੯।।
ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬੇਟੀ ਦੇਵਲ ਦੇਵੀ ਦੱਸੀ।
ਉਹ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਨਾਰੀ ਹੋਕੇ ਵੱਸੀ।।
ਬਾਪ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਅਪਨੇ ਘਰੀਂ ਵਸਾਈਆਂ।
ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਜੋ ਸਨ ਮਾਲ ਪਰਾਈਆਂ।।੩੦੦।।
ਫੇਰ ਪਦਮਨੀ ਦਾ ਜੋ ਕਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹ ਲੇਵੇ ਇੱਕ ਵੇਰੀ।
ਅੱਖੀ ਵਾਗ ਨਦੀ ਦੇ ਵੱਗਨ ਸੁੱਕਨ ਨਾਰੀ ਤੇਰੀ।।
ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਜਦ ਪਿਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਹੇ ਆਪ ਨਕਾਰੀ।।
ਅਰ ਰਾਜਪੂਤ ਰੂਪ ਨੇ ਉਸ ਪਰ ਜੀਉਣ ਆਸਾ ਲਾਗੀ।।੩੦੧।।
ਜਾਨਾਂ ਟੁਟਕੇ ਲੜੇ ਸੂਰਮੇ ਕੱਟ ਵੱਢ ਤਨ ਸੁੱਟੇ।
ਉੜਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸੇ ਤੁਰਕਾਂ ਅੱਗੇ ਹੱਟੇ।
ਦੋਹਰ ਜਾਨਾਂ ਗਏ ਸੂਰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਯਸ ਤਿਲਕ ਬਹਾਦਰ।।

ਅੱਜ ਤੀਕ ਹੋ ਵਿੱਚ ਜਗ ਦੇ ਠੀਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ।।੩੦੨।।
 ਪਰ ਓਹ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਬੇਟੀ ਅਹੋ ਪਦਮਨੀ ਦੇਵੀ।
 ਗੀਰਤ ਖਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਦੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮੁਖ ਸੇਵੀ।।
 ਕਰਕੇ ਚਿਖਾ ਬਹੀ ਤਿਸ ਉਪਰ ਜਲਕੇ ਰਾਖ ਬਠਾਈ।
 ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਜਿਨ ਲਾਜ ਨ ਜਗ ਵਿੱਚ ਲਾਈ।।੩੦੩।।
 ਤੋੜ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਦ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਨਕਾਰਾ।
 ਕਹਾਂ ਪਦਮਨੀ ਤੁਰਤ ਬਤਾਓ ਐਸੇ ਮੁੱਖੋਂ ਉਚਾਰਾ।।
 ਤਦ ਇੱਕ ਟਹਿਲਨ ਤੁਰਤ ਖਾਕ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰਕੇ ਭਾਰੀ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਰੀ "ਏਹੁ ਪਦਮਨੀ ਪਯਾਹੀ"।।੩੦੪।।
 ਜਲਦੀ ਚਿਖਾ ਦੇਖ ਕਰ ਓਥੇ ਬਾਤਸ਼ਾਹ ਪਛਤਾਇਆ ।
 ਆਖੇ ਸੋ ਭੀ ਹੱਥ ਨ ਆਈ ਜਿਸ ਪਰ ਜੰਗ ਮਚਾਇਆ।।
 ਹੋਇ ਨਿਰਾਸ਼ੁ ਪਿਛਾਹਾਂ ਮੁੜਿਆ ਆਸ ਰਿਦੇ ਦੀ ਬੋਈ ।
 ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਹ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਹੋ ਵਿੱਚ ਤਰੀਖਾਂ ਜੋਈ ।।੩੦੫।।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾਰਾਂ ਬਦਲੇ ਜੰਗ।
 ਕਰਦੇ ਸੇ ਦੁਹ ਆਦਮੀ ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਭੰਗ।।੩੦੬।।
 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪ ਸੁੰਭ ਸੇਵਰਨਾ ਚਹਨ ਜਹਾਨ।
 ਜੋ ਸਨ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਯਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਮਹਾਨ ।।੩੦੭।।
 ਹੁਨ ਇਸ ਪਰ ਪਰਮਾਣ ਮੈਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਕੱਢ।
 ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਦੱਸਕੇ ਦਿਆਂ ਬਖੇੜਾ ਵੱਢ।।੩੦੮।।
 ਜਿਸ ਪਰ ਤੇਨੂੰ ਆਵਸੀ ਪੂਰਾ ਤੁਰਤ ਯਕੀਨ।
 ਮੁੜਕੇ ਐਸੀ ਬਾਤ ਪਰ ਡੋਲੇ ਚਿਤ ਕਥੀਨ ।।੩੦੯।।

ਯਥਾ : ਚੰਡੀ ਹਰਿਕ੍ਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਨ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਜੋ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ
 ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀ ਨਾਮੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਲਛਨ ਓਹੀ ਦੱਸੇ
 ਹਨ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਪੂਤ ਕੰਨਯਾ ਦੇ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਸ ਹੋਕੇ
 ਸੁੰਭ ਨੇ ਭੀ ਖਿਲਜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੱਥ ਕੀਤਾ ਸਾ ।।

ਯਥਾ : ਸਵੈਯਾ

"ਕੰਚਨ ਸੇ ਤਨ ਖੰਜਨ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਕੰਜਨ ਦੀ ਸੁਖਮਾਂ ਸੁਕਚੀ ਹੈ ਲੈ। ਕਰਤਾਰ
 ਸੁਧਾਰਕ ਮੈਂ ਮਧ ਮੂਰਤ ਸੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਹਚੀ ਹੈ।। ਆਨਨ ਕੀ ਸਰ ਕੋਸ਼ਸ ਨਾਹਿਨ
 ਔਰ ਕਛੁ ਉਪਮਾ ਨ ਬਚੀ ਹੈ। ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੁਮੇਰ ਕੇ ਚੰਡ ਬਿਰਾਜਤ ਮਾਨੋ ਸੰਘਾਸਨ ਬੈਠੀ
 ਸਚੀ ਹੈ"।।੭੬।।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੁਮੇਰ ਕੇ ਸੋਭਤ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ।
 ਚੰਦ੍ਰਾਸ ਕਰ ਕਰ ਧਰੇ ਜਨ ਜਮ ਲੀਨੇ ਦੰਡ ।।੮੦।।
 ਕਿਸੀ ਕਾਜ ਕੋ ਦੋਤ ਇੱਕ ਆਇ ਗਾਇਓ ਤਿਹ ਠਾਇ।
 ਨਿਰਖ ਰੂਪ ਬਰ ਚੰਡ ਕੋ ਗਿਰਓ ਮੂਰਛਾ ਖਾਇ।।੮੧।।

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ ਕਹੀ ਚੰਡ ਮੋ ਬਾਤ।
 ਨਿਪ ਸੁੰਭ ਕੋ ਭਰਾਤ ਹੋ ਕਹੀ ਬਚਨ ਸਕਚਾਤ॥੮੨॥
 ਤੀਨ ਲੋਕ ਜਿਨ ਬਸ ਕੀਏ ਅਰ ਬਲ ਭੁਜਾ ਪਰਚੰਡ।
 ਐਸੇ ਭੂਪਤ ਸੁੰਭ ਹੈ ਤਾਹਿ ਬਰੋਬਰ ਚੰਡ॥੮੩॥
 ਸੁਨ ਰਾਕਸ਼ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਦੇਵੀ ਉੱਤਰ ਦੀਨ।
 ਜੁੱਧ ਕਰੇ ਬਿਨ ਨਹਿ ਬੁਰੇ ਸੁਨੇ ਦੈਤ ਮਤੋ ਹੀਨ ॥੮੪॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੁਨ ਦਾਨਵ ਚਪਲ ਗਤਿ ਗਇਓ ਸੁੰਭ ਕੇ ਪਾਸ।
 ਪਰ ਪਾਇਨ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ ਕਹੀ ਏਕ ਅਰਦਾਸ॥੮੫॥
 ਅਉਰ ਰਤਨ ਨਿਪ ਧਾਮ ਤੁਮ ਤਿਆ ਰਤਨ ਤੇ ਹੀਨ।
 ਬਹੁ ਏਕ ਮਨ ਮੋ ਬਸੇ ਤਿਹ ਤੁਮ ਬਰੋ ਪਰਬੀਨ॥੮੬॥

ਸੋਰਨਾ

ਸੁਨੀ ਮਨੋਹਰ ਬਾਤ ਨਿਪ ਬੁਝਿਓ ਪੁਨ ਤਾਹਿ ਕੋ।
 ਮੇ ਸੇ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਾਤ ਬਰਨਨ ਤਾਹਿ ਸਰੀਰ ਕੋ ॥੮੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਹਰਿ ਸੇ ਸੁਖ ਹੈ ਹਰਤੀ ਦੁਖ ਹੈ ਅਲਿਕੈ ਹਰਿ ਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾ ਹਰਨੀ ਹੈ। ਲੋਚਨ ਹੈ ਹਰ
 ਸੇ ਸਰਸੇ ਹਰਿ ਸੀ ਭੁਰਟੇ ਹਰ ਸੀ ਬਰਨੀ ਹੈ॥ ਕੇਹਰ ਸੇ ਕਰਹਾ ਚਲਬੇ ਹਰਿ ਪੈ
 ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਨੀ ਤਰਨੀ ਹੈ। ਹੈ ਕਰ ਮੇ ਹਰਿ ਪੈ ਹਰਿ ਸੇ ਹਰਿ ਰੂਪ ਕੀਏ ਹਰਿ ਕੀ
 ਧਰਨੀ ਹੈ॥੮੮॥

ਕਬਿਤ

“ਮੀਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਮਾਨੇ, ਅਲ ਫਿਰਤ ਦਿਵਾਨੇ ਬਨ ਡੋਲੈ ਜਿਤ
 ਚਿਤਹੀ॥” ਕੀਰ ਐ ਕਪੋਤ ਬਿੰਬ ਕੋਕਲਾ ਕਲਾਪੀ ਖਨ ਲੂਟੇ ਢੂਟੇ ਫਿਰੈ ਮਨ ਚੈਨਹੂ
 ਨ ਕਿਤਹੀ॥ ਦਾਰਮ ਦਰਕ ਗਾਇਓ ਦੇਖ ਦਸਨਾਨ ਪਾਨ ਰੂਪ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤ ਜਗ ਫੈਲ
 ਰਹੀ ਸਿਤ ਹੀ। ਐਸੀ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਉਜਾਗ੍ਰ ਸੇ ਨਾਗ੍ਰ ਹੈ ਲੀਨੋ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਨੈਨ
 ਕੋਰ ਚਿੱਤ ਹੀ ॥੮੯॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਤ ਦੈਤ ਦੀ ਸੁੰਭ ਸੁਨ ਬੋਲਿਓ ਕੁਛ ਮੁਸਕਾਤ।
 ਚਤਰ ਦੂਤ ਕੋਊ ਭੇਜੀਏ ਲਖਿ ਆਵੈ ਤਿਹ ਘਾਤ ॥੯੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਹੁਤ ਕਹੀ ਉਨ ਦੈਤ ਅਬ ਕੀਜੈ ਏਕ ਬਿਚਾਰ।
 ਜੋ ਲਾਇਕ ਭਟਸੈਨ ਮੈ ਭੇਜਹੁ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ॥੯੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਬੈਠ ਹੁਤੇ ਨਿਪ ਮਧਿ ਸਭਾ ਉਠਕੇ ਕਹਿ ਜੋਹਿ ਕਹਿਓ ਜਾਉਂ। ਬਾਤਨ ਤੇ ਰਿਝਵਾਇ
 ਮਿਲਾਇ ਹੈ ਠਾਤਰ ਕੇਸਨ ਗਹਿ ਲਿਆਉਂ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੈ ਤਬ ਜੁੱਧ ਕਰੈ ਰਣ ਸ੍ਰੇਣਤ
 ਸਰਤਾਨ ਬਹਾਉਂ॥ ਲੋਚਨ ਧੂਮ ਕਰੈ ਬਲ ਅਪਨੇ ਸਾਥ ਪਾੜ ਉਡਾਉਂ॥

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਜੁਆਨ

ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਸੋਭਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਇਨੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ, ਮੱਛੀ ਵਰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਦਲ ਭੀ ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰੋੜਾਂ ਚੰਦ ਭੀ ਕੁਛ ਨਾ ਹਨ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ਪਰ ਬੈਠੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਮਾਨੋ (ਸੱਚੀ) ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਸੰਘਾਸ਼ਨ ਪਰ ਬੈਠੀ, ਜਿਸਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸੁੰਭ ਰਾਜਾ ਦਾ ਭਾਈ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਸੁੰਭ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਬਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੁਨਕੇ ਉਸਨੇ ਇਹੋ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਵਾਂਗੀ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਏਗਾ।।

ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਸੁੰਭ ਪਾਸ ਉਸਦੀ ਸੋਭਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸਾਰੇ ਹਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੋ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਵਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰ ਰਾਜਾ ਸੁੰਭ ਨੇ ਉਸਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੁੱਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਇਹੋ ਆਖਿਆ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗਾ ਉਸਦਾ ਮੁਖ, ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਸਦੀਆਂ ਜੁਲਫਾਂ ਨਾਗ ਜੈਸੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਸਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੱਸਕੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੱਛੀ ਮਮੋਲੇ ਅਤੇ ਕਦਲ ਭੀ ਸ਼ਰਮਾ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਤੇਤੇ, ਕਬੂਤਰ, ਘੀਹੇ, ਅਤੇ ਕੋਇਲ ਅਜੇਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਲੁੱਟਿਆ ਪੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਨਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀ ਪੰਕਤੀ ਹੱਲ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਮੋਹਿਆ ਜੇ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਰਹੀ ।।

ਜਦ ਸੁੰਭ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਦੀ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਣੀ ਤਦ ਆਖਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਚਤਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਧੂਮਰ ਨੈਨ ਨਾਮੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬੀੜਾ ਉਠਾਇਆ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਰਿਝਾਕੇ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵਾਂਗਾ ਅਰ ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗੀ ਤਾਂ ਕੋਸਾਂ ਤੇ ਪਕੜ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਾਂਗਾ ।।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਰਸੰਗ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਈਸ਼ੁਰ ਸੀ ਯਾ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜੇਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਨ ਲਈ ਲੋਗ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਤੇ ਏਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਾੜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਯਾ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕੰਠਯਾਂ ਸੀ, ਐਸੀਆਂ ਕੰਠਯਾਂ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਗੈਰ ਕੰਮ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਰ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਰੋਕਦੀਆਂ ਸਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਆਮ ਤੌਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਈ ਰਾਜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਦੁਖ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੋ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।।

ਯਥਾ : ਪਉੜੀ

“ਇੱਕ ਦਿਹਾੜੇ ਨਾਵਣ ਆਈ ਦੁਰਗਸਾਹ । ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸੁਣਾਈ ਅਪਣੇ ਹਾਲ ਦੀ ।। ਛੀਨ ਲਈ ਨੁਕਰਾਈ ਸਾੜੇ, ਦਾਨਵਾਂ। ਲੋਕੀ ਤਿਹੀ ਫਰਾਈ ਦੋਹੀ

ਆਪਣੀ ।। ਬੈਠੇ ਦਾਇ ਵਧਾਈ ਤੇ ਅਗਵਾਤੀ । ਦਿੱਤੇ ਦੇਵ ਭਜਾਈ ਮਭਨਾ ਰਾਕਸ਼ਾਂ
। ਕਿਨੈ ਨ ਜਿਤਾ ਜਾਈ ਮਹਿਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ । ਤੇਰੀ ਸਾਮਤ ਕਾਈ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾਸ਼ਾਹ
।।੪।। ਪਉੜੀ ।। ਦੁਰਗਾ ਬੈਣ ਸੁਣਦੀ ਹਸੀ ਹੜ ਹੜਾਇ । ਓਹੀ ਸੀਹੁ
ਮੰਗਾਇਆ ਰਾਕਸ਼ ਭੱਖਣਾ ।। ਚਿੰਤ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ ਦੇਵਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ । ਰੋਹੁ ਹੋਈ
ਮਹਮਾਈ ਰਾਕਸ਼ ਮਾਰਣੇ ।।੫।।

ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਏਹੋ ਗਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ
ਬਾਉਲੀਆਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਜਿਸ
ਕੰਨਯਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਉਹ ਘਰੋਂ ਨ੍ਹਾਉਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨਾਮੋਂ ਰਾਜਾ
ਆਇਆ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਅਪਨਾ ਦੁਖ ਰੋਇਆ ਅਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ
ਸਾਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮਾਂਭ ਲੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ
ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾ ਦੈਤ ਵੱਡਾ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ।।

ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਹ ਦੀਨਤਾ ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨਕੇ ਦੁਰਗਾ ਖਿੜ ਖੜਾਕੇ ਹਸ
ਪਈ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ ਮੈਂ ਚਲਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੇ ਓਹੋ ਅਸਵਾਰੀ
ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਮੰਗਾਇਆ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ
ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਲ ਪਰ ਜਾ ਪਈ, ਫਿਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਉਹ
ਕਦ ਠਹਰ ਸੱਕਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਜੋ ਓਹ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ
ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ
ਨਾਲ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਅਰ ਓਹ ਸਭ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਹੋਨੇ ਕਰਕੇ
"ਲੜੇ ਫੌਜ ਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਦਾ" ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਾਬਲ ਦੇ ਜੰਗ ਦੀ
ਬਾਬਤ ਅੱਜ ਲੋਗ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਮਰਹਾਬਰਟ" ਨੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਕਾਬਲ ਨੂੰ ਫਤੇ
ਕੀਤਾ, ਸੋ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਜੋ ਓਹ ਜੰਗੀ ਲਾਟ ਕੱਲਾ ਹੀ ਸੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਮਹਿਬਾਸੁਰ) ਨਾਮ ਭੀ (ਮਹਤ ਅਸੁਰ) ਅਰਥਾਤ ਵੱਡਾ ਰਾਕਸ਼
ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੀ (ਮਹਤਾ) ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੁਰ
ਪਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ (ਮਲੇਛ) ਪਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਸੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ
ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਮੈ ਤੇਨੂੰ ਹੈ ਹਾਲ ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰਮਾਨ ਦੇ ਸੁਨਕੇ ਰਹੁ ਨਿਹਾਲ ।। ੩੧੦ ।।

ਤਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨਾਂ ਪੂਜੀ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ।

ਜਿਸਦੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਜਾਂਦਾ ਭੁੱਲ ।। ੩੧੧ ।।

ਇਹ ਸਭ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਬੇਟੀ ਸਨ ਰਜਪੂਤ ।

ਕਰਤ ਜੰਗ ਸਦ ਤਿਨੋਂ ਸੇ ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਤੇ ਉਤ ।। ੩੧੨ ।।

ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਪਿਥ ਸੂਰਤਾਂ ਅਰ ਪਰਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ।

ਮੰਨ ਲਿਆ ਸਮ ਈਸ ਦੇ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਥੰਮ ।। ੩੧੩ ।।

ਹੁੰਦੀ ੨ ਗੱਲ ਇਹ ਵਧ ਗਈ ਐਥੋਂ ਤੀਕ ।

ਪੂਜਨ ਮੇਲੇ ਲਾਇਕੇ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾਉਨ ਲੀਕ ॥੩੧੪॥
 ਭੇਡ-ਚਾਲ ਹੈ ਜਗਤ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਕਰਦਾ ਚਾਇ ।
 ਰਾਈਓਂ ਪਰਬਤ ਓਸਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਤੁਰਤ ਬਨਾਇ ॥੩੧੫॥
 ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ ਹਾਂ ਦੱਸਦਾ ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ।
 ਦੇਖੋ ਕਤਲੁਹੀ ਵਿਖੇ ਟੁਰ ਪਈ ਹੋਰ ਜਟੱਲ ॥੩੧੬॥
 ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਕਤਲੁਹੀ ਜਿਸ ਨਾਮ ।
 ਹੈ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦੀ ਚੰਗਾ ਅਹੇ ਗਰਾਮ ॥੩੧੭॥

ਚੌਪਈ

ਓਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਰਾਸਨ । ਜੋ ਸੀ ਹਸਮੁਖ ਵਡੀ ਹੁਲਾਸਨ ॥
 ਸਾਹੁਰਿਆਂ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਸਵੇਰੇ । ਕਤਲੁਹੀ ਨੂੰ ਪਾਏ ਫੇਰੇ ॥
 ਜਦ ਉਹ ਨੱਗਰ ਨੇੜੇ ਆਈ । ਤਦ ਮਿਲ ਗਈ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਈ ।
 ਲੱਗੀ ਪੁੱਛਨ ਸੁਨ ਤੂੰ ਧੀਆਂ । ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਮੈਂ ਜੀਆਂ ॥
 ਹੈ ਇਹ ਪਿੰਡ ਤੁਸਾਡਾ ਜੋਈ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਰਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ?
 ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਹਿਆ । ਸਾਡਾ ਹੀ ਘਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿਆ ॥
 ਹੈ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ । ਜੱਟ ਸਿੰਘ ਸਭ ਵਸਨ ਮਹਾਨ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਬੁਢੀਆਂ ਇਹ ਆਖੀ । ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਨ ਮਥ ਕਰ ਭਾਖੀ
 ॥
 ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗਾਉਂ । ਤਾਂ ਕਦ ਮੁਸਲੀ ਲੇਸਨ ਨਾਉਂ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਸਮਝਾਇਆ । ਚਲ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮਾਣੀ ਸਾਇਆ ॥
 ਰੋਟੀ ਖਾ ਕਰ ਅਗੇ ਜਾਈਂ । ਐਵੇਂ ਭੁੱਖੀ ਨਾਂ ਤਰਸਾਈਂ ॥
 ਪਰ ਉਸ ਬੁਢੀਆ ਮੰਨੀ ਨਾਹਿੰ । ਚਲੀ ਗਈ ਨਿਜ ਰਸਤੇ ਮਾਹਿੰ ॥
 ਏਧਰ ਏਹ ਮਿਰਾਸਨ ਲੜਕੀ । ਆਈ ਘਰ ਮਨ ਹੋਇ ਨਪੜਕੀ ॥
 ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗੱਲ ਸੁਨਾਈ । ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੀ ਅੱਜ ਇੱਕ ਮਾਈ ॥
 ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਨਕੇ ਇਹ ਗਾਉਂ । ਲੱਗੀ ਕਹਿਨ ਨ ਮੁਸਲਯਾਂ ਥਾਉਂ ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਥੇ ਕੀ ਹੈ ਰਹਿਣਾ । ਜੋ ਨਹਿੰ ਮੰਨਨ ਸਾਡਾ ਕਹਿਣਾ ॥੩੧੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨਤ ਮਰਾਸਨ ਮਾਇ ਨੇ ਕਹਿਆ ਬਨਾਇਆ ਢੰਗ ।
 ਜਿਸਦੇ ਸੁਨਨੇ ਹਾਰ ਭੀ ਹੋ ਜਾਵਨਗੇ ਦੰਗ ॥੩੧੯॥

ਚੌਪਈ

ਬਾਹਿਰ ਜਾਇ ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ । ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬਲਾਸ ॥
 ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਥੜਾ ਬਨਾਇਆ । ਅਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਹੁ ਸੁਨਾਇਆ ।
 ਮਾਤ ਮੁਸਲੀ ਦੇਵੀ ਏਹ । ਜੋ ਪੂਜੇ ਸੋਈ ਵਰ ਲੇਹ ॥
 ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅੱਜ । ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਗਈ ਧਰਕੇ ਪੱਜ ॥
 ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਲੋਗ ਬਹੁ ਆਏ । ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬ ਚੜਾਏ ॥
 ਗਾਵਨ ਭੋਟਾ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੇ । ਖਬਰ ਗਈ ਮਾਝੇ ਮਾਹਿ ਸਾਰੇ ॥
 ਲਗੇ ਝੁਕਨ ਜਦ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੀ । ਹੋਇਹ ਅਮਦਨ ਗਈਆ ਭਾਰੀ ॥
 ਭੁੱਖੇ ਡੂਮ ਰਜ ਗਏ ਭਾਰੇ । ਪ੍ਰਭਾਂ ਦੇ ਜਦ ਧਾਮ ਉਜਾਰੇ ॥

ਜਦ ਜੱਟਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੋਚ । ਧਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਗਿਆ ਮਨ ਲੋਚ ॥
 ਤਾਂ ਉਹ ਲਗੇ ਕਹਨ ਸੁਨ ਯਾਰੋ । ਮੰਨੋ ਕਯੋ ਡੂੰਮਾਂ ਸਰਦਾਰੋ ।
 ਦਓ ਉਨਾਇ ਡੂਮਨੀ ਨਾਰੀ । ਹੁਨ ਦਾਦੇ ਦੀ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥
 ਦੇਖ ਸਾਡੀ ਮੁਸਲੀ ਮਾਈ । ਡੂੰਮਾਂ ਦੇ ਕਿਆ ਕਾਬੂ ਆਈ ॥
 ਇਤਨਾਂ ਕਹਿ ਕਹ ਡੂੰਮ ਉਨਾਏ । ਓਥੇ ਪਾਂਧੇ ਚਾਇ ਬਠਾਏ ॥
 ਮਿਸਰ ਅਧਨਾ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ । ਡਾਢਾ ਪੈਸਾ ਬੈਠ ਕੁਮਾਇਆ ॥
 ਜਦ ਆ ਚੜ੍ਹਨ ਚੜਾਵੇ ਹੰਗੇ । ਨਾਲ ਹੁਪਈਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰੰਗੇ ॥
 ਤਦ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰੀ । ਲੈ ਗਿਆ ਦਾਦਾ ਦਰਬ ਹਮਾਰੀ ॥
 ਲੁੱਟ ਲਏ ਇਨ ਸੱਭੇ ਗਾਉਂ । ਸਾਡਾ ਮੂਲ ਨ ਲੈਂਦਾ ਨਾਉਂ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚੱਕ ਉਨਾਇਆ । ਜਾਇ ਆਪਨਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ।
 ਜਿਸਦੀ ਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ । ਹੋਇ ਗਿਆ ਓਹੋ ਪਰਧਾਨ ॥
 ਲੱਗੀ ਖਲਕਤ ਢੁੱਕਨ ਹੋਰ । ਨੰਬਦਾਰੀ ਦਾ ਲਖ ਜ਼ੋਰ ॥
 ਮਾਲੇ ਮਾਲ ਜੱਟ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੇਖ ਮੁਸਲੀ ਤੇ ਵਹ ਲਿਆ ॥
 ਹੁਨ ਉਸ ਜਾਗਾ ਮੰਦਰ ਕਰਕੇ । ਬੈਠ ਗਏ ਹੋ ਮਾਲਕ ਘਰਕੇ ॥
 ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹੋ ਪੁਜਾਰੀ ਜੱਟ । ਜਿਸਦੀ ਆਕੜ ਨਾਂ ਸੀ ਘਟ ॥
 ਆਇਆ ਕੰਮ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚਾਰਾ । ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸਾਥ ਪਿਆਰਾ ॥
 ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਸੀ ਯਾਰ । ਲੱਗਾ ਖੂਬ ਜਤਾਵਨ ਪਿਆਰ ॥
 ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਮੁਸਲੀ ਦੱਸੀ । ਆਖੇ ਜਾਂਦੀ ਦੋਲਤ ਖੱਸੀ ॥
 ਬਾਹਮਨ ਡੂੰਮਾਂ ਲੁੱਟ ਮਚਾਈ । ਜਿਨ ਬੋ ਮੈਂ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਛੁਡਾਈ ।
 ਤਦ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੁਨੋ ਹੋ ਭਾਈ । ਦੇਵੀ ਮੰਨ ਵੱਡੇ ਸੁਦਾਈ ॥
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਯੋ ਰੱਖੇ ਨਾਹੀਂ । ਤਿਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਜਾਕੇ ਮਾਹੀਂ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ ਸੁਨਾਈ । ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਗ ਸੁਦਾਈ ॥
 ਸੱਚ ਕਹਨ ਤੇ ਮਭ ਹਟ ਜਾਉਨ । ਕਉੜੀ ਇੱਕ ਨ ਏਥੇ ਲਿਆਉਨ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਚੱਲਨ ਦਿਓ ਪਖੰਡ । ਜੋ ਦੋਦਾ ਹੈ ਘੀ ਤੇ ਖੰਡ ॥
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਹੇ ਹੁਲਾਸ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਹੁਨ ਉਸ ਜਾਗਾ ਮਾਂਹਿ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਤਾਂਹਿ ॥
 ਨਾਲੇ ਦੇਵੀ ਲੋਗ ਮਨਾਉਨ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਫਿਰ ਸੀਸ ਨਵਾਉਨ ॥
 ਦੇਖਯਾ ਇੱਕ ਮੁਸਲੀ ਦੇ ਆਖੇ । ਜੰਮੇ ਮੋਠ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਖੇ ॥
 ਮੁਸਲੀ ਤੇ ਹੋ ਮੁਸਲਮਾਈ । ਲੋਕਾਂ ਦੇਵੀ ਚੁੱਕ ਬਨਾਈ ।
 ਲੈਨ ਮੁਰਾਦਾਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ । ਚਲੀਆਂ ਆਵਨ ਮੁਰਖ ਡਾਰਾਂ ॥
 ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ । ਭੇਡ ਚਾਲ ਇਸ ਜਗ ਦੀ ਬੁੱਝ ॥੩੨੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਲੈ ਉਹ ਭੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ।
 ਮੁਰਖ ਲੋਗਾਂ ਪੂਜਕੇ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ ਮੱਲ ॥੩੨੧॥
 ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਅਰ ਹੋਂ ਵਿੱਦਯਾ ਵਾਨ ।
 ਤੂੰ ਕਯੋ ਭੁੱਲਯੋਂ ਓਸ ਪਰ ਭੁੱਲਯਾ ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਨ ॥੩੨੨॥
 ਤਾਂਤੇ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ਮਨ ਕਰੋ ਈਸ ਕੀ ਸੇਵ।

ਹੋਰ ਤਿਆਗੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਲਪਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵ।।੩੨੩।।

ਜਿਸਦਾ ਮੰਨਣ ਖਾਲਸੇ ਤਾਹੀਂ ਹੈ ਵਡ ਪਾਪ।

ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੇਹੜੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਕਰਦਾ ਉਸਦਾ ਜਾਪ ? ।।੩੨੪।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਤਾਂ ਤਾਂ ਤੋਂ ਦੱਸੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਤੱਤ।

ਸੁਣ ਸੁਣ ਮੈਨੂੰ ਆ ਗਈ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀ ਹੈ ਮੱਤ।।੩੨੫।।

ਪਰ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ ਹੋਰ ਹੈ ਉਪਜਿਆ ਮਨ ਦੇ ਮਾਹਿੰ।

ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਸਿਦੀ ਹੈ ਯਾ ਨਾਹਿੰ।।੩੨੬।।

ਫਿਰ ਜੇ ਨਾਹੀਂ ਵਸਤ ਕੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਮੰਨੇ ਕੋਇ।

ਪਰ ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਦਾ ਕਿਉਂ ਉਸ ਨਾਲ ਦਰੋਇ।।੩੨੭।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਬਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਆਂ ਬਨਾਇ।

ਜਿਸਦੇ ਸੁਨਿਆਂ ਰਿਦੇ ਦਾ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਾਇ।।੩੨੮।।

ਦੋਇ ਦੇਵੀਆਂ ਸੱਤ ਹਨ ਜੋ ਵਰਤਨ ਸੰਸਾਰ।

ਜਿਨਕੇ ਬਲ ਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਕਾਰਜ ਸਾਰ ਅਸਾਰ।।੩੨੯।।

ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਅਸੁਰ ਸੰਪਦਾ ਦੋਇ।

ਇਹ ਦੇਵੀ ਦਿਵ ਰੂਪਨੇ ਵਸ ਕੀਨੇ ਜਗ ਲੋਇ।।੩੩੦।।

ਭਾਵ:- ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਤ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਸ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।।

ਪਹਿਲੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ" ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ" ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਰਭਾਵ ਸੰਪੂਰਨ ਬੁਰੇ ਭਾਵ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਤਨੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਪਨੇ ਉਤਮ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਸੰਪਦਾ ਸੂਰ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵਤੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਲੋਗ ਅਪਨੇ ਬੁਰੇ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੁਵਾਰੇ ਸਭ ਭੂਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਲੋਗ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਕਰਕੇ ਸੱਦਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹਨ ਦੇਵੀਆਂ ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਗ ਮਾਹਿ।

ਜਿਨਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਲਹੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਨਰ ਭਵ ਆਹਿ।।੩੩੧।।

ਜੋ ਨਰ ਚਾਹੇ ਦੇਵ ਪਦ ਕਰੇ ਸੁਰੀ ਸੇ ਪ੍ਰੇਮ।

ਅਰ ਦੇਵੀ ਕੇ ਖਨਣ ਮੈਂ ਯਹੀ ਧਛਾਨੋਂ ਨੇਮ॥੩੩੨॥
 ਅਸੁਰ ਰਾਕਸੀ ਬਨਨ ਕੇ ਹੈ ਜਿਸਕੇ ਮਨ ਚਾਉ।
 ਅਸੁਰ ਸੰਪਦਾਕੋ ਧਰੇ ਅਘਨੇ ਮਨ ਕਰ ਭਾਉ॥੩੩੩॥
 ਤੂੰ ਭੀ ਜਿਸ ਪਦ ਕੇ ਚਹੈ ਕਰ ਲੈ ਉਹੋ ਉਪਾਇ।
 ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੇ ਯਹ ਮੂਲ ਹੈ ਕਹਾ ਤੋਹਿ ਸਮਝਾਇ॥੩੩੪॥
 ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਪਾਇਕੇ ਮੰਦੋਦਰ ਮਤਿ ਮਾਨ।
 ਦੇਖ ਭਬੀਖਨ ਸਹਿਤ ਜੋ ਭਏ ਦੇਵ ਸੁਰ ਗਯਾਨ॥੩੩੫॥
 ਮੇਘਨਾਥ ਰਾਵਨ ਤ੍ਰਿਤ੍ਰੀ ਕੁੰਭਕਰਨ ਤਿਸ ਭਰਾਤ।
 ਅਸੁਰ ਸੰਪਦਾ ਗੁਣ ਧਰੇ ਰਾਕਸ ਹੈ ਵੱਖਯਾਤ॥੩੩੬॥
 ਏਕ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮੈਂ ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਅਨੁਸਾਰ।
 ਰਾਕਸ ਐ ਧੁਨ ਦੇਵਤੇ ਭਾਖੈ ਜਗਤ ਮੁਝਾਰ॥੩੩੭॥
 ਤਾਂਤੇ ਐਰ ਨ ਦੇਵਤਾ ਨਾ ਰਾਕਸ ਜਗ ਕੋਇ।
 ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਦੇਵ ਦੈਤ ਨਰ ਹੋਇ॥੩੩੮॥
 ਤੂੰ ਭੀ ਹੋਵੇਂ ਦੇਵਤਾ ਕਹੈ ਭਲੇ ਜਥ ਕਾਜ।
 ਇਤ ਉਤ ਮਹਿ ਸਿਰ ਯਸ ਲਹੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਬਹਾਜ॥੩੩੯॥
 ਅਸਰ ਹੋਨ ਕੀ ਵਾਸਨਾ ਜੋ ਹੈ ਕੁਛ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
 ਬੁਧੇ ਕੁਲੰਖਨ ਕੀ ਗਹੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਕੇ ਤੁਮ ਬਾਂਹਿ॥੩੪੦॥
 ਆਪੇ ਦੁਰ ਦੁਰ ਜਗਤ ਮਹਿ ਹੋਵਹਿ ਗੀ ਤੱਤ ਕਾਲ।
 ਕਰਮ ਫਲੇਗੇ ਤੋਹਿ ਕੇ ਈਸ਼ੁਰ ਇੱਛਾ ਨਾਲ॥੩੪੧॥
 ਜੋ ਪਦਵੀ ਤੂੰ ਚਹਤ ਹੈਂ ਸੇ ਕਰ ਲੈ ਅਧਤਿਆਰ।
 ਦੇਵ ਚਹੈ ਧਰ ਸੁਰੀ ਕੇ ਦੈਤ ਅਸੁਰ ਕਹ ਪਿਆਰ॥੩੪੨॥
 ਇਨ ਸੇ ਬਿਨ ਸਬ ਦੇਵਤੇ ਅਰ ਦੇਵੀ ਬਲਵਾਨ।
 ਰਚਿਨ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮੈਂ ਜਗ ਈਸ਼ੁਰ ਭਗਵਾਨ॥੩੪੩॥
 ਮੈਂ ਸਭ ਤੁਮਕੋ ਕਹਿ ਦਿਆ ਜੋ ਸਾਚਾ ਉਪਦੇਸ਼।
 ਸੁਖ ਚਾਹੈ ਤੇ ਸੁਖ ਲਹ ਚਹੈ ਕਲੇਸ ਕਲੇਸ॥੩੪੪॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਗਯਾਨ ਦਾ ਤੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜੋਇ।
 ਇਸ ਪਰ ਚੱਲਨ ਹਾਰ ਦੀ ਕਯੋਂ ਨਾ ਮੁਕਤੀ ਹੋਇ॥੩੪੫॥
 ਪਰ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਅਚਰਜ ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਪਰ ਫੇਰ।
 ਗੁਰਬਲਾਸ ਦਿਆਂ ਕਰਤਿਆਂ ਪਾਇਆ ਕਿਹਾ ਅੰਧੇਰ॥੩੪੬॥
 ਜਿਨ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਉਲਟ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।
 ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਮੰਨਨ ਲਗੇ ਨਸੰਗ॥੩੪੭॥
 ਮੈਂ ਭੀ ਸਰਧਾਵਾਨ ਸਾ ਅੱਜ ਤੀਕ ਵਡ ਭਾਰ।
 ਪਰ ਤੇਰੇ ਏ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕਰ, ਬੈਠਿਆ ਇਨਕਾਰ॥੩੪੮॥
 ਤਿਨ ਇਹ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰ।
 ਜਿਸਤੇ ਭੁੱਲੀ ਪਾਇਆ ਕਿਤਨਾ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰ॥੩੪੯॥

ਫਿਰ ਉਨ ਪੂਜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇੱਕ ਨ ਦੱਸੀ ਮੂਲ ।
 ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਹੈ ਦਿੱਸਦਾ ਇੱਕ ਦੁਜਿਯੋ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਲ।।੩੫੦।।
 ਰਾਮ ਝਬੇਲਾ ਹੈ ਪਿਆ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਦੇ ਏਹੁ।
 ਜਿਸਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਦੇ ਤਦ ਕਰ ਗੁਰੂ ਸਨੇਹੁ।।੩੫੧।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਨਰ ਵਸ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਕੈਸੇ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ।
 ਜਿਉਂ ਉਨਸਾਈ ਪੁਰਖ ਹੈ ਬੋਲਤ ਆਲ ਬਤਾਲ।।੩੫੨।।
 ਫਿਰ ਇਨ ਅਪਨੇ ਗੁੰਥ ਜੋ ਰਚੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਬਾਦ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਅਪਨੀ ਅਕਲ ਦਾ ਕੀਤਾ ਚਾ ਅਨੁਵਾਦ।।੩੫੩।।
 ਅੱਖੀ ਦੇਖਯਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸੁਨੋਂ ਸੁਨੀਂ ਦਾ ਝੂਠ।
 ਵਧ ਵਧ ਸਭਨਾਂ ਕਰ ਦਿਆ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਕਰ ਉਠ।।੩੫੪।।

ਭਾਵ:- ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਉਨਸਾਈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵੰਗੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਉਨਸਾਈ ਵਸ ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧ 2 ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਘੋਟਿਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੱਲ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਿਹਰੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਸਨ, ਇਸਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਅਨੁਭਵ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਗਿਆਨ-ਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਯਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਭੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਰਿੜਕਦੇ ।।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਪਨੇ 2 ਗੁੰਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸਮਯ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਬਨਾਏ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅੱਖੀ ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਲੀਤਾ, ਕੇਵਲ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੱਖੀ ਮਾਰੀ ਪਰ ਮੱਖੀ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੱਸਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਪਨੀ ਵਲੋਂ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਥਨਾ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ੧੭੫੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗੁਰਬਲਾਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਥਾਤ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਤ ੯੯ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੦੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੂਰਾ ਹਾਲ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾ ਆਦਮੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਲਿਖੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਨ ਦਾ ਗੰਦ ਤੁਪ ਜੋੜਨਾ ਪਏਗਾ।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1900 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਇਆ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ੧੪੫ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਦੇਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਸੌ ਪੈਂਤਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਆ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸਾ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਆ ਗੱਲ ਸੀ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੩੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ੧੮੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ- ਇਹ ਕਥਾ ਲਿਖੀ

ਗਈ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੩੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾ ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਬਨਾਇਆ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੯੪੮ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਏਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਮੁਜਬ ਲਿਖਿਆ ॥

ਹੁਣ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਵੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ ਥੋਂ ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਲਈਏ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸੱਚੇ ਸਨ, ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੋਵੇ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਨਹਿੰ ਡਿੱਠਾ ਕਿਨ ਜਾਇ ।

ਸੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਤੇ ਰਚਿਆ ਜੋ ਮਨ ਆਹਿ ॥੩੫੫॥

ਜਾਂਤੇ ਇਨ ਕੀ ਬਾਤ ਪਰ ਕੁਛ ਨਾਹੀ ਇਤਬਾਰ ।

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰਮਤ ਪਰ ਸਦਾ ਚਹੀਏ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ॥੩੫੬॥

ਦੇਵੀ ਨਾ ਪਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਯੁਕਤੀਆਂ

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਮੁੱਝ ਦਾ ਹੋਇ ਗਿਆ ਹੈ ਦੂਰ ।

ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਉਤਰਿਆ ਜੋ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਫਤੂਰ ॥੩੫੭॥

ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਖੇ ਭੁੱਲੇ ਕਵੀ ਸੁਜਾਨ ।

ਜਿਸਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਯਾਨ ॥੩੫੮॥

ਪਰ ਇਹ ਹੋਈ ਵਾਰਤਾ ਅਸਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ।

ਦੱਸੋ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕਿੱਕਰ ਹੋਵੇ ਕੱਚ ॥੩੫੯॥

ਬਿਨਾਂ ਦਲੀਲੋਂ ਮੰਨਨਾ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝੋ ਕੂੜ ।

ਅਪਨਾ ਮਨ ਨਹਿ ਠਹਰਦਾ ਲੋਗ ਕਹਨ ਤਿਸ ਮੂੜ ॥੩੬੦॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਯੁਕਤੀਆਂ ਏਸ ਵਿੱਚ ਹਨ ਇਤਨੀ ਸੁਰ ਗਯਾਨ ।

ਜਿਤਨੀ ਤੁਮ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਅਗਯਾਨ ॥੩੬੧॥

ਸੋ ਸੁਨ ਤੂੰ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਜੋ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਅੱਜ ।

ਸੁਨ ਸੁਨ ਕੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਂਵੇਗਾ ਰੱਜ ॥੩੬੨॥

ਭਾਵ: - ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਜੋ ਯੁਕਤੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀਆਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨ 2 ਕੇ ਮਨ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਛਕ ਏਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ॥

੧-ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰਗਟ ਹੋਨਾ ਸੱਤ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਐਡੀ ਭਾਰੀ ਕਰਮਾਤ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਅਪਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਚੰਭੇ

ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸਾ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਕਿਤੇ ਭੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ।।

੨- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧਿ, ਵਿੱਦਯਾ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ, ਯੰਤ੍ਰ, ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਨਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਅਰ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਦੱਸ ਜਾਂਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਹਵਨ, ਕਰਾਉਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

੩- ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਛੀ ਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਲੇਰੀਆਂ ਪਠਾਨਾਂ ਪਾਸ ਅੱਜ ਤਕ ਹੁਕਮ ਨਾਮੋਂ ਹਨ ਅਰ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ ਬਨਨੇ ਸਮਯ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਯਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਯ ਆਹ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਭੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਨਾਮੋਂ ਹੁੰਦੇ ਜਿਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨਦਾ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਯਾ ਕਾਂਬੀ ਵਾਲੇ ਕੇ ਸ਼ਵ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਿਵਾਈ ਸੀ, ਸੋ ਇਹ ਭੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੁਨਿਆ ਜਾਂਦਾ।।

੪-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਆਖਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨਨੇ ਯਾ ਵਿਖਵਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨੇ ।

੫-ਜਿਸ ਜਨੇਊ ਦੇ ਪਰਰਨ ਅਰ ਜਿਸ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨੇ ਹਵਨ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਉਸ ਜਨੇਊ ਅਰ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚੋਂ ਰਵਾਜ ਕਿਉਂ ਹਟਾਇਆ ਅਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਸਮਯ ਕਿਉਂ ਤੁੜਵਾਇਆ ।।

੬-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਦਰ ਜਾਨਕੇ ਵੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਆਖਦੇ, ਅਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਰੋਕਨ ਲਈ ਰਾਖੇ ਬਿਠਾਏ ਸਨ, ਸੋ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਵਰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਉਂ ਤੋੜਦੇ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹਕਾਰਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸੋ ਸਗੋਂ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਜਾਨਕੇ ਪਯਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ ।।

੭-ਜੇ ਲੋਗ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਦੇਨ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਯਾ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦਾ, ਜੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਰ ਤੇ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਛਕਾਇਆ, ਇਸ ਤੇ ਉਲਟ ਖੰਡੇ ਦਾ ਕਿਉਂ ਛਕਾਇਆ ਸਾ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਏਹੋ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰੀਤੀ ਹੈ ।।

ਬਲਕਿ ਕਰਦ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਨਿਰਬਲ ਚੀਜ਼ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਪਾਨ ਕਰਦਾ ਅਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਈ ਭਾਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਤਾਤਪ੍ਰਫ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਮ

ਵਾਲੀ ਕਰਦੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਦੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਭੀ ਸਿੱਖ ਅਧਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਯਾ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਹਵਨ ਤੇ ਕਯਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ।

੮- ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਲੇਖਨੀ ਦਵਾਰੇ ਹਸਤਕਵਲ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਬਾਬਤ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ "ਜਥੇ ਬਾਨ ਲਾਗਯੇ।। ਤਖੈ ਹੋਸ ਜਾਗਯੇ।। ਸਰਓਘੰ ਚਲਾਏ।। ਘਨੇ ਸੂਰ ਘਾਏ" ਇਸ ਦਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਾਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਬਾਣ ਲੱਗਿਆ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਪਰ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰਖਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਘਾਇਲ ਕੀਤੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਇਹ ਭੀ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ-ਫਿਰ ਕਮਾਨ ਛੱਡਕੇ ਬੰਦੂਕ ਪਕੜੀ ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਸਾ ਦਿੱਤੇ, ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਂਦੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਰਮਾਤ ਯਾ ਵਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ।।

੯-ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੇ ਕੜਾਹੀ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਅਪਨਾ ਹੋਲਾ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਸਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਰੋਟ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।।

੧੦-ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਪਨੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਦ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਇਹੋ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ । ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਯੋ ਗ੍ਰੰਥ" ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵਰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਥ ਬਨਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ, ਯਥਾ :- "ਆਗਿਆ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਦਈ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ । ਕਰੋ ਕੜਾਹੀ ਓਸ ਦੀ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਗ੍ਰੰਥ" । ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।।

੧੧- ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਜੇ ਕਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਯੋ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਨਵੀਂ ਸੂਰਤ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੰਥ ਕਯੋ ਸਾਜਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੈਣੇ ਕੁੱਟਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਟੇ ਪਹਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।।

੧੨-ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੋਨ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜਾਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀ, ਅਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਪੰਥ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ।।

੧੩- ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਹਵਨ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਪਰ ਗਏ ਹੋਨ ਅਰ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਮੁਸਾਹਬੇ ਪਰ ਜਾਕੇ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ

ਹੁੰਦਾ ਹੋ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਇਹ ਯੁਕਤਾਂ ਜੇ ਨਿੱਤ।
ਤਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਖਯਾਲ ਤੇ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ ਚਿੱਤ ॥੩੬੩॥
ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧਨੁਖ ਧਰ ਸੂਰ ਬੀਰ ਸੂਰ ਗਯਾਨ।
ਧਰਮ ਮੂਰਤੀ ਧਰਮ ਧੁਜ ਕਿਉਂ ਮਾਨਤ ਅਗਯਾਨ॥੩੬੪॥
ਤਾਂਤੇ ਤਿਨਕੇ ਚਰਤ ਜੇ ਹੈ ਜਗ ਬੰਧ ਨਿਵਾਰ।
ਤਿਨ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨਾ ਮਾਨਤ ਮਹਾਂ ਗੁਵਾਰ॥੩੬੫॥
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਹਵਨ ਮੰਤ੍ਰ ਬਲ ਸੰਗ।
ਯਹ ਤੋ ਮੂਰਖ ਕਰਤ ਹੈ ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਭੰਗ॥੩੬੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਹ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਦੇਧ।
ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨਾ ਕੀਤਾ ਠੀਕ ਨਖੇਧ ॥੩੬੭॥
ਫਿਰ ਹੁਣ ਓੜਕ ਦੱਸ ਤੂੰ ਕਹੇ ਖਾਲਸਾ ਜੋਇ ।
ਦੇਵੀ ਦਾ ਲੜ ਛੱਡਕੇ ਕਿਸਨੂੰ ਮੰਨੇ ਸੋਇ ॥੩੬੮॥
ਨਾਸਤਕ ਹੋਣਾ ਠੀਕ ਨਹਿੰ ਮੇਰੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ।
ਅਕਸਰ ਰੱਖਨਾ ਚਾਹੀਏ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਧਾਰ ॥੩੬੯॥
ਤਾਂਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਲੇਵਾਂ ਰਿਦੇ ਵਸਾਇ ।
ਧਰਮ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨ ਆਇ ॥੩੭੦॥
ਅਰ ਗੁਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੋਵੇ ਉਲਟ ਨ ਸੋਇ ।
ਐਸਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸ ਹੁਣ ਨਿਸਚਾ ਜਾਂ ਪਰ ਹੋਇ ॥੩੭੧॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੇਰਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਯਾ ਤੇਰੇ ਮੂਲ ਨ ਕੰਮ ।
ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨ ਮੰਨਦੇ ਜੋ ਹਨ ਰੁੱਠੇ ਦੰਮ ॥੩੭੨॥
ਸੱਚਾ ਰਸਤਾ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਮੁਕਤ ਭੁਗਤ ਦੋਨੋਂ ਲਹੋ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਰਵੇਸ਼ ॥੩੭੩॥

ਭਾਵ: - ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਰਸਤਾ ਦੱਸਯਾ ਹੋਇਆ ਇਤਨਾ ਨਿਰਦੋਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਲਈ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਧਾਰਮਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਰਸਤਾ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉਹ ਕਥਨ ਕਰਨ ਓਸੇ ਪਰ ਚਲਨਾ ਸਾਡਾ ਮੁੱਖ ਧਰਮ ਹੋਣਾ ਜੋਗ ਹੈ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੋ ਹੁਣ ਗੁਰ ਜੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਦੇ ਉਪਦੇਸ ।
ਸੁਨ ਲੈ ਤੂੰ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਜਾਤੇ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ ॥੩੭੮॥

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸਵੈਯਾ

“ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ । ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ ॥ ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ । ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈਂ ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ ॥੧॥”

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੱਚੇ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਦਾ ਵਰਨਨ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਸ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਪਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉਸੇ ਨਾਲ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਰ ਮੜੀ ਅਰ ਮਸਾਣਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੁੱਲਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦਾ ਐਸਾ ਜੇ ਸੱਚੇ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜੋਤੀ ਦਾ ਗਯਾਨ ਰੂਪ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਪੁਰਖ ਸੁੱਖ ਖਾਲਸਾ ਸਮਝਨ ਜੋਗ ਹੈ ॥

ਇਸ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਲੋਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਗੋਰ ਮੜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜਪ ਤਪ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਕੱਲਯਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਸੱਚੇ ਸਿਦਕੀ ਖਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੱਖਨ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਗਯਾਨ ਤੇ ਇਹ ਅਗਯਾਨੀ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਨਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰ ਬੈਠੇ ॥

ਯਥਾ :- ਸਵੈਯਾ

“ਸਤ ਸਦੈਵ ਸਰੂਪ ਸਤਬ੍ਰਤ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਜੈ ਹੈ । ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਜਤਬ੍ਰਤ ਸੀਲ ਸੁਬ੍ਰਤ ਅਬੈ ਹੈ ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਆਪਿ ਬਿਅੰਤ ਅਦ੍ਰੋਖ ਅਭੇਖ ਅਭੈ ਹੈ । ਰੂਪ ਅਰੂਪ ਅਰੇਖ ਜਰਾਰਦਨ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਏ ਹੈ ॥੨॥ ਆਦਿ ਅਦ੍ਰੋਖ ਅਭੇਖ ਮਹਾ ਪ੍ਰਭ ਸਤ ਸਰੂਪ ਸੁ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਹੀ ਘਟ ਕੈ ਪਟ ਤਤ ਸਮਾਧਿ ਸੁਭਾਵ ਪ੍ਰਨਾਸੀ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਤਿ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਫੈਲ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਅੰਤਰ ਬਾਸੀ । ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਆਦਿ ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਨਾਸੀ ॥੩॥ ਆਦਿ ਅਭੇਖ ਅਛੇਦ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਬੇਦ ਕਤੇਬਨ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ । ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਸਤ ਸਦੈਵ ਸਭੈ ਘਟ ਛਾਯੋ । ਸੇਸ ਸੁਰੇ ਸ ਗਣੇਸ ਮਹੇਸ਼ਰ ਗਾਹਿ ਫਿਰੈ ਸਤ ਬਾਹ ਨ ਆਯੋ । ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੁੜ ਇਸੇ ਪ੍ਰਭ ਤੈ ਕਹੈ ਕਾਜ ਰਹੇ ਬਿਸਰਾਯੋ ॥੪॥”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ

ਲਖਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐ ਮੂਰਖ ਸਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੇ ਐਸਾ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇੜੀ ਸੁੰਝੇ ਏ ਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਭਿਨ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਬੁਨੀ ਖਨਨ ਨਯਾਇ ਦੁਵਾਰੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਝ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ।।

ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨ ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਸਨ ਅਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਪਾਏ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿਨ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮੂਰਤ ਧਰ, ਈਸ਼ੁਰ ਬਖਿ ਨਾ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਹ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਇਸ ਬਾਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ ਅਰ ਉਲਟਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕੀਤਾ।।

ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਬਕਾਇਦਾ ਖਤ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਦਰਯਾਫਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਯੋਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਸਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਸਾਂ ਅਤ ਓਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਲੜਦੇ ਸੇ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ।।

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਫਾਰਸੀ

“ਮਨਮ ਕਸ਼ਤਨਮ ਕੋਹੀਆਂ ਪੁਰ ਫਿਤਨ

ਕਿਓਂ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੰਦੋ ਮਨ ਬੁਤ ਸਿਕਨ।।”

ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਆਉਨ ਦਾ ਤਾਤਪਰਥ ਇਹੋ ਸਾ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਛੁੱਟ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਭੀ ਮਾਰਨਾ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ।।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਲੋਗ ਗੋਰਾਂ ਮੜੀਆਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਸੇ ਤਦ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਗੋਰਾਂ ਪਰ ਸਿਜਦੇ ਕਰਕੇ ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਨੇ ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਮੰਦ ਕਰਮ ਤੇ ਹਟਾਉਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਸੇ ।।

ਯਥਾ :- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਫਾਰਸੀ

“ਅਗਰ ਪੀਰ ਮੁਰਦਾ ਬਕਾਰਾਮਦੇ ।

ਜਿ ਸਾਹੀਨ ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਆਮਦੇ”

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੀਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ “ਸ਼ਹੀਨ” ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਹੈ, ਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਕੇ ਲਿਆ ਦੇਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹੀਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦਾ ਪੀਰ ਭੀ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ
ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਯਾ ਉਪਾਸਨਾ ਫਲਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਜੇ ਨ ਸਮਝੋ ਤੱਤ ਜੋ ਤਾਂ ਹੈ ਵੱਡਾ ਅੰਧੇਰ ।
ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਮਝੋਗਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਜੰਮੀ ਫੇਰ ।।੩੭੫।।
ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਭੀ ਖਪ ਗਿਆ ਮੱਤੀ ਦੇਂਦੇ ਤੁੱਧ ।
ਪਰ ਤੈਂ ਮੰਨੀ ਇੱਕ ਨਹਿੰ ਮਨਦਾ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧ ।।੩੭੬।।
ਤਾਂਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੱਸ ਲੈ ਰਹੀ ਕਸਰ ਜੇ ਹੋਰ ।
ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੱਕਾ ਲਾਇ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਪਰ ਸਭ ਜੋਰ ।।੩੭੭।।

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰਾ ਇਤਨਾ ਬੋਲਣਾ ਖਾਲੀ ਗਿਆਨ ਜਾਣ ।
ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆ ਗਈ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਪਛਾਣ ।।੩੭੮।।
ਹੁਣ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭਗਤ ਮੈਂ ਚਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਮੂਲ ।
ਗੁਰ ਮਤ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਨਕੂਲ ।।੩੭੯।।
ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਭਾਖ ।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਆਖ ।।੩੮੦।।
ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਪਿਆ ਹਾਂ ਰਾਹ ।
ਪਿਛਲੀ ਉਮਰਾ ਗਈ ਨੂੰ ਹੋਵਾਂ ਮਾਰੀ ਧਾਹ ।।੩੮੧।।
ਪਰ ਹੁਣ ਦੱਸੀ ਕਯਾ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਸੁਕਤੀ ਹਿਤ ਕਾਜ ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕਲਗੀ ਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ।।੩੮੨।।
ਕੀਤੇ ਬਾਝੇ ਰਹੇ ਨਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੋਇ ।
ਤਾਂਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਭਲਾ ਕਰਮ ਹੈ ਜੋਇ ।।੩੮੩।।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦਵੈਯਾ

ਤੇਰੇ ਲਾਇਕ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੈ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਮਨ ਲਾਈਂ । ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਮਲੀ
ਮਸਾਣੀ ਭੁੱਲ ਨ ਕਦੇ ਧਿਆਈਂ । ਪੱਥਰ ਕਾਠ ਮੂਰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਮੀਸ ਨ ਧਰਨਾ ।
ਵਿੱਚ ਸਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੁਨ ਭਾਈ ਕਉਆ ਬਾਧ ਨਾ ਕਰਨਾ ।।੩੮੪।। ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ
ਹਟਾਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਮੰਨੀਂ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਭੀ ਭਾਂਡਾ
ਭੰਨੀਂ। ਅੰਨਮਤੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦੀਨ ਨ ਹੋਈਂ । ਝੁਠੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ
ਅਪਨੀ ਉਮਰ ਨ ਬੋਈਂ ।।੩੮੫।। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤੂੰ ਪਾਠ ਕਰੀ ਸੁਖਦਾਈਂ
। ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨ ਰੱਖੀ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰੇ ਕੁਮਾਈਂ ।। ਰਹਤ ਬਹਤ ਮਹਿ ਪੂਰਾ
ਰਹਣਾ ਜਤ ਸਤ ਹਨ ਤਪ ਸੰਗੇ । ਯਾਦ ਸਹੀ ਦਾ ਦੇ ਕਰ ਹੀਲੇ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੀ
ਓਮੰਗੇ ।।੩੮੬।। ਜੇ ਪਰਮੇਸਰ ਨੇ ਹੈ ਦਿੱਤੀ ਤੈਨੂੰ ਧਨ ਤੋਂ ਤੰਗੀ । ਨਾਲ ਸਿਦਕ
ਸੰਤੋਖ ਰੱਖਨਾ ਬੋਕਰ ਧਰਮ ਨ ਮੰਗੀ । ਨੰਗ ਭੁਖ ਅਰ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਮਹਿ ਨਿਸਚਾ ਨਾਹਿ
ਭੁਲਾਈਂ । ਜੋ ਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ ਮਿਲਯਾ ਸੋਈ ਪਹਿਨੀਂ ਖਾਈਂ ।।੩੮੭।। ਭਲਾ ਕਰੀ

ਜੇ ਹੋਵੇ ਤੇਥੇ ਬੁਰਾ ਨ ਕਰਨਾ ਹੋਤੀ । ਭੁੱਲ ਕਹੇ ਭੀ ਸਾਖ ਨ ਕਰਨਾ ਜਾਣੈ ਨਿਸੇ
 ਕੁਮੋਤੀ ।। ਮੁਖਤੇ ਕਹੇ ਬਚਨ ਪਰ ਪਾਲਨ ਚੰਗਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ । ਦਾਂਗ ਉਠ ਦੇ
 ਲੋਡੇ ਮੂੰਹੋ ਬਚਨ ਸੁੱਟ ਨਹਿ ਨੱਸੀ ।।੩੮੮।। ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਬਖੀਲੀ ਵਿੱਚ
 ਇਮਾਨਤ ਖਯਾਨਤ । ਕਰਨੇ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਮਨ ਸਮਝੀ ਚੰਗੀ ਰੱਖ ਦਿਆਨਤ । ਸਦਾ
 ਪੰਥ ਦੀ ਕਰੀ ਉਂਨਤੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਬਨ ਆਏ । ਖੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਹਟਕੇ ਹਰਨਾ ਜਿਤਨਾ
 ਪਾਰ ਵਸਾਏ ।।੩੮੯।। ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਲੇਨ ਦੇਨ ਅਰ ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਸਾਦੀ । ਅੰਨਮਤੀ
 ਦੇ ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਦੇ ਨਾ ਕਰ ਬਰਬਾਦੀ । ਦਸਾ ਗੁਰਾਂ ਅਰ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਤੇ ਹੋਰ ਨ
 ਗੁਰੂ ਬਨਾਈ । ਕਾਰਾਂ ਭੇਟਾਂ ਲੈਣੇ ਵਾਲਯਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਬਚਾਈ ।।੩੯੦।। ਦਸਾਂ
 ਨੋਹਾਂ ਦੀ ਕਰੀ ਕਮਾਈ ਟੱਬੁ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਖਾਵੀ । ਕਪਟ ਲੋਭ ਛਲ ਛਿਟਰ ਕਰਕੇ ਮੂਲ
 ਨ ਟਕਾ ਕਮਾਵੀ । ਵੰਡ ਛਕੀ- ਜੋ ਰੁੱਖਾ ਸਿੱਸਾ ਅੰਨ ਬਨੇ ਘਰ ਮਾਹੀ । ਆਏ ਸਿੰਘ
 ਦੇਖ ਕਰ ਘਰ ਮਹਿ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਨ ਪਾਹੀ ।।੩੯੧।। ਬਿਪਤਾ ਉਪਰ ਬਿਪਤਾ ਆਵੇ ਅਰ
 ਦੁੱਖਾਂ ਮਿਹ ਦੁੱਖਾਂ । ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨੋਂ ਮੁੱਖੀ ਹੋਰ ਨ ਮੁੱਖਾਂ ।। ਏਹ
 ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹੈ ਹਾਲਤ ਤੇਰੇ ਤਾਂਈ ਦੱਸੀ । ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਕੇ ਪਿਆਰੇ ਧਰਮੋਂ
 ਨਾ ਫਿਰ ਨੱਸੀ ।।੩੯੨।। ਅਰ ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਧਨ ਦਾ ਸਾਲਕ ਸਾਹੁਕਾਰ ਅਮੀਰਾ । ਰਾਜ
 ਭਾਗ ਧਨ ਸੰਪਤ ਘਰ ਮਹਿ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰ ਵਰਤੀਗਾ ।। ਅਪਨੇ ਧਨ ਤੇ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ
 ਚੰਗੇ ਲਾਭ ਪੁਚਾਈ । ਚਾਰੇ ਤਖਤ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਇਨਕੀ ਟਹਲ ਕੁਮਾਈ ।।੩੯੩।।
 ਜਿਸਤੇ ਏਹ ਨਸ਼ਾਨ ਕੌਮ ਦੇ ਰਹਿਨ ਸਦਾ ਜੇ ਚੰਗੇ । ਤਾਂ ਇਹ ਕੌਮ ਸੁਭਾਗ ਰਹੇ
 ਗੀ ਧਰਮ ਵਿਖੇ ਮਨ ਰੰਗੇ ।। ਫਿਰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਰੱਖ ਚੰਗੇਰੇ ਧਰਮ ਪੰਥਪੁਰਾਰੀ । ਜਗ੍ਹਾ
 ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਕਰਨ ਜਾਇ ਕੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਬਾਰੀ ।।੩੯੪।। ਫਿਰ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਕਾਲਜ
 ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਲਾਭ ਪੁਚਾਈ । ਏਸ ਅਵਿਦਯਾ ਅੰਪਕਾਰ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਜੋਰ ਛੁਡਾਈ ।।
 ਹੋਰ ਯਤੀਮ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂਈ ਕਰਕੇ ਆਦਰ ਹੋਈ ਨੰਗ ਭੁੱਖ ਅਰ ਦੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਲ
 ਨ ਦੇਖੀ ਅੱਖੀ ।।੩੯੫।। ਅਨਾਥਾਲਯ ਫਿਰ ਬੋਲ ਚੰਗੇਰੇ ਦੇਵੀ ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ । ਕੁਛ
 ਕੁਛ ਕਾਹ ਕਰਨ ਉਹ ਖਾ ਕੇ ਨਾਲੇ ਪੜ੍ਹਸਨ ਬਾਣੀ । ਫੇਰ ਹੋਨ ਜੇ ਸੂਰਬੀਰ ਤਿਨ
 ਪਾ ਆਪਨੇ ਰੱਖੀ । ਸਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਖੀ ਕਰਤਬ ਅੱਖੀ ।।੩੯੬।।
 ਵਿਦਯਾਵਾਨ ਗੁਣੀ ਜੋ ਹੋਵਨ ਉਨਤੇ ਗੁਣ ਇਸ ਲੇਦੀ । ਦੁੱਧ ਸਮਾਨ ਗਊ ਦੇ ਜੈਸੇ
 ਧਨ ਦੇ ਰਾਤਬ ਦੇਵੀ ।। ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ ਜੋਗ ਨਿਗਾਹੋਂ ਕਰੀ ਪੰਥ ਭਲਿਆਈ । ਪਾਕੇ
 ਦਰਬ ਕੰਜਰਾਂ ਭੰਡਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਲੁਟਾਈ ।।੩੯੭।। ਧਰਮ ਕਰਮ ਅਰ ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ
 ਦਾਨ ਮਾਨ ਮਹਿ ਰਹਿਨਾ । ਸੱਚਾ ਸੁੱਧ ਮ੍ਰਿਦ ਬਚ ਸਭ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ।।
 ਹੋਰ ਜਾਇਕੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਉੱਪਰ ਨਾ ਧਨ ਪਿਆ ਲੁਟਾਨਾ । ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆ ਅਤੇ
 ਸਿਵਾਲਯਾਂ ਪਰ ਨਾ ਖਰਚ ਖਜਾਨਾ ।।੩੯੮।। ਅਪਣਿਯਾਂ ਛੱਡ ਬਿਗਾਨਯਾਂ ਦੀ ਚਾ ਐਵੇ
 ਸੇਵ ਨਾ ਕਰਨੀ । ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਨ ਸੋਰੇ ਜਿਸ ਸੇ ਐਸੀ ਗੀਤ ਨ ਧਰਨੀ ।। ਜਿਸ
 ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਮਿਲੀ ਏਹੁ ਸਰਦਾਰੀ । ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉੱਪਰ ਚਹੀਏ
 ਜਾਵਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ।।੩੯੯।। ਨਾਮ ਉਸਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ ਕਰੀ ਬਲੰਦ ਪਿਆਰੇ ਧੰਨ
 ਧੰਨ ਧਰਮਾਤਮ ਕਰਕੇ ਯਸ ਲੇਵੇਗਾ ਸਾਰੇ ।। ਜੇਕਰ ਛੱਡ ਏਹੁ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਐਝੜ
 ਪੈ ਗਿਆ ਜਾਕੇ । ਉੜਕ ਨੂੰ ਇਸ ਜਗ ਤੇ ਜਾਸੋ ਧਨ ਅਰ ਪਹਾ ਲੁਟਾਕੇ ।।੪੦੦।।
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉੱਪਰ ਨਿਸਹਾ ਕਰਨਾ ਐਸਾ । ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਨੂੰ ਧਰਮ ਹੇਤ ਹੈ
 ਕਰਨਾ ਚਹੀਏ ਜੈਸਾ ।। ਦੂਜੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਦੇਖੋ ਈਸੂਰ ਨੇ ਫਲ ਲਾਏ । ਸੋ ਏਸੇ

ਕਾਰਨ ਤੇ ਹਨ ਗੇ ਜਿਨ ਗਰ ਬਚਨ ਕੁਮਾਏ ॥੪੦੧॥ ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੋ
ਹਜ਼ਰਤ ਬਚਨ ਕੁਮਾਇਆ । ਜਿਸਦੇ ਬਦਲੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਲੈ ਨਾਮ ਨਜ਼ਾਮ ਧਰਾਇਆ ॥
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਏਹੁ ਈਸਾਈ ਈਸਾ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੇ । ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਲੋਗ ਪਾਦਰੀ
ਬੈਠੇ ਕੇਹਰ ਬੱਗੇ ॥੪੦੨॥ ਫਿਰ ਜੇ ਤੂੰ ਭੀ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਦੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਬਚਨ ਕੁਮਾਵੇ
। ਵਾਂਗ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਜਗ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੋਭਾ ਪਾਵੇ ॥ ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ
ਬਾਣੀ ਮਨ ਮਹਿੰ ਸਦਾ ਵਿਚਾਰੀ । ਅੰਨਮਤੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਫੰਦੇ ਆ ਨਾ ਧਰਮ ਵਿਸਾਰੀ
॥੪੦੩॥ ਇਹ ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਕਰਮਨ ਤੈਨੂੰ ਖੀਸਯੋ ਖਾਲੀ । ਤੇਰੇ ਪਰ ਪੀਲੋਤਣ
ਵਰਤੁ ਇਨ ਪਰ ਆਉ ਲਾਲੀ ॥ ਨੌ ਗੁਰ ਸਾਢ ਸਤੀ ਅਰ ਢਈਏ ਪਾਕੇ ਤੈਨੂੰ
ਢਾਹੁਨ । ਵਾਂਗ ਜੰਗਲੀ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੇ ਇਹ ਬਾਉਰ ਨਾਲ ਢਹਾਉਨ ॥੪੦੪॥ ਸਦਾ
ਅਨੰਦ ਰਹੀ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਨ ਕਰ ਦਿਲਗੀਰੀ । ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਤੈਨੂੰ ਜਗ
ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰੀ ॥ ਇਸ ਦੀ ਮੌਜ ਲੁੱਟ ਮਨ ਭਾਈ ਪਰ ਬੁਰਿਆਈ ਛੱਡੀ । ਪਿੱਛੇ
ਅਪਨੇ ਵਡਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਨਾਮ ਚੰਗੇਰਾ ਕੱਢੀ ॥੪੦੫॥ ਦੁਰਗਾ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਭੈਰੋਂ
ਹਨੂਮਾਨ ਨਾ ਮੰਨੀ । ਐਸੇ ਵਹਮੀ ਖਯਾਲਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਭਾਂਡਾ ਛੇਤੀ ਭੰਨੀ । ਗਯਾਨ ਵਾਨ
ਹੋ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਾ ਪਰਚੀ ਸਮ ਬਾਲਕ । ਇਨ੍ਹਾ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾ ਸੇ ਹੈ ਤੇ
ਰਾ ਕਯਾ ਤਾਲੁਕ ॥੪੦੬॥ ਏਹ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਮੈਂ ਹਾਲਤ ਤੈਨੂੰ ਠੀਕ ਸੁਨਾਈ ।
ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਕੇ ਲੇਵੇ ਜਗ ਵਿੱਚ ਯਸ ਅਰ ਧਰਮ ਵਡਾਈ ॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੋਚ ਰਿਦੇ ਮੈਂ
ਬਹਿਕੇ ਜੇ ਮਨ ਭਾਈ ਕਰਲੇ । ਭਲਾ ਦਿਸਾਵੈ ਜੇਈ ਮਾਰਗ ਉਸ ਪਰ ਨਿਰਭਰ
ਕਰਲੇ ॥੪੦੭॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਦਾ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਹੋਨਾ ਦੋਹਿਰਾ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਹੋ ਸੱਜਨਾਂ ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਬਲਹਾਰ ।
ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਬੋਝ ਤੈ ਦਿੱਤਾ ਸਿਰੋ ਉਤਾਰ ॥੪੦੮॥
ਇਸ ਅੰਧੇ ਖੂਹੇ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਿਰਾ ਅਜਾਨ ।
ਪਰ ਤੈ ਆਕੇ ਕੱਢਿਆ ਦੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗਯਾਨ ॥੪੦੯॥
ਅਹੋ ਅਹੋ ਅਥ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਕੈਸਾ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।
ਜਿਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਹੀ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ ॥੪੧੦॥
ਧੰਨ ਧੰਨ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਸਾਜਿਆ ਇਹ ਪੰਥ ।
ਸਭੀ ਭਰਮ ਮੁਹਿ ਉਭ ਗਏ ਜਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ॥੪੧੧॥
ਦੁਰਗਾ ਭਗਤੀ ਦੂਰ ਕਰ ਭਯਾ ਖਾਲਸਾ ਤੱਤ ।
ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਮੈਂ ਜਾਨਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ॥੪੧੨॥
ਤੋਂ ਜੋ ਕਰ ਉਪਕਾਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ ।
ਭੇਟਾ ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਕਰਾਂ ਹੈ ਇਹ ਚਿੱਤ ਉਮਾਹ ॥੪੧੩॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈ ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੁਹਿ ਮੀਤ ।
ਜਿਸ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਮੈਂ ਧਰੀ ਗੁਰਮਤ ਪਰ ਪਰਤੀਤ ॥੪੧੪॥

ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਧਾਰਿਆ ਅਰ ਸੁਧਰੇਹੋ ਔਰ ।
 ਜਿਨ ਤੇਰੇ ਇਸ ਮਿਦਕ ਪਰ ਕਰ ਲੀਨੀ ਕੁਛ ਗੁੱਰ ॥੪੧੫॥
 ਜੇ ਤੂੰ ਹੋਗਾ ਤੁੱਠਿਆ ਮੇਰੇ ਪਰ ਕੁਛ ਔਜ ।
 ਤਾਂ ਏਹੋ ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਸਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਰੱਜ ॥੪੧੬॥
 ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਵੱਸਨ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ।
 ਉਥੋਂ ਤੀਕਰ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਕਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ॥੪੧੭॥
 ਇਸ ਫਾਹੀ ਥੋਂ ਕੱਢ ਦੇ ਜਿਸ ਥੋਂ ਨਿਕਲਯਾ ਆਪ ।
 ਦੁਰਗਾ 'ਲੱਗੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਤੇਈਏ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਪ ॥੪੧੮॥
 ਜਿਸ ਦੀ ਦਾਰੂ ਇਹੋ ਰਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਾਕ ।
 ਜੋ ਅਕਾਲ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਦੁਜੀ ਤਜਦੇ ਝਾਕ ॥੪੧੯॥
 ਮੇਜ ਕਰੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਸਗਲਾ ਭਰਮ ਗੁਵਾਇ ।
 ਮੈਂ ਭੀ ਹਾਂ ਹੁਣ ਜਾਵੰਦਾ ਗੁਰ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਹਿ ॥੪੨੦॥

ਪੰਥ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ

ਦੇਹਿਹਾ

ਅਹੋ ਪੰਥ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਚਿੱਤ ਲਾਇ ।
 ਜਿਤਨੀ ਮੇਰੀ ਖੁਧਿ ਥੀ ਉਤਨਾ ਕਹਿਆ ਸੁਨਾਇ ॥੪੨੧॥
 ਜੋ ਕੁਛ ਰਹਿ ਗਿਆ ਆਖਨਾ ਅਰ ਹੋਈ ਜੋ ਭੁੱਲ ।
 ਸੋ ਕਰ ਲੇਵੀ ਸੁੱਧ ਤੂੰ ਪੂਰਖ ਨ ਗਿਆਤਾ ਕੁੱਲ ॥੪੨੨॥
 ਪਰ ਇਸ ਮੇਰੇ ਲਿਖਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ
 ਏਹੋ ਪ੍ਰਵਾਣਾ ਚੰਡ ਦਾ ਝਬਦੇ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰ ॥੪੨੩॥
 ਦੇਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਤ ਜੋ ਕੀਤੇ ਤੇਰੇ ਹੇਤ ।
 ਲੱਖਾਂ ਸਿੰਘ ਸਹੀਦ ਸਨ ਹੋਏ ਅੰਦਰ ਖੇਤ ॥੪੨੪॥
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸੀਸ ਸਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇਰੇ ਕਾਜ ।
 ਚਾਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਾਡਲੇ ਉਡ ਗਏ ਜਿਉਂ ਕਰ ਬਾਜ ॥੪੨੫॥
 ਓੜਕ ਅਪਨੀ ਜਿੰਦ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਖਾਇ ਕਟਾਰ ।
 ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਕਰ ਗਏ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿ ਸਰਦਾਰ ॥੪੨੬॥
 ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਹੇ ਏਤਨੇ ਦੁੱਖ ।
 ਛਾਲੇ ਪੈਰੀ ਪੈ ਗਏ ਸਹੀ ਨੰਗ ਅਰ ਭੁੱਖ ॥੪੨੭॥
 ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਪਾਲਕੀ ਬੱਘੀ ਘੋੜੇ ਉਠ ।
 ਹਾਥੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇਕਰ ਮੀਚੀ ਮੂਠ ॥੪੨੮॥
 ਨਾ ਉਸਦਾ ਤੂੰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸੀ ਤੇਰਾ ਬਾਪ ।
 ਉਲਟਾ ਕਰਨੇ ਲੱਗਯਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਨ ਜਾਪ ॥੪੨੯॥
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨ ਦਿੱਤੀ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਪੱਲਯੋਂ ਹੈ ਇੱਕ ਜੁੰਦਿ ।
 ਹਵਨ ਕਰਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਲੈ ਕੇ ਧੁੰਦਿ ॥੪੩੦॥
 ਵੱਡੀ ਸਰਮ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਵੱਗੀ ਵਾਉ ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਚਾਉ ॥੪੩੧॥
 ਤਾਂਤੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਮੰਨੀ ਏਹ ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਨ ਮਨ ਅਧਨਾ ਦੇਹ ॥੪੩੨॥

ਜਿਸ ਤੇ ਹਰੇ ਅਹੱਲ ਤੂੰ ਮਦਾ ਜਗਤ ਮੈਂ ਐਸ ॥

ਦੂਜੀ ਕੰਮਾ ਦੇਖਦਾ ਦੱਤ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜੈਸ ॥੪੩੩॥

ਜੇ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਧਾਤ ਨੂੰ ਹੱਸਕੇ ਦਿੱਤਾ ਟਾਲ ॥

ਹੱਥ ਯਾਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕਾਲ ॥੪੩੪॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ

ਗੀਆ ਛੰਦ

ਹੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਆਪ ਕਰਨਾ ਕੀਜੀਏ । ਇਸ ਪੰਥ ਤਾਈਂ ਜਾਨ
ਸੁਤ ਕਾ ਨੇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਜੀਏ ॥ ਇਸ ਮਾਹਿੰ ਜਿਤਨੇ ਭੂਪ ਭਾਰੀ ਐ ਧਨੀ ਸਰਦਾਰ
ਹੈ ਸਭ ਫਲੇ ਫੂਲੇ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਿਉਂ ਬਾਗ ਹੋ ਫਲਦਾਰ ਹੈ ॥੪੩੫॥

ਸਦ ਨਯਾਇ ਰਾਜਾ ਕਰੇ ਧਰ ਧਰ ਪਰਜਾ ਪਾਲਨ ਨੀਤ ਸੇ । ਸਦ ਪੁੰਨ ਮਯ
ਸਭ ਲੋਗ ਹੋਵੇ ਟਰੇ ਗੀਤ ਅਨੀਤ ਸੇ । ਹੇ ਮੇਘ ਬਾਰੀ ਧਰਾ ਸਾਰੀ ਜਾਇ ਦੁਰਭਿੱਖ
ਦੇਸ ਤੇ । ਸਭ ਰੋਗ ਸੋਗਰ ਤਾਪ ਨਾ ਸੋ ਬਚੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕਲੇਸ ਤੇ ॥੪੩੬॥

ਧਨ ਧਾਮ ਅਰ ਬਹੁਅੰਨ ਹੋ ਫਲ ਫੂਲ ਭਰ ਤਰ ਡਾਲ ਹੋ । ਧਰ ਗਿਆਨ ਭਗਤੀ
ਪ੍ਰੇਮ ਸਰਧਾ ਦੰਪਤੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ । ਤਜ ਵੈਰ ਸਗਲ ਵਿਰੋਧ ਮਨ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਰਾਤਰ
ਭਾਵ ਸੇ । ਸਮ ਫੂਲ ਕੇ ਮਨ ਫੂਲ ਜਾਏਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰੀਤੀ ਚਾਵ ਸੇ ॥੪੩੭॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਗੀਆ ਛੰਦ

ਹੇ ਦਸਮ ਕਲਗੀਪਰ ਗੁਰੂ ਧਨ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਧਾਰੀਏ । ਹੇ ਬਾਜ਼ ਚਿੱਟੇ
ਵਾਲਿਆ ਇਸ ਪੰਥ ਕੇ ਦੂਖ ਟਾਰੀਏ ॥ ਜਿਉ ਤੇਗ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਲੈਕਰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੂਖ
ਵਿਦਾਰਿਆ । ਅਨਾਥ ਲੋਗਾਂ ਨਾਥ ਕਰਕੇ ਨਾਥ ਦੇਖ ਉਬਾਰਿਆ ॥੪੩੮॥

ਤਿਉਂ ਏਸ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਕੋ ਜੋ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਜਿਆ । ਲਿਵ ਲਾਓ ਅਪਨੇ
ਚਰਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆ ॥ ਇਹ ਛੋਡ ਕਰ ਤਬ ਓਟ ਕੋ ਹੈ ਭਟਕਤਾ ਦਰ
ਔਹ ਕੇ । ਮੜ੍ਹੀ ਗੋਰਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪ੍ਰਜਤਾ ਅਤਿ ਦੋਰ ਕੇ ॥੪੩੯॥

ਇਸ ਬੰਦ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰ ਇਸਕਾ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ਓਟ ਸੇ । ਗਹਿ ਸ਼ਰਨ ਤੇਰੀ
ਸਿਦਕ ਸੇ ਬਰ ਜਾਇ ਪਾਪਨ ਹੋਟ ਸੇ ॥ ਬਿਨ ਏਕ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕੇ ਇਹ ਹੋਰ ਮਾਨੇ
ਨਾਹਿ ਜੀ । ਹਰਿ ਦਿੱਤ ਕੀ ਅਹਿ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰ ਗਹੇ ਇਸਕੀ ਬਾਹਿ ਜੀ ॥੪੪੦॥

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੜਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੁਨਨੇ

ਵਾਲਿਆਂ ਲਹੀ ਅਸੀਸਾਂ

ਛੰਦ

ਜੇ ਪੜੇ ਏਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਕਰਤਾਰ ਜੀ । ਸੁ ਤੋੜ ਬੰਧਨ ਰਿਦੇ ਕੇ
ਹੋ ਗਯਾਨ ਬੁਧਿ ਉਦਾਰ ਜੀ ॥ ਪੁਨ ਸੁਨੇ ਜੋ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮਾਹਿੰ
ਬਿਚਾਰਕੇ । ਸੁਖ ਪਾਇ ਆਤਮ ਕੇ ਵਿਖੇ ਤ੍ਰਿਤਾਪ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਕੇ ॥੪੪੧॥

ਇੱਕ ਵੇਰ ਜੋ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਧਰ ਚਿਤ ਪੜਤੇ ਜਾਹਿਗੇ । ਵਹੁ ਭਰਮ ਦੇਵੀ
ਦੇਵ ਕੋ ਸਭ ਦੂਰ ਤੁਰਤ ਕਰਾਹਿਗੇ ॥ ਨਿਜ ਧਰਮ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਇਕੇ ਸਭ ਛੋਡ ਦੇ
ਹਿ ਪਖੰਡ ਕੋ । ਹਰਿ ਦਿੱਤ ਗੁਰ ਮਹਿ ਚਿੱਤ ਧਰ ਕਰ ਤਜੇ ਚੰਡ ਘਮੰਡ ਕੋ ॥੪੪੨॥

ਕਬਿੱਤ

ਉੱਠੀ ਸੈ ਛਿਪੰਜਾ ਸਾਲ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਪਛਾਨ ਮਨ ਸਾਵਨ ਉਨੱਤੀ ਦਿਨ ਸ਼ਨੀ ਕੋ
ਉਚਾਰੀਏ । ਛਨੀ ਬਿਤ ਚਾਂਦਨੀ ਮੈਂ ਪਾਂਚ ਬਜੇ ਸੰਧਿਆ ਕੇ ਪੂਰਨ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਭਇਆ
ਸੁਖ ਸਾਰੀਏ ।। ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਨੜਿਨਵੇਂ ਥਾ ਸਾਲ ਸੰਨ ਈਸਵੀ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਹੀ ਤਾਰੀਖ
ਲੇ ਅਗਸਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰੀਏ । ਗੁਰੂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਹੈ ਸਿੱਧ ਭਇਆ
ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜਾਵਾ ਸਦਾ ਤਿਨੋਂ ਬਲਿਹਾਰੀਏ ।।੪੪੩।।

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਦੀ ਚਾਰ ਸੋ ਤੀਸ ਹੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜਾਨ ।
ਦੋ ਸੋ ਏਕ ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਸੰਮਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਾਨ ।।੪੪੪।।

ਇਤੀ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ
ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਸਮਾਪਤ ।।